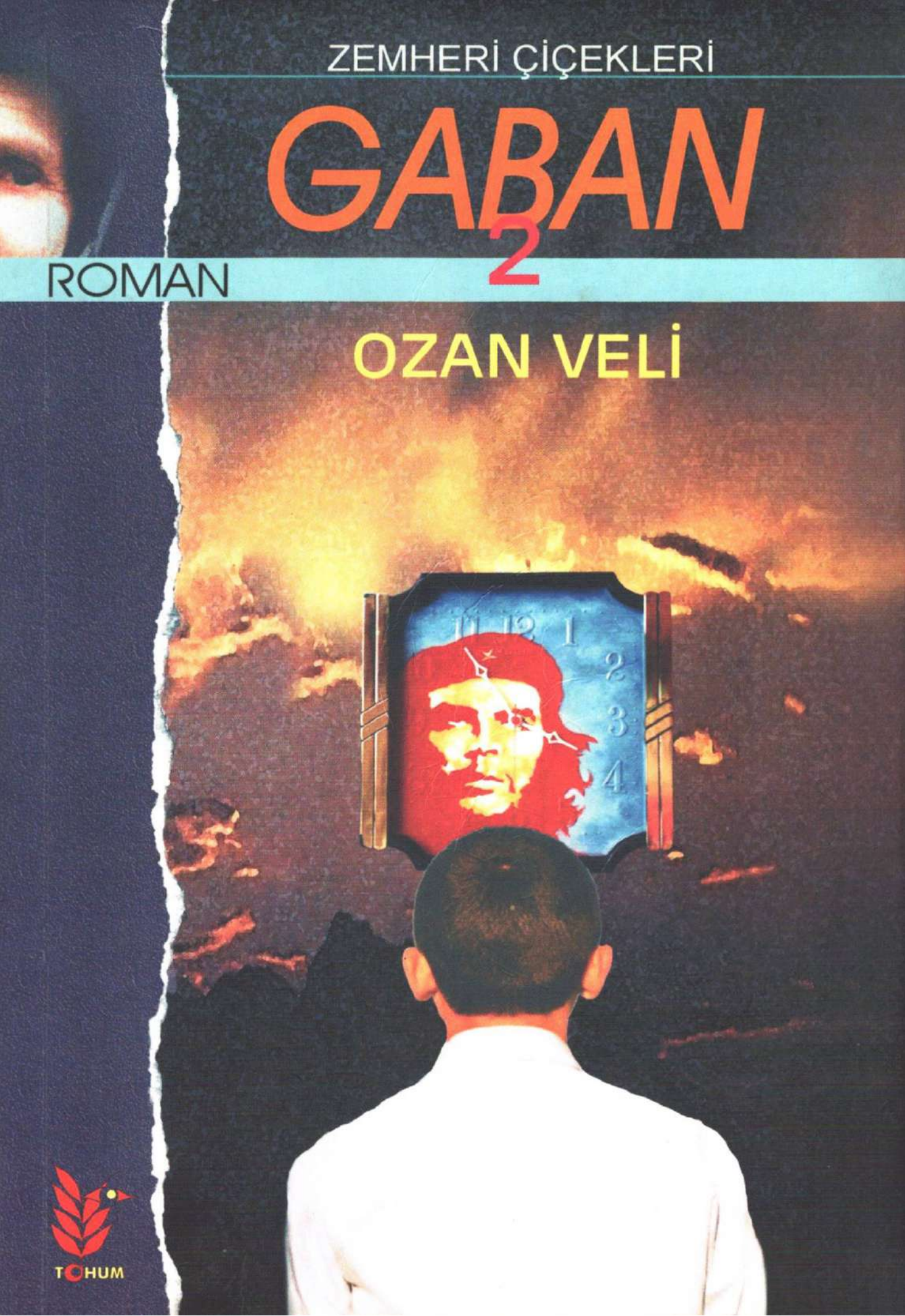
ZEMHERİ ÇİÇEKLERİ

GABAN 2

ROMAN

OZAN VELİ

TOHUM

TOHUM

OZAN VELİ ✻ GABAN-2

GABAN-2
Zemheri Çiçekleri

OZAN VELİ

TOHUM BASIM YAYIN
GÖSTERİ VE ORGANİZASYON LTD ŞTİ

Uçurum çicekleri
Meral, Muzo ve Hemo'nun Anısına!..

Roman

TOHUM:10
GABAN-2 /Zemheri Çiçekleri
Roman: 2

Yazan
OZAN VELİ
Birinci Basım
Nisan 2001

Yayına Hazırlayan
Tohum Basım Yayın ve Organizasyon LTD.ŞTİ

Kapak
Aşkın Ayrancıoğlu
İç resim ve fotoğraflar
Aşkın Ayrancıoğlu

Dizgi
Tohum Basım Yayın ve Organizasyon
Düzelti
Nihat, Veli
Renk Ayrımı
Mondo
Montaj
Sadık Usta
Kapak baskı
Akademi Matbaası
İç Baskı
Berdan Matbaası
Cilt
Yalcın Mücelit

Bu kitabın yayın hakkı Tohum Basım Yayın Gösteri ve Organizasyon Ltd.Şti'nindir.
İstiklal Cad. Turnacıbaşı Sok. Çeşme Han 21/3
BEYOĞLU/İSTANBUL
Tel: (0 212)245 54 24 Fax:(0 212) 245 43 70
www.uzunyuruyus.com

Munzur, çıplak karlı sırtını Yel dağının uzantılarıyla Pülümür suyuna yaslıyordu. Kasırgalar deli deli dövüp duruyordu döşünü. Mitos tanrıçalarının dağ uçlarında fayton koşuşturması başlamıştı çoktan. Ayılar tabanlarını yalamaya hazırlanıyor, yılanlar tutuk yemiş krallıklarını mumyalamaya başlıyordu. Zulüm güvercin sükunetini bozmuştu, kâinatın gem vurulan özgürlüğü altında. Kurbağalar yosun yeşilinden korkar olmuştu. İnekler buzağılarını tepiyor, yıldızlar aydan intikam alıyordu. Munzur her zamankinden daha görkemliydi, beyaz gelinliği içinde. Eteklerinin kara, kuru ayazı evlerin damlarına kırağı ve çığ taşıyordu. Kızlar, enselerinde bağladıkları eşarplarını sıkıca ağızlarına doluyordu. Dik doruklardaki dere yatakları doluyordu kar yığınlarıyla. Dağda zulüm kol kola ittifaklara giriyordu, direnen meziyetlere karşı. Küçük akarlar, parlak buz aynalarıyla çevrilmişti. Düzen yerini düzensizliklere, güzellik yerini çirkinliklere bırakmaya hazırlanıyordu. Doruklardan eteklere doğru indikçe kar inceliyor. İlk kar kuzeyden gelmişti bu yıl. Yaşlı Dersim köylülerine göre bu, kışın zor geçeceğine işaretti. Sadece bu değil, eşek arılarının yoğunluğu, palamutların salkım salkım salınışı da kışın zorluğunu işaretliyordu. Köylülere kalınsa, bu sene kimse evinden çıkmamalıydı. Açlıktan daha büyük zulüm, zulümden daha büyük zulüm vardı.

Yel dağından, Orta dağdan, Birman ve Mahmut gediğinden doğuya akan dereler, Zimek'in altında birleşerek gürleşiyordu. Vadi, tepe noktasındaki kasırgalara meydan okuyordu. Doğanın hışmından korkmamak olmazdı. Ateşe doğru gülerek el uzatan, onun yakıcılığını bilmeyen bebeklerdi. Doğanın zulmü insan zulmünden korkar olmuştu; sınıf olgusuyla birlikte gelişen insanın namertliği bir kenarda kalırdı Munzur'un kışında. Uğultular bir ayaksız ordu gibi gelirdi rüzgarın kanatlarıyla. Her yürek uzun süre kulak kesilmezdi bu sese. Ölüm uykusu basardı gözleri. Korkular yangın demlerinde adlanırdı. Hiçbir canlı nefes alıp vermezdi ölümü düşünmeden.

Pencereden soluk sarı ışıklar el eyliyordu. Reha, Kara Adam, İsyan,

6

Pir Ahmet ve Dilan, Birman gediğini aşıp gelmişlerdi. Doruklarda diz boyunu aşan kar yürümeyi zorlaştırıyor, leken kullanmayı gerektiriyordu. Bir önceki akşam dağı aşamamış, bir mağaraya çektikleri koca bir izle birlikte akşam etmişlerdi. Helikopter keşfinde bu tür izler çok tehlikeliydi. Yürüyecek takatı kalmayan grup, kendisini, riskleri de göze alarak mağaraya kapamıştı aydınlık basınca. Akşama birkaç saat varken mağaradan çıkmış, ekmeksiz aç, yaklaşık beş saattir yürüyorlardı.

Düşmana bilginin gittiği Karagöz köyüne uğramadan geçemeyeceklerdi. Açlık, soğuğu ve yorgunluğu kat kat artırıyordu, güçlerine bir mızrak gibi saplanıyordu. Reha geçmişten tanıdığı bir eve doğru yöneltti grubu. Sıcak tütsüler, direngenliği yumuşak esintilere serpiştiriyordu. Berrak bir ay, evleri ve ağaçları sade gece manzaralarına çiziyordu. Evi kolayca buldu Reha. Kısa bir gözetleme faaliyetinden sonra kapıya iliştiler. Kapı açıldığında yorgunluk en büyük füze saldırısına uğrardı. Grup kendi siyasal kimliğini tanıttı. Kapıyı açan genç içeri buyur etti öncüyü. Genç, Reha'nın yakın akrabası bir kızla evliydi. Reha'yı görünce sevindiler. Sıcak çay ve yemek faslı, grubu kendisine getirdi. Halkın sıcaklığı bütün sıcaklıklara baskın gelirdi. Sıcak bir gülümseme onlarca çeşit yemeğe bedeldi. Yine de sıcak bir gülümsemenin yanında, on çeşit yemek daha güzel bir gülümseme olurdu.

"Halkın sıcaklığından kopmadıkça bizi hiçbir güç alt edemez" dedi Reha usulca Kara Adam'a. Yorgunluğunu bir kenara iten ve son seçilen hükümete dair köylülere bilgi veren Kara Adam, gevrek gevrek gülerken başıyla onayladı Reha'yı.

"Başbakan da iyi haa"

Tansu Çiller'in televizyondaki sükseli görünüşüne bir atıftı bu. Kara Adam bunu içten bir gülüşle yanıtladı.

"Seçimleri boykot taktiğiyle yanlış mı yaptık dersin, bu güzel kadına oy vermemek günahtır."

"Her güzel kadın için politik taktik belirlense, herhalde mankenler hiç iktidardan inmez."

Reha ile Kara Adam'ın gülüşmelerine Pir Ahmet, Dilan ve İsyan da katıldı.

"Tabi bakmışsın Hülya Avşar iktidardan inmiyormuş" dedi İsyan.

Köylülerin odaya girmesiyle konuşmalarını gülüşmelerle tamamladılar.

"Annenin durumu hiç iyi değil. Niye böyle yapıyorsun, bir uğrayıp görsen ne olur, yazık kadına."

"Alışacak bacı, şimdilik kendisini göremem. Zaten o da dayanamaz şu anda. Kalbi bu karşılamayı kaldıracak durumda değil. Ben de kendisini çok özledim ama ne yapalım. Bu yaşamın bedelidir özlem."

"Ben hatırlarım hep, Reha derdi diyorum. 'Bu dağlar bizsiz, biz bu dağlarsız olmayız'. Sonunda tamamen dağa çekildi, sonunda muradın oldu. Bıraktın tüm sevdiklerini, gittin dağa."

Beyaz bir tülbentle yüzünün yarısı kapalı olan genç gelin, "sevdiklerini" derken imalı bir bakış fırlattı Reha'ya. Reha söylemdeki imayı anladı.

"Ne yapalım, en büyük sevgi halkın sevgisiymiş demek ki. O hepsinden baskın geldi, anneme olan sevgime bile."

Genç gelin kayınbabasından gizleyerek yüzünü, konuşmaya çalışıyordu. Reha'ya olan aşkıyla yıllarca evlenmeyi tövbe billah kendisine yasaklayan ablasını ima ediyordu konuşmasında. Konuşmalar, seçim ve çevre siyaseti dışında ağırlıklı Reha'nın feodal çevresi dahilinde dolandı. Özlemler törpülendi, duyarlıklar eşelendi. İsyan, başını sobanın yanındaki yastığa koymuş, şekerleme yapıyordu. Çocuksu yüzü dağların bilgeliğini yansıtıyordu. Gelin sevecen bakışlarla süzdü İsyan'ı. Yumuşak bir yastık getirip başının altına koydu. "Yazık zavallı, yorgunluktan uyuya kalmış," diye söylenerek çıktı odadan. İhtiyar kaynana boynunu bükmüş, İsyan'ın yorgun, uykusamış halini derin, içli bakışlarla takip ediyordu. Söyleyecek çok şeyi olduğu her halinden belliydi. Gerillalar ile sıkı ilişkileri olmadığından çekingenliği konuşmasını frenliyordu. "Annesi ne yapıyor zavallının. Daha bir parmak çocuk. Onlar yine erkek. O garip esketek ne yapsın," diye düşünüyor, bir türlü içini dökemiyordu.

Yaşlı adam, siyasi sohbeti sevmiş, Kara Adam'ın köylü üslubundan anlaşılır bilgiler edinme istemiyle donanmıştı. Gündemi meşgul eden yeni bir konuşma başladı, Kara Adam ile ihtiyar arasında. Dilan daha ziyade Reha'nın yakın çevresine dair konuşmaları takip ediyor, yorgun ama sıcak tebessümler yayıyordu. Pir Ahmet dudaklarına iliştirdiği sigaranın dumanını hızlı aralıklarla havaya üflüyor, Kara Adam'a, tele-

vizyona ve Reha'ya dikkat kesiliyordu.

Ovacık'ta kardeş örgütün, tepki toplayan son öldürme olaylarına dair partinin düşüncelerini de sundu Kara Adam.

"Biz de dedik yazık olmuş. Bir aileden üç kişi öldürülmez kardeşim. Nasıl üç kişi birden ihbarcı olur. Bu imkansız. İhbarcı olan sırrını rüzgardan saklar. Evindeki çocuğu nasıl ona alet edebilir. Bu zamanda ihbarcı gizlidir, akıllıdır. Kör topal iş yapmaz kardeşim. Yazıktır, boş yere milletin canını yakmayın, yazıktır kardeşim."

"Doğrudur ihbarcılar çok gizli çalışıyor. Bu arkadaşlar sorgulamada hatalı ve aceleci davranmışlar. Bunlar bizim de tanıdığımız aileler. İşin içinde bir yanlışlık var. Diğer kaçan üç kişi devrimcilere sığındı. Bize ve PKK'ye (Partiya Karkera Kürdistan) geldiler. 'Bizim suçumuz yok, siz araştırın, eğer bizi suçlu bulursanız siz cezalandırın bizi' dediler. Biz de ortak bir toplantı yaptık. Kitleden insanlar katıldı. Ortaya her hangi bir kanıt çıkmadı. Üstelik eylemi yapan DABK'çı (Doğu Anadolu Bölge Komitesi) arkadaşları çağırdığımız halde gelmediler. Biz bunu doğru bulmuyoruz. Devrimciler halka hesap vermek zorundadırlar. Bu zorunluluk halk demokrasisinin, halk yargısının en önemli gereğidir. Bundan kaçınmak, halka hesap vermekten kaçınmak, partimizin reddettiği bir yaklaşımdır."

"Tabii kardeşim tabii. Haa, Allah size uzun ömür versin oğlum. Tabii. Halka gelmeyen mesele, şeytandan tüy alır. O mesele dallanır, budaklanır, zehirli bir yılan gibi her yeri zehirler. Söylediklerin çok iyi oğlum, halka zülum edilmez. Fakir fukaranın evini yıkmadan önce bin kere kafanızı kaşıyın. Yıkmak kolaydır oğlum, ama yıkıntının yerine bina kurmak zordur. Ne yaptıysa bu halk birbirine yaptı. Birbirinin suyuna zehir kattı. Ekmeğini kıskandı. Bir parça yer için kan içmekten çekinmez. Bir dinleyeceğinize on dinleyin. Bir kişiye soracağınıza on kişiye sorun. Namussuz millet çoktur. Onlardan sözünüzü ayırın, ayırın ki millet sizi doğru bilsin. Doğru bilsin ki size kucak açsın."

Grup, ihtiyarın konuşmasını pür dikkat dinliyordu. İsyan rüyasında tüy hafifliğinde bir yatak için üç haramiyle çatışıyordu. Reha'nın uyarısıyla gözlerini uyku ağırlığından ovarak kurtarmaya çalıştı.

"Hadi kendine gel, çıkacağız."

Sıcak sobanın yanıbaşına ilişmek, en sevimli düş olurdu gerillaya, mevsimin ayaz renginde. Eflatun ve turuncu istemler boylanırdı. Bir dirhem sıcaklık otururdu hasret hasret, dağların mor ötesine. Şafakları yuva çağrışımları süslerdi. Bedeli ağır olan yarınlar tütsülenirdi.

Ay doruk yüksekliğinden seyrediyordu kâinatı. Yıldızlar berrak ışıltılarla tutunmuştu Buyerbaba dağlarının zirvesine. Düzgün Baba diğer bütün babalara meydan okuyordu, gizemli buğusuyla. Şehirler soğuk gecelerin anaforunu tüketmekle meşguldu. Dersim'in yoksul dağ mahallesi sıcak siyasal sohbetlerle ısınıyordu. Siğenk gözaltı bodrumları, yoksul-köylü terli kokularını kan kokularından gizliyordu. Kocatepe karakol nöbetçileri on beş dakikada bir "uyumadık, donmadık" düdükleri çalıyorlardı. Fareler, Erzincan kesme şekerinin sertliğine bozuluyor, köy kilerlerini daha büyük öfkeyle yağmalıyorlardı. Abbas Usta sevgili Qece'sine elma soymakla meşguldu. Dağ eteklerinde yaşayan insanların çoğunluğu tezek, meşe ve ceviz akkoruna iliştirmişti yoksulluğunu. Soğukta parmak uçları sızlayanlar gerillalar ve gece yabanileriydi.

Grup bir saat kadar yolunu uzatarak barınak noktasına doğru gidecekti. Toprağın kabaran yumuşak bedeninde ayak izlerini gizlemek için dere yataklarını ve kayalıkları dolandılar. Yel dağı zirvelerinden ayaklanan kasırgalar sert esintilere sarınarak iniyordu vadiye. Kırağı nişanları ilişmişti İsyan'ın kirpiklerinin inceliğine. Dilan yeşil bir puşiyle sıkıca kapatmıştı yüzündeki kırmızı canlılıkları. Kara Adam'ın derileri, tavına gelmiş çökelek postu gibi sertleşmişti. Karalığı iyice koyulaşmış, bıyıklarına buz filizleri tutunmuştu. Reha, yolu ve yöreyi iyi bildiğinden öncülüğü yapıyordu. Yolun uzamasına bozulan Pir Ahmet, sinirli bir ruh haliyle takip ediyordu öncüyü. Yolların harcını vere vere ilerliyordu yaşam. Akıntıları sert, yontuları ağır olurdu.

Üç saatlik bir yolculuktan sonra barınak mıntıkasına vardılar.

"Burada nereye yapılır barınak? Tahmin edebildiğim tek bir yer var, orası da öylesine uygun değil. Doğru tahmin edebiliyor muyum?"

"Doğru, tahminin doğru," dedi Kara Adam.

"Bu bizim Şıxo da ilginç bir bakış açısına sahip. Adamı Nazimiye'de biliyorduk, Pülümür'e yerleşmiş gelip. Hem de tam burnumuzun dibine. Buralardan ihbar gider, gizliliğe önem vermek gerek, kışın bu-

rası bizi zor kamufle eder."

Kara Adam kayalıkların içinde öne geçti. Koca bir kayanın dibinden ilerledi. "Merhaba dostlar!"

Kara Adam'ın merhabası barınak sakinlerini ayağa kaldırdı. Sevinçle kuçaklaştılar. Uykularını girişte bırakıp, neşeli bir eda takınmıştı İsyan. Ballandıra ballandıra anlatıyordu kısa ayrılıkta olanları. En iyi dinleyicisi Meral'di. Başka konuşmalara yönelen Meral'ın başını kendisine çeviriyor, heyecanlı bir çocuk eşgaliyle devam ediyordu anlatımlarına.

Spesifik Can, bakışları bönlüğünden olsa gerek; köy tilkisi gibi bakıyordu. Dilan ile İsyan'ı süzüyor, çok bilmiş bir havaya girmek için zorlanıyordu. Barınakta toplam on altı kişi olmuşlardı. Açığa çıkan çalışmanın biri durumlarını zora sokmuş, diğer birim de buraya sığınmak zorunda kalmıştı.

Konuşmaları aralayan Ünal'ın Amazon hikayeleri herkesi kahkahaya boğuyordu.

"Biz Amazon'da bir ağacın bir dalında üç sene kalabilecek bir barınak yaptık. Yani orada ağaçlar kırk sekiz-kırk dokuz bin metre. Toplam yirmi sekiz örgüt bir ağaca barınak yapmıştık."

Ünal'ın uçsuz, dinginsiz palavraları önceden yazılmış bir kitap cümleleri gibi dökülüyordu dudaklarından. Sınır tanımaz hikayelerin gücünü herkes pür dikkat dinliyordu. Spesifik Can varlığını hissettirmek için kesti Ünal'ın sözünü.

"Bu kadar da yalan olur mu?"

"Senin yalanlarından iyidir bunlar," diye çıkış yaptı Heydo. Ünal başını öne eğerek yüz ve göz hareketlerini anlattıklarına uyarlayarak, sözlerine devam ediyordu.

"Sonra Amazon'da bir taş, Yel dağı kadar diyeyim ben, sen yok Munzur baba gibi dersin. İki ay kaldık ağacın bir dalında. Sonra çatışma çıktı. Bir dalın içinde üç ay sürdü. Tabii bizimle baş edemediler. Amerika'dan Bush iki ordu, Japonya'dan sekiz tabur yardıma geldi düşmana. Biz çatışmayı İstanbul'a kaydırdık tabii."

Bütün herkesin katıldığı kahkahalar kesti Ünal'ın hikayesini.

"O zaman sayınız ne kadardı" dedi Onur.

"Orası illegal. Kırkyedi-kırksekiz bin ton vardık yani." Çay faslında

aralandı hikayenin meziyeti. Yoldaş sevinçleri kaynaştırıldı bardak yudumlarında.

"Geçenlerde bir yılan gördük kayanın dibinde, nasıl korktum. Çok korkunç bir görünüşü vardı. Şimdi korkuyorum yatarken." Meral'ın söylemine, "valla ben yatmam o tarafta" diyen İsyan katıldı. Bu Ünal için yeni olanaklar sundu. "Biz Amazon'dayken, bir gün bir patikaya girdik, kırkyedi- kırksekiz kilometre yol gittik. Sonra şöyle bir rampayı tırmandık. Rampa bir hafta sürdü. Sonra bir tepeye geldik. Parlak bir kayanın önünde durduk. Cam gibiydi kaya, meğer üzerinde yürüdüğümüz patika değil, yılanmış."

"Öf bu kadar da olmaz."

"Bu Can sözde beş dil biliyormuş. İki üniversite okumuş." diyerek yine bir çıkışla cevap verdi Can'a Heydo.

"Biz Amazon'dayken ben kırkyedi-kırksekiz dil biliyordum. Sonra Türkiye'ye gelirken ayağımı çarptım, hafızamı kaybettim."

Gülüşmeler uyku saatini zorluyordu. Can birliğe katılalı iki hafta olmuştu. Tipik bir köylü kurnazıydı. Beş dil biliyorum demiş, bildiği dillerden bir tek kelime telaffuz edememişti. Kimya bölümünü bitirdim demiş, bir tek element ismini söyleyememişti. Bütün ikna konuşmalarına rağmen, hala beş dil bildiğini ve iki fakülte bitirdiğini kabullendirmede ısrarlıydı. Barınak yaşamı önemli oranda eksikliklerle başlamıştı. Barınak için seçilen yer, doğuya bakan, açık yeri örülmüş büyük bir taşın altıydı. On altı kişi için yeterli yatma alanı yoktu. Reha yeri beğenmeyişini ilk söylemleriyle dile getirmeye başlamıştı. Burayı nasıl, ne şekilde ısıtacağız endişesi sarmıştı düşüncelerini.

Ay, sırtını dağların batı yakasına yaslarken, barınak uykuya durmuştu. Pancılas meskunlarını dolanan kurtlardan ikisi keskin solumalarla Yel'e doğru geçip gittiler. Uyuyan gecelerin uzaması yoksulluğunu besliyordu halkın. Ev işlerini derleyip toparlayan köylü gençler, büyük şehirlerin işsiz ordularına katılıyorlardı. Ufuk çizgisinde belli belirsiz umutlar devinime duruyordu. Pülümür ilçe jandarma istihbaratı köy köy dolanıyordu. Suyun öte yakasında ele geçirilen malzemeler sırasında Reha'yı ve arkadaşlarını ellerinden kaçırmışlardı. Bu durum "yakında adamınızın leşini size göndereceğim," sözünü yemelerine yol açmış,

buna oldukça bozulmuşlardı. Kendileriyle birlikte, çalışanlar, antenlerini daha iyi kullanmaları için uyarmış, sonuç istemişlerdi.

Ağaç uçlarını yalayan kuru ayaz, dere yatağına yaslanmış bir kardelenin rengine akıyordu. Kardelen, direnişin, direnişçinin, devrim savaşçısının simgesi haline getirilmişti kimi gerillalarca. En zor koşullarda baş dikmeyi ve inada inat boy vermeyi başarabilirdi kardelen. Silahlarına kardelen adını verenler, defterlerinin arasında kurumuş kardelen taşıyanlar da vardı. En çok da Reha düşkündü kardelen sevdasına. "Yaşamın kurutulmaya çalışıldığı yerde, bir kardelene ilişebilir gözüm. Belki orada umut tükenmemiştir," diye yazmıştı defterinin bir yerine. Toprağın ve karın aşkından türemişti kardelen. Biri zulmün, biri yaşamın kudretiydi.

Xor mezrasının görüntüsü bir umut türküsünün ilk ezgisiydi. Mığo'ya sevdalanan Yüksel, genç bir delikanlıyla yoksul, merhametli bir ocak kurmuştu. İyi, tutarlı taraftarların varlığı, zoru yaşama bağlayan güçtü gerilla için. Koca bir insanlığın bilincini zaptetmek bu küçük kazanımlardan geçiyordu. Didişmelerin hoyratça yürüyen seyrinde büyüyecekti pekişmeler. Arsız ve tutucu dogmaların hücumuna uğrayacaktı. İşte Xor mezrası, çelmik atılmış dostluklardan çıkmıştı gün yüzüne. Xor mezrasının asıl sahipleri şehire göçmüş; Yüksel, kayınbabası, ufaklık kayınçoları ve eşiyle birlikte yerleşmişti bir ricacı göçer gibi bu mezraya. Pancılas eski ilgisini veremiyordu bu sevimli mezrasına. İlgisizlik yalnız buna değildi tabii. Kabarık bir devrimci potansiyel örgütlenemediğinden heder olmuştu. Şimdi ise göç denilen yedi başlı canavarın pençelerinde direniyordu bir iki direngen yanıyla. Siyaset, dağları değil de insanları kazanma yönünde eksik kaldıkça, devrim bir ütopik söylem olmaktan çıkmayacaktı. Devrimleri yaratacak olan kitle, öncü kurumların yedeğinde gücünü maddiyata dönüştürmüş olan kitle olacaktır. Taraftarlık, sempatizanlık kurumsal yapılarda yoğunlaşma, onun gönüllü işçisi olmayı gerektir, ve buna uygun davranılmadıkça doğru bir kitle çizgisi olamayacaktı.

Parti beyniyle, yoğunluğunu merkeze oturtmayı beceremeyişti hâlâ. İç tartışmaların güdük olanı bir konferansa taşınmış, sonucu henüz gerilla alanlarına ulaşmamıştı. Merkezi otoriteden kopuk olan gerilla gücü, seçime ilişkin tavırda da, birlikler ayrı tavır takınmıştı. Bir

araya geldiklerinde de karşılıklı sormuşlardı ve katıla katıla gülmüşlerdi kendi garip hallerine.

"Alanlarımız ayrı özellikleri olduğu için elbetteki seçim politikamız aynı olmayacaktı. Bunu açıklamak kadar kolay ne var ki?" diyerek, espritüel bir yaklaşımla sorunun vahim boyutunu susturmaya çalışmıştı Reha.

Kaptan ve yakın kaptanlar filikayı fırtınanın merkezlerine sunmuş, kıyıdan fırtına dinginsizliğine atıflar gönderiyorlardı. Modern sürat çağında emektar bir balıkçı motoruyla tarihin peşinden koşturan tayfalar, kan ter içindeydiler. Akıntılar sert, karmaşık ve dalgalıydı.

Xor mezrasının kurt kapan köpekleri ayaz suskunluğu içinde uyuyorlardı. Yeni hükümetin iktidara çıkmak için dağıttığı kemiklerden pay alamamıştı bunlar. Gündüz vıcık vıcık olan çamur, gece buz kesiyordu. Pancılas'ın üst yolu, ilk yağmurlardan itibaren araç trafiğine kapanmıştı. Koca ceviz diplerinde ambarlarına çokca ceviz çekmişti sincaplar. Mevsimin akışını en iyi karıncalar ve sincaplar çözebilirlerdi. İki canlı kadınları aylar önceden doğum sancıları sarmıştı. Zamansız gelecek gibiydi bebekler. Evlerin sıcak pencerelerine buzla resimler çizilmişti. Gurbet türküleri mırıldayan isak kuşunun sesi sürgün yemişti. Geceler kurbağa seslerinden, kurt ulumalarına evrilmişti.

Reha ve Şıxo bir ay kadar Ovacık ve Hozat'ta Mehmet Koç'u aramış bulamamışlardı. Gelişmelerin yönünü tam kestirmeden, barınacak bir yere ulaşmaya çalışmışlardı. Erzincan ilişkilerine dayanarak oranın yeterince kullanılmayan bir noktasına yerleşmişti Mehmet Koç. Grupsal arayışlar, genel çıkarlar ve yönlendirmelerin önüne geçmişti. Savaş pratiği, edilgin bir yönlendirme basıncında şekilleniyordu. Kitle siyasetinin boşalan sınırları, yeme içme, barınma eksenine kilitlenmişti. Küçüklerin büyük işler yapması, olanaksızlıkların olanak yaratması beceri ve yaratma gücünün kısırlığında bodurlaşıyordu.

Veli, Mehmet Koç ve Şıxo'yla görüşebilmek için Mazgirt'ten Hozat'a, oradanda Ovacık'a gelmiş, kimseyi göremeden geri dönmek zorunda kalmıştı. Ovacık'ta basın üçlüsüyle karşılaşmış, onları da yanına almıştı. Demirdağ bu karşılaşmadan oldukça memnun olmuş, Süslü'yle olan çatışmalarını biraz aralamıştı. Siyasal eleştiriler, gari-

ban serzenişler ekseninde yollandılar Mazgirt'e doğru. Barınma ve faaliyetin yükü kendi becerilerine kalmıştı. Veli'nin kendi feodal çevresiydi bu alanlar. Şartlarını zorlayarak bazı olanakları bir araya getirebilmişlerdi. Avcıların uğrak yeri olan bir alana yerleştiler.

Ala ceylan sekilerinden uzaklaşan Demirdağ, Kürdistan'ın iç kesimlerinden gelen "de lori lori" ezgilerine kulak kesiliyordu. Munzur'un doruk düşü sevdasının ahengine kazınmıştı; gönlü rahat değildi bu yüzden. Her suskunlukta ulaşırdı Munzurlara. Serin rüzgarlarla güler, sularla ağlaşırdı. "Ufak tefek derviş kılıklı" bu herif, derin felsefi söylevi, derviş boş vermişliğindeki pasaklılığı ile tam bir saygın insan hali yansıtıyordu. Birman gediğinin özgürlük simgesi ceylana tutkusu alazlanıyordu. Mazgirt'in hafif geçen kışı onu tatmin etmiyordu. Kasırgalar gerekti ona. Adsız sualsiz ve yorgun fırtınalar aranırdı. Bir de badem sevecenliğinde aşklarda kalmıştı umarı.

Merkezi talimatlarla istenmiş götürülmüştü Süslü. Diş, göz ve baş ağrılarına rağmen dağ politikalarını belli oranda kavrama çıkaran Süslü'de çok görülmüş, istenip götürülmüş, merkezin başka bir alanına yerleştirilmişti.

Yönlendirme basiretsizliğine tepkilenen Veli, gök kubbeyi zorlayan volkan kızgınlığındaydı. Canına okuyan boş vermişliğin, canına okuyabilirdi tek silleyle. Güneş yanığı renginde esmer, yumuşak, diri, elmacık kemikleri belirgin liseden gelmiş bir kız olan küçük Şafak'la "aynı tulumda kocayın" duaları eşliğinde evlenmişti. Silah şakırtılarına, şafak korkularına şafaklı aşklar yayılmıştı gülücük sohbetleri kuşanan. Gerilla yaşamının ilk evresinde Veli'nin markajına takılan küçük Şafak, hayat ve hareket dolu bu genç komutanın mutluluğuna ortak olmaktan kurtaramamıştı kendisini.

Mazgirt ovası geniş bir kitleyi besliyordu bağrında. Gerilla faaliyeti dağlık silsilelerden fazla uzaklaşamıyordu. Etkin, hareketli bir taban, ateşli günlere hazırlanıyordu. Öncü sevinçleri aranıyordu. Genç yürekler partizan türkülerini taşıyordu okul koridorlarına. Keban gölü yatağından yükselen sıcak buğular, büyük dağlardan inen buzul yangınlarını yiyordu. Ova yeşilini uzun süre koruyor; sürüler, dik yaylalardan ova günlerine iniyordu. Yaban domuzları, akarsu kıyıla-

rında tarla sürer gibi eşeliyorlardı toprağı. Mazgirt köprüsünde özel timler didik didik arama yapıyor, şüpheli işaretleriyle köylüleri gözaltına alıyorlardı. Hazan vakti, sarı tenli kızlar yetiştiriyordu.

Mazgirt, Karakoçan'dan tutunuyordu Kürdistan'ın içlerine. İntikam duygularında besleniyordu, Karakoçan'ı tepeden kesen gökyüzü. Orhan Bakır'ın ayak izlerinde boy boy kardelenler yetişiyordu. Mustafa'nın anılarını anlatıyorlardı Nazimiye köylüleri. Yiğit, genç, özgür ve yetkin siperlere düşüyordu nostalji.

Orhan Bakır'ın ismini kuşanan Orhan, siyasal dinletilerini noktasız anlatımlarla sunuyordu. Demirdağ'la sık sık tartışıyorlar, bağırışıyorlar, küsmüyorlardı. Köklü birlikleri, siyasal- ideolojik öze tutunarak devam ediyordu. Toplumsal gelişmeler üzerine yoğunlaşan yorumlardan, Kürdistan sorununa varıyor, çözümsüzlükler üreten yaklaşımlara ateş püskürüyorlardı. Birliğe yeni alınmış dört savaşçı vardı. Gelişme vaat eden bir alan olan Mazgirt uzun süre faaliyetsiz kalmış, belli çevrelere devrimci ulusalcılar dayanmışlardı. Bu kesime de destek sunanların gönlünde partizan sevinci yer ediniyordu. Yenilgiler öğretici hale getirilirse kendi inkarlarına varabilirler. Ya da "tarih tekerürden ibarettir" yanılsaması, ileriyi temsil eden değil, kendi ekseninde dönen olarak kalacaktır.

***

Kapı yıllanmış meşelerin gıcırtılarıyla açıldı yavaşça. Soğuk ve korku yüklü bir boğum rüzgar, adamdan önce dolmuştu içeriye. Rüzgarın kanatlarında üşümüş yosun, palamut, böğürtlen, kuru ardıç kokuları vardı. Gübre kokularının alışılmış geniz yakan iktidarına, Yel babanın gürzü gibi inmişti bu beklenmedik konuk esintiler. Radyonun kulak tırmalayan mikrofonundan, zamana denk düşmeyen zıpırt pop parçasının saçmalıkları dökülüyordu. Sobanın altında ki anaç kedi, sağına soluna ilişen yavruları tarafından rahatsız ediliyordu. Odanın her köşesine oturmuş, ılık ve yumuşak bir hava vardı içerde. Yeni toplanmış yataklardan yayılan ter, kadın ve uyku kokuları havaya egemendi. Belli bir düzenle yerleştirilmiş eşyalar, sade görüntüsünü dikkat merkezine yakın tutuyordu. Sobanın kara görüntüsüne iliştirilen

demlik fokur fokur kaynıyordu. Elinde maşa sobayla uğraşan, şakakları allanmış dolgun bir adam; otoriter, saygın duruşunu bozmadan kapıya yönelti başını. Ensesini boynunu yalayan bu soğuk rüzgarın rengini görmek istemişti. Usulca ayağa kalktı.

"Buyur kardeşim..!"

Gözlerinde garipsediği duygular kol geziyordu. Sabahın bu saatinde beklenmedik, bilinmedik sorular akmıştı bilincine. Sarıya çalan yüz teniyle uzun boyu ve arayan bakışlarıyla biri dikiliyordu karşısında. Buyurulmasına razılık gösteren adam içeri girmeden, ayağındaki yarı yırtık mekapları gösterircesine,

"Ayakkabılarımı çıkarmayacağım."

"Mahsuru yok, kilimdir temizlerler."

Salınarak içeri girdi adam. Sobanın yanına iliştirilmiş sandalyeye oturdu. Ayaklarını sobanın altındaki korunaklara attı. Adam, yabancının ayağındaki mekaplara dikkatlice baktı. Yeni ama yırtıktı ayakkabılar.

"Ne var ne yok amca, çevrede düşman falan var mı?"

"Kimden bahsettiğini anlayamadım."

"Kimden olacak, düşmanı tanımıyor musunuz. Ben devrimciyim, Partizancıyım. Bizim arkadaşlarla bağım koptu, burada karşılaşırım diye geldim."

Yabancı yuvarlak kekeme tarzıyla konuşuyor, sert üslubuyla otoriter görünmeye çalışıyordu.

"Biz kimseyi tanımıyoruz kardeşim, kimsenin buralara geldiği falan da yok."

"Biz yabancı değiliz amca; şimdi illegalite yapmanın zamanı değil."

"Valla bizim bir şey yaptığımız yok, kimse buralara uğramaz." Ahır işlerine giden evin yaşlıca kadını da gelmiş, kulağını konuşmalara iliştirmiş dinliyordu. Adamın bir işaretiyle dışarı çıktı. Evin giriş çardağında ellerini yıkayan kızlarının yanına koştu.

"Eve bir yabancı gelmiş. Şüpheli biri, biz tanımadık. Soru sorup duruyor. Çabuk komşulara haber ver, bu gelen MİT olabilir. Bu adam tehlikeli. Çocukları falan tembihlesinler kimse bir şey söylemesin."

Kızlar hemen iki yandan yayıldılar köye. Yarım saat sonra geldiklerinde evlerin tümü karşı saldırı vaziyeti kuşanmıştı bile. Kadın içe-

ri girer girmez yöneldi yabancıya.

"Biz ne bilek kardeşim, Partizancı falan tanımıyoruz biz. Tanrının misafiri olarak bir lokma yiyeceksen ye, yoksa kalk git. Bizim kimseyle ilgimiz yok."

Yabancı, kadının bu çıkışı karşısında bocaladı önce. Kekelemesi daha da artmıştı.

"Biz sizi devrimci biliyoruz, siz siz gerici misiniz."

"Biz gericiyiz, değiliz, kimseyi ilgilendirmez, sana söyleyeceğimizi söyledik."

Kocası susmuş, kadının paylamasına kerhen destek sunuyordu. Kızlar kapı girişinden adamı iyice süzdüler. Yabancı sırıtkan sırıtkan baktı kızlara. Küçük Fidan, ablasının kulağına fısıldadı.

"Bu adam devrimci falan değil, adama yiyecekmiş gibi bakıyor."

"Doğru" diye onayladı abla Gülfidan.

Gülfidan sobadan kaynayan suya çayotu attı. Babasına çaya bakmasını söyleyerek, kahvaltıyı hazırlamak için yan tarafa geçti. Yabancı, Gülfidan'ın dolgun kalçalarına bakıyordu. Kadının söylemesine döndü, Gülfidan'ın gidişiyle,

"Şimdi sen bizi tanımadın analık. Ben Şixo'nun, Reha'nın arkadaşıyım, onlar bize söylemişlerdi; 'Bizi kaybederseniz o köyden sorun, onlar size yardımcı olurlar' demişlerdi."

Evin sahibi adam olabilirlikleri tartışıyordu zihninde.

Gözü tutmamıştı bu yabancıyı. Karısının kesin çıkışına destek olmaya devam etti.

"Sen laf anlamıyor musun kardeşim. Biz Şixo Mığo kimseyi tanımıyoruz dedim. Kalk evimizden git, nerede bulacaksan oralara git."

Yabancı, kadının hırçınlığının daha uç boyutlara varacağından korktu. Daha fazla ısrarlı olmaktan vazgeçti. Kalktı. Yaşlı adam;

"İstersen yemek ye öyle git kardeşim, Tanrı misafirisin."

"Yok bizi evden kovanların evinde ekmek yemeyiz."

Kapıyı sert biçimde çarpıp çıktı adam. Bir iki eve daha girdi. Bir evden kovuldu. Birine hiç alınmadan kapıdan yanıtlandı.

Gülfidan sofrayı hazırlamış, sıcak çayları dolduruyordu. Fidan en iyi teşhisi yaptığına seviniyor; annesiyle birleşen güçlü ve kesin yar-

gılarını, babasının olasılıklarının karşısına dikiyordu.

"Doğru diyorsunuz; ben de adamın durumundan şüphelenmiştim ta başından, ama yine olabilir diye adamı tümden itmedim. Dedim hiç değilse ekmek yesin. Eğer gerçekten devrimciyse hiç değilse aç kalmaz."

"O devrimci olsaydı karnı aç olur, ekmek de yerdi. Mekapları yepyeni, kendisi yırtmış. Yırtmış ki desinler eskidir, desinler yazıktır."

Annesi ve Gülfidan, Fidanı'ın hararetli kesin yargılı konuşmasını onayladılar.

"Doğru kızım, benim de dikkatimi çekti. Ayakkabısını göstermek için de neredeyse ayağını gözümüze sokacak."

"Hem devrimciler böyle soru sormaz. Bu, adama yiyecekmiş gibi bakıyor."

Şıxo'yu, Reha'yı, Veli'yi iyi tanırdı bu köylüler. Bomasur dere'si, toplu bir mahalleyi andıran evlerin, zoraki ayakta duran kapısında gülerek karşılardı gerillayı. Gerillayı en içten kucaklayanlardan biri Fidan'dı. On üç yaşın çocuksu yüz çehresi; olgun, bilir, alim ifadeler taşıyordu. İlk kez bir sene önce karşılaşmıştı gerillayla; insana içten içe deli türküler söyleten parlak bir bahar günüydü. Uzun yolları aşıp gelen grup ilk kez gireceği bu köyün yakın civarında, bodur bir ormanlıkta kalıyordu. Kara Bela, Veli, Reha vardı. Üst yamaçlarda yayılan koyun, keçi sürüleri, taze mayıs yeşilini koşar adımlarla dolanıyordu. Yanık bir ses tüm dinleyicilerini dikkate kesmişti.

"Yollar seni gide gide usandım
ayağıma diken battı gül sandım"

Gerilla grubu da dikkat kesilmişti. Yokuşlardan ve yollardan hoşnut olmayan Ali, "He valla söyle ah ah" deyip atıflar gönderiyordu, türkücü kıza. Sesiyle ormanın bodurluğuna zulalanmış grup, bakışmalarla konuşuyordu. Ani karşılaşmalarda ürkek davranışlara meydan vermemeye çalışıyorlardı.

Türkücü kız davarı takip ederek yaklaşıyordu gruba. Reha yanlarında tek bayan gerilla olan Nure'ye fısıldadı.

"Bizi görecekler, kızlar geliyor; önce sen görün, korkup kaçmasınlar."

Nure yerinden doğrulup müdahalelerde bulunana kadar, kızlar

grubun yanı başına kadar gelmişlerdi. Ormanın içinde yan yana uzanmış üç garip adamı gören türkücü kız, keskin bir çığlıkla tüm çobanların dikkatini ayağa kaldırmakla yetinmemiş, sesini köye duyurana kadar çığlık atmaya devam etmişti. Nure edilgin bir müdahaleyle yatıştıramadı kızı. Reha kızın peşinden koştu.

"Korkma bacı korkma, biz devrimciyiz korkma."

Bağırarak kıza duyurmuş, yatıştırana kadar epeyce uğraşmıştı. Öteki çobanların da yardımlarıyla türkücü kızı yatıştırarak sıcak bir ilişkinin yolunu açmışlardı. O günden sonra Fidan, gerillanın türkücüsü olmuştu. Hızlı bir gelişme dönemi izleyerek en aktif destekçisi durumundaydı. Her gerillayı yakından inceler, yüz mimiklerinden söylem farklılıklarına kadar tüm özellikleri hafızasına kazıyarak saklardı gerillaları.

Güneş en çok sevilen çağlarını yaşıyordu. Kızıl horozun direktifleri altında olan bir grup tavuk çöplükten yükselen buğularda eşeleniyordu. Duru bir gökyüzü vardı; beyaz, mavi, yeşil, sarı yansılarda titreşen. Keçi ve koyunları dağ yamacına süren Veli Bulut, çevrede askerlerin olduğunu davara seslenişi arasında köylülere parolamaya çalışıyordu. Parolayı ilk alan Fethiye Ana, hemen Dede Çicek'in evine koştu. Kapı hızlı bir itişle açıldı. Telaşıyla birlikte girdi içeri Fethiye Ana.

"İyi ettin Dede. İyi ettin ki bize haber ilettin. O adam polistir. Velo odur bağırıyor tepeden. 'Asker varmış çevrede haberiniz olsun' diyor."

Fidan hemen fırladı yerinden.

"Ben size dedim o köpek devrimci değil."

Dede Çicek heyecanları yatıştırdı. Yapılması gerekenleri belirtti. Birazdan arama, tarama gözaltı faaliyeti başlayabilirdi. Köylüler yayla zamanı şafaklılara yapılanlardan öğrenmişlerdi, düşmanın taktiklerini. Yaylaya gelen bir grup kendisini devrimci tanıtmış, yaralı bir arkadaşlarının olduğunu belirtmiş, Şixo'yu nasıl bulabileceğini sormuştu. Yaylacılar durumu anlamış, yüz vermemişlerdi. Bir çoban uzaktan gelen grubu görünce,

"Ooo kivram hoş geldiniz, buyurun. Nerelerdesiniz sizi çok özledik." diye karşılamıştı.

Çoban'dan istedikleri bilgileri, bilmediğinden dolayı alamamışlardı, ama Ovacık hattına nasıl geçileceğine, kendilerine kimin yardım edebileceğine dair kısmi bazı bilgiler edinmiş, iki gün sonra başta çoban olmak üzere, isimlerin tümünü toplayıp almış, bir fasıl işkenceden geçirmişlerdi.

Fidan köyü dolanıp haber verdi herkese. Çeşitli özgün müzik kasetleri zulalara konuldu. Fidan gerilladan aldığı iki bildiri, bir İşçi Köylü Kurtuluşu gazetesini yedi aydır en gizli yerlerde saklıyordu. Gazetede okunmadık bir tek paragraf bırakmamış, köyde okuması yazması olmayan kadınlara da okumuştu.

Dede Çiçek, Aleviliğin en tutarlı ve de bilinçli takipçisi ve savunucusuydu. Alevi meselelerini tartışan bir çok büyük toplantıya katılmıştı. Gelişmeleri bir aydın bilinçliliğiyle takip ediyor, alevilerin bir ulus olduğunu savunuyordu. Reha'yla uzun ve olgun bir tartışmaya oturmuş, ikna olmamıştı. Ulus sorununda Reha'nın söylemlerini dikkatle dinlemişti. Alevilik sorununda tutucu bir savunusu sözkonusuydu. Reha'nın olgun, ılımlı yaklaşımlarından hoşlanmış "alevi gençlerin öne çıktıklarını, bu yüzden bir çoğunun heder olduğunu" döne döne vurgulayarak biraz geride durmalarını öğütlemişti. Kaşlarının gür ormansı yükseltilerine ak çizgiler tutunmuştu. Bu görüntü daha bir sevimli kılmıştı Dede Çicek'i. Tasarımlarını gözden geçiriyordu sobanın yanında, "gün zulumle kuşanmıştı. Ehlibeyit evlatlarına yezitlerin zulmüydü bu. Bunların hakkından, tepeden tırnağa Ali'nin ruhuyla donanmış iktidar sahipleri gelebilirdi ancak. Zulüm botlarla, dipçiklerle, küfürlerle geliyor kapılarımıza. Gençler ölüyor ve bunlar bizim gençlerimiz. Ehlibeyt torunları. Yüreğimiz kanıyor. Yüreğimiz eriyor. Hüseyin'in başı için dur demek gerek buna."

Kapının tekmelenmesiyle sıyrıldı düşlerinden. Yüreği ak mintan altındaki göğüs kafesinin davul tokmağı gibi dövmeye başladı. Boğazında düğümlenen ağrılar yutkunuşunu zorluyordu. Kapı üst üste dövüldü tekmelerle. Kapının tekme ile dövüldüğü, alta vuruluşundan ve sert dürtülerden anlaşılıyordu.

"Kim o?"

Vuranın kim olduğunu kestirebildiği halde sormayı bir gereklilik

olarak yerine getirdi.

"Aç, asker, aç kapıyı."

Usulca kapıya yanaştı. Korku parmak uçlarına akıyordu. Yan odadan çıkan Gülfidan babasının endişelerini takip ediyordu. Bir grup asker, silahları eve doğrultmuş her dam başına konumlanmışlardı. Kapı açılır açılmaz silahlar Dede Çicek'in başına doğru uzandı. Sabah kapılarını çalan sarı tenli yabancının elinde de bir keleş vardı. Sırım suratlı, eğri çeneli bir silahlı, namlu ucuyla işaret ederek;

"Kim var içerde?"

"Hiç kimse yok, çoluk çocuğumuz."

"Yalan söylersen beynini uçururum. Gir bakalım içeri."

Sessiz olmayı tercih etti. "Sabah gelen adam birileri var diye bilgi mi verdi acep" diye düşünerek girdi içeri. Peşinden sırım surat bir grup asker ve sabah gelen sivil yabancı peşpeşe girdiler içeri. Askerler "arayın" komutuyla sağa sola yayıldılar. Gülfidan, Fidan ve annesi odanın orta yerinde yan yana duruyorlardı.

"Ne var, ev sizden görünmüyor mu? Çoluk çocuğumuzu çiğneyeceksiniz."

"Sen sus teyze. Evde erkek varken kadına konuşmak düşmez."

Hiddetini yüzünün derin çizgilerine yayan esmer tenli ihtiyar kadın;

"Kadın insan değil mi? Seni bir kadın doğurmadı mı? Senin anan yok mu? Anana da böyle zulüm mü yağdırıyorsun? Bu yaşımızda bize hakaret etmeye utanmıyor musun? Bir de devletin bayrağını taşıyorsun şapkanda. Seni kaymakama, valiye, başbakana kadar götürürüm vallaha. Ali olsun bu zulme kimse dayanmaz."

Askerlere komuta eden, sert bir fırtınanın karşısında olduğunu anladı. Suratı iyice buruştu. Kara postal rengi yayılmıştı, alnından eğri çenesine doğru.

Dede Çiçek karısının konuşmasından hoşlanıyor, kendisinin söylemek isteyip de söyleyemediklerini onun söylemesine seviniyor; bir yandan da zulüm ona da dönebilir diye endişeleniyordu. Erkekler ilk konuşmalarıyla dipçikleri yediklerinden daha ziyade kadınlar öne geçerdi direnişlerde. Acılara katlanma cüreti kadınlarda daha genişti.

Yıkımların arasında uzun yaşama gücü, kadınlarda daha yüksekti. Eylül'ün kan ter içindeki ağrılarını taşıyanlar yine onlardı. Dağ başında kurşuna dizilenler, açlık grevlerinde, ölüm oruçlarında ölenler onlardı. İşkencenin rengi onların yüreklerindeki al rengin kendisiydi. Hücreyi onlar boyamıştı baştan başa kızıla. Onların gözbebekleriydi acıları sulayan. Sürgüne, sürüme, siteme düşen onlardı.

"Kimseye zulüm ettiğimiz yok dedik, anlamıyor musun? Biz görevimizi yapıyoruz. Şu duvardaki gerilla resmi kimin amca?"

Sabah gelen yabancının işaretiyle Sırım Surat duvardaki resme yönelmişti. Altında Ahmet Arif'in,

"döğüşenler de var bu havalarda / el ayak buz kesmiş, yürek cehennem / umut öfkeli ve mahsun / umut sapına kadar namuslu / dağlara çekilmiş kar altındadır." dörtlüğü yazılı, Yılmaz Güney'in çizilmiş, puşili bir portresini gösteriyordu komutan.

Dede Çiçek bir şeyler söyleyecek oldu. Sême Ana ondan önce girdi söze.

"Bilmiyor musun onun kim olduğunu?"

"Teröristleri siz besliyorsunuz, biz ne bilelim kimmiş o. Hele söyle bakalım."

"Ayıp ayıp. Bir de devlet maaşı alıyorsun. Okumuş yazmış bir adamsın. Günahtır. O Hz. Ali'nin fotoğrafıdır. Ayıp ki sen onu tanımıyorsun. Allah bilir sen Hz. Ömer'i de tanımazsın."

Komutan şaşkın şaşkın duvarda boy boy asılı Ali'nin yeşil puşili, zülfükârlı, top sakallı resimlerine baktı. Kara yüzüne bir de utanma karalığı çökmüştü.

"Şu büyük resimleri desen tamam, ama bu bir gerilla. Saklamaya çalışma."

"Sen her şeyi birbirine karıştırdın. Ayıptır ayıp. Günahtır. O büyük resimler rahmetli babamın fotoğraflarıdır. Bu evin sahibidir o."

Komutan'ı alaya alan karısına kaşla gözle 'yapma' işaretleri veriyordu Dede Çiçek. Kızlar gülmemek için kendilerini sıkıyordu. İki asker hafif yayvan bir gülüş içindeydiler. Komutan ne diyeceğini tam kestiremeden kartın altında yazılı olan dörtlüğü okumaya çalıştı. Kafası sarmamıştı ama, Ali'yi kadının babasından, kartlardaki adamı Hz.

Ali'den ayırt edemiyor, rezil oluşunu uzatmak istemiyordu. Gülüşen askerlerden biri yanaşıp kulağına fısıldadı eğri çeneli komutanın.

"Kadın doğru söylüyor komutanım. O Hz. Ali'nin fotoğrafı." Askerin kendisine akıl vermesine iyice bozuldu komutan.

"Bilmediğimizden değil ulan. Bakalım altından bir şey çıkacak mı diye soruyoruz; sen çık dışarı!"

Fırçayı yiyen asker gülüşmesini alıp çıktı dışarı. "Ne inek oğlu inek. Bir de rütbe takınmış orospu çocuğu," diye söyleniyordu asker. Yanına yaklaşıp "Ne oldu" diye soran diğer bir askere,

"Kadın, Yılmaz Güney'in resmini Hz.Ali diye yutturdu keriz oğlu kerize. O da gitmiş 'Bu gerilla kim?' diyor. Kendisine kadın doğru söylüyor dedim; 'Bilmediğimizden değil' diyor."

Askerler kahkahalarla gülüştüler. Yakınlarında olan birkaçı daha katıldı bu gülüşmelere. Komutan'ın kapıdan çıkmasıyla ciddileşti hepsi. Yüksek perdeden bir havayla yürüyüp geçti askerlerin içinden.

Semé Ana katıla katıla güldü. Gülfidan ile Fidan da yüksek sesle gülüyorlardı.

"Sen fena kadınsın valla Semé; adamı rezil ettin." Gevrek gülüşüyle Dede Çiçek de katıldı havanın doğallığına. Tüm evleri didik didik aradı askerler. Un torbalarını süngülediler. Turşu bidonlarına ellerini daldırdılar. Yatakların yumuşak karınlarını şişlediler. Köyde bulunan üç genci alıp okulda uzun uzun sorguladılar. Geride potin izleri, dipçik darbeleri, devlet küfürleri bırakıp gittiler.

Tepe noktadan seyreden güneş, yalın tezenesiyle gülümsüyordu. 'Hiçbir zulüm, ebediyen payidar kalmayacak bu kızgınlık bende var iken' diyordu. Hafızasına kayıt edilen acılar, kara kışa bel bağlasa da, güneş dönmeye devam ediyordu. Kurt zulasında huzursuzdu. Bir sürü dağ keçisi güneşin tutanaklarına ilk şahitler olarak geçtiler. Tilki utandı zulmün karanlığı altındaki köylünün kurnazlığını çaldığına. Ruhuna ve iliklerine işlemeseydi geri verecekti. Utandı. Sustu. Sıkıldı.

Askerler o gün, Pülümür'ün dağ yamaçlarında iki köyü, bir mezrayı basıp bütün un çuvallarını süngülediler. Ona yakın insanı ilçeye kadar götürdüler. Dağların ucubesini dolanan don yangınları, geceyi dışarıda kalınmaz hale getiriyordu. Pusular köy içlerine inmişti. Ge-

dikler boş ve amansız fırtına silleleri ile dövülüyordu.

Bomasor Deresi köylüleri kışlık giderlerini kıt kanaat bir araya getirebilmişlerdi. Un, tuz, çökelek, şeker, çay ve çeşitli kuru erzak, ayakta zor duran evlerin mutfak giderleriydi. Muhtar dördüncü kez çağrılmıştı ilçe jandarma taburuna. "Teröristlerin" bu alana yerleşmemesi için devlete yardım etmesi isteniyordu. Muhtar bu kez de, on çeşit yemini bir araya getirmiş, bir teki bile inandırıcı olmamıştı. Kendisini dinleyen Yüzbaşı, "ulan bırakın bu ayakları, adamın cebinde bildiri yakalıyoruz, adam bin çeşit yemin edip, haberim yok diyor. Bir gün karılarınızı altınızdan götürecekler haberiniz olmayacak," demişti. Muhtar bozulmuş, susmuş, bir daha yemin etmeyeceğine yemin etmişti. "Namussuzun çocukları, gelip kendileri bulsunlar," diye söylenerek ayrılmıştı taburdan.

***

Barınak yaşamı çeşitli ön düzenlemelerle başlıyordu. Bunun başında da kıt kanaat yetebilecek olan yiyeceklerin, altı aylık zamana uygun bir biçimde ayarlanması geliyordu. Kışın ortasında dışarı çıkmak, büyük güçlükler karşısında zor durumda kalmak olacaktı. Hele de kışın bu bölgede gezmek, çok zor hatta çok büyük riskler içerecekti. Düşmanın örgütlü şebekeleri hâlâ çalışmaya devam ediyor, merkeze düzenli bilgiler gönderiyorlardı. Arazi olarak uygun mıntıkaların önemli bir bölümü boşalmıştı. Göç, Dersim'de Pülümür'e daha erken gelmişti. Zor kış şartları, ekonomik olanaksızlıklar yaşamı çekilmez kılıyordu. Almanya kapılarından içeri girebilenler, çoktan belli yatırımlar yapmıştı büyük şehirlerde. Bir ev sahibiydiler en azından. Bu yörede çok söylenen bir deyim vardı. Seksen öncesi Almanya'ya gidenlere atfen, "Almanya'ya git gel; bir kara katır, bir taş yığını bina, haydi kuru soğana," denilirdi. Elindekini, avucundakini erken tüketmek artık eskisi gibi değil, daha modernleşmiş, büyükşehirde bir beton yığınına kaymıştı alım gücü. Bu kesim, zengin köylülük diye ayrıştırılırdı köylülerce. Sömürünün en vahşi, en gaddar, en boyutlu olanına maruz kalındığı akla bile getirilmez; Alamancıları ayrı bir sınıflandırmaya itiverirlerdi.

Areğli aşiretinin önemli bir kısmı, yurtdışıyla bağlantılıydı ve ekonomik durumları, sabah akşam kahveleri dolduracak kadar diğer köylülerden farklıydı. Kırmızı köprü esnafının hemen hemen tamamı bu kesimin elindeydi. Bu yörelerde devrimci faaliyet seksen öncesi PDA (Proleter Devrimci Aydınlık) reformizmi ekseninde ağırlık kazanmıştı. Seksen sonrası parti faaliyeti bu bölgede devam etmiş, önemli bir etki yaratmış, fakat kısa süre sonra kesintiye uğramıştı. Mezranın eğri virajlarından Kırmızı köprüye doğru salınarak giden yabancı marka; spor ayakkabılı, tişörtlü gençler, dağ köylülerine tepeden bakıyordu. Kuru ayazların kara kestiği yüzlerde tedirgin, çekingen, ürkek bakışlar geziniyordu. Kırmızı köprü nahiyesi esnaflarının önemli bir kesimi tüccarlık, aracılık, komisyonculuk da yapıyordu. Ticaretlerine tabi olanlar daha ziyade dağ köylüleriydi. Ceviz, sarı öküz, peynir, yağ paraları buradaki dükkanlarda; şeker, çay, pirinç, bulgur, makarna ve öteki birçok zorunlu tüketim malzemeleriyle değiştiriliyordu. Veresiye kaydediliyor, faiz alınıyordu. Kitapçı Musa, kadınların ayağına ayakkabı takarken usuldan bacakları okşuyor, "kivrama çok güzel yakıştı " diyerek 40 numara giyene, 38 numarayı giydirip gönderiyordu. Arabacılar yağ yapıyor, ebeler burunlarını bükerek sağlık ocağının kapısını çarpıp içeri giriyorlardı. Dört beş saatlik yoldan kan damlata damlata getirilen doğum hastası, ocağın kapısında doğuruyordu katır usulü. Esnaflar kazıklarının en sıvri ucunu dağ köylülerine atıyordu. Binali Güler oturduğu dükkanın masasında, yüzbaşının kulaklarını örgütlüyordu el altından.

Cebinde üç çay içebilecek kadar parası olan yoksul, sersefil; bir ilçe otelinde iki gün kalabilecek parası olanlar zengin; iki bürokratla oturup kalkan ağa ilan edilirdi köylülerce. Yoksul köylülüğün farklı bileşenleri olabilecek bu kesimler, zorlama ayrımlarla karşı karşıya konuyordu. Dağ köylülerinin ağırlıklı olanı sersefil, yoksuldu. Ağalık manevi bir değer verme yakıştırması haline gelmişti.

Yöreyi en iyi tanıyan Reha'ydı. Yaşamının önemli bir kısmı bu dağ köylerinde geçmişti. Yoksul öğrenim yılları, devrimciliğin revaçta olduğu yılların çeşniliği, gerileme ve dağılmanın yaşandığı muammalı günler ve derken gerilla yaşamı. İnsan yergilerini, köy törelerini iyi bilirdi. Acı çektirilen masalların uykusunda yatmıştı çocukluğunu.

Kasap, Taylan ve Reha barınak yerine dair yorumlar yapıyorlardı. Kış koşullarının önceden görülemeyen amansız yakıcılıklarını eşeliyen Reha'ya, Ovacık kışının bir yıllık tecrübesiyle Taylan da çeşitli yorumlarla katılıyordu. Kasap ince, çocuksu, tüysüz yüzüyle endişeleri paylaşıyor, sıkıntıların eleştirisini dağınık cümlelerle ifade etmeye çalışıyordu. Onun da bir yıllık kış deneyimi vardı. Karın az yağdığı ve olanakların daha fazla olduğu bölgeye dairdi bu tecrübe.

Güneybatı istikametine düşen sivri tepenin ucundan düşüyordu güneş alınlarına. Kuzey yamaçlarda 15 santim kadar kar vardı. Çıplak bir taşın üzerinde öğlen güneşinin kaçışını seyrediyorlardı. Hafif bir yel, Yel dağından aşağıya yalanarak iniyordu. Kurt kuzuya hasret kalacaktı altı ay kadar. Derin derenin her iki güney yakasına dağ keçileri yatmış, güneşleniyorlardı.

Şıxo, Kara Adam ve Reha, düzenlemeler için bir araya gelip ön gerekleri belirlemişlerdi. Oldukça sınırlı olan erzak, ayrıntılı hesaplamalarla günlere bölünecekti. Bu işten Taylan sorumlu tutulmuştu. Odun eksiği için ilk elden geceleri topluca odun taşıyacaklardı. Kar ha yağdı yağacak diyordu gökyüzü. Xor mezrasının, Kertemer (Ardıç gediği) yolunun görüntüsü gündüz hareketini barınağın yakın eksenine kilitliyordu. Nokta yerinden yedi yüz metre kadar uzak olan suyun gündüz alınma koşulları yoktu. Tüm çözüm önerileri tartışıldıysa da, seviye olarak aşağıda kalan çeşme suyunu yakına çekme olanağı yaratamadılar. Kış boyu su elde etmek için kar eritmek, bolca odun kullanımını gerektirecekti. Gündüz soba yakmak olanaklı olmayacaktı. Peygamber bile ürkerdi Yel babanın kışından. Barınak yeri, ısıtılması oldukça zor ve yeterince kullanıma uygun değildi. Ayrıca önceden görülemeyip sonradan açığa çıkacak olasılıklar da işin cabasıydı.

İlk düzenleme ve iki üç gecelik odun çekme faaliyetinin hemen üstüne başlamıştı kar yağışı. Bir hafta hiç aralıksız yağmıştı kar. Bütün dereler tıka basa dolmuştu. Boy boy kayalar beyaz örtülerde kaybolmuş, koca ceviz ağaçları bu soğuk yorganı boylu boyunca kucaklamıştı. Elif elif yağan karın dağ uçlarına yüklediği gizem tarifsizdi. Sis, tipi, çığ dağları işgal eden ölüm ordularıydı. Kuşlar uçmuyor, kurtlar ulumuyor, sular çığlıklarını haykıramıyordu. Eflatun, mor ve

yeşil, beyaza teslim olmuştu. Güneşin mesafesi el bombası atım menziline kadar düşüyordu. Kar yağışının devam ettiği günlerde gündüz soba yakmak mümkün olmuştu. Onaltı kişi sobanın etrafına ilişiyor, elleriyle ısınırken sırtları donuyordu. Kayalıkların ince ve derin aralıklarından fırtına dili geçip ulaşıyordu bedenlerine. Sobanın ısısı, elini alevden çekmeden karşıtına yeniliyordu.

Spesifik Can, hâlâ iki üniversite okumuşluğunda, beş dil bildiğinde diretiyordu. İlk öğrenmek istediği şeylerden biri partide evlenmelerin nasıl olduğuna dairdi. Bu yönlü bir soruyu Meral'e sormuş, ters cevap almıştı. Gelir gelmez evliliği soruşundaki nedeni yaklaşık olarak çözebiliyordu herkes. Karmaşık, hileli bakışlarla kızları kestirmeye devam ediyordu.

"Bırak şu yüksek perdeden görünme heveslerini Can. Köye gel. İnsan olmadan tahsilli olmak, adamı eşekleştirir."

Reha'nın söylemine iki çirkin bakış fırlattı Can. Tilki kurnazlığı deminde bön bir edaya bürünmüştü yüzü. Yakın, sıcak, samimi girişimlerin tümü bağnaz, tutucu duvarda yadsınıyordu.

"O, ilkokula gitmeden üniversite bitiriyor. Allah bilir ilkokul diploması bile yoktur."

İki tilkimsi bakış da Heydo'ya fırlattı Can.

"Söyle bakalım, üç element ismi say hadi."

Kasap'ın sınav sorusunu yanıtlamaya çalışırken; küçük yüzünün ince eşiği görünümündeki bıyıklarını dişleriyle ağzına çekmeye çalışarak, kara kara düşünüyordu Can. Herkes susmuş, Can'ın element adı söylemesini bekliyordu.

"Oropon."

"Bravo bravo. Onu da geçen gün taktın ağzına. Ondan başka biliyor musun bakalım?"

Heydo, uçsuz tepkilerini, yergilerini ilk fırsatta gammazlıyordu.

"Yahu Can bırak şu şehirli havasını. Köye gel. Bak element olarak şunları da sayabilirsin; sıl, (taze koyu sığır dışkısı) puskıl, (keçi dışkısı) mayıse, (ilkbahar hayvanlarının sıvı dışkısı) rıtıke,(Vırık, ishal dışkısı)" Reha'nın kendi Dersimcesiyle çeşitli gübre ve hayvan dışkılarını sayması, dilden anlayan herkesi güldürdü. Spesifik Can, şaşkın

şaşkın bakıyor, işin şakavari söylendiğini ancak gülüşmelerden anlayabiliyordu.

"Boş ver sen bunlara, element ismi söyleme. Senden öğrenip başkalarına satacaklar. Bunlara zırnık söyleme."

Reha'ın sözü yeni ağzından çıkmıştı ki hemen atıldı Can.

"Zırnık."

Can'ın, 'zırnık söyleme' deyimini anlayamadan zırnık'ı elementleştirmesine kahkahalarla güldüler hepsi.

"Sus ayıptır. Laftan anlamıyorsun, bu kadar da olmaz. Burada kimi kandırdığını sanıyorsun. Sana defalarca anlatıldı, böyle yapma doğru değil diye. Biz köylü değiliz."

Taylan'ın çıkışından da incindiği söylenemezdi. Bu konuda en sabırlı iknacı Kara Adam'dı. Spesifik Can'ın atmalarına, söylemlerine karşı ciddi bir yaklaşımı sonuna kadar koruyarak ikna çabalarını yoğunlaştırıyordu. Seviyesiz bir inat herkesi çileden çıkaracak boyuttaydı. Köylüler kendisine baba budala derlerdi. Safça konuşan tanrının bir garip pir çocuğudur. Babasının talipleri pirlerine verdikleri önemi, oğluna da göstermeye çalışıyorlardı. Mazgirt köylerindendi talipleri. Yılda bir kez taliplerini ziyarete gelen Can'ın babası, Erzincan'ın Tercan ilçesine bağlı bir dağ köyünde oturuyordu. Dersim'e gelip gitmesiyle gerilla faaliyetinden haberdar olan Can, bir köylünün aracılığı ile ilk karşılaştığı bu birliğe katılmıştı. Barınakta bulunanlardan, Dilan, İsyan, Eylem, Heydo da bu sezon birliklere katılmışlardı. Can, Onur'la birlikte ranza şeklinde yapılan yatma yerinin üst katında yatıyorlardı. Ünal uzun süre yer düzenlemesinde uzun boyunu bir yere sığdıramamış, sonunda Heydo'nun yanında Canların alt katına yerleşmişti.

Gündüz soba yakma olanağı olmadığından gece yanacak sobada, ekmek, yemek ve su eritme işlerini yapacaklardı. Kar koca koca taşların arasını doldurmuştu. Dışarıda kısmi bir hareket olanağı sağlayan taş yükseklikleri beyazın gömütlerinde kaybolmuştu.

Bu durumu değerlendiren komutanlık, gece-gündüz olayını kendi yaşamlarında terse çevireceklerdi. Görüntü verilmedikçe güvenlik açısından sakınca taşımayacaktı bu yer. Yaşam buna göre düzenlendi. Yemek, çay, su eritme, fırında bıçık (babuko) yapma işi geceye yayı-

lıyor ve bu süre içinde siyasi-teorik ve askeri-teorik eğitimler yapılıyordu. Kısa sürede herkes adapte olmuştu bu değişikliğe. Adapte olunamayan tek şey soğuktu. Önden sobada yanıyor, arkadan ayazda donuyorlardı. Yetersiz sayıda olan battaniyeler, gündüz yatma işini de zorlaştırıyordu. Kar yağdıkça karaların arasından sızan esintiler kesilmiş, taşların ve beyazın soğuk teni sinmişti içeriye.

"Biz Amazondayken, bir sene çok aşırı derecede soğuk olmuştu. Kırkyedi kırksekiz derece değil, kırk yedi bin sekiz derece sıfır. Tabii bizde çözüm tükenmez. Üç pars, on kaplan, sekiz puma, on beş tilki, iki yüz porsuk, yirmi domuz avladık. Ayılara karışmıyorduk, zaten onlar bizimle yiyip içiyordu. Bunların derilerinden kürk yaptık. İçinde terliyorduk. Atlet falan giyemiyorduk. O kadar çok terliyorduk ki, kaybettiğimiz suyu telafi etmek için günde üç tencere su içiyorduk."

"Sizinki de laf mı. Biz Sibirya'da buzların içinde kalıyorduk. Baktık soğukla başa çıkamayacağız, kendimizi dondurma yaptık, ilkbaharda çözüldük."

Onur'un Ünal'a karşı palavrasına katıla katıla güldü herkes.

"Senin atışların da Ünal'dan geri kalmıyor ha."

Yaşamın soğuk, yarı aç günlerine yayılıyordu Ünal'ın esprili anlatımları. Birliğin siyasi komiseri olan Kara Adam eğitimlerde zorlu polemiklere giriyordu. Şıxo'yla aynı tonda konuşan Kara Adam, diğerlerinin karşıt polemiklerinde zorlanıyor, parti için sandığı inatçı bir tutumla "dediğim doğrudur"da tutunuyordu. Canlı bir tartışma ortamı yaşanıyor, bilinçler sıçramalara hazırlanıyordu. Can pür dikkat dinliyor, yeni kelimeler kapmaya çalışıyordu. Her öğrendiği kelimeyi kendi üslubuyla telaffuz ediyor, herkesi güldürüyordu. Proletya, araziya, Sipesik, hotobos, idolog gibi kendisine özgü dili şekilleniyordu. Ona ait olan tipik özellikler sonucunda spesifik lakabı da eklenecekti Can'ın öncesine.

Geçen kış aynı barınakta kalan Kasap ile Onur'un polemikleri, üçüncü bir şahit olmadığı için çözülemiyor, geçen sezona dair anlatımlar kenara çekiliyordu. İsyan birlikte yattığı Xezal'la sık sık kavga ediyordu. Yatarken bireysel davrandığı için çokça eleştiriyordu Xezal'ı. Sinirli bir atmosfere bürünen Xezal, dönem dönem ters yak-

laşımlarıyla komutanlığı da uğraştırıyordu.

Eyle, sevecen sıcak bakışlarıyla Ünal'ın yüreğini titreşimlere sarıyordu usuldan. Ekmeğinden bir lokmayı, hiç doyamadan Ünal'a vermekle onu sevince boğuyordu. İki yürek arasında sıcak ve duygulu bir yol kurulmuştu; elle dokunulamayan, gözle görülemeyen. Barınakta kalma süresine göre ayarlanan sigara, günde beş tek düşecek şekilde belirlenmişti.

"Bırakabilen özellikle de az içen yoldaşlar bırakırsa sigara içmeyi, diğer içenlere daha fazla düşmüş olur. Az içen, yeni başlayan yoldaşlar bırakabilirler."

Şıxo'nun bu teklifi tüm sigara içenler tarafından önemli görülerek üzerinde duruldu. Bırakanların fedakarlık abideleri olacağı yönünde pohpohlama bir hava estirildi. Başta da Şıxo'nun ve Kara Adam'ın yanaşımlarıyla dallandırıldı. Fedakarlık zemini üzerine kurulan söylemlerin şaşaalı havasına daha fazla dayanamadı Ünal.

"Tamam ben bırakıyorum."

Sigara içenlerden bir alkış koptu. Şıxo, Kara Adam, Taylan, Heydo, Meral, İsyan, Pir Ahmet, Eve hepsi de sevinçle karşıladılar bu kararı. Bırakan bir daha başlarsa da sigara alamayacak kararı da eklenmişti. Bu karar Şıxo ve Kara Adam'ın ortaya alenen attığı bir karardı. İaşe sorumlusu Taylan da doğru bulup katılıyordu.

"İyi düşün Ünal. Dolduruşa gelme. Sonra zor durumda kalmayasın."

Bu karardan sonra bir hafta sigara içmedi Ünal. Bir hafta sonra poçik (izmarit) toplayıp içmeye başladı. Kendisine sigara verilmeyen Ünal, her atılan poçiğin peşinden koşuyordu. Komutanlıkta durumu eleştiren Reha azınlıkta kaldı.

"Böyle bir uygulama disiplin konusu yapılamaz. Yoldaş bırakmak istedi bırakamadı. Bundan sonra komüne dahil edilmeli. Poçik toplayıp içmesine razı olmak çok aykırı tutum olacaktır. Bu işin ciddi ciddi bir disiplin sorunu edilmesi doğru değil."

"Başta söylendi. Bırakanlara sonradan sigara verilmeyecek diye. Sigara çok az ve bunu bıraktı," dedi Şıxo, gayet sakin ve "proleterce."

Reha'nın karşı çıkışı para etmedi ve Ünal poçik içmeye devam etti. İki köşede iki ranza direğine iki makarna poşeti asmıştı. Atılan her

poçik, hızlı ve hamarat işçiler İsyan ve Eyle tarafından alınıp poşete dolduruluyordu. Ünal bunları bir güzel harmanlayarak tütün haline getiriyor, defter yaprağına sarıp içiyordu. Meral içtiği sigaranın kimi kez yarısını, kimi kez üçte birini Ünal ile paylaşıyor, Ünal'ı göz önünde bulunduranlar, poçikleri normalinden uzun atıyorlardı. Ve böylelikle Ünal, günde beş tek sigara içen diğer tiryakilerden daha fazla sigara içiyordu. Duruma tepki koyan Reha da kısa bir zaman sonra buna alışacaktı. Ünal durumu kendi hikâyeleri ile kotarmaya çalışıyor, durumun kendisine dair zaaflı yanını es geçiyordu.

"Biz Amazon'dayken bir sigara içerdik, sorma. Orada sigaraların boyu kırkyedi-kırksekiz metre. İç iç bitmez. Bir yudum çek, üç saat duman çıkar."

"Acaba o sigaraların poçiği nasıl olur?" dedi Kasap.

" Oooo, hiç sorma. Poçikleri toplayan yüz ikiyüz işçi vardı. Bu işçiler onların yanında ufacık kalır. Yani onlar deve, bunlar karınca."

İsyan ve Eylem'i göstererek konuşuyordu. Gülüşmeler İsyan'ın yüzüne yayılan bir kahkaha ile şekillendi.

"Sonra o poçikleri ihraç ediyorduk. Amerika alıp Marlboro, Almanya da alıp HB yapıyordu o poçiklerden."

"Onun için o kadar tatlı oluyor desene" dedi Heydo. Konuşmalar gülüşlerle kuşanıyordu. Dışarıda kara bir gökyüzü çökmüştü beyaza. Aklını yitirmemiş hiçbir canlı, fırtınanın tipilendiği gecede yola çıkmazdı. Aşkirek kıraathanesinin önündeki kavakların ucu hafifçe oynadığında, gedikleri geçmek için kimse çıkmazdı evinden. Kar zulmünü anlatan Reha, köylülerin tipide boğulanlarından, çığda kaybolanlarından örnekler verirdi. "Bir gün Zarih'ten çıktık Mercan'a gideceğiz, üç saatlik yol oldu altı saat. Sonunda bir köpek sesine doğru gittik. Batıya doğru Mercan'a gideceğimize, güneye, oradan da doğuya dönüp Hürmek'e gitmişiz. Yanımızdaki bir arkadaş Mercan'a geldiğimizi sanıp, 'bu diğer evler nereye gitmiş' dedi. Dedik evler çığda kalmış. Yuttu" diyordu Şixo, kışa dair anılarını anlatırken. Demirdağ "Dersim'in kışı zulümdür" dedi. Köyüler onun soğuktan titremelerine dayanamaz, parka üstüne parka verirlerdi. Sobanın yanını ona ayırırlardı. Bir gün yaşlı bir ana ona, "sen ölürsen bu soğuktan ölürsün"

demişti, ilk geldiği sene.

Güneybatı istikametlerine gelen tepe, umarsız delilikler gösterebilirdi. Reha ile Kara Adam çığ olasılığını tartışmış, fazla bir ihtimal vermemişlerdi. Beyaza bürünen ufuk çizgisi dağlara korkunç çehreler kazandırıyordu. Yaşamı motive eden en büyük doğal afetti bu. Halk savaşına dair bütün tezler, teorik zenginleşmeye aralıyordu kapılarını.

Yiyeceklerin oranı barınakta geçirilecek zamana ayarlanmıştı. Birer küçük parça bıçık'ın yanına gayet sulu yemekler konuyor, o diğer öğün iple çekiliyordu. Açlık en çok Ünal'ı zorluyordu. Zamanla öğün miktarlarına alışılmıştı. Radyo haberlerinde devrimci eylemler dinleniyor; bu mutlaka bizimdir, denilerek genel bir görüş oluşturularak, babukolarla kutlamalar yapılıyordu. Karın doyuran tek yemek babuko olduğu için herkes bunu çok sevmiş, sevmeye de devam ediyordu. Dersim'lilerin bu tarihi yemeğini Reha taşımıştı barınağa. Bir tepsinin içine ufatılan bıçıkın üzerine sarmısaklı ayran ve yağ ekiliyordu. Reha buna salça ve biber ilave etmişti. Babuko köy evlerindekinden daha da lezzetli hale getiriliyordu. Tek beğenilmeyen yanı, babukonun yiyildiği gün, havadaki kokunun çekilmez hale gelişiydi. O gün Ünal'a bombalama yasağı konuyordu. Bu espri mahiyetli yasak daha büyük başkaldırılar doğuruyor; yer altına çekilerek, gizli gizli osuruklar tesbit edilemiyordu. Legal faaliyet illegal olunca onunla baş edebilmek çok daha zor oluyordu.

Eve'nin dolama olan parmağı iyice azmıştı. Müdahale için hiçbir ilaç yoktu elde. Reha, şişmekte olan parmağın üzerine soğan ısıtıp koymayı önerdi. Reha'nın bu çözüm önerisi, ilkel bulunarak sağlık sorumlusu olan Doktor Meral tarafından reddedildi.

"Bu yöntemin bilimsel açıklamasını yapamayacağım şu anda, ama, köylülerin sıkça denediği bir yöntem. Parmaktaki iltihabı olgunlaştırıp çekiyor. Hiç ilacın olmadığı koşulda denemek gerek."

"Senin yöntemlerin hep ilginç, hep ilkel. Açık yaralara işeyin diyorsun, dolama olmuş parmağa soğan vurun diyorsun. Onlar senin rahmetli nenenin tedavi yöntemleri."

Meral'in Reha'ya yanıtıyla tartışma kızışıyor. İlkellikle eleştirilen Reha ciddileşiyor. Şıxo kıkır kıkır gülüyordu.

"Nenemin yöntemleri olsa bile, insanlar onunla yıllarca yaşamış Bilimsel olarak açıklanmamış birçok tedavi yöntemi var bu halkın hazinesinde."

"Tamam onları sen doktor olunca uygularsın."

Kahkahalar herkese yayıldı. Mağlubiyetin etkisiyle Reha, "senin o çok bilmiş profesörlerin de bu ilkel uygulamalardan ulaştılar o seviyeye. Sen bir gün yanımda yaralanırsan senin yarana ben işeyeceğim. Nasıl olsa sen yaralı olduğun için müdahale edemeyeceksin."

Gülüşmeler bu kez ters etki yapıyordu. Meral'de katıldı bu gülüşe.

"Bırakmam, bırakmam."

Eve'nin parmağını patlatarak iltihabı akıttı Meral.

Soğuk ve vitaminsizlik yarayı azdırdı. Açık yara oluşmuştu parmağında. Hiçbir ilaç olmadığı için, Reha yine en geçerli gördüğü ilacını önerdi.

"Bakın yoldaşlar! En iyi tedavi gerilla suyudur. Bu koşullarda onu reddetmek akıl karı olamaz."

Reha'nın gerilla suyundan kastının Spesifik Can'ın dışında herkes çiş olduğunu anlıyordu. Gerillalar arasında buna gerilla suyu denirdi. Reha ayaklarının yarıklarında ve kesiklerde çokca kullanır, herkese de önerirdi. Bahtiyar'ın başına bela olan ayakları için de önermişti Reha. Önce ciddiye almamış, çekinmiş uygulamamıştı Bahtiyar. Özel zorlamalarla ve biraz da mecburiyetten bu tedaviye razı olan Bahtiyar, bir iki günlük kısa bir zamanda sonuç almaya başlayınca hiç boşa işememeye başlamıştı. Bununla da yetinmeyip işemeye gidenin yanına koşuyor, yarık yarık olmuş parmaklarını sidik akarının önüne uzatıyor, "ben ilacımı buldum" deyip Reha'ya bolca teşekkür ediyordu. Meral'in karşı koyuşuyla öneri reddediliyordu. Eve, gece gündüz kıvranıyor, acıya dayanamayıp ağlıyordu. Her gece,- yani gündüze çevrilen her gece- iki kişi sıkıca Eve'nin elini kolunu kavrıyor, keskin çığlıkların eşliğinde parmakta biriken iltihabı temizliyordu Meral. İsyan, çığlıkları duymamak için kafasını battaniyenin altına gizliyordu. Spesifik Can açık yaraya bakamıyor, ayazda kalmış buzağı gibi tir tir titriyordu. Şıxo eşi olan yoldaşına bu konuda yardım edemediği için üzülüyor, onu teselli edemiyordu.

Mevsim olanakların yolunu kapamıştı. Yıldızlar çok az görünür olmuştu. Fecir vakti uzadıkça uzuyordu. Halkın sıcak enerjisinden kopan gerilla nostaljiyle besleniyor, yeni planlar kuruyordu. Değerlendirmeler bireysel sınırları aşıp organlara yayılıyordu. Önderliklere karşı kara yağız eleştiriler büyüyordu. Yaşamın gerçekliğinden tüyo alan bilinç devinimdeydi. Kürdistan içlerinden gelen yakıcı fırtınalar statükoları zorluyordu. Dünyayla aralarındaki tek bağ iki kalem pilli küçük bir radyoydu. BBC frekanslarından Kürdistan'ın sıcak atmosferini getiriyorlardı gündeme. Serhıldanlar barınak içlerinde tartışmaları büyütüyordu. Kasap ve Reha ulusal devrimci cepheye daha olumlu bakıyor, sorunların tekdüze ele alınmasına karşı duruyorlardı. Şixo ve Kara Adam, statükoyu koruyan ve de Kürdistan'da yükselen yakıcı dalgalara karşı duyarsız, tepeci yanaşımlar içindeydiler. Doğru yanlış bu tartışmaların yanı başına silah sesleri ulaşıyordu, SONY'nin küçük hoparlöründen. Serhıldanlarla izlenen taktiğin yanlışlar içerdiği bunda şehir faaliyetinin öne çıkarıldığı ve bu durumun kitle katliamlarına varabileceği, bu nedenle sol bir yanaşım olduğu yönünde ortak katılımlı düşüncelerde ileri sürülüyordu. Parti'nin Kürdistan faaliyetine eleştiriler aynı anda merkezi görevi ele alışa yönelik eleştirilerle birleşiyordu. Eve ile Eyle'nin uyumlu yumuşak içli sesinden estrümansız müzik dinletileri alınıyordu. Bu dinletiler Ünal'ın resitalleriyle, Heydo'nun taklitleriyle, Onur'un rüya anlatımlarıyla çok çeşitli hale geliyordu. Felsefe tartışmalarında zorda kalan Kara Adam'a sağdan soldan yardımlar yağıyordu. Mehmet Koç'un nerede olabileceğine dair yorumlar yapılıyor, isabet tutturulamıyordu. Damda esen rüzgarın zamanı çoktan geçmiş, fırtına başlamıştı. Acıyı benzinden, susuzluğu dudağından okuyan alimler çağı çalmıştı kapıyı. Hayat yenileniyor, kendisine uyum göstermeyen kalın kabuklu kafaları zorluyordu. Akrepler yılanla sevişiyordu. Katır üçüz doğuruyordu. Devrimci bendini aşıyor, ekmek kavgası kızışıyordu. Beyoğlu sokaklarında homoseksüeller avlanıyor, komiser fahişeye parmak atıyor, vali babalarının altına yatıyordu. Maden ocağındaki Hasan'ın teri, gözlerini yakmaya başlıyor, konfeksiyoncu Roza, makina başında uyuklarken yakalanıyor, yedi senelik işinden oluyordu. Sokaktaki boyacı Nazif sandığın üstüne iliştirdiği aynadan kadının kalça arasını dikizliyordu.

***

Gözyaşı, yergi, acı ve intikam duyguları serpilmişti barut kokusunun yanı başına.

Yüzbaşı okkalı bir küfür savurdu, süklüm püklüm duran adama. Adam eğik duran başını oynatmadı bile. İkinci küfürü de afiyetlerken mağrur bakışları kalktı yerden. Helikopterlerin kulak yırtan sesi etkili bir basınç oluşturuyordu. Tepelere bırakılan askerler tüm evlerin etrafını sıkça çevirmiş, her yeri didik didik aramışlardı.

"Hani lan terörist vardı. Nerde bunlar?"

"Terörist falan yok" dedi adam

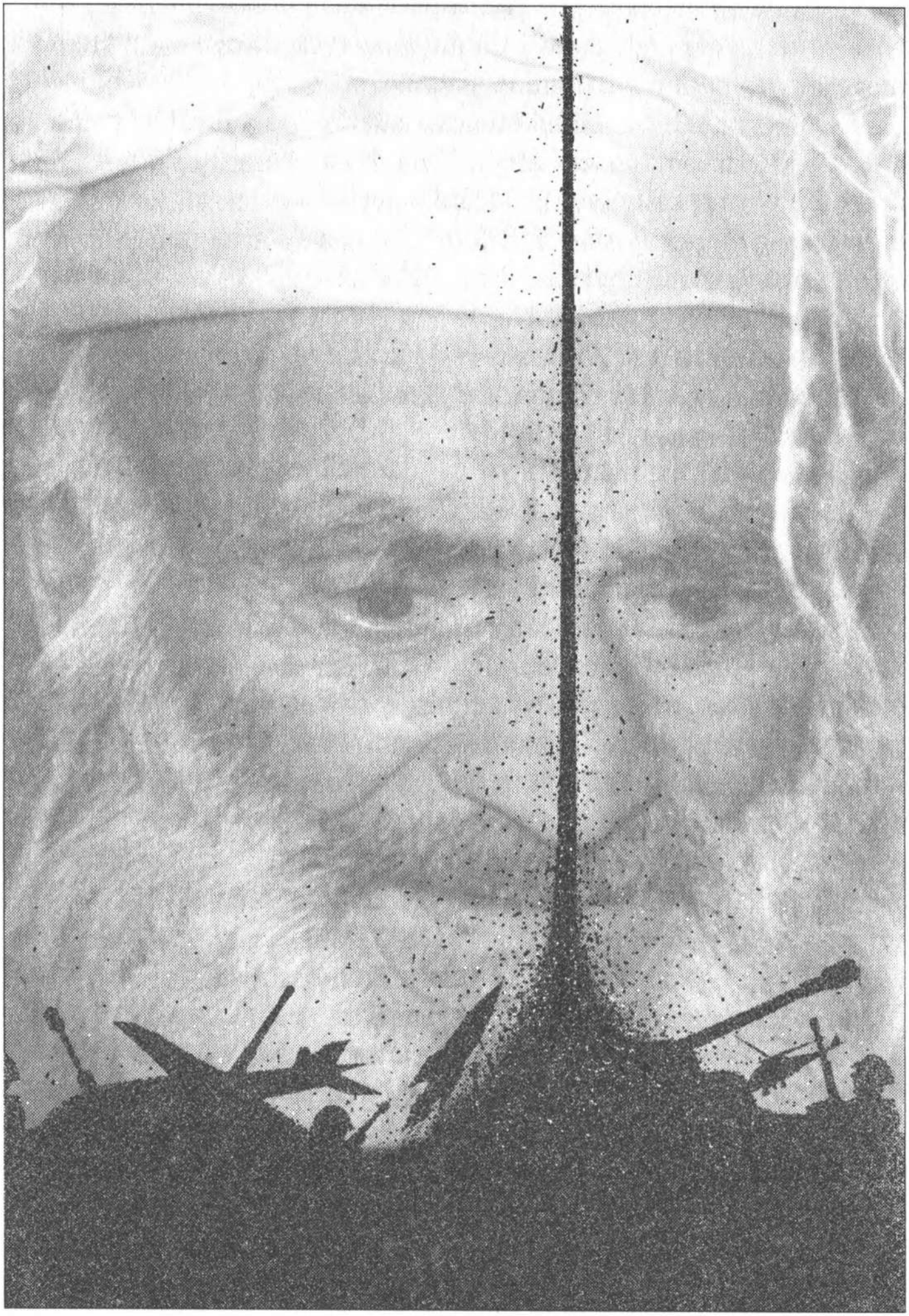
"Niye bizi buralara döktün. Ne demek lan yok!.. Telefonu sen etmedin mi?"

"Ben ettim."

"Hani peki lan oruspu çocuğu. Sen ne söylediğinin farkında mısın? Bu mezarlıkta saklı olduklarını söylemeyeceksin herhalde. Bizi bu mezarın başına niye getirdin."

"Şu yeni mezarda yirmi bir yaşında bir kadın yatıyor, gelinim olur sayın Yüzbaşım. İki gün oldu öleli. Ölmeden iki gün önce size kaymakama telefon ettim. Vali'yi aradım, yol yok, kar çok dedim. Doğum hastası olan kızımı doktora getiremiyoruz. Eğer yardım etmezseniz ölecek. Allah rızası için bir helikopter gönderin dedim. Bir tekiniz bile duymadı. Kızım iki gün sonra öldü. Gözlerimizin önünde, çırpına çırpına öldü. Biz de insandık, hayvan gibi tepine tepine öldü. Akşam size telefon ettim yine. İki tane terörist var burada dedim. Şafak sökmeden iki helikopterle her yeri adam doldurdunuz. On kere gitti geldi iki helikopter. Size bir tek şeyi, insan olmayı hatırlatmak için yaptım bunu. Vurun beni, terörist de benim, düşman da benim. Bu kadere düşman olmayan ahırdaki eşektir. Bu zamanda terörist olmayan şu kapıdaki köpektir, beni vurun. Vurun beni yüzbaşı."

Dinleyicilerin tümü susmuştu. İner inmez sağa sola ateş eden askerlerden kulağı sese ilişenin parmakları tetikten düştü. Yüzbaşı, adamın yüzüne bakamıyordu. İhtiyar köylü hüngür hüngür ağlıyordu. Diyecek bir şey kalmamıştı, dost da düşman da belliydi. Ölüm yoksulluğun ve kaderin öbür adıydı. Pülümür'ün bir dağ köyünde ölen

bir gelinden kime ne. Senin sesindeki acıya senden başkası katlanabilir miydi? Yolu yoktu başka bir çözümün. Ya ölen hep sen olacaktın kıvranarak hayvanca, ya da en büyük ölümü yaşayarak kıracaktın devranın çarkını.

Küçük serçe kuşlar cıvıltılarını yas zamanına yatırmışlardı. Toprak ana sıkıca tutunmuştu döl evindeki tohuma. Güneş kendi kâinatını müjdeliyordu sınıfsız ve sınırsız. Kadınlara isterseniz artık doğurmayın diyordu. "Sevişmesiz aşklar da yok. Koca falan filan da neyin nesi? Nasıl doğmuştuk biz ilkel yaşamın bağrından. Aşkı kim yasak etti bize? Ekmeği yer gibi, suyu içer gibi yattığımız yatağı kim çekti başımıza namus diye? Yeri göğü yaratan akıl da nereden geldi. Ya şimdi nereden, nasıl kurtarılacaktı bütün bunlar, düşündün mü hiç, diyordu.

Seksenli yılların başlarındaydı, o gelin kınalarıyla toprağa gömülürken. Kulakları meşgul etmişti uzun süre bu efsane. Rivayet falan değildi. Öyle sanılmasın. Onlarca yeni gelin, yüzlerce çocuk, duyumsamasını yitirmemiş her ergin kulak, yer, gök, tanrı, tüfek, kan barut hepsi tanıktı buna. Ağzı kanda kilitlenmek bilmeyen kurdun yiğidi utancından sersefildi.

Dojing köyünün karşı mahallesinde susmuştu bütün lambalar. Gözyaşlarını yüreğinin çanağına akıtan bir kadın samanlığın içine sığınmıştı. Bir gerillanın anlatımlarından tek tük şeyler kalmıştı aklında. Ne söylediğini tam anlayamamıştı ama güzel şeyler söylediği kesindi. "Kurtulmak" gibi şeylerden de bahsetmişti. Şimdi tam da zamanıydı. Bu kör kocadan, bu çekilmez mendeburdan, bu allahın zırtapozundan kurtulmanın zamanıydı.

Kınalarıyla toprağa gömülen gelinin öyküsünü de anlatmıştı o gerilla. Koca zulmünün nedenlerinden bahsetmişti. Silahlarının namlusuna takılan kurtuluş türküleri mırıldanmıştı. Bu kez kesinkes kurtulmalıydı bu zırtapozluktan. Yanaklarından dökülen yaşlar, şişmiş, morarmış etini yiyerek iniyordu derinliklere.

Kocası olacak Kör Memed, kadını akşama kadar dövmüş, sonra da dışarı atmıştı. Annesinin peşinden ağlayan çocukların üzerine kapatmıştı kapıyı. Samanlığın penceresinden kar serpiştiriyordu rüzgar. Samanlığın içine girdi. Üşümesindeki dizginsizliği durduramadı. Büyük

otları üzerine yığdı, olmadı. Akan burnunu entarisinin ucuyla sildi. Titriyordu. Kapıdaki it bile samanlıkta yoktu bugün. Kalkıp ahıra gitti. Koyunların olduğu yere girdi. Ağılın bir köşeşine toplanmış küçük baş hayvan dışkısının üzerine oturdu. İçten içe yanan gübre yığınından buharlar yükseliyordu. Ayaklarının üşümüş halini ayağındaki kara lastiklerle birlikte gömdü gübreye, koyunlar çevresine toplanmış entarisini çiğniyor, yüzünü yalıyorlardı. Mor bir koyuna sarılıp uyudu.

Bütün köy toplanmıştı. Gerillaların ellerinde silahlar pırıl pırıldı. Kızların yüzünde narin gülücükler çicek açmıştı. Puşilerinde delikanlı desenler vardı. Yaşlılar gerilla komutanının yanına ilişmiş, köyün utangaç kızları kapıya yakın oturmuşlardı. Her iki kesimin arasında anneler vardı. Dünyayı ve yaşamı çok iyi bildikleri yüzlerinden anlaşılıyordu gerillaların. Biri gözlük takmıştı. Anlaşılan çok okuyup yazmaktan gözleri bozulmuştu. Herkesin kendisine kirve diye hitap ettiği biri konuşuyordu. Belliydi, çok okuyan çok biliyor. Hiç bilinmeyen güzel kelimeler dökülüyor ağzından; bal akıyordu güçsüzlerin damarlarına. Dizlerine takat, gözlerine fer hücum ediyordu kadınların. Kadınlardan bahsediyordu. Bugün konu kadınlardı doğru. "Karılık yapmayın" diyordu sıkça. "Kadın olun" diyordu. Ne yani, göğüslerimizi kesecek, ayıbımızı iptal mi edecektik. Ne demek istiyordu. Biraz daha iyi anlamak için şu gülen gözlü kızın yanına yanaşmak gerekiyordu. Ne de olsa o da bir kadın. Ayıp şeyler de söylüyordu bu adam. "Kullanıp atılan mal mısınız?" diyor. Yatağımızdan bahsediyor, "öküzlemesine bir cinsellik"te neyin nesi acaba? Şu hep yüzünde gülüşler olan kız hiç tınmıyor bu sözlere. Konuşmayı çok normal karşılıyor. Köylü kızlar önüne bakıyor, kadınlar kara kara düşünüyordu.

Doğum acılarından da bahsediyor. Eşit olmak da neyin nesiymiş yani. Erkeklerde mi doğuracak acaba? Nasıl yaparlar bunu? Çok bilen bu adam yalan mı konuşuyor acaba? İşten, güçten bahsediyor. Herkes çok dikkatli onu dinliyordu. Keskin, sivri, dik bakışlarla suçluyordu birini. İnsan olmaya çağırıyordu. "Önce insan olun" diyordu. "Kadını dövenlere ceza"dan bahsediyordu. Kızlar gülümsemeye devam ediyordu. Yüzlerinde bir çicek bahçesi oluşmuştu. Silahları iyice parıldıyordu. Temiz giyimli dik başlıydılar. El değmemiş nadide

bir meyve gibiydiler. Bakmaya kıyan en büyük günahı işliyordu.

Hiç durmadan devam ediyordu konuşmaya, çok bilen hırslı gerilla. Bolca "düşman" diyordu. Yunanlılar mı geldi acaba? Yargılama devam ediyordu. Getirin "suçluyu" dedi. Kapı açıldı. Kavak ağacı gibi iki kadın gerilla birini getirdiler odanın ortasına, "işte bu" diye işaret ediyordu konuşan. "Kadın düşmanı" diye tanıtıldı. "İstediğinde yatarmış, istediğinde dövermiş." Kızgınlığı artmıştı konuşanın. Kızların gülüşleri devam ediyordu hâlâ. "Şimdi bunun cezasını siz vereceksiniz" dedi konuşan. Erkekler duymazdan geldi önce. Karılık yapan kadınlardan gizlemeye çalışıyorlardı bakışlarını. Şaşkındılar, dil yoktu ağızlarında. Dilini yutmuşlardı galiba. Kadınlar bu söze irkildiler. Tereddüt çökmüştü üzerlerine. Hepsinin dayak yerleri sızlamaya başlamıştı. Acılar beyinlerini zorluyordu. İçlerinde en çok dayak yiyen kara gözlü bir kadın, hemen komutanın yanına ilişen kocasına kötü kötü bakıyordu. Konuşan bir daha tekrarladı. "Siz cezalandıracaksınız bu kadın düşmanını." Köylü kızlar birbirine sokulmuştu. Sokulma iyice sıklaştı. Gerilla kızlar rahattı. Gülümsemeleri şakır şakırdı. Kara gözlü kadının acıları göz rengine vermişti katmerini. Bakışları sertleşti. Derisi diken torbası gibiydi. Yerinden kalktı. Konuşan adam sustu. Üç adım öne çıkan kadına bakıyordu herkes. Sert bakışları bıçak gibiydi. Kocasının titremesi artmış, komutana yansımıştı. Gür bir sesle bağırdı. "Doğru" dedi. "Onların cezasını biz vereceğiz, hem de kendi ellerimizle." Kocaları titreme aldı. "Nereden çıktı şu silahlı adamlar. Bu kadınları yoldan çıkardılar. Kırk senelik karımız şimdi bize kurşun mu sıkacak. Oysa onun yeri alt taraftır. Onu üste çıkaran göğü başımıza yıkar" diye düşünüyordu bir çoğu. Kadının sert bakışlarına hiçbir koca bakamıyordu. Bir kez daha gürledi kadın. "Artık bunun böyle gitmeyeceğini anlamış bulunuyoruz. Cezalandıracağız."

Saatlerce konuşan gerilla ürperdi kadının hiddettinden. Acılar, ajitasyonun ince dürtülerine takılınca galeyan fırtına gibi indi bilinçlere. Halk, çelişki, kavga, barış gibi bir çok anlamlı kelime yüklü cümleler ifade etti yine konuşmacı. "Eğitim için ceza", "dönüştürmek gerek" falan dedi üst üste. Kara gözlü kadın ayakta duruyordu. Dişlerini gıcırdattı. "Bu bizim sorunumuz, siz karışmayın, bu işi kadınlar yapa-

cak. Karılığını kurşuna dizen biz kadınlar yapacağız." diye haykırdı, konuşmacının üstüne. Gerilla kızların gülüşlerinde mor bir burukluk oluştu. Badem gözlü gül bahçesi kız kalktı ayağa. "Hedefimizi şaşırmayalım. Esas suçlu olanı gölgelemesin küçük suçlar. Sinekleri üreten bataklık var karşımızda. Ona yönelmek asıl olandır. Cezalar, öç almaya dönüşmemeli." deyip oturdu yerine. Vakur ve de dikti başı. Kara gözlü kadın üşüyor gibi titreyerek konuşuyordu. "Ya acılarımız ne olacak. Karnımda tekmelenen üç aylık bebeğim bu candan koptu. Kaç kez sofraya karıştı alnımın kanı. Kaç kez yağmalandı arzularım. Kaç kez zorla yatağa yatırıldım merkep gibi. Kim verecek bunun hesabını." Konuşan erkek gerilla göz işaretiyle gerilla kızı harekete geçirdi. Kız bademlerine içli güzellikler işlemişti. Gamzelerinde yedi dağın yedi renkli çiceği tebessüme durmuştu. Kendisinden emin görünümü vardı. Cesur konuşacağa benziyordu. "Bütün bunları bilmiyor değiliz. Unutacak da değiliz. Bizim de demek istediğimiz, bu acıların kaynağı sistemin kendisidir. Senin kocanı hayvansı yönelimler içine sokan da odur. Güneşe koşuyoruz. Orada koca olmayacak, karı da. Hiç kimse kimsenin gözüne, kaşına, göğsüne, kalçasına sahiplik etmeyecek/edemeyecektir. Kadın bir güneş kadar özgür olacak ve de çırılçıplak." Kadınlar utandı. "Bu kız da ne diyor böyle?" "Bu edepsizliktir" diyenler oldu içten içe. "Tanrı göstermesin çırılçıplak da nedir?" diye düşünenler de vardı.

Erkeklerin başına taşlar yağıyordu. Köy kızları meraklı bakışlarla dinliyorlardı gerilla kızı. Özendiler. "Nereden öğrenmiş bunları?" "Nasıl konuşabiliyor baskısız?" "Kiminle yapacak bütün bunları?" "Şimdi çırılçıplak oluyor mu acaba?" gibi çok çeşitli sorular dolanıyordu zihinlerini. Kara gözlü kadın bu cesaretli çıkıştan hoşlanmıştı. Yıkıcı tüm duyguları ayaklanıyordu. Bir sillede tüm egemenlikleri yıkmak isteyen arzular vardı içinde. Suçlu, odanın ortasında içteniçe süklüm püklüm duruyordu. Cılız, sinsi, titrek bir ses çıktı adamdan. Yabancımız değildi bu ses. Kara gözlü kadın, adamın üstüne atılmış kara çarşafı çekip attı yere. Şalvarını aralayıp kalçasının üstünden bir kama çıkardı. Adama doğru kaldırdı kamayı. O anda bir çığlık koptu oturan kadınlardan. Gerilla kız fırlayıp tuttu kara gözlü kadının havada-

ki kamalı elini. "Ölüm ağır bir ceza" dedi gerilla kız. "Bir gözü oyulsun" diye bağırdı bir köylü kadını. Bütün kadınlar ve kızlar, "doğru" deyip ayağa kalktılar. Erkekler titriyordu. Birkaç genç erkek de katıldı bu kalkışa. Yaşlı erkekler dayanamadı bu basınca. Birer birer kalktılar ayağa. En son kara gözlü kadının kocası kalktı ayağa. Kara gözlü kadın hiç teredddütsüz kamayı savurdu adamın gözüne. Uzun, acı, kalın bir çığlık doldurdu odayı. Çığlık uzayıp giderken fırladı uykusundan ahırda yatan kadın. Her yanı buz kesmişti. Kocasının gözünü oymuşlardı düşünde. "Keşke gözünü onlar oysaydı. Keşke gebertseydiler zırtapozu" diye mırıldandı usuldan. Soğuk iliklerine dek yakıyordu her yanını. Ayaklarından aldığı sıcaklıkla besleniyordu. Üçüncü çocuğu olan kızının sesini duyar gibi oldu. Kalkıp kapıya yanaştı.

"Ane, neredesin ane, gel ane." diye diye ağlıyordu. Bıçak yaraları indi kadının ciğerine. Çıktı dışarı. Küçük bir lambayla kendisini arayan üç çocuğuyla karşılaştı. Koşup kadının kucağına doluştular. Kar çıplak ayaklarında eriyordu. Kadın ve çocuklar ağlıyordu.

"Gel içeri, o deli gitti. Gel içeri." dedi az önce çağıran kızı. Ağlamalarını alıp içeri girdiler. Sobanın akkorları külleniyordu artık. Kadın yüzündeki morlukları gizlemeye çalışıyordu çocuklardan.

"Şimdi de kıştır. Gelen giden olmaz. Bir daha devrimciler gelirlerse hepsini anlatacağım onlara. Belki onlar hakkından gelirler bu zırtapoz köpeğin."

Çocuklar şaşkın şaşkın bakınıyorlardı. Burnunun akıntısı üst dudağında birikmiş, küçüklerden biri korku yüklüyordu bakışlarına. Yumru yumru sevinçler yoktu hiçbirinin ellerinde. Sobaya odun doldurup ısındılar. Bu evde zulmün haddi var hesabı yoktu. Erkek kadına, kadın kediye zulmediyordu. Baba çocuğa, çocuk anaya zulmediyordu. Kış mevsime, mevsim güneşe zulmediyordu.

Köyün kenar bir mezrasındaydı ev. Çığlıkları duyan olmaz, yardıma kimse koşmazdı. Kadının ilmik ilmik dokuduğu emek, şarapçının ağız kokusu olup kadına geri geliyordu.

Gerillalar uzun aradan sonra yeni yeni girmişlerdi köye. İhbar için pusuda bekleyen gözler vardı. İntikam kusmukları pusudaydı. Kimi gıyaben kimi şifaen hepsi Reha'yı tanırlardı. Köylüler çevre adamına

yakın olmayı ister, onunla örgüte de yakınlığını elde tutarlardı. Yıllar sonra Şixo, Silo, Karabela, Veli gelmişlerdi bu köye. Tedirgin ve korku dolu eğilimlere sünger çekilmişti.

Kadın, çocukların açlığını gidermek için küçük bir demliğe su doldurup sobaya koydu. Çökelek, soğan ve ekmek koydu sofraya. Rengi zoraki değişmiş suyu doldurdu bardaklara. Hızlı bir tempoyla yedi çocuklar sofradakileri. Saat gece yarısını biraz geçmişti.

Beyaz esintiden sonra kar yağışı başlamıştı. Köyün yakın tepelerinden kurt ulumaları geliyordu. Kadın dışarı çıktı. Rüzgarın ayağına işeyip geri döndü. "Zavallılar kim bilir hangi fırtınada kalıp giderler. Bu allahın zulmü bırakır mı yardımımıza gelsin onlar." Üç büyük çocuk bir yatakta yatıyordu. Kadın diğer çocukların arasına girip yattı elbiseleriyle.

Pencerenin kırıklarından akıyordu içeri rüzgarın sesi. Tipi köy patikalarını doldurdu kısa sürede. Ambarda iki aylık un ancak vardı. Köy köy, baca baca, sofra sofra dolanıp dururdu yoksulluk. Yoksul çocuklar için kış çok ayrı bir zulüm odağıdır. Üşüyen el onlarındır, kızaran ayak. Açlık ya da kuru çökelek sancıları. Devrimlerin en yakın dostları da, bu kara kara akan burunlu, yırtıcı bakışlı çocuklardı.

Emek kokar toprakların derinliklerindeki ayakları. Doğru bir yöne kanalize etmeyle kısa sürede gözü pek, kurnaz birer militan olabilirdi bir çoğu. Reha ile Şıxo, küçük militanı başka köylere gönderiyorlardı. Çeşitli, özel irtibatlar ve haberleşmeler için. Küçük militan öylesine ustaca nedenler anlatıyor ki köylülere, hiçbirinin aklına bile gelmezdi bunun militanlık yapacağı. Reha ile Şıxo da şaşırıyordu bu parlak zeka ürünü değerlere.

Dojing'in köylüleri uykularını şafak dinginliğine yaslamıştı çoktan. Muhtarın evinin yanındaki otomatik sokak lambası, bir hafta önceki fırtınadan buyana yanmıyordu. Dostlukların sıcak tütsüsünde uyuya kalmıştı yürekler. Kör Memed karısını bir güzel haşlayıp dışarı attıktan sonra, çocukların uzun süreli ağlayışlarına dayanamayıp, başka bir mezraya gitmişti. Giderken de "gidin getirin onu" demişti çocuklara. Katip Hoca, yanında taşıdığı küçük Kuran-ı Kerimi yastığının altına koyup uyumuştu. Pülümür'ün karlı, buzlu sokaklarında

akşam kafayı çeken ayyaşların kusmukları, keskin ayaza kötü kokular yayıyordu. On beş dakikada bir nöbet değiştiriyordu taburdaki askerler. Demir, buz, su, el yakacak kadar iticiydi. Büyük şehirlerden tek tük eylem sesleri geliyordu. İşçi grevleri yarım sütun haberlerle geçiştiriliyordu. Yılların korkutucu uyuşukluğu darbeleniyordu silahlı başkaldırıların dinamiğinde. Dersimliler Kürdistan'daki serhıldanlara göz eyliyordu. Otuz sekiz soykırımıdan sonra süngerlenen ulusal istemler ilk kez böylesine etkili dürtülerle sarsılıyordu. Zemini ve yeşereceği toprağı olan tohum buğdaya duruyordu. Düşünceler serhat boylarını aşıp gidiyordu. Ararat zirvelerinde ahlanan kayıp zamanlar gizleniyordu buzullarda. Ananeler, iktidarların meczup basiretsizliklerine baş diremekteydi. Kilise duvarları gömülüyordu toprağın yumuşak bağrına. Emek avcıları, sarı paralar için ziyaretlerin beynini parçalıyordu. Gömütler yağmalanıyor, ölüler tartaklanıyordu. Değerli olan ne varsa, postal ve dipçik zulmünden geçiriliyordu.

Dojing köyü, Dersim katliamlarında boy boy yangınları gömmüştü bağrına. Reha'nın Hasan Amcası anlatıyordu bir masalında.

"Direniş kırılıyordu. Asker her yere girmiş, tarlaları, evleri yakıp kavurmuştu. Mağaralarda kaldığımız, orman orman kaçtığımız günlerdi. Eline geçirdiklerini topluyorlardı. Dojing tarafına doğru götürdüler. Silah kullananlar sırtını dağlara yaslamıştı. Çoluk çocuk gidiyordu arada. Annesini babasını kaybedenler, suya düşenler, süngülenenler vardı. Herkes bir can telaşına düşmüştü ki allah göstermesin, dağ taş yanıp kavruluyordu. İlk elden yakaladıklarını Dojing yakınlarında bir alana toplamışlar, makineleri dikmişler etrafına. Hepsini vurup geçecekler. Kıracaklar davar gibi. Birkaç aile Ermeni vardı içimizde. Onlarla kardeş gibi yaşardık. Kimseye zararları yoktu. Garibandılar. Onları çekip çıkarmışlar, çoluk çocuk hepsini. Üzerlerine gaz döküp yakmışlar, kurşunladıktan sonra. Bu Ğelo'da gitmiş üzerlerinden altın eşya yağma etmiş. İnsanlar birbirini yiyecekti. O gün Ararat, Sultanbabadan atılan top atışlarıyla uyandırılmıştı. Ne uyuyorsun zalım, bunca acıya biz katlanamadık, sen ne dursun' demiş Sultan baba dağı Ararat'a."

Ararat'ın döşüne ilk kez düşmüyordu yangınlar. Ani, Axdamar da

ortaktı bu suskunluğa. Mazlumun ahı yine mazlumdan çıkarılıyordu Dersim'de. Kardeş kardeş üleşenler, ölüyordu ağustos sıcağında. Yangın yeri dem tutuyordu. Dojing dereleri kan emiyordu. Çocuklar kan emen uykulara yatırılıyordu.

Hasan Amcanın masallarını anlatıyordu Reha, bu yerlerden geçerken. Ak sakallı bir dede de Hasan Amcayı doğrulayan anlatımları aktarıyordu gerillalara.

"Ermenileri çoluk çocuk alıp götürdüler içimizden. Beni, kardeşlerimi, babamı bir ormanda yakaladılar. Bizi de götürdüler. Ellerimiz arkadan bağlıydı. Askerler karşımıza geçti. Babam bir bardak su istedi. Bize getirdiler. Ben ellerimi çözmüştüm arkada. Babama usulca fısıldadım. Senin ellerini de çözeyim dedim. Çözsen de ben kaçamam dedi. Sen bir fırsatını bulup kaç. Zaten vuracaklar, kaç dedi. Su içme fırsatında kaçtım. Önce şaşırdılar. Sonra peşimden ateş ettiler. Bana isabet etmedi bir şey. Kaçıp kurtuldum. Babam ve üç kardeşimle birlikte, yedi kişi daha vardı. Hepsini kurşunladılar."

"Devrim dalgası tüm baskıları silip süpürecek. Geriye bir tek tarih karşısında haklıların haklı baskısı kalacak" demişti bir gerilla Dojing'li kadınlara. "O da başımıza bela olmaz mı?" diye sormuştu genç bir kadın. "Elbette ki" diye başlamıştı ajitatör. "Baskı baskı olarak kaldığı müddetçe karşıtını koşullandırır. Onun varlığını kendi varlığıyla korur. Bu nedenle baskıların tümden ortadan kalkmasını hedeflemek gerek. Ama bu hedefe ancak hasmımız üzerinde en büyük baskılamaların uygulayıcıları olabilirsek ulaşabiliriz" diye tamamladı.

Birkaç yaylacı kadın, ajitatöre kulak vermiş dinliyorlardı. Bilinen bilinmeyen telaffuzlarda gidip geldi umarlar. "Devlet büyüktür, güçlüdür" yanaşımları sarsıldıysa da hâlâ ayaktaydı, kolu, bacağı, gövdesiyle. Devrim dalgası yüksek dalga kıranlarla çevrilmişti; çok daha güçlü, sürekli ve heybetli olmalıydı dalgalar. Ateş sönmemeliydi ilk yağmur sularıyla. "İlk sobayı tutuşturabilirsen, yaş bir ormanı kurutarak yakabilirsin" demişti Hasan Amca. Uğraştıracaktı bu ilk soba. Ama yanacak. Yanacaktı, çünkü odunu doldurulmuş bekliyordu.

***

Kar hiç aralıksız üç gün yağdı. Fırtına taşların arasından kovaladığı karı kapıdan içeri sokuyordu. Kapı, oturulan yere göre yukarıda kalıyordu. Kenarları taşla örülmüş, daraltılmıştı. Taşın altında ilk giriş odunluk olarak kullanılıyordu. Karın içeri akmasını önlemek için kapıya bir naylon kapattılar. Kar naylonun arkasında birikiyordu. Dördüncü gün kalktıklarında kapı tamamen kapanmıştı. Dışarıyla tüm bağları kesilmişti. Soba bacasının sıcaklığı ve duman kendisine bir yol bulup gün yüzüne çıkıyordu. Ne zamandır yağıyor, hâlâ devam ediyor mu bilinmiyordu. Barınakta normal yaşam devam ediyordu. Dışarda giderilen tuvalet ihtiyacı içerdeki odunluk bölümüne alınmıştı. Kara Adam, üstünü kestiği bir bidonu uygun biçimde yerleştirdi, tuvalet lazımlığı gibi kullanmaya başladılar.

Günün soba yanan saatlerinde kapanan kapıyı açmaya çalışıyorlardı. Kapı bir tünelle kazılıyor, karın bir kısmı eritiliyor, bir kısmı odunluğa dolduruluyordu. Üşüyen, sobanın yanına ilişiyordu.

Meral'ın Eve'yi tedavisi devam ediyor, sık sık tansiyonları ölçerek genel durumu kontrolde tutmaya çalışıyordu. Bu barınaktaki ikinci önemli tedaviydi. Odun taşıma faaliyetinde, "Pir Ahmet bu odunu getiremez" diyen Kasap'a inat, odunu sırtlayan Ahmet düşüp kolunu çıkarmıştı. Bunun tedavisi fazlaca zahmetli olmamıştı. Ahmet'e o günden sonra Horoz lakabı takılmıştı. "Yapamazsın!" denilen her şeyi yapmaya girişirdi.

"Bu Can'ın bakışları çok solmuş Meral. Bir baksana." Sobanın etrafındaki tüm bakışlar Can'a yöneldi. Meral, Can'ın tansiyonunu ölçmüş normal seyreden sonucu duyurmamıştı daha. Taylan'ın söylemiyle işmarı alan Meral,

"Doğru doğru." dedi. "Tansiyonu da çok düşmüş."

"Baksanıza benzi de sapsarı" dedi Kasap.

"Açın bir yer de uzansın bu adam."

Can hayret, korku dolu bakışlarını, değişik yüzlerden gezdirdikten sonra Meral'in ağzına kilitlemişti.

"Yer açın dedim, durumu kötü," diye tekrarladı Meral. Kasap ve Taylan'ın felaketli söylemlerine Reha, Onur, Heydo da onaylarıyla

katıldılar. Can'ı bir titreme sarmıştı. Dizleri gidip gidip geliyordu. Bakışları iyice ürkekleşmiş, küçülmüştü. İsyan gülüşlerini sessiz siperlerde tutamıyordu. Can üzerinde yoğunlaşan bakışların etkisiyle iyice titremeye başladı. Elini uzatıp bir parka daha istedi.

"Üstelik çok üşüyor bu" dedi Kasap.

"Durum gitgide kötüye gidiyor" diye ekledi Taylan. Meral tansiyon aletini istedi. Sol kolunu açtılar Taylan'la Kasap. Tekrar ölçüm yapıldı. Usulca fısıldadı Meral.

"Gerçekten düşmüş bu kez."

Gülüşmeler yükseldi. "Adamı gerçekten hasta ettiniz" dedi Şixo.

"Can şaka yaptılar sana, sen hasta falan değilsin," dedi Reha. Bu kez hasta olmadığına inandıramıyorlardı. Kasap'la Taylan devam ediyordu şakalarına. Can, Meral'ın ağzından çıkacakları bekliyordu. İşin ciddi bir boyut alacağını düşündü Meral.

"Sen hasta falan değilsin. Biz şaka yaptık Can," dedi Meral. Can hâlâ tir tir titriyor, söylenenlere inanmıyordu. Çünkü gerçekten rahatsız olmaya, üşümeye, gözleri kararmaya başlamıştı. Can'ı sıcak bir yatağa yatırdılar. Üstüne bir ek battaniye daha attılar. Titremeler battaniyeden de belli oluyordu. İki saat yattıktan sonra Can'ı yine kontrol edip tansiyonunu ölçtü Meral. Yavaş yavaş normale dönüyordu. Kapıyı ne kadar zamanda açabileceklerini kestirmeye çalışıyorlardı.

"Karı fazla eritemiyoruz. İçeride de çekebileceğimiz yer sınırlı" dedi Şıxo.

"Bir haftada ancak açarız herhalde."

Kasap'la daimi muhalif olan Onur, bilmiş bir tarzda, "ne diyon sen, üç gün sürmez."

"Ne üç günü, bir günde ne kadar gittik görmüyor musun."

"Fizikten biraz anlıyorsan, onun hesabını da çok kolay yapabilirsin. Taşın yüksekliğini, yerin uzunluğunu, açtığımız tünelin çapını ve yapılan işi karşılaştır, kaç günde kazacağını bulursun."

"Sen nereden bileceksin. Eğer çığ gelmişse tepeden, üzerimizde bir yığın kar vardır. Ayrıca sobanın yandığı saatlerde çalışabiliyoruz ve eritilebilen kar oranı çok az."

Uzayıp gideceği dünden belli olan muhalif sürtüşmesini Reha böldü.

"Gündüzleri yağıp yağmadığını bilemiyoruz. Bu yüzden soba da yakamıyoruz. Dumansız kalan baca kapanırsa veya çığ falan düşerse o zaman kötü olur. Havasız kalırız içerde."

"Çalışmaları hızlandıralım" şeklinde düşünce birliği sağlandı.

"Şu yerin altından bir kurtulabilseydik bu sene," dedi Heydo.

"Bakmışsınız biz çıkmışız ki birlik olmuş; bizimkiler DABK'çılarla birleşmişler."

Kasab'ın söylemine gülüştüler.

"Tabii bizim de haberimiz olmadan dolaşıyoruz aylarca" dedi Taylan.

"Yok" dedi Şıxo. "Konferansta birlik kararı çıkar ama birlik hemen olmaz. En az bir yıl kadar tartışmalar sürer."

"Valla hiç belli olmaz" dedi Kasap.

"Olur, doğrudur. Ama bu kadar kısa zamanda yetiştirileceğini sanmıyorum ben de" dedi Reha.

"Yok yok arkadaşım, öyle olmaz" diyerek kestirdi attı Kara Adam.

"Ne oldu bu. Burdaki güçleri birleştirmek bile mümkün değildir" diyen Onur'a cevap Kasap'tan geldi.

"Ne var burdaki güçleri birleştirmede. Bir bizi bulamayacaklardır. Belki Veli'lerin de her şeyden haberleri vardır."

Hemen hemen tüm siyasal çalışma ve günlük siyasal tartışmalarda karşı karşıya dururdu Onur'la Kasap. Onur dil üslubu ve kurnaz yöntemleriyle Kasap'ı sıkıştırıyordu. Öte yandan onun bilmiş havası, Kasap'ı destekleyen basınçları bir araya getiriyordu.

Tünel faaliyeti bitene kadar siyasal çalışmalar durdurulmuştu. Reha sobanın önünden kalkıp lambanın asılı olduğu direğin yanına yanaştı. Parkasını, kazağını ve gömleğini çırkarmaya başladı.

"Hayrola ne yapıyorsun." dedi Meral.

"Bit bulacağım."

Meral yüzünü buruşturdu.

"Ne biti."

"Ne biti olacak, o bildiğiniz küçük canavar. Dua et olmasın bende, varsa bu kesin senden gelmiştir bana."

Meral'in hırçın söylenmesi devam ederken atletini de çıkardı Re-

ha. Koltuğunun altına gelen kısmı sıkıca tutmuştu dışından. Lambanın ışığına doğru kaldırdı.

"Ahaa dedim bittir kesin. Ayvayı yedik şimdi. Bu kesin senden gelmiştir bana."

Reha'nın şaka yaptığını sandılar önce. Meral gülerek fırladı baktı. Bu arada bir çok kafa daha uzanmıştı ışığın önüne. Beyaz bir bit duruyordu irice. İlk hayret bakışları Meral'den koptu. Buna İsyan, Eylem ve Dilan katıldılar.

"Yoldaş gerçek mi söylüyorsun" dedi inceltilen sesiyle Xezal.

"Doğru mu söylüyorsun diyor. Şimdi sende daha çoktur. Sen de bak" imalı bir temayla konuştu Heydo.

"Yok yoldaş. Bende yok."

"Ne biliyorsun yok. Baktın mı?"

"Olsa bilirim. Yok bende."

Xezal sinirli edasıyla yanıtladı Heydo'yu. Bu türden şeyler Xezal'ın doğasına aykırıydı. Bit kesinlikle olmazdı. Osuruk desen onun için bir adam bile vurabilecek kadar imkansızlığında diretirdi. Katı geçmiş değerlere sarılır, çok doğal insan hareketlerini eski tarzda yadsırdı.

"Tamam Xezal'da olmaz" deyip noktaladı tartışmayı Kara Adam. Reha iyice gözden geçirdi atletini. Bolca sirke ve sirke yuvaları buldu. Başkaca bite rastlamadı o an. Durumdan en çok endişelenenler bayanlardı. Reha'da önce birkaç kez çektiği bu illettin sorunlarından korkuyordu.

"Bit erkek adamda olur."

"He yahu vallahi. Bit erkek adamda olur tabii," diyerek Kasap da katıldı Taylan'a. Espriler ve endişeler birbirini yutuyordu. Bit yaşama girmiş en büyük asalaktır. Koca bir çınarı kemirerek yok edebilirdi. Şakası yoktu bunun. Üstelik bu koşullarda, elle katletmenin dışında hiçbir karşı koyuş olanağı yoktu. Son gelenlerin biti getirdiği fikri, son gelenler dışında herkesçe onandı. Bit artık yaşama yerleşmişti çoktan.

"Biz Amazon'dayken" diye başlayan Ünal, konuşmaların tümünü kesti. Bit üzerine hangi tür palavralar sıralayacak diye dikkat kesildi herkes. Üzerinde yoğunlaşan bakışları fark edip sustu bir an. Geniş

geniş gülümsedi. Eylem'in gülücük derinliğinden gelen ışıltılarına baktı. Devam etti.

"Yani diyeceğim biz Amazon'dayken, orada bit yoktu."

Sustu tekrar. Herkes konuşmanın devamını bekliyordu.

"Eee ne vardı peki," dedi Heydo.

Ünal gülümseyerek, "hikaye bu kadardı." dedi.

Hepsi katıla katıla güldü. Yaşamın diriliğiydi kahkaha. Acıların baş düşmanıydı. Uzun ve yorucu yollarda yolcunun azığında bulundurması gereken en önemli ihtiyaçtı. Ölüme giderken bile siper arkadaşına vereceğin en iyi armağandı. Badem tadında bir gülüş. Düşünen, düşünceden çıkan gülüşlerdi bunlar. Zorlukları umursamadan üzerine yürümenin parolasıydı. Yer altına gömülü kalmak pahasınaydı gülmek. İnattı, direnişti gerillanın ruhunda.

Yer altında mahsur kalışlarına yer seçimi dışında kendilerinden kaynaklı neden bulamıyorlardı. Fırtınanın amansız ve hoyrat akışına karşı ancak böyle durulabilirdi. Bu koşullarda yapabilecek fazla bir şey yoktu.

Koca bir kayanın birkaç kayaya çöküşüyle oluşmuştu bu doğal korunak. Sobanın sıcaklığı az ötede buharlaşıyordu. Kayaya tutunan damlacıklar yere yetişmeden donuyor, buzul görüntüleri oluşuyordu. Taşların belli oyuklarına yerleştirilmişti kimi yataklar. Ağaçlardan iki ranza yapılmıştı.

Radyonun verdiği haberlerden yağışın devam ettiğini çıkardılar. Azgın baskınlarla akıyordu çığlar. Güneydoğu'dan, Doğu Anadolu'dan çığ baskınlarına dair haberler geçiyordu. Tunceli-Erzincan yolunun kapalı olduğunu da söylüyordu radyo. Anlaşılan dışarda yağış deliceydi.

"Bu yıl afet yılı olacak galiba," dedi Şıxo.

"He arkadaşım. Deprem oldu, neredeyse taş başımıza inecekti. Erzincan yere yapıştı."

"Sadece Erzincan olsa, burada da bir çok köy gitmiştir. Derebomosuro da evler zoraki duruyordu ayakta. Yerle bir olmuştur çoğu. Hepsinin durumu çok yoksul üstelik. Bizim ailenin kaldığı ev de bir önceki depremden oldukça zarar görmüştü. O da gitmiştir şimdi." dedi Reha.

Kara Adam'ın deprem sırasında yanındaki direği tutmasına atıflar gönderildi. Herkes bu duruma oldukça gülmüştü. Yel dağı kuzey ve batı yönlerini tekmelemişti bir güzel. Taşlar büyük bir uğultuyla sarsılmıştı. Derinliklerden gelen bir ordunun ayak sesleri gibi ulaşmıştı barınağa. Sonra radyo Erzincan'dan haber alınamadığını bildiriyordu. Depremdeki ölümler üzerine bir tartışma başlamıştı. Doğal afetler ve insan eyleminin rolü tartışılmıştı. Sermaye çevrelerinin hırsızlıkları ve yoksullara kader olarak reva görülenler üzerine geniş değerlendirmeler yapıldı.

"Biz Amazon'dayken afet hiç eksik olmazdı. Bir keresinde gökyüzü kudurmuştu. Her yeri sel bastı. Biz bir palamutu gemi yaptık. Tüm güçlerimizi onun içine çektik. Kırk yedi-sekiz bin kişiydik. Kırkyedi-sekiz tane sürü. Tank top her şeyimiz vardı."

"Ne biçim palamutmuş. Ağacı nasıldır acaba onun."

"Valla biz sekiz senede ancak bir dalına geçebildik ağacın."

Dışarıyla bağların kesilmesi on gün olmuştu. Tuvalet için kullanılan bidon dolmuştu. Odunluk karla dolmak üzereydi. Kapının hemen girişi merdiven haline getirilmişti. Üç dört metre yatay açılımdan sonra yukarı doğru bir delikle çıktılar. O gün gökyüzünü kürek uçlarıyla yakaladılar. Yatay açılan tünel yirmi metre kadar ilerliyor diğer büyük bir taşın arkasına çıkıyordu. Bir adamın çıkacağı kadar genişlikte bir delikti yukarı açılan. Üç adam boyu yüksekliği, çeşitli katlara tırmanarak çıkmak gerekiyordu. O gün Reha kafasını delikten çıkarıp baktı. Son fırtına ve yağış her yeri yumurta gibi pürüzsüz kılmıştı. Kapının üzerine çöreklenen yalnızca fırtınanın ve yağışın doldurduğu değildi. Az bir ihtimal verilen kuzeybatı tepeden kopan çığ da aynı cephede yer almıştı. Xor mezrasının evleri karda kaybolmuştu. Diğer gün tünelin uzun ucu da dışarıya açıldı. Sırayla çıktılar tünelden, birbirine bakan kahkalarla gülüyordu. Herkes herkese gülüyordu. Gün ışığına çıkınca renkleri açığa çıkmıştı. Aylarca maden ocağında kazma sallayan işçilerin karalığı sinmişti yüzlerine. İs ve duman hepsinin yüzüne kara kalem resimler çizmişti. İsyan gülme krizleriyle birlikte yerde debeleniyordu. En çok Meral'e gülüyordu İsyan. Temizlikte çok titiz davranan Meral, aynada halini görünce, hayretler içinde kahkalar atmaya başladı.

Dağlar beyazın altında inliyordu. Derin derenin yamaçlarına anafor kuşları konmuştu. Dağ keçileri derin mağaralardan ardıçlara doğru yol vurmuşlardı. Meşe dallarında şemsiye şeklinde karlar yanlardan yere uzanıyordu. Güneş renkli ışınları yadsıyordu beyazın düşünde. Yüzlerinin rengine ilişmeye utandı ışınlar. Firari sevinçler akmıştı Eylem'in gözlerine. Ünal'ın paspallaşan haline gülüyordu. Yağız keçi sakalı toza karışmıştı iyice. Fırat'ın öbür yakası soğuktu. Soğuktan titreyen çocuk sayısı kabarıktı. Yan yana kurulmuş çadırlara aş dağıtımında hile yapılıyordu. Mağdurlar içten içe küfrediyordu devlet babaya. Parti başkanları duygu hırsızlığında yarışıyorlardı. Çalınan sadece emekleri olmuyordu emekçilerin.

Güneş batı tepelerini aşınca gölgeler düştü volta yerine. Üşüyenler usuldan girdi tünelden içeri. Battaniyelerini çekip ısınmaya koyuldular. Reha Kara Adam'la birlikte, tünelin dış ağzının kamuflesiyle ilgileniyorlardı. Kara Adam alt eşofmanının yakasını dışa doğru çevirdi. Aynı anda Reha'nın kafasına doğru yanaştı. Bir bölük siyah bit açık mavinin üzerine çöreklenmişti.

"Vay vay vay. Yahu sen nasıl dayanıyorsun bu duruma. Hiç de tındığın yok."

Reha manzaraya fazla bakamadı. Kara Adam bir bir temizleyip kara fırlattı bitleri. Tepetaklak kara yuvarlanan bitler, Kara Adam'a dil çıkarıp gülüyorlardı. Reha haberi içeri götürdü. Yarım saat sonra Kara Adam da girdi içeri.

"Duyduğuma göre bitlerle fena bir müsabaka yapmışsın" dedi Ünal.

"Evet evet, kötü sarmışlar."

"Biz Amazon'dayken bitler geniş bir çember attılar bize."

"Hani Amazon'da bit yoktu." diye kesti Onur.

"Öyle mi demiştim? Öyle demişsem doğrudur. Onlar bit değil, tittiler. Karıştırmışım. Bu karıştırmamın nedeni maydonozla pırasayı bir arada yemiştim bir kere. Ondan sonra çok unutkan oldum."

Akşam sobanın önüne oturunca bitler hareketleniyordu. Bacaklardan gövdelere, gövdelerden koltukaltlarına doğru tırmanıyorlardı. Ünal, her kaşınan yere elini uzatıyor, biti çıkarıp sobanın üstüne ko-

yuyordu. On beş, yirmi, yirmi beşe kadar çıktı bu rakam. Rekorlar kitabına geçecek bir başarı olarak görülüyordu bu.

Günlük sohbetlere bit muhabbetleri de eklenmişti. Taylan ve Kasap espiri dilinde işi hafifsemeye devam ediyorlardı. Tünel herkesin rahat girip çıkabileceği genişlikteydi. İçerden dışarıya akan sıcaklık kardan tünelin teninde parlak buz tabakaları oluşturmuştu. Hamarat fareler pirinç ve makarnaları bir zulaya çekip depolama yapıyorlardı. Taşırken üzerine gaz dökülen patatesleri yerken, gerillaların yüzlerinden düşen bin parça oluyordu. Çay içmek için herkese bir tane Erzincan kıtlama (kesme) şekeri veriliyordu. İsteyen kıtlama, isteyen tatlı içiyordu. Kıtlama içmeyi becerebilenler daha şanslı oluyordu. Zamanla büyük çoğunluk kıtlamaya alışmıştı. Bu şekilde dört bardak çay içen dahi vardı.

"Yarı açken insanın kafası daha iyi çalışıyor galiba," dedi Kasap.

"Yoksullaşma ve açlık olmazsa devrimci kabarışlar da olmaz! Sen bunu bilmiyor musun?" diye yanıtladı Onur.

"Sen zaten her şeyi biliyorsun."

Onur hamle yapmadan Şıxo girdi söze.

"O zaman devrimci kabarışlar için halkı daha çok aç bırakmak gerek."

"Siyasal değişimler, toplumsal alt-üst oluşlar iktisadi değişimlerden sonra gelir. Yoksullaşma ve açlık bu iktisadi durumun aynasıdır. Özel olarak halkı aç bırakmak gibi bir yaklaşım çok saçma olur. Ama bilinir ki devrimci kabarışlar bu zemin üzerinde yükselirler."

"Yok yani Kasap şimdi diyor ki aç insanın kafası daha iyi çalışır. Yani tok olunca insanın kafası daha mı az çalışıyor. Yoksa çalışma duruyor mu?"

"Şıxo sen işi çok sığ ele alıyorsun. Kafa çalışması beynin çalışması sorunu değil elbette ki. İnsan ne kadar iyi beslenirse organlar o kadar iyi çalışır, o kadar iyi işlevini yerine getirir. İşin tartışılan yanı ise şu: Köylü bir köylü gibi düşünüyorsa bu köy şartlarında yaşadığı içindir. Maddi durum bilinci belirler. Kompradorların devrim diye bir sorunu neden yoktur? Buna karşın yoksul köylüler neden proletaryanın en yakın ve en kararlı müttefiğidirler? Çünkü onlar iktisadi olarak en kötü durumda

olanlardır. Yani kaba deyimle onlar çok daha aç olduklarındandır."

Kara Adam sessizce dinliyordu tartışmayı. Birçoğu son söylenenleri onaylarak Şıxo'yu yalnızlaştırdılar. Tartışmalar Dersim köylülerini sınıflandırma ekseninde devam ettirildi. Yoksul ve orta halli köylüleri ayrıştırmada çok çeşitli yaklaşımlar çıktı. Partinin mücadele alanlarında yoğunlaşmamasındaki subjektif yanlar eleştiri konusu yapıldı. Somut iktisadi ve siyasi değerlendirmeler ve inceleme noktasında önderlik sorunu tartışıldı. İbrahim'in Kürecik ve Çorum çalışmaları örnek verilerek partiye yönelik eleştiriler pekiştirildi. Kara Adam ve Şıxo önderlik adına gerekliliklerin reddine tutundular. Bu yönlü hiç bir çalışmanın yürütülemeyişi yeterince anlamlı şeylerle izah edilemedi.

"Politik belirlemeler ayakları havada ütopyalara göre belirlenemez. Somut iktisadi, siyasi olgulardan hareketle politika belirlemek zorunludur. Geçen kış İKK(İşçi Köylü Kurtuluşu)'lardan bir adet geçmişti elimize nasıl olduysa. Barınakta okuduk. Değerlendirdik. Kış için askeri taktikler belirlenmişti. İki aylık savaşçı dahi okuyunca gülüyordu. Bunun nedeni nedir? Elbette ki pratiğin kendisinden kopukluktur. İstanbul'dan Dersim kışını değerlendirmek, kafeteryadan devrimi yönetmek olmaz."

Reha'nın konuşmasına Şıxo ve Kara Adam dışında hemen herkes direk, dolaylı, kerhen destek sundular. Günün en önemli sorununun önderlik sorunu olduğu genelin kabul merkezine oturdu.

Eylem tartışmaları sessizce dinler, onayını ve reddini yüz mimiklerinde, göz renginde ifade ederdi. Kara Adam'ın uzun uğraşı da onun konuşma çekincelerini kıramamıştı. En rahat dil olayı, Eve ile ses sese türkü söylemeleriydi. Çok uyumlu yumuşak dinlendirici bir tonla hafifletirdi ruhları. Siyasal tartışmalardan sonra türkü faslı başladı. Heydo-Ünal ve Eylem-Eve ikilisi yarışa girdiler. Heydo arabesk ağzını yavaş yavaş bırakmıştı. Ünal "Bahtiyar"ı söyleyince büyük bir alkış koptu. Sonuçta Eylem-Eve ikilisi yine birinci sıradaydı.

"Çıkarken ilk fırsatta bir kaset dolduralım. Şawo yoldaş çalar, partizan ikili söyler. Bu harika sesi mutlaka kaydetmek gerek. Bir ses kayıt cihazı istedik kaç kez, göndermediler. Oysa ki bir wolkmenden biraz farklı. Yurtdışından tamam dediler. Ne arar tamam, gidiş o gidiş."

"Yani biz sanatçı mı olacağız o zaman?" dedi Heydo.

"Sorun birilerini sanatçı yapmak değil, ama, biz savaşımızın sanatını da icra edebiliriz, hem de savaş cephelerinde."

"Bu her ikisi birbirini yadsımaz, aksine güçlendirir. Ateşin içinde yananlar bizleriz, sanatımızı, edebiyatımızı başkaları yapıyor. Ayrıca köylülerin bu yönde büyük talepleri var. Partizan kasetleri diye ortada dolaşan işe yaramaz şeyler var. Oysa biz çok daha nitelikli şeyler sunabiliriz."

"Savaşın kendisi her şeyi çözer" dedi Pir Ahmet.

"Savaş her alanda olmak zorundadır. Kültür alanında savaş verilmedikçe, insanların bilincini yenilemede silah yeterli olmaz. O zaman silahın gerçek anlamı da kaybolur."

"Öyle değil mi Şawo (kara/siyah) yoldaş?"

"Doğrudur bunların hepsini de yapacağız, hiç merak etmeyin" dedi Kara Adam.

"Şawo yoldaş merak ettiğimiz falan yok. Biz politik sorunlarımızdan bahsediyoruz. Politik sorun önderlik ve yönlendirme sorunları. Bunlar kendiliğinden olacak şeyler değil" diyerek Taylan da katıldı Reha'ya. Onurr, düşünleri doğru bulmakla birlikte, siyasi komisere yakın mesafede durmak için temkinli yaklaşıyor, eleştirilere direk katılım göstermiyordu.

Kara Adam, her eleştiride önderliği koruma güdüleriyle hareket ediyor, doğal doğruları savunma cüretinde çekimser kalıyordu. Tartışmalar kalıcı pekişmeleri kolluyordu. İçtenlik, dobra ve cesaret, fetbaz programları yıkıma uğratıyordu. Yoldaşlıklar değeri yüksek bir şekilde seyiriyordu. Rüzgar, tipi, fırtına bac alıp bac veriyordu felaket tüccarlarına. Namlular kendi diline kulak kesilmişti. Suskunluk, yanında patlamalara iliştirilmişti. Ateş ve barut bir fitilin iki başında bekleşiyordu. Fareler pirinç ve makarna yemekten şişmişlerdi.

En tatlı söylencelerden biri de yemek düşleri kurmaktır. Açlığın ortasına kurulan sofralar Ünal'ın ağzından ballandırılırdı. Pratik gereksinimlerin her alanına siyasal sohbetler yayılırdı. Nostalji işin özlem vuran esaslı bir yanıydı. Düşenlerin gözbebeklerini öpen sohbetler sarardı arsız geceleri. Yaşama tutkuları olabildiğine diri olmak zo-

rundaydı. Günler geçtikçe bit salgını yayılıyordu. En iyi taşıyıcılar Ünal ve Kara Adam'dı. Xezal hâlâ kendisinde bit olmadığını söylüyordu. Reha ile Meral bitlere karşı eylem birliği yapıyorlardı. Bu yaşamın duygusal cinsel yanlarında ve aynı battaniyeyi paylaşmanın doğallığında şekilleniyordu.

***

Karakış Dersim öykülerini tazeliyordu. Köy evleri sıcak sobaların yanına ilişen komşu sohbetlerine açıyordu kucağını. Ak sakallı yaşlılar acı masallar anlatıyorlardı torunlarına. Masallar kan, gözyaşı ve sitem yüklüydü. Gülemiyordu çocuklar. Yıkıntıların hezeyanında tükenmiş istemler vardı. Apaçık meydan okumalar tırmanıyordu doruklara.

Bir kucak odunu sobanın önüne fırlatır gibi bıraktı kadın. Avurtları çökmüş esmer çehresinde oluşan derecikleri oğuşturdu elinin ayasında. Başına önden doladığı siyah puşiyi açıp biraz daha sıkıca bağladı. Gözlerini ıslak parmaklarıyla soğuttu. Tepesine çöreklenen ağrının köklerine ilişemiyordu bir türlü. Dışarı çıktı. Avucunu karla doldurdu. Alnını avucuna bastı. Aklarının ucu kara uzandı. Dizlerinde soğuğun yarattığı hengameyi dinledi. İçeri girdi tekrar. Karşı duvara takıldı gözleri. Kilitlenmiş yüreği oynadı yerinden. Gözlerinden dökülen yaşların farkında değildi. Entarisinin ucuyla sildi burnunu. Yürüdü ağır, titrek adımlarla. Çerçevelenmiş resmin ayak dibine koydu alnını. Ağladı ağladı ağladı. Olduğu yere çöktü. Soba ağır ağır yanıyordu. Dizlerinde kalkacak takatı bulunca doğruldu yerinden. Bir aydır kesik olan elektrik düğmesini açtı. Lambalar odayı geniş bir aydınlığa boğdu. Televizyonun düğmesine bastı. Kızlar askerlerle sevişiyordu. Kadın kocasını tersliyor, reklam bağırtıları giriyordu film aralarına. Kapattı televizyonu, Kürtçe bir ağıt tutturdu usuldan. "Layıkımı usero/ rındakamı cesuro/ xortımaxu pelge darber / ez xorta xore mıreno" (Benim yavrum yiğit/ yakışıklıdır / Benim güzelim cesur/ Gençliği ağaç yaprağıdır/ Ben yiğidime ölürüm.)

Gözlerinden kuru yaşlar aktı. Sobanın kenarındaki sedire uzandı. "Senin yanına geleceğim; kurbanın olayım bekle beni" diye mırıldandı usuldan.

Kasım acıları çökmüştü bu eve. Hürmek'te deşilen yürek ağıtlarına işlenmişti bu kadının. Bu kadın ölümün kucağındaydı o günden bu yana. Devrim evlatlarını yiyerek büyürmüş. Evladını yemiş bir anaya sormak gerek; büyümek nedir? diye. Hiçbir gerilla bu kadının göz yaşlarını durduramamıştı. Mığo denemişti konuşmayı. Suskunluğun korkunç çığlıklarına dayanamamıştı uzun süre. Reha, Şıxo diğer iyimserlerde beceremeyişlerdi konuşmayı.

"Annemi hatırlıyorum, karşımda bir ana ağlayınca" diyordu Reha. "Ayrıldığım son günü düşünüyorum. Yakın bir şehre gidip gelecektim. Birlikte köyün içlerine doğru yürüyorduk. Şafak güneşi yeni düşmüştü ayaklarımızın dibine. Tatlı bir sonbahar günüydü. Hüzün adına hasret demişti. Endişe dolu bakışlarla bakıyordu yüzüme. Gidip geleceğim, merak etme dedim! Ağlamaklı bir öpücük sıcaklığı indi sağ yanağıma. İşi uzatmak ve fazlaca önemser görünmek istemiyordum. Olduğu yerde kalakalmıştı. Dönüp baktığımda yüreğime akan derin içli bakışları çıkmayacak aklımdan bir daha. Bir daha gelmeyeceğimi anlamış gibiydi."

Pancilas dereleri uğultulu akarlara sarılmıştı. İsmail'in topraktaki sıcaklığı tohum vermişti. Filizler aynı kökten yükselmişti. Şafak vaktini öpen dualar dolanıyordu ceviz diplerini.

Sevgiler üretimin bağrında büyüyecekti, "Anne sevgisi apayrı bir şeydir" diyordu genç bir anne.

Her şey karmaşıktı. Acıların rengi yetmiş çeşni ve kepazeydi. İyi kötüden, kötü iyiden bir karışla ayrılmıştı. Su yokuşa, yel zirveye tırmanıyordu. Uçak bombalar yağdırıyor, elli insanlık bir mezar açıyor, tek bir kişi dahi ölmüyordu. Bütün ölenleri bir ana doğuruyordu. Kitabın "sen hastalanacaksın" dediği adam hastalanıyordu.

Derin bir derenin iki yakasına üç mahalleyle kurulmuştu Pancilas. Ceviz ağaçlarının diplerinde yumuşak toprak teni vardı. Medeni ve cesur bilinç devinimi biterdi bu topraklarda. Dedeleri kardeş kardeş çatışmışlardı. Ağa'nın, pirin, rayberlerin kerametiyle vurmuştu kardeş kardeşi. Keçelanlar, Baliyanlar, Birmanlar, Abasanların babaları birdi. Anneleri aynı topraktı. Düşmanlık, cehaletin kapısını aralayarak geldi silahın tetiğine. "İyi halt etmedik. Birbirimizi vurduk. Kırk

onlardan kırk bizden gitti. Gözü pek ve yiğitti gidenler" diyordu Hasan amca. Kız alıp vermediler yıllarca. Kan girmişti dost ellere.

Dersim yalnızlığında yedi arsızlığını. Şimdi evlerin geride kalan yıkıntıları sorgusuzdu. Doruklar ayıplayan gölgeler gönderiyordu. Göç usuldan girmişti geleneğine. Pancilas o eski Pancilas değildi. Çıre oynayan yoktu şimdi beyaz donlarıyla. Gawan ziyaretleri, Qal Fate oyunları yoktu. Köyler üşüyordu. Lapur lapur öpüşen pala bıyıklı Seydolar, karaca doyumu kadınlar da yoktu.

Uçkuruna cemre sıcağı dolamış kızlar seyrediyordu delikanlıları. Yaban hazandı, burada bir başkaydı aşk. Gözü kapalı ve hırçın.

"Bu halkın öğretilerinden öğrenmek zorundayız" diyordu öğretmen bilinci. Çocukları dinlemeli. Bir ayağı öbür tarafta olan yaşlıları konuşturmalı. Ağlaşmalara girmeli. Akıllıyla deliyi kapıştırmalı. Uysal bir öküz gibi çalışmalı sonra. Bahçeyi çapalamalı, ağaç sulamalı, çit çekmeli, su vermeli.

"Yüreği acımış bir annenin gözyaşlarından korkun" diyordu aksakallı bir bilge. "Vurgunu kötü, eylemi büyüktür," diyordu. Yüreği acıyan onlarca ananın sevincine girmek gibi bir basireti gösterebilirdi bir gerilla. Pancilas'ın suskunluğundan çekinme.

Kapı çalındı birkaç kez. Kadın sediri sallayarak doğruldu. Açıkta kalan döşü üşümüştü. Kapıya yürüyüp açtı. Bıyıklarından aşağı buz akmış ince uzun bir adam girdi içeri. Hiç ses çıkarmadan döndü kadın. Adam bir kürsü (oturak) alıp sobanın önüne oturdu.

"Onlar da gidecekler seneye. Kimse kalmayacak bu yerde. Giden gitsin ben taşımı toprağımı bırakıp gitmem. Ben mezarımı bırakmam." dedi kadın.

"Ne yapacaksın yalnız başına. Ayıyla mı kalacaksın. Kapımızı açan bile olmaz. Bir gün ölsen cesedini kediler yer."

Kötü bir bakış fırlattı adama.

"Senin de niyetin kötü. Seni de mi kandırdılar."

"Kandırsalar ne olacak. Biz kurt değiliz ki yalnız dağda kalak. İkinci gün bombalarlar evimizi. Başımıza yıkarlar dünyayı."

"Ne yaparlarsa yapsınlar. Ben gitmem. Sen gidiyorsan git."

"Bari al bir silah git dağa."

"Giderim valla. Ben dağa düşen ayağa kurban olayım. Onun tozuna öleyim. Oğlumun kokusu var oralarda. Oraların yoluna ölürüm."

İki damla yaş, firari çığlıklar gibi koptu dalından habersizce.

"Şu kar bile öldürür yanlız adamı. O da batıracak dünyayı. Fakir fukaraya en büyük zulmü yapan da odur."

"İnsanın zulmü her zaman tanrınınkini gölgesinde bırakır. Ben ondan korkarım. Kar ne olacak, gitsin yağsın. Bu dünyadaki pislikleri ancak kar kapatır."

"Kar kapatsa ne olacak, bahar gelince çıkar açığa. Bizim insanımıza yar olmayacak burası."

"Sizin gibi pısırıklar olursa olmaz tabi."

"Elimiz tutmuyor ki bir iş yapalım. Yarın ne olacak kimse bilmiyor. Kim kimi nerde vuracak. Nereye tutunsak daha iyi olur bilmiyoruz. De gel de dur, nasıl duracaksın."

"Al git çoluk çocuğunu, ben gitmem bir yere."

"Biz gidince ne yapacan, çoluk çocuk olmayınca nasıl yaşarsın."

"Ağaç kabuğu kemiririm yine yaşarım. Gidin, gidin, gidin hele bakalım karnınız doyacak mı?"

"Hiç değilse kulakların rahat olur. Akşam biri çalar kapını, sabah diğeri. Biri kulağını çeker, biri dilini keser. Gideriz hiç değilse kimse ilişmez sana."

"Aç olan insanın nesi rahat olacak. Aklı karnında olan adamın dirliği ne olacak?"

"O kadar insan gidiyor, onlar ne yapıyorsa biz de onu yaparız."

"Onların hepsinin çıkınında bir şeyler var. Bizim neyimiz var. Burada hiç değilse iki ineğin bereketine yaslıyoruz başımızı. Karnımız burda doyuyor. Ölümüz bu toprakta yatıyor. Onları çiğneyip geçmem ben."

"Sen uslanmadın acıdan. Senin ciğerin yandı, aklın başına gelmedi. Bu çoluk çocuğu düşün. Ne okul var ne de başka bir şey. Yarın bunlar da kalkacak büyüyecek. Onlar da rahmetli gibi çıkıp dağa giderlerse ne yapacaksın?"

Derin vahşi, aşikar bakışlar indi didemlerine. Ayaklarının çıplaklığını sürdü yere. "Bu allahın belaları da yanıyor. Bu ne hal, başım parçalanıyor, içim eriyor, ayaklarım yanıyor." Çiçekli yorganların

ucunda görünen çocuklara gönderdi duygularını. "Dayanamam bir daha. Bir daha yangın yer beni." Gözlerini yumdu sıkıca. Tüm düşüncelerin kuruntulu nedensellikleri gelip geçti kadının sesinden. Hiçbirini izah edemedi. Suskunluğuna yöneldi adam.

"Gelip bir sormadılar bile yıllar geçti aradan. Giden gidiyor. Giden anasının babasının kesesinden gidiyor. Biz vereceğimizi verdik. Toprak canımızı yedi."

"Yeter, yeter artık. Al git sen çocukları o zaman. Ben gelmem."

"Muhtarın karısı muhtarın başının etini yiyiyor, gidelim diye. Veli'nin karısı her gün beddua ediyor, Velo'ya gitmiyorsun diye. Sen tutturmuşsun katır gibi 'gitmiyorum'. De gitme hadi."

Beline sardığı dolamayı açtı adam. Kıl çoraplarının sımondyni (Çoraplar kaymasın diye, çorabın üzerine sarılan ip) çözdü. Yatağa doğru hareketlendi. Kadın yerinden kalktı. Bir tane patates getirdi. İnce ince yardı. Soba akkorunda ısıttı iyice. Alnına sıkıca sardığı puşinin altına dizdi üç parçasını. "Öldürecek beni bu baş."

Adamın koca bıyıkları inip kalkıyordu. İnce, şaşı, abes homurtular yükseliyordu. Sesizlik berrak bir açılımla tutunmuştu gök kubbeye. İhanet ve direniş amansız vuruşlarla duruyordu karşı karşıya. Şaşkın ve çıplaktı gece. Kurt bata çıka yürüyordu karda. Tohum toprağın sıcaklığına sığınmıştı. Veren el artık dolmuyordu. Zaman, çalan eli dolduruyordu. Fakir fukaraya bel veriyor; arpa, buğdayı çekiştiriyordu.

Hızır çeşmesi sıcak buğularda besliyordu yosunlarını. Yeşil, beyazın iklimine baş diriyordu. Tatminkar sevişmelerde yorgun düşüyordu meri keklik. Al kınalarını döl evine kilitliyordu bahar. Ateş bütün modern çağ yangınlarına inat, kutsallığını koruyordu. Güneş ufkun bir ateş parçasıydı ve tüm namuzsuzlukların yanında bekaretini koruyordu. Ateş mi ondan kopmuştu, o mu ateşten bilinmiyordu. Buğday tohuma, tohum çimene, çim buğdaya bölünüyordu, yeniden yeniden. Bir el beş parmağa, her parmak üç boğuma ayrılıyordu. Pancilas üç mahalleye, üç mahalle birçok eve, her ev birçok odaya bölünüyordu.

"Devrim önce ayrıştırır, sonra birleştirir" diyordu öğretmen bilinci. "İyi bir ayrılma olmadan sağlam bir pekişme olmaz" diyordu. Köylü, zengine yoksula onun ortasındakine ayrılıyordu. Misak-ı Milli sınırları

Kürdistan'a, Türkiye'ye bölünüyordu. Sonra herkes doyuyordu ayrılığına. İşçi Kürtlüğünü yemekten usanıyordu. Farklılıklar isteniyor, ayrışımlar kaynaşıyordu. Pancilas ayrışırken birleşmeye gebe kalıyordu.

Gemlik sahillerine taşınan Piro, üç kızının iş gücüne dayanıyordu. Kapısını allahın zıkkımı para açıp kapatıyordu. İstediğinde bir ekmeği çekip yiyecek ekmek teknesi de yoktu. Bakkal, manav falan filan da nereden çıktı, bönbön bakan. Sonra üç kız ve namus derdi. Sonra çıplak fotoğraflar, televizyon, ve denizin adsız yabancı esintileri. Ya özlemin kursağına girenler; Bese'nin ayranı hızır çeşmesinden bir yudum su Meydan dağı rüzgarı. Ceviz kokusu, toprak yeşili. Soy sop anıları. Bir de onun yanında insan olmak. Diliyle konuşup gülmek. Gözüyle öpmek. Kusursuz, dinginsiz doyumsuz aşklarda rengini koklamak.

Yasak mıntıka, Pülümür suyundan Ovacık-Zarik'e kadar gidiyordu. Otuzsekiz sürgünlerinin yayıldığı ve yakıldığı yerlerdi buralar. Ellide geriye dönüşle açılmamış, bu alanlara giriş yasak ilan edilmiş, iki sene sonra giriş izni verilmişti. Ondört yıl insansız kalmıştı bu topraklar. Yağmacılar ve yabanilerden başka kimse uğramamıştı. "Anılarımız sıcacık kalmıştı geride" diyordu bir sürgün. "Öylece bırakıp gelmiştik ciğerimizi." Kürdistan politikaları soykırım olmuştu. Milli uyanışlara karşı tutum kanlı katliamlardı. Her uyanış baskılanıyor, her baskınlanma daha gelişmiş daha ileri başkaldırıları doğuruyordu. Dersim sürgün öykülerinde büyüdü. Uzun bir dönem sustu. Ekinden çekti elini. Tütünün kaçak rengine alışamadı solukları. Ak ellerde tavlanamadı doyumsuzluklar.

Eylül cuntasıyla potinler, dipçikler, korkular sürüldü; yarpuz, reçine ve çimen rengine. Baskılar tutanaksızdı. "Yine bizi katledecekler dedik. Silah istediler. Vermezseniz hepinizin çekeceği var, kendinizi yok bilin' dediler. Radyolarda genereller konuştu. Bir Tunceli de olmasın. Gerekirse yakar/yıkarız tehditleri savurdular. İçlerinde bazı iyi niyetliler de vardı. Milleti fazlaca yıpratmadılar bazıları. Onların peşinden yenileri geldi. 'Olmaz' dediler, 'bunlarda mutlaka silah vardır.' Çoluk çocuğu işkenceden geçirdiler. Yetmişlik adamların bıyıklarını kestiler, kadınlara eziyet ettiler. Bunlarla da kalmayacaklar kivrem. Bunların eşekliği kötü bir eşeklik" diye konuşuyordu o dönemin

muhtarlarından biri.

"Dayak ve zor bizi dağa yöneltir. Mayamız bu iki illetin suyundan yoğrulmuş. Onlarda da kafası çalışan akıllı adamlar var. Baktılar zorla olmuyor. Bu derelerin akışı kürekle durdurulamaz, vazgeçtiler. Dereyi akışına bıraktılar. Bıraktılar ama bu kez dereye kendi sularını saldılar. Kirli lıx laşerleri(bulanık sel suları) bıraktılar berrak dere sularına. Miti, iti, köpeği bıraktılar içimize. Beş paraya şerefini satanlar çok" diyordu yaşını sırtına almış bir engin.

Pancilas deresi yetmiş çeşit fitne görmüş, çehresini kara gömüyordu. Sürgünler kapıyı tıklatmaya başlamıştı bile. Söküm girmişti yılların vaktine. Gencecik insanlar ölüyordu gözünü kırpmadan. Kar altına çekiliyordu umut. Dinleniyordu bahar zulada. Dinleniyordu bir güzel. Doktriner mizaçlar yetişiyordu dökülen kanlara basarak. Ateşin suya değen dili çeliğe erişiyordu.

Abbas Usta'nın elma bahçesi karda kaybolmuş gibi duruyordu. Kapının önünde fokurdayan çeşme, büyük gürültülerle boşalıyordu suyun önündeki çevirmeye. Köpeksiz ve kedisizdi bu ev. Çoluk çocuk çoktan şehir kapılarına dayanmıştı. Kilerde saklanan elmaları aşırıyordu kara bir porsuk. Köyün dört çatılı binasından biriydi bu ev. Biraz ilerde birkaç okul binası vardı. Felsefe eğitimi yapıyordu gençler eskiden. Diyalektik Materyalizm tartışılır, çelişme kanunu okunurdu topluca. Partizan öyküleri anlatılır, gerilla türküleri söylenirdi. "Politika olmadan hiçbir pratik faaliyet olmaz" diyordu öğretmen bilinci. Bir yığın gerilla potansiyeli eridi bu patikalardan şehre uzanan yollarda. Oysa o yıllarda atılım için gerekli nesnel koşulların olgunluğu haddini aşmaya koşuyordu.

Hüseyin Tosun komutasındaki bir partizan gerilla birliği, Vizan jandarma karakolunu basmaya giderken köye geldi. Yıl 84 ya da 85'ti. Felsefe eğitiminden gelen gençler gerilla birliğini hazza boğdu. Coşku bir kenti alt üst edecek kadar görkemliydi. Kızlar tomurcuk gülüşlerle dolanıyorlardı. Palamut ve hazan vaktiydi. Köylülerden hiç kimse birliğin bir eylem arifesinde olduğunu bilmiyordu.

Sohbetler derinleşti. Siyasal ajitasyonlar edilgin bir atılım töresindeydi. Parti sorunları karmaşıklaşmış, yönelimin rengi gölgelenmişti.

Vizan karakolunu basmak için bölge komitesinden karar çıkmıştı. İkinci kez basılıyor olacaktı. Birinci baskın kansız olmuş, tüm silah ve teçhizat kamulaştırılmıştı. Hengameli öpüşlerle uğurlandı birlik. Katılım için başvuran genç sayısı onu geçiyordu. "Bugün, yarın" gibi geçiştirmelerle pratiğe yansıyordu önderliğin dağınık kafası.

Üçüncü gün güneş kepir zirvelerinde iken, top sahasında top koşturan gençlerin içine aktı birlik. Hüzün güneşin sarı teninden süzülüyordu. Sarmısak ve turuncu hazan kokuları getirdiler birlikte. Kara yağız bir delikanlıyı bırakmışlardı karakol binasının yanıbaşında. Yoldaşları cesedine ulaşamadan dönmüşlerdi.

"Gözü pek ve cesur adımlarla verilen görevi yerine getiren, baskın timinin ilk ferdiydi. Tel örgüleri aşıp lojman binasını geçerken evden çıkan karakol komutanıyla karşılaşınca silahını ateşledi. Astsubayı indirdi. Destek atışlarıyla beslenen atışlar, çıkan askerlerin Hamit'i(Hıdır Yeten) vurmasını engelleyememişti. Baskın birimi bir eksikle geri çekilmek zorunda kaldı" diye anlattı birlik komutanı. Köy gençleri bıraktılar top oynamayı. Başları eğildi, toy bakışları, hal hatır sormaya çekindi.

"Var mısınız bizimle bir maça" dedi komutan Hüseyin Tosun. Gençler şaşkın bakışlar gönderdi gerillalara. Gerillalar silah ve teçhizatını nöbetçinin yanına çıkardılar. Kalenin birini aldılar. Köy gençleri çekingen adımlarla çıkardılar takımı kalabalığın içinden. Gerillalar bayan yoldaşlarından birini kaleye dikmişlerdi. Gençler bu işe karışık duygularla bakıyorlardı.

Köy gençlerinin hızlı çalımları edilgenleşmişti. Topla birlikte kale önüne gelen yerinde tökezliyordu. Bir bayanın olduğu kaleye ilk kez şut çekme pozisyonuydu bu. Hiçbiri topa sert vuramıyordu. Kimi dışarı vurup bu sorumluluktan kurtulmak istiyordu acelece. Yaşam ve ölüm kol kola, yan yanaydı gerillanın günlüğünde. Köylü gençler kısa zamanda kabullendiler bu gerçekliği. "Hıdır Yeter yoldaş yaşamı diri tutmamızı isterdi, yas değil," diye konuştu birliğin komutanı Hüseyin Tosun.

Şimdi Pancilas kar altındaydı. O coşkulu genç uğultudan birkaç ses alınabilmişti sadece. Zaman aşımında yitip gitmişti birçok hazır değer. Şimdi ağrılı, ağıtlı ve özlem yüklüydü toprağı Pancilas'ın.

O gün köylü gençler gerilla birliğine yenildi. Bu öyle hakkıyla kazanılan bir zafer değildi. Kalede bir bayan ve gençlerde kendi değer yargıları olmasaydı, "gerillalar yaslıdır" düşüncesi oluşmasaydı biraz zor olurdu yengi.

Kadın, uykularını bölen horultulara dayanamadı. Kalkıp sobayla uğraştı. Kocasının pos bıyıklarına kadar çekti yorganı. Gidip çocukların arasına girdi. Sıcak kalp atışları arasında uyuyakaldı.

Top sahası, okul, Abbas Usta'nın evi de kar altındaydı. Uçsuz bucaksız bir ayaz kapatmıştı tüm gizleri. Gömütler yağmalanmış döşlerini kara basmıştı. Şahanların ayak izlerini çevirmişti kardelenler. Pancilas uyuyordu yanıbaşındaki zorluklardan habersiz.

***

"Yine olmadı Can, yine olmadı. Bir tane daha yaz."

"Niye olmamış Şawo yoldaş, arazıyayı'da yazmışım."

"Olmamış, olmamış."

Kara Adam, Can'ın yazdığı üçüncü raporu da beğenmiyordu. Tercan'a gerilla birliği çıkarılmasını isteyen Can, Kara Adam'ın istemiyle, bölgeye ilişkin rapor hazırlıyordu. Son yazdığı rapor için umutlu görünen Can, büyük bir darbelenme içindeydi.

"Ee tabii rapor tutmaz. Çeşit yazacağına keşif yazıyorsun. Arazi yerine, arazıya yazıyorsun. Hotobos yazıyorsun, adam anlamıyor senin yazdıklarından."

Heydo'nun alay dolu söylemlerini duymazdan geldi Can. Kara Adam neler istediğini bir kere daha izah etti Can'a. Sessizce dinledi. Rapor beğendirme umudu sararmıştı iyice.

"Yemek hazır" diye seslendi Meral.

"Şu gazlı patates de adamın içini dışına getiriyor. Dünkü patatesin etkisi hala sürüyor. Kötü kötü geğirtiyor insanı. Yemek işinde en çok zorlandığım şu gaz kokusu," dedi Reha.

"En yoksul komünler gerilla komünleridir herhalde."

Komünde her gün babuko olsa işimiz iş," dedi Kasap. Şıxo gevrek gevrek gülerek devam etti.

"Bu ülke yoksul. Biz de yoksulluktan kurtulamayacağız, allah

kahretsin."

"Zengin olsaydı ne güzel olurdu değil mi? Arada bir kafayı da çekerdik."

Kıkır kıkır güldü Taylan. Şıxo'nun bir çakır keyif durumunu hatırlatırcasına yineledi söylemini.

"Neydi o eski alışkanlıklar. Katı değerler vardı. Devrimciler içmez denildi mi her şey biterdi. Oysa, insan vücudunun alkole de ihtiyacı var. Kötü bir alışkanlık durumuna getirmeden arada bir içmek iyidir. Mesela şimdi bir yetmişlik rakı ne giderdi."

"He yahu, Reha, bir şişe rakı getiremedin gelirken."

"Nereden. Ovacık'tan buraya rakı mı gelir. Siz burada ayarlasaydınız. Kışın mutlaka alkol bulundurmak gerek. Sadece muhabbet olsun diye içmek için değil, donma durumlarında, tedavilerde kullanmak için gerekir."

"Sen rakı içmeye alışıksın galiba. Pülümür bir ara en çok içki tüketen ilçe idi," dedi Kara Adam.

"Doğru öyledir. Dersim merkezi de kötü şimdi. Akşam saatinde gidiyorsun meze dışında yemek yok."

Reha'nın söylemini Onur birçok örnekle destekledi. Can, komünist ülkelerde içkinin olup olmadığını sordu. Kara Adam kısa bir açıklamayla yanıtladı. İnsan gereksinimleri ile yozlaştırma araçları arasında ayrımlara dikkat çekildi. Geleneklerin korunan yanları üzerinde duruldu.

Dürbünün gözlerinden ters bakıldığında etkili bir büyüteç oluşuyordu. Bitleri bu büyüteçle inceledikten sonra, Taylan'ın o boş vermişliği korkuya dönüşmüştü. Birçoğu ilk kez biti bu kadar yakından tanıyordu. Altı ayaklı bir canavar olduğunu birçoğu o güne kadar bilmiyordu.

Kış olanaksızlıklara sarınarak devam ediyordu. Büyük çoğunluk geride bırakılmıştı. Çay paketlerinin beyaz kağıtlarından defterler yapıyorlardı. Uzun ve köklü değerlendirmeler için yeterli araçlar yoktu. İki poşet makarna, üç poşet pirinçlerini aşıran farelere savaş ilan etmişlerdi.

"Geçen seneki barınakta yediğimiz fareler çok perişandılar. Bunlar bizim pirinçlerimizle beslenmişler. Her biri tosbağa kadar. Ele geçirip közlemek lazım."

İlk buruşan yüz Meral'indi. Geçen yılki fare közleme olayını he-

yecan ve ürperti verici tonlarla anlattı Meral. En çok gülen, en çok dikkatle dinleyen İsyan, türlü çocuk şenlikleri gösteriyordu. Onun hareketleriyle sohbetler şenlenirdi.

"Yahu bu Reha'yla Kara Adam' kanına girmedik, yemedik mahlukat bırakmayacaklar."

"Sen dedin ya, yoksul bir halkın içindeyiz. Bu yoksulluk bizim savaşımıza da yansıyacak. İlerde bunların tümünü yemek zorunda kalacağız. Hatta belki bunları da bulamayacağız."

"Ne yahu, bazı mızmızlar 'yok biz yemeyiz'derler. Mırın kırın edip dururlar. Onlar gerilla değildir, değildir tabii; aç kalınca yüz metre gidemiyorlar. 'Yemiyorum' falan yok."

Taylan'ın sert yönelimi, hassas mideleri, psikolojik etkilerin gücüyle yerinden oynattı. Koşullar yakıcı gerçekleri dayattığında psikolojik etkileri, kalıpları da süpürüp götürecektir beraber.

Şubat yerini Mart'a bırakmış. Mart başından bir hafta yenilmişti. Sigara iki günden fazla gitmeyecekti artık. On günden beri günde üç tek sigara içiliyordu. Heydo da sigaranın bitimine bir hafta kala, komüne katkı sağlamak için sigarayı bırakmıştı. Yenisi elde edilene kadardı bu bırakma durumu. Poçik kralı Ünal, işçilerinden oldukça memnundu. Bazen beş tek sigaraları erken bitenler de Ünal'ın poçiklerinden yararlanıyorlardı.

Köylere çıkış koşulları uygun olmadığından, çıkış zamanına göre ayarlama yapmak gerekmişti başta. "Son güne kadar yetmeli, ayarlamayı öyle yapın," diyen Reha'yı; "biterse bırakırız toptan, önemli değil birkaç gün erken biterse, içmeyiz olur biter," diye karşılamıştı Kara Adam.

"Sigara bitiyor, ne yapacağız Şıxo."

"Yapacağınız açık değil mi?" diye girdi araya Reha.

Kara Adam neyin söylenmek istendiğini anlıyordu."

"Köye mi gidelim diyorsun?" dedi Şıxo, Kara Adam'a yanıt olarak.

"Köye gidilmemesi gerektiğini biliyoruz. Hani bitince önemli olmazdı, bırakırdınız?"

Reha'nın karşı çıkışı ince esintilerle süngerleniyor, gidiş hesapları yol, iz tartışmalarının hafifletilmesi ile sigara içenlerin ruh birliği sağlanıyordu.

Komutanlık olarak durum ele alındı. Reha, işin önemli bir ciddiyetsizlik ve zaaf içerdiğini belirtti. Karar ikiye bir, gidilebilir şeklinde çıktı.

Kutu deresinden Pülümür'e doğru vadi sıcaklığı çökmüştü. İstanbul'da devrimciler katledilmişti peş peşe. Bahar geçikmiş ayların kucağında gelirdi Dersim'e. En son da yasak mıntıka tanışırdı bu görkemli savruluşlarla. Karamsar bekleyişler, yerini umut tazeliğine bırakıyordu. Faşizm azgın kusmuklarını yayıyordu sokaklara.

Karın derinliğine basarak indiler dereyi. Xor mezrasına uğradılar önce. Özlemlerin sıcaklığında büyütüldü sohbetler. Şixo, Kasap, Pir Ahmet, Heydo ve Dilan vardı grupta. Aylar sonra halkın besleyici değerlerine girmek hepsini sevince boğmuştu. Karşılıklı sorular ve sevgiler sunuldu. Grup oradan Dojing köyüne geçti. Evlerin sokak lambaları beyazın yansılarıyla uzaklara iletiyordu ışıklarını. Derelerin güney yamaçlarına çöküntüler girmişti. Kürdistan'ın güneylerine akan nehirler bu zirvelerden besleniyordu. Sessiz gecenin ayazına karışan köpek havlamaları dışında herhangi bir ses yoktu.

Dost bakışları aralayıp girdiler bir eve. Xor mezrasında tıka basa doldurmuşlardı açlıklarını. Çayı şekerli içmenin tadını çıkardılar. Peynir, kavurma ve köy ekmeği yemiş olmanın sevinci yayılmıştı yüzlerine. Yemek ve çay hazırlıklarına girişen bacıyı gören Kasap, gülüşlerle baktı Şıxo'ya, "bugün acısını çıkaralım açlığın."

"Biraz da depolama yapalım" dedi Heydo.

"Sizinkiler DABK'çılarla birleşmiş" dedi orta yaşlı kirve İsmail. Bu şaka yemek sohbetinin midesine oturdu.

"Yemek üzerine iyi gitti valla bu şaka. Biz de hep aynı esprileri yapıyoruz."

"Benim söylediğim espri falan değil."

Hayreti işlemiş suskun bakışlarla birbirine bakındılar. Garip bakışları gören kirve İsmail devam etti.

" Bir arkadaş geldi katip, bir yerde karşılaştık. Bir not bıraktı, haberi de o söyledi. Ayrıntılı anlatmadı, ama birleşme olmuş" dedi.

Anlamsız, gizemli, tuhaf kahkahalar koptu.

" Yani şimdi bizim espriler gerçek mi oldu?" dedi Taylan. Şıxo notu inceledi. Diğer birlikleri bulmaları için randevu yeri verilmişti not-

ta. Ayrıca birliğin yapıldığı, ulaşılamayan bir tek bu birliğin olduğu belirtiliyordu notta.

Karmakarışık söylemler arasında, sofraya konulanlar silinip süpürüldü. İki tas turşu, bir sini kurufasulye, yedi ekmek yediler. Yemek kalmamıştı tencerede. Bacı, gerillaların açlığını görünce, çayın yanına peynir ve kavurma getirildi. Birkaç gud'de (içine peynir, kavurma konularak avuç içinde sıkılan, ekmek) ondan sardılar. Birlik haberi ile daha da büyümüştü açlıkları. Haberi barınağa taşımak için aceleci davranıyorlardı.

"Halkımız haberi duymuş mu, nasıl karşılıyorlar?" diye sordu Şıxo.

"Haber yeni yeni duyuluyor; herkes de seviniyor habere." dedi kirve İsmail.

O gece yol, yol olmaktan utanıyordu. Ayakların tozundan ürküyordu fırtınalar. Çokça tartışılan, konuşulan, üzerinde çokça çatışılan bu sorun, yeni bir boyuta giriyordu. Aceleci bir birlik olmuştu. Kış boyu yapılan değerlendirmelerde hepsi de yanılmış görünüyordu.

Kurt zulada diş biliyordu. Tilki tek gözüne sarı bant çekmişti. Horozun topal ayağına katıl katıla gülüyordu şaşı merkep. Öküz kara kara düşüncelere dalmıştı. Sırtının kaşıntılarını kenelere kaşıtan katır, pişmanlıktan kıvranıyordu.

Büyük bir gürültüyle içeri girdi Pir Ahmet. Kasap, Pir Ahmet'ten önce davranabilmek için, kapıdan bağırmayı seçiyordu.

"Birlik olmuş, birlik."

"Sabahın bu saatinde hiç çekilmiyor bu Kasap'ın bağırtıları." dedi Onur.

Xezal'ın dışında bütün kafalar sese yönelmişti.

" Dedik, çıkınca bu birlik olmuş olacak," dedi içeri giren Kasap. Pir Ahmet yayvan yayvan gülüyordu.

" Yahu ne diyor bu Kasap, Ahmet?"

"Doğru Şawa, birlik olmuş."

Kafalar biraz daha yükseldi. Arkadan gelen Heydo, Taylan ve Şıxo da aynı tekrarlarla girdiler. Koca bir gürültü girmişti içeri. Birliğin şaşkınlığı kol geziyor, anlatılan, sorulan anlaşılmıyordu. Heydo, yenilenleri ballandıra ballandıra anlatıyordu. Elde edilen bir haftalık siga-

radan bir paketi açmış, cömertce dağıtıyordu Taylan. Ahmet, Reha'ya çevreden bilgiler aktarıyordu. Şıxo, Kara Adam'ın suskunluğuna iliştiriyordu şaşkınlığını. Deprem ve karın tahribatları anlatılıyordu. Anlatılan dinlenenden kat kat fazlaydı.

Ünal artık poçik içmesinin noktalandığını düşünüp gülüyordu. Bir haftalık sigara yeniden düzenlendi. Dağıtımın içine Ünal ve Heydo alınmadılar. Taylan'ın bu belirlemesini Şıxo ve Kara Adam onayladı.

"Nedeni nedir bunun?"

Reha'nın sorusunu yanıtlarken zorlanıyordu Şıxo. Bütün Ünal taraftarları ile birlikte, sorunun ciddi ideolojik yanını kavrayabilenler, takipçi bakışlarla dinliyorlardı Şixo'yu.

" Bu arkadaşlar alışmışlar. Sigara çok az, burada en az yirmi, yirmibeş gün daha kalacağız. Bırakmışken hiç başlamamaları daha iyi olur, yani."

"Ben bir haftalığına bıraktım. Bilseydim yeni gelen sigaradan vermeyeceksiniz, hiç bırakmazdım. Olmaz böyle şey."

Heydo'nun tepkili söylemine Ünal'ın kabaran duyguları da katıldı.

"Yahu bıra, altı aydır poçik içiyoruz. Baştaki hesaplar elde olan sigaraya göre yapıldı. Böyle bir yasak nasıl konulur?"

"Şıxo doğru söylüyor, arkadaşlar siz alışmışsınız, bir hafta daha içmeyin."

Reha tepkilerin vahim boyutunu iyiden iyiye sivriltmek istemediğinden konuşmasını komutanlık toplantısına bıraktı. Karar verilmişti, sigara içilmeyecekti. Ünal tepkilerini en şiddetli şekilde "içmiyorum! Alın sizin olsun hepsi," diyerek noktaladı. Heydo da katıldı bu protesto tavrına.

Sorun, komutanlık içinde gündeme geldi. "Bu kadar da olmaz. Bu tam da bireysel ihtiyaçlardan ödün vermeyişinizden kaynaklanan bireyci bir tutum. Üstelik buna diğerlerini de ortak ettiniz. Ünal'ın o pozisyonunu hiç sıkılmadan kabullendiniz. Şimdi ise bu sigaralar hesapta olmayan yeni gelmiş sigaralardır. Disiplin koyup sigara vermemek çok yanlış bir davranış olur. Heydo da sadece iyilik olsun diye, katkı olsun diye bir haftalık sigarasını komüne bağışladı, siz adamı bu tavrından dolayı cezalandırıyorsunuz."

Reha'nın eleştirilerine aynı tarz ve tonda yanıtlar verildi. "Yargılar kuş kanadı kadar hafifsendiğinde siperini sağlamlaştır," diyordu öğretmen bilinci. İncelmiş bireysellikler uzun ömürlüdür ve çok daha tehlikelidir, kaba olanın yanında gülümser. Bu kez olan gülümsemiyordu. Sırıtmıyordu. Basbayağısından asık suratlıydı. Çenesi suratından kopmuş, bir gözü oyulmuş gibi duruyordu.

Bahar, faşizmin döktüğü kanlarla allanıyordu. İstanbul Kürdistan'a el eyliyordu. Mühürlenmiş sokakların tenha yerlerinde vuruluyordu neferler. Martılar susamazdı. Uzun, dirayetli yansımalarda büyüyordu direniş. Enginliğe erişen göz, bir dağın sınırıyla yetinmiyordu. Cinayet orduları dolanıyordu Botan'ı. Cizre kurşun sesleriyle yatıyor, kurşun sesleriyle kalkıyordu. Bahar dere yataklarından Yel dağına tırmanıyordu.

İki hafta çok hızlı geçip gitti. Ünal ve Heydo'nun yarı küsülü yaklaşımları dışında normaldi her şey. Son hafta Xor mezrasının samanlığında özgürlüğünü yağına vermiş bir koç veresiyeyle satın alındı. "Biraz et yiyemezsek, Ovacık'a zor gideriz" diyordu Reha. Koçu parçalayıp getirdiler. Bir hafta et yemeği ve etli yemekler yendi. Nar kızıllığı aktı yanaklarına gerillanın. "Besili bir koçun yumurtalarını yemek, gerillanın ayaklarına kurt hızı katarmış" diyen bir köylü anımsanırdı et yemeklerinde.

"Senin en iyi yaptığın yemek et yemeği ve babukodur."

"Her ikisi de mübarek yiyecekler. İnsanın kanına kan, canına can katar. Bizim neslimiz bunlarla beslendi. Dersim babuko yer, sonra saatlerce çıre oynar.

"Çıre nedir?" diye sordu Ünal Reha'ya.

"Çıre tekme vuruşlarıyla oynanır. Aşiret oyunudur bu. Takımlar oluşur, biri kaleye geçer. Kale, top sahasındaki kale değil. Bir işaretli taş. O takım onu kaptırmamaya çalışırken yanaşanları kovalar ve tekmeler. Vuracağı yerin, vuruş şiddetinin sınırı yoktur. Hastalananlar, kolu kırılanlar çok olur. Tekme yemeden kovalayan birini arkadan dolanırsan, yani kaleyle onun arasından geçersen, ona bır olmuş denir ve o, oyun dışı kalır. Yerimiz uygun olsaydı oynardık."

"Oynasaydık, biz sizi mahfederdik," dedi Meral.

"Heey, sizin kilonuz kaç, bir tekmede sekiz parça olursun." Meral'le İsyan'ın saldırıları karşısında korunmaya çalışıyordu Reha.

"İkinizi üst üste kor götürürüm" diyen Reha'nın sırtına Meral bindi. Kar kertiğinden İsyan da Meral'in üstüne atlayacaktı. Reha henüz kara yanaşmadan atlayan İsyan, Meral'le birlikte kafa üstü yere kapandılar. Bir kahkaha koparan İsyan, yerde kıvranan Meral'ın kanlı suratını görünce kahkahasını yuttu. Kısa bir uğraştan sonra, bir iki yarık ve başındaki şişliklerin dışında bir şey olmadığı anlaşıldı. İsyan gizliden gülüyordu. Meral'ın sinir atmosferi yumuşayınca,

"Bu yaraya mutlaka gerilla suyu dökmek gerek bence. Sen ne diyorsun İsyan."

İsyan yanaklarını kulaklarına çeken bir kahkahayla onayladı Reha'yı.

"Mere'nin yaralarına ben işeyecem" diyen İsyan'ın kahkahasına diğerleri de katıldı. Meral, sinir, gerilme ve acı karışımı duygularını alıp içeri kaçtı.

Mayıs usul usul geliyordu dere yataklarını takip ederek. Güçlerin birleşmesiyle doğacak yeni durumlar üzerine yorumlar birbirini izliyordu. Son hafta bitlere karşı amansız bir mücadele verdiler. Tüm elbiseler kaynatıldı. Kaynatılamayanlar yakıldı. Binlerce bitin kaynayan kazanlarda katledildiği Ünal tarafından rapor edildi. Barınağın soğuk havası nedeniyle battaniyelere ilişmiyordu bitler. Soğuk, saçları da bitlerden koruyan en etkili doğa olayıydı.

Siyasal tartışmalar dürülmüş, faaliyet değerlendirmeleri güdük kalmıştı. Atılımlara kaynaklık edecek temel yaklaşımlar gösterilememişti. Birlik hangi sorunları doğuracak bilinmiyordu. Fakat en önemli sorunun yabancılaşma olduğu açıktı. Türkülerin ezgisi Mayıs yeşiline akıyordu. Genç yüreklerin dolu dolu vurmasını duyuyordu, Yel'in döşünü yarıp gelen derin dere. Bağır dağının çıplaklığı kadar aşikardı, devrim kapıları zorluyor, eşikleri geçiyordu. Zulmün ayak bağlarına dolanmış, geziyordu ülkeyi baştan başa. Yetkin öncü becerilerine göz eyliyordu zirveler. Derin, sınırsız, engin tecrübelerin ateşi olmak istiyordu aksiyonerler. Benden öğren diyen üç öğretmen bağırıyordu bangır bangır. Köylüler denkleri derme uğraşına aralıyordu kapıyı. Buyruklar yılansı ağızlardan akıyordu.

Jel dağının sırtlarını takip eden orta dağ silsilesi Muhmunut gediğinde düğümleniyordu. Buyerbaba gölünün zirvesi, hem Ovacık'ı, hem Pülümür'ü hem de Düzgün zirvelerini seyrediyordu. Mayıs, derelerin güney yamaçlarından tırmanıyordu. Serçe bakışları, şahin sortileri çimen yeşiliyle yarışıyordu. Envai çeşit toprak kokusu karışıyordu Laşer demine. Ceylanlar yuvalarını albozlarıyla paylaşıyordu. Çam tutkusu en katı disiplin abidelerini resimliyordu. Söğüt tomurcukları esnekliğinde patlamaya aralıyordu kapıyı.

Heme Cıbe Kej'in silahının gölgesi kalmıştı Makirak tepelerinde. Kartal bakışlı, çapraz fişekli gençlerin savaş naraları sığmıyordu koyaklara. Elma yanaklı, inci dişli esmer kızlar, güneşi memelerinde saklıyordu. Temir ağa, aşiretine vuruşma işaretini vermişti çoktan. Turnalar ulak taşıyordu koşar adım. Ağıllar yağmalanıyor, ekinler yakılıyordu. Nöbetlerin menzili geceye yayılıyordu. İştahlar insan etine kayıyordu. Gözler milleniyor, uykular anaforlanıyordu. Titreyen çocuklar erken büyüyordu. Genç kızların tutuşan saçlarından sarı alazlar yayılıyordu geceye.

Aşkirek'in içinden geçen dereler çağıltılarını sağım zamanına gönderiyordu. Tel Hanım oğul türküleri mırıldanıyordu, Xızır'ın dizine koyarak başını. Kırlangıç fırtınalarına meydan okuyan ceviz dallarını dolanıyordu sincaplar. Zimek, Makirek zirvelerinin kuzeyini işgal eden güzellikleri topluyordu merkezine. Pancilas suyu Buyer suyuyla çatışıyordu. Zincir yürekli kızlar geziniyordu mesire yerlerini. Tabanları patlamış bir dişi ayı, toy bir kunduza eşeletiyordu dibini.

Barınakta herkese meydan okuyan Can, geride kalmış, birlikten kopmuştu. Reha, Gürük köyüne bakan sırtta durdu. Dinlenen birlik ağır ağır yola koyuldu. "Ben Can'ı alır gelirim" diyen Reha; hüzünlü havalarda geziniyordu. Çok uzaklarda değildi köyü. Oturduğu tepeden üç yüz metre kadar daha yükselse, evin bacasını dürbün menzilline alacakmış gibi geliyordu. Yel dağını paralel takip eden zirve yamaçlarından, Birman gediğine yönelmiş birliğin görünümü sevinç

yüklüydü. Zor bir kış yaşanmıştı. İradeler eğitilmiştir. Şiir defterini çıkardı. "Benim annem oralarda/Yüreği kayalarda/El uzatsam yüz sürsem/Hasret dolu sıcaklığına." Dörtlüğün altına şunu yazdı. "Seni unuttuğumu sanma. Kavgamı işlediğim yüreğimi sana armağan bırakıyorum. 1 Mayıs 92." Bakışlarını görüntüledi görüş menzilinde. Can yan taraftan geçip gitmişti bile. Sırtlarda rüzgar karı savurmuş kara genişlemişti. "Ufacık, sıska ve kendisince kurnaz bir adam şu Can. İnsanı yaşamdan, bilimden koparıp kapalı bir karanlıkta bıraksan ancak böyle biri yetişir. Zındık, tilki ve çelimsiz. Böyle adamlar hiç dönüşmeyecek türden olanlardır. Bu adamı geri göndermek lazım kesin" düşünlerini atıp kalktı. Buyerbaba dağlarına, Makirek tepelerine, Aşkirek sırtlarına uzun uzun bakındı.

Akşam güneşi Ovacık'ın batısına kaydığında, Gürük köyünün üstlerine gelmişlerdi. Azıklarından bir şeyler atıştırıp devam ettiler. Karanlıkla birlikte tırmandılar Birman gediğine. Anılarını öptürdü bilincine birlik. Dinlenme molalarında Demirdağ'dan anılar anlattı Reha. Meral ilk gelişinde en uzun yolu nasıl yürüdüğünü anlatıyordu. Gedikte fırtınaya tutulan birlikte, yer edinen ilk duygularına kendisi de gülüyordu.

"Biz yeni geldiğimiz için bir şey diyemiyorduk. Yorulduğumuzu da söyleyemiyorduk. Reha girmişti öne koşturuyordu. Arkasından geliyor muyuz, gelmiyor muyuz baktığı bile yoktu. Bu Komutan bizi öldürecek diye düşünüyordum."

"Fırtına git gide hızlanıyordu ve sis basmak üzereydi. Yolu kaybetmemiz, ölmeyi getirecekti asıl. Ben sis basmadan zirveyi yakalamaya çalışıyordum" diye cevapladı Reha.

Gediği soğuk esintilerin eşliğinde aştılar. Birman'da aşağı vadiler kara kara duruyordu. Kar zirvelerden aşağı doğru kollarını uzatmıştı. Kar karayla öpüşüyordu açık açık. Frekanslar ihbar ve pusularla yükleniyordu.

Birlik o gece Birman'da birkaç eve girdi. Birlik haberleri henüz duyulmamıştı. Taraftarlar sevinç gösterilerinde bulunuyordu. "Dediklerinizi yaptık sonunda" der gibi rahatça oturuyordu yerinde birlik. Ekmeği daha bir iştahla yutuyordu. Ovacık'taki gelişmeleri dinledi-

ler. Kürdistan'ın iç kesimlerindeki gelişmeleri tartıştılar. Sabaha doğru Hope ormanlarına çekildiler. Kar yerleri iyice sindirmişti. Çamur ve ıslaklık uykuyu dürtüklüyordu. Sabah ateşe iliştirdiler parmak uçlarını. Kar, meşe ve çamur içiçeydi.

"Sabit yaşamak insanı uyuşturuyor. Hareketin olduğu yerde, dil ruh kazanır, yürek pek olur, alın çatın sertleşir."

"Bırak edebiyat yapmayı nasıl yatacağız şu çamurda, onu söyle."

"Daha önce nasıl yatıyorduysak öyle. Ağaçlardan ince dalları koparıp, ıslak toprağın üzerine dizeceğiz. Yerle vücut temasını keseceğiz, ağaçların üzerine torbaları serip yatacağız. Bu kadar basit" dedi Reha.

"Erkekler için kolay ama, bizim için o kadar kolay değil bu iş."

"Soruna hemen bir kadın-erkek bakış açısı iliştirme. Bu işin kadın, erkek yanıyla ne alâkası var?"

"Kadınlar daha çok etkilenir soğuktan. Özellikle adet dönemleri bu çok daha kötüdür. Sen de biliyorsun."

"O, o kadar önemli değil. Kadınlar daha çok ezildiği için onların devrimciliği daha derin ve engindir. Onlar daha fazla dayanma gücüne sahiptirler. Hadi şimdi bu dayanıklığını göster ve odun toplayıp getir."

"Minvalinde aşk olmayan insanın güdüleri bir mangalı doldurmaz" diyordu öğretmen bilinci. Aşkı kurmak ve yaşatmak, yeti, serüven ve üretimi gerektirir. Üretilmeyen bir paylaşımın içi boşalır, cılızlaşır, erir. Gün gelir ki geriye paylaşılacak bir şey kalmaz. Yetkin insan esnek insandır. Bilincine esneklik kazandıramayan gelişemez. Birman deresi Ağponos vadisine gürültülerle akıyordu. Dere uğultusuna iliştirdiler uykularını. Birbirine karışır mayıs çığlıkları. Gürül gürül lodos iner vadilere. Aydın günler, çetin emilen geçitlerden geçecektir. Güneş ay'ın fiyaskosuna gülecektir, göbeği çatlayana dek.

Bir naylonun üzerine dört kişi kıvrılmıştı. Sabah serinliği kurşun gibi akıyordu uykulara. Gün sürprizlerle yükseliyordu. Barut ateşi, ateş barutu çekiyordu. Birman'lı İsmet sırtladığı bir yük odunun altında saz çalıyordu. Dağ silsilesi beyazın ağırlığındaydı hâlâ. Çayırlarda tırsık, pune ve öküzdili uç veriyordu. Bereket toprağın bağrına yıldırımlar düşürüyordu. Koca Sori'den torununa yardım etmesi için dua ediyordu Goye kadın.

Birlik ikinci gece Harşiy'e girdi. O gece randevu bölgesine, Mercan'a geçecekti. Bir birliğin kendilerinden önce köye uğrayıp güneye gittiğini öğrendiler köylülerden. Birleşme haberi bomba etkisiyle dolanıyordu taraftarları. "Gereksiz bir ayrılık" söylemini en çok Ovacık halkı dolamıştı diline. En bereketli eleştiriler buralardan yükseliyordu. Sorgulanmayan, bir tek kırık kanatlı Doğan'dı.

Belirgin bıyıkları, kalın iskeletiyle Turo kirve girdi kapıdan. Önce Şıxo ve Reha'yı seçti tokalaşmak için. Bilinen-tanınanlara, komutanlara yakın olmak bir ayrıcalık gibi baş köşeye konurdu. Hal hatır sorulur sorulmaz söze girdi Turo kirve.

"Duyduk haberi, çok sevindik. Yani biz sevindik Reha, Şıxo kirve. Ben bilirim, böyle olacaktı. Ben taa eskileri bilirim. Enver (Doğan Memecil 95'te Ovacık'ta vuruldu) çok uğrardı bana. Bak şu bıçak ondan hatıradır bana."

Bunun kaçıncı baskı olduğunu hesaplamaya çalışıyordu Reha. Meselenin siyasal etkilerine ve gerekliklere işaret etmek için, bir ara duraksayan Turo kirve'nın lafına girmek istedi Kara Adam.

"Sorunu siyasal yanları..."

"Tamam kirvem tamam. Sen daha bizi tanımazsın, Şıxo kirve ile Reha kirve iyi bilir. Allah bilir ki biz bu işe sevindik. Zaten sevinmeyen insan ne bileyim yani kirvam dilim varmıyor söylemeye. O eskiler gece gündüz bizim evimizdeydi."

Reha ve Şıxo bakıştılar. Kara Adam'ın bu adamla başa çıkamayacağını biliyorlardı. Kara Adam, lafı alıp kirvenin meseleyi dağıtmasını engellemek için tekrar söze müdahale etmek istedi.

"Kirvem müsade edersen bir şey de biz belirtelim."

"Buyur kirvem buyur ama biz sorunu biliyoruz. İsterse Şıxo kirvem konuşsun"

Kara Adam ses tonunu yükselterek devam etti.

"Bu birlik parti açısından bir dönüm noktasıdır. Gerekliydi. Parti güçlerinin beş senelik ayrılığının önemli nedenleri var tabi. Bu..."

"Yavaş kirvam allahını seversen kendini yorma. Siz uzak yoldan gelmişsiniz belki. Sen dinlen biz sorunu biliyoruz. Ben eskileri senden iyi tanırdım. Enver'in silahını kaç kez ben götürdüm. Ona silah

dipçiği yaptım. Yani bunları söylemek iyi olmaz ama."

Turo kirve kesintisiz devam ediyordu konuşmaya. Şıxo usuldan kıkırdadı. Kara Adam bu gülüşü hafif, pasif, edilgin bir gülüşle yanıtladı. Adam bir Şıxo'nun, bir Reha'nın şahitliğini gösteriyor, devam ediyordu hiç aralıksız. Kara Adam bu işin yürümeyeceğini anlayınca sustu.

"Fakat Şıxo kivram, bu diğerleri biraz yani ne desem. Şu Zarik olayı gibi. Ben söyleyeyim. Yani diyorum ki dikkat etmek gerek biraz. Bakın Reha kirvam sonbaharda buraya uğradı. Ya... dedik allah var. Engin insanlar belli. Sabaha kadar uğraştı bu bizim köylülerle. Hani kız meselesi. İşi tatlıya bağladı. Herkes de memnundu. Yanlış yapan da fazla incitilmedi. Şu Zarik'te mahfettiler. Bir evden üç kişi ihbarcı olur mu, allah var."

"O sorunlar elbette ki tekrar ele alınacaktır. Yeni değerlendirmeler olacaktır."

"Haa. Tabi yahu ben dedim onlar duruma engel olur."

Gece yarısına kadar ki zamanı tek yanlı bir konuşma doldurdu. İsyan, başını Meral'in dizine koymuş kestiriyordu. Eylem iyice yumuşayan göz kapaklarını zoraki durduruyordu. Gece sessizliğini çok çeşitli sesler dolduruyordu. Börtü böcek, kurbağalarla yarışıyordu. Hiçbiri, dere çağıltılarından yükselen konçertolara üstün gelemiyordu. Berrak bir gökyüzü vardı dışarda. Top top yıldız kümeleri tutunmuştu dağ uçlarına. Zarik karakol ışıkları geniş bir çevreyi aydınlatıyordu.

Sohbetin özel çıkarsamalarına karşı saz ve türkü faslı başlatıldı. Kara Adam çaldı, Partizan ikili, Ünal, Heydo söyledi. Reha çalıp söyledi. Kadınlar sıcaklığına sardı türküleri. Turo kirve Şıxo'ya anlatıyordu köşede. Dağ, özlem ve kavga türküleri, duygu coşkunluğunu besledi. Kadınların, Kürtçe kılamlar söylenirken gözleri doluyordu. Partizan birlikleri kış boyu kayıp vermemişlerdi. Bu durum köylülere güven aşılıyordu. Güç, güneş ve hitap, köylüleri etkileyen en önemli bileşenlerdi. Vaatlerin, şatafatlı söylemlerin, kabulden yana şansı yoktu. Köylüler gerillaları bir bir süzüyordu. Hepsinin geleceğini yakın tahminlere oturtuyordu. "Bu köylüler tecrübelidir. Herkesin davranışlarını baştan aşağı denetlerler," sözü sık sık hatırlatılırdı yeni gelenlere.

Birlik fecire koşan zamanla birlikte çıktı evden: Buram buram, ferik ferik bir bahar vardı. Toprak bereket kokuyordu. Taze çimen, zırık kokuları egemendi doğaya. Sade seyirler vardı ufuk çizgisinde. Dağların gölgeleri tepelerindeki kar buzullarıyla selama duruyordu. Taze ot yiyen koyun sürüleri patikaları cıvık dışkılarla sıvamıştı. Yağmur, güneş; ekmek, hayat birlikte yaşardı mayıs'ın bağrında.

Ateş yakmak için aydınlığı çekiştirdiler. Konaklama yeri dar bir kayacık alandı. Gerilla ateşinin alazları sohbet serisine ekleniyordu.

"Güney'e giden birlikte roketatarlar da varmış," dedi Heydo.

"Büyük ihtimal sonbaharda Mehmet Koç'lara gelip bize ulaşmayan roketatarlardır. DABK'çılar da yoktu çünkü."

Reha'nın söylemini Şıxo ve diğerleri de onadı.

"Köylüler nasıl övgüyle, güvenle anlatıyordu roketlerin olduğunu."

"Köylülük güce tapar. Onu yola getirecek en önemli etken güçtür. Zayıflık üç karıncayı bile bir araya getirmez."

"Güç doğru politik saptamalar ve ona uygun pratikle doğar. Ayrıca bu biraz tek yanlı bir yaklaşım. Güç doğru politikalarla kabullendirilemezse, ters etki doğurur. Karşıtını çıkarır. Mesela ulusalcıların gücü yüksekti, ama yanlış politikalar onları Dersim'de teşhir etti. Ama geçen seneden bu yana daha doğru bir hata giren kitle politikası, önemli bir etki yarattı."

Reha'nın Kara Adam'a yanıtına Taylan da katıldı.

"Geçen seneki DABK pratiği çok öğreticidir. Zarik ve benzeri yakın olaylar genel bir red durumunu doğurdu. Kitleleri büyüleyecek olan, doğru politik bakış açılarıyla beslenen, onunla aydınlanan güç olacaktır."

"Şawo'nun söylediği şöyle doğru ki, köylüler güç karşısında başını eğer, ona uyar. Devrimci güç halkın üzerinde otorite edinir."

"Şıxo yoldaş, devrimci güç, köylüler başta olmak üzere halkın kendi gücü olacaktır. Ve o, halkın üzerinde baskı veya otorite oluşturmaz. O zaten halkın devrimci gücünün diğer sınıflar üzerindeki baskılamasıdır. Otorite salt bir saygınlık anlamına gelmez. Özellikle güç olayı gibi zoru, şiddeti ifade eden özel bir deyim için bu daha çok böyledir. Ayrıca bizim sorunumuz köylülere baş eğdirmek değil, tam

aksine diklenen başımızın yanına onları da alabilmektir. Senin yetkinliğin, yöntemde ustalığın en önemli kazanma aracın olacaktır. Silahlı gücün, halkın kendi gücü olduğuna, gücün kendisi hissettirecektir. Onun üstünde değil, onun emrinde olacaktır," dedi Reha.

Çay demleme faslı sohbet havasını omuzlamıştı. Yorumlar özenle dilleniyordu. Can, küçük afal gözlerini sincap kıvraklığıyla ağızlarda gezdiriyordu. Güçlü bir hafızası vardı, kalın bilincinin altında. Kelimeleri kapmak için özel gayret sarf ediyordu.

"Silah ne kadar güçlü olursa olsun, kitle desteğinden koptuğunda kendini imha etmeye mahkum kalacaktır," diyordu öğretmen bilinci. Devrimi kuşanan araç, mayıs kadar çalımlı, berrak ve vakur olmalıydı.

Tartışma, yana çekiştirmelerle kahvaltı sürecine yayıldı. Yorgunluk kadar uykuyu çekici kılan daha etkili bir güç bulunamazdı. Ateşin derinliğinde tavlanırdı uyku. Serçe çığlıkları, kırlangıç koşuşturmaları melodiler mırıldanırdı. En güzel ninnileri, rüzgarın kanatlarında yolculuğa çıkan güneş okurdu. Sirenler selam söylenirdi. Bir baştan bir başa eğlence kokardı İstiklal caddesi. Sonra kokoreç yenilir, bira içilirdi. Panelin birinde entel dinletiler geçiştirilirdi. Dünya halkları için, sırım gibi barikatlardan geçmiş bir filim seyredilirdi. Ruha ve tava gelen yönelim onunla da yetinmez, işçi mitinginde pankart taşırdı. Dem demi tutar, keskinlik artardı. Sonra feminist bir kadın geçer sokaktan, herkes ona bakar, "dünya alt üst olacak" diye söylenir bir kırık sakal. Kadının endamına asilik çökmüştür. "Er olan kimmiş, bakalım?" diye mırıldanır. İki homoseksüel kırıtarak çıkar ara sokaktan. Kadının kalçalarına kıskançlık dolu bakışlar fırlatırlar. "Ayy, erkeğim ona baksa hadi neyse," diye söylenir biri. "Dünya çoktan batmış," der bir başka kırık sakal. Önünde yürüyen tekerlek kalçalı kıza yalanır bir başka kırık sakal. "Hay maşallah, bana çarpar inşallah" diye böğürür. Köşe başına kurulan bir film setinde ihtiyar bir adamı, dudaklarından öper ateş kızılı bir kız. Taşralı gözler üst üste çıkar, kızı görebilmek için. Kara bir çocuk su satar tiz sesiyle. Bir köylü yandan çarpılır, yankesici kadına.

Nöbetçi dürtükler; "Kalk nöbetçisin." Biter, İstanbul sefası. Uykunun ilmine bir göz darbesi vurur. Haydi nöbete.

***

Alçak damlı bir evin iki yağız köpeği yırtınacak gibi havlıyordu. Küçük pencerelerden sokak lambasına ışıklar düşüyordu yandan. Sırtını yamacın doğusuna dayamıştı bu ev. Kuzeybatı sınırı görkemli dağ uçlarıyla çevriliydi. Vadiler zirvelere, zirveler vadilere el eyliyordu. Seyrek ışıklarla çehresini süslemiş vadi, Ovacık istikametine doğru inişe geçiyordu. Vadinin aşağı başına bir karakol iliştirilmişti. Aydınlatmaları Harami deresine ve Munzur'un Mılâ dağına yönelmişti. Mercan suyu peşmerge dinletileri sunuyordu sınırsız, sansürsüz. Su, belirgin bir koku yayıyordu çevreye. Bütün pancarları kıskandıran bir özel ilgiye sarınmıştı. Uzun boylu olanlar kafalarını eğerek giriyordu içeri. Yanaşan öncü Kasap'a 'kamo' çekilmiş, partizan grupları karşılıklı parolalarla anlaşmışlardı. Odanın içine birkaç yatak serilmişti. Gerillalardan birkaçı üzerine uzanmış yatıyordu. Girenler okkalı bir selam veriyordu. Divanın önüne kurulu olan masanın arkasında Tıknaz, etine dolgun, kaytan bıyıklı bir adam oturuyordu ağavari. Yeni gelenleri sıkı kollarla kucakladı evdekiler. Mehmet Koç'la karşılaştıklarına seviniyordu gelen birlik. İçerdeki gerillalardan tanımadıkları, daha önce DABK kanadında karşılaştıkları da vardı. "Bahsedilen adam bu galiba" diye düşündü Reha. Mehmet Koç kendisine Cemal Ağa diye hitap ediyordu.

Herkesle tokalaştıktan sonra yerine kuruldu yine. Yanaklarında canlı bir turp kızıllığı vardı. Gözlerinde otorite emreden bakışlar yarışıyordu.

"Yani bunlar sizi çok merak etti. Zeyno (Zeyno: Mehmet Koç) arkadaşları için ölür yani. Kaç gündür geliyor ama, uyuyamıyor haa. Aklı sizdedir yani."

Mehmet Koç sorgu sual ediyordu.

"Reha yoldaş sen nasılsın?"

"Teşekkürler yoldaş. Biz iyiyiz, sizin durumunuz nasıl, gelişmeler sizde."

"Haa Reha bu arkadaş mı oluyor?" dedi Cemal Ağa. Mehmet Koç kafasıyla onayladı adamı.

"Adını duydum yani, ama yeni karşılaşıyoruz. Sen buraya uğra-

madın hiç galiba."

"Doğru amca" dedi Reha.

"Yani siz de kendi terazinizde ağırsınız ama Zeyno daha tecrübelidir. Önderlerinizi koruyun yani. Yani düşman onun adından bile korkuyor haa."

"Sen onu bırak amca, bu birliğe ne diyorsun?" dedi Kara Adam.

"Ulan bakilem, sen bu siyaseti bilmezken ben yolunuzu çiziyordum. Ulan yani bakilem; Baba Erdoğan'a da söyledim, Zeyno'ya da. Neyse bu zaman olacakmış. Allah hayırlı etsin. Bak Apo ayrılıyor mu? Ulan siz de Zeyno'nun emeğinden çok beslendiniz. Yarın yine onu ortada bırakmayasınız."

Ağavari emirler gönderiyordu konuşmasının arasında. "Çay koyun", "acele edin", "su getirin", "sandalye getirin" türünden bitmek bilmeyen buyruklar konuşmasını süslüyordu.

Tanımadık yüzler, çekingen bakışlar gönderiliyordu karşılıklı. Uyuyanlardan bir ikisi uyanıp görüştü gelenlerle. Evin üyelerinden olduğu sanılan iki genç sevimli bakışlarla gülümsüyordu.

"Zeyno, Murto'nun yanını tuttu. Benim oğlum ama beni desteklemiyor ha. Murto'nun hakkından ben gelirdim haa. Yani bakılem dört sefer pusudan kurtuldum. Parti araya girince tamam dedim. Bunu halledin haa. Ya da Murto'nun cezasını ben veririm haa."

Konuştukça hiddetleniyor, yüz kızıllığı belirginleşiyordu. Yabancı olanlar adamın bu halini doğallıyamıyorlardı. Mehmet Koç sakin sakin gülümsüyordu. Şıxo bakışlarını gezdiriyor, diliyle kıkırdıyordu.

"Sırtınızı dağa verin hele. Daha orman sizi korumaz. Sırtınızı dağa verin. Kartal gibi yükseklere tırmanın. Sıkı duracaksın. Attığını gözünden vuracaksın."

Yumuşak, bilmiş ve tepeli gülüşlerle besliyordu konuşmalarını. İsyan, gülüşünü Meral'in gölgesine saklıyordu.

"Ulan bakılem, birbirinize kardeş gibi bakın haa. Birlik kuvvet verir insana. Bakın abu kedi oğlu kediler dolaşıyor ortada. Bunlar MİT'tir hepsi. Ulan söyledim bu Velo MİT'tir. Bakma sizin şimdi beliniz doğrudur sesi çıkmıyor. Ulan o kedidir haa. Şimdi size de sakız çiğniyor ha."

Köyün yarısını MİT'likle itham etti Cemal Ağa. Hepsini bir bir saydı. Kendisine göre bunlar kesin MİT'di. Hepsi fırsat kolluyordu.

"Ulan yani parti olmasın hepsini temizlerim haa."

"O kardeşiyle silahlı çatışmaya giren adam bu mu?"

"Evet bu. Murto diye bahsettiği o çatışmaya girdiği kardeşidir." diye cevapladı Taylan'ın sorusunu Reha. Biraz sonra kapıdan aynı tıknazlıkta dolgunca genç biri girdi içeri. Reha'yla öpüştü. Diğerleriyle tokalaşıp oturdu. Hal hatır soruldu.

"Geçmiş olsun. Şimdi durumun nasıl?" diye sordu Reha.

"Sağ ol iyidir. Sen nasılsın?"

Hızlı hızlı konuşuyor, sık sık duraklıyor, yutkunuyordu. Konuşmanın akışında, tartışma Cemal Ağa ile oğlu arasında sürüyordu. Reha'nın da tam çıkaramadığı birinin iyi olduğunu anlatıyordu Cemal Ağa.

"Sen bırak yahu. Kim elini öperse o iyidir. Neye göre iyidir. Sen nereden bileceksin iyidir. Babanın oğlu mu?" diyordu babasına.

"Ulan bakılem ben adamın ciğerini bilirim. Kim kime sakız çiğniyor, kim hangi tilkinin koynuna giriyor bilirim."

Kara Adam'ın arada silikleşen müdahaleleri dışında Cemal Ağa konuştu. Bir yığın askeri taktik, sürece dair siyasal perspektif sundu. Cemal Ağa konuşmalarını destekleyen konuşmalara gülücükler gönderiyor, karşı çıkışların üzerinde şiddetle kükrüyordu. Adamı can kulağıyla dinleyenlerin başında Kasap vardı. Hikayeleri çokca anlatılan Cemal Ağanın her hareketini takip ediyordu. Çay, yemek faslı sırasında Cemal Ağa dinletisi vardı.

"Yani ben bir orduyu beslerim ha. Bu köyde benim eğerimin tozunu kimse silemez bakılem."

Yemek yendikten sonra uyku için yer ayarlandı. Birlik sabaha doğru çıktı evden. Yirmi dakika sonra konaklama yerine vardı. Garipseyen bakışlarla kaynaştırmaya çalıştılar birliktelikleri. Mehmet Koç, Kara Adam'a, Şıxo'ya ve Reha'ya partinin dördüncü konferansının sonuçlarını kısaca aktardı. Birliğin gündemlenişine, ele alınışına, teknik yönlerine değindi. Bir birlik Güney'e gitmişti. Veli, Orhan, Demirdağ ve diğerleri henüz gelmemişti. Güneye giden, birlikle giden küçük bir grup Veli'nin birliğini alıp dönecekmiş, denildi. Var

olan sıcak ilişkilerin içine koca bir tencere soğuk su girmiş, sıcak su ılımıştı. Yargılar, değerlendirmeler ani bir başaşağı çevrilme durumuyla karşı karşıyaydılar. Karşılıklı yanlışlar değerlendirmenin süzgecinden geçirilerek ateşe verilmemişti. Yüzler özleri ne kadar doğru yansıtıyor belli değildi. 4. Konferans değerlendirmesi yapılamadan, yeni gelişmeler sürükleyip götürmüştü uğraşları.

"Ne olacak şimdi. Siyasal sonuçları ele almak gerekirken bunlara ulaşamadık bile. Şimdi ise belirlenmiş, bitirilmiş ve 'yürütün' denilen bir birliktir önümüze sürülen." Konuşmadan uzanmıştı sabah güneşine Reha. Yeni sorunlar, yeni yükümlülükler bekliyordu hepsini. Kendisinin birinci mıntıkaya, Kara Adam ile Şıho'nun ikinci mıntıkaya verildiğini öğrendiler Mehmet Koç'tan. Birinci mıntıkanın gücü kısa bir süreliğine Hozat tarafına geçmişti ve gelişi bekleniyordu. Mehmet Koç'un yanındaki grupta belirgin simalar vardı. İnce kara biri vardı. Yırtıcı, geri, savaşkandı.

"Hiç hoşuma gitmedi bunlar. Çok yabancılar. Ben hiç anlaşamayacağım" dedi Meral.

"Bir kere 'bunlar' deme. Onlar artık yoldaşlarımız. Doğru, alışmak biraz zaman alacak, ama olacak. Ayrı yapıların, ayrı şekillendirmesi söz konusu. Bana da görünen durum, kaynaşmak epeyce zor olacak gibi."

"Yok ben alışamam."

"Alışırsın, alışırsın. Kendini şartlandırma önceden. Her iki yanda da oluşturulan yargılar, bilimsel çıplaklığı gölgeler. Bak güneş her zamankinden daha yeşil."

"Ne yeşili, artık güneş yeşil mi doğuyor?"

"Güneş zaten yeşil doğuyordu şimdiye kadar. Sen farklı mı görüyordun?"

"Cemal Ağa seni ters yönde etkiledi galiba."

"Bu bir örnekti sadece. Birine sarıyı yeşil diye tanıtırsan, uzun süre sarının sarı olduğunu görmekte zorlanır" dedi Reha.

Mavinin deryasına kara, dumansı bulutlar yayılıyordu. Haraminin zirvelerine erişen bulutlar, peş peşe kümeleniyordu. Güneşe meydan okuyan buyruklar dolanıyordu. Şahverdi dağınık ev kümeleriyle yeşi-

lin içine oturmuştu. Her üç adım sonra bir akar geçiyordu ayak dibinden. Diğer gün daha hakim bir noktaya çıktılar. Hozat'a giden birlik bekleniyordu.

Sarımtırak bahar, yerini kar yığıntılarına bıraktıktan sonra, çığlık çığlığa kopan bir yaşam akıyordu dağlardan. Göldere vadisi karlarla kaplıydı hâlâ. İki gün sonra Hozat'a giden birlik geldi. Birliğin komutanlığını, son bütünleşmede genel komutan olan Ezgela yapıyordu. Mehmet Koç da Askeri Konsey Sekreterliğine verilmişti. Siyaset ve askerlik güç, ince, zarif bir sanattı. Her ikisinin çapı, bakış açısının çapına göre şekillenecekti. Zaman, mekan ve yaşam olguları zihinlerde yansımasını doğru buldukça doğru sloganlar söküme düşecekti. Hozat birliğinin geldiği ikinci gün şiddetli bir yağmur koptu. Gece sabaha kadar köyde kalındı.

"Bir çadır ayarlasınlar, araziye gidelim," dedi Ezgela.

Reha durumları, yaklaşım, şekillenmeleri gözlemliyor, yeni insanları tanımaya çalışıyordu. Meral'in hoşnutsuzluğu büyümüştü.

"Çadır ayarlanamamış," haberi getirildi Ezgela'ya.

"Konuşmasını biliyorlar, bir çadır bulamıyorlar. Konuşmada keskinlik yapmak kolaydır."

Yergili ve tepkiciydi Ezgela'nın bu çıkışı. Söyleminde Mehmet Koç'u ya da o tarafı hedeflemesi vardı. Reha konuşmayı yakından dinliyordu. "Bu iş sandığımızdan da zor olacak," diye geçirdi içinden. Öncüler, keçi yolunu patika diye yutturmaya çalışıyordu. Geriden gelen bir ordu ayaklarının tozunu sitemlerine sindiriyordu. Ezgela'nın girişimiyle çadır arandı. Bulunamayınca köyde kalmaya devam ettiler. Birlikler birkaç eve, mahalleye yayılmıştı.

Kasap, Oral Umut, Ünal, Hıdır ve Moza görevli olarak gönderildi, üç gün sonra. Bazı düzenlemeler için bir hafta kadar kalındı. Taylan, Karadeniz'e gitme önerisinde bulunmuş, kabul edilmişti. Veli de Karadeniz'e gönderilecekti. Heydo, Eylem, İsyan Mehmet Koç'un yanında kaldılar. Birinci mıntıka ve ikinci mıntıka güçleri Hozat'a doğru harekete geçtiler. Hozat'ta ikinci mıntıka güçleri ayrılacaktı. Reha, Meral, Pir Ahmet, Ezgela'yla aynı birlikteydiler. Şıxo, Kara Adam, Eve, Xezal birlikteydiler. Toplam üç birlik şeklinde hareket ediliyordu.

Mercan vadisi sükünetini bozmuştu. Birlik üç koldan üç köye yayılmıştı. Evlerin sıcaklığını yokladılar, kapıları aşındırdılar. İkinci gün çıplak tepelerin eteğinde konaklamıştı birlik. Ezgela'nın çağrısıyla komutanlık toplandı. Ezgela, Şıxo, İnce, Reha komutan olarak, Kara Adam siyasi komiser olarak komutanlıkta yer alıyorlardı. Reha mıntıkada alt düzeyde örgütlenmişti.

"Hozat'a doğru hareket edeceğiz. Giderken de yolumuz boyunca eylem yapma olanaklarımızı zorlayacağız. Elimizde somut herhangi bir istihbarat yok. Bu konuda düşüncesi olanlar belirtsin."

Ezgela'nın konuşması kısa, sığ ve yüzeyseldi. Reha, Şıxo ile Kara Adam'ın konuşmasını bekliyordu. "Nasıl eylem yapabiliriz" sorunu, somut değerlendirmeler ya da çalışmalarla verimli olabilirdi.

"Gündüz yaya güçlere pusu atmak, iyi sonuç vermiyor. Biz bunu denedik. Karşılıklı çatışmalar gündeme geliyor. Ve aleyhimize yönelir duruma geliyor" diye devam etti Ezgela.

Şıxo ve Kara Adam bunu onadı, yorum yapmadan. İnce, Ezgela'yı bir adım geriden takip ediyordu. Karar, konaklama yerlerinde gözetlemelerle baskın, pusu olanakları aranacak şeklini aldı. Ovacık ovasının doğu köyleri gezildi. Munzur, bir asma köprüden geçildi. Kitle, gücü bir arada görmekten hoşnuttu. Partizan kitlesinin dağınıklığı, ürkekti, zuladaydı. Umut filizlerini sulamaya hazırlanıyordu. Silah şakırtıları gür seslerle ayaklanıyordu. Munzur suyunun rengine toprak moru akmıştı. Ziyaret gözesi süt kadar berraktı. Meşe yeşili gök mavisini süslüyordu. Savıl, böğürtlen, söğüt tomurcukları kokularını vadiye, oradan Munzur'a iletiyordu. İstemler kamçılanıyordu. Dağ keçileri aşkın doruğuna tırmanıyordu. Bilinen bilinmeyen acılar eşeleniyordu. Kürdistan'ın güneyindeki gelişmeler kuzeye yansıyordu. Menekşe bahçeleri el eleydi.

Munzur'un öte yakasında birlik toplantısı yapıldı. Toplantıya siyasi komiser Kara Adam başkanlık yapıyordu. Yeni düzenlemelere, kararlara dair bilgiler verildi. Karadeniz'e yapılan yeni atamalardan bahsedildi. Güney'e giden birliğin Kürdistan içlerine doğru gideceği duyuruldu. Emirler soğuk, bakışlar gergindi. Işkın kokuları Munzur yamaçlarından ovaya doğru savrulduğunda toplantı bitirildi. İlişkile-

re bakış, yönelimler birbirini etkiliyor, değiştiriyor, eşeliyordu. Dersim soluk soluğa koşuyordu. Partizan sohbetleri yayılıyor, kapılarda bekleşiyordu.

Karederesi'ne giden birlik o gün orada konaklayacaktı. Yağmur meşe dallarından sarkıyordu. Dar bir patikada ıslanarak yürüyordu birlik. Konaklama yerine yakın, arkadaki Şıxo'nun birliği kopmuş yanlış yere sapmıştı. Sesler şafak vaktinin normal sınırını bir hayli aşıyordu. Ezgela bir savaşçıyı gönderip kopan grubu getirdi. Şıxo yükselen seslerle birlikte göründü.

"Niye susturmuyorsun bu sesleri? Savaşçıları kırmak mı istemiyorsun? At tokadı kulağının dibine, sustur şunları."

Şıxo bu okkalı fırça karşısında sustu. Ezgela'nın "at tokadı" sözü şafak düşlerine yayılmıştı. Birlikten sonra en belirgin yansıma yönetenyönetilen ilişkilerindeki azar ve paylama yöntemleriydi. Reha bu durumu kabullenemiyor, bağırma çağırma üzerine inşa edilen otoriteye tepkileniyordu. Meral imalı gözlemler içindeydi. Komuta kademesini rencide etmemek için özel çabalar gündemleniyordu. Savaşçı üzerinde oluşturulan baskılama bariz bir görüntü arz ediyordu. Kara Adam görev aşkını, tek tek bireylere yaptığı konuşmalarıyla sürdürüyordu. Ezgela, eşine, Kara Adam'ın kendisiyle ne konuştuğunu soruyordu.

Karşıtlıklar yarışıyor, çatışıyor, ayrışıyordu. Güç ve gövde gösterileri, üstünlük fobileri pekişmenin karşısına oturuyordu. İnce, kaba söylemler içiçe bir tarz oluşturuyordu. Yeni katılanlar, farklı yapı kültürünü ancak taraflardan gelen belirgin simalardan takip edebiliyordu. Şehirli gençler, Konferansçı kanadından gelenlerde, siyasi, entelektüel ve istenen ilişkilerin gelişimini olumluyor, onlara yakınlaşıyorlardı.

Ezgela'nın şehirlilere tepkisi, nedenlerine oturmuyordu yeterince. Siyaset dışı sohbetler, tarla penceresinden bakışlar, öküz gözü espriler güncelde baskın geliyordu. Günlük pratik işleve katılım Ezgela'yla Reha'yı yakınlaştırıyordu. Meral'in yüz hatlarındaki sert görünümler, altındaki yumuşaklığı gizliyordu. Kaynaşması zorlanıyordu.

Munzur el ele vermiş, Yılan dağından Ali Boğaz'a iniyordu. Çizgi şeklinde bir hat oluşturularak geçilmişti Ovacık. Meşe yaprakları birleşmiş güçlü bir örtü oluşturmuştu. Korunakların doğal yapısını

değiştiren balta ağzına sınırlama konulmuştu. Ticaret için yapılan orman kesimi yasaklanmış, gerillanın denetimine alınmıştı. Sular kendi gözeneklerine çekiliyordu yavaş yavaş. Barut kokuları bilinç haylemesini kendisine uyarlıyordu. Renk harmonisine düşen kanarya öpüşleri uykuları süslüyordu.

Bir tepenin güney yamacına oturdu komutanlık. İki dürbünle kontrol devam ediyordu. Karakolun basılması gündeme geldi. Tartışmalarda basılmasının uygun olmayacağı sonucu çıktı. Karakolun önünde iki cemse duruyordu. Operasyon gücü ya da erzak getirmişti. "Bu cemseler nasıl olsa dönecekler, onların yolunu bekleyelim. İki üç gün içinde dönerler, düşürürüz" diyen Reha'nın söylemi üzerinde geçiştirmeci davranıldı. Tecrübe ve deneyim olarak daha önde olanların bu yaklaşımlarındaki nedenler üzerine düşündü Reha. Olabilirliği görünmeyecek kadar tartışmalı olduğunu sanmıyordu.

İki köy arasındaki bir patikaya pusu atma kararı alındı. Düşmanın bu yolu nasıl, ne zaman kullanacağı belli değildi. Arada bir kullandığı söyleniyordu. İnce'nin komutanlık, Reha'nın komutan yardımcılığı yaptığı on kişilik bir saldırı grubu, öteki gün gündüz patikayı tutmak için köye indi. Ezgela ve Şıxo savunma yapacaklardı. İki mıntıkanın gücü bir aradaydı. Saldırı grubunun dışında kırka yakın güç vardı. Bu güç tepelerin zirvelerini işgal edebilecek durumdaydı.

Köylüler endişe ve korkuyla karşıladılar. Askerin, pusu atılacak patikadan köye geldiğini, az önce de çıktığını belirttiler. İnce, Reha ve Mafkerdo durumu değerlendirmek için evin kenar köşesinde toplandılar.

"Bugün asker o patikadan gelmiş, tekrar ordan dönmesi ihtimal dahilinde değil. Bu güç operasyon gücüdür ve büyük ihtimal karakoldaki cemseler bu gücü alacaktır." Reha'nın düşüncesine genel bir katılım gösterildi.

"Kararı alındığı gibi uygulamak gerekir" dedi İnce.

"Boşa beklemek olur, başka durumları değerlendirmek gerek. Yukarı haber gönderip durumu bildirebiliriz de"

Mafkerdo da Reha'ya katıldı. Bir köylüden başka bir yere dair bilgi istendi. Köylü, köye yakınlığından dolayı, olası bir pusuda zor durumda kalmamak için bilgi vermeye yanaşmadı. İnce sert bir çıkış-

mayla adamın devrimciliğini yerdi. İnce'nin belirlemesiyle, belirlendiği gibi patikaya gidildi. Beklenmeyen asker gelmedi diğer gün. Akşama kadar yattı saldırı birimi. Gelme ihtimalinin hemen hemen olmadığı başından belliydi.

***

Karakol yapımları son hızla devam ediyordu. Ovacık, Hozat taburları olası saldırılara karşı peş peşe uyarılmıştı. Partizan birliklerinin kitle desteği, vuruş gücüyle bütünleştiğinde tehlikeli boyutlara varabilirdi. Birliklerin roketler taşıdığı, makineli tüfeklerle donandığı haberi ikinci gün istihbarat merkezlerine ulaşmıştı. Antenler bilgi toplamada yeterli olmuyordu. Devrimci siyasal otorite, askeri otoriteyle destekleniyor, güçleniyordu. Aydınlanacak karanlık, namlu ucu alazına yakınlaşıyordu. Düşman ininde çılgındı. "İyi dinlemelisin damdaki rüzgar esintisini, fırtınanın gelişini görmek istiyorsan" diyordu öğretmen bilinci. Uğultu uçurumun derinliğinden geliyordu. Kavga bıçkın olacaktı.

Yeni yeni zırhlılar takviye ediliyor, helikopter siparişleri artırılıyordu. Yüksek efendiler "sonuç" diyordu. Küçük köleler, uşak ruhlarını kamçılıyordu. Savaş, savaş olalı beri Kürtler için, ilk kez bu denli yüksek seviyeye ulaşıyordu. Dersim pratiği birkaç mahkumiyetle birlikte yeniden ele alınmıştı. Reçine, sarnıçla bağdaşamıyor, kurt kuzuyla otlamıyordu.

Birim yağmur çiselerini vücuduna emzirerek şafağa tutundu. Taptik karakolunun yanıbaşından geçip gelmişlerdi. Kim takip ediyor bilmiyorlardı. Kurt pusuda mı, tilki ihbarda mı bilinmiyordu. Aydınlıkla birlikte odun toplayıp ateş yakma faaliyetine başladılar. Islak odunlar uğraştırıyordu. Kasap su almak için dereye indi. Birimden ikiyüz metre kadar aşağıdaydı. Üzerindeki çamurları temizlemeye başladı. Su bulanmış, kırmızı toprağa sarınmıştı. Şafakta kırlangıçlar ani sortiler yapıyordu. Salyangozlar meşe köklerine sarılmıştı. Koca bir gürültü koptu yukarı tepeden. Birim, kurşun yağmuru altındaydı. Kasap birime ve silahına yöneldi. Ateş yoğunlaşmış, hattı kesmişti. Hıdır, biraz aşağıda ağaca dayadığı silahından uzak kalmıştı. Yoğun ateş sila-

ha varmasını engelliyordu. Oral Umut hemen silahların yanına yatmıştı.

"Oral Umut silahımı bana at."

Oral Umut'dan cevap alamadı Hıdır. Tekrar seslendi.

"Oral Umut silahımı at yukarı, bana doğru at diyorum."

"Yetişemiyorum, çok yoğun ateş ediyorlar. Benim silahım da orda, almaya çalışıyorum."

Ormandan havalanan bir grup güvercin Beyazdağa doğru uçuşuyordu. Çığlık düşmüştü meşenin yeşiline. Tir tir titriyordu yapraklar. Karıncalar kaçışıyor, bulutlar kanat çırpıyordu. Beyaz tülbentli kızlar uyanıyordu sabah uykularından. Ateş, yoğunluğunda parçalanıyordu. Beyazdağ suskundu. Çırılçıplak sırtlarında yara izleri taşıyordu Beyazdağ. Rabat geçidi kapanmıştı. Ana yüreği ve endişe vardı gabanın ağzında. Kurt kan kokusuna dolanıyor, ayı derinliğe kayıyordu.

"Moza, Oral Umut'a söyle silahımı atsın."

"Biz karşı ateşi yoğunlaştırıyoruz. Oral Umut silahları al bu arada."

Moza ile Ünal'ın silahları yanlarındaydı. Karşı ateşin denetiminde silahlara uzandı Oral Umut. Hıdır'ın silahını ona fırlattı. Peşpeşe tüfek bombaları patlıyordu. İki yüz metre kadar yakın bir kayalığı çevirmişti asker. Çevirme genişlemiş, daralmış, Kasap'la birimin arası tamamen kesilmişti. Birim bir iki sıçrayışı denediyse de çekilme koşulu bulamadı.

"Herkes olduğu yerde kalsın. Yerinizde mevzi yapın ve düşmanı iyi gözetleyin" dedi Moza.

Ünal, küçük bir kayanın arkasına gizlemeye çalışıyordu koca boyunu. M.16'nın nişangahı Ünal'ı dolanıyordu. Az sonra bir tüfek bombası patladı Ünal'ın kıçının dibinde. Şarapnel parçaları etli kalçalarını delik deşik etti.

"Yaralandım" dedi Ünal.

Zoraki oluşturulan siperlerden çıkamıyordu hiçbiri.

"Yanında malzeme varsa tedavi etmeye çalış. Sana ulaşmamız imkansız" cevabı bir zorunluluk olmuştu. Helikopter gümbürtülü seferlere başlamıştı. Güneş bulutların arasından bakıp bakıp kayboluyordu. Dört partizan, silahlarının nişangahına yaslamışlardı gözlerini.

Askerler rahat bir kuşatmanın tadını çıkarıyorlardı. Vurucu timler taşların üzerinde gövde gösterileri yapıyordu. Küfürler naralarla yayılıyordu meşeye. Ateş dinmek bilmiyordu. Barut kokusu zorlu bir egemenlik kurmuştu. Nadide çiçeklerin tümü eğmişti başını. Yılanlar merminin değdiği yere akıyordu. Tetik iğneye, iğne kapsüle düşüyor, kapsülün ateşi koca bir sese dönüşüyordu. Dünya bir tek sesle sarsılıyordu. ÖLÜM.

Atmacaların gönlü rahat sevgilerle doluydu. Partizan coşkusunu ilk kez öpüyor değildi. Köylüler bombalamalara kulak kesiliyordu.

"Herhalde iki devletin ordusudur, karşı karşıya gelen" diyordu biri.

"Bu bombalar bir düvel'i yok eder" diyordu bir başkası.

Hırçın bir kadın,

"Yetmiş kere vursalar dölümü, yetmiş yedi kere daha doğururum ben" diyordu.

Biri, "sıra bize de gelecek, ne bekliyorsunuz kaçalım" diye bağırıyordu. İhtiyar bir kadın doğruluyor yerinden.

"Sizin kanınız onlarınkinden daha mı kırmızı, öleceksenız ölün" diyordu.

"Otuz sekiz geri gelecek" diye yükseliyordu uğultular.

Çatışma güneşin tepeli zamanında da devam etti. Timler, partizanları ele geçiremedikleri için kudurgan it enikleri gibi soluyorlardı. Telsiz frekansları katı buyruklarla sallanıyordu.

"Dört kişiyi haklayamadınız mı? Ulan yediğiniz ekmeğe günah. Bitirin şu işi." Cephane kutuları geliyordu peş peşe. Ateş hattı iyice daraltılmıştı. Ormana girmeye cesaret edemiyor, görüntü ve ateş sesinden yer tespit edip bomba yağdırıyorlardı.

Kasap dereyi aşağı indi. Elinde bir tek kara kulplu demlik kalmıştı. Demliği indirdi yürüdü. Biraz ilerde durdu. Dönüp demliği aldı tekrar. "Bir tek iğnenin dahi düşmana kalması doğru değil" diye söylendi kendi kendine. Sola giden bir dereyi döndü. Çatışma alanının dört yüz metre kadar dışındaydı. Yüreği buruldu. Ateş altında dört canı vardı. Vücudunun fünyesini çekse patlayacaktı. Sustu. Gözlerine derin bir duygu atmosferi çöktü. İnce çehresine iki damla ıslaklık indi. Yapacak tek şey kalmıştı, öfkeyi inancın namlusuna sürmek. Yeri-

ni değiştirdi. Daha kenar bir yerden dinledi. Dinledikçe üşüdü, üşüdükçe ahlandı. Silahını yanına almayışına kızıyordu.

Rabat'ın evleri suskunluğa gömülmüştü. Radyolar susmuş, şarkılar susmuş, sohbetler susmuştu. "Bizimkilerdir" diye söylendi delikanlı kız. "Mayıs can almaya alışmıştı bizden. Biz Mayıs'ın çocuklarıydık. Hemen kapısında bulur bizi. Eşiğinde tutar elimizden."

Birim direniyordu. Mermiye, ateşe, kana karşı direniyordu. Direniş bununla sınırlı değildi. Güneş bulutları aralamış gözlerine akıyordu partizanların. Tatlı bir uyku çökmüştü gözlerine. Hıdır, oğuştura oğuştura kıpkızıl etmişti gözlerini. Menzili küçülmüş, ekseni daralmıştı. Karıncalar dans ediyordu ekranda. Pembe dudaklı kızlar, kuş tüyü yataklarda uyuyordu. Sıcak bir çay faslından sonra, annesinin dizine koyuyordu başını. Ninni söylenir gibi patlıyordu mermiler. Bir düğündü bu galiba. Davulun sesi geniz yakan, mide bulandıran bir korkuyla birlikte geçiyordu. Sonra çerez atılır gibi, meşe yapraklarına dökülüyordu şarapneller. Damat hazırdı. Gelin görünürde yoktu. Uyuyan güzel o muydu? Biri dağın üşümüş sivriliğini işaret ediyordu. Aniden yabansadığı bir ses patlıyordu.

"Teslim ol!"

Titrek, korkak, ödlek, tavşan ve alçakcaydı bu ses. Uykusunu parçalayan bilinç silaha davranıyordu tereddütsüzce. Eli tetikte kala kalıyordu Hıdır'ın.

O, vurulmuştu.

Bir küçük gül dalı koptu döşünden toprağın. Ölüm ve dirim kolkola yan yanaydı. Ölümün arından dirim dölleniyordu. Su berraklaşıyor, ay gülüyordu. Çocuklar sevinç naraları atıyordu. Ölüm bir tutku oluyordu ateşin çocuklarına. Büyüyen ona, yürüyen ona, konuşan ona geliyordu. Yılan sırım surat potinliye tükürüyordu; benden daha kalleşsin diye. El veriyordu çocuklar, tenha ve pusatsız gecelere.

Bir kuş bir kurda meramını anlatıyordu. Ateş topraktan af diliyordu. Yetim, annesinden baba istiyordu. Aç, tokun göbeğine gülüyordu. Vahşi sevişmeler güdükleniyordu.

Usturuplu bir küfür yükseldi dağ kuşlarından. Ananıza bir şey demiyoruz ama siz anası hariç orospu çocuklarısınız. Bütün timler bu il-

tifat karşısında gerzek gerzek sırıttılar.

Omzu kalabalık bir ayı, "teşekkürler efendim. Teşekkürler efendim" diyerek eğilip kalkıyordu. Eşek kulağının dibine osuruyordu. "Pezevenk; hanımefendiye osuruğundan dolayı teşekkür etsene" diyordu bir başka omzu kalabalık tim.

Ünal'ın kıçına birkaç derin delik daha açtı şarapnel parçaları. Su ve karanlık nasıl da istenir olmuştu. Gece, pusudan, çemberden sıyrılmanın en iyi olanaklarını sunardı. Ünal, Kasap, tüm dostlar, tüm yabaniler istiyordu karanlığı. Bu koca zulmü ancak, güneşin bağrından kopan bir karanlık gizleyebilirdi. Ünal'ın yaralarına o merhem sürebilirdi. Hıdır'ı o örtebilirdi. O önleyebilirdi üşümesini.

Güneşi durdurmaya çalışıyorlardı zebaniler. "Zincir takın. Bağlayın sıkıca, daha çok zincir takın" diye bağırıyorlardı. Bütün mazlumlar sırt vermişti güneşin ilerleyişine. Fırtına ve yıldırım baskınlarını çağırıyordu, yetmiş yedi buçuk milletin düşkünleri. Gökyüzüne çevrilmiş ak saçlı başlar, "artık yırt şu döşünü" diye yakarıyordu.

Gök üşümeye başlayınca hayat düşüyordu siperlere. Karanlık usuldan çıkıyordu dereleri. Gölgeler, halk ordusunu andıran bir hızla büyüyordu. El ele tutuşup indi gölgeler. Önce küçük dereler kapandı. Sonra tepeler, nehirler, göller ve denizler.

Partizanlar çıktı siperinden. Ünal'ın kıçı delik deşikti. Kafasını gizlemiş, kıçını gizleyememişti bir türlü. Oral Umut kolundan, Moza dizinden almıştı yarayı, Hıdır'ın yanına yanaştılar usulca. Derin bir uykudaydı. Öğlen güneşini öpen gözleri geceyi ısıtıyordu. "Hoş geldiniz yoldaşlar. Sizi ayakta ağırlayamayacağım, kusura bakmayın. Bağışlayın beni. Dayanamadım uykunun zoruna. Biliyorum uyumamam gerekirdi. Biliyorum bir küçük zayıflık üzerine kuruldu bu saltanat. Ama söz veriyorum size, herkese ileteceğim bunu. Toprağa, onun bağrındaki cevhere. Tohumlara, köklere, damara, madene, suya. Herkese ileteceğim. Daha fazla beklemeyin, beklemeyin artık."

Pusu ve çember geceye göre ayarlanmıştı. Karanlığı süzdüler. Keşif atışlarını yanıltarak sızdılar ormanın derinliğine.

Kasap, karanlıkla birlikte yanaştı çembere. Beyaz bir itin karşı koyuşuyla durdu. Konuşmalar, "dikkatli olun, dikatli olun" şeklindeydi.

Döndü. Alandan uzaklaşmadan kaldı bir yerde. Gecenin çığlıklarını dinledi. Silahsız olduğuna üzülecek sıra gelmiyordu. Gaban aysızdı. Yarasa sortileri vahşileşmişti. Tufeyli aç ve korkaktı. Zimek'ten Rabat'a giden vadi derin ve soğuktu. Zaman toy, ölüm boy boydu.

Haber erken yayıldı. "Önce dört kişi vurulmuş" diye çıktı haber. Sonra bire indi. Hozat uyuyamadı o gece.

Baharla birlikte ikinci çatışmalarıydı Dersim'de, Partizanların. İlk ateş on iki Mayıs'ta Mazgirt'in Şekerman köyü yakınlarında yakılmıştı. Pikan mezrasının doğu istikametlerinde konaklıyordu birlik. Güney'e giden birlik ayrılmış, Veli, Orhan, onları almaya giden birimdeydiler.

Tazelik ve buram kokan bir Mayıs günüydü. Nöbetçi, birliği haberdar etti. Veli gözetlemeye çıktı. Asker bir hayli yaklaşmıştı. Birliğin komutası Kutan'da, yardımcılığı Muharrem'deydi. Veli'nin komutanlığı uyanık kafa hesaplarıyla alta çekilmişti. Birlikle gelen düzenlemeler, "orduyu elde tutma" incelikleri yüklüydü. Silah, siyaseti göbeğinden şişleyebilmeliydi. Zor, tüm uyanıklıkları yola getirebiliyordu. Ateş suyla değil, ateşle söndürülecekti. Kılam, namludan çıkan merminin ardına takılacaktı. Ay tutulmuş, fırtına durulmuş, yağmur yağmış, toprak çatlamış kimsenin umrunda olmayacaktı.

"Bizi görmezler gizlenelim" talimatıyla birlik bir gizlenme pozisyonu takınıyordu. Orhan nöbet yerinden geri çekilmişti. Birlik toparlanmış ve sinmişti. Orhan dağınık duran çantasını, yatma araçlarını toparlamaya koyuldu. Askerler tepelerinde gezinmeye başlamışlardı bile. Üç asker bir araya makineliyi yerleştirdi. Mesafe el bombası menzilindeydi. Makineli kurulur kurulmaz ateşlendi. Şerit namludan kustu tüm mermilerini. Peş peşe patladı el bombaları. Orhan çantasıyla uğraşını tamamlayamamıştı henüz. Ağır ve özenli derlenmesi geçiktirmişti onu. Silahını ateşledi, makineli tüfeğin ağzına doğru. Kütüklüğündeki otuz iki parçanın pimini miğdesine, bombayı düşmana fırlattı. Kutan, grubu geriye çekmiş, daha geridekilerine kademe yapmamıştı. Sıcak gülüşlü, çocuk yüzlü Devrim ve bir iki kişi daha kalmıştı gerilerde. Veli komutaya ancak pratik zorunluluklar çerçevesin-

de katılabilmişti.

"Ne yapacağız?" dedi Devrim.

"Önce sakin olmamız lazım, kimin nereye düştüğünü, nerden gittiğini bilmiyoruz ama, savaşın genel belirgin kuralları çerçevesinde yapılması gerekenin, kademe ve ateş gücü oluşturarak; arazinin ve konumlanış çemberinin en uygun, en olanak tanıyan noktasını zorlayarak, tereddüt ve korkunun döşüne inancımızın mızraklarını, en keskin olanından başlayarak bir yoğun seri atış haline getirerek..."

Siyasal teorik seminerde olmadığını hatırlayan Orhan, "kademe yapıp çekileceğiz" dedi. Ateşin yoğunluğu kan kusuyordu. "Güç gönderin, kuzey batıyı tutun. Kaçıyorlar. Güç gönderin acele" çağrıları yapılıyordu bir frekanstan diğerine. Arazi uzun süreli çatışma için uygun değildi. İlk vuran ve sıyrılan kazanırdı. Kazanan kazancına, yenilen ahına sarılıyordu.

"Ateşin yoğunluğunu, inançla bezenmiş ateşin kendisi durdurabilirdi" diyordu öğretmen bilinci. "Kaçmak ne kadar kolaysa, saldırmak da o kadar kolaydır aç vahşi için" diyordu. Tepeyi alan, hasmını yoracaktı. Bu kez tepeyi düşman almıştı. Yorulacak, soluk soluğa kalacaktık.

"Nasıl bu kadar uzun yaşadın?" diye sordular bir yaşlı Dersim kadınına.

"Soğuk vurunca soyundum, sıcak basınca giyindim."

Kos kos düşündü dinleyiciler. Anlamsız, yelsiz, yelesiz.

Kadın devam etti.

"Çünkü soğukta beni öldüren sıcaktı. Sıcakta öldüren soğuktu."

Öğretmenler toplandı; yordular, yorumladılar. Sardılar; sarmaladılar. İçinden çıkamayıp bıraktılar.

Elleri nasırlı, kolları kaslı bir ihtiyara başvurdular. Yedi cihanın yedinci bilgesi diye bilinirdi. "Bir bilmecedir, çözemedik" dediler. "Yardımın, dünya halklarının katıksız kalan çocuklarına katık olacak." dediler.

Durdu düşündü, durdu düşündü bilge.

"Dermanı derman eden, zehrin kendisidir" dedi.

"Akrepi akreple öldüreceksin" dedi ve gitti.

Birkaç kademeyle, uygun bir manevra yaptılar. Askerlerden bağırtılar yükseliyordu. Telaş, korku, ölüm düşmüştü ciğerlerine. Salyalı küfürler, yarasalar, yılanlar gündüze dadanmıştı.

On dakika yürüdükten sonra grupla buluşabildi Orhan ve yanındakiler. Herkes orada değildi. İki kavganın gülü düşmüştü toprağa. Ovacık, Karataş'ın yiğit kızı Gülseren, kandan kına karmıştı. Gelini de, güveyi de vardı bu düğünün. El ele, can cana taşınmıştı umut. Memleket türküleri çalınıyordu. Gürsel ve Gülseren yoğun ateşin kusmuklarına hedef olmuştu. Onların dışında iki kişi daha yoktu. Grup bir manevrayla çemberin dışına çıktı. Kayıp olan iki kişiden biri komutan yardımcısıydı. Akşama kadar devam etti silah sesleri. Patlamalar Dersim'in merkezine ulaşıyordu. Orhan sağ ayağından, Özgür kolundan yaralanmıştı. Akşam grup alandan çıktı. Daha sonra gruptan kopan ikinci kişinin de yaralı ele geçtiği öğrenilmişti. Komutan yardımcısının Avrupa'ya gittiğini öğreneceklerdi yirmi gün kadar sonra.

Birlik, Ovacık istikametine doğru yola çıktı. Komuta yönetimindeki ilişkiler Orhan'la Veli'nin tepki merkezine oturmuştu. Yönetim ilişkilerinin azara, paylamaya, yergiye, rencideye hatta şiddet emarelerine varan boyutuna karşı; eleştirel bir karşı koyuş, güncel tartışmaların ve değerlendirmelerin merkezine alınıyordu. Orhan'la Kutan arasında ciddi polemikler yaşandı. Tutanaklara geçenler geçmeyenlerin yanında bodur kalıyordu.

Beş senelik ayrışımın yeniden karılmasında ilk sancılar sökümeme durmuştu bile. Yöneten, yönetilen ilişkisindeki hot-zot kadar, günceli siyasal yaşamla bütünleştirmede de önemli sorunlar boy veriyordu.

"Tartışmak ve tartışmanın eksenine siyaseti oturtmak; bilinç sıçramalarını koşullandırır" diyordu öğretmen bilinci. Zamanın her saniyesini birlikte paylaşanların siyaset dışında da tartışmaları, konuşmaları olacaktı elbet. Siyaset bütün bunların anasıydı. Çocuklarını emzirecekti, besleyecek, büyütecekti. Sanatçısını adlandıracak, dillendirecek, gözlemlendirecek, duyuracak olan oydu. "Onsuz bir iktidar erbabı olmak, olanaklı değil" diyordu öğretmen bilinci.

***

Ovacık, ikliminin güzelliklerini yaşıyordu. Munzur suyu durulmuştu. Alabalık yumurtalarını yutuyordu bir maymun iştahıyla. Ziyaret, Munzur babanın konuklarını ağırlıyordu. Kurbanlar tek ayağından asılıyordu, söğüt ağaçlarına. Rakı kadehleri, bira şişeleri suyun buzlu akarına bırakılıyordu. Eğlence ve yakarış iç içe geçmişti. İnanış ve red; özdeşlik yasasını tanıtlama uğraşındaydı. Yan tarafta kurbanın başında dua eden adam, masada kadeh tokuşturuyordu. Dua etmeye gelenler mi çok, eğlenceyi seçenler mi, belli olmuyordu. Özel arabalar park yerini dolduruyordu, ziyaret köyü çocukları Avrupa plakalı arabalara özenle bakıyordu. Munzur baba keyifliydi. Dolgun göğüslü, burcu bakışlı bir kadını kestiriyordu kara gözüyle. Kısır bir kadının çocuk istemine koşuyordu alelacele. İstemine cevap vermeyip dönüyordu süklüm-püklüm. "İhtiyarlamış olduğumu unuttum bir an" diye söyleniyordu usulca. Tanrı, ziyaret taşlarının yeşil rengine tutunuyordu sıkıca. Modern dünyanın karşısında tutunamıyordu. Her gün biraz daha eriyordu. Keramet gücünü yitiren insana küfrediyordu. Ziyaret köyünü ikiye bölerek Ada'ya, oradan da Koyungölü'ne el eyleyerek geçiyordu Munzur suyu. Seyit Rıza'nın ve aşiret kavgalıları Galan'ların (KALAN) mıntıkalarından dökülen Ağponos suyunu alıyordu bağrına. Mercan ve Munzur ittifakına, Ağpanos suyu da katılıyordu. Laç mağarasının kanlarını yudumlayarak genişliyordu.

Kılıç'ların dükkanlarına akıyordu köylüler. Peynir hesapları, veresiye sorunları, kapora, peşinat, fiyat tartışmaları dolanıyordu sokakları. Gençlerin müdahaleleri üzerine yorumlar yapılıyordu.

"Bunlar ne diye karışıyor. Alan biz, satan köylü. O da memnun biz de" diyordu, Faysal.

Pastane Kraliçesi Hanım Derman, "bu peynir işine soyunacam, hem de iyi soyunacam. Gencin de, köylünün de aklını başına getiririm" diyordu.

Şapkasını yana devirmiş zebellah boylu bir adam, baygın bakışlariyla dolanıyordu, o dükkan senin, bu dükkan benim. "Oynaya oynaya alacaksınız bu fiyata," diye söylendi. Bodur boylu, çekik gözlü, küçük bıyıklı küfürbaz ağızlı biri yaklaştı yanına.

"Ne Hıdır Kanas, bu dükkancılar peynir fiyatını ne yaptılar?"

"Peynir satmayacağız bu sene. Ne var yahu, bu sene de yiyin peyniri."

Tıfıl adam, Hıdır Kanas'ın dalgasına bozuldu.

"Maa sen niye yemiyorsun?"

"Yemiyenin... halla halla; Yahu ben yiyecem satmayacam."

"Ne Hıdır Kanas sana bugün kazık attılar herhalde."

Baygın bakışlarını iri iri yana devirdi Hıdır Kanas.

"Gel bir şişe bira söyle içelim. Ne var haa, bir bira da sen söyle. Nasıl olsa peynir parası çok."

"Götüne koyasın peynirin, diye satılmıyor. Almıyorlar ne yapacan peyniri. A..., dinine koyasın onun."

"Alırlar alırlar, eşek gibi alırlar. Devrimciler bu dağda oldukça, onlar eşek gibi alırlar, sen gel bir bira söyle."

"Götüne koyasın biranın, bira içeceğine çay iç."

"Ne vala ne var babam. Bir birayla adam ölmez. Gel bir el altmış altı oynayalım, kimde kaldıysa."

Tıfıl adama biri seslendi az ilerden.

"Lav Hemed gel batak oynayalım."

"Götüne koyasın batağın. İlk kez ilçeye geldik; hele ne var ne yok, kim ölmüş, kim kalmış. Bunlar biri batak, biri bira peşinde. A... dinine koyasın."

"Gel gel, bir birayla ölmezsin. Ben de oynayacam, batak oynayalım gel."

Ahmet'in karşı koyması para etmedi. Zebellah boylu adam, çekiştire çekiştire çekti kahveye doğru.

Akgül'ler narin edalarla tavlamaya çalışıyordu müşteriyi. Manav dükkanına; Kırk merdiven, İt yokuşu, Kere deresi ışkınlarını da koymuşlardı. Beyaz, etli, taze mantarları, el altından polislere satıyorlardı. Yeni yeni siparişler veriliyor, subaylar mantar zevkini iletiyordu. Sınırlanan açık ilişkiler, tezgah altından yürütülüyordu.

Beyazgül yeni bir müşteriyi kazıklamanın tadını çıkarmaya çalışıyordu. Turistik'te rakı kadehleri akşama hazırlanıyordu. Ticaretin serbest kazık piyasasına çomak sokan gençlere kızıyordu Mehmet Zeki. Yel Baba'ya iki peynir kantarı kuruluyordu. İzzet, Ovacık'lı taraftar-

larının sigara ikramını geri çevirmiyordu. Her iki kulağının arkasına, gömleğinin yarı yırtık cebine, ceketinin sağına soluna, Bafra, Birinci iliştirilmişti.

"Yav mısayıb şuradan yak, bırak onu" diyen genç bir taraftarına acayip, küçük bakışlar gönderiyordu. Genç, İzzet'in elindeki birinciye vurup düşürdü. Kırmızı poçikli, uzun bir sigarayı ağzına tutturdu. Sarı kaplama, manyeto çakmağıyla yaktı.

"Gel mısayıb benimle" diyerek çekiştirdi peşinden.

"Ümit şu benim mısayıbıma bir püskivit ver de yesin."

"Ooo, mısayıbın da bugün yakışıklı haaa."

"Yakışıklı olmaz mı? Yine Savcının karısını öpecek herhalde."

Çevredekiler gülüştüler.

"Bak mısayıp, o sarı polisin, davul kalçalı bir karısı var. Birazdan gelir dükkana. Onu öp. Onu öp, sana güzel bir ceket alacağım."

Kamburumsu, ince vücudunu gerdirdi İzzet. Başını yukarı kaldırarak, gözleriyle "yok" işareti yaptı.

"Hadi mısayıb korkma. Ne olacak. Sana bir şey demez kimse."

"Adam, sokağın ortasında, hem de savcının yanında karısını öptü. Savcı tabancasını çekti neredeyse vuracaktı. Köylüler koştu, 'Savcı bey kusura bakmayın, onun kafası iyi değil' dediler de kurtuldu. Bu kez yine, 'Maşallah maşallah' deyip kadını öpecek, vuracaklar senin mısayıbını."

İzzet, bisküvitleri cebine koydu sıkıca. Sigarasını tüttüre tüttüre dolanmaya başladı sokakta. Sevinç, tokluk, yaşam, aşk karışımı bakışları vardı. Pantolonunun fermuarından pijamasının yırtık parçası sallanıyordu. Karşılaşan herkesin gözüne ilk o mendebur yer çarpıyordu. Kızlar kıkır kıkır gülüşerek geçiyorlardı. Kadınlar, altındaki cevheri görmek için ürkek, hızlı, aşırtmalı bakışlar fırlatıyorlardı. Erkekler, "Oh yiğidin malı meydanda olur" diyorlardı. Birkaç haşare, pijamanın ucunu biraz daha çekiştiriyordu. Yaşlıca bir olgun, "Nero bırakın, İzzet'le ne uğraşıyorsunuz. Yiyecek misiniz adamın malını?" deyip müdahale ediyordu.

İt yokuşu yamaçlarına tırmanan kızlar, ışkın torbalarını rüzgara savuruyordu. Kırk merdiven vadisi şelale çığlıklarıyla şenleniyordu.

Mantarların ardına düşmüştü Mehmet Som. Yeşil, mor ve mavi kokuları birbirine karışmıştı.

Dağ köylüleri sürülerin beyaz izlerine tutunuyordu. Peynir fiyatlarını yükseltmeleri için, devrimcilere dua ediyordu yoksullar. Taze yarpuz, pancar, sevda kokuları, bereket katıyordu memelerine koyunların. Şafak aşiretinin bir ileri geleni yayla satın almak için el altı görüşmeleri yapıyordu. Yoksulluğunu yiye yiye büyütüyordu acılarını orman köylüleri. Ağırlıklı keçi besliyorlardı. Dağın taze ferik kokuları gecikmeli geliyordu buralara. Kendi bölgesel oranı içinde buralar en yoksul olan kesimdi. Potin izleri, dipçik sesleri de işin cabasıydı. Yerleşim yerleri ovadan uzaklaştıkça yoksulluk daha da azgınlaşıyordu.

Ovada fasulye sürümü başlamıştı bile. Köylüler, traktör sürüm fiyatlarını belirleyen gençlere şükranlarını sunuyordu. Ormanın kesilmesine konan yasağı beğenmiyorlardı. Doruklarda peryavşan çiçekleri gülüşüyordu.

Akşam güneşi beylik bahar keyfiyle bütünleşiyordu. Köylüler Ovacık merkezini terk ediyordu yavaş yavaş. Beyaz bir minübüsün ön tarafına kurulmuş Cemal Ağa'yla, Hıdır Kanas'ın konuşmalarına katıla katıla gülüyordu köylüler.

İzzet, köye gelen köylülerden kopmuş, yeni köyün köprüsü altında bisküvitlerini yiyordu, çevresinden gizleyerek. Ovadan akıp gelen yoğun bir motor gümbürtüsü köprünün yanında durdu. Sağa sola koşuşturan askerler eller tetikte yaklaştılar İzzet'e. Bücür kılıklı, gözlüklü biri yanaştı. Askerler yoğun bir aramadan geçirdiler İzzet'i. Üzerinden çıkan eşyaları düz bir yere serdiler.

"Ne çıktı üzerinden?"

"Sekiz tek maltepe, üç paket birinci, yedi tek bafra, üç paket tütün, çıplak bir kadın fotoğrafı ve yarısı yenilmiş bir paket büskivit."

"Ulan teröristlere mi taşıyorsun bunları?"

Bakışları iyice küçülmüş, tir tir titriyordu. Bakışlarındaki acayiplik büyümüştü.

"Konuş lan. Nerede teröristler?"

Korkusu iyice büyüdü İzzet'in. Teröristin ne anlama geldiğini bilmiyordu ama, gençlerden bahsedildiğini anlıyordu.

"Bir de çıplak kadın fotoğrafları taşıyorsun. Söyle bakalım: Sen teröristlerin yerini bilirsin mutlaka."

Teröristler neyse de, Ovacık gençlerinin cebine sokuşturduğu fotoğraf başına bela olacaktı. Sağ elini kaldırdı ve sert bir tonla konuştu, gözlüklü subay.

"Nereye gitti lan teröristler?"

"Oraya, oraya, oraya, oraya!"

İzzet eliyle dört yönü işaret etti. Subay telsizi ağzına yakınlaştırdı.

"Konuşan 48. Acele takviye gönderin. Çok sayıda teröristin olduğunu öğrenmiş bulunuyoruz. Acele takviye gönderin tamam."

Askerlere talimatlar yağmaya başladı. Tepe tepe koşturuldu birimler. Makineliler kuruldu. İzzet sigaraları ve bisküvileriyle baş başa kalmıştı. Aceleyle ceplerine doldurdu sigaralarını. Bisküvilerini de alarak uzaklaştı oradan.

Telsiz frekanslarından "geri dönün" çağrıları yapıldı. Gölge basımından sonra, dağ bir korkudur jandarmaya. Hele de İzzet gibi bir tanığın deyimiyle, teröristler her tarafa yayılmışlarsa.

Ovacık merkezinde daha keskin karşıtlık halindeydi otoriteler. Beyaz otoritenin varlığı esasta namluya ve dipçiğe yaslanıyordu. Panzerlerle dolaşıyor, cüzdanlara birikiyordu. Büyükten ufağa esnafların tümü iki yana el veriyordu. "Güç nerde biz ordayız" diyordu Ovacık esnafı. Bağış vermek, fiyat denetimine uymak, az kâr yapmak, halkın yasaklarına baş eğmek kızıl otoritenin zorunluluğuydu, ve bu esnafların hoşuna gitmiyordu. Zamdan, ticaretten, faizden illallah eden yoksul köylüden alıyordu gücünü kızıl otorite. Doğrunun temelleri üzerine kuruluyordu. Kabulün ve katılımın cömertliğinde büyüyordu. Partizan güçlerin birliği otoritenin gücüne ivme kazandırmıştı. "Birinin yıkıldığı yerde diğeri onun yerini alacaktır. Devrim en büyük yıkım ve en mükemmel inşa olacaktır" diyordu öğretmen bilinci. Doğruların arzına kutsal teoriler akmalıydı. Fabrika kapılarında bekleşmiş, vardiya ruhu kuşanmış, el ele tutunmuş göz nuru üremeliydi. Haşere gürültülerle uslu, engin bilinçler büyütülmeliydi. Yıkıma uğrayan otoritenin yanıbaşında büyüyecek otorite bu değerlere yaslanmalıydı. Kendi başına, başıboş olmamalıydı. İlmik ilmik örülmüş, nakış

nakış işlenmiş olmalıydı.

Direngen ve dayanıklı. Munzur asidir. Fırtınası deli, boranı şekilsizdir. Başıboşluğa düşmandır. Yıkımdır onun için. Onun için güçlü olmalıydı. Güç, onlarca derenin, onlarca küçük suyun; dağın yamaçlarından, batı topraklarından güney ve kuzey sırtlarından aynı nehir yatağına akmasıydı. Uğraştı, dönüştürmeydi, yetkinlikti, eğitimdi, iknaydı bütün bunlar.

Küçük bir gerilla birimi yüklü katırla gecenin zor bir yerindeydi. Ne yaptılarsa katırı uçurumsu bir yerden geçiremediler. Öndeki birimle olan katır sahibi yerel arkadaş döner.

"Ne oldu niye gelmiyorsunuz?"

"Katır gelmiyor. Yol kötü" der, biri.

Arkadaş geldikten birkaç dakika sonra katır yolu geçmiştir.

"Yahu bravo, nasıl becerdin kirvem?"

"Valla ikna sorunu, ikna edebilirsen katırı bile geçirirsin" der arkadaş.

Askeri otoriteler vuruşuyordu. Modern çağın modern donanımı karşısında, basit araçlar ayaklanıyordu. Koca dev, sağından solundan şişleniyor, beyhude kışkırtmalardan geçiriliyordu. Ani, atik yönelimlerle maneviyatı kırılıyordu. Ayı domuzdan, domuz kurttan, kurt ayıdan kaçıyordu. Domuzun hantal varlığına çevik darbelerle yönelen kurt, başarıya koşuyordu. Başarılar, ihtisasa yönelimin evinde pişiyordu. Meşe yaprağa düştüğünde, karakollara düşen korku büyüyordu. Somut ihbar durumları olmadıkça çıkmıyordu operasyona. Karakol karargahlarını korumak esas iş durumuna geliyordu. Kitle, gücün ateşinde ısınıyordu.

Ovacık tabur komutanı meczup bir adamdı. Köylülerin yanında biraz babacan görünmek işine gelirdi. Sokakta pek görünmez, az sayıda ziyaretçi kabul ederdi. "Bu halktan korkun. Bunların ne yapacağı belli olmaz, hangi taşın altında saklanırlar bilinmez" diyordu astlarına. Üstlerine karşı uşak ruhluydu.

En son, sonbaharda Şahverdi'ye yaptığı operasyonla tanınıyordu. Şafakla birlikte evleri sarmış, Hıdır Kanas'ı sorguya almıştı.

"Adın ne?"

"Hıdır."

"Soyadın ne?"

"Valla komutan ahan nüfus cüzdanı."

Binbaşı gevrek gevrek konuşan adamı yukarıdan aşağı süzdü. "Bu adam akıllı mı, deli mi?" diye düşündü. Nüfus cüzdanını alıp baktı.

"Sen kendi soyadını bilmiyor musun?"

"Valla biliyorum desem sen inanmazsın, bilmiyorum desem ben inanmam."

"Bu adam deli galiba,"diye geçirdi aklından

"Teröristleri besliyorsunuz değil mi?"

"Hee, Besliyoruz valla."

"Köye geliyorlar mı?"

"Geliyorlar valla."

Binbaşıyı bir telaş sardı. "Bu deli adam doğru mu söylüyor acaba. Gelirler mi gelirler. Bunların bir bildiği vardır." Dili gevşedi, tedirginlik sardı ruhunu.

"Nereden geliyorlar? Ne zaman geliyorlar?"

"Valla Komutan belli olmaz. Onlar kurt gibi. Bir baktın aha taşın altından çıktılar. Bir baktın, şu kemerin taşın altından çıktılar. Bir baktın o ormanın kökünden, bir baktın şu bırıkın (küçük orman) kökünden çıktılar. Bakarsın yoldan, bakarsın tumdan (otlak) geliyorlar. Bir bakarsın ahan o tepeden çıktılar, bakarsın rayeden (yoldan) geliyorlar. Kurdun yolu bilinir mi komutan."

Binbaşı anladığı, anlamadığı konuşmaların tümünü dinleyemedi. Başçavuşu çağırdı.

"O tepeye makineli timi gönder. Aşağıda yol ağzındaki güçleri tepelere dağıtsınlar. Diğerlerine çağrı yap, acele etsinler."

Binbaşı, baygın baygın, uzun uzun duran Hıdır Kanas'a döndü yine. Kollarının uzunluğunu yanlarına bırakmıştı. Şapkası sol gözüne doğru eğilmişti. İyiden iyiye boş vermiş, iyice saflaşmıştı.

"Kaç kişi geliyorlar?"

"Valla komutan ben elliden yukarı saymasını bilmiyorum. Üç kere saydım elliye vardım. Arkası daha dağdaydı."

Binbaşının telaşı kamçılandı iyice.

"Aran iyi herhalde onlarla."

"Valla komutan, senin için bir ülkeyi devirirız dediler. Niye dediler bilmem."

Ters ters baktı Hıdır Kanas'a.

"Tamam, yıkıl karşımdan."

"Başımıza bela olacak aptal adam. Siyasetin adamıdır. Allah bilir. Hangi örgüt acaba?"

Sırtını dönmüş yavaş yavaş yürüyen Hıdır Kanas'a seslendi binbaşı.

"Hıdır Kanas, gel buraya gel."

"Buyur komutan."

"Söyle bakalım bu bahsettiklerin hangi siyaset?"

Yumuşak yumuşak düşündü Hıdır Kanas.

"Valla komutan; bir keresinde Apocular bizim odayı, Partizancılar da bizim Dunıkı (küçük mutfak) doldurmuştu."

"Dunık ne lan?"

"Dunık bizim boneçeyi.(Mutfak ve kiler)"

"Doğru dürüst konuş lan. Sen Türkçe bilmiyor musun?"

"Valla komutan boneçeyi, non, torak, un koyduğumuz yer."

"Niye şunu doğru dürüst söylemiyorsun lan."

"Valla komutan sere axıre desem sen anlamazsın. Diğerlerinden de ben anlamam."

"Tamam tamam; defol."

"Sağ ol."

Geniş kalın eliyle bir selam verdi şapkasının yanından. Yavaş yavaş yürüyüp gitti.

Binbaşı birliğini alıp köyden çıktı hemen. Köylüler, Hıdır Kanas'ın anlatımlarını dilden dile yaydılar.

***

Çatışma haberini radyodan dinlediler. Ana birlik o yana doğru hareketlendi. "Bizim olabilir"; ihtimalin fazlasını oluşturmuştu. Bir gün sonra birim hakkında ayrıntılı bilgi alınamadıysa da; Kasap'ın ayrı düştüğü ve bir şehit verildiği öğrenilmişti. Birlik; Xoşan'ın yakınlarında konaklıyordu. Nöbetçi, karşı tepeden acayip kılıklı birinin indiğini haber verdi. Reha ve iki kişi dürbünle gözlemlediler. Salaxane

(Avare) gibi dolaşan kişiyi tanıdı Reha.

"Bu bizim Kasap."

Onu tanıyan birkaç kişi daha baktı dürbünle. Reha'yı onayladılar. Kürtçe çağrılarla Kasap getirildi. Yaralıların olduğunu köylülerden duymuştu Kasap. Çevresine toplananlara, olayı kendi görünüşünden aktardı. Ezgela suskun, şüpheli bir tarzda dinledi. Yaralılara ulaşmak için Ezgela, Meral ve Reha'nın da olduğu bir birim ayrıldı birlikten, o akşam.

Vadinin derinliğinde, köylülerin şefkatinde buldular birimi. Hareket kapasiteleri daralmıştı. Tedaviyi o alanda sürdürmek gerekiyordu. Meral, muayene için kolları sıvadı. Usta bir cerrah hüneri vardı parmaklarında. Cerrahi malzemeleri dezenfekteden geçirdi.

"En çok ve derin yaralar Ünal'da. İçindeki şarapnelleri çıkaracağız önce."

Ünal'ın yüz hattı şekilden şekile giriyordu. Bıcak altına yatmış Öküz gibi bakıyordu Meral'in elindeki pens'e.

"Yani onu mu sokacaksın yaraya?"

Hafifçe gülümsedi Meral.

"Üzülme Ünal, ne olacak yarım metre bir şey" dedi Reha.

Ağzını kulaklarına doğru çeken, korku karışımı bir gülüş yayıldı Ünal'ın suratına.

"'Meral gelirse canımıza okur' deyip duruyordu zaten" dedi OralUmut.

"Yok, yani biz Amazon'dayken pensler yetmiyordu, özel sondajlarla çıkarıyorduk şarapnelleri."

"Şimdi özel bir sondaj da sana yapılacak, sıyır pantolonunu, sırt üstü yat bakalım?" Meral'in sert talimatı Ünal'ın esprisine korkular yaydı.

Lokal anestezi kalçalarının derinliğine nüfuz etmemişti. Etlerini yırtan şarapneller Meral'in elinde zar ağlıyordu. Zar ağlayanlar sadece onlar değildi. Ünal'ın kendini sıkan ağrıları ve seyircilerin bir bölümü de zar ağlıyordu. Yüzler buruşuyor, Meral'in yeteneklerine ilgi artıyordu. Akşama kadar ilk tedaviyi tamamladı Meral. Ünal'ın kalçalarında dördü derin, üçü yüzeysel yedi delik vardı.

"Ünal anlayamadık; sen kafanı gömüp kıçını havaya mı diktin? Ne isabet. Hepsi aynı noktaya yönelmiş," dedi Meral.

"Küçük bir taşı mevzi yaptım. Kafamı sakladım, sağımı solumu çektim, ne yaptıysam da orası kaldı dışarda."

Birim iki gün sonra daha uygun görülen bir noktaya çıkarıldı. Çatışma değerlendirmesi, tüm savaşçıların gözleminde ele alındı. Birimin kendisinden kaynaklı yanlışları belirlendi.

"Çevreyi yeterince denetlemeden ve nöbet tutmadan ateş yakmaya girişmek, silahsız bir şekilde birimden uzaklaşmak, biraz daha yürüyerek daha uygun yere çekilebilme imkanı varken bunu gözetmemek, çatışma anında yeterli bir denetim sağlayamamak" noktalarında zaaflar tespit edildi.

Ezgela, Reha ile Moza'nın Komutanlık sıralama derecesini hatırlamadığı için Reha'yı komutadan birinci derecede sorumlu kıldı. Kendisi iki kişiyle oradan ayrıldı. Birimin tedavisi yoğunlaştırılıyor, beslenme koşulları zorlanıyordu. Beyazdağı, Zimek'i, Kırnik karakolunu karşıdan gözlemleyen bir ormanın dar alanına yerleşmişti birim. Vadi alabildiğine derinde kalmıştı. Orman, her sabah bin bir çeşit kuş sesiyle uyanıyordu. Hangi sesin hangi kuşa ait olduğu tam tespit edilemiyordu. Kuşların şarkılarıda üşümek, güzelleştiriyordu insanı. Aşk ve sevgi düşüyordu namluya. Sabah kızıllığı öykülenmeye değer malzemeler oluşturuyordu.

Karadeniz dağlarında vurulan Kinem'in ölüm haberi ulaşıyordu varoşlara, Dersim kırlarına. Karadeniz türküleri mırıldanıyordu gözler. Artvin'in Şavşat ilçesinde düşen tohum, Dersim kokusuyla besleniyordu. "Yaşamak için ölmek, onurun minvaline düşmedikçe, dünya kötülüklerden arınmaz." diyordu öğretmen bilinci. Korkuyu, ölümü bu yüzden kanıksar olmuştu partizanlar. Küçük direnişler, büyük dalgalar koparabilirdi. Yeter ki direniş direnişe eklenebilsin.

İkinci mıntıka birliği ayrılmıştı. Şıxo, Kara Adam ve Kutan vardı birliğin komutasında. Dersim çepeçevre, hücre hücre ele alınabilirdi bu güçle. Hareketliliği, esneklik, planlama ve insiyatifin sınırı belirleyecekti. Ürün, aklın yetkin düzeyi ve elin hamarat becerilerinde boy verecekti. Evrimin devinimine ateş düşecekti. Kudurtacak, delirtecek,

azdıracaktı onu. Dürtüleri artacak, gözleri faltaşı gibi açılacaktı. Kapılar kırılacak, pencere pervazları camsız kalacaktı. Gelişmeler bu muazzam olgunluk çağında, bendini güçlü sıçrayışlarla yıkacaktı. Adını devrim koyacaktı bütün çocuklarının. Boy boy, tip tip, renk renk çocuklar olacaktı bunlar. Al yeleli atların sırtında güneşe koşan çocuklar. Siper siper, mevzi mevzi uyuyacak, kuşlarla söyleşecek kurtlarla sevişecekti. Doğurgan ve mübarek olacaktı. Kendi çağının yarını, dünün bugünü olacaktı. Haziran türküleri, Mayıs ezgileriyle bütünleşecekti.

"Sorunlarla mücadelenin merkezinde olmak için, öncelikle partili olmak bir gerekliliktir. Partili olmak için daha da yoğunlaşmak gerek."

"Çok garip geliyor bana. Bu işin yürüyeceğini sanmıyorum. Şüpheli, kinayeli bir barış; sanki her şey hesaplı."

"Gidişatı iyi değerlendirmek gerek. Sorunlar yaşanacak, ama bu birlik gerekliydi. Onun gerekliliğini kabul etmek, en önemli yan bence. Ondan sonrası kolay. Genel çıkarlar düzleminde hareket edilirse mesele kalmaz. Önderlik belirleyici olacak."

Meral sustu. Reha devam etti.

"Kitabı bitirdin mi?"

"Hâlâ bitiremedim. Bana biraz yardım edebilir misin, kadın sorununu ele alacak bir yazı hazırlamayı istiyorum."

"Nasıl bir şey düşünüyorsun?"

"Özellikle bizim örgütte kadının pozisyonuna dair olsun istiyorum. Çok iyi bir şey olmalı."

"Öncelikle çok mükemmel sonuçlara varmadan ziyade, iyiyi hedefleyerek yapmak gerek. Ayrıca, özgücümüze ilişkin olursa daha iyi olur. Zaten parti yazılarında ve yayınlarda genellemelere çokça yer veriliyor. Özgül sorunlar yeterince irdelenmiyor. Bu konuda ciddi sorunlar var."

"Sorun ne demek. 'Örnek' olarak ortaya çıkanların karılarını dövdüğü bir yapıda sorun değil; ölüm var demektir. Bunların kafasını ezeceksin."

"Kim dövüyormuş?"

"Daha dün birlikten ayrıldığımız gün, Ezgela dövdü karısını."

"Bence şu 'karı' kelimesini kullanmamak gerek. Kölelik ve aşağılamak kokuyor bu deyim."

"Doğru benim de öyle ağzıma geldi." dedi Meral.

"O olayı senin bildiğini bilmiyordum."

"Kim bilmiyor ki. Bahar'ı birlikten yukarı götürdü konuşmak için, bağırtı sesleri geliyordu. Kız geldi ki perişan olmuş."

"Vahim bir durum. O olaydan bir kaçgün önce, bu türden birkaç olayın konu edildiği bir yazı getirip bana verdi. Çoğu da birlik öncesi gerçekleşmiş olaylar. 'Bu doğru olmaz, bunlar geride kalmış olaylar. Bizim tekrar gündeme getirişimiz iyi görülmez. Bunun kullanıldığı falan sanılır. Sen bunları zamanında konu etmeliydin. Şimdi ele almak iyi olmaz. Ama bundan sonra böylesi durumlar olursa gündeme getir. Biz de o yoldaşla konuşuruz, eleştiririz. Böyle bir şey kabul edilemez' dedim. O da kabul etti."

"Bir de önderlik edecekler, Allahın belaları."

"Soruna tepkici değil mantıklı yanaşmak gerek. Bence, bayanlar köleliklerini yenmeden, ve kadının kendisi baş kaldırmadan erkek şovenizminin kendisi yıkılmaz. Yamanma, yakarma ve ikircilik ruhumuza işlemiş. Onu kırmak gelişmenin teminatı olacak."

"Bence önce erkekler kendi kafalarını kırmalı."

"Sen şimdi işi tepkilerinin ucuna dökmeyi bırak, karşılıklı mantıklı çözümlerin yolunu göster."

Tartışmanın sertleşen gerçekliği içinde bir taslak çıkardılar birlikte. Meral'in tepkilerinin uç kısmında yıkıcı ve yergili söylemler vardı. Erken kızıp, erken dağıtırdı sirke küpünü. Bütün kötülükler dil ucuna akardı. Bazen onulmaz kırgınlık düşerdi gece sefalarına. Eyvallah etmeyen diklenişi hoşuna gidiyordu Reha'nın. "En kötü kadın en köle ruhlu kadındır." "Kocacığım" deyip yakaran kadın, köle kadındır onun için. Özgürlüğü parmak uçlarında duyan, zincirlerini, tabularını kıran kadındı yarının kadını.

"Ben olsam onun yerinde parçalarım kafasını."

"Ben seni dövüyorum, parçala hadi."

Evirip, çevirip bir güzel benzetti Meral'i. Gülme krizlerinden karşı koyma fırsatı bulamadı Meral.

Yıldızlar berraklığın en özgün görüntüsünü sunuyordu. Tilkiler partizan aşklarını seyre durmuştu zuladan. Bir ayı dişiliğini giyiyordu dilinin ucuyla. Mavi atlas yorganın çiçekli yıldızları altında duygu dinginliği bedelsizdi. Silah şakırtıları, barut kokuları, siyaset sortileri arasında büyüyordu aşklar. Dağlarda aşk yaşamak apayrı bir anlamdı. Gülü koparmadan koklamaktı. Gözenin hemen önünde dudaklarınla bedenini öpmekti suyun. Yorgun gecelerde sevişerek dinlenmekti. Aramak bulmak, bulup üretmek, üretileni yeniden aramaktı. Aynı mevzilerde aynı hedefe aynı gözle bakmaktı. Katıksız yaşamak, sorunlar içinde vuruşmaktı eşit silahlarla. Buz kesmiş gecelerin sıcağını birlikte yaratmaktı.

Dağlarda aşkı yaşamanın anlamı sınırsızdı. Tabusuz, korkusuz, cömertçe sarılmaktı vadilere. Çıplak silahın döşünde buluşmaktı. Parmaklardan başlayarak sevişmekti. Köy usulü, kent görgülü, fabrika bilinçli ayrışımlarda birleşmekti. Bir kuşun kanadını okşamaktı.

Samanyolu vakit takip ediyordu. Büyük ayı döl evini resimliyordu. Güdük öpücükler dağılıyordu. Meşe dallarının ucuna tutunmuş gibi duruyordu gökyüzü. İsak kuşu çağrışımlarını gönderiyordu buluğ çağında kızlara. Delikanlılara el eyliyordu puğu kuşu. Pêpo-kêko'su susmuştu yıldız sukünetinde.

Engin mavinin altında, yeşilin hışmına sarınmış bir gece vardı. Dağ silüetleri idam yaftaları gibi asılıyordu yıldızlara. Şiirsel devinimler şaha kalkardı. Dağ göçerlerinin kanatlarında uçuşuyordu romantizm. Börtü böcek ay telaşına çıkmıştı. Ve bir gerilla, yıldızlara hamak kurmuştu. Kayan astere (yıldız), asmene küsmüş mü bilinmiyordu.

Nöbet zamanları arasına yayılıyordu tavşan uykular. Kütüklüğüne baş koyanın rüyaları asi olurmuş.

Bütün kadın gerillalar toplanmıştı. Silahları çapraz, sırtlarına asılıydı. Hepsinin elinde meşeden bir sopa vardı. Orta yerde yedi kat zincire vurulmuş üç kadın duruyordu. Ağızları siyah bir bantla sarılmıştı. Cılız, tıfıl bir gerilla kadın ilk sopayı, bağlı kadınlardan şişman olanına indirdi. Bir yıldız uçuştu sopanın değdiği yerden. Sonra hepsi sopalarını kaldırıp indirdiler. Her sopadan onlarca yıldız uçuştu. Onlar-

ca sopa indi, yüzlerce yıldız uçuştu. Kapkara gece parıltılarla kuşandı. Vurmaları hızlandırdılar. Gökyüzüne yıldız yağmuru akıyordu. Bütün yıldızların çıkardığı ışığın tümünü alnında yansıtan bir kadın çıktı karanlığın içinden.

"Bırakın!" diye bağırdı.

Yetmiş dağın serinliğinde yankılandı sesi. Dişleri pırıl pırıl parlıyordu. Gözlerinin çanağında alaz rengi oynaşıyordu. Yakıcı ve büyüleyiciydi.

"Niye dövüyorsun bunları" diye kükredi.

Eli sopalı kadın gerillalar ürperdi. Herkes geri çekildi. Kara kuru biri çıktı öne.

"Bunlar cinsine ihanet ettiler. Yüreğimizi dağladılar. Zulamızı zehirlediler."

"Neymiş bütün bunlar, ne yapmışlar; nasıl yapmışlar?"

Törelerimizi çiğnediler. Erkeklere başkaldırdılar. Kırdılar, incittiler değerlerimizi."

"Çözün" diye bağırdı hiddetle.

Goril gibi üç kadını çağırdı. Çağırdığı kadınların yardımıyla bütün kadın gerillaların silahlarını topladılar. Hepsinin eline zincir vurdular. Boyunlarına ağır, kalın halkalar taktılar. Elleri bağlı üç kadını çözdüler. Üçünün eline üç gümüş saplı kamçı verdiler.

"Başını kaldırmayanı, kaldırana kadar dövün. Ölenlerin cesedini yakın." dedi Alaz gözlü kadın. Kadın gerillaların çığlıkları koca bir bağırtıya dönüşüyordu. Bağırtı yankılanıyor, yerden yere ulaşıyordu.

Nöbetçinin çağrılarıyla dağıldı uykular. Rüyalar terli ve ateşli yerinden vuruldu. Arsız bir ayaz yayılmıştı şafağa. Tiril tirildi meşelerin incesi. Dünyanın bu yüzü üşümüştü. Zimek köyünün sokak lambası yanıyordu hâlâ. Vadiye inen, oradan da köye çıkan patikalar kurt iziyle süslenmişti. Akşam köyden gelen birimin patikada döktüğü yoğurdu yalıyordu sarı gözlü bir tilki. Toprak uykudan yeni uyanıyordu. Motor gürültüleri akıp gidiyordu Beyaz dağın eteğinden Hozat'a.

"Reha yoldaşı kaldır" dedi nöbetçi. Reha'nın doğrulmasıyla devam etti. "Köye cemseler asker bırakıp döndüler. Yarım saat kadar önce de köyün üstündeki tepelere bıraktılar."

"Niye o zaman kaldırmadın bizi? Herkesi kaldırın, kuşanın. Ekmek ve yiyecek bir şeyler dağıtın yesinler."

Nöbet yerinde olan Pir Ahmet'in yanına çıktı, Reha.

"Köyün altındaki kayalığa indi asker," dedi Pir Ahmet.

"Bu kesin bize yönelik bir durum. Köyün altını ancak buralardan köye doğru çıkışları önlemek için tutarlar. Üst tarafımızdaki sırtlara da çıkarlar birazdan."

İyi gözetlemesini tenbih edip yüz elli metre aşağıdaki birimin yanına indi Reha. Dağıtılan ekmekler yenilirken, kullandıkları eşyaları bir araya topladılar. Meral nöbetçiyi değiştirmeye hazırlanıyordu.

"Nöbet yerinin yaklaşık iki yüz metre üzerindeki kayalığı iyi gözetle. Düşman oraya çıktığında, meşeleri sallamadan bize doğru süzül gel," dedi Meral'e Reha.

Ormanı baştan başa yaran ve askerin ormana girme durumunda muhtemelen kullanabileceği öncelikli patikanın bir ucuna Hayrettin'le Piro Aydın'ı, bir ucuna Çakır ile Pir Ahmet'i yerleştirdi Reha. Talimat, "Düşman ormana girip üzerimize gelmedikçe saklanın ve ateş etmeyin. Girerse iyice yanaştırıp indirin," olarak verilmişti her iki ikiliye.

"Biz ne yapacağız?" dedi Moza.

"Düşman yakın tepelere çıktığında şu alttaki derinliğe doğru elliyüz metre kayıp dağınık şekilde mevzileneceğiz. Büyük ihtimal havanlarlar."

Az sonra Meral'den küçük bir işaret ulaştı. Reha ağaç diplerinden süzülerek yanaştı. Meral eliyle, "Tepemize çıktılar" diye işaret etti. Reha'nın karşı işaretiyle indi nöbet yerinden Meral. Yaralıları ve Meral'i dağınık şekilde ormanın derinliğine indirdi Reha.

"Herkes bir ağacın dibine mevzilensin. Toprağı kazarak mevzi yeri yapmaya çalışın. Hiç kimse ayağa kalkmasın. Tuvalet ihtiyacınızı da yatarak giderin."

Güneşin ilk ışınlarını yansıtarak uçuyordu helikopterler. Büyük gümbürtülerle iniyordu yukarıdaki hakim tepeye. Havan, top ve bolca özel tim bırakıyordu. Konuşmalar, küfürleşmeler ormanın derinliklerine iniyordu. İlk havan serseri mayın gibi vadiye savruldu. Dik bir

kayanın döşüne inen top, ateşe, sese ve şarapnele dönüştü. "Çok aşağı gitti" dedi bir telsiz diğerine. Üçüncü havanda isabeti yakaladılar. Havanlar peş peşe patlıyordu. Ormanın karşıdan görünen ve grubun kaldığı noktaya en yakın olan derinliğe iniyordu hepsi. Yerin yumuşak bedeni bir avantajdı partizanlar için. Yumuşaklığa gömülen havan tesir etkisini yitiriyordu. Sağlarına sollarına, hemen yanlarına düşüyordu havanlar. Yakın taşlıkta olan özel timler, "teslim olun, kurtulamazsınız" çağrıları yaptıktan sonra, küfür ve tahrik faslına başlamışlardı. Yer tespiti için özel yöntemler deniyorlardı. İsmail ile Ahmet'in karşısına bir makineli tüfek kurulmuştu.

Zimek köylüleri telaşlarını kuşanıp Hozat'a yönelmişlerdi. "Asker kayıp verirse gelip hıncını bizden çıkarır," diyorlardı. Tecrübeler, onların pratik taktiklerinin yönelimini çiziyordu. Kırmızıdağın Zimek'e bakan yüzünde ikinci hemgameydi bu. Birlik öncesi DABK kanadının, İncixa baskını sonrası aynı şafakla başlamıştı çatışma. Ali Ekber'i ele geçirip işkenceyle katletmişlerdi. Ormana girmeye kalkan girdiğine pişman edilmişti. O türden birkaç çatışmadan sonra ormana girmeye cesaret edemiyordu asker.

Yerkürenin zıvanadan taşan zulmü bu diyara akmıştı. Anılar, acılarla birlikte anlam kazanırdı. Bir kök, bir önceki köke şahitlik ederdi. Baba oğluyla aynı ateşte yanardı. Kız kardeşiyle birlikte dağlanırdı. Doğuran doğurduğuna, ağlayan ağladığına yanardı. Yetmiş soyluk secere gün yüzü için ağlardı. Kar yangına, yangın cennetine düşerdi insanların. Bütün nizamlar, nizamsızlıklar üzerine kurulurdu. Köktenci rivayetler erişirdi doruklara. Zap ağlar, Fırat ağlar, Dicle ağlardı.

Havan atışını yirmiye kadar takip etmiş, ondan sonra saymaktan vazgeçmişti Meral. Yirmibirinci havan hemen ayaklarının dibine düştü. Kulaklarını çıldırtan bir sesten sonra, genze zehir kokuları yayılıyordu. "Çok yakına düştü. Tam üstümüze düşse hiç şansımız yok. Köpekler tam noktaya atıyorlar. Bu bir ihbar değil sadece herhalde yerimizi tam çıkardıklarına göre, gözetleme de yapmışlar." Yorumlara, değerlendirmelere, cesarete, korkuya, uzanıp uzanıp geliyordu Meral. Reha'yı görebilmek için kafasını kaldırdı baktı. Göremedi. "Sakın ayağa kalkmayın," talimatını hatırladı. "Havan ateşlenince belli olu-

yor. Ondan sonra yirmibeş saniye zamanım var, bir şey olmaz." diye düşündü, rahatlattı kendini. İlk konumlanışında görebiliyordu Reha'yı. Bu kez göremeyişini farklı yorumlara araladı. Az ilerisindeki Moza'ya sormak istedi. "Şu adamda da gülünecek, konuşulacak surat yok" deyip vazgeçti. Bir havan daha patladı az ilerde. Timlerin kükreyişi, küfürleri yayılıyordu "Alçak köpekler" diye söylendi. "Bayanların olduğunu biliyorlar, özellikle de bayanlara küfrederek, tahrik ediyor alçaklar." Yine Reha'ya kaydı aklı. "Bir havan gelip düşse üzerine haberimiz olmaz. Diğerleri görüyorlar mı acep." Merakını yenemedi. "Kalkıp bir bakayım. Havan atılır atılmaz yatarım. Ateşlenme sesi uyarır beni. Talimatı çiğnemek olur mu? Olur tabii" Alnını yere koydu. Silahını sağ yanına almıştı. Gözleri meşe ağaçlarını aralıyordu. Peş peşe birkaç tanesi daha patladı havanların. Son havan Reha'nın bulunduğu yöne indirmişti şiddetini. Merakı iyiden iyiye arttı. İlk mevzilenişten sonra iki saat geçmişti. Ve ses seda yoktu Reha'dan. "Ya bir havanın ateşinde kavrulmuşsa" diye düşündü. İçi buruldu. Yalnızlaştı aniden. Çırılçıplak bir ormana düşmüş gibiydi.

***

"Yaşamak; bireylerin, toplumların erekleri bağlamında bir anlam kazanır" diyordu öğretmen bilinci. Körelmiş hedefler, cehennemin taa yedi kat dibine savrulur. Nereye gideceği belli olmaz. Yaşar mı, ölür mü bilinmez. Kimi kere bir maviyi öpebilmektir yaşamak. Kimi kere, dorukları dumanlı bir sevda. Buz parçaları, ateş yangınlarıdır kimi kere. Kimi kere umarsız bir sevişmenin deminde tükenmektir. Dolu dolu olanı da vardır. Kahkahalı, hıçkırıklı olanı da.

Bir kurt için yağma, talan ve saldırıdır. Tilki için kandırmak, fendê almaktır. Eşek için itaattir, itaati kutsamaktır; yorulmamaktır. Öküz için, basbayağısından öküzlüktür. Tavşan için korkusuz bir dirhem uykudur. Aygır için kikir kikir kişnemektir. Katır için çoban Memet'e dip çevirmektir. Ayı için sükünet ve şevktir.

Lise öğrencisi yağız ince bir delikanlıyı çağırdılar.

"Senin işin nedir?" dediler, "Yaşamak".

"Bir beyaz kağıt, üzerinde diploma yazan" dedi.

Yaşlıca bir adamın yanına sokuldular.

"Yaşamak" dedi biri.

"O kelimeyi hiç tanıyamadım" dedi.

"Kaç yaşındasın?" diye sordu bir diğeri.

"Altmış beş."

"Bu yaşamak olmuyor mu?" dedi ilk sorgucu.

"Altmış beş yaş yaşamanın değil, sürünmenin tanığıdır." dedi adam.

Bir Laz'a sokuldular, köylüydü.

"Bir Laz için yaşamak nedir?"

"İki hamsiyi istediği gibi yemektir." dedi adam.

Türk olana ilişti biri. İşçiydi.

"Yaşamak, yaşamak diyorum" dedi.

"Boş ver be abi. Cebinde paran varsa bir çay söyle içelim. Öğretmen, 'Ne mutlu (ki) Türksün' diyor. Patron 'ne mutlu ki ben varım' diyor. Mezarcı başı, 'nasıl olsa buraya geleceksin, bir an önce gel' diyor."

Hacının birine yanaşıyor biri.

"Eşek gelip, kambur eşek olarak gitmektir." diyor.

Malatyalı'ya sordular.

"Kendi yağında kavrulmaktır" dedi.

Ada'lıya sordular.

"Poğ yemektir" dedi.

Ararat'a sordular.

"Başımın dumanlarına bak" dedi. "Koynumda ağıt besledim. Kanım kurudu, yeşilim çıldırdı. Başımı yedi bulutlar. O yedikçe baş diredim. Baş diredikçe susadım. Sular yetmedi kan içtim. Kan yetmedi kurudum. Aynı şafağa bakan ateşlerce yakıldım. Sürüldüm, kıyıldım. Yeniden düştüm okyanuslara. Bir tek dumanım kaldı, bir de bereketim. Biriyle başımı korudum. Biriyle döşümü bezedim. Tufanlara meydan okudum ve geldim bugüne."

"Ey Munzur! Ateşin rengi sende mi, Ararat'ta mı?" dedi biri .

"Biz aynı parkurun koşucularıyız" dedi. "Bayrak yarışında en öndeyiz. Onun düştüğü yerden ben alırım, benim düştüğüm yerden o alır ateşi. Hedefi belirsizce koştuk asırlarca. Biz koştuk ateş büyüdü.

Biz koştuk hedef karardı. Sis dağıldı, görüngü belirdi, biz yanaştık o karardı. Şimdi ateş benim elimde. Ararat beni bekler. Yorgun ve sabırsızdır. Kusura bakmayın ama gitmem gerek." dedi.

Dicle'nin bağrından kopmuştu ateş. Zap'ları taşırmıştı. Fırat'ın diline düşen kıvılcım tutuşturmuştu Munzur'u. Şimdi bir şölen zamanı kurulmuştu dağlara. Yaşamak, ölümün adına tutunmuştu Kürdistan'da. Korku, endişe, kaçış, cesaret, kaygı, umut olmuştu, yaşamak. Hangi an hangisi gündemlenir bilinmiyordu. Hangi kenti, hangi köyü çevirecek acı! Kestirilemiyordu. Kim ki bu acının yönünü çevirmeye kalkar, o, yangını olurdu bu gecenin. Gece koyulaşır, ateş harlanırdı. Gök zıvanadan çıkardı. Yangın kavurdukça istemler kışkırtılırdı.

Ağır ağır yürüdü kapıya ihtiyar adam. Kapıyı sessizce açtı.

"Buyurun" dedi.

Peş peşe girdiler içeri. İki yaşlı kadın aynı yatağın üzerinde doğrulmuş giyiniyordu. Evin çehresi, bit pazarını andıran eskici dükkanı gibiydi. Dağınıklığın içinde yer bulup oturan, kendisinden sonrakine yer aralamaya çalışıyordu. İhtiyar üzerini giyinmeyle uğraşıyordu. Bir tomar giyeceğin üzerine çekti şalvarını. Uçkurunu bağlayıp şalvarının içine koydu. Bıyıklarının genişliği ve uzunluğu, kaşlarının enginliğiyle birleşince küçük bir yüz kalıyordu geriye. Başı, üst üste sarıklarla sarılmıştı.

"Tam yerine geldik" diye fısıldadı biri yanındakine.

"Niye?" diye sordu dinleyen.

"Birkaç yaşlı, yiyecek ekmekleri var mı? Zavallılar baksana"

Sustu diğeri.

"Nasılsın amca" dedi komutan kılıklı biri.

"Eee işte. Eyi diyek eyi olsun oğul. Dünya kuruyor biz nasıl eyi olak."

"Öyle olur amca; herkesin iyi olduğu bir dünyayı kim verecek bize. Biz de diyoruz iyi olan bir dünyayı yaratalım."

Alaycı bir gülüş yayıldı bıyıklarına ihtiyarın.

"Niye amca, niye gülüyorsun?"

"Biz epey sene gördük oğul. Otuz sekizde 'dünyayı alt-üst ederiz' dedik. Oldu ki, dünya baskın geldi. Dağa çıkmayan yukarıdaki rüzga-

rı bilmez, oğul. Gecenin dili olsa söyler size. Bu millet acının götünden çıkmış oğul. Bu milletin damarından akan kanı durdur, bu millet üç gün yaşamaz."

Adam dışarı çıktı.

"İmalı ve anlamlı konuşuyor amca" dedi biri. Birkaçı onayladı. Bir kucak odunla geri geldi.

"Sen bırak biz uğraşırız ateşle amca."

"Ateşi yakın. Demlik ahan orada, onu da koyun. Çay terektedir, çayınızı da demleyin."

"Ne diyorsun amca, boşuna mı kürek sallıyoruz dersin?" dedi konuşan.

Tepeli, yüksek, aklaşmış kaşlarının altında sade seyirlerden geçmiş gözleri ışıldıyordu. Tecrübe alim denizinden süzülüyordu, yıkım ve yokluk dökülüyordu kırışıklarından.

"Otu çek köküne bak' derdi rahmetli dedem. Haşaaa, size diyecek bir şeyim yok. Bunca merkebin olduğu dünyada işiniz zor derim. Bu milletin kökünde ihanet mayası var. Mizewredir (Ajan, ihbarcı), beyaxçıdır (Sığınmacı). Dibine diken deyse, şiş batır der. Başına şıvık (İnce söğüt çubuğu) vursan, mığ çak der. Kürt milleti elbirliği yapsa, Munzur'un yolunu çevirir yokuşa oğul"

"Yapar yapar amca, elbirliği de yapar. Zor olur ama yapar, biz inanıyoruz."

Kafasını sağa doğru indirdi usulca. Kadınlara anlamlı anlamlı baktı. Kadınlar kızları öptü teker teker. Kızlardan ikisi kadınlarla ev damına geçti. Adam gençleri göz göz süzerek konuşmasına devam etti.

"Zifiri bir gecede gezen ayı, düşmanlarını silüetinden tanır. Siz bu milleti daha iyi tanırsınız oğul. Ama ben derim ki, ağlamaya alışan çocuk emzik denilen yalancıyla durmaz. Ona anasının memesi gerek. Şimdi tutturmuş Apo, 'Kürt, Kürt, Kürt', 'İte de ata da soy gerek' derdi rahmetli dedem, anasının memesini tutmayana kadar bu millet şad olmaz oğul."

"Amca ulusalcı galiba" diye söylendi yanındakine dinleyicilerden biri.

"Mesele açlık, tokluk sorunudur amca. Kürt, kürtlüğüne sahip ol-

sa ne olur, karnını doyuran meme kürtlük değil," dedi konuşmacı.

"Bizi sürgün ettiler. Her birimize altın değerinde yer verdiler. Hiç birimizin umrunda olmadı. Şu dağlar, şu zulüm bizi çekti getirdi. Karnımız da toktu, altımız da sıcaktı orda. İnsan ateşin aşkına düştü mü bir kez, iflah olmaz. Ateşte yanana kadar iflah olmaz. Şimdi de, katırın peşinden giden, onun osuruğunu bilir. Bu millet bile bile ateşe koşuyorsa, ona anasının memesi gerek oğul. Anasını karşısına koyar, memesine başka çocuğu bırakırsan, o çocuk çıldırır oğul. Kendisini yer bitirir."

Dinleyiciler dikkat kesilmişti ihtiyarın konuşmalarına. Karşı konuşmacı susuyordu. Zorlanıyordu. Yılları yemiş bitirmiş bir yaşam tanığı vardı karşısında. Felsefe yapmayı bilmez. Aklına estiği, içinden geldiği gibi konuşur. Anlamlı ve derin söz eder. İki siyasi lafazanlıkla yola gelecek göz yok ihtiyarda. Bilgiçliğe, sükseli laflara hiç rağbet edecek gibi değil.

"Biz anasının memesini emmesin demiyoruz amca. Aksine onu en iyi bizim siyasetimiz sağlayacak. Ama biz diyoruz ki, bu halk Kürt'lük diye ortaya çıkmasın, sınıf desin, ekmek desin, iş desin, demokrasi desin istiyoruz."

Adam kalın, yorgun, beyaz bıyıklarını küçük yanaklarına yapıştırdı sağ eliyle. Derine bakan gözleri, bir toy delikanlıya ders verir pozisyondaydı. Dinlemesini bilen, yorumlayan, irdeleyen ahengini bezenmişti gözleri.

"Dedim size oğul. Sürgüne gittiğimizde bizlerin kimine verilen yerler çok iyiydi. Karnımız toktu. Ama bizi toprak çekiyordu. Ne ettilerse çare bulamadılar. Sen ne dersen de ama dağ karşında duruyor. Sen tepe o dağ. Senin bağrında daha mübarek yemişler olabilir. Ama oğul, dağın gölgesi yemişlerine düşer. Güneş hep benim tepemde döner deme."

"Bilmece gibi konuşuyo ihtiyar" dedi ufaklık yanındakine.

"Amcaya sorsana kimi destekliyormuş?" dedi biri kendi konuşmacılarına.

"Ne diyorsun amca, bizim siyasetimiz mi iyi, ulusalcıların mı? Apocuların mı?"

Sol yanağına yumuşak bir astar çekti avucuyla. Konuşan delikanlının gözlerine baktı derin derin. Kendi düşüncelerine önem verilmesi, dikkatle dinlenilmesi hoşuna gitmişti ihtiyarın. Bilgili çocuklardı hepsi. Cesurdu. Bir söyledikleri on yere kanun olurdu. Kapıdan sofra taşıyıcıları kızlar ve kadınlar göründü. Naylon leğenin üzerine geniş bir sini koydular. Tomar tomar ekmek indirdiler yanlara. Ortaya koca bir tas tereyağında pişirilmiş yumurta koydular. Derin iki tas yoğurt, tereyağıyla karıştırılmış taze çökelek ve bir tabak bulgur pilavı kondu sofraya. İştahları kabaran gerillalar sabırsızlanıyordu. Ağzını şapırdatanlar, dudaklarını yalayanlar da vardı. Dikkatler konuşmalardan sofraya kaymıştı.

"Hele buyurun, karnınızı doyurun önce. Aç olanın aklı midesinde kalır. Pek konuşmak istiyorsan karnını tok tutacaksın. Aç adamın kararı, tuluğun ağzına bakar."

Sofrada yakın mesafe muharebeye girişmiş gençler kahkahalarla güldüler bu deyime.

"Tam da bizim Şıxo'nun kararları olur o zaman" dedi biri.

Gülüşmeler yaygınlaştı.

"Bakın oğul size bir mesele anlatayım. Biz artık ihtiyarladık kusura bakmayın, eyilik sizin olsun, tanrı size yardım etsin."

Suskun bakışlar, lapur lupur ağız sesleri arasında devam etti konuşmasına ihtiyar.

"Kervancı cemaatı oturup tartışmış. Bir taraf 'deve olmazsa kervan olmaz' demiş; diğer taraf, 'eşek olmazsa kervan olmaz' demiş. Sorunu çözememişler. 'İki ayrı kervan çıkaralım,' 'deveye değer verenler yolda eşeği benzetsinler, eşek diyenler de develeri;' derken kervanlar yola çıkmış. Deve diyen taraf yolda eşeği gebertmiş. Kervan kalmış yolda gitmez olmuş. Kervancılar ne yapmışlarsa develeri yürütememişler. Bırakıp gelmişler. Diğer taraf da develeri haklamış. Yükler kalmış ortada. Eşeğe bindirmişler, eşek altından kalkamamış. Onlar da bırakıp gelmişler. Cemaatçıbaşı söz almış. 'Asıl eşek biziz' demiş. "Çöl, yol ve kervan oldukça eşekle deveyi birbirinden ayıran eşeğin taa kendisidir' demiş.

Dinleyenler birbirine bakındılar. "Benzetecek başka bir şey bula-

madın mı amca?" dedi biri. Konuşmacıdan müdahale isteyen bakışlar dolandı.

"Bizim yaşlılarımız teşbihde hata olmaz' derler. Kötü niyetle söylenen bir şey değil. Halkımızın açık sözlü olması iyidir. Onu engellemek değil, geliştirmek gerek."

İhtiyarın kulakları fiskoslu konuşmaları duymayacak kadar yıpranmıştı. Konuşmasına dair konuşulduğunu anlıyordu. Gözlerinin derinliğini oğuşturdu.

"Bu bir meseldir. Yanlış anlamayın oğul. Demem o ki, biriniz dağ, biriniz tepe. Bu millet güçten, kuvvetten anlar. Sizin de birbirinize ihtiyacınız var. Onlar biraz milleti incitiyor, eyi etmiyorlar. Ama gene de koruyun, kollayın birbirinizi."

Tıka basa doldurdular midelerini. Bir tomar ekmek daha gelmişti sofraya. Yoğurt tazelenmiş, yağ çökelekli bir tas daha getirilmişti. Grup evden çıktığında gece yarıyı geçmişti. Yerlerde bolca izmarit, bulaşık kapkaçak ve sıcak uykuları kalmıştı geride.

"Şu yerleri bir süpür Xatê. Sigara dolmuş her yer. Bizde cıgara içen yok. Asker gelir başımıza, gel de cevap ver."

Xatê süpürgenin ucuyla bir araya getirdi izmaritleri. Diğer kadın ortalığı eski haline çevirdi. Adam uçkurunu çözdü usuldan.

"Biz seksen yaşa geldik. Parmak kadar çocuklar, ağzı süt kokuyor hepsinin. Bizim yaşımızın yarısını bile göremiyecek bir çoğu."

Söylene söylene yattı adam. Kadınların ahlanışı geceye tutunuyordu. Bu üç insanın yaşamı pek kimsenin umrunda değildi. Kapılarına gerillanın sıcak solukları iliştiğinde gülebiliyorlardı. Dipçiklerin, zincirlerin acılarını taşırlar sırtlarında. Botan köylüleri ekmek taşır gecede. Uyuşukluğun sükünetini bozmuştur koca koca yaşlıları. Dersim yaşlısı miğman ağarlar; kör, kahpe, soğuk gecelerde.

Kimse için anlamı olmasa da gerilla için anlamı sınırsız.

"Senin için yaşamak nedir?" desen.

"Sürünüp gidiyoruz" der ihtiyar adam. Bağrında bir dirilişi taşıyan "sürünme"dir bu. Şafak vakti güne sürer alınlarını. Dua eder, su taşır, yol verir. Munzur bakar, Ararat durur seyrine.

Ovacık, Pülümür, Hozat boyları gürül gürüldü. Partizan türküleri

dolanıyordu koyakları. Yaşam, atış talimleri, tehdit bombalarıyla yan yana sürüyordu.

Ovacık tabur komutanı, muhtarları toplantıya çağırmıştı. Muhtarları bir asker içeri aldı. Göbekli bir başçavuş göbeğini sallayarak girdi odaya. Densiz bakışlarla taradı salondakileri. Kızılçayır muhtarı Kör Rahmi ön sıralarda oturmuştu. Yılışık ve uşakça bir eda kuşanmıştı. Başçavuş Kör Rahmi'nin kör gözüne bir bakış fırlattıktan sonra;

"Hoş geldiniz muhtarlar."

Uğultu şeklinde sesler yükseldi. En yüksek ses Kör Rahmi'den çıktı.

"Binbaşımın biraz işi var. Birazdan gelecek. Ne var ne yok, durumunuz nasıl? Teröristler rahatsız ediyor mu?"

Muhtarlar bu tür sorulara yabancı değildi. Genellikle temkinli davranmayı yeğlerlerdi. Soru karşısında birbirine bakındılar. Kör Rahmi atıldı söze.

"Yok komutanım, bizi rahatsız eden yok."

"Muhtar muhtar, kimi kandırdığınızı sanıyorsunuz? Biz geliyorlar mı desek; siz yok dersiniz. Elimizle yakalıyoruz, siz yok diyorsunuz."

"Yok komutanım, istersen getir kurana el basayım. Muhammet Ali olsun ki, bizi rahatsız eden yok" dedi Kör Rahmi.

"Geliyorlar mı peki muhtar?"

"Kurana el basarım gelmiyorlar, ne istiyorsan ona yemin ederim."

Kör Rahmi'nin konuşması daha bitmemişti ki, Binbaşı girdi içeri. Ayağa kalkan Başçavuş, muhtarlara kalkmaları için eliyle işaret yaptı. Muhtarların hepsi kalktı ayağa. Binbaşı masaya yanaştı.

"İyi iyi oturun" dedi.

Muhtarlar otururken, binbaşı da sandalyesine çöktü. Akrep bakışlarını gezdirdi salonda.

"Sizi çağırmamın nedenini biliyor musunuz?" Hiç kimseden ses çıkmadı. Binbaşı bir daha yineledi sorusunu.

"Nerden bilek komutanım?" dedi Kör Rahmi.

"Bakın; teröristlere karşı yoğun bir çalışma yapıyoruz. Operasyonlar oluyor, olacak. Ormanların içinde bir sürü tek ev, mezra var. Teröristlerle güçlerimiz arasında çatışmalar çıkarsa arada gidersiniz.

Biz vatandaşların arada gitmesini istemiyoruz. Yerlerinizi boşaltmanız en doğrusu. Çatışma durumu olursa biz sizi koruyamayız. Teröristler evlerinizi başınıza yıkar, öyle değil mi?"

Sonradan gelen soruya cevap çıkmadı. Kör Rahmi hafiften başını salladı.

"Öyledir öyle. Biz size söylüyoruz, sizi zorlamıyoruz, ama bir durum olursa sorumlusu biz değiliz. Şimdi size söylüyoruz. Yarın olacakların mesuliyeti bize ait değil. Ya çıkarsınız ya da şu kağıdı imzalayın. Sorumluluk bize ait değil. 'Teröristler gelmiyor, görmüyoruz' diyenler önce imzalasınlar bakalım. Yarın terörist çıkarsa karışmayız."

Suskunluk muhtarların endişesini emiyordu. Ani gelen bir politik manevrayla karşı karşıyaydılar. Orta yaşlı biri kalktı ayağa. Kendisini taktim ettikten sonra devam etti konuşmaya.

"Binbaşım, bizi daha ağır mesuliyetler altında bırakmayın. Biz yerimizi yurdumuzu terk edip nereye gideceğiz. Onu yapmadık mı, 'kağıt imzalayın' diyorsunuz. Bizim çoluk çocuğumuz gece gündüz ormandadır. Davarın peşindedir, odundadır, yabandadır. Nasıl imzalarız biz böyle bir şeyi."

Binbaşının suratına kara fesatlar yayıldı. Cebinden çıkardığı sakızı attı ağzına. Kaba kaba çiğnemeye başladı.

Başçavuş, muhtarın bu çıkışına kızmış, yumruğunu sıkıyordu. "Binbaşıma dua et, yoksa dişlerini dökerdim ağzına, orospu çocuğu" diye söyleniyordu içten içe.

"Biz size diyoruz, ya çıkarsınız ya da sorumluluk bize ait olmayacak. Bir hafta süre size. Ormanın içindeki mezraları, evleri, köyleri boşaltmazlarsa bu kağıdı imzalayacaklar."

Elindeki kağıdı çevirip açtı. Yüksek sesle okudu

"Güvenlik kuvvetlerinin teröristlere karşı yürüttüğü mücadele sırasında köyümüz sınırlarında olası durumların sorumluluğu bize aittir." şeklinde bitiyordu okuduğu kağıt.

"Yolun açılması için müracat eden muhtarlar kalsın, diğerleri gidebilir" dedi okumayı bitirdikten sonra.

***

Daha fazla tutamadı kendisini. Yeni bir patlamayı bekledi. Aradan geçen süre uzamıştı bu kez. "Atmayacaklar mı artık acaba? Havan atışları bittikten sonra ormana girebilirler deniliyordu." Endişesi arttı. Silahını çekip nişana doğru yöneltti. Karıncaların kaçışmasını gözlemledi. Ormana yırtıcı bir sükünet çökmüştü. Yaşam-dirim çizgilerinin inceldiği anlar geçiyordu peş peşe. Kulakları çalışan tüm yabaniler terk etmişti ormanı. Hiçbiri ateşin, barutun, gazın orta yerinde durma deliliği gösteremiyordu. Havanların patlaması durmuştu. Kuşlar uçuşmuyordu. Şen şakrak türküler söylemiyorlardı. Ne olmuştu, vurulmuş muydu bütün bunlar. Kanatları mı takılmıştı rüzgara. İki saat hiçbir havan patlamadı. Açlığını gidermek için bir parça ekmek çıkardı çantasından. Birkaç lokma aldı, geri koydu diğerini. Hâlâ Reha'dan haber alamamıştı.

Peş peşe iki atış daha yapıldı. Bir sessizlik girdi ormana. Reha havan suskunluğundan yararlanıp bakındı mevzidekilere. Sevinçler yayıldı Meral'in gözlerine. Akşama doğru üç deneme atışı yaptılar. Karanlık, gölgelerden hemen sonra sızdı ormana. Her iki uçtaki birimler de geri çekildi. Özel timler tepelere mevziler yapıyorlardı. Reha, karanlık koyulaşmadan vadiye inen yamaçları kontrol etti. Havan toplarının devirdiği meşeler üst üste düşmüştü. İnmek için uygun bir yeri hafızasına çizdi. Konaklama yerinde bıraktıkları eşyalardan yiyecek aldılar yanlarına. O gece hedefledikleri yere gidemediler. Aynı alan içinde bir küçük meşeliğin zulasına çekildiler. Asker çevirdiği zirvelerden, önce ormana girdi; her yeri didik didik aradı, eşyaları kurşunladı, mevzi yerlerinde kan olup olmadığına baktı, bolca küfretti ve öğlen saatlerinde çekildi gitti.

İnce'nin komutasındaki ana birlik, Amutka karakoluna roketatarlı bir saldırı düzenlemişti. Karşılıklı çatışmaya dönüşen baskın taciz boyutlarında kalmıştı. Çemişgezek merkezine yönelik de bir taciz saldırısı yapılmıştı. Reha ana birlikle Aliboğaz girişinde buluştu. Tağar suyu koca bir dağı yarıp geçiyordu ortadan. Tağar suyu mu Aliboğaz'ı oluşturmuştu, Aliboğaz mı Tağar suyuna yol vermişti bilinmiyordu. Yüzlerce girdi çıktılarda dağ keçileri oynaşıyordu. Tavşanlar en kolay

burada kaybolurlardı. Ardıç, meşe, böğürtlen kokuları yayılıyordu koyaklara. Zeynel'in mağarası bir oda kıvamında bekliyordu sahiplerini. Otuz sekiz hatıraları kokuyordu kayaların kınalı alınları. Dik buğulu akarlar dökülüyordu Tağar'a. Yılandağı Bozan'a bakıyordu derin göz yangınlarıyla. Direnişi ve ihaneti yan yana saklıyordu vadiler. Birlik, 91 kışında vurulan Yeter Koç'un pusuya düştüğü yerin yakınında konakladı. Şahin süzülüşleri semayı dolanıyordu. Vahşi av seanslarında çırpınıyordu serçeler. Ağrılar taşıyordu turnalar. Dağların, ormanların derinliklerinden topladığı suları Tağar'ın yatağından Çemişgezek'e iletiyordu Aliboğaz. Katar katar keklik sürüleri kaçışıyordu atmaca sortilerinden. Sabahın ilk melodilerini sunuyordu bir kınalı meri. Kanatlanan koçmak (erkek keklik) gülüşleri merilerin yanına düşüyordu. Yeşil yeşile, yeşil mora, yeşil maviye düşkünlüğünü dilliyordu.

Güneş zirveleri ısıtıp vadilere indiğinde birlik değerlendirme toplantılarına oturdu. Eylem ve hareket tarzı değerlendirildi. Birliklerin dağılma, toplanma sorunları tartışıldı.

"Tek birlik şeklinde dolaşmak hantal bir hareket tarzı doğuruyor. Az kişiyle çok iş yapmaktır gerilla savaşı. Ama biz tam tersini yapıyoruz. Çok kişiyle az iş. Mıntıkamızda birçok alana giremiyoruz. Birçok taraftar ve ilişki gerillayı bekliyor. Ayrıca vuruş, istihbarat, takip faaliyetinde daha yetkin seviyelere ulaşmanın yolu da esnek bir hareket tarzı elde etmekle olasıdır."

Eleştirinin genel içeriğini anlayabilen birçok savaşçı, komutan, partili katıldı. İnce, savunusunu, "Komutanlığın kararıdır, güçlü vuruşlar için büyük birliklerle dolaşılacaktır" diyerek bir üst organ kararı olarak sundu. Yönetme ilişkilerine dair çekingen, cılız, ürkek tepeci değinimlerde bulunuldu. Soma madenlerinde iyice irileşmiş ellerini, söylemlerine destek olarak sunan İnce, ikna gücünü arttırmaya çalışıyordu. Yürümeyi yeni öğrenen bir çocuk heyecanı, ilk aşkında bahtiyarlık duyan iyimserlik çoşkusu içindeydi.

Güneşin tepeye dikildiği saatlerde, birlik banyo için suyun kenarına yayıldı. Bayanlar yukarıda, erkekler akara göre daha aşağıya konumlandılar. Dergo'nun suyu çıpır çıpır dağıtmasıyla balıklar kaçıştı.

Yüzme bilenler daha ziyade Munzur'un kıyısında yaşayanlar ve şehirden gelenlerdi.

Reha, bir küçük demlik almış kenarına ilişmişti suyun.

"Gelin, yüzme bilmeyenler buraya gelsin. Hadi demlikçiler buraya."

Yüzme bilmeyenlerin adı 'demlikçiler'e çıktı hemen. Gülüşmeler, kahkahalar arasında çağrı üzerine çağrı yapıldı demlikçilere. Dergo, İnanç, Piyo suda balık gibiydiler. Yakaladıklarını suya atıyor, sonra girip çıkarıyorlardı. Pir Ahmet derin bir yerin başında bekleşiyordu. Yüzmecilere dahil olan Pir Ahmet'e "hadi atla, atla" çağrıları yapılıyordu.

"Gel Pir Ahmet, gel demlikçilerin yanına, derin sularda boğulursun."

Dergo yetişip Pir Ahmet'i tuttuğu gibi suya savurdu. Elleri yukarda dipe doğru kayboldu Ahmet.

"Koşun laoy laoy o boğuldu." Dergo ve diğer balık adamlar koşup Pir Ahmet'i çıkardılar. Gülüşmeler kahkahaya dönüştü.

"Ben sana dedim gel demlikçilerin yanına. Sana ne derin sularda kulaç atmaktan" dedi Reha.

Demlikçilerin sayısı gittikçe artmıştı. Şölen vakti kahkaha ve su doluydu. Nöbetçiler hakim noktalardan gözlemliyordu ufuk çizgilerini. Peryavşanlar orkideye düşmüştü. Buram buram yaşam kaynıyordu doğa. Ölüler dirilir, kötürümler canlanırdı. Sular pırıl pırıl yansıtırdı gün ışınlarını. Kavga tirililli çağındaydı. Keskinlikler bileniyor, sınırlar genişliyor, yükün ağırlığı paylaşılıyordu. Manzara cilalanıyor, güç güce kaynaklık yapıyordu, Savıl çiçekleri kelebekler uçuşuyordu yel seanslarına. Kurt kuzuyu okşuyor, tavşan havuçla sevişiyordu. Keçiler yavrularını yarıştırıyor, karıncalar ayıyı çelmeliyordu.

Ezgela'yla buluştular iki gün sonra. Mehmet Koç'tan kendisine gelen notu, komutanları toplayıp okudu Ezgela.

"Bundan sizin de haberiniz olsun. Yaklaşım nedir? Niçin çağrılıyoruz bilin."

Reha buna bir anlam veremediyse de, durumun iyi olmadığını anlıyordu. Mehmet Koç, Ezgela'ya, "bir birliğin değil de, genel komutan sorumluluğuyla hareket etmesi gerektiğini" yazıyordu. Karade-

niz'e gönderilmesi gereken takviye gücün gönderilemediği, güney birliğinin Bingöl'e giremediği ve bu sorunlar karşısında ilgisiz olmasının doğru olmadığını belirtiyordu notunda.

Genel Komutanlığın ve askeri komisyonun iki üyesi arasındaki notlaşmaların alt organ üyelerine açılması bazı çekişmelerin dışa vurumuydu. Aynı hareket tarzı içinde oluşan duygu saflaşmaları, siyasal karşıtlıklarda tarafgir edilme durumuydu bu.

Dersim boylarında düşen tohum, kendi kabını parçalamıştı çoktan. "Bir Dersim değil bin Dersim'ler gerek bize" diyen Baba Erdoğan, Dersim yüzlü, sıcak bakışlı komutan Hasan Toy, bu şiarın en öndeki işçileri olmuştu. Kavga, Tokat, Sivas, Artvin topraklarına taşınmıştı. Yakın zamanda yankısını bulan Kinem'in sesine kulak verilmişti. Yeni alanlar yaratmak gerilla savaşının gelişimini koşullayan vazgeçilemezliklerdir. Toprak, bahar bahar kokan yıldızların kanını emerek doğrulacaktı.

Artvin'e gönderilen gücün başında, Dersim'in en tecrübeli komutanı Topo ve siyasetin ateşten dili Qero vardı. İlk gelen ulaklara inanan olmadı. Artvin birliğinin korkusuz komutanı ve siyasi komiseri şehit düşmüş diye yayıldı ilk haber. İki üç gün içinde haber netleşti. Acemi merakını yenemeyen Topçu'nun patlayıcıyla uğraşması sırasında, sessizliğe düşen gümbürtüyle şarapnel yaylımlarından kurtulamamıştı her ikisi de.

Haber doğrulanınca bir grup köylü gitti Şavşat'a. Kahramanlık kılamları eşliğinde taşındılar Dersim'e. Şahin, Hozat'ın Dağağ köyü mezrasına, Topçu, Çemişgezek'in Akirek köyüne getirildi. Kızıl sancaklar eşliğinde, sloganlara sarınarak uğurlandılar.

Dersim haber haber ağladı duyulanlara. Tüm dağ gezginleri bilirdi bu yiğit çehreleri. Kurtlar kuzulara anlattı. Keklikler kartallara söylev veriyordu. Peşpeşe kopuyordu ateş tanrılarının öyküleri. Torunlara masal olup anlatıldı, Diyarbakır Alişer'i, Dersim'in Qero'su. Tüm anılar ayaktaydı, kenetlenen yumruklar eşliğinde.

Öne çıkan sorunların görüşülmesi için birlik Munzur dağlarına doğru yola çıktı. İzlenen güzergah takip edildi yine. Sevgi ve hasret gösterileri büyüyordu. Yer yer, yol yol, ev ev iletiliyordu ulaklar.

Mehmet Koç'un birliğinde genç, ince, kara, asker ruhlu bir komutan vardı. Arkadaşları ve halk ona Mehmet Zeki derdi. Erzincan'ın Ergen köyüne göreve gitmek için yola çıktılar, Heydo'yla ikisi. Köye indiler. Köyün yan yana evlerini gözetlediler. Sokak lambaları ve köpek havlamaları gecenin iki belirgin yanıydı. Pencereleri birbirine bakıyordu evlerin. Geniz yakan gübre kokuları yayılıyordu geceye. Evlerin pencerelerinden televizyon, teyp sesleri ulaşıyordu sokaklara. Bahçeli bir eve yanaştılar. İlk çalınışında açıldı kapı. Evde bir yerel ilişkiyle buluştular. Gecenin iki saat ilerisinde çıktılar. Köyü terk ettiklerinde köpek havlamaları koyulaşarak devam ediyordu. Yerel ilişkiden yirmibeş milyon değerinde döviz alınmıştı. Heydo, paraların rengine ilişen gözlerini zoraki uzaklaştırdı. Mehmet Zeki'nin bir talimatına ters yanıt verip aralarında tartışma çıkalı beri, sinsi, kalleş, yılansı duygularını gizliyordu Heydo.

Erzincan parıltılı bir ışık cümbüşü sunuyordu mavi göğe. Uzunca bir ovanın orta yerine kurulmuştu. Munzur'dan arsız rüzgarlar iniyordu ovaya. Yükseklere çıkıldıkça esinti sertleşiyordu. M. Zeki önde, Heydo arkada tırmandılar dağı. Dik kayalıkların ve mağaranın olduğu bölgeye geldiler. Yarasalar kanatlarında titrek sesler taşıyordu. Yıldızlar sadeleşmiş, dağ zirvelerine ilişmişlerdi. Köpek havlamaları, boğulup kalmıştı. Türlü türlü fesat hesaplarında seyiriyordu Heydo. Tilkice, yılanca, kediceydi o gün. Mehmet Zeki'nin uzun boyunu taşıyan seri bacakları ardından yürürken zorlanıyordu. Kekik, kızıl kök kokuları geceyi tadlandırıyordu. Bilinen bir mağaraya yöneldi Mehmet Zeki. Silahını yanında mağaranın karanlığına yasladı. Kütüklüğünü kafasının altına koydu.

"Burada yatalım sabah çıkarız yaylaya" dedi. Heydo fesat bakışlarını karanlığın kahpeliğine bağladı.

"Tamam" diyerek dil ucuyla yanıtladı.

Mağaranın içi rüzgar almıyordu. Kayalardan kına kokuları, yosun tazeliği sarkıyordu. Serçe, güvercin tahtları dışkı doluydu. Yarasalar mağaranın derinliğine sinmişti. Uzattı ince bedenini yerdeki kuru zemine. Şalını örttü üzerine. Vücudunun yarısı dışarda kalıyordu. Sağ

ayağını sol ayağının üzerine attı ayak bileğinden. Yorgunluğunu, koşuşturmasını, sıcaklığını bıraktı yanı başına. Çantasında iki ekmek ve biraz katık vardı.

Cüzdanı gömleğinin cebindeydi. Uyku ve karanlık içiçeydi. Heydo yan tarafa uzandı. Kütüklüğü üzerindeydi. İrin, çirkef, aşağılık düşünceler dolanıyordu kafasındaki karanlıkta. Mehmet Zeki soluğunu sesli bir ritimle dolduruyordu mağaraya. Heydo yerinden doğruldu usulca. Elleri titriyor, dudakları sallanıyordu. Bir yarasa sortisiyle birlikte çöktü yere. Dizleri tutmaz oldu bir an. Olduğu yerde oturdu. Sırt üstü uzandı. Sakinleşince tekrar kalktı. Mehmet Zeki'nin yana yaslı kaleşnikofunu aldı. Tirtir titriyordu. Titremeler parmak uçlarından ellerine, ellerinden kollarına ulaşıyordu. Dizleri birbirine vuruyordu. Horultulu seslerle uyuyordu Mehmet Zeki. Cesur, gözü pek ve mertti. Korkunun can evine düşen yağız, kara bir telaştı. Karanlık boynu bükük utanç yığıntısıydı. Kim hangi kahpeliğe, ne zaman el verecek belli değildi. Dağlar uykularından besliyordu şahanları.

Heydo yavaş yavaş yanaştı Mehmet Zeki'ye. Silahın emniyetini sessizce açmaya çalıştı. Parmaklarının titremesini durduramadı. İki kere denedi, beceremedi. Yere çökmüş, acı acı soluyordu. Bir kahpe dağ yılanıydı. Gözleri büyümüş, ağzı eğrilmişti. Çevreyi dinledi. Kendi kalp atışlarından ve M. Zeki'nin solumalarından başka ses yoktu. M. Zeki'nin derin uykusu onu rahatlatıyordu. Emniyeti açtı sessizce. Silahı M. Zeki'nin kafasına doğrulttu. Parmaklar titremenin vahim boyutundaydı. Koca bir gürültü, ateş ve barut kokusu doldu mağaraya. Bir grup yarasa çığlıklar içinde terk etti mağarayı. Av zamanına yönelen dişi bir kurt, kürek kürek dışkı attı dışarı. Barut M. Zeki'nin saçlarını yakmış, beynini bir kurşun yağmalamıştı. Nefes alıp vermiyordu artık. Horlaması da durmuştu. Ayağı olduğu gibi duruyordu. Parmakları zangır zangır titriyordu Heydo'nun. Dişleri birbirine vuruyordu. Gözleri patlayacak, dışarı çıkacak gibiydi. Silahı bıraktı yana. Elini uzattı Mehmet Zeki'nin cüzdanına. Titremesi daha da arttı. Son kez zorladı kendisini. Gömleğin cebindeki cüzdanı çıkardı. İçindeki paraları aldı. Fırlayarak çıktı mağaradan. Kütüklük üzerinde kalmıştı. Durdu. Kütüklüğü çıkardı içinden bir el bombası aldı.

Kütüklüğü mağaradan içeri attı. Koşarak uzaklaştı. Düştü, kalktı, süründü, kaçtı kayboldu karanlıkta.

Zühre yıldızı tutanağına geçti şahitsizliği. Kutup yıldızı bir hüküm ferman rengi verdi kahpeliğe. "Vurun" dedi. "Vurmazsanız ar olsun size yaşamak" dedi. Munzur haykırdı karşı, yalçın, taş gibi sesiyle. "Kahpeliğe kol germedik. Susmadık. Durmadık acılarımızın rahminde. And olsun, bu kez de durmayacağız." Bir inilti koptu ayın uzak mekanından. "Yaramı örtsün karanlık. Yüreğim kan kızıl olmuş. Denizim suda boğulmuş. Bir ana gibi sarın beni. Ovacık düzünde salına salına gezinsin bedenim. Beni ilha edin."

Munzur hırçın hırçın kükredi.

"Peh, peh peh. Sende yürek olacaksın. Ben bağrımı açsam irin akar döşümden. Döşüm ihanetle beslendi. Döşümde ne yaralar var, ne acılar var. Bırak pısırıklığı. Dölün kurumaz senin. Bereketin bol ve cömerttir. Adımız adlanır, günümüz dolanır günleri. Sus."

Ararat, Munzur'un hiddetine uyandı. Dumanları savruldu. Buzları sallandı. Derinliği buruldu. Bir demet karanfil kopardı Ağrı'nın yanı başından. Sabah yıldızını çağırdı yanına.

"Al şu karanfil rengini. Tez elden Munzur'a ilet. Toy bir ölüm durur koyağın birinde. Benden taraf öp alın ucundan. Rengimi rengine ilet. Kokumu kokusuna. Sevdamı ahına sar gel." dedi.

"Kim dayanır bilmem ama, ben dayanamam ihanete. İhanettir tepemde yar oldu bana." dedi Ararat.

Munzur'a yönelen birliğe karışıkça ulaşmıştı haber. İmalı, şüpheli bakışlar, kaygılı düşünler dolanmıştı serleri. Munzur'un eteklerine geldiklerinde haberi belirginleştirebildiler.

Değerlendirme toplantıları yol boyu uğraşları oldu. Munzur'un coşkunluğu sam yellerine karşı duruyordu. Ferik ferik kokular tütsüleniyordu. Bahar en taze gelinliğiyle geliyordu doruklara. Çarşur komları baş başa veriyordu. Baskın yerleri tecrübe siperleri ediniyordu. Altın gövdeli ay, sarımtırak renklere renk katıyordu. Ceylan çimenleri at başı koşuşuyordu salına salına, serpilen kuş otlarıyla. Güneş delilik çağını yayıyordu güne. Munzur'un alınçatlarını yarıp gelen Kedek vadisinde devam ettiler değerlendirmelere. Reha'nın ya-

ralılarla birlikte çevrildiği olay da değerlendirildi. Pir Ahmet, makineli tüfek karşısına mevzilendirilmesinden yakındı. Piro Aydın, uç nokta mevzilere yaralıların alınmayışını konu etti. Moza, diğerlerinden daha keskin şekilde Ezgela'ya yaranmaya çalışıyordu. Şaşırtıcı tarzda, "komutları ben verdim" demesini akıllı bir adam işi olarak göremedi Reha. Yaranmanın türlü çirkinlikleri sergilendi. Ezgela ve İnce tarafından önemle altı eşelendiyse de, Reha aleyhine çevrilemedi durum. Bazı kaba yaranma ve şikayetler Ezgela tarafından paylandı. Değerlendirme ve eleştirilerde saflaşmalar daha ziyade eski yapılar ekseninde oluyordu. Reha, Orhan, Çako İsmail, Meral genel bir ruhsal, düşünsel yakınlaşma içindeydiler. Tartışmalar karşılıklı güven ilişkilerinin geliştirilmesi üzerinde yoğunlaştı. Pratik görevler irdelendi. Çeşitli söylentiler gündemlendi. Bilinmeyen, duyulmayan sözler çıktı piyasaya.

"'Parti bizde kaldı, ordu onlarda' diyen alçaklar var, onun da hesabını soracağız" dedi Ezgela.

Reha işin ciddiyetini düşünüyordu. Kimin böyle bir şey söylediğini açıklamadı Ezgela. Hedef edilenin Mehmet Koç olduğunu tahmin ediyorlardı. "Söylenmişse düzeltilmesi gerekir. Söylenmemesi gereken bir söz. Ama bir diğeri de, Partililerin dışında savaşçıların da olduğu bir ortamda; bir şekillendirme, bölme işlevi görecek olan böyle bir çıkışla söylenmemesi gerekirdi. Üstelik önderlik içindeki bir zat, bir diğerine 'alçak' diye hitap ediyor. VAHİM" diye yazmıştı not defterine Reha.

Birlik Kedek, Tanzi, Yelbaba'ya uğradıktan sonra it yokuşundan Kepire çıktı. Çan sesleri, koyun beyazlıkları dolanıyordu yeşili. Çoğalarak büyüyen partizan birlikleri coşkuları körüklüyordu. Görüntü vermeyen iç sorunlar, durumu olduğundan da görkemli kılıyordu. Politik öncülüğün yetmezliği şatafatlı sözlerin gölgesine sığınıyordu. Çizgiler hesaplı yarışmalar içindeydi. Siyasal ufkun darlığıyla, çelmeleme kol kolaydı. Enginlik dar geçitlere sıkıştırılmıştı. Keskinlik bilimin gücüne değil, namlu söylemine dayanıyordu. Görünen, görünmeyenin minyatürüydü. İyi niyet ateşi harlamaya yetmiyordu. Körüğün pası, rüzgarın aczi sorun olacaktı. Felsefe ince kıvrımlar arardı. Kaba, densiz varoluş-

ların, kalın kabuklu kafaların ahenginde zorlanacaktı.

Kepir güneşin turuncu rengine tutunmuştu. Yeşil, mor içiçeydi. Üç ayrı mahalle şeklinde kurulmuştu yaylalar. Yirmi dakika kadar ilerde Düldül ayağı, İt yokuşunun başında çarşurluk oradan Haramiy deresine doğru Çad yaylaları vardı. Koç gölünden Mıla dağına doğru şafaklar yerleşmişti. Kepiri kuzey batıya aştığında Kakberi yaylaları el eyliyordu. Dağın her zirvesine aynı yaşamın ayrı tonları yerleşmişti. Kurtlar cilveleşiyordu, taze kuzu etiyle. Çoban dinletileri gecenin serin döşünü üflüyordu. Parıltıların gözbebeklerini öpüyordu krater göletleri.

Kuzu çobanlığı yapan Hemo, kendisine haftalık ekmeğini götüren karısına sataşıyordu, kuzuların siperliğinde. Serin dağ öpüşlerinde yuvarlıyordu Besê'yi. Bese kızılcık kökü gibi kızaran yanaklarını güneşe seriyordu. Bir gerilla nöbetçisi, dürbününe takılan manzarayı görmezden geliyordu. Besê'nin nazı açlığında yiyordu kendisini. Şalvarının uçkurunu, Hemo'nun dişlerine sıkıştırıyor, nane, çimen ve çarşur kokusu yayılıyor Besê'nin mantar beyazı memelerine. Dağda sevişmenin rengi sadedir. Hemo güneş, Bese ateşin içindedir. Nöbetçi gerilla dürbününü zirvelere çeviriyordu. Bir kadın olmanın tadı vardı duygularında. Zirvelerde, yolda gelen giden yoktu asker ve düşman namına. Randevu yerine yöneldi gözleri. Hemo çırılçıplak soymuştu Bese'yi. Kuzey yamaçlarına tutunan kar rengindeydi teni. Yataklarını terk eden bir kaç emlik kuzu, ter, ten aşk kokluyordu. Kendilerini rahatsız eden kuzulara bir tekme salladı Hemo. Bir geri hamle yapan kuzular Bese'nin sağını solunu koklamaya devam ediyorlardı ürkek bakışlarla. Hemo bir hamle daha yaptı. Kuzuların sayısı artmıştı. Hemo uçkurunu çözüp soyundu. Bese ateşin ve derinliğin anaforundaydı. Saçları, beyaz tenini yalayan dil uçları gibi iştah kuşanmıştı. Kuzular Hemo'nun sağını solunu yokluyordu. Bu müdahaleye iyice bozulan Hemo kalktı kuzuları sağdan soldan tekmeleyerek uzaklaştırmaya çalıştı. Tekrar Bese'nin yanına sokuldu. Utangaç bakışlarını indirdi yere nöbetçi. Adamın haline gülüyordu. Merakını yenemedi. Kuzular Hemo'nun kıçını yalıyor, kulaklarını emiyor, Bese'nin beyaz tenini ayaklarıyla eşeliyorlardı. Hemo kıllı uçkurunu sal-

laya sallaya kuzulara girişti. İlk kez bu kadar hırçındı kuzuların karşısında. Bese yanıyor, Hemo kavruluyor, kuzular sevişiyordu. Galeyanlı küfürler savuruyordu Hemo. Bir dağ keyfini hengameye getirmeye çalışan bu sevimli yaratıklara ifrit olmuştu. Yaş sopanın ağırlığıyla dağıttı kuzuları sağa sola.

"Uykumuzu aldıkları, gecemizi, bir dirhem rahatımızı aldıkları yetmiyormuş gibi, karıyı da alacaklar bizden. Nereden çattık bu sene bunlara," deyip deyip söyleniyordu Hemo.

Bese, Hemo'nun söylenmesine kikir kikir güldü. Güneş gülüşüne eşlik etti. "Ayıptır Hemo, gelip giden olur. De gel artık. Yumurta gibi soydun beni. Ne yapsın kuzular bile iştahlandılar beni görünce." içli bir kahkaha koyverdi.

"Senin de, kuzunun da a... dinine... Bugün yüzünde rahat yok bana."

Güneşin ışınlarına döndü götünü Hemo. Kuzular Bese ile Hemo'nun donlarını ağızlarına almış çiğniyorlardı. Afiyetle çekiştirirken donları, Hemo'nun karşısına geçmiş, usta sabotörler gibi rol yapıyorlardı. Hemo manzaraya dayanamadı.

"Sizin cinsinizi, cibilletinizi, yetmişyedi sülalenizi, soyunuzu, sopunuzu, ejdadınızı, ezelinizi..." Elindeki sopayla kuzulara girişti Hemo. Yakın bir derinlikten çoban arkadaşı, aynı zamanda kuzu ortağı Doğan'ın seslenişi yükseldi. Kolu kanadı iyice düştü Hemo'nun. Bese hemen elbiselerine sarıldı. Hemo, kendi donu yerine Bese'nin donunu bir bacağına geçirdi, diğer bacağını takamadan pantolunu çekti üstüne. Nöbetçi gerillanın kahkahaları koyaklara yansıyordu. Gözlerinden şıpır şıpır yaşlar akıyordu.

"Allah senin belanı versin. Sanki kuzular onun götüne bir şey sokacak. Beni rezil ettin a şu güneşin altında. Gelip görecekler bizi. Bir de al sana rezilliğin anası."

"Bu gece bir yolunu bulur gelirim eve. Bir hafta oldu elim uçkurumda kaldı. Bu gece bir bahane bulur gelirim."

"Sen beni rezil edeceksin bir gün. Allah belanı versin senin."

"Nere ne diye rezil olacakmışsın. Herkes biliyor sen benim altıma yatıyorsun."

***

Peynir ve lor tadına ağzı bulaşan Ovacık köylüleri, Munzur'un zirvelerine, zirvelerin yamaçlarına kurmuşlardı çadırlarını. O yıl devrimci otoritenin baskısı altında, Erzincan fiyatının üstünde peynir almaya razı olmuştu tüccarlar. Peynir çadırları yayla yerlerine kurulmuştu. Bir kaç sağımlık hayvan ve iki tarlaya bel bağlayan ova köylüleri yayla yaylamıyorlardı.

Qume ana, ormanın derinliklerine salmıştı keçileri. Kurt savar sesler gönderiyordu peş peşe. Kamburumsu edası, diri ve hırçındı. Temıkan'ın Saycan mezrasında yalnız kalmak, çocuk oyuncağı gibiydi onun için. Bir elinde ateş, bir elinde su taşırdı. Gözlerinin derinliğinde içlenmiş acılar katmer katmer duruyordu. Tarihlerden ünlenerek gelen isot zıkkımı sulardan içmişti.

"Cesur kadındır" derlerdi köylüler onun için.

Her konuşmasını bilen ilişemezdi ona. Kendisinin tanıtladığı otorite dışında otorite tanımazdı. Ticareti ödünsüz yapar, kimseye bir kuruş kaptırmazdı. Keçileri Geyik'e emanet edip kayboldu, ormanı kıvrım kıvrım dolanan patikalarda. Ovacık merkeze vardığında, memurlar yeni iş başı yapıyorlardı. Bir kaç dükkan dolaştı. Dükkancı Kılıçlardan alacağı para karşılığında, çay, şeker, pil, makarna ve salça aldı. Esnaflar temkinli, köylüler imrenen bakışlarla takip ediyorlardı Qume'yi.

"Ne, Qume o diyorlar oğlun vurulmuş, doğru mu?"

Olduğu yerde durdu Qume. Elindeki asasını yana doğru yasladı. Bakışları yırtıcı anaç vahşiliğine bürünmüştü. Kafasını dükkanın önünde duran adamın suratına yöneltti.

"Köpeklik yapma. Bu laf burda sorulacak laf değil. Kimin yalını yalıyorsan açık söyle. O yaldan yalananların karnı doymadı hiçbir zaman. Aklını başına topla, ya da ben bilirim yapacağımı."

Esnaflardan ve köylülerden dinleyici bir grup oluşmuştu. Adam sorduğuna bin kez pişman, dükkana girdi. Köylülerin hayran bakışları gülücükler içindeydi. Dinleyicilere genel bir bakış gönderen Qume, devam etti yürümesine.

"Bu kadın adamı rezil eder, ona ne diye ilişiyorsunuz?" dedi bir

köylü.

"Oğlundan, örgütten güç alıyor." dedi esnaf.

"Haklıdır, haklıdır. Bu kadar milletin içinde sorulacak laf mı?" dedi bir köylü.

"Qume yaman kadındır, hak edene hakkını verir," dedi bir diğeri.

Qume, oğlunun partizancılardan geldiği örgüte geri gitmesine sevinememişti bir türlü. Devrimci değerlere saygın bir yaklaşımı vardı. Dost bildiği bir dükkana girdi. Tezgahın yanıbaşındaki sandalyeyi çekti dükkancı.

"Ne o Qume, nedir söyleniyorsun? Kafan neye bozuldu? Otur hele."

"Soyuna it sidiği dökeceksin. İtin soyundan it türer. Kancıktan kancık doğar. Kimin kime yol verdiği belli olmuyor. Dost da, düşman da aynı renkten giyiniyor."

"Sen de fazla hiddetleniyorsun Qume. Millete ilişme, bırak. Herkes edeceğini bulur. Sen kimin ağzına sahip çıkacaksın."

"Bunların hesabı belli. Beni tanımayan tanısın. Ben onlara kulluk etmem."

Qume'nin paylamasını yaydı köylüler. Devrimci ailelerin saygın bir yeri vardı köylülerin gözünde. Acıları, gururları üleşilirdi. Onu bir ayrıcalık olarak kullanan aileler de vardı.

Qume devlet dairesine adım atmaz, hiçbir subayın yüzünü görmek istemezdi. Kendisini geçen bütün askeri araçların peşinden yere tükürdü o gün. Kontr-gerillanın özel görevlisi Sürmeli, Qumeyi takip ediyordu gizliden. Üç adamını ayrıca görevlendirdi. Kendisine köpeklik yapan iki ajanı da halkın içine salmıştı. Qume'yi iç cepheden kontrol etmeyi amaçlıyordu. "Kiminle görüşüyor, kime uğruyor, ne konuşuyor, ne alıyor. Bir bir takip edeceksiniz," talimatlarıyla beslemişti uşaklarını. Kendi cinsine ihanet eden ihanetçiler, Qume'nin alışveriş listesindeki çeşitleri iki kat artırarak ilettiler Sürmeli'ye. Qume'ye selam veren her köylünün adı Sürmeli'nin not defterine geçmişti bile. Sürmeli, Sakallı'dan sonra Ovacık'a gelen Kontr-gerillanın adamıydı. Forsu, diğer kurum başlarından üsttü. Kurumu, kurumların tepecisiydi. Kaymakam "peki efendim" diye konuşurdu kendisiyle. Binbaşı "siz bilirsiniz" diyordu, takipler, gözaltılar onun denetiminde

yapılırdı. Tutuklamalar, sorgular onun raporları üzerinden uzanıyordu savcının kalemine. Gizli ajanların tümünün ipi onun elindeydi.

Köylülere göre "hin oğlu hinin teki"ydi. Kaymakama göre, "yetki birikimiydi", binbaşıya göre "işini bilirdi". Qume'ye göre "bir bok yiyemez kancığın teki"ydi.

Qume o gün on kereden fazla tükürdü yere. Vızır vızır çalışan askeri araçları lanetledi bin kere. Gölgelerin halay vaktinde döndü eve. Küfürlerini bırakmış, kinini toplamıştı Ovacık'ta. Dertle, devayı aynı gömecin gözesinden emiyordu.

Ovacık hareketin, bereketin toprağıydı. Her aşiretten bir ya da birkaç devrim şehidi düşmüştü bu bereketin bağrına. Hemen her köyden şahanlar vardı. Zor, aysız geceleri en dingin yerinden öpen diller, Munzur tadı kuşanmıştı. Eylül karanlığında bir küçük kıvılcım, asırlardan asırlara devrederken ateşi, aşkın ve doruğun göz nuruydu Ovacık. Hürmek şafaklarını yemişti tıka basa. Topuzlu'da muhteşem bir siper narası yakınmasız, yakarmasız.

Göç göç insan veriyordu varoşlara. Geçici göçerler gönderiyordu. Mevsimlik işçi gençler yetiştiriyordu.

Kedekli Ali amca huysuzlaşan gençliği anlatıyordu, çevresinde birikmiş dinleyicilere.

"Bizim köyün gençleri gidip Adana'da, Mersin'de, İstanbul'da çalışıyorlar. Yazın köye geldiklerinde hepsi kırmızı götlü uzun cigaralar içiyorlar. Dersin hepsi Tuzla memuru."

Dinleyiciler Ali amcanın anlatımını özenle takip ediyorlardı. Espritüel eleştirileri gezinirdi dilden dile. Gülen gözlerin seyrinde devam etti Ali amca konuşmasına.

"Sigaraları içiyorlar, yarısını o kırmızı poçiklerle atıyorlar. Biz peşlerinden gezip kırmızı poçikleri toplayıp içiyoruz. Aradan iki ay geçiyor. Onlar bizim peşimizden dolaşıp attığımız bitlis poçiklerini toplayıp içiyorlar. O da elle zor tutulan poçikler."

Dinleyicileri güldüren Ali amca, o kış şehre gidip gelen tiryakilerin tümünü iğneliyordu. Kedek'i iki ayrı mahalleye bölen pınarın gözesi serin esintiler gönderiyordu dinleyenlere. Yeşilyazı karakoluna giden panzerler hızlı geçişlerle tozu dumana katıyordu.

Orman kesimi yasağını yandan taciz eden para düşkünü biri, karşı ormanın Tornova boylarında, hızarcı Menteş'i meşeye salmıştı. Yan yana boy boya düşüyordu meşeler. İlk düşen son düşene yer yapıyor, son düşen ilk düşene yanıyordu.

Ağaç; "sen beni kesemezdin ama neyliyem ki sapın benden" demiş baltaya da, hızar'a ne diyecek acep. Bütün kuş türleri, sincaplar, meşe yabanileri toplanmış tartışıyorlardı.

Hızarın motor gürültüsü kilise çanı gibi çağırmıştı tüm orman dostlarını. Sarı göbekli, mor kanatlı diri bir kanarya ortalığı yıkan bir çığlık tutturmuştu. "Olan meşeye oluyor bu ne diye yırtınıyor" dedi bir kara kırlangıç.

"Her uyku kendi yatağında, herkes kendi yankısında güzeldir. Cenneti talan edilen kuş, cehhennemde zebani olur," dedi, sevecen bıyıklı bir sincap.

Boy boy düşen ağaçlar, traktör kasasının yarısı kadar doğranıp yığılıyordu. Börtü böcek ağlaşıyor, dövünüyor, acınıyordu.

"Kanatlarım olsaydı her hızar göründüğünde aya tutunurdum diyecektir meşe."

Atmacanın sözünü kara tavuk kesti.

"Rengim kara olsaydı ocağınıza yas dökerdim demesi daha doğru olur."

İki meri aynı tondan söyleşiyordu. "Bizim tepemizde şahin, ağacın kökünde su oldukça, biz şahinin pencesinden, ağaç yeşilin zulmünden kurtulamayacak"

Kurnaz kılıklı bir tilki cıyak bir sesle,

"Kaç, kaçmak senin sesinin yumuşaklığında tuşa geldi. Senin katlin revadır. Sözüm kainat canlılarınadır, senin hükmünü yerine getirme fırsatı bana verilmelidir."

"Meşe boy, yeşil ve yaşam telaşında, tilki oğlu tilkinin canı keklik eti istiyor. Bir Allahın akıllısı tutsun onu bana" dedi kiremit renginde bir Kurt. Tilki gayet sakince yanıtladı.

"Efendim, efendim beni yanlış anladınız. Arpa tanesi kadar sızlamaz o mendeburun yüreği. Ben derim ki, şu yumuşak yüreğim dayanmaz. Her düşen ağaç götümden düşen dışkı kadar zor gelir bana."

Hüngür hüngür ağlayan tilkinin gözyaşlarından bir ırmak oluştu hemen oracıkta. Hemen herkes tilkinin yanına toplandı. Ah, tüh edenler, ağlaşanlar çoğaldı. İki meriyi soydular hemen oracıkta. Koca koca dev ağaçları devirip ateşlediler. Keklikleri bir güzel çevirdiler. Yanına güvercin yumurtası, palamut tatlısı ve taze meşe kökünden yapılmış turşu da koydular. Tilki yedi keyiflendi. Keyiflendi şişti, şişti keyiflendi.

Ağaçlar mırıl mırıl mırıldanıyordu.

"Beni ben eden de, beni yok eden de bendeki tilki fendidir."

"Zor zorun mezar kazıcısıdır" diyordu öğretmen bilinci. İktidar da yaşamın her alanına nüfus eden bir zor olayıdır. Bu zor kendiliğinden başıboş değildir. Bu zor, örgütlenmiş, kurumlaşmış zordur. Yasak yasağı yiyecek, su suyu kesecekti. Buz ayazı unutturacaktı.

Halkın iktidarı onun siyasal zorunun kendisidir. "Devrimci otorite doğruların bilimsel gücüne ve halkın kendi kudretine dayanır" diyordu öğretmen bilinci. Kendi yasaklarını koruyacak, özgürlüğünü savunacak olan halkın kendisiydi. Öncünün yapacağı bu gerçeği ona öğretmek, onu yönetici, yönlendirici kılmaktır. Yasaklarını kavrayan da, yasaklarını delen de o gerçek bilincin kendisi olacaktı. Kendi iktidarına doğru yavaş yavaş yürüyen halk, geri bilincine ilerinin zorunu uygulayacaktı. Öncü ne kadar berrakça ışıldar, ne kadar cüretlice sarılırsa güneşe, başaklar o kadar dolgun, taze ve doyumsuz olacaktır.

Ovacık mahkemeleri yan gelip yatıyordu. Uzaktan gören duyan da, "bu halkın hiç sorunları yok. Mahkemeye intikal eden boyutlu sorunlardan uzaklar" diyecektir. Oysa mahkemeler, cübbeli salonlardan, geniş oturumlu, tartışmalı, kadınlı, kızlı, çocuklu köy evlerine taşınmıştı.

Büyük varoşlardan memleketine izinli gelen Veli Mur, yeşil kopçalı valizini arabasının bagajına yerleştirdi. Yanında kot takımlı, parlak kırmızı ayakkabılı iş arkadaşı vardı. Memleketinden yıllar önce çıkmış bir daha uğrayamamıştı.

Veli Mur'un yoğun ısrarlarına dayanamayıp gelmeye karar vermişti. Köy yollarına dayanıklı bir arabayla değiştiştirmişti geçen seneki arabasını. Heyecanlı ve endişeliydi arkadaşı. Arabaya bir de Har-

şi'li köylüyü alıp çıktılar Ovacık'tan. Yeni arabalar plakalarını konuştururdu halkın içinde. Arkadaşının heyecanını gören Veli Mur;

"Ne o Sait, heyecanlı mısın?"

"Nasıl olmayak kardeşim, hangi yolda kimin önümüze çıkacağı belli değil."

"Sana dedim korkacak bir şey yok. Bak abu adamlar her gün o silahlı insanlarla iç içeler."

"Gerillalardan mı korkuyor abi" dedi genç köylü.

"Korkuyor denilemez. Daha onları tanımadığı için heyecanlanıyor, karşılaşırsak o heyecanı atar."

Sait'in heyecanı arttı. Ovacık Tunceli ana yolundan bir dağ yoluna saptı araba. Sait'in gözleri virajları dolanıyor, ormanın derinliklerini aralamaya çalışıyordu.

"Onların adaleti hepsinden değerlidir. Bak göreceksin. Görünce sen de bana hak vereceksin. Geçen seneki o olaydan sonra onlara inancım arttı."

"Hangi olay Veli abi?" diye sordu genç.

"O köydeki kızın mahkemesi vardı ya. Onu diyorum. Adamlarda ne sabır var. Ne mücadeleydi o. Valla saygı duymamak için eşek olmak lazım. Akşam köydeyiz. Kapı çalındı, iki kişi girdi içeri silahlı. 'Toplantı var' dediler. 'Hepinizin gelmesi iyi olur.' Kalktık gittik. İşin doğrusu korkuyordum. Bize bir acayip anlatmışlardı. Dedim, bunlar adam mı dövecek, ölüm kararları mı verecekler, düşünüp duruyordum. Benim de senin gibi heyecandan kalbim patlayacak gibi oluyordu."

"Melese neymiş?" dedi Sait.

"Köye misafir bir kız gelmiş. Yakın köylü. Kızın adı kötüye çıkmış. Bir evlilik yapmış, ayrılmış falan. Bunların oluşturduğu bir komite varmış köyde. Genelde gençlerden oluşuyor. Kız "ben de dağa çıkacağım" demiş. Gençler de bu komitedekilerine, "siz kızla biraz ilgilenin, durumunu değerlendirip karar vereceğiz" demişler. Bu bizim köy gençleri de ilginin ucunu biraz kaçırmışlar. Bu kez de birbirine girmişler. Birbirini dövmeye, sülale kavgalarına kadar varmış sorun. Gençlere götürülmüş mesele, gelip onu halledecekler. Mesele o. Neyse mahkeme kuruldu."

"Ne mahkemesi yahu" dedi Sait.

"Basbayağı bildiğin mahkeme."

"Yani savcı, hakim her şey var mı?"

"Sen de sanki eşekten sonra dünyaya gelmişsin Sait. Bu halk mahkemesi. Burda kimse karakola, mahkemeye gitmez. Her sorunu gençlere götürür. Neyse adamlar sorunu açtı. İddiaları dinlediler. Diğerlerini dinlediler. Kızı konuşturdular, sordular. Köylülerle konuştular. Köylüler diyor "kız başımızdan gitsin, ne olursa olsun." Adamlarda peygamber ruhu var. Akşam karanlığıyla başladılar, sabah gün ışıyana kadar konuştular, tartıştılar, dinlediler. O ateşli köylüleri de yola getirdiler, gençleri de barıştırdılar. Öyle önemli bir sorun olmadığı da anlaşıldı. Adamların ağzındaki ter kurudu. Valla kalktım gözlerinden öptüm hepsinin. Dedim "bu adalete boyun eğmeyen insan eşek değil, eşek oğlu eşektir." Millet güldü söylediğime. Onlar ne desinler iyi mi? 'Bu adalet halkın adaletidir, doğru. Halkımız da gerçek adaleti tanıyacaktır. Ama henüz bunun farkında olmayan bilinçsiz insanlarımız var. Bu yüzden, kötü niyeti olmayan bu insanlara böyle demeniz doğru olmaz.' Valla kalktım bir daha öptüm hepsini."

"Millet o kararları tanıyor mu?"

"Ne diyorum sana. Sabaha kadar milleti ikna etmek için konuştular. Kızın durumunu, toplumun ona çıkarcı, faydacı yaklaşımını anlattılar. Hem de ne çıktı ortaya biliyor musun?"

"Nerden bileyim ben orda değildim ya."

"Ben diyorum sen eşekten sonra gelmişsin dünyaya. Meğer gençlerde bir şey yokmuş. Altmış beş yaşındaki bir adam, –adını açıklamadılar– kıza, 'gel benimle gizliden dost hayatı yaşa, sana istediğini de alırım,' demiş."

"Ne yaptılar adamı?"

"Ne yapacaklar. 'Bu türden şeyler çokca oluyor' dediler. Bunun doğru olmadığını söylediler. Doğru olanı anlattılar saatlerce. Yahu sana diyorum adamlar peygamber, peygamber."

Anlatılanların sıcaklığında Zarik karakoluna kadar gelmişlerdi. Yolda bir kaç asker durdurdu arabayı.

"İşte bunlardan kork" dedi Veli Mur.

"İnin aşağı" dedi top göbekli bir asker.

Sessizce indiler. Sait askerin suratına dik dik bakıyordu.

"Nereye gidiyorsunuz?"

"Ne oldu memur bey yahu, Yunanistan hudutuna mı geldik?"

"Ne biçim konuşuyorsun lan?"

Sait korkusunu bir atım ateşe dönüştürmüştü.

"Nasıl konuşacağım. Başımıza silahı dayıyorsunuz, ne hakkınız var sizin. Bu alana giriş çıkış yasak mı? Eğer öyle olsaydı duyardık herhalde. Siz sanki düşmanı çevirmişsiniz."

"Görevimiz bu."

"Bu görevi yalnız siz mi yapıyorsunuz? Biz de görev yapıyoruz. Böyle bir rezalet olmaz."

Rütbelerini gizlemiş asker kıyafetli astsubay irkildi. Sait'in saç traşına ilişti gözleri. "Subay tıraşı olmuş adam" diye düşündü.

"Kusura bakmayın beyefendi. Kimin kim olduğunu nereden bileceğiz. Bu bir görevdir, yerine getirmek zorundayız."

"Görevde, görev böyle icra edilmez. Herhangi bir vukuat mı var? Şüpheli bir durum mu var? Hayır. Görüyorsunuz ki güpegündüz köy yolunda seyir halinde bir araç. Üstelik İstanbul plakalı."

"Adam kesin bir subaydır. Belki özel birimlerdendir. Konuşması askeri dil," diye düşünüyordu astsubay.

"Özür dileriz efendim, bir yanlışlık yaptık galiba. Buyurun siz devam edin, tekrar özür dileriz."

Arabanın kapıları kapandı. Yol toza boğuldu.

"Ne yaptın sen Sait, adamın allahı şaştı."

Sait gururla koltuğa yerleşti iyice. Havalı bir görünüm takındı.

"Ufak bir mesele, korkmana gerek yok Veliciğim."

Köylü genç bu söze kıkır kıkır güldü. Veli durumu çaktırmamaya çalıştı. "Ben sana yapacağım oyunu bilirim" dedi içinden.

***

"Biz taa nereden buraya geldik. O da zahmet edip buraya kadar gelsin" diyen Ezgela, Mehmet Koç'un peşine bir ulakçı gönderdi. Kepirden, Mıla dağı yaylalarına gidecekti. Birlik, kızarmış kuzu ziyafet-

leri, kaymak bağlamış yoğurt keyifleri ile hazlandılar. Çimenlerde top oynayıp, askeri eğitim yaptılar. Üç gün içinde Mehmet Koç geldi. Birlik, mıntıka düzeyinde partililerin katılacağı toplantılar için Mıla dağına doğru yöneldi.

Veli yeni gelenleri eğitiyordu. Mercan vadisinin yakın civarlarında küçük bir kamp yeri oluşturmuştu. Güneye giden komutan Lenko ve siyasi komiser Mazlum'un denetiminde ki birlik, yerel bir ilişkinin randevuya gelmeyişini sebep göstererek Bingöl'den geri dönmüş, Mazgirt, Nazimiye bölgelerinde geziniyordu. Şıxo, Kara Adam ve Kutan'ın komutasındaki birlik, merkez Pülümür ve Nazimiye bölgesinde faaliyete başlamıştı.

Munzur zerafet, buram, aşk doluydu. Kuzey yamaçlar, vadilere kar görüntüleri gönderiyordu. Yeşilin tazeliği en iyi burada boylanırdı. Koçgölü, yeşil ile maviyi bir memeden emiyordu. Küçük yel boyları, gölün yüzeyinde peşpeşe, seri ince dalgalar oluşturuyordu. Gölün tepesinde oturup seyre durmak, seyre dururken düşünmek apayrı bir iştahtır. Büyülenmenin adı, çocukların göz bebeklerindeki gülüşlerdir, aşktır. Kendi sınırlarını parçalamış, yetisiz, cılız ve sade. Koç gölü gediğinin batı yüzü kepire, doğu yüzü Mıla dağına, Zine'ye çevrilidir. Hüküm-ferman fetvalar yol boylarında gezinir. Sivas dağlarına el eyler. Karadeniz ufkunu çeker objelerine. Sessiz, berrak, yıldızlı gecelerde bir tren uğultusu gelir hassas kulaklara. Bir çare gurbet türküleri söylenir. Amed Lori'si tutturur bir çoban. Nağmelerine kurt, kuzu, şahin tanıklık eder. Koç gölü tarihinin en büyük siyasal tanıklığından birini yapmıştı geçen kış. Maden yerinin eski baraka tipi binasında kalan DABK kanadı, birlik görüşmeleri için burayı uygun görmüş, Mehmet Koç ve diğer birkaç önderlik misyoneri 92 Mart'ında buraya gelmişti. Birlik komisyonlarının toplantı tutanaklarını tutmuştu dilsiz hafızasında Koç gölü. Niyetlerin karanlık ve aydınlık delhizlerini o saklamıştı zulasında. Kendi tepelerinden daha sivri olan görüntüleri seyretmişti buruk gülüşleriyle. Öğretilerini benimsetememenin sıkıntılarını saklamıştı gün gün. Fesat ve densiz göz vuruşlarına yergi fırtınaları göndermişti. Şimdi seyrinde temkinli bir süzülüş vardı.

Kısa bir zaman diliminde bitiriliyordu birlik sorunları. Mutluluk

sözleri atbaşı koşuyordu, bir uçtan diğerine. Aradan birkaç ay geçmişti. Karların beyaz bedeni yadsınmıştı. Sular kudurmuştu önce. Sonra toprak çıldırtıcı delişmen uyanışlara düşmüştü. Şimdi sorunlu birliğin, zorunlu sorunları dolanıyordu zihinleri. Kar erimiş, karın doldurduğu engebeler, çok çeşitli girintiler açığa çıkmıştı.

Sonradan Temmuz toplantıları diye adlanadırılacak toplantılara oturdu, I. bölge parti güçleri. Yayla serinliği, ilgi, yarenlik vardı boy boy. Bölgeye yeni aktarılan savaşçılar geziniyordu ortalıkta. Acemi, çekingen, tip tip. Nure yeni gelenlerden bir kaçını Reha'yla tanıştırmak için getirdi.

"Bak seni arayan biri var Reha."

Tütün sarısı bıyıkları diklenerek ağzına inen, parlak bir genç vardı yanında Nure'nin. Reha, onun ciddi olup olmadığını kestiremedi önce. Delikanlıyı tanımaya çalışan gözlerle baktı. Yabancı bir sima değil gibi diye düşündü. Delikanlının gözlerinde sıcak tebessümler vardı.

"Merhaba yoldaş" dedi Reha yaklaşıp öpüştüler. Hal hatır, sorgu sual edildi.

"Nero tanıdın mı?" dedi Nure.

"Tanıyamadım. Gençler hızlı büyüyor, önemli değil tanışırız."

"Nero, Eve'nin (Eve, diğer bölümde Ejma diye geçmişti.) köylüsü. Senin de akraban; ne biçim adamsın akrabalarını da tanımıyorsun?"

Nure her zamanki meraklı haliyle hemen künye tespiti yapmıştı bile.

"Maşallahın var Nure. İstihbaratın güçlü, hemen kavramışsın yoldaşın kimliğini."

Genç, dik bıyıklarını çenesinden ayırarak güldü. Dişlerine yayıldı gülüşmesi.

"Adı ne yoldaşın?"

"Nero adını İbo taktık."

"İyi etmişsiniz, İbo gibi olur herhalde," dedi Reha.

İbo Reha'ya tüyo verdi aile kimliği ile.

"Ha tamam, Veli'nin oğlu he."

Gülüşlerini dişlerine yayarak yanıtladı İbo. Memleket sohbetleri yaptılar. Bildik, tanıdıklardan haberler verdi İbo. Özlem ve burukluk çöktü Reha'nın yüreğine. Anasına dair dolaylı bilgiler edindi.

"Nerde o, nerde?" diye sora sora geliyordu Eyle. Reha sesini tanıdı o daha görünmeden. Çadırın kapısından çıkıverdi, Eyle. İşte burda deyip, Reha'nın boynuna sarıldı. Sıcak bir gülüştü yoldaşlık. Bir içli duyguydu, paylaşımdı. Ağrıydı, sevinçti, kavgaydı, büyümeydi. Acılarda, zorda yetişen yoldaşlık bir başkadır. Siper siper doğar, kurşun sıcaklığında yürür, aç, yorgun ve aysız gecelerde büyür. Bir başkadır dağda yoldaşlık. Anadır, yardır, kardeştir, gündür, güneştir, yalnızlık ve çokluktur, gürültü ve sessizliktir. Diz dize uyumak, terli terli sırtlara yaslanmak, kol kola ölmektir yoldaşlık. Bir soğanı sekiz kere bölmek, bir düşü yetmiş kere kıymak, elemek, içmektir birlikte. Terli güneşin bağrına yüz sürmektir el ele. Bir peryanşanın kanatlarını seyretmektir göz göze. Haykırmaktır, suçlayan binlerce parmağa karşı dil dile.

Cıvıl cıvıldı Eyle.

"Keyfin yerinde, iyisin değil mi?"

"Evet iyiyim. Neden iyi olmayacak mışım? Sizi çok özledim."

"Bizde özlediğimiz için geldik zaten."

Bir daha sarılda Eyle sıkıca.

"Ünal'ın kıçı delik deşik oldu, duydun değil mi?"

"Duydum" dedi sakince Eyle.

"Onu kepirde bıraktık. Şimdi iyi, top dahi oynuyor. Hem de o artistik hareketleriyle."

Ünal'dan bahsedince buruk bir yüz hatı oluştu Eyle'de. Eyle'nin bu hali dikkatini çekti Reha'nın. Konuyu değiştirdi Reha. Eyle'yle birlikte yeni gelen biri daha vardı. İlk görünümde tosbağayı andıran bir yüz hattı vardı. Öne doğru incelen çenesi, ağzı ve öteki yüz görüntüleriyle apayrı bir tipti.

"Yoldaş da mı yeni? Adı ne?" dedi Reha.

"Valla onun adı belli değil, herkes bir şey söylüyor. Hayrettin diyorlar, Karadağ diyorlar. Ne aklına gelirse."

"Olur mu ya. Kendisi neyi tercih ediyorsa onu deyin bari. Yoldaş sen hangi ad olsun istiyorsun?"

Elini şekilsizce sallayarak.

"Ne derlerse desinler"

"Olur mu şimdi, birinde karar kıl. Kaldı ki birden fazla isim de düşmez sana."

İbo kıkır kıkır gülüyordu Hayrettin'e bakarak.

"O zaman Karadağ diyelim daha iyi. Hatta Qero demek daha iyi ben öyle diyeceğim tamam."

"Tamam, ne dersen de," dedi Qero.

Reha'nın ilgisi Qero'nun hoşuna gitmişti. Qero, Reha'nın adına duyduğu bilgilerini tazeledi, yenilerini öğrendi. Aynı gün Meral'le tanıştı. Meral'in sert edasına ısınamamıştı. Hatta ürkmüştü ondan.

Tanışmalar, kaynaşmalar yeniden yeniden karılmalar gerilla yaşamının en zevkli yanlarındandır. Yeni özellikler, çeşitlilikler, farklı insan tiplemeleri yaşamı renklendiriyor, gelişmeleri kışkırtıyordu. Geniş, karmaşık bir kültürel mozaik oluşuveriyordu. Yayla çadırının kapısının çapı kadar olan gözler, yiv-set dönümü hızında değişen bilinçleri frenliyordu. Okul bahçesi, köy patikalarında öğreniyordu ilk dersini. Gülme ve tanıma avantajını iyi kullanıyordu köy tepecikleri. Partizan güçlerin yoğunlaşması yayla bereketine karışıyordu. Yayla yayla toplantılar yapılıyor, sorunlar görülüşüp, yaylacılar yakın ediliyordu.

Temmuz toplantıları, sert, gergin, şüpheli, ön yargılı etkiler altında başladı. Bariz bir karşıtlık vardı ve bu, çizgi bağlamında falan değildi. Eski tarafın yeni grupları şeklindeydi. Ezgela en uç yönelimleri gösteriyordu. Endişeleri cılız, grupsal yöneliminde pervasızlık vardı. Reha ve Orhan yapıcı olmayı esasa oturtmuşlardı. Mehmet Koç temkinli, geriden bir yanıtlama ve ince detaylı hesaplarla hareket ediyordu. Koç, "Parti bizde kaldı ordu onlarda" türünden bir şey söylemediğini savundu. Şıxo'nun da söylemeyeceği belirtildi. Çeşitli tasfiye devamlarının yaşandığı iddia edildi. Batıda önemli sorunların olduğu, yurtdışında tavır alanların ellerindeki olanakları partiye devretmedikleri belirtildi. Bölgede önderliğin eksikliği vurgulandı. Önderliğin yönlendirici rolü üzerine tartışıldı. Birlik komisyonlarının, "OPK'ya kadar, herkes olduğu alanda kalsın" kararının doğurduğu olumsuzluklar üzerine duruldu. Yetersiz birçok partili dalkavuk siya-

seti güttü. Yeterliliğini cömertçe kabullenen bazı partililer de sustu. Bazıları söyliyeceklerini sert, densiz çıkışların gölgesinde boğdu. Birlik sonrası önderliğin en birincil görevi olan 'birliğin pekiştirilmesi' meselesinde önderliğin adeta 'yok' oluşu, en önemli problem olarak kabul gördü. Aradan geçen süre içinde bir tek yayının dahi çıkarılamamış olması, bu misyonerlerin icraatına önemli bir ayna olarak gösterildi. Taylan şaşkın ve garipçeydi.

Toplantılar yaklaşık bir hafta sürdü. Sonuçta, sorunların boyutlu olduğu ve GBMK'nin acil toplantıya çağrılarak müdahale etmesi genel kabul gördü.

Sorunların en önemlisi, yeni bölgelere güçlerin gidemeyişiydi. Karadeniz'in Artvin'inde alınan kayıplardan sonra oraya takviye edilecek olan güç beklemedeydi. Bu toplantılarda komutanlık olarak güç gönderilmeyeceği, şimdilik durdurulacağı söylendi. Orta Karadeniz'e belli sayıda bir güçle Veli gidecekti takviye olarak. Bu gidişin araçla olması gerekirken, yerel güçler bu sorunu çözememişti. Güney birliği bir randevu sorununa takılıp kalmıştı.

Geçici Birleşik Merkez Komitesi'nin acil toplantıya çağrılması mıntıka parti üyelerinin de tasvip ettiği karar oldu. Mehmet Koç Askeri komisyon adına bir çağrı metni yazdı. Metin kısmi bir ültimatom imajı da taşır gibiydi. Toplantının gerekliliği belirtilmiş, eğer bu red edilirse bölgede ciddi sorunların olacağı ve bunun tarihsel sorumluluğunun ağır olacağı belirtilmişti. AK üyeleri olarak Mehmet Koç ve Ezgela çağrı metnini imzalayarak gönderdiler.

Reha, Veli'yi görmek için özel istemler dilediyse de görüşemedi. Gerilla savaşında emeklerken birlikte olmak karmışık bağlılıklar doğuruyordu. Veli'nin osurma tarzını bile özlemişti.

Akşam dağları sıkı sıkıya sarmıştı. Toplantılar derlenmiş, dürülmüş; fırtınalar durulmuştu. Namlu ışıltıları kurulmadan geceye, şiarlar ve türküler başladı. Karaçor tadında halaylar kuruldu. Yaylacı gençler de toplanmıştı. Elleri gübre kokulu analar da vardı. Uçkurunu sıkı sıkı bağlamış şalvarlı amcalar da. Şölen öpüşlerinde ayrıldılar. Bazı ufak değişiklikler yapılmıştı birliklerde. Ayrılanlar atış sesleriyle uğurlandılar. Uğurlananlar aynı ağızdan cevaplarla karşıladılar atışları.

Munzur'da duru bir gece, vadi ağızlarını öpüşleri ile ıslatıyordu. "Şarkılar bilirim/çığ tutmuş" diyen Ahmet Arif'in dağları yem yeşildi şimdi. "Ömre ve aşka gülen ciğerlere dolan sualsiz hikmetiyle bizim dağlarımızdı." diyordu bir gerilla. Ceketleri, parkaları, kazakları giydirir bu dağın gecesi. Bir yanı buzul altında, bir yanı firari sevda, bir yanında gürül gürül bir bahar. Turnalar konaklıyordu göletlerin başında. Yeminler kurulur, tövbeler bozulurdu doruklarda. Nice acılar düşecekti döşüne. Nice sancılar sürülecekti karlı boğazlara.

Ezgela ve İnce'nin komuta ettiği ana birlik, aynı güzergahtan Ovacık'a indi. Saldırı planları üzerine tartışıldı. Beşevler'de beş askerin saf dışı edildiği eylem yapıldı. On beş gün sonra Ezgela MK toplantısı için tekrar Munzur'a çıktı. Birinci dereceden komutanlığını İnce'nin aldığı birlik, Cevizlidere karakoluna esaslı bir taciz eylemi yaptı. Hozat, Çemişgezek mıntıkalarını dolaştı. Dereköy'de on askeri saf dışı bıraktı. İki cemse derede yatıyordu o gün.

Reha, silah, cephane ve yeni gelenleri almak için Munzur'a çıktı. MK toplantısı için gelenler vardı. Gecikmişti zamanı toplantının. Reha, tekrar Süslü'yle karşılaşabildiği için sevinmişti. Önderlik misyonu yüklenen, şehir, aydın kılıklı adamlar geliyordu. Bolca gözlüklüler vardı içlerinde. Renkleri Munzur'un katı, kuru, kara renginin karşısındaydı. Yardan, karanlıktan, yokuştan ürken adamlardı bunlar. Reha birkaç yeni adam, silah, cephane alıp ayrıldı. Yeni gelenlerde, ince esmer tenli, tatlı çehreli bir genç vardı. Adını Selim takmışlardı. Yaylacılar denklerini dürüyordu artık. Kepir'in tepesinde durdular. Kan kokuları sinmişti çimenlere. Sular çağıltılarını inine çekmişti. Hüzün, öfke, direniş alazlanıyordu. Yaylacılar hüzünlü ve ürkek bakışlarla karşıladılar. Oturur oturmaz anlatımlar başladı. Etine dolgun, pancar yanaklı bir kadının anlatımı diğerlerine baskın geldi.

"Dağ taş yağdı başımıza. O ne zulümdü, o ne ateşti. Tanrı bir kere gösterdi bir daha göstermesin."

Kadının gözleri hayretler içindeydi. Sağda solda oturan kadınlar gerillaların yüzlerinde gezdiriyorlardı yaşlı gözlerini. Kafalarını sağa sola sallıyor, ahlanıyorlardı.

"Olayı başlangıcından anlatır mısınız? Nasıl oldu? Fark edemediler mi düşmanı?"

"Ne bilek biz kardeşim, sanki o gün hepimizin gözü kör oldu. Onlar da çevresine hiç bakmamışlar gibi, taa Koç gölü'nün tepesine çıkınca fark edilmişler galiba."

"Sizin haberiniz var mıydı düşmandan?"

"Nerden bilek biz. Sabah o tepede bir iki kişi gördüm. Hatta biri battaniyesini silkeledi ayakta. Ben dedim, orada birileri var diye. Dediler, 'Kirvalardır, ya da Apoculardır, gençlerdir,' dediler. Kimin aklına gelir düşman geceden gelip o tepelere çıkacak. Sizinkiler geldi. Aşağıdaki mahalleye girdiler. Aradan çok az bir zaman geçti. Baktık pepo pepo, bunlar asker. Tepeden aşağılara doğru iniyorlar. Ben hemen kızı gönderdim. Çabuk kaçsınlar, asker her tarafı sarmış dedim. Kız yetişti onlar çıktı."

"Nöbetçi yok muydu?" dedi Reha.

"Nöbetçi Xezal'mış. Köylüler dedi o da nöbette önüne bakıyormuş, görmemiş askeri. Ben şu kapının önünden bakıyorum. Onlar çıkar çıkmaz silahlar patladı. Allah göstermesin yağmur yağıyordu sanki."

İlk çıkanlar hep birlikte aşağı doğru çıktılar. Orası düzdür. Eğer yukarı doğru çıksaydılar o dere iyidir, onları korurdu. Biz artık bir şey anlayamadık. Kim öldü, kim kaldı, kim kime ateş ediyor. Biz bir çadıra girdik, üst üste yığıldık. Koyunların her biri bir yere dağıldı. Kurşunlar üzerimize yağıyordu. 'Çadırlardan çıkın, hepinizi tararız' dediler. Bütün kadınlar, çocuklar koyun komu gibi üst üste üşüştük. Bir tek erkek bile yoktu. Bir o yaşlı amcaydı burda. Ortalık günlük güneşlikti. Helikopterler koyun sürülerini taradılar. Ortalık aniden karardı, fırtına çıktı, yağmur başladı. Helikopterler çalışamadı. O kurtulanlar da öyle kaldılar akşama kadar."

Elleri ve başı Erzincan zelzelesi gibi titreyen yaşlıca bir kadın girdi çadırın kapısından. Konuşamıyordu. Ağzından çıkan her kelime zelzele geçiriyordu. Elleriyle uzandı. Zora ki tokalaştı gerillalarla.

"Kadın o gün korktu. Şimdi çok kötü. Deminden beri baygın. Siz aşağıda görünür görünmez bayıldı, çok korkuyor."

Yanındaki birkaç genç bayan, kadını çıkardılar dışarı.

Kepir, yaşamın o güzel adına ölümü gömmüştü. Taze, burcu burcu beş kardelen, yan yana, can cana düşmüştü. Çadırdan çıkan gruba yaylım ateşi akmıştı. İlk ateş sırasında grup komutanı Dursun Erkul vurulmuş, Ünal, Eyle ağır yaralanmış, kısa sürede Yıldız (Meral Gezer) ve Mete de vurulmuştu. Düşman iyice çemberi daraltmış, ateşi yoğunlaştırmıştı. Xezal, beyaz saçlı kadın diye geçiyordu frekanslara. 'Beyaz saçlı kadın hâlâ direniyor' denilmişti. Eylemden sağ çıkan Deniz, olayın heyacanını özverilerine ve hayretlerine yararak anlatıyordu. 'Şafak çadırlarının güzel kızı Eylê derin ve içli yaralar almış, inliyordu' diyordu. Eli silahtan düşmüştü. Hemen yanında duruyordu ama ilişemiyordum. Çadır yerinde kalan baca taşlarını siper edinmiştim. Başımı çıkaramıyordum. Xezal biraz daha ilerideydi. Yıldız onun yanındaydı. Ağır bir MG-3 atışı yoğunlaşmıştı. Yıldız vurulunca dönüp Xezal'ın kucağına düştü. Xezal kin, intikam ve cesaret naraları atıyordu. Hiç beklemiyordum ondan. Hepimizi şaşırtan bir direniş içindeydi. Yıldız vurulunca ayağa kalkıp, düşman mevzilerini taradı. Taşlardan kuşlar uçuşuyordu. Düşmanın tüm ağır silahları zulalandı o anda. Tekrar kapandı mevziye. Eyle'nin iniltileri ölümü unutturmuştu bize. Gün uzadıkça uzuyordu. Karanlığı bu kadar arayacağımı hiç düşünmemiştim. Hava bozulup, yağmur yağınca biraz soluklandık. Ünal'ın yaraları da kötüydü. O biraz daha uzaktı bizden. Yaraları ölümü getirmişti kapıya; sesi incelmiş, inancı daralmıştı. 'Ateş etmeyin bana, ben yaralıyım, teslim olacağım,' diye bağırdı. Bizi şaşkına çevirdi bu. Doğru değil dedik, dayan diye bağırdık. Düşman Ünal'a karşılık verdi. 'Gelip seni alacağız, korkma, gelip seni alacağız,' diye bağırdılar. Yanaşmaya çalıştılar, gerilla anlatırken buruk bir ağrı takılıyordu gözlerine. 'Zayıflığa kapıldı. Düşman yanaşmaya çalıştı ama biz fırsat vermedik. İnenleri darbeledik, yanaşamadılar. Ünal'ın tavrı moralimizi bozmuştu. Teslim olma pozisyonu olursa Ünal'ı da vurmayı düşünüyorduk. Eyle'yi inim inim inleten, düşmanın mermileri değil, Ünal'ın zayıflık tavrı olmuştu. Karanlık derinliklere doluştuğunda Eyle'nin iniltileri iyice cılızlaşmıştı. Karanlık, aydınlatmalarla vurulmaya çalışılıyordu. Sürünerek Eyle'ye ulaştık. Konuşamıyordu artık. Ünal da yüreğinden boşalan kanların

üzerine düşüp kalmıştı. "Yaylanın korku yüzlü çocukları Eyle'nin kan izlerini taşlarla çevirmişti. Ölem ölem gülen gülüşler iliştirilmişti kan rengine. Bir partizanın türküsünde boylanmıştı Eyle. "Eyle eylé eylama / Rındekinâ cengame / Kok doro serê kowode / Ramena Xelesema. (Eyle eyle eylemimiz / Cengimizin güzelliği / Kök vermiş dağ başlarında / Sürüyor kurtuluşumuz)"

O gecenin sabahı güneş mecalsizdi. Prangalar takınmıştı ayaklarına. Gözlerinde mil çekilmiş kör bakışlar vardı. Elleri kan içindeydi. Gelinliğinin bir yanında çocuk sevinçleri, bir yanında ana yüreği vardı. Tunçtan heykeller dizilmişti terasına. Şelale sıcaklığı ve kuru çatlak dudaklar yan yanaydı.

Yürekten beyine, beyinden beyine çekilen hatların gerilimi vardı alınçatında. Dursun'a seslendi önce.

"Hey Dursun! Geleceğimiz güneşse güneş benim. Sesiniz kulağımdadır. Biliyorum ki, yanlışlar ve hataların rahminde büyüyecek zaferiniz. Zaferiniz kurtuluşum olacak benim de. Kurtulacağım yılansı, çirkef, kan emici yüzlere gülmekten. Kurtarmak için beni, attığın adımı aydın kılacağım. Rahat uyu yiğidim. Kimliğini taşıdığın eserin gibi ebedileşeceksin rahat uyu."

Usulca yanaştı Eylé'ye Güneş.

"Ver elini sıcaklığımın sesi. İniltilerini sarmaya geldim. Üşümüş yara yerlerini öptür bana. Bak hele! Nasıl da güleç yüzlü gözleri, nasıl da derin. Kıskanacak gibi oluyorum. Utanıyorum gözlerine ilişmekten, bunca zulmu ben doğurmadım. Ama ben durduramadım da. Ver elini sevincimin eylemi. Kalk gidelim, sevdiklerin seni bekler. Çocuklar, ellerinde çiçeklerle geldiler seni karşılamaya. Şafak çadırlarının güzel kızı, ver elini gidelim."

Dolaştı bedenleri tek tek Güneş. Ünal'ın yanıbaşında durdu. Sıcaklığına kara bir bulut tutundu oracıkta.

"Güneşinin bir yanı ölüm, bir yanı yaşamdır. Yaşam elini uzatsa ölüme, ölüm solusa yaşama değecek gibidir. Dostların hüzüne düşmüş bilir misin? Yoksul sofraların emeği kızgın sana. Gule, Xate, Sevê, Bese, Yete senin güzelliğini dillemiyor artık. Kırdın onları. Çocuklar seni anlatmaktan sakınıyor. Yaşam bir solukta ölüme, ölüm bir

adım ötede yaşama ulaşır. Şimdi, yüreğim acımış, elim titrek. Uzanamam sana. Ateşimin dingisiz töresini öptüremem umarsızlıklara. Hoşçakal kardeşim, hoşça kal. Mezar taşını ben dikeceğim yine de. Ve üzerine, "İNANCI BİLİNCİYLE AYDINLANMAYANIN DİRENİŞİ, DORUKLARI ZAPT EDEMEZ!" diye yazacağım. Tüm çocuklar, eli koynunda analar, dağ dağ gezen şahanlar okusunlar diye. Hoşçakal kardeşim."

Güneş öptü kokladı, kokladı öptü, öptü sardı bedenlerini şahanların. Cellat suratlara iğrenerek baktı. Cesetleri tekmeleyen yılanı mahrum bıraktı merhametinden. Munzur'a, Ararat'a göz eyledi. Eylem zamanını işaretledi buzul yangınlarına. Sonra tutuşturdu kızların saçlarını. Alazlarını harladı. O kadar büyük bir ateş oldu ki yüreği, bin çeşit zebani zulmünü lopur lopur yuttu. Yine de doyuramadı doyumsuzluğunu. Yine de açtı tıka basa.

Ağlayanların içinde kara, ürkek, korkulu çocuklar ağırlıktaydı. Annelerinin boynuna sıkı sıkı sarılanlar. "Gidelim, gidelim" deyip bağıranlar da vardı. Mini mini kollarını iğneleyen hemşirelere, öcüye bakar gibi bakıyorlardı. Doğum sorunları olan gelinler kenar yerlerde ebelere dert yanıyordu. Onbeş yıl uğraşıp bir sağlık ocağı alamayan köylüler, bir karakola sahip olmuşlardı sonunda. Birkaç ay içinde köye güney cepheden bakan bir tepeye kurmuşlardı koca binayı. Kışın kızılca kıyameti değil de beyazca kıyameti her yıl can alırdı. Doğurmak için çırpınan kadınlar ya doğurmadan ya doğurduktan sonra ölümle el ele tutuşup halay çekerlerdi.

Sakin görünümlü dolgun bir kadın yanaştı hemşirelerin yanına. Hangisi hemşire, hangisi ebe, hangisi sağlıkçı belli değildi. Kadının gözlerinde anlamlı bir derinlik vardı. Tecrübe, olgunluk, acı, anlayış ve yakarış umudu işlenmişti yüreğine. Ağır hareket ediyordu. İlk bakışta kalbinden rahatsız olduğu anlaşılabilen bir görünümü vardı. Bilgince ve alimceydi acıları.

"Kızım işinizi bitirdiyseniz buyurun eve gidelim, bir çayımızı için."

Oldukça güzel ve tane tane türkçesiyle gelen bu teklif, hemşirelerin hoşuna gitti. Birbirine bakındılar. Sağlık memuru Şükrü'ye bakındılar. Şoförleri Abbas'a bakındılar. Pembe gülücüklü bir hemşire:

"Gitsek fena olmaz, çok acıktık. Misafirimiz daha çok acıkmıştır," dedi.

Bakışlar, ince çehreli, kara kirpikli birine yöneldi.

"Sizin için nasıl uygun olursa öyle yapın," dedi ince çehreli kız.

Alelacele derlenip toparlandılar.

"Eviniz nerde teyze," dedi sağlıkçı.

"Yukarıda oğlum, araba kapıya kadar gider."

Köylü kadınlar renkli, cilve taşan çiçekli elbiselerini giyinmişlerdi. Çocuklarına aşı yaptırmanın, hemşirelerle tanışmanın, ani gelen bir gezintinin tadını çıkararak sallanıyorlardı. Okuldan ve hemşirele-

rin yüzünden ıraklaşan çocuklar göz yaşlarını yanaklarında tutuyordu. Yorgunluk ve yenilik sohbetleriyle bindiler arabaya. Elinden tuttuğu küçük bir çocukla birlikte köylü kadın da bindi.

"Bu köy çok güzel" dedi pembe gülücüklü hemşire. Bir diğeri ince çehreli misafir kıza, "Ovacık mı güzel buralar mı?" dedi.

"Bu köy çok hoşuma gitti, ama Ovacık'ın da güzel yerleri var. Hemen hemen birçok köyüne gittim Ovacık'ın. Bizim kurslar, üç aylık, altı aylık oluyor. Çok sık yer değiştiriyoruz. Üstelik orası benim ilçem."

Kadının meraklı bakışlarını yanıtladı bir hemşire.

"Bu arkadaşın adı Leyla, bu arkadaşımızın bacısı. Buraya bizi ziyarete geldi. Kendisi nakış-dikiş hocası."

Sevecen, imrenen bakışlar iletti kıza kadın.

"Bizim köy güzeldir, güzeldir kızım. İnsanın gönlü rahat olmalı. Derdin olduğu yerde köyün güzelliğini ne yapacaksın. Güzel insanlar, bu güzelliklere layıktır."

"Teyzenin derdi çok galiba," dedi sağlıkçı genç tıfıl.

Kadının gözleri dolu dolu oldu. Ağlayacak diye bekledi bakanlar. Sustular. Leyla'yı yakıcı bir merak sardı. Konuyu değiştirdi Leyla'nın ablası Suna hemşire, "Pülümür'de en beğendiğim köy burasıdır, özellikle baharı çok nefis. Buraya gelişimin dördüncüsü bu."

Kadın şoföre yolu tarif etti. Büyük ceviz gürültülerini yiyerek süzüldü araç. Bir mahalleyi geçip mezarlığın önünden sola saptı. Gösterişten uzak, düzenli bir eve girdiler. Kısa boylu genç bir kadın karşıladı kapıda gelenleri. İçeri girmeden, büyük ceviz ağaçlarını, şakok kokularını, karakolu gözlemlediler. Kadın çay ve yemek faaliyetine girişti. Odanın sade döşeli köşelerine yayılıp oturdular. Melul bakışlı sazın görüntüsüne sulandı şoför.

"Kim çalıyor acaba" dedi.

Duvardaki siyah-beyaz kartları, altındaki şiirleri okuyordu hemşireler. Leyla'nın bakışları, çerçeveler içinde gülen bir resme takılmıştı.

"Hayrola, yakışıklıyı tanıyor musun?" dedi abla hemşire.

Bu arada kadın da içeri girmiş, Leyla'nın dikkatli bakışlarına yönelmişti. Bu kez de kadın sordu Leyla'ya.

"Birine mi benzettin kızım" dedi. Sesinde ince bir burukluk vardı. Cümlesinin son kelimeleri boğazına tutunuyor, zorluyordu. Gözleri aynı hızla dolmuştu.

"Birine benzetiyorum ama...?" Sonunu getiremedi Leyla. Kadın odadan çıktı, biraz sonra elinde bir tomar resimle geldi. Divana oturdu, Leyla ve diğer misafirler başına üşüştü. Sıkı sıkı sardığı naylonu açtı, resimleri döktü divana. En üstteki resmi alıp öptü, bağrına bastı kartı. Hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı. Kalbi resim kartını bulgur sokusu gibi dövüyordu. Kadının öptüğü resim duvardaki gencin resmiydi. Leyla resimleri karıştırdı.

"Evet bu o" diye söylendi. Çevresindekiler şaşkın bakışlarla Leyla'yı ve kadını takip ediyorlardı.

"Teyze bunun adı Reha, değil mi?"

Kadın ancak başını sallayabildi.

"Sen Reha'nın annesi misin?" Hıçkırıklar arasında zoraki,

"Evet kızım." diyebildi kadın,

Leyla kadına sarılıp öptü. Çevredekiler hâlâ şaşkındı. Reha ismini duyanlar olmuştu, ama olanların tam bilgisine sahip değildi kimse.

"Niye ağlıyorsun teyze. Sen dünyanın en iyi, en güzel çocuklarından birine sahipsin. Ben kendisiyle birkaç kez karşılaştım. İnanki çok iyi, çok değerli bir oğula sahipsin. Ne mutlu sana."

Kadının acı, gurur, özlem dolu duyguları alt-üst olmuştu. Ağlayışı çevresindekileri de etkiliyordu.

"Gerilla Reha mı?" diye sordu Suna.

"Evet evet O" dedi Leyla.

Kadına teselliler yağdı çevreden. Leyla, övgülerini ballandıra ballandıra anlatıyordu. Her anlatımına on ekliyor, iyice büyütüyordu. Herkesin onu iyi tanıdığını ve kendisini çok sevdiklerini söyledi. "En çok aranan gerillalardan biridir" dedi. Kadın ırmak ırmak akıtıyordu yaşlarını. Bendini en ince yerinden koparmış bir bahane olmuştu, bu tanışıklık.

"Devrimci anası olmak kolay değil, teyzeciğim. Bence mutlu olman lazım."

"Sen onu bir de ana yüreğinle konuş, gün gelip sen ana olanda. O

benim canımın en kıymetli parçasıydı. Acıların en büyüğünü gördüm. Bir kere yanıbaşımda 'ana' desin bana, her şeyimi veririm. Yıllar oldu göremedim. Bu kadar bana düşkün olan oğlum, şimdi çok daha fazla düşkün olduğu şeylere sahip. Onun yoluna ben ölürüm. Ama ananın yüreğini kim durdurabilir. Durmuyor işte. Kendisinden haberin var mı? Nasıl, Allahını seversen anlat kızım."

"Yakın zamanda görmedim ama oralarda kendisinden sıkça bahsediliyor. Gören başka arkadaşlar var. İnan ki çok iyi, kendisi çok sevilen biri."

Yakarma dolu bakışlarla dinledi anne. Evin gelini olduğu anlaşılan genç kadın sofrayı donatmıştı bile. Bal, yoğurt, kavurma, yumurta vardı sofrada. Kadın yanaklarının yaşını sildi küçük bir mendille. Aşı yapan hemşireye küfreden ufaklık;

"Verin! amcamın resimlerini," diyerek resimleri çekiştiriyordu ilgileri toplayarak.

Kadının yakarışını seyre durdu Buyerbaba gölü. Dağ uçlarına ulakçılar gönderdi. Pülümür'ü Ovacık'tan ayıran Mahmunut ve Birman gediklerine rüzgarlar doldu.

Sohbetler ağırlıklı olarak kadının özlemleri bağlamındaydı. Jel dağı Beyazdağa, Beyazdağı Yılandağına koşum koşum feryatlar gönderdi. Bir ala ceylan, Buyer'in doruklarında seyre durmuştu.

Pülümür'ün yakınındaki bölge yatılı okulundaki tabur gücünün güvenliği artırılmıştı. Lenko ve Şıxo komutasında birleşen iki ayrı Partizan güçlerin son baskınıyla, zayıflığı ortaya çıkan savunma noktaları güçlendirilmiş, yenilenmişti. Bağır dağındaki maden ocağının kapıları kurtların ulak yeri olmuştu. Devrimci otoritenin koşullarına uyum sağlamayan müteahitler işletemez olmuştu ocağı. Yayla çadırları, karşısındaki Yeldağı yaylalarına, Aşkirek Kepiri'ne bakıyordu. Erzincan yolundan güneye sapan Dersim yolu, askeri gösterilerle resimleniyordu.

Ovacığın Kepir yaylasında vurulanlardan birinin sakallı olduğu, bu sakallının Reha olduğu yayıldı. Qume o gün fecirle birlikte karıştı rüzgara. Kuşların türkü türkü çığlıklarını duymadı bile. Ayak bilek-

leri çıplak, siyah ve kuruydu. Ayağındaki lastik ayakkabıları ayağına büyüktü. Siyah, beyaz, kan kınası ince zülüfü, avurtları süpürüyordu. Saç kökleri aka, kök boyları kınaya, zülüf ucu karaya tutulmuştu. Siyah örtüsünü başına dolamıştı birkaç kez. Bir iki görüntünün dışında dökülmüştü dişleri. Gece rastlasa cinlere, cin cinliğinden utanır altına sıçardı.

Ormanla çevrili yolun bitiminde dik kaşlı, baba yiğit bıyıklı bir tanıdığına yetişti. Adam şaşkın şaşkın baktı Qume'ye.

"Bu fecirde nereye, bu acelen ne Qume?"

"Diyorlar Reha vurulmuş, dün Kepir'de vurulanlardan biri oymuş. Ben onu tanırım, kaşından, gözünden. Dilinden tanırım onu, sesinden tanırım onu."

"Şimdi öyle etmişlerdir ki köpeğin çocukları nasıl tanıyasın?"

"Tanırım Seydo. Sesinden, kokusundan tanırım onu."

"Ölmüş adamın sesi olur mu Qume?"

"Olur olur. O sesi herkes duymaz. Kancıklar duymaz, yılanlar duymaz, ben duyarım Seydo. Ben elimle sardığım kuşumu tanımaz mıyım."

"Sanki senin oğlunmuş gibi konuşuyorsun?"

"Oğlumdur tabi. Oğlumdan bir farkı yok onun. O kadar söyledim gelsin bir göreyim. Sonra dedim Allah rızası için yerini söyleyin, ben gidip bir göreyim. Yok, olmadı. Peşine yılan düşmüş kuşun yeri bilinir mi? Bir kış, yüreğimin paramparça yerlerinde sakladım onları. Onca kancık dolanır, onlar ölür. Bu ölümü kim severse o Ali'nin rahmetine kavuşamaz Seydo."

"Doğru diyorsun ya, ne yapacaksın, yapacak ne var?"

"Öyle deme Seydo. Bu dünyada susmayanın gözü yaştan, eli kandan kurtulmaz. Kurtulmaz ya. Bu dünyada konuşmasını bilip de susanın da götünden yılan düşer. Bak gördün sakallı ne yaptı. Millet sustu. O yaptıkça onlar sustu. Mil ciğerine kadar batınca ürktü millet. Köpek girecek yer bulamadı. Şimdi biri Qume'nin başına çöker, sen gülersin, diğeri susar, diğeri kedilik yapar. Bir diğeri korkak karı gibi kaçar."

"Herkes senin gibi kefenini beline dolayıp gezmiyor ya."

"Ölümden kaçılmaz Seydo. Gençler vuruluyor, hepsi şimşek parçası. Siz düşmüşsünüz bir boka yaramaz kılafetinizin peşine. Ölünün etini kemirseler ne olacak. Ayıptır ayıp, karılar bile sizden pek bakar ateşe."

Ovacık yolundan geçen iki panzeri görünce bir top tükürük fırlattı yere. Şehir merkezi, daha bir hareketliydi o gün. Erken saatlerle Ovacık'a gelmeye başlamıştı köylüler. Hareket ve suskunluk diş dişe geziniyordu. Çıplak bilekli ayakları daha da hızlanmıştı. Yüzündeki gerginlik kat kat artmıştı. Derisi iyice gerilmiş, gözleri alaz saçıyordu. Kalp atışları, ince, kuru kaburga kemiklerini zorluyordu.

"Ben hastaneye gideceğim Seydo."

"Sabah sabah, daha erkendir. Bırakırlar mı?"

"Ayıptır Seydo, hiç değilse cesetlerimizi çiğnemeyin. Bir kez de ciğeriniz korkudan uzak dursun."

"Bende geleyim seninle Qume," dedi Seydo çekingen ve tedirgin.

Hastaneye yönelen insan sayısı artmıştı. Meraklı, hareretli bakışlarla girenlerin suratı, kin ve intikam yüklenmiş olarak çıkıyorlardı. İçten içe küfredenler, ağlayanlar, göz yaşlarını saklamaya çalışanlar da vardı. Hastane kapısından çıkan genç birinin elinden tuttu Qume. Merakı içeri girme süresine sığmadı.

"Kardeşim, güzel kardeşim kimmiş o vurulanlar."

"Partizancılar" diye yanıtladı duygulu bir sesle.

"Tamam, vurulanları tanıdınız mı? Vurulan kim?"

"Mahfetmişler, tanınmıyorlar. Ben tanımadım kimseyi."

"Diyorlar Reha da vurulmuş, doğru mu?"

"Valla tanıyanlar dedi o değil. Sakallı biri var ama bilmiyorum."

İçine bir solukluk nefes doldu Qume'nin. "Hepsi de birler, hepsi de aynı meyvanın çekirdekleri, aynı yuvanın güvercinleri, aynı karanlığın mıhmanları. Ama o benim oğlum gibiydi. O da apayrıydı."

Söylene söylene içeri girdi. Seydo söylediklerini anlamaya çalıştıysa da olmadı. Adına morg denilen berbat bir odaya girdiler. Uzaktan cesetlere bakan köylüler vardı. Qume seyircileri sağa sola iterek yanaştı, öne geçti.

"Ben size kör olayım, yolunuzda benim gibi gün görmemişler ölsün.

Köpekler, kancıklar, köpek çocukları; ne hale getirmişler çocukları."

Qume'nin çukurlarına vadi suları indi. Ağlayanların, bakanların ilgisi Qumeye yönelmişti. Eyle'nin güzel yüzü yağmalanmış, bakışları çalınmış, üstü başı yırtılmış, bir beyaz örtüyle örtülmüştü. Dursun'un sakallarına kan pıhtıları tutunmuştu. Kaç dipçik vurulmuş, kaç bot izi kalmış belli değildi. Qume yanaşıp yakından baktı Dursun'a.

"Bu Reha değil" diye seslice söylendi.

"Ben onu tanımaz mıyım, tanırım. Annesi bile benim kadar iyi tanıyamaz," diye söylendi. Qume döndü.

"Bu çocuklar ölürken içi rahat eden köpek dölüdür. Yarın hepimizi öldürecekler. Abu Munzur kanımızı içe içe kuduracak. Felaket o zaman çökecek başımıza, siz susun bakalım."

Dinleyiciler Qume'nin çöküntülere yerleşmiş keskin bakışlarından kaçırdılar bakışlarını. Köylüler Ovacık merkezini doldurdular. Belediye cenazeleri yıkama ve gömme maliyetini üstlendi. Öğlene doğru kitle hastaneden aldı cenazeleri. Yıllardan sonra Ovacık merkezinde oluşan kortejin öfkesi dinginsizdi. Pankart ve resimleri görüntüledi objektifler. Sloganlar mezarlığa yürüdü peş peşe. Birlikle birlikte büyüyen güç, kitle desteğini harlıyor, ruhları radikalleştiriyordu. Qume kortejin önünde yırtıcı bir şahin gibi kanatlanmıştı. Sloganların türkçe ruhunu anlamayan Qume, kendi diliyle küfürler yağdırıyordu, Çevredeki polislere, askerlere.

"Cısnone Kutik, size kalacak mı bütün bunlar, kim unutur bütün bunları. Boynu bükük anaların ahında kavrulursunuz inşallah. Yılan girsin evinize, ölülere zulüm edilir mi? Ölülere zulm edenin kurtuluşu olur mu? Bunca ziyaret, bunca tepe şahit değil mi bunlara. Bu fakir-fukaranın bir tek dostu yok mudur. Az mı lokma verdik. Hepinizin burnundan getirir Yelbaba, Munzurbaba, baba Çimlık. Ölülerinin hesabını sormazlar mı gençler."

Vadiler vadilerin ucuna tutunuyor, dağ dağın gözüne imreniyordu. Ayı tilkinin gözüne bakıp gülüyor, horozun ötüşünü dinleyip ağlıyordu. Ovacık sınırları, sınırlarına illegal haberler iletiyordu. Otuz sekiz anılarını saklıyordu yasak mıntıka. Ateş kendi siperinin çocuklarını

sarı, mor, kızıl alazlarıyla besliyordu. Aradan geçen birkaç gün içinde yaşam, normal alışkanlıklarıyla devam ediyordu Ovacık'ta. Tabur komutanı, son Kepir operasyonundan sonra daha hızlı sakız çiğnemeye başlamıştı. Sürmeli Kepir ihbarını getireni okşayarak payladı. "Apo'cular un almaya gelecekler" diye gelen ihbarda partizanlar çıkmıştı. Daha somut bilgiler edinmeleri için uyardı uşaklarını. Bir taşla iki kuşu vuramadığına üzülüyordu binbaşı.

Sürmeli, ilçenin çıkışında çevirdiği köylüleri sorguluyordu sıkı sıkı. Yaşına göre oldukça genç karşı koyuşlar gösteren bir köylüyü ayırdı diğerlerinden. Bir saat uğraştı adamla. Ters bir adamdı. Bu haliyle bırakmak istemedi. Polis karakolunun zula bir yerinde kendine bilgi sızdıran biriyle görüştü. Dik başlılık yapan adamın kimliğini söyleyip bilgi istedi ihbarcıdan.

"Onunla başa çıkamazsın, çok aksi biridir" dedi. "Sakallı bile baş edemedi onunla. Sakallı adamı bir güzel dövdükten sonra, soyup suya koyacakmış. Adam ne demiş biliyor musun?" dedi.

"Nerden bilim ben, aptal mısın sen?"

"Duymayan kalmadı bunu. Adamı çırılçıplak soyduktan sonra, ne dese iyi?"

Soluk arasına dişlerini sıkarak bakıyordu Sürmeli.

"Ne demişse de artık."

"Adam zındığın teki. O kadar dayak yemiş, hiç umrunda bile değil. Üstelik bir çok köylü de var çevresinde. Sakallının yöntemleri de iyi değildi. Nerde yakalasa orda suya, kara, buza sokuyordu insanları."

Sürmeli dişlerini bir kez daha gıcırdattı. Suratının bakılacak tek yeri çenesiydi. Oraya da öküz sıçmış gibi bir sakal karalığı ilişmişti.

"Sen bir laf söyleyeceksin kabız ediyorsun adamı. Söylesene ne demiş adam."

Sürmeli'nin kızgınlığını gören adam konuşmasını hızlandırdı.

"Yani adam çok aksi biri. Sakallı onu çırılçıplak soyduktan sonra, adam demiş, 'beni soydun, de şimdi git, ananı getir, bacını getir, karını getir hadi.'"

Sürmeli'nin gözleri oynadı yerinden. Bir şeyler söylemek istedi, konuşamadı.

"Tamam tamam." diye kestirip attı.

On dakika sonra adamı saldı sokağa. Kahveler her zamanki yoğun hareketiyle başbaşaydı. Kumar oynanmasını yasak eden gençlere ifrit oluyordu kahveci esnafı. Peynir avanslarını yırtık ceplerine koyan kumar müptelaları evin birinde toplanmış kağıtları karıyorlardı. Beyaz otorite içki ve kumar serbestliğine sınır koymuyordu. İçkisiz dolaşanlara şüpheli gözlerle yanaşıyordu. Hıdır Kanas ellerini götünün üstünde bağlamış voltalıyordu. Eğri duran şapkası melul bakışlarını açığa veriyordu. Gören aklını evde bırakıp ilçe merkezine gelmiş bir adam derdi bu haline. Beşevlerin ormanlık tepelerine konumlanan asker, yoldan geçen konvoya tepecilik yapıyordu.

Kadınlar kumar oynanmasına konulan yasağı ayakta alkışlıyorlardı. "Sesimize kulak verdiniz, sağ olun" diyordu. Yokluktan titreyen çocuğuna sarılmış genç bir kadın. "Of, off. Sizin hakkınızdan ancak onlar gelir. Çoluk çocuğun rıskını kumarda içkide yersiniz, burnunuzdan gelir fitil fitil" diyordu, Çakberili kumar müptelasının gözü yaşlı karısı. "Eğer kumarı yasak etmezseniz, bizden size destek yok" diye asileşen bir diğer kadın Rukê, etrafına toplanan komşu kadınların arasında göbek atışları yapıyordu.

Yanındaki yoldaşına fısıldayan bir gerilla, "memleketimin acıları kadınların düşündedir. Her insan memleketimin kadını kadar duyarlı olsa, devrim eşikte demektir" diyordu.

***

Mehmet Koç'un ve Ezgela'nın denetiminde, "tasfiye ediliyoruz" söylemleriyle batıdan gelen eski DABK kanadından partililerle toplantılar yapıldı GBMK toplantısı öncesi. Toplantıya, Batılı partilileri devretmeyle de sorumlu olan Cano da vardı. Sert tartışmalar oldu toplantıda. Ezgela densiz, sekter tüm becerilerini döküyordu ortaya. Cano'ya uç yönelimlerle hücum ediyordu. Bir haftalık toplantı sonrası gelen partililerin gönlü, Cano'nun sorumsuzluğu üzerinde hoş edilerek gönderildiler.

"Düşünme eylemi, eylemlerin en büyüğüdür." diyordu öğretmen bilinci ve devam ediyordu. "Bu eylemin kendisi de, yine bir eylem

olan, alt bir evreden doğar ve her düşünme eyleminin çapı, eylemi ortaya koyanın ufkunu sergiler."

Kendi düşünme yetilerinde bilimsel dayanaklar taşıyanlar açısından, olgunluk, enginlik, cömertlik iç içe yoğunlaşır. Bu yetilerin uç yönelimlere ihtiyacı yoktur. Yöneliminin rengi açık, gözü pek, yüreği kıvamındadır. Sesi tok, dolgun ve güvenlidir. Siyasal yöneliminde katı ve esnektir. Suskun ve konuşkandır. İlerleyebilen, durabilen, geri çekilebilendir. Yapıcılık, ikna, yoğunlaşma onun ruhunun en cömert yanıdır. Fesat hesaplar, onun hesap aritmetiğine ilişmez.

Şimdi, onlarca küçük eyleme analık edecek en büyük eylemlerden biri gündeme gelmek üzereydi. Ezgela kendi kanadından gelme iki MK'lıyla birlikte Reha'nın verdiği metni okuyup, düşüncelerine katıldığını Reha'ya iletmişti. Metinde, parti önderliğinin ateş hattının ortasına taşınması, toplantı ve tartışmaların birlik ruhu ve anlayışlar çevresinde ele alınması öneriliyordu.

Yayla yerlerini terk eden göçerlere kızıyordu kurt bozgunları. Taze kuzu etleri yiyememekti artık bu. Kanatlarına doruk rüzgarları tutuşturan şahinler en görkemli seyirlerinde göğü yere, yeri göğe taşıyorlardı. Keklik şakırtılarını dinleyen şehirliler keyifleniyordu. Zine geçidi, kolunu kanadını aralamış konuklara yol veriyordu. Rus harbinden kalan araç yolu eğimlerinde ter kokuları tükeniyordu gün be gün. Haksızlıkların seyrinde inciyen secereleri, tarihin ayağa kalkışıyla yineleniyordu yeni baştan.

Veli küçük bir grupla, Mağaçur vadisinden Kemaliye hattına, oradan Sivas'a geçerek Tokat sınırlarındaki grupla buluşmaya çalışıyordu. Tanınmayan, bilinmeyen arazilerde zor günler yaşıyordu grup. Çok çeşitli taktikler deniyorlardı. Zor tehditleri, ikna çabaları, farklı gösterimler, kaçışlar, saklanışlar, sinişler ustaca dillendiriliyordu. Kitle desteğinin önemi çok daha bariz biçimde düşüncelerini meşgul ediyordu. Bu desteği kazanmanın yolları grup içinde tartışılmaya başlamıştı, ilk günlerden itibaren.

"Gerilla savaşının yoğunlaştırılacağı yerlerin kitle desteğinin olduğu yerler olması gerekir" diyen bir gerillaya, bir diğeri;

"Onun için de yerel parti faaliyeti ile belli çalışmalar yapmadan

gerillayı bölgelere çıkarmak doğru değil," diyerek katıldı.

"İbrahim, kitle temelinin en yoğun olduğu yerlerde savaşı başlatmak gerekir" demiş ama burada kitle temeli falan yok," dedi bir diğeri.

"Kitle temeli ile kitle desteği birbirinden farklı şeylerdir" dedi, bilgi sınırı daha geniş olan biri. "Kitle temeli devrimci durumun varlığı olayıdır. O alan veya özgülde gerilla savaşının nesnel koşullarıdır. Destek ise, bu maddi zeminin işlenmiş, tava getirilmiş meyvasıdır. Bu sonuncu yerel çalışmalarla da elde edilebilir. Fakat silah şakırtıları kitleyi aktivleştirmek ve destek sunan maddi güc haline getirecek en önemli etkendir. Mesele, doğru ve koşullarına uygun siyasal ve askeri tahliller belirleyebilme sorunudur. Mesela, Eylül öncesi Karadeniz'de yoğun bir kitle desteği vardı. Ama bu durum şimdi hiç de öyle değil. Kitleler silahlı mücadeleden ürküyor. Bu ürküntüyü savacak olan yine silahlı mücadelenin kendisidir. Fakat bu alanlarda kitlenin aktif desteği olmadığı halde, silahlı mücadelenin boy verebileceği maddi bir temel var. Kitlelerin hoşnutsuzluğu, yoksullaşması had safhada. Bu maddi realiteye yapılacak iradi müdahale durumu tersine çevirecektir." dedi Taylan.

Yoldaş sofrası konuşmaları ilgiyle dinliyordu.

"En mühim sorun, yangını dilinden emerek öğrenmektir. Parti önderliği kendisini sarsabilirse, bizim bugün burda bilince çıkarabildiklerimizi bizden almayı süreklileştirebilir. Bu somut politikalar için gereklidir." dedi Veli. Her zamanki asiliğine yumuşak bir ten kokusu sinmişti. Pratikten öğrenen yırtıcılığı boylanıyordu.

Akşam sıkı sıkıya gözetledikleri bir eve sızdılar. Kapı çalınır çalınmaz açıldı. Silahlı gerillayı gören genç bir kız içeri koştu.

"Baba askerler geldi."

Suratının dip tarafına yayılan, yaşı başı ağarmış, çember sakallı bir adam çıktı kapıya.

"Buyur asker oğlum."

Hiç ses çıkarmadan girdi içeri öncü. Peşi sıra diğerleri de girdi. Öncü, Veliye, "Adam bizi asker sanıyor" diye fısıldadı kulağına.

Adamın sıcak yanaşımı diğer gerillaları şaşırtıyordu. Durumu anlamaya çalışıyorlar, bir çoğu, "adam korkudan ne yapacağını bilmi-

yor" diye düşünüyordu. Allahın tüm hayır duaları arasında hal-hatır sordu adam. Veli ağır ağır cevaplıyordu. Adam, Veli'nin komutan pozisyonunu kavramıştı.

"Kumandan oğlum işiniz zor demi? Hanım kızlar da artık asker oluyor demi?"

Gerillaların çeşitli metalik jetonları bir bir düştü uslarının hazinesine. İşin ve ilginin rengi açılıyordu. "Karnımızı doyurana kadar gerilla olduğumuzu söylemese Veli" diye düşünüyordu grubun bayan gerillarından Dilan.

"Evet amca iş zorlaştı ne yapalım?"

"Allaha çok şükür ki topraklarımız rahat şimdi demi Kumandan?"

"Hiç belli olmaz amca, baktın bir gece kapını çaldılar. Bu yörelerde gören olmuş mu?"

"Allah göstermesin kumandan oğlum. Onları gören yaşar mı demi? Hepimizi yerler valla. Allah bizden uzak tutsun demi?" Birden bir dua okudu adam.

Gerillalar birbirine göz rengini veriyor, gülümsüyorlardı.

"Onlardan korkmayın amca, halka bir şey yapmazlar."

"Ne diyorsun kumandan oğlum? Geçen gün yüzbaşım geldi, 'aman aman' dedi buralara bir grup girmiş diyorlar. Görür görmez bize haber verin. Allahın izniyle biz halledelim. Ya da sizi hepinizi kırarlar demi?"

"Sen Yüzbaşıya inanma, o biraz oynatmış amca."

"Tövbe tövbe oğlum, allah etmiye. Biz bilirek, sen şaka edirsen demi?"

Herhangi bir çay, yemek faaliyeti yoktu görünürde. Karın açlığını işaretleyen uyarılar geliyordu Veli'ye. "Önce karnımızı doyursak, çeyrek ekmek yiye yiye mahfolduk" diyordu biri yanındakine.

"Amcacığım askerlerinizin karnı aç. Kaç gündür dağ dağ geziyoruz. Kumanyamız gelip yetişmedi. Bizim için biraz ekmek, yiyecek hazırlayabilir misin?"

"Hay Allah, deminden akıl edemedim kusura bakma oğul. Yaşlanmışız demi."

Yaşlıca bir kadını ve kızı harekete geçirdi.

"Bu taktikle karnımız doyacağa benziyor. Bunu mu denesek?" dedi biri.

"Şimdi yol durumundayız ve uğradığımız birçok yerden ihbar gidiyor. Geçici denenebilir ya da sorunumuz kendimizi halktan gizlemek değil" dedi Taylan.

Bol çeşit bir sofrayı kurdular odanın orta yerine.

"Yeni bölgelerde depolama gerilla için hayati bir önem arz ediyor. Özellikle ilk yerleşme süreçlerinde mutlaka gerekir," diye belirtti Veli. Sofranın hazırlanış seyrinde sözlerin anlamını anlayarak dinleyen olmadı.

Grup, yanına alacağı ekmeği temin edemeden çıktı evden. Dışarda karanlık, bilinmezlik ve zor vardı. Karanlık, gölgelemelerini yiyordu gerilla gölgelerinin. Yolların harcını vere vere ilerliyordu grup. Endişe kuşanmış uykular, şaibeli şafaklar istiyordu zaman.

"Enginliğe erişmiş göz, bir dağın sınırıyla yetinmez" diyordu öğretmen bilinci. Bilinmeyeni keşfetmek, merakını, arzularını kışkırtıyordu gerillanın. Kurt gözü seyirler düşüyordu geceye. Sabır ve ısrar, tüm esrarengiz kapıların demir sürgülerini parçalayarak giriyordu kainatın bahçesine.

"En büyük cinayeti yine cinayetin kendisi kaldıracaktı ortadan. Zorunluluğun özgürlüğe vardığı yerde yeşerecekti yarın. Bugün Sivas'a varan ayak izleri adım adım dolaşacaktı memleketi. Zirve zirveyi işaretleyecek, ateş karanlığa işleyecekti. Kurtlarımız dökülecek, ahengimiz yeniden yeniden şekillenecekti. Zulüm nerde biterse orda vurulacaktı."

Şölen zamanları arasındaki en büyük sofra kuruldu Munzur'un dik tepeleri, çiğ düşen sabahları arasına. İnce uzun boyu, divane sakalı, kırışık yüz çehresi, kimliğini aşikar eden köylü kasketiyle birliklerin en yaşlı gerillası, en saf parti üyesi Muhtar ile Cemo barınma faaliyetini üstlenmişti. Erzak ve odun taşıma, barınak kazma işinde İbo, Qêro, Arif ve Kürşad vardı. İbo köy becerilerini, mizahi yapısıyla birleştiriyor; göz kamaştıran marifetler sergiliyordu. Qero, kazma faaliyetinden her kaytarmada Muhtara yakalanıyordu. Uzun bacaklarının

üzerine dikilen dik vücudu, şalvarının ahengi, şapkası, konuşma üslubu ile tipik bir Dersim köylüsüydü Muhtar. Arif ona baba diye hitap ederdi. Kazma faaliyeti yarı yerine yeni ulaşmıştı.

"Babanın ocağı batsın Karadağ, yine kaytarmışsın. Allah seni bizden alsa da kurtulsak."

"Ne kaytarması muhtar yoldaş, tuvalete gittim."

"Üç kere, dört kere, beş kere tuvalete gitmeyle akşam olmaz. Allah seni davul etsin Karadağ."

Karadağ, muhtarın önüne fırlattığı kazmayı aldı.

"Muhtarın gözünden kuş kaçmaz, sen nasıl kaçacaksın?"

"Bilseydim bu devrimcilikte kazma kürek işi var gelmezdim yahu."

Çevredekiler gülüştüler. Karadağın dobra dobra söylemleri herkesin hoşuna gider, onu konuşturmak için herkes özel çaba sarf ederdi.

"Tabii evde kazmadan kaçtın değil mi?"

"Muhtar valla ben evde kazmada çalışmıyordum. O yüzden yurtdışına kaçtım."

Kahkahalar yükseldi çalışanlardan.

"Yurtdışındaki iş çok mu iyiydi yani. Bulaşıkçılık yapıyordun. Birkaç zenginin yemek tabağını yıkıyordun" dedi Muhtar.

"Orası da berbat yahu. En iyisi koyun çobanlığı."

"Ee tabi elli tane koyunu götürüyorsun, otuz tane geri getiriyorsun."

"Hee yahu. Bir keresinde uyumuştum, kalktım hiçbir tane yok."

Gülüşmeler arasında İbo odun yüklü katırla çıktı.

"Karadağ yine kaynatıyor Muhtar..." dedi İbo.

"Allah onu bizden alsın, günde otuz kere tuvalete gidiyor. Kazmayı alınca da çenesi düşüyor."

Altı katırcı peş peşe çıktı tepeden. Arif proletar ruh şekillenişiyle köy işlerine karşı acemeliğini iç içe yürütüyordu.

Kalın mercekli gözlükleri altında hiç durmayan göz tikleriyle, göbeği öne vurmuş bu araba tamircisi, doğanın güç koşullarına karşı amansızca direniyordu. Meyvan deresinde düşüp, gözlüklerini, ağzını, burnunu kırdıktan sonra, karanlığa karşı yoğun bir mücadeleye girişmişti. İlk günlerde rahat yürüyebilmesi için, önündekinin sırt çantasına beyaz bir bez asılıyor, Arif onu takip ederek yürüyordu. Zor ve

acı onun yüz hatlarına yayılan tebessüme ilişemiyordu.

"Kürşad nerde kaldı?" dedi İbo.

"O dertliyle birlikte arkada kaldı" dedi Arif.

"Dertli'yi O'na bırakıyorsunuz, akşama kadar getiremez onu."

"Yine yalvarıyor mu katırlara" dedi Muhtar.

"Yalvarsa yine iyi. Katır yoldan çıkıyor, o olduğu yerden bağırıyor, 'çüüüşşş, çüşşşş, hadi gel çüşşş.' Sonra katır uzaklaşınca, bu kez 'aptal katır gelsene'. Ben kızıyorum, yetiş şu katıra vur gelsin. Elini bile kaldırmıyor. Katırlara hiç küfür etmiyordu. Geçen gün kızmış, 'eşek katır, aptal katır' demişti. Katır gelmeyip, uzaklaşıp gidince, 'gelsene orospu çocuğu' demişti."

İbo'nun anlatımları yüzüne tatlıca bir narinlik katıyordu. Küp kızılı bıyıkları dalgalanıyor, dişleri parıldıyordu.

"Baba nasılsın?"

"Senin gibi oğlum olursa, benim belim yükten kurtulmaz. Senin gibi kokteyl biri de burda var. Otuz kere tuvalete gidiyor, elli kere eline tükürüyor, derken akşam oluyor."

Yorgunluklar, çekişmeler, sohbetler tek bir menzile kenetleniyordu. Bu menzil menzillerin en ilerisinde olan doruk insanı yaratma menzilidir.

"Ezilenler açısından evrimci gelişmelerle yetinmek, gelişmelerin hep gerisinde yürümek demektir." diyordu öğretmen bilinci. Tarihin kendisini yakalayabilmek, suyu tersine akıtacak, buzu ateşe dönüştürecek güçlü patlamalarla olanaklıdır. Yol yolu tüketecek, iz izi gizleyecekti. En son karanlık noktayı aydınlatana dek, ateş harlanacaktı. Havlayanlar yanacak, yananlar karanlığa akacaktı.

Güneye giden birlik gidememişti. Bu bir yetmezlik olarak görülmüş olduysa da, Ezgela yumuşak bir eleştiriyle yetinmişti. Birlik ikinci bölgede kalacaktı. Mazgirt'te, bir ulusalcı gerillanın cenaze törenini ablukaya alan askere bir saldırı yapıldı. Kaç askerin öldürüldüğü tam anlaşılamamıştı. Birlik, Pülümür Kırmızı köprüde bir konvoya, yatılı bölgedeki askeri karargaha, Pülümür merkeze yönelik saldırılarda bulundu. Güney birliği ile ikinci bölge güçleri birlikte hareket ediyorlardı.

Mevsim, yoğun siyasal bir atmosferle yayılıyordu köy evlerine. Ağaç dipleri, nadas kökleri, işgal yurtları, mağrur şafak haberleri bu yoğunluğu emiyordu. Cemler, dualar, hayır düşleri, kendi kuytu karanlığına çekiliyor, siniyordu. Munzurun doruklarını deli rüzgarlar meşgul ediyordu. Güneş sevilmeye, yıldız üşümeye doymuyordu. İllegal sığınaklar, dağların kuytu, görkemli mevzilerine yerleşiyordu. Babil tapınaklarının yedi başlı dev masalları gibi dolanıyordu gerilla hikâyeleri. Otoriteler kırılıyor, otoriteler evriliyor, otoriteler yenileniyordu.

Yayla yerlerini leş katarları dolanıyordu. Kuzu ağızlarını öpen sular, sızlanıyordu yalnızlığına. Toplantı, sorunlu bir dönemin ince hesapları, gizli emareleri, karşıt basınçlarının altındaydı. Toplantıda yoğun tartışmalar yaşandı. Kendiliğindencilik sorunları kısa vadeli hesaplarla geçiştirildi. Bazı yanlış anlaşılmalar, farklı bilinenler düzeltildi. Birliğin pekiştirilmesi üzerine parlak laflar dolandı sofraları.

Bölgeden yapılan çağrının zorunlu bir çağrı olduğu ve gerektiği yönünde karar, bir şerhe katılımla tersi karara dönüştü. Ezgela, okkalı, aklı uçuk yarınsız bir red çekti karara. Mehmet Koç da bu red tavrına katıldı. Red tavrı içinde hesaplı sorunlar vardı. İlke deminde çokça kulaç atan yunuslar, "birliği koruyoruz" manevraları yaptılar. Aynı siperin albozuna (Yol arkadaşı) silah çeken Ezgela'nın en uç yönelimleri kamburlanıyordu. Karar değiştirildi, "bölge kararı darbecidir, ültimatoncudur" kararı deşildi ve çevrildi iki saat içinde.

Dağ kendi keskinliğinden utandı. Kurt kurdun kulağına ninniler mırıldandı. "Düşün gücü bilimle yoğrulan çekişmenin özünde, kırmak değil sarsmak vardır." diyordu öğretmen bilinci. Felsefe, taş kafalı şekillerden ürküyordu. Karanlık delhizlerde dolanma cesaretinden yoksun olan aydın bilinci, taşra patikalarında, Beyoğlu ara sokaklarında silleler yiyordu. Fabrika dişlilerinin çelik helezonlarında saçı, başı ağarmış öğretmen bilinci ağır ağır doğruluyordu yerinden. Ter kokularında büyüyor, nasırlarda şekilleniyor, dağa yöneliyordu. Her yöneldiği yerde yeşile, yaşama ve aşka düşüyordu.

Ayrılık yıllarının değerlendirilmesine dair açıklamalar geçiştirildi. Birliğin tacı konferans, bahara ertelendi. Ezgela bir birimle ana birli-

ğin yanına indi. Mehmet Koç bulunduğu alandan çeşitli merkezi irtibatlara yöneldi. Birinci bölgenin ana birliği Ovacık köylerini, ova boyu dolandı. Yerel çalışmalara cüzi katılımlar sağladı. Hope'de bir düğüne eşlik etti. Gerillalar Karaçor zılgıtları ile türkü türkü söyleştiler.

Dağların illegal paftaları arasında yeraltı çalışmaları yoğunlaşıyordu. Sonbahar köy köy, ağaç ağaç dolaşmaya başlamıştı. Fasulyeler diriliyor, patoslar akşamdan gün aydınlığına, gün aydınlığından akşama kadar harman deriyordu. Ceviz tüccarları yasak mıntıka boylarını dolanıyordu.

Öğretiler öğretilere galebe çalma uğraşındaydı. "Düşüncede sukunet, ortaçağ karanlığına kucak açmaktır." diyordu öğretmen bilinci. Ufuk çizgileri çakışıyor, ayrışıyor, karılıyor yeniden çakışıp, yeniden ayrışıyordu. Bütün statik ahengler tuzla-buz oluveriyordu bu hengamede.

Politik öncülük işin bel kemiği ise, bel kemiği sağlam, esnek, düşünme ufku engin olmalıydı. Konuşup yorulmayan, dinleyip usanmayan, çalışıp paslanmayan yetilere sarınmalıydı. Köydeki bir çobana yol tarif etmek, kumar yasağına tepki duyan Muro'yu ıslah etmek, bir sofrada iki çocuğun açlığını dillemekti politik öncülük. Savaşma ruhu, pekişme istemi, yenilenme güdüsü verebilmekti koskoca bir orduya. On iki bin kilometre yolu yürüyüp, onbinlerce abide dikerek, büyük yenilgilerin rahminde zaferi mayalamaktı. Düşmek, kalkmak, yenilip yenmek ama ille de, işçinin altın rengi ellerinde güneşi yere indirmekti.

***

Gökyüzünün enginliğine puslu bir kızıllık tutunmuştu. Ufuk çizgisinin batı istikametinda Munzur vadisinin zirvelerine sükûnet kuşları ilişmişti. Hiçbir ressamın hayal gücü, bu doğal modeli tasvir etmeye yetmezdi. Mavi bir tepsinin uç köşesine yeni doğacak bir güneşin iliştirilmesiydi bu. Her batım anı, bir doğuş anıydı. Defalarca görebildiği bu manzara, bu kez farklı boyutlarda takılmıştı Hıdır Kanas'ın melul bakışlarına. "Güneş o dağın arkasından batıyor, bu taraftaki dağın tepesinden çıkıyor. Halla halla" deyip kafasını sağa sola sallayıp düşünüyordu. İlk kez bu denli merakını meşgul etmişti bu güncel olay. Yeşilin, koyunun, paranın, acının ve zülmun renginden başka ilk kez

güneşin batımında dağ uçlarına tutunan bu renkler ilgi alanına kaymıştı. Bir taşa oturup gözlerinin derinliğini ufka dikti. Çoluk çocuğu, evi-barkı, malı-davarı unutmuştu. Peynircide kalan ekmek parası, bakkalcı Şahin'e olan borcu da bir kenarda kalmıştı.

"Şu gençlere sormak gerek, onlarda bilenler vardır. Eskiden allah işi derlerdi. Şimdi ilim falan diyorlar. Dünya dönüyor diyorlar, hiç de belli olmuyor. Bu devrimciler işi biliyor. Dünya dönüyor, güneş dönüyor, peynirci kazık atıyor, çoluk çocuk perişan. Vallahi bu devrim olur ki olur."

Seyrine günceli takıldı yine Hıdır Kanas'ın. Munzur'un uzak dorukları tan batımını yutuyordu yavaş yavaş. Mor, kızıl, turuncu ışınlar göğe doğru diklenmişti. Engin bir derya yoğunluğu vardı. Gözlerini elleriyle oğuşturdu. Kahveden yükselen iskambil naraları ulaştı kulağına. Hızlı bir şekilde kalktı yerinden. İskambil istemleri, ayaklanan şüphelerini yutuverdi bir çırpıda. Okulun fışkıran çeşmesinden uzanan borusunu ağızladı. Bir güzel doldurdu midesini. Hızlı adımlarla kahveye girdi.

Beyaz bir minübüs, mercan suyu boylarında süzülerek çıkıyordu, Yarımkaya'ya doğru. Yazıören yolcuları iniyor, araba hafifleyerek devam ediyordu. Suyun parıldayan beyaz köpükleri arasında oynaşıyordu alabalıklar. Kuş sürüleri şakok, elma ve domates gagalıyordu. Sarımsak, kekik ve zembil kokuları, aluç, şakok esintilerine karışıyordu. Ceviz keskinliğini dil uçlarına tutuşturuyordu.

Murat'ın çocukları, çıplak, pasaklı ayakları, yarı yırtık donlarıyla şakok baskınlarına çıkıyorlardı. Hangisinin önce doğduğu belli değildi. Afet ve hışım parçasıydı her biri. İt kaptığı ekmeği onlara göstermeden yerdi. Kedi onların olduğu yerde miyavlamaz, fareler onların boş kilerine asla yanaşmazdı. Köylülerin çoğu yoksulluğun nedenini baba Murat'ın sorumluluğuna bağlıyordu. Bazıları, "nesi var ki karnı doysun çocukların" diyordu. Gençler Murat'ı sorumsuzlukları ile birlikte kabul ediyor; Cemal Ağa, "ulan yani icabında sen de bir gerillasın, vur getir çoluk çocuk yesin ha," diyordu. Eleştiri sahibi köylüler, "cebinde malboro paketi, elinde bira şişesiyle devrimcilik olur mu?" diyorlardı. Murat şişine şişine geziniyor, hergün biraz daha şişmanlı-

yordu. Üç koyuna koşturan karısı, akşam gölgeleriyle birlikte ceviz diplerine salıyordu endamını. Çocuklara galiz ve de örselenmemiş küfürler savuruyordu. Bir gecelik yatak keyfi doğurduğu bütün acıları unutturuyordu ona. Murat'ın süksesi ile kadının hali, bakan her düşünürün yolunu insan ilmine kaydırıyordu. Kendi evinin yıkık bacası, yalın ayak çocukları dışında bir dünyadan habersizdi kadın. Ölümü cebine koyup dolaşan kadın şahanlar bile çokça önemli değildi onun için. Mutluluğunun çapı, iki tek ekmek, bol sütlü bir kaç koyun, zırıl zırıl bağıran çocuklar ve salına salına gezen bir koca kadardı. Yıldızlara karışan Şahanlara ahlanır, Türkiye'nin türkçesi yere batsa tınmazdı.

Murat, Hıdır, Şahin, Ovacığı boy boy dolandılar. Esnaflar onlara görünmemeye çalışıyordu. Bağış makbuzlarının karşılığını verenler, merhabasını esirgemiyordu.

"Kim devrimcilere iş yapıyorsa, ikinci gün malboro koyuyor cebine," diyordu bir köylü yanındakilere.

"Nasıl olsa para bol. Vergilerin, yardımların, bağışların bir kısmı da onların cebinde" diye devam etti aynı adam. Ağır bakışlı, şehir kılıklı biri yanıtladı.

"Gençlerin bundan haberi var mı? Onlara söyleyin. Onlar müsade etmez" dedi.

"Adamlar Hz. Ali'nin kılıcını eline almış gibiler. Merkezde Allah bunlardır."

"Adamına göre muameleden tutun da, keyfi uygulamalara, kişisel baskılara kadar her şey var," dedi ihtiyarın arkasından uzanan baş.

"Kirvalarla konuştunuz mu?" dedi şehir kılıklı.

"Ben kendim konuşmadım, ama söyleyenler olmuş. Yine de onların baskısı var yoksa adamın götüne fitil bağlar bunlar."

"Yok böyle olmaz. Mutlaka konuşun, onların bu durumdan haberi olsa asarlar valla."

"Yahu dağdakilere kurban olayım. Onlar gerçek devrimciler. Onlara diyecek bir şeyimiz yok ama bunların kulaklarını biraz germeliler. Kurt meydanı terk edince, leş yeri ite kalır, oğlum. A bu yasak

mıntıkada adamın biri gitmiş bir başka köylüye, "Kirvalarla konuştum, senden şüpheleniyorlar. Seni öldürecekler, ben engelledim. Şimdi bir torba patates istiyorlar" demiş. Adam şaşırmış, kendisi de kirvaları tanıyor ama yıllar olmuş görüşmemiş. Adam şaşkınlıktan ne diyeceğini de bilememiş. Ne yapmış yapmış, patatesleri alıp gitmiş. Aradan bir hafta falan geçmiş, tesadüfen Dılo gençlerle karşılaşıyor. Önce ödü kopuyor, beni öldürecekler diye. Sonra bakıyor oldukça saygılı davranıyorlar. Orda meseleyi açıyor. Sizin adamınız böyle dedi, böyle yaptı diyor. Kirvalar da şaşırıyorlar. Adamı diğer gün çağırtıp getiriyorlar. İyice bir güzel haşlıyorlar. Adamın patatesini üç kat yapıp ödetiyorlar, aklı başına geliyor."

Yaşlı adamın sözünü takiben, "Tabi yahu, ben diyorum size; görüşün durumu anlatın. Böyle devrimcilik olmaz. Halkın beş kuruşunu al, ver malboraya, ver biraya. Siktir edin gitsin bunları," dedi şehir kılıklı adam.

Yandaki kahvenin kapısından çıkan Hıdır ile Murat konuşan köylülerin masasına iliştiler. Yaşlı adam "tövbe tövbe, bunlar konuşmamızı mı duydular. Yer kulak mı açtı. Neydi bu" diye sızlanıyordu içten içe. Şehir kılıklı herifle ve köylülerle hal hatır soruşturdular. Mersin'e dair birçok soru sordular. Adam kestirmeden yanıtlıyordu. Hıdır bu ilgisizlikten hoşnut görünmüyordu. Marlbora paketini açtı, köylülere tuttu. İki köylünün dışındakiler çeşitli gerekçelerle geri çevirdiler ikramları. Az önce konuşan yaşlı adam bir paket bitlis çıkardı. Sigara almayanlara tuttu. Başta şehirli aldı sigaradan. Söz dolanıp örgüte geldi.

"Partiye biraz yardım edin" dedi Hıdır. Şehirli gayet sakince yanıtladı:

"Neden?"

"Neden olur mu? Bakın dağda bir yığın insan savaşıyor. Onu desteklemeniz gerekmez mi?"

"Dağdakiler hangi sigarayı içiyor?"

Hıdır'ın rengi malboranın kıçı gibi kızardı. Köylülerin, elindeki bitlislere kaydı bakışları. Kelimeler boğazında geveleniyordu.

"Hepsini de içerler ama genellikle bitlis içerler" dedi zoraki.

"Onlar gece gündüz dağ-taş geziyor, can veriyor, kan döküyorlar, bitlis içiyorlar zehir gibi. Siz burada onların kanıyla kazanılanlarla Marlbora içiyorsunuz, bira içiyorsunuz."

Balonlarına ucu keskin bir iğne batırıldı her ikisinin.

"Beni onlarla görüştürün. Ben yardımımı direk onlara verecem ve onlarla konuşacağım," diye devam etti Mersin'li.

Gerilla savaşının yanında olmak, onun taktiklerini göz ucuyla kavramaktı. Savunmanın saldırıdan geçeceğine hemen oracakta ilişti Hıdır'ın aklı.

"Yardım etmiyecekseniz öyle söyleyin. On tür bahane getirmeniz gerekmiyor. Siz yardım etseniz de, etmeseniz de bu iş yürüyecektir. Bir de 'devrimciyiz' diye geçiniyorsunuz."

"Cebinde marlboro, elinde bira şişesiyle yapılacak devrimcilik, ancak o örgüte zarar verir. Görüştürmeseniz de ben görüşeceğim. O zaman daha iyi konuşuruz bunları."

Kısadan ikili bahanelerle kalktılar masadan. Köylülerin hepsi bu durumdan gayet memnun görünüyorlardı. Yerel faaliyetçilere ilişkin şikayetler, Yelbabaya yol oluyordu. Haklı eleştirilerin içinde gerici yönelimler de boy veriyordu. Eğitim, dönüştürme işini redde varan uç, itici seyirler dolanıyordu.

Murat o gece bir taksiyle geldi Şaverdi'ye. Kurye miydi, milis miydi, ulakçı mıydı belli değildi. Bir iki evin sarı ışığı yayılıyordu karanlığa. Yıldızlar serin dağ havalarında oynaşıyordu. Parti ve devrim için en büyük görevleri yapmanın gerilimi vardı rahatlığında. Kahve kapalıydı. "Şu Şahin'in de ödü kopuyor. Ne var sanki biraz geç kapasa, kafamı bozuyor valla." Ceviz diplerinde voltalayarak eve yöneldi. Ev çıplak, görüntü açtı. Tirillelli havasında oynaşan tavşanlar vardı kuşburnu köklerinde. Hızlı ve otoriter edalarla kapıyı çaldı. Kadının adını kaldırmadan çağırdı. Biraz sonra kapı açıldı. Uyku ve yorgunluk yüklü çelimsiz vücuduyla, er'ine karılıkta kusur etmiyordu bu kadın.

"Ekmek yiyorsan, orda biraz fasulye var, ye gel," dedi kadın.

Lokantanın kebapları bir kez daha geğirtti Murat'ı.

"Yok yemiyecem," dedi.

"Evde un yok. Gidip babandan aldım biraz, un getirdin mi?"

"Getiririz tamam. İşimiz var. Una zaman mı kalıyor?"

Kadın kocasını örgütün en iyi adamı sayıyor, onunla övünüyordu. Sırtı yere gelmez bir güce yaslanmış gibi görüyordu onu. Çoluk çocuğun kahrı, ev işleri oldum olası kadının omuzlarındaydı zaten. Elini kolunu sallayıp gezmesi yeterdi ona. Kocasının söylemi bakışlarına gurur yükledi.

O gece erkek egemenliğine baş direyen feminist kadınlar kopup geldiler karanlıktan, derelerden, yıldızlardan. Bu kadını ya islah etmeliydiler ya da iflah. Çıplak evin pencerelerine dayandılar, kapıyı zorladılar. Aç ve sefil olan bu kapı fazla dayanamadı gök gürültülerine. Kadının pısırıklığına, köleliğine yönelen bu sükûnetin önüne geçmek için koştu bir sınıf aydını kadın.

Mercan yıldızı elini uzatıp durdurdu sınıf aydını kadını, "kendi köleliğini kutsayanın kutsanmışlığının femince bozulması, köleliğinin devam etmesinden iyidir" dedi.

"Ama sınıf kaygıları ne olacak?" dedi sınıf aydını.

"Kölelikten her kaçış iyidir ve sınıfın işine yarar. Erkek egemenliğini yıkan daha ağır biçimde sınıf egemenliğini duyar omuzlarında. Köleliğin yıkılması gereken bir yanı Zöhre ise, bir yanı Tahir'dir."

Feminler çok uğraştılar o gece. Murat'ın karısını kendi adıyla ayağa dikemediler. Zihinlerinin kalın tabularından sızamadı hiçbiri. Koca zulmünde inim inim inleyen kadınların tümü kaçan uykularına yandılar o gün. Ortaçağ karanlığının kılıcı cirit atıyordu meydanlarda. Geceleri dolanıyor, yatak odalarına akıyor, puşilere, bekarete dönüşüyor, namus tacı olup kafalara yerleşiyordu.

Şahverdi'nin en otoriter dul kadını Sulte, Mercan suyundan yükselen tütsülerin serinliğinde uyuya kalmıştı. Evin tek hakimi, ataerkil yaşamı darbeleyen istisnai bir örnekti.

Devrim dalgası kuru bozkırı yeşile, yeşili ateşe verecek en güçlü fırtınalardan kopup gelecekti. Yıllanmış törelerin ikametgahına yıldırım gibi akacaktı. Doğurma kudretine sahip olanlar, kudretinin orta yerine altın renginde hakimiyetini kuracaktı. Köy kadınlarının tümü, devrim dalgasıyla gelen sarı, kırmızı, yeşil renkleri ezberine saracak;

güneşin altından göğü çekip alacaktı. Ateşin en koyusunu, zihin sarayına kurulan arına içirecekti. Birleşecek, sevişecek, güzelin daha güzelini tercih edecekti. Öylesine sık yapacaktı ki bunu, "BENİM'sin diyen tüm erkekler dayanamayıp çatır çatır çatlayacaktı. Mercan boyunu çırılçıplak kadınlar dolduracak, bir tek allahın kulu, bir su süzgeci, bir tek ala balık bile dönüp bakmayacaktı. Pazarlıksız, hesapsız, kuralsız ve doyumsuz olacaktı sevişmeler. Buna kim dayanamazsa ölüp gidecek, bir tek ayak izi bile kalmayacaktı geride.

Sabah minibüsle şantiyeye gitti Hıdır Kanas. Şantiye mühendisiyle özel bir istemini konuştu. Mercan karakolunu sollayarak Ovacık düzüne yöneldi, Karataş mezrasının tepesinde kafasını sekiz kere sağa sola salladı. "Yazık oldu bu millete. Evleri kaldı geride. Bu dünyada insan evini sırtında taşısa ne güzel olurdu. Sürgüne giderken bile. Hatta mezara bile götürmek gerek. Nedir o yahu. Adamın götü zoraki giriyor. Öyle mezar mı olur? Adam boğulur içinde." Söylediklerine güldü kendisi. "Yanlış yaptılar kirvalar, onlar da insan bazen onlar da yanlış yaparlar. Bu kavgayı iyi çözemediler. Yanlış yaptılar, yoksa bu adamlar şimdi evlerinde olurdu." Dimdik yürüyordu yolda. Gözleri iri iri bakıyordu. Yolun kenarındaki aluç ağacının altına geçti. Pantolonu sıyırıp oturdu. Ikına ıkına boşaltı bağırsaklarını. "Sıçsan bir türlü sıçmasan ne olur belli değil." Ovacık yönünden gelen araba sesini tınmadı. "Gelip geçer, beni göremez nasıl olsa" Virajın üzerinde yoğunlaşan sesin peşinden iki askeri araç göründü. Tam yanından geçerken durdular. Mevzilenen olup olmadığına bakılması emrini verdi bir assubay. Askerin biri; "biri var orda komutanım" dedi.

"Dikkatlice yanaşın." dedi Assubay.

Çapraz tutuş eller tetikte yanaştı askerler.

"Dur kıpırdama" diye yanaştı askerler.

Osuruğunu sıkı sıkı tuttu Hıdır Kanas. Hiç ses çıkarmadı. İyice yanaştı askerler.

"Ulan hâlâ tuvalette oturuyor adam" dedi biri.

Hiç tınmadı Hıdır Kanas.

"Bir adam tuvalete oturmuş komutanım" diye bağırdı askerin teki.

"Alın buraya getirin" dedi assubay.

"Kalk, assubayım seni çağırıyor.

"İşim var" dedi Hıdır Kanas.

"Ne işi lan?"

Askerin hırçınlığını görmemeye çalışıyordu.

"Görmüyor musun, sıçıyorum."

"Tamam, kalk gel araçların yanına."

Cevap vermedi Hıdır Kanas. İşi yavaştan alıyor, artık ıhılanmıyordu. Assubay on dakikadır gelmeyen adamın ne sıçtığını merak ediyordu.

"Bu adam sıçıyor muydu?" diye sordu yanındaki askere.

"Evet komutanım."

"Sıçtığının içine düşmesin. Git bak, hemen gelsin."

Komutu alır almaz fırladı asker. Pantolununun kemeriyle uğraşa uğraşa gelen Hıdır Kanas'la birlikte geldi assubayın yanına.

"Teşrif buyurdun beyefendi."

"Sağol komutan afiyet olsun."

Assubayın küçük suratı postal dibi gibi tırtıllaştı. Karşısında duran direk gibi adamın gözlerindeki baygınlığa acayip acayip baktı. Hıdır Kanas'ın derinliğine korku yayıldı. "İt oğlu it sanki mervanın eşekten olan oğlu" diye geçirdi içinden.

"Ne halt işliyorsun burda, kimliğini ver bakalım."

"Geçerken bizim Memo'nun tarlasına bir bereket tohumu bırakayım dedim," Assubay anladı, anlamazdan geldi.

"Kimliğini ver."

"Kimliğimi arabada gönderdim."

"Nereye lan."

"Ovacığa."

Adamın gevrek gevrek konuşmasından, baygın baygın bakışlarından hoşlanmadı assubay.

"Kimliksiz dolaşılır mı lan. Hangi köylüsün sen?"

"A bu en yukarıdaki köy."

"Köyün adını bilmiyor musun?"

"Valla ne bilem köy orda ben burda."

"Bu adam deli," diye düşündü astsubay. Gidelim komutu verdi as-

kerlere. Az sonra uzaklaştı araçlar. Hıdır Kanas, yumuşak yumuşak yürüyerek devam etti. "Bu dünyada deli olan akıllılar, en rahat insanlardır. Eşek bile yola gelir. Doğru söylesen on tane küfür yersin. En iyisi eşeğin eşekliğini alacaksın eline. Her mahlukat kendi diliyle konuşur, kendi diliyle anlaşır." Becerileriyle övünüyordu yürürken. Mırıltılarını emerek yürüdü Ovacık'a doğru. Yelbaba'dan dönen bir taksiye bindi. Arabanın ön koltuğunda garip, oynak bakışlarıyla İzzet oturuyordu. Şoför ve İzzet'ten başka kimse yoktu.

"Arabayı İzzet mi komple etmiş?"

"Tabii İzzet bey artık arabayla dolaşıyor."

Sigarasının dumanları arasından keyifli keyifli baktı İzzet.

"Bari bir tane de karı bul İzzet'e"

"Canı sağolsun bu seneki savcının karısını ona kaçıracağız."

"Adama karı getiriyorsun. Yeni taze bir kız getir bari."

"Kadın daha iyidir, hiç değilse İzzet'i fazla uğraştırmaz. Değil mi mısayıb"

İzzet keyfini arabanın seyrine oturtmuştu. Yol boyu gelip geçen elektrik direklerini, kenger kurularını, davar çobanlarını seyrediyordu. Hıdır Kanas'la şoförün Ovacık'a kadar konusu o oldu. Arada bir gülümsüyor, sigarasının dumanını cama doğru savuruyordu.

***

O sene kara kışın zamanlaması kendi koşullarına uygundu. Kar önce Munzur"un doruklarına tutundu. Rüzgar, hoyrat ve gam taşımıştı yoksul evlere. Beyaz örtüler erken inerdi Ovacık düzüne. Dersim'in en çok kar alan ilçelerinden biriydi burası. Yaşamın koşuşturan güzellikleri kar altına çekilmişti. Kavga, bıçkılarını beyazın örtüleri altına gizlemişti. Ter, kan ve gözyaşında bereketlenen toprak, sükûnetini nadas zamanlarına bırakmıştı. Hastalıklar, zor doğumlar, sancılar bereket kusacaktı. Birinci bölge güçleri sonbaharda son organ çalışmalarını cevizlikte yaptılar; Mehmet Koç yirmiye yakın bir güçle bir alana, Ezgan'a elli kişilik güçle Munzur'un uç noktalarından birine yerleştiler. Büyük yeraltı evleri kar öncesi yağmurlarda bir hayli sorunlu olmuş, yeni tamirat ve ek önlemler alınmıştı. Düz bir alana yerleşen

sığınak hava gözlemlerine el verebilecek pozisyondaydı. Üç koğuşun da kapıları ayrı ayrı dışarıya açılıyordu. Birinci koğuşun giriş koridorundan sağa doğru mutfağa ve depoya giriliyordu. Yedi sekiz basamakla aşağı indikten sonra, koridorlar koğuşlara uzanıyordu. Munzur'un doruklarında kışın ikamet etmek bir tek fırtınalara mahsustu. Munzur'da bir mağarada yalnız kalan adamın, rüzgarın inleyen sesine dayanamayarak bir hafta içinde öldüğünü anlatırdı köylüler. Partizanlar açısından bu ikinci deneyim olacaktı. Birincisi önceki kış, terk edilmiş maden sahasının eski barakasını kullanma durumuna getiren DABK kanadının deneyimiydi. Aynı alan üzerinde olan yer, yeni yerleşilen yere göre daha düşüktü. Kar burda daha çok, fırtına daha amansız olacaktı. Birlik barınağa girerken öğrenmişti, Süslü'nün Karadeniz dağlarında şehit düştüğünü.

Kar ve gece iyice yoğunlaşmış, tüm ulaşım durmuş, ölüm zirveleri buza kesmişti. Birlik parti organı, Ezgala'nın kaldığı en küçük koğuş olan orta koğuşta toplandı. Kış için düzenlemeler yapılacak, uygulanabilir pratik kararlar alınacaktı. Güvenlik, iaşe ve eğitim çalışmaları günün en önde gelen sorunlarıydı. Güvenliği tehdit edebilecek noktalar tartışıldı. İç ve dış güvenlik sorumluları saptandı. Komutanlık üyeleri aynı zamanda kaldıkları koğuşların iç düzenini de takip edecekti. Moza nöbet sorunundan birinci derecede sorumlu kılındı. iaşe sorunu ve düzenlemelerinin titizlik gerektirdiği, iyi bir paylaşım, düzen ve denetimin zorunluluğu belirtildi. İnce, Reha'yı bu görev için önerdi. Öneri genel kabul gördü. Hepsi onay vermekle birlikte, Ezgala, Reha'nın savaşçılara karşı sert olamayacağı ve düzeni tam elde tutamayacağı kaygıları taşıyordu. Reha kendisinin ikna gücüne ve ilişkilerdeki prestijine güveniyordu. Siyasal çalışmalar için iki ayrı düzenleme yapıldı. Birincisi partililerin katıldığı, organsal siyasal çalışmalar, ikincisi ise savaşçıların iki grup şeklinde eğitimi olarak belirlendi. Partililerin, İbrahim'in kitabını başından sonuna kadar incelemesi kararı çıktı. Reha, öncelikli felsefe, ekonomi politik, bilimsel sosyalizmin çalışma için temel alınması, bu sıra izlendikten sonra İbrahim'in beş temel belgesinin ele alınmasını önerdi. Bu öneri kabul görmedi. Öncelikle İbrahim'in Seçme Yazıları başından sonuna kadar

ele alınıp okunacak ve çalışma buna göre olacaktı. Reha "siyasal seviyenin oldukça düşük olduğu, temel bazı esaslar alınmadan İbrahim'in yazılarını okumak, onu kavramak değil, ezberlemek olur." şeklindeki yaklaşımı kabul görmedi. Kabul gören yaklaşım, İbrahim'e kim nasıl bakıyor, sorusunun cevaplanması amaçlıydı.

Savaşçıların birinci seviye grubuna eğitimci olarak Reha önerildi. Cemo'nun Reha'yı önerisi genel kabul gördü. Bahar, yardımcı olarak Reha'nın yanına verildi. İkinci gruba, Moza ve Babo verildi.

Dersim'in kışı gerilla faaliyetini tatile çekmişti. Olanakların bilince çıkarılamadığı yerde, sığlık kendisine yaşam koşulları bulur. Doruklardan ovaya, ovadan doruklara bakış, yerin kendi iklimini kuşanır. "Mavi göğe bakan göl, rengini ondan alır" diyordu ihtiyar bir bilge. Felsefesi sözün kendi derinliğinde saklıdır. Onu çözmeyi istemek, işin başlangıcıdır. Çözme işini sorun edinmeyenin ufkuna ateş düşmez. Göl, gök ve renk. Tartıştırsan, bir koca dünyanın meşgul olacağı kadar mesele çıkar ortaya. Olgular, gerçekler ve kavramlar.

Partililerin eğitimi, İbrahim'in düşüncelerini kimin nasıl yorumladığını anlama hedefliydi. Program savunusunda, "kim nerede?" sorusuna cevap verebilmeyi kapsıyordu. Onbeşe yakın partili ve partili adayı vardı bu çalışmalarda. Siyasi komserliği komutan ve onun yardımcısı Ezgela ve İnce yapıyordu. Siyasal enginliklerin kısırlaştığı yerde, baş sallamacılık gelişir. Tehlike orada hazırdır. Çok çeşitli hücrelerin el ele işleve geçmesi, beynin kumandasıyla direkt ilintiliydi. Söz gücünü ilimden, ilim gücünü yaşamın kendisinden alırdı.

Savaşçıların eğitimi, felsefe ve ekonomi politikle başladı. Çeşitli temel sorunlar seminer konuları olarak ele alındı. Birinci grupta, çeşitli üniversitelerden kopup gelen aydın ruhlu gençler vardı. Bunların içinde en iyi, "R"leri "Y" diye söyleyen Kürşad'tı. İnce uzun boyunu uyumlayan yüz hatı, gözlüğü ve endamı ile düşün ufkunun genişliğini resimliyordu. Selim, Aydın ve Seyfi, Reha'yı birinci dereceden ilgilendirenler olacaktı. Bunların karşısında kaçamak siyaset üretmek zordu ve incelik gerektirirdi.

Koğuşlara yayılan, yoğunlaşan çalışmalar, tartışmalarla sürüyor-

du. Kısa aralıklarla peş peşe karlar yağdı. Fırtına karı savuruyor, L şeklindeki koridorlardan dolandırıp koğuşlara taşıyordu. Nöbetçiler, her koğuşun kapısında onbeşer dakika kar küremeye devam ediyordu. Beş dakika küreği bırakmak kapının dışardan tıka basa dolması demekti. Koca dağ bütün rüzgarını buraya kusuyor gibiydi. Bir tek canlının bu fırtınayı kucaklayarak yol alması akıllıca değildi. Üç adım uzaklaşan, ebedi uzaklaşma çağlarına varırdı. Uğultular günlerce dinmiyor, kasırgalar dönüp dolaşıp koğuşlara kadar geliyordu. Tuvalet için dahi dışarı çıkılamıyor, kar yığıldıkça yığılıyordu.

Mutfakta yemekleri tüpte, ekmek odunla pişiriliyordu. Yetersiz olan odunlardan, ısınmak için yararlanılamıyordu. İki kişi iki battaniyeyle ve alta serilenlerle ısınmak zorundaydı. Bu konuda en avantajlı olanlar evli çiftlerdi. Barınağın tek haber kaynağı üç koğuşa ayrışmış radyo frekanslarıydı. TRT'nin, BBC'nin haber programları düzenli izleniyordu.

Yeni yıla çeşitli etkinliklerle girilmeliydi. Siyasal yetmezlikler, kültürel etkinlikleri de darbeliyordu. "Ruhu sabit kalan ordunun kuracağı ve koruyacağı değerler ateşböceğinin ışıltısını geçemez" diyordu öğretmen bilinci. O zaman ruhu yenilemek, geliştirmek pratik, politik bir önemi de açığa çıkaracaktı. Altı ay kar altına çekilmek, gerilla savaşı açısından önemli bir dezavantajken, siyasi yetkinleşme, kültürel yenilenme, teorik ilerleme için de önemli bir avantajdı. Bunu verimli kılmak, öncünün genel yönelimi ve somut önderliğin sorunuydu.

Yeni yıla bir hafta kala, tiyatro, skeç ve çeşitli etkinlikler için etkinliğe girişen Reha, yanına Kürşad'ı da aldı. Reha'nın hazırladığı iki küçük tiyatro için gönüllü, yetenekli sanatçı adayları tespit edildi. Önceki cüzi ve yetersiz çalışmalar şevk uyandıramamıştı. Bu nedenle oyunculuk istemleri cılızdı. Bayanlar daha çekingen davranıyordu.

Emperyalist dalaş, paylaşım, çatışma ve güncel sıcaklığı olan Ortadoğu'da Kürt sorununa bakışı içeren espritüel-siyasi içerikli tiyatronun; kuşak çatışmasını aktaran, entel iki şairle, yaşlı kuşak baba'nın çatışmalarını anlatan diğer bir küçük tiyatro, şiir, skeç, taklit, koro şeklinde çalışmalar bir haftaya sıkıştırıldı.

Dışarıda kupkuru ve bembeyaz bir ayaz vardı. Rüzgarlar karı döv-

müş, sırtlardakini süpürüp vadileri, dereleri, çukurları doldurmuştu. Birkaç dakikadan fazla dışarıda kalmak olanaklı değildi ve soğuk, eksi kırkbeşleri bulmuştu çoktan. Duru bir gök, yıldız ve mavinin kuşatması altında yeni yıla merhaba diyordu.

İkinci koğuş aynı zamanda siyasi çalışma ve seminerlerin yapıldığı koğuştu. Girişine bir sahne hazırlandı. Orta koğuşta son provalar yapıldı. Kılık kıyafet makyaj sorunu halledildi. Sahne sabırsız bir bekleyişe boğmuştu kitleyi. İyi şeylere dair fazla bir umut yoktu. Yeni olanı, farklı olanı aramak; merakını yitirmemiş her düşünce sahibinin işiydi. Alkış ve sloganlarla çağrılar yapıldı.

"Reha yoldaş kitle sabırsız. Tiyatro tıka basa dolu. Tüm biletler satılmış. Hasılat rekorları kıracak oyunlarımızı alkışlarla çağırıyorlar." dedi İbo.

"Sen sahneyi kapat ışıkları söndür. Kürşad ve Nataşa ilk programda. Siz hemen geçin" dedi Reha.

Işıklar söndü. Gaz lambalarının ışıkları, kitlenin solumalarından azalan oksijenin etkisiyle iyice sönüklemişti. Koğuşun elli kişiye hava verebileceği tek noktası kapıydı. Karanlıkla birlikte koyu bir sükûnet çöktü içeriye. Karanlık suskunluğu, suskunluk karanlığa el uzattı. Perde usulca açıldı. Karanlıkta perdenin açıldığı belli olmadı. Gerillaların ağırlıklı seviyesi köylü gençlerden oluşuyordu. Bunların hemen hepsi yoksul köylüydü. Hiçbiri bir tiyatroya gitmemişti bile. Televizyonun kısa tarihinden başka önemli etkinliklere tanıklık etmemişti birçoğu. Yenilenme onlar için çok daha can alıcıydı. Beceri ve yetkinlik, maddenin ham cevheri gibi işlenmeye sunuyordu kendisini. Kültürel çatışmalar, sahneye bakan gözleri farklılaştırıyordu. Kim neye gülecek, nerede dinleyecek, nerede düşünecek tam belli değildi. Köy penceresi, daha kaba görüntüler arayacak, erotik mizah ve kurnazlıklara özenecek, siyasi incelikleri es geçecekti. Öğrenci aydınlar, tecrübelerini ve gördüklerini, görecekleriyle kıyaslayacak, amansızca yargılayacaktı. Reha, belli bir ortalama seviyeyi yakalamayı hedeflemişti. Kürşad'ın da onayını almış, etkinliklerin önemini paylaşmışlardı. Savaş, kültür ve sanat faaliyetini hemen yanında, içinde olabilir, onun ateşiyle ısınabilirdi. Bunu süreklileştirmek, ordunun sınırlarını

aşarak kitlelere kadar inebilmek gerekiyordu. Görevin aslı, öncünün politik eksenine bağlı kalacaktı.

Dışarda üç metreye varan kar, yıldızlı bir gece ve ölümüne bir ayaz vardı. Dağların görüntüsü yumurta akına bezenmişti. Küçük dere yatakları dolmuş, küçük sular yeraltına çekilmişti. Yaşamın durduğu yerin ortasında yan yana, can cana, dil dile, gözgöze vuran elli yürek vardı. Ezgela ve Meral öne yakın oturmuşlardı. Ezgela, hafif uzamış bakır sarısı sakallarını, sağ elinin tırnaklarıyla çekiştiriyor, aklından geçenlerin ciddiyetini dışa yansıtıyordu. Reha, Ezgela'dan parti ve ordunun en üst temsilcisi olarak gecenin anlamına dair konuşma yapmasını istemiş Ezgela'da "sen halledersin" deyip işi Reha'ya bırakmıştı. Ezgela'yı ilgilendiren yanlız faaliyetin boyutu değil, kızı Nataşa'nın kültür faaliyetindeki bu ilk rolünün ve yetilerinin çapıydı aynı zamanda. Yere serilmiş çadır ve brandaların üstüne sık sık oturulmuştu. Sahneye neyin çıkacağını oyunculardan başka kimse bilmiyordu. Kimin hangi kılıkla çıkacağı, kimin hangi mesajı yükleneceği, kimin neyi muştulayacağı belli değildi. Belirsizlik, istemleri dürtüklüyordu. Seyirciler sahnenin karanlığını gözlerinin gerilla bakışlarıyla aralamaya çalışıyordu. Ateş mi yanacaktı, yeşil mi fışkıracaktı, fırtına mı doluşacaktı, bilinmeye çalışılıyordu. Hiçbir eğlence, gerilla koşulları kadar kendi kendisine yeter olamazdı. En basit olanaklardan, en büyük iddiaların kıvılcımları fışkırabiliyordu. Ölen, öldüren insanlar, insanlığı ellerinde şekillendiriyordu. Bunu öylesine canlı ve içten yapıyordu ki, soğuk, ölüm ve yalnızlık dahi şaşırıp kalıyordu. Sıcaklık, çiğ düşmüş uykularda büyüyen yürekten alıyordu özünü. Gümbür gümbür vuruyor, al al türküleniyordu. Rengarenk danslar kuruluyordu büyük dünyanın küçük köşesine. Sorgulamalar, sentezler, tezler, anti tezler akıyordu bilincin hengamesine. Alboz aşkları sürgün yerine iniyordu. Kaçamak, ürkek bakışlar sevdalılarını arıyordu sahnede. Su kar altından içiliyor, hava mavinin memesinden solunuyordu.

Qero, sabırsızlığını elleriyle havaya atıp duruyordu. Suskunluğa karşı en tahammülsüz olanlardan biriydi. Eğer uyumuyorsa tabi.

Sahnenin iç köşesinden, sahne ortasına akan el feneri ışığı, Nata-

şa'nın parlak yüzünü aydınlattı. Suskunluk dil ucuna akmıştı. Sessizliğin ortasına Nataşa'nın şiir dili aktı. "Merhaba" şiiri el, yüz mimikleri ve ekin mesajlarıyla geceye haykırdı. Duygu yoğunluğu koğuşun merkezinde toplandı. Dağ uçları ateş ateş dinleyiciler gönderdi. Hitit, Urartu, Mısır, Kapadokya, Medler geleneğinden tanıklar uzandı Munzur'a. Ararat yaralarının üzerine doğruldu. Kaşları çatık, isyanı asiydi. "Merhaba canlarım" çağrısına kulak veriyordu, ateş yutmuş tüm çocuklar. Dersim'in Hemo Cıbe Kej'i, Bese'si, Seyit Rıza'sı, Temır Ağası, Şahin ağası, Koçero, Alişer ve diğerleri de aldı bu merhabayı. Kar, toprağa iletti. Toprak, topraktan suya, su okyanuslara taşıdı. Köy evlerinin değişmeyen hareketine götürdü kurt baskınları. Turnalar yoktu yakında.

Güzel okunan bir şiirin hakkından, yürekten gelen koca bir alkış gelebilirdi. Reha bu görkem karşısında dilini yutacak kadar heyecanlıydı. Şiirden sonra kısa açılış konuşmasını yaparken zorlanacaktı. Rakı şişede durduğu gibi durmazmış. Senaryolar da kağıt üzerinde yazıldığı gibi durmaz sahnede. Can can işlenir, göz göz söylenirdi. Yetenek ve beceri isterdi. Ciddiyet ve sorumluluk terletirdi insanı donuna kadar.

Işıklar biraz yükseldi. Normalde sakalsız görünmeyen Reha, sahneye parlak bir yüzle çıktı. Seyircilerin şaşkın bakışlarını farkedince, "benim, tanımadınız galiba, ben Reha."

Seyircilerden çapı geniş bir kahkaha koptu. Reha, 92 parti ve devrim şehitleri için saygı duruşuna çağırdı seyircileri. Elli can, elli namluya elli yumruk sürdü. Şiirler, tüm patlayıcıları ateşleyebilecek güçteydi. Kin ve tutku koşuştu bir uçtan ötekine. Al atlar üzerinde cirit atan, alaz tenli kızlar, beyaz zeminde koşturan ışıltılarda perçemini ufka gerdiler. Zülmu alaya alan Kürt kadınlarının çökük avurtları üzerinde ışıyan derin bakışları dolandı, koğuşun sarı soluk ışıklarını. Munzur gecelerinin vahşi açlıkları dayanmıştı kapıya. O yılın tüm şehitleri doğruldu yerinden. Artvin'den, Tokat'dan Dersim'e uzanan güçlü kollar, uzun köprüler oluşturdular. Şiirlerin asi dilini öptüler. "Şiir kadar güçlü yürekler kuşanın" dediler. Kavgada doğan ve zıpkın sancılarında büyüyen çocuk çığlıklarıydı dizeler. Yumruklar dik, tüy-

ler diken dikendi. Bıraksan, mavi gök tabakasını yıldızlarıyla birlikte kaldıracak gibiydi kollar. Kutup yıldızı koğuşun kapısına iliştirmişti taşıyıcı dalgalarını. Koç gölü, Hüseyin ağa gölü ve öteki krater göletlerinin tümü, üstünü örten buz zamanlarına baş dirediler.

Reha, programa ilişkin kısa bir aktarım yaptı. Yeni yıl dileklerini ilettiler. Sonra organ adına yazılan mesaj okundu. Şiirlerden sonra, "Dünya Benim" adlı tiyatro sergilendi. Ramo'nun, Kürşad'ın, Arif'in ve diğerlerinin becerileri ilginin odağını oluşturdu. Siyasal mesajlar, maskaralaştırılan emperyalist lider görüntüleriyle baş başa yürüdü, taklit ve anı güldürülerinden sonra. Eski kuşak köylü babayı canlandıran Muhtar, oğlu Arif ve oğlunun arkadaşı Piyo ve ana rölünü üstlenen Devrim arasında geçen olayların güldürüsü, verilmek istenen toplumsal mesajı gölgeleyerek koştu dört nala.

Sahne çalışmalarından sonra, işin yeme içme faslı geliyordu. Söz Karadağ'a ve çevresine toplananlara gelmişti. Sazlı, sözlü söylemler alışılagelmiş doğal etkinliklerdi. İaşe olanakları dahilinde hazırlanan tatlılar ağızlarda ballandırıldı. Çerezler ve biraz da rakı işin lüks yanıydı. Katmer katmer buzların olduğu her yerde alkolün bulundurulması iyiydi. Bu sene temin edilen rakı, eğlence için kullanılabilinecek miktardaydı.

Partililerin çalışması ulusal sorun bölümüne gelince, çatışmalar keskinleşti. "Ulusal sorunun siyasal özü", "Halk hareketi, milli hareket", "Ulusal baskı" gibi kavramlar üzerine karşıt keskin tartışmalar yaşandı. Reha'nın karşıt savunuları "anti-programcı", "anti-İK'cı" olarak nitelendirildi. Özgül sorunlardan ziyade genellemeler düzleminde tartışıldı. Reha'nın tartışma konularına dair yazdığı yazıları sert tepkiler aldı. Organ sekreteri Ezgela'nın eline geçmeden bir iki partilinin okuduğu yazılar disiplin sorunu edildi.

"Daha önce elime geçseydi dağıtmazdım" diyen Ezgela "Burada dolaşan birkaç yazı var ama bunlar parti programını savunan yazılardır" diyerek, farklı yönelim gösteriyordu. Program kılıcı ışıltılarla dolanıyordu. Reha'nın yazıları tartışmaya açıldı. Ezgela görüş belirtti, yazıyı okumayan birçok partili, partili adayı, Ezgela'yı tam hızla sollayarak, onun oportünist dediklerine, onlar revizyonist dediler. Re-

ha'nın parti üyeliğinin alınması önerildiyse de bunu kendileri de dikkate almadılar.

Kış ateşli ve buzluydu. İkinci bölge güçleri ile güney güçleri aynı alana üslenmişlerdi. Yel dağının pancılas deresine inen yükseltilerinde, çamlık mevkine yerleştirilmişti barınak. Kırk yedi yürek ateş düşmüştü Yel'in döşüne. Qor mezrasının yanıbaşlarına bakıyordu nöbetçinin gözleri. Derin derenin güney yamaçlarında güneşe duran keçilerin peşine düşen gerillalar, düzensiz av yapıyorlardı. Namlu sesinin nerelerde yankı bulacağı tam kestirilemeden girişilmiş bir faaliyetti. Keçilere sıkılan kurşunlar tartışma konusu olmuş; Kasap, Yalçın ve bazıları bu ava katılmamıştı. Sıxo, Kara Adam, Mazlum, Lenko ve Kutan komutanın bu faaliyetinden birinci derecede sorumlularıydılar. Savunma ve korunmanın esasa oturduğu bir durumda, yaşamın kurallarını tersi yönde ihmal etmek sorumluluk gerektirecekti. Pülümür boydan boya kar altındaydı. Barınak yaşamı ve Yelbaba enternasyonal ruhu soluyordu. İsviçre Alpler'inde sulanan tohumun meyvesi Barbara da buradaydı. Demirdağ zulüm kusan karlı kışlara alışamamıştı henüz. "Hangi zulüm yıkılırsa yıkılsın, gökten inen bu beyaz zulüm yıkılmayıncaya kadar, ona rahat yüzü yoktu bu dünyada. Parkasına sıkı sıkıya sarınıyor, ateşi özlüyor, ekmekçilerin yanıbaşından çıkmıyordu. Siyasetteki darlıkları eleştirisinin denetimine, ince yergilerine oturtuyordu. Birlikte büyüyen sorunların çözümünü açmazlarda gezdiriyordu.

Spesifik Can, yeterince temelli olmayan sorgulardan geçirilmiş, tecrit edilmişti. Sorgu, parti normlarını iğdiş eder tarzda yapılmış, konuşturmak için kulağının dibine tabancayla ateş edilmişti. Can susmamış, Kara adam, Şıxo, Kasap ve eski kanattan tanıdıklarının kendisini sattığını belirtmişti.

"İlmin kursağında akkorlanan bilinç, bir katırı dahi kolayca yola getirebilir" diyordu öğretmen bilinci. Sorgularda maddi verilere dayanmak esastır. Niyetler ve şaibeler yüklü yaklaşımlar yargıyı sonuca taşımaz. İyi olan kötü olanın dibini koklaya koklaya ayağa kalkacaktı. İyi olanın kadri, kötü olanın saltanatında bilinir olacaktı. Denenen

kendisini tanıtlama imkanı bulduğunda, seher zamanını tecrübe deryası saracaktı.

Barınak çevresi tek tük çam ağaçlarıyla çevrelenmişti. Umut çeşmesi, Fazlı Kaya'nın dudak izlerini taşıyordu gözlerinde. Bir peryavşan ilişmişti buzulların orta yerine. Çakallar dere yataklarını dinliyor, dağ uçlarını gözlüyor, köy yollarını kolluyordu. Partizan güçlerin Pülümür mıntıkasında yerleşim çalışmaları yaptıkları, istihbarat merkezlerine ulaşmıştı. Su uyumaz, kış uyumaz, kar uyumazdı.

***

Devrim dalgası, eski alışkanlıkların sinesine ucu kızıl korlarda yanmış mızraklar saplıyordu. Köy yaşamını siyasallaştırıyordu. Yoklukları açığa çıkarıyor, geceleri alazlıyordu. Kar bile eski tarzında yağmaktan korkuyordu. Şahverdi okulunun hemen yanında iç içe geçmiş beton yığını bir bina, inim inim inliyordu, kar yığınları arasında. Bu eski karakol binası, yapımı tamamlanmadan partizan güçlerin müdahalesiyle yıkılmış ve öylece kalmıştı. Şimdi koca bir yıkıntıdan ibaretti. Kar, evlerin ikinci katlarına kadar tırmanmıştı. Okul binası bir kar mağarası gibiydi. Yanlızlığını, alın çatına yazılan, "Ne Mutlu Türküm Diyene" izah etmiş yazı, "Ne Mutlu Kürdüm Diyene" diye değiştirilmişti. Evlerden, okulun hemen yanındaki kahveye ve dükkana tek iz çığırlar uzanıyordu. En iyi çalışan iz, Murat'ın mahallesi ile Hıdır Kanas'ın mahallesinin iziydi. Kahveci Şahin, sobanın sıcaklığını körüklüyor, bacanın tütsülerini iskambil istemi kuşandırıp göğe gönderiyordu.

O sabah kahveye ilk gelen Murat olmuştu. Şahin, evinde misafir olan ışık vuranlı Celal'le gelip sobayı tutuşturmuştu. Saat dokuz olmadan iki masa batak oyunu kurulmuştu bile. Hıdır Kanas söylene söylene girdi içeri.

"Karın da belasını versin, memleketin de."

Selamsız sabahsız çekip sandalyeyi oturdu sobanın önüne. Şahin'in genç ocakçı oğlu Özgür, yaşının oldukça üstünde esprilere tutunuyor, yaşlı-genç herkesle koyu muhabbetler kuruyordu.

"Hıdır Kanas bugün çok kızmış, selam bile vermedi."

"Ne kızmıyacam. Baban şu kahveyi açmasa biz de evimizden çıkmayız haa. Bu çileyi de çekmeyiz. Kar adamın memelerine atıyor. Beladır bela."

Özgür, ince bir kahkaha bastı.

"Geçenlerde bir gün açmadık, kağıtları alıp geldin bizim eve."

"Eeee, madem açmışsın bari getir bir masa kuralım paralı," dedi Hıdır Kanas. 'Paralı' kelimesi tüm oyuncuların dikkatini çekti. Eski özlemleri dürtükledi. Günlerce sabahlanan geceleri çağrıştırdı. Şahin'in gözlerine para sıcaklığı yayıldı. Herkesin özlemlerine gem vuran, devrimci kararlar dolandı zihinleri. Celal kararların ağır yükümlülüğünü birilerinin üstlenmesi gerektiğini düşündü. Meseleyi hatırlatmakla işe başladı.

"Arkadaşlar yasakladı kumarı. Hıdır Kanas nasıl olsa başkan, sorumluluğu alırsa bırak kursun."

Çevresindekilerin bakışları, endişe kuşandı.

"Nerden duysun onlar, onlar dağda biz burda. İki el atsak ne olur. Siz gider söylerseniz başka tabi. Aha, kuryeleri de burda, onlar daha iyi bilir".

Hıdır Kanas konuşmasını Murat'ın ve minübüsçü Cafer'in yüzlerine iletti. Diğer dinleyiciler de aynı bakışlarla her ikisine yöneldiler. Biraz sonra masa kurulmuş, kağıtlar Murat'ın elinde karılıyordu bile. O gün öğlen ve akşam kimse eve gitmedi. Bisküvi, leblebi atıştırdılar. Özgür evden bir bohça ekmek ve yanında biraz katık getirdi. Kağıt masasında yükselen küfürler bir katırı doğurtacak kadardı. Her ağzı açılan onlarca küfür savuruyor, hiçbiri birbirine ilişmiyordu. O gece sabahladılar, dirhem uyku almadılar gözlerine. Kadınlar endişelerinde gamsızlığı yerdiler. Hüseyin Kara kahveye yakın evine gidip gidip geliyor, masaların yanına ilişiyordu. Çayına bile kağıt oynamazdı.

Sabahlıyanların yanına birkaç tane genç de ilişmişti. Bunlar cebinde yeterli parası olmayan genç özentilerdi. Devrimin yakın dostu, eski alışkanlıkların etkisindeydiler. Kahve diğer kumar dostlarını da biraraya topladı. Kesik atanlar birbirinden, bakkalcı Şahin'den borç para alıyor, devam ediyordu oyuna. Yasaklama tamamen unutulmuştu. Kim aldı, kim verdiye kaymıştı dikkatler. Bu tanımama olayını duyan

yabanilerde cilveleştiler. Tilki tavşanla zar atıyordu. Kurt, domuzla poker masasına oturuyor, ayı balıklarla yirmibir kuruyordu.

İkinci günün akşamında sinirler gerilmiş, uykular yağma yemişti. Kağıtların çekim anında boy veren küfürler, karşılıklı bir çatışma atmosferine yayılıyordu. Murat, Şahin'le yumruklaşıyordu. Tartışma yumuşayana kadar hiç konuşmadı Hıdır Kanas. Hır-gürden uzak durmak iyi insan işidir diye düşünüyordu. Ayrıca gençlerle boy ölçüşmek onun işi değildi.

"Bu zıkkımı başlatmayın bari."

Gözlerinin derinliğine çekingenlik, uyku ve yetimlik duyguları çökmüştü.

"Hıdır Kanas kendisi başlattı; şimdi diyor siz başlamasaydınız." dedi Celal.

"Ben bilmem haa. Oynayalım derseniz oynarım haa."

Murat'ın evi çıplaklığına sarınmış, üşüyordu. Duvarların sıva yerlerinden keskin ayazların dili uzanıyordu içeri. Kapının sağına soluna iliştirilen bez, çaput parçaları nem içinde kalmıştı. Sobanın hemen yanında inip kalkan iki çocuk göğsü, ani öksürüklerle dövülüyordu. Tasın kenarına iliştirilmiş kuru çökeleğin tadını kusuyordu mideleri. Küçük olanın sırtını okşayan kadın, önce tanrıya, sonra Murat'a küfürler yağdırıyordu. Sobaya tıkıştırılmış yaş söğüt ağaçları yanmamak için direniyordu. Göldere vadisine doluşan dağ esintileri, fırtına olup köy evlerine yayılıyordu. Pencere camı yerine konulan küçük minder parçaları, odaya loş bir görünüm kazandırmıştı. Yokluk bu evde doğmuş, bu evde kundaklanmıştı sanki. Tüm kumar oyunlarında kesik atan ev, bu evmiş. Yenilmiş, acıkmış, üşümüş, yenilmiş yıkılmıştı. Kendi yokluğuna çözüm bulamamış tüm tezler, kadere ve tanrıya uzatıyordu elini. Modern insan çağında ilkelliğini yiyordu cehalet. İki koyunun, ahırdaki gübre kokusunun, bir parça ekmeğin demiydi yaşamak. Kendi kendisine yeter üretimin küçük çapına tutunuyordu, kadının elleri. Kim çalıyor, kim çırpıyor, kim kimi sömürüyor belli değildi.

Çıplak ayaklarına sancı tutunmuş birkaç çocuk ortalıkta dolaşıyordu. Munzur'un keskin yükseltilerinden kasırgalar kopuyordu. Sorgu-

su gizemliydi. Ateşi büyülü, sınırı kuralsızdı. Kadınlar kaderiyle baş başa vermiş ağlıyordu. Döl evi sıcaktı bir çoğunun. Doğurduğu kadar büyük dert dağlarına sarılıyorlardı. Paylaşımda, alta yatmak ve doğurmak kalmıştı onlara. Saçları önde örgülü, uçkuru koca mührüne kenetli olacaktı. Hesap sormayacak, verecekti. İstediğin zaman kız, istediğin zaman er doğuracak, istediğin zaman katır gibi kitleyecekti döl evini, çalışacak kazanacak, kazanacak kazanacaktı.

Hıdır Kanas'ın evinde soba gürül gürül yanıyordu. İki kız çocuğunun emeğinde ısınıyordu koca ev. Bir karakaçanla gün gün odun taşımanın zevkini akkorlaşan sobanın rengine veriyorlardı. Kadın ana sobaya iliştirdiği karavanayı karıştırıyordu. Ağılda meleşen koyunların sesini dinliyordu, altı ay boyu çobanlık yapan küçükler. Torun gibi çocukları vardı Hıdır Kanas'ın kütüğüne kayıtlı. Yaş sınırı tanımayan anafatma bereketiydi toprakta. Hıdır Kanas yorulmaz, kadın usanmazdı doğurmaktan mercan suyu ateş renginde çocuklar büyütüyordu.

Dersim bir uçtan bir uca giz ve soğuk yüklüydü. Laç deresi suskundu. Pusuda bekleşen bekleşeneydi. Ovacık taburuna ulaşan ihbarlar, çeşitli bölgelerden destekleniyor, bilgiler alay merkezine toplanıyordu. Zayıf anda iyi vurma hesapları yapılıyordu. Partizanların Ovacık ve Pülümür'de üstlendikleri ihbarı yapılmıştı merkeze. Dikkatler bu alanlarda yoğunlaştırılmış, istihbarat birimleri hareketli kılınmıştı.

Ovacık tabur komutanı, masasına yatırdığı bölge haritasını inceliyordu. Birkaç noktayı işaretledi. Ağzındaki sakız iyice gevşemiş, merkep usülü gevişliyordu. Az önce istediği çaydan bir fırt çekti. Sakızla çay içmek alışkanlıklarının en saçma olanıydı. Ne zaman hangi deliliği yapacağı belli olmuyordu. Masanın yanındaki zil düğmesine bastı. İnce endamlı bir asker, topuk selamı verdi biraz sonra.

"Emret komutanım."

Önündeki haritadan gözlerini ayırmadan konuştu.

"Osman'ı çağır."

"Emredersiniz komutanım." Asker çıkarken peşinden seslendi.

"Atatürk'ü de getirsin."

"Yine saçmalıyor galiba" diye düşünen asker devam etti. Az sonra kapının az açılmış kanadından yuvarlak biri girdi. Tabur komuta-

nın yanına kadar ilişti. Kafasını haritadan kaldırmadı komutan.

"Söyle bakalım Osman; bir insan en fazla kaç derece soğukta yürüyebilir."

"Eksi 50 derecede yürür komutanım."

"Çüşşş. Ulan seni assubay yapanın."

Assubay iltifatına uygun olarak sırıttı.

"Peki Osman, bu karda beş kilometre yol, kaç saatte kat edilir."

"Kimin gideceğine bağlı komutanım."

"Mesela sen kaç saatte gidersin, ayağında hedikle."

"Valla ben on saatte ancak giderim komutanım."

"Össst. Ulan montofon mu yürütüyorsun karda? Peki bu TİKKO'cular kaç saatte gider?"

"Bir saatte giderler."

"O zaman senin gibi on tane, onların bir tanesi kadar olamaz he. Atatürk'ü getirdin mi?"

"Evet getirdim komutanım."

Cebinden bantlarla sarılmış küçük bir paket çıkardı Assubay. Bantları bir bıçakla kesti. İçinden küçük bir not çıkardı. Komutanın eline doğru uzattı. Alıp okudu tabur komutanı. "Kuşlar yuvada. Anahtar sizdedir," diye yazıyordu kağıdın orta yerinde. Altında da "Atatürk" yazıyordu.

"Sizin gibi beşyüz adam olacağına, bir TİKKO birliği olsa emrimde, dünyayı yerinden oynatırdım. Adam bir tilkiyi, baskına gelen terörist sanıp, iki bin tane mermi yakıyor. Aptal bu adamlar. Sonra da, "komutanım cephane". Ulan ananızı mı satıp alacaksınız. Bu devlet sizin boşa yaktığınız mermiler yüzünden batacak. A şu sokaktan on adam toplayıp götürüp oraya diksen terör durur. Git, bütün bağlıları ara, nöbetleri on beş dakikaya indirsinler. İkinci bir emre kadar öyle devam etsin."

Karın pencereden yansımaları göz alıyordu. Gerilla hareketini boğan kara teşekkür ediyordu askerler. Mevzilerde üşüyenler küfürlerle anıyorlardı komutanlarını. Mutfağın kenarına ilişmiş topluluğa yaşadığı çatışmayı anlatan bir asker, sınırsız palavralarında heyecana boğuyordu dinleyicileri.

Alay merkeziyle koordineli çalışan kontr-gerilla birimleri, belirgin noktalarda yoğunlaşıyordu.

İhanetçi Bozo, Pülümür'ün Pancılas köyüne gönderilmişti. Gerilla faaliyetindeyken tanıdığı bu yerler üzerinden bilgi almaya yönelmişti. Yanında bir başka ihanetçi daha vardı. Efendilerine köpeklik yapmanın verdiği şevkle, Pancılas'ın ilk evlerine yöneldiler. Gerilla taktiklerini iyi biliyordu Bozo.

Güneş beyaz örtülerde oynaşan parıltılarına gülümsüyordu. Duru, ahenkli bir kış sabahıydı. Mavinin tonu ilk kez böylesine sadeleşmiş görünüyordu. Makirek tepesinde seyiren son yıldız da güneşin rengine yenik düşmüştü. Koca ceviz ağaçları dolu dolu kar taşıyorlardı dallarından. Birkaç evin kapısını çalan Bozo, kendisinin partizancı olduğuna kimseyi inandıramamıştı. Genç bir bayan, onu bir yerden tanıdığını, Bozo olabileceğini söylemişti. İlk mahalleden istediğini edinemeyen Bozo, karşı mahalleye geçti. Köy çukurundan diğer mahalleye geçti. Süleyman Çelik'in kapısını çaldı. Benzi soluk zayıf bir kadın açtı kapıyı. Kapıdaki yabancılara garip garip baktı. İlk anda ne diyeceğini çıkaramadı.

"Tanrı misafiri kabul ediyorsun ana?"

Kadın tereddütlerini koşturdu. "Bu kış günü kim gelir buraya? Yine o garibanlardır." diye düşünüyordu.

"Buyrun kardeşim. Misafir misafirdir. Tanrının misafirine ne diyelim, buyurun."

Kadının sıcak yaklaşımı, Bozo'nun fesat hesaplarını güldürüyordu. İçeri girdiler. Evde küçük bir kız çocuğu ve kadının dışında kimse yoktu. Kadın demliği sobaya koydu. Birkaç odun daha doldurdu. İnce hesaplarla hal hatır sordu Bozo. Kadın yabancıları konuşma arasında süzdü bir güzel. Silah ve çanta arayan gözleri, sadece küçük bir el çantasına ilişmişti. Zazaca konuşmada özellikle ısrar eden yabancılar kadının ilgisini yoğunlaştırıyordu. Küçük kız çocuğu annesinin ara yere geçmesiyle yanına koştu. Bakışlarında ürkek, vahşi, çocuksu korkular vardı. Kadın, kızının bu halini görünce durdu olduğu yerde.

"Niye çay koyuyorsun onlara" dedi kız.

"Bir şey olmaz kızım, tanrı misafirleri. Herhalde kirvalardır."

"Nerden biliyorsun? Ya MİT'se?"

On yaşın tereddütleri bilgece kuşanmıştı olasılıkları. Annesine kızan ve yakaran duygularla karalığı daha da hırçınlaşıyordu. "Ya MİT'se" sorusuna cevap veremedi kadın. Dışarı çıktı. Göz menziliyle çevreyi yokladı. Tepeleri, yol boylarını karşı evleri taradı. Beyazın üzerinde hiçbir hareket yoktu. Karşı mahallenin bacalarından ince dumanlar yükseliyordu. Köye gelen araç yolu karla tıka basa doluydu. Yol boyu dolanıp gelen tek izli sığır çığırında görünen yoktu. Her iki karşı mahallenin ortasından geçen derenin derinliğinden keskin esintiler akıyordu.

"Bu karda, kıyamette MİT mi gelir buraya. İki MİT çıkıp buraya gelir mi?"

"Belki asker de gelmiştir. Sen ne kadar deli bir kadınsın."

Kadın cevap vermeden içeri girdi. Önceki rahatlığı, yerini temkinliliğe bırakmıştı. Yabancıların hareketlerini daha dikkatli izliyordu.

"Bizim arkadaşlar gelecekti buraya. Akşam gelen giden olmadı mı ana" dedi Bozo. Kadın sakindi.

"Sizin arkadaşlar kim kardeşim?"

"Biz partizancıyız ana, beni hatırlamadın mı? Ben sizin yaylalara gelmiştim. Dün akşam arkadaşlarla burda randevumuz vardı. Biz yetişemedik. Ancak sabah gelebildik."

Kadın suskundu. İnandırıcı olabilmek için yayla hikayesini yineledi Bozo. Kadın hafızısanı zorladı. Adamı hatırlayamadı. "Bir çok kişi geliyordu, ben ne bilem hangisi. Söylediği zamanda, söylediği isimler gelmişti. MİT olsa nereden bilecek bunu" Kadının suskunluğu boyunca konuştu Bozo. Çok çeşitli meselelere girdi. Köylülerden, devrimciliğiyle bilinenleri sordu. Siyasal propaganda yaptı. Çay içip, ekmek yediler. Üç saat kaldıktan sonra çıktılar. Kapıdan çıkarken Bozo'nun yüzü yılansı sırıtkanlıklar bürünmüştü. Kadından partizanların kar yağmadan buralarda olduklarını, bu alanlara yerleşmiş olabileceğini öğrenmişti.

"Arkadaşlarına hepsine bizden taraf selam söyle," deyip uğurladı kapıdan kadın. Aldığı bilgilerle köyden çıkıp gittiler, Pülümür'e doğru. Uşaklığa sarınan insan, en iğrenç hayvansı özellikler gösterirdi.

İhanet, kendisine beyazın döşünde bir yer aradıysa da, bulamadı. Göğe baş diken buzul kütleleri, terlemiş yergiler gönderdiler vadilere. İhanetçilere yol veren çığırlar bir bir sorgulandı. Köylüler yaşamına beyaz düşler ilave ediyordu. Zulüm beyaz giyinmiş, yer yer dolanıyordu.

Buyer dağları, Aşkirek kondularında inleyen acılara yönelmişti. Bir doğum merkep usulü çalışılıyordu. Henüz ilk doğumunda olan gelinin vücudu damla damla tere banmıştı rengini. Elleri koynunda ağlaşan kadınlar, çaresizliklerine Hazreti Ali merhemi sürüyorlardı. Umut yerden göğe çıkmış, inmiyordu. İki genç kapının önünde, hastayı taşımak için kızak hazırlıyorlardı. Doğurganlıklarına yanan kadınlar, erkeklere küfrediyorlardı. Su ısınıyor, toprak rahminden ateş kusuyordu. Dört dağ arasına sıkışmış yaşamın rengine akıl erdirilmeye çalışılıyordu. Televizyon da oynayan filmde ekranına çıkan dizide, bir hanımefendiyi doğurtmak için yirmi doktor sırada bekliyordu. "Olmayan dünyaların canı cehenneme" diyordu, genç bir kadın. "Ölen biz, doğuran biz, acı acı gülen biz. Yaşayan onlar, yiyen onlar, yiyip yiyip sıçan onlar. Biz ölümlere kaldık" diye mırıldanmaya devam ediyordu. Yerinden fırlayıp televizyonu sertçe kapattı. Televizyonun suskunluğuyla birlikte diğer odada kıvranan kadının iniltileri düştü kulaklara. Herkes sustu. Konuşan dilini yuttu, dinleyen kulağından oldu. Ters gelen bebeği kadın bir türlü doruğramıyordu kadın. Telhanım, ana rahmini zorlayan bebeğin ikinci ayağını arıyordu kutsal evin derinliklerinde. Odaya kan, ter ve acı kokuları sinmişti. İnekler huzursuzlaşmış, at tekmeleniyordu. Horoz erkekliğinden utanıyor, güneş zulmun nereden geldiğini saklıyordu. Peş peşe çığlıklar koptu doğurmaya çalışan kadından. Yine beceremeyişti.

"Çaresiz düşmüşse ateşin sesi, yankısı kendi alazında patlar" diyordu ihtiyar bilge. "En büyük çaresizlik, kendi kud retini bir dağ yabanisine yüklemektir" diyordu bir başka bilge. Herkes pür dikkat dinliyordu ama kimse bilge felsefesinin derinine inemiyordu. Birbirine uzanan bakışlar, açık anlamlar arıyordu. "Semeri beline vuran eşek, yükünü merak etmeye başlar" diyordu bir diğeri. Herkes birbirine bakınıyor, kendi sırtını yokluyordu. Sırtını yoklayan bir güzel, "offf" çe-

kiyordu. "Ne mutlu ki sırtımda semer yok" diye, zihinler yerinden sarsılıyordu. "En büyük ve en ağır semer, kendi eşekliğini cebine koyanın sırtındadır" diyordu peşinden bilge. Çaktırmadan eller cepleri yokluyordu. "Ne mutlu ki ceplerimden eşek çıkmadı" diyordu her biri. Bilge devam ediyordu. "Kendi cebinde eşek arayan herkes, omuzlarının üzerindeki eşekliği gizler" Huzursuzluk başlıyordu dinleyicilerden. "Nere kaçsak, ne yapsa bizi eşek yapacak bu adam" diyen mırıldanmalar sese dönüşüyordu. Ortalığı koyu gri renkler sarıyordu. "Ne diyorsun, ne yapabiliriz" dedi dinleyicilerden biri. "Önce ateşi canınıza yedireceksiniz. Siz yandıkça ateş büyüyecek, ateş büyüdükçe kainat ısınacak. Sonra her şey yanacak, yangın yerindeki küllerden bütün dertlerin devası doğacak. Şimdi iyi düşünün. Ya ateş sizin adınızı taşıyacak, ya da siz merkebin ahını" deyip gitti. Süklüm-büklüm dolananlar, kös kös düşünenler, çökelek yeyip ateş görenler dolanıyordu ortalıkta.

Telhanım kadının rahmini zorlayan ikinci ayağı çıkaramadı bir türlü kızak hazırlandı, kadın yarı baygın iniltiler içinde kızağa yatırıldı.

***

Umut çeşmesinin akışında gizemli bir melodi havası vardı. Kar kara eklenmiş, kış zorunu, zorun üstüne kurmuştu. Xor mezrasının yakınındaki bir kayalıkta çeşitli izlere ilişmişti nöbetçinin bakışları. Kasap, birkaç kişiyle birlikte yoğun bir gözleme tabi tuttu noktayı. Uzun bir bekleyiş sona erecekken, siyah taşların önünden geçen beyazlıklı askerleri farkettiler. Bir gözlem faaliyetiydi bu. Barınağa yönelik olduğu büyük olasılıktı. Gün ikindiye devrilmek üzereydi. Yel dağı her zamanki görkemini resimliyordu. Jel dağına, Düzgün babaya karşı şahanlara ev sahipliği yapmanın edasını taşıyordu.

Telsiz konuşmalarından ciddi bir yönelim hazırlığının yapıldığını çıkardılar. Mazlum, Lenko, Şıxo, Kutan ve Kara adam'dan oluşan komutanlık toplanıp durum değerlendirmesi yaptı.

Karanlık beyazı döşüne sarmaya başlamıştı. Her karanlık çöktüğünde aydınlık güçlenirdi. Her koyulaştığında karanlık, o denli yakınlaşırdı aydınlık. Zebanilerin cirit meydanı dağlara indiğinde zulüm

göbeğini sıvazlardı. Göbek sıvazlandıkça ağrıları büyürdü fırtınaların. Ancak, kazan karası kadar koyulaşmış bir karanlıktan sonra gelebilirdi tan yeri. Birlikte duygular hareketliydi. Sorular soruluyor, sorular kuruluyor, sorulara yanıtlar aranıyordu. Demirdağ tesbihini bileğine geçirmiş, orda unutmuş, tesbihini arayıp duruyordu. Demi başka demde bir küçük derviş gibiydi. "Ne olursunuz, tesbihimi kim aldıysa versin" deyip geziniyordu. Başka uğraşlara takılmıştı sevinci. Kimi düşünüyor, ne tasarlıyor bilinmiyordu. İnce felsefi yorumlarını gezdiriyordu gözlerinde. Ufak tefek boyu, engin bilgeliğine uşaklık ediyordu. Derviş boşvermişliği en çok üst baş paspallığında resimleniyordu. Alevi türkülerine olan düşkünlüğü, onun dervişçe bir özelliğiydi ve materyalist dünyasının orta yerinde koruyordu onu. Çıkmaza girince hemen bir alevi deyimine ya da türküye takılırdı söylencesi. Ağzı eğriler çizer, ince dudakları ritmik hareketler kuşanırdı. Koğuşu baştan başa dolandı. Tesbihini bulamadı. Yenik ve ezik duygularına bir deyişle karşı durdu. "Alçakta yüksekte yatan erenler / Yetişin imdada aldı dert beni / Başım alıp hangi yere gideyim / Gittiğim yerlerde sardı dert beni" söylemler, sohbetler, serzenişler kızlı erkekliydi. Belirgin yeni türkçesiyle gülüyordu Barbara. Yoldaşları içinde adı Kinem'di onun. Köylüler imrenen bakışlarla süzerdi onu. Kadın kadın söyleşenler; "helâl olsun ona, ne yiğit kadın" derlerdi.

"Yazık, o da ölüp gidecek" diyordu umudu kırıklar.

"Hiç kimsenin kârı değil, oraları bırakıp gelmek. Kadrini bilmek, korumak gerek onu" diyordu yaşlı bir köy emekçisi.

"Şu göğün mübarek görüntüsü altında çok şeye tanık oldum, ama böylesine tanık olmadım. Sarıdan, denizden kopup ateşe koşacak kadar büyük, cesur ve cömert olan yüreğin kadrini bilmek gerek. Ona hizmet etmek gerek," diyordu bir diğeri.

"Ona değen mermiyi sıkan el ömür billah iflah olmaz. Ona uzanan dil gün yüzü görmez" diyordu yaşlıca kadının biri.

Birlikte en sevilen, en istenen olmak kolay değildir. Erken şımartır insanı. Ama onda o yoktu. Geri kalmış bir ülkenin kültür denizini iyi gözlemliyor, ona uyum için elinden geleni yapıyordu. Öğreniyor, gülüyor, yeniliyor, yenileniyordu.

"Sabaha doğru tepelere çekileceğiz. Yarın çatıştıktan sonra çekileceğiz," diye açıklama yaptı komutanlık. Düşmanın gelebileceği hatlar ve ona karşı duruşun nasıl olacağı üzerine açıklamalar yapıldı. Birliklerin nasıl ve nereye yerleşeceği belirtildi. Çıkış için hazırlıklar gece boyuna yayılmakla birlikte yetersiz kalacaktı.

Dudaklarının ince kıvrımında derin düşünceler sözcükleniyordu, Demirdağ'ın.

"Kendi kendine nedir söylemiyorsun" dedi Koca Bahtiyar (Yalçın)

"Sadece söylenmektir bizimki. Okuldan hep omuzlanmaktan çekmişimdir. Burada da anlaşılmamaktan. Çeşitli kemikleri incelemek ya da deney yapmak için bir masanın etrafına toplanırdık. Bizim cüsse malumunuz, zebellah gibi adamlar gelir, omuzlaya omuzlaya bizi en arkaya iterlerdi. En arkada kala kala da adamların sırım boyunu seyretmek kalırdı bana. Bir deyiş tutturur, gider camdan dışarıyı seyrederdim."

"İyi de, şimdiki mesele nedir? Açıklamayı beğenmedin mi?"

"Biz komutan değiliz, asker hiç değiliz. Ama aklımızın idrak edebildiği az buçuk şeyler bulunur."

"Yarın çatışmayı göze almak iyi değil mi sence," dedi Bahtiyar.

"Aleyhimize olan çatışmalara önceden bile bile razı olmak pek akıl karı değil. Beyaz zulüm her yanımızı sarmışken, düşman zulmü keyfe gelir. Ama yine de biz bunun en önünde olacağız."

"Düşüncelerini komutanlığa iletebilirsin. Dikkate alınması gerekebilir."

"O sağcılıkla, korkaklıkla mimlenmek olur. Dedim ya, biz en önde olmalıyız. Kusura bakma, ben çantamı halledeceğim." Tespihini bileğinden eline aldı. Küçük bir deyiş tuttura tuttura gitti ranzasına doğru. Koca Bahtiyar, Demirdağ'ın bu gizemli endişelerini yorumlamaya çalıştı. "Gerçekten zor olacak, akşama kadar dayanacağız. Akşam edebilirsek buradan saatlerce yola gideceğiz. Gerçekten zor. Karın gücü bizim gücümüzü ne kadar zorlar belli değil."

Sabaha bir buçuk saat kala, çıkmaya başladı birlik barınaktan. Korkunç bir ayaz içeriden çıkanların sıcak soluğunu hemen ağız çıkışında kesiyordu. Sıcak soluk hemen oracaktı buza, kırağıya dönüşüp,

eşarplara, şallara yapışıyordu. Karanlık ve beyaz iç içe geçmişti. Bir saat yürümeden durmak tatlı uykulara kapıyı aralamak demekti. Hediklerle dahi diz boyu batıyordu kar. Yükseklere doğru tırmandıkça, rüzgarın sert dili karı sertleşiyordu. Yel dağının yükseltilerinde ayak tutmayacak kadar sertleşmişti kar. Hedikler çıkarılıp sırt çantalarına bağlandı. Birlikler belirlenen yerlere konumlandığında, fecir usul usul dağ uçlarından aşağılara iniyordu. Dağların doğu istikametleri aydınlandı önce. Aydınlık batıya doğru kaydı sonra. Günün ışımasıyla birlikte Xor mezrasının yakınlarında hareketlilik başladı. Askerler iki üç ayrı noktadan barınağı kontrol eden zirvelere doğru çıkıyordu. Telsiz frekanslarından konumlanma talimatları geçiyordu. Güneş önce Yel'in kuzeye vuran dik zirvesine vurdu. Beyazın teninde patlayan ışınlar, kuzeyde Erzincan'a, güneyde Pülümür'e, Ovacık'a, Orta dağa akıyordu. Gerillalar güneşi çağıran türküler yakıyorlardı. Kirpiklerine tutunan kırağı yangınlarını ancak, yangınların en büyüğü olan güneş yok edebilirdi. Kulakları memelerine kadar kızıl olmuş, burunlar üşümüş akıyordu. Silahın demiri en soğuk haliyle, karşıtına hazırlanıyordu. Mermi değse çatlayacak gibiydi namlular. Kimse elini demire iliştiremiyordu. Ellerdeki basit eldivenler, parmakların mor görüntüsünü gizliyordu.

Askerler, Yel'den daha düşük tepelere yerleştiler. Öğlene doğru helikopter sortileri başlamıştı. Şıxo'nun bulunduğu zirveye doğru yanaşan bir helikopter elli metre kadar yanaşınca fark edebildi tepedekileri. Ani bir manevrayla uzaklaştı. Telsizinden verilen bilgileri kalaylıyordu pilot. "Her taraf alınmış, ne biçim bilgi veriyorsunuz. İki grup, iki ayrı örgüt var burada," diyordu. İndirme yapmaya çalışan helikoptere ateş etmeye hazırlanan Kasap, komutan Şıxo tarafından durduruldu. Bu durum sonradan bolca eleştiri konusu yapılacaktı. Helikopter faaliyeti boşa çıkınca, Yel dağının döşüne havanlar yöneldi. Grupların bulunduğu zirvelere yetişmiyordu havanlar. Aydınlık zamanını doldurmamışken tepelerdeki askerler köylere doğru çekildiler.

Erzincan'ın Yel'e dayanan köylerinin tümü tutulmuştu. Askerler, MG-3'leri evlerin damlarına yerleştirmiş, namluları dağa çevirmişlerdi. Xor mezrası, Pancilas, Dağbek, Karagöz, Dere Bamosur'u, Dojin-

ge köylerinden oluşan Pülümür- Ovacık hattı da tümden tutulmuştu. Köyleri tutmadaki amaç, gerillayı sıcağa mahrum etmek, beyazın zulmune sürmekti.

Gölge vakti dolmadan toplanmaya başladı birlikler. Komutanlık üyeleri ayak üstü görüşmeler yaptılar. "Hangi yöne gidelim" meselesi can alıcıydı. Yel dağı üzerinden Ovacık hattına geçelim önerisi, fazlaca benimsenme gücü taşımıyordu. Dağ amansızdı. Dağı geçmek amansızlığın bilinmeyen karanlığına gözsüz kulaksız dalmak olacaktı. Ovacık'a Birman gediğinden geçme ağırlıklı düşünce olarak belirginleşti. Barınak vadisine inip, Karagöz'ün sağından, Yel Baba uzantısını izleyerek gidilecekti.

Yel dağının zirvelerinden kopup gelen kuru ayaz can sıcaklığına dolanıyor, onu tahriş ediyordu. Zeki'nin daimi rahatsızlığı tutmuş, yürüyemiyordu. Katılım sürecinden epeyce sonra anlaşılmıştı rahatsızlığı. Barınak yerini öğrenmiş olduğundan dolayı da gönderilememişti. Kötürüm olmuş, tutulmuştu. Sedyede uzun süre adam taşımak mümkün değildi. Sedyede hareketsiz kalmak, donmaktı. Grubun kalabalık bünyesine sarınan hantallığı kat kat artacaktı. Birlik ağır bir tempoyla yola çıktı. Bir birim Zeki'yi taşıma uğraşındaydı. Vadilerin çıplak kucağı tıka basa karanlık doldu. Beyaz ve kara amansız bir karşıtlık savaşındaydı. Zeki'nin iniltileri iyice ağırlaşıyordu. Genç partizan, ateşinin kudurgan dilini ayaza salmıştı. Ateş kızdıkça soğuk keskinleşiyor, daha çok üşüyordu partizan. Sık sık "uyuma" uyarılarıyla dürtükleniyordu. Zeki'nin gözlerine bal, meme ve sıcak tatlısı bir uyku çökmüştü. Ateşi tükendikçe içi ısınıyor, uyku bir o kadar tatlılaşıyordu. On beş dakika kadar yol aldılar. Karda sedye taşımak, taşıyıcıları da gözden çıkarmaktı. Hele de bu bir dağ gediğini üşümüş, acıkmış, uykusamış biçimde geçerken daha da belirgindi. Bütün ve parça bağıntısını iyi kurmak, ölümü ölümün kucağında bezememek önemliydi. Son, "uyuma" uyarısından cevap gelmemişti. Bir partizan eli Zeki'nin nabzını, boyun damarlarını yokladı. Bütün uzuvları kilitlenip kalmıştı. Zeki'yi bir battaniyeye sarıp, uygun bir yere bıraktılar. Birimin gruba yetişmesi gerekiyordu. Tepelerin sırtları beton katılığına tutunmuştu. Grubun öncülüğünü yapan Kasap, bıçakla ayaklarına

yer açıyordu. Birkaç kasatura peş peşe çalışıyor rüzgarın dövdüğü sırtlarda iz açmaya, uçurum geçmeye yol oluşturuluyordu. Gelemiyenlere, yükünü taşıyamayanlara, cesur ve daha da güçlü partizanlar yardım ediyorlardı. Yedek silahlar taşınıyor, yuvarlananlar tutuluyor, gece ifrit ifrit taşlanıyordu. Yolun zoru, komuta kararlarını zorluyordu. Kırmızı köprü vadisine doğru yönelmeye karar verdiler. Öncüler belli bir süre gittikten sonra karar yeniden değişti. Zaman kaybına neden olan bu değişimler hayati öneme sahiptiler. Gediği geçmenin zoru, bilinmeze vurmanın zoruyla cenkleşiyordu.

Karanlık neyse ama, soğuk ve karın ayak tutmayan sertliği çekilmiyor, gurubun gücünü kırıyordu. Demirdağ tirtir titriyordu. İçindeki buz yangınlarını yenemiyordu bir türlü. Yel dağının bütün fırtınaları onun içine akıyor gibiydi. Damarlarında dolaşan sıvı kan değil buzdu sanki. Ellerini, göğsünü vücudunu oğuştura oğuştura bir kızılca hal etmişti. O gece sabaha kadar hiç durmadan yürüdüler. Demirdağ'dan daha çok üşüyen Ali Ekber, Yel dağının beyaz zulmüne yenik düşmüştü. Yüreğinin derinliğinde bir küçük buz tabakası oluşmuştu. Uyku uyku uyku. Ölüm öylesine tatlıydı ki, tavşan uykularını yutar, kuş uykularında gülümserdi.

Zeki'den sonra, Ali Ekber'de kaybedilmişti. Turuncu, mor bedenini kardan yatağa yatırıp devam ettiler. Hiçbir fazladan ağırlık taşınamazdı bu durumda. Bir ceset, onlarca yeni cesedi dökecekti Yel dağının beyaz zulmü içine. Sabaha doğru daha da keskinleşmişti ayaz. Köylerin uzakta kalan sıcaklığı çalınmıştı o gece. Kimse kapı açmıyor, kimse soba yakmıyordu. Annelerin döşüne kanlı, soğuk bıçaklar saplanıyordu. Ulaklar yeni haberleri yüklenmek için durmuştu.

Gediği aşamadı birlik. Gediği aşamadığı gibi uygun yere kadar da varamamıştı. Hareket durumu, karşı tepelere çıkacak askerlerce sıfırlanacaktı. İkinci gün asker barınak yerine yönelecek, geri bırakılan değerler imha edilecekti. Fecir dağ uçlarına tutunduğunda birlikte yol durumu sona erdi. Ellerini oğuşturan partizan gözler, güneşin doğum yerine yönelmişti. "Şu zulümü bitirecek tek güç güneştir. Güneşi kesinlikle kazanmak gerek, ama mutlaka kazanmak gerek," diyordu Demirdağ.

Koca Bahtiyar yorgunluğunu bir yana bırakıp, Demirdağ'a kulak

kesiliyordu.

"Hiçbir şey yapmaz, biraz gayret edilirse" dedi Bahtiyar.

"Ne yapmazı yahu. Yapıyor baksana, iki can aldı, halâ gözü üzerimizde. Hâlâ istiyor."

Ayaklarının sızısını gidermek için olduğu yerde tepiniyordu hemen hepsi. Demirdağ iyice cılızlaşmış, küçük bir "V" şeklini almıştı. Ellerini koynuna koyuyor, ayağının birini indirip birini kaldırıyordu.

Güneş, doğu dağlarının tepesine çıktığında askerler de geride kalan tepelere çıkmıştı. Barınak çevresini sarmalamışlardı. Grup o gün akşama kadar olduğu yerde sabit kaldı. Askerler izleri takip edememiş, gruba yönelim olmamıştı. Akşam gölgeleriyle birlikte yolculuk yeniden başladı. Grup birkaç saat daha yürümüş olsaydı, gündüz yürüme imkanı bulabilecekti. Gündüz sabit bekleme durumu iyice buza kesmişti sıcaklıkları. İkinci gece daha çok dökülen, daha çok gelemiyen olacaktı. Koca Bahtiyar, Yalçın, Naki, İsmail gibi isimler yoğun bir feda ruhuyla, gelemiyenleri taşıyor, silahlarını alıyor, ellerinden çekiyorlardı.

Demirdağ'ın gözleri beyaz zirvelere takılmıştı. Bu zirvelerin anlamı büyüktü onun için. Dağa ilk geldiği günlerde, özgürlüğün totemi bir ala ceylana vurulmuştu bu yerde. Aynı zirvede, aynı görüntüyü arıyordu. "Bu zulmün içinde, alaceylan güler mi? Kim bilir hangi bilinmeyen yıldızın bağrında yapmışlar yuvasını. Yuvası sıcak, sıcacıktır onun" söylemlerini kendisinden başka duyan olmadı. Bir can telaşesi sarmış ki, rengine akıl sır ermezdi. Üşüyordu Demirdağ. Yel dağı kadar, Munzur suyu kadar, Dersim'in çıplak teni kadar üşüyordu. Gözleri küçülmüş, yatağına çekilmişti iyice. Damar damar dolanıyordu vücudunu zulüm. Tüylerinin her biri vücut kuytuluklarına kazıklar gibi dikilmişti. Zirvelerden ayıramıyordu gözlerinin ince ışıltılarını. Kan akıyordu köklerine pıhtı pıhtı. Kan aktıkça Newroz çiçekleri parıldıyordu. Ala ceylan rengine tutunmuş özgürlüğün yanıbaşında duruyordu şimdi Demirdağ. Yoldaşları kendisine yardım ediyordu. Güneşin görkemine uzanan eli zaferi muştuluyordu. Bir direniş marşı takılmıştı dudaklarına. Ala ceylanı arıyordu, ellerinde özgürlük timsali olan. Beyaz, bir yığınca ordu olmuş, ceylan zirvesini kuşanmıştı.

Gözlerinin penceresine gidip gidip geliyordu. Ceylan görünüyor beyaz kayboluyor, beyaz görünüyor ceylan kayboluyordu.

"Nerde akarsa yoksulların ocağına beyaz zulüm, orda ölmekten korkmayın yoldaşlar" dedi, donmuş dudaklarını hareket ettirmeye çalışarak.

"Siz devam edin gidin, benimki buraya kadar yoldaşlar."

"Gayret et Dertli. Sen daha çokça yersin beyaz zulmün beynini. Gayret et." dedi Koca Bahtiyar.

Söylediğine kendisinin de inanamadığını anladı bir an. Gayrete getirme çabasıydı söylenen. "Yaşasın partimiz, yaşasın ordumuz," oldu son sözleri. Zulüm lime lime buza kesmişti onu. Karşı konulamayacaktı bu son gelen uykuya. "Sen ölsen soğuktan ölürsün" demişti bir Dersim'li kadın. Şimdi beyaz örtülerin içinde kefensizdi. Kürdistan'a dönmüştü yüzünü. Ülkesi ayaklarının altındaydı, dağ dağ, nehir nehir, ev ev. Yüreğinden kopan son fırtına diliyle haykırdı ülkesine. "Ey Cudi, Dicle, Fırat. Ey Munzur, Ararat, Gabar. Beni ancak siz anlayabilirsiniz. Ancak siz dinliyebilirsiniz yüreğimin suskunluğunu. Zulüm ancak sizin ateşinizde yer kendisini. Bir Alaceylan sevdasıdır, beni eden. Töremiz kavgadır, kavgada yanmaktır. Beni dinleyin. Gecelerin umarsız diline tükürün beni. Namluların ateşinde buza kesin, yakın beni. Ve ne olursanız olun, şu beyaz zulmü vurun"

Karanlık yola, göze, beyaza ilişmişti. Bir ala ceylan sürüsü dağ uçlarını tozu dumana katarak indi yanına Demirdağ'ın. Kasırgaların gözesi ceylanların ayağındaydı. Her adım atışında, her ayak vuruşunda koca bir fırtına boşalıyordu vadilere. Uçsuz yükseltilerden çığ selleri kopuyordu. Karanlık orta yerinden yarılıyor, gece daralıyordu. Dağın, beyazın ve ayazın hükümranıydı ceylanlar.

Kara sakalı kara değen, ayağı ağır, beli tavlı, kuyruğu kalın, kokusu pek, daşakları ateş ateş bir ala ceylan, hükümran havariliğiyle başa geçmişti. "Ver elini özgürlüğümüzün aşığı Dr. Hüx. Seni almaya geldik. Özgürlüğümüze böyle delice sevdalanan birini bırakamazdık uzaklarda, gel.

Grup, don tutmuş, rüzgar düşmüş zirvelerde zorlanıyordu. Gedik aşılmaya başlanmış, geriden gelenlerle, öndekiler arasında uzun bir tek

sıra oluşmuştu. Zor bir yamaçtan geçiyorlardı. Yamacın altı, karanlık ve uçurumdu. Karanlık uçurumun boyunu gizliyor, iyice derinleştiriyordu. Bıçakla iz yapma işi grubu yürütüyor, yürüttüğü kadar da zorluyordu. Beyazın üzerinde boş çanta sesiyle uçtu biri grubun içinden.

"Biri gidiyor, uçurumdan" diye bağırdı bir kadın gerilla. Uçanın spesifik Can olduğu söylenince, herkes rahatlamıştı. Çoktan gözden çıkarılmıştı zaten Can. Yürüyüş devam etti. Kasap ve yanındaki iki öncü gece saat 23:00'sularında köyden yükselen köpek seslerini duydular. Sevinç, sıcaklık ve yaşam düştü derinliklerine. Köyü asker tutmuşsa, işleri çok zordu. Ölüm kol kol gelecekti grubun yorgun ve bitkin haline. Koca Bahtiyar, ayağından düşen lastik ayakkabıyı ancak bir saat sonra fark edebilmişti. Ayağı iyice katılaşmış ve ağırlaşmıştı. Ayağına bir kazak ve bir parça laylon sardılar. Ateşine, damarına buz düşmüştü bir kez. Yorgunluk, uyku göz kapaklarına, dizlerinin gücüne yayılıyordu. Kim iki dakika çantasını yere atıp otursa uyuya kalıyordu. Grubun uyuya kalmaması için gayretler seferber ediliyordu.

Kasap köy evlerine doğru yöneldi. Silahını çapraza alıp emniyeti açtı. "Düşman köydedir herhalde," diye düşünüyordu. "Bu köy de geçiş hattındadır, tutulmaması zordur," diyordu birçoğu. Kasap, evlerin yanıbaşından yükselen köpek seslerini de iyi yoramuyordu. Tüm dikkatini sesin geldiği yerlere yöneltmişti. "Dur' çekilmeden ateş mi gelir, ateş edilmeden 'dur' mu gelir?" belli değildi. Beyaz, evlerin küçük duvarlarını zulasına çekmişti. Olduğu yerde durdu, kurt gözlerle ev civarlarını taradı. Kokuları yalandı. Bir şey tespit edemedi. İt kurta mı havluyordu. İt ite mi havlıyordu, belli değildi.

***

Bu dağların arkasında kim yaşar? Kimsenin umurunda değildi, bu dağlarda yaşayanlar ve onların zamanına düşen şahanların dışında. Tarih yekinip ayağa kalkabilecek miydi? Belli değildi. Bu birçok etmene bağlıydı. Maddi koşulların olduğu durum içinde, esasta da yola gelmiş, örselenmiş öğretmen bilincine bağlıydı. İnsan olarak yaşamanın adı, adsız, kahramanca yetilere sarınmıştı. Kürdistan baştan başa kar altındaydı. Metropollerin şatafatlı görüntüleri kendi çekiciliğinde

tükeniyordu. Dersim'den, Urfa'dan, Amed'den akan insan seli geniş bir ara tabaka oluşturuyor, proletaryayı renkli kılıyordu. Silahlı mücadelenin doğuda, güneydoğuda şaha kalkan ateş hattı, varoş miskinliklerini aşağılıyordu. Aydının kulağına fısıldıyor, işçinin elini sızlatıyor, öğrencinin hareketine ateş meyli veriyordu. Kürdistan'ın küçük kasabalarının adı, sınırlar ötesinde ünleniyordu. Tarih bir yekinme telaşındaydı. Güç, kendi gerçek varlığına dayanarak yükseliyordu. Topraktan ve sudan emiyordu özgürlüğün tadını.

Yıllarca bir sağlık ocağı, taleplerinin merkezine oturmuştu Aşkirek köylülerinin. Ölen kadınların doğum sancıları renklere vermişti rengini. Devlet baba devlet oldu olalı bir tek kul vazifesi üstlenmemişti bu diyarlarda. Devlet baba, baba oldu olalı, satmakla uğraşmıştı çocuklarını. Efendilerin babası ve efendilerin devleti olduğu çok daha önceden anlaşılmamış değildi. Gel gör ki eli, gözü ve bilinci aciz kalmıştı halkın.

Hastayı kızağa yatırmışlardı yıllarca. Ak sakallı, ince zühreli bir ihtiyar konuşuyordu torunlarına. Bu diyarda çocuklar, erken düşer olgun acıların tadına. Suskunlukları boşa değildir onların. Gözlerinde ateş ve endişe karışımı duyguların varlığı, acıyan yüreklerinin ahıdır. Ak sakallıyı dinliyordu her biri can kulağıyla. Küçük elleri çenelerine desteklenmiş, bir bilge edasındaydı. En ağır acıların gözbebekleriydi her biri.

"Eskiden doğurmak da böylesine zor değildi. Şimdiki kadınlar mı beceriksiz. Çocuklar mı zulmun ortasına doğmak istemiyor belli değil? Ama bir nedeni var. Var ya, onu bizim çıkarmamız zor. Ali bile bunun sırrını çözemeden gitti. Şimdi dünya çok değişti. Artık Allahın varlığını tartışıyorlar köy evlerinde. Nereden doğar bu kan? Sebebi bellidir de, sebebini diyen yoktur."

En iyi, en sessiz dinleyiciler yaşamın ilk dersini ihtiyar dedelerinden alıyorlardı. İhtiyar sararmış parmaklarının inceliğinde, tütün sarısını çeviriyordu usul usul. Derin yutkunuyor, derin soluyordu.

"O askerin kadını kestiğini anlat" diye atılıyordu küçüklerden Rojda.

İhtiyar, tekrar tekrar anlattığı öyküleri çocuklara ezberletmişti bile.

Her anlatım masal tadı kuşanıyor, çocuklar masallarda emziriliyordu.

"Benim kar rengi kuzum. Tanrının insana zulmü neyse de, insanın insana zulmü çekilmez. Onu hiç karıştırma şimdi. İnsanı kızağa koşan insan, dünyadaki en vahşi hayvandan daha hayvandır kuzucuğum. Biz çok acı yaşadık ama en kara acılar insanın insana reva gördüğü acılardır."

"İnsanı nasıl kızağa koşuyorlar dede?"

"Benim helik kuzum, kuzucuğum. Bak a bu Seydi'nin gelinini kızağa koydular. Kan inim inim inliyor. Ahan o zulüm zulmün en kahpesidir. Çoluk çocuk katır gibi kızak çekecek. Sırtında ağlayan, kan kusan bir kadını taşımak, zulmün en koyusu, en köpek olanıdır kuzucuğum."

Kar renginde kuzuları emziriyordu ak sakallı ihtiyar. Sürgün naralarını çekiştiriyor, kan renginde öyküler dilliyordu. Dinleyen düşünüyor, düşünen düşündürüyordu.

Kar kızağı diz yarısına kadar batıyordu kara. Kızağın boynuzlarına atılan ip, ikinci bir çekicinin boynuna atılıyordu. Arkadan çatal ağaçlarla destek yapılıyordu. Yokuşlarda öndeki ip ikiye, çekiciler üçe çıkarılıyordu. Genç taşıyıcılar, yorgunluklarını dizlerinin gücüne yediriyorlardı. Kadının sesi iyice içe çekilmiş, iniltileri cılızlaşmıştı. Taşıyıcılardan ses çıkmıyordu. Emeğin, çabanın, yorğunluğun ucunda küçük bir yaşam çiçeği vardı. Ona erişebilecek insan en mutlu insandı.

Dağlarda zulüm vurgun yiyordu bir yandan, bir yanda cirit atıyordu. Kadınlar hastayı gözyaşlarında uğurladılar. Kimsenin söz diyecek gücü yoktu. Kader üzerine kurulu beyaz saltanatın ahını taşıyordu her biri. Kızlar evlilikten, aşktan ürküyordu. Doğurmak için ölmekte neyin nesiydi? Nereden, kim icat etmişti? Kime mahsustu, kime reva görülmüştü? Sorular, dolanıp durdu zihinleri. Erkekler, doyumsuz gecelerin şehvetine lanet okuyordu. Allaha, devlete ve insana küfreden gençler, dağın asi bilincine kulak kesiliyordu.

Aşkirekten ilk sağlık ocağına dört-beş saatte ancak gidilirdi. Doğum hastaları en zor ve en tehlikeli hastalardı. Ölüm onların kucağında hazır bekleşiyordu. Dağ köylüleri kendi kaderlerinin zincirlerini daha tez kırıyor, insan olmanın gereklerini özlüyordu.

İki saatlik bir yol gitmişlerdi. Kadının iniltileri, kızağın karda çıkardığı sese gömülmüştü. Dağ uçlarında at koşturan kasırgalar, tozu-dumana katıyordu. Güneşin tadı sarıdan beyaza düşmüştü. Beyaz kucak kucak tüketiyordu sevinçlerini.

"Hele bir durun düzde bir bakın kadına," dedi taşıyıcıların yaşlıca olanı. Az yukarıda durdu taşıyıcılar.

"Sen bak hele Dilovan" dedi adam.

Hepsi soluğunu tutmuştu sıkıca. Nezaretçi olarak yanlarında gelen teyze Melek, yürüyerek dermanı zor tutuyordu elinde. Usulca kadına yanaştı Dilovan. Battaniyenin altındaki yorganı kaldırdı. Kadının siyah saçları sırılsıklamdı. Yorganın altından sıcak buğular boşlandı beyaza. Uzun kirpikleri buğu buğu terdamlalarına tutunmuştu. Teni sıcacıktı kadının. Bir güzellik susup kalmıştı. Alnın görüngüsünde ter damlacıkları, şeftali çiçeği gibi el eleydi. Dilovan, elinin tersini çekingen bir edayla kadının boynuna uzattı. Damar hareketini anlamaya çalıştı. Hiçbir hareket yoktu. Kadının elini çekti, nabzını dinledi parmaklarıyla. Kollarında bir gevşeme oldu adamın. Bakışları önüne düştü. Suskunluğu, deli bir haber tüccarı gibi yayıldı çevredekilerinin bakışlarına. Hiç kimse "ne oldu?" diye sorma cesareti gösteremiyordu. Aslında bu sorunun cevabını herkes kendince vermişti bile. Kadının genç kocası, dizlerinin üzerine çökmüş ağlıyordu. Nezaretçi teyze Melek, ani bir çığlıkla kızaktaki hastaya koştu. Yorgunlukları alınlarına çizilmiş taşıyıcılar, kendilerini kara bıraktılar. Suskunluk, ölümün döl evine düşmüştü. Onbeş ağız birden "lanet" okuyordu yaşamın adına. Tanrıya, devlete küfürler kopuyordu dudaklarından. Kasırgaların rengi al koşuşturmalardaydı. Makirek tepesi kızgındı. "Döşüm acılarla yıkandı. Çığlıklar koptu tenimden. Çığlıklar yedi beni. Beni aydan koparan, güneşten soğutan çığlıklar, şu yerde yatan kadınların çığlıklarıydı. Top değdi döşüme susmadım. Ateş düştü can evime durmadım. Ama çığlıklara dayanamadım. Dayanacak takadım kalmadı. Beni taşa, kuşa, aptala çevirdi bu çığlıklar. Artık yeter. Artık yeter. Artık yeter. Artık yeter be insanlar."

Tüm dağlar kulak kesildi Makirek tepesinin bu feryadına. Söylenceler sustu. Kucak kucak yetim çocuk çığlığı doldu gökyüzüne. Avuç

avuç aygır ateşi yutuldu, taş yumuşadı. Kar ısındı. Gün rengini suya verdi.

Aşkirek o gün ve o günün gecesi vahşi zamanlara düştü, çoluk çocuk tüm cümle alem. Terzi Süleyman o gün kafasını sallaya sallaya dolaşamadı. Yetmiş yıldır ayak ucuna bakamayan Avzet'in burnu yere inmişti, Xeyiz'in Sülüman ilk kez o gece akşam aşını yemek için komşulara gitmekten vazgeçiyordu. Nuri yamuk değirmenin taşına bakamadı. İlk kez doğurmaktan korktuğunu anladı Makbule. Tel hanım ebeliğinin becerilerini sinesine kilitlemeye yemin ediyordu.

İhtiyar adam torunlarına masal anlatmayı bırakmış, anlını beyaz örtülere bakan pencereye yaslamıştı.

"Hakkın dürdüğü deftere ilişmek olmaz ya, bu bir zulümdur. Bu zulme karşı gelmemek, ona baş eğmek enayiliktir valla. Körpe bir kadını götürdün. O neyse de, karnındaki masumo pak'a da mı acımadın. Bu zülümdür valla. Bu insanın insana zulmü kadardır."

İhtiyarın kat kat olan gözaltı derileri iki buğulu yaşla ıslandı. Beyazın rengi akan yaşlarda odaya yansıdı. Ayaz pencereye ilişmekten çekiniyordu. Kan kokularına cirit atan yabaniler bile, kilitlemişlerdi iştahlarını. Dağlar gediklerini tıka basa kara kesmişti. Aşkirekten Ovacık'a doğru yönelen bir top acı kervanı, Mahmunut gediğinde boğulup kalıyordu. Kör Abbasan yüzüne geçmek dağ fermanlarına mahsustu.

Kim yaşıyor bu dağların ardında? Bir ölen, bir de ölenle giden biliyordu. Yıllarca kuru taşlara dert yanmıştı bu insanlar. Hiçbir ziyaret kendi kerametini beyan etmemişti. Ne Hızır hemen oracıkta yetişebilmiş, ne Sultan Baba kendi toplarını savurmuş, ne de Abdal Musa'nın ordusu kılıç kuşanmıştı. Zulüm dolanırken dağları, hepsi susmuştu. Yetimlerin gözyaşını gören olmamıştı. Sakatlara, çocuklara bakan da olmamıştı. El açıp yalvaranlar, toprağa yüz sürenler ağladıkça ağladı. Onlar ağladı dereler coştu. Onlar ağladı ırmaklar koptu. Onlar ağladı dert deryalaştı. Sonra bir genç kadın doğruldu yerinden;

"Biz ağladıkça o bindi sırtımıza. Hak, adalet nerede. Yoksa bu bizim jar-dar'da mı zenginin parasıyla maya yapar? Hani yoksul, yetim, mazlum hakkını savunmak nerede?"

Ağlayanlar sustu. Birbirine bakındılar şüpheli gözlerle.

"Bu bir fitnedir" dedi sıradan bir kadın. Ağlayanlar devam etti ağlamaya. Gün geçti, yıl geçti. Ağlayanlar gözünden olmaya başladı. Genç bir söylemci çıktı yedi iklimin, yedi ışığından.

"Ruhunu mengeneden kurtar. Tanrıyı tanrı yapan şu kuş kadar aklını taşa, suya, yeşile vur. Bak ne varsa, varolan şeylerin kendisindedir. Otuz yıl ağladıysan, beş yılını da ağlamadan geçir. Yetmiş sene yakardıysan bir sene de yakarmadan yaşa. Bir sene yetmiş seneye çelme takmazsa, beş yıl otuz yıla tükürmezse katlim size helâl olsun."

Durup düşündü ağlayanlar. "Cennetimizi cehenneme çevirecek" dedi biri. Ağlamalar koyulaşarak devam etti. Genç söylemci üzgündü.

"En büyük cehennem, korku duvarlarıyla çevrilmiş insan ruhunun sıkıştırılmış halidir. Şimdi hepinizin durumu budur. Cenneti koparıp almak kendi kudretini ayak ucundan öpmektir," deyip gitti.

Ağlayanın ağrısı, sızlananın yarası bitmedi. Yıllar geçti, iklimler geçti. Kendi kudretini inkar eden bilinç ağlamaktan kurtulmadı.

Dersim boydan boya taranıyordu aysız gecelerde. Beyaz otorite kendi gücüne itaat edemiyordu. Kör abbasanların Yalmanlar köyünün Geriz sırtına birkaç ay içinde koca bir karakol kurulmuştu. İlçe merkezlerine en uzak karakoldu. Ovacık sınırını Pülümür'ün Aşkirek sınırına dayıyordu. Mahmunut gediğinin doğu yakasında Aşkirek karakolu, batı yakasında Yalman karakolu iliştirilmişti.

Karakol komutanı Mervan başçavuştu. Köylülerle iyi geçinmeye dikkat ediyor, "bize dokunmasınlar, biz kimseye dokunmayız" deyip deyip duruyordu. Bunu sık sık köylülere hatırlatıyordu. Karakolun dışına çıkmak istemiyordu.

Kapıyı tıklatan bir asker girdi içeri.

"Komutanım, hastanın durumu iyice kötüleşiyor."

Mervan başçavuş sessizce yerinden kalkıp yürüdü. Asker de onu takip etti. Sıcaklığı kapıdan taşan koğuşa girdi. Askerler bir ranzanın etrafına toplanmışlardı. Birkaç nevresimli battaniyenin içinde yatan asker can çekişme telaşına koşuyordu.

"Söylenenleri yaptınız mı?"

"Yaptık komutanım. Ama daha da kötüleşti," dedi bir sıhhıyeci asker.

"Kötü olur tabi, orospu çocukları telsizden hasta tedavi ediyor. Rahat sıcak koltuklarında oturup, dağın başındakilere emirler gönderiyorlar. Bu askere birşey olursa ben o orospu çocuklarına sorarım. "

Askerlerin hepsi bu küfürleri içten içe tekrarladı. Başçavuşun askerle olan sıcak ilişkisi, askerlerin hoşuna gidiyor, ona saygılı yaklaşıyorlardı.

"Ne yapacağız komutanım?" dedi sıhhıyeci asker.

"Bir kez daha arayacağız. Siz o söylenen ilaçlardan verin," deyip çıktı. Tekrar telsiz odasına yöneldi.

"Şimşek on, şimşek otuzdört," Peşpeşe çağrılar yaptı başçavuş.

Biraz sonra cevap geldi Ovacık taburundan. Tabur komutanını istedi Başçavuş. "Eve gitmiş" cevabı geldi karşıdan.

Rütbeli birini istedi. Bildiği bir assubay geldi telsiz başına.

"Malum Erhan Rasim (er) ölecek, durumu çok ağır. Mutlaka helikopter gerekiyor. 47(tabur komutanı)'yle görüş, durumu ilet. Tamam." dedi Mervan.

"O durumla 47 ilgili. Şu an meşgul, gelince iletiriz. Tamam."

"Ulan siz laf anlamıyor musunuz, adam ölmek üzere, onlar karı keyfi yapıyor"

"Biliyorsun ben ilgili değilim. Tamam."

Başçavuş telsizin ahizesini sertçe yerine indirdi. Küfürleri küçük telsiz odasını dolduruyordu. Askerlerin hepsi bu havayı soluyordu. Sıra onlara da gelebilirdi her an. Kıvrana kıvrana ölüme terk edilmek, kıymet derecelerini aşikar ediyordu.

"Albayın köpeği kaybolunca peşine zırhlı taburu takıyor, üç helikopter yedi tepeye asker indiriyor, burada bir insan ölüyor orospu çocuklarının umrunda değil. Ondan sonra, 'kahraman asker, kahramanca savaşıyor.' Ha siktir orospular, aptalca ölüyor deyin şuna."

Açık kapıdan taşan sitemli küfürlere dikkat kesilmişti askerler. Başçavuşun yanındaki yeni yetme assubay sus pus kesilmiş, Mervan'ın hiddetine ilişemiyordu.

"Oğlum, Şükrü çavuşu çağır gelsin." Emri alan asker fırladı hemen.

"Emret komutanım"

"Bir manga asker al, önce bakkalın bulunduğu yere uğra. Paşa Kı-

rık oradaysa al buraya gel. Eğer orda yoksa derenin içine in. Evden al gel. Komutanım çok acele seni çağırıyor de. Hemen gelsin."

"Emredersin komutanım" askerin peşinden seslendi başçavuş.

"Adama kötü davranmayasınız" dedi. Kös kös bakan assubaya baktı. "Bu köylüler hastalıklardan iyi anlar. O adam kurt gibidir. Belki bir bildikleri vardır. Bu orospu çocuklarının helikopter falan göndereceksleri yok."

Assubay, Mervan'ın zekasına hayranlık duyuyor, onu kendisine örnek alıyordu. Onu taklit edeyim derken, başçavuşun deyimiyle 'boktan' şeyler yapıyordu. "Senin şu aptallığın olmasa, iyi bir asker olurdun" diyordu başçavuş ona.

Yarım saat kadar sonra tekrar aradı Taburu. Tabur komutanı telsizin başındaydı.

"Durumu bildirmiştik komutanım. Erhan Rasim ölmek üzere, hiç bir şey yapmayacak mısınız? Tamam."

"71 (Alay) merkezine bildirdik. Boşta helikopter yokmuş, şimdilik alamayız dediler. Doktoru çağırdım bir kez daha görüşün. Tamam."

"Doktoru götür evdeki köpeğinize baksın. Telsizden adam tedavi edilir mi? Bu ere birşey olursa sorumlusu siz olacaksınız."

Telsizi kapattı başçavuş. Galiz küfürlerle kutsadı binbaşıyı. Bir saat içinde Paşa Kırık çıka geldi askerlerle. Yanında Bakkal Veli Geçit de vardı. Paşa Kırık yerden yere selama kesti ortalığı. Veli Geçit yaltaklanan it misali kuyruğunu sallıyor, hizmet naraları atıyordu. Bakkalın daimi ve dolgun paralı müşterisi karakoldu. Maaşlarını harcayacakları tek yer bakkaldı. Kasalarla bira, bisküvi, kola ve diğer gereçleri tüketiyorlardı. Veli Geçit ensesine yağ torbaları bağlamış, bunun karşılığını, arazide rastladığı Reha'yı ve birliğini ihbar ederek iade etmişti. Paşa Kırık 72'de teslim ettiği iki devrimci için gençlere kapsamlı bir özeleştiri vermişti. Beyaz otorite karşısında bu haltını dile getiriyor onunla övünüyordu. İkili oynamada üstüne yoktu. Akın yanında ak, kızılın yanında kızıl, karanın yanında karaydı. Yüzü fesat, uşak, hilkat yüzüydü. Başçavuşa yardım etmenin keyfiyle kasılıyordu.

"Komutanım geçmiş olsun. Allah yardımcı olsun."

Aynı nakaratı Veli Geçit de tekrarladı.

"Sağ ol Paşa, sağ ol Veli. Ne yaptıysak bir helikopter göndermediler. Sizin yaşlılar, siz belki anlarsınız. Bu zavallı asker ölecek."

Paşa Kırık iyice gerildi. Karakolun koca komutanı kendisine akıl danışıyordu. Yüzüne tül tül morluklar aktı.

"Nesi var kumandanım, bir bakalım zavallı askere."

"Ateş, ter, kan her şey var. Hafızasını da ağır ağır yitiriyor. Zatüredir büyük ihtimal."

"Beeey, Allah hayrına versin, ne diye erken haber vermedin kumandan. Bir keçi kesip onun derisine koyalım, hemen iyi olur. Ama çok fena olmuş zavallı."

Bilmişlik uşaklığıyla yanyana geldi Paşa'nın. Yanında duran Veli'ye baktı. Keçi kesmek kolaydı ama yine de bunu Veli'ye yıkmak gerekirdi.

"Veli sen koş bir keçi kes, derisini sıcak sıcak al gel. Ben evden sana bir keçi veririm. Bizim ev uzak şimdi."

"Keçinin lafı mı olur? İki asker gelsin, alıp buraya getirelim, burada keseriz."

Komutan iki askeri verdi Veli'nin yanına. Veli jet gibi çıktı karakoldan.

***

Bir yerden kopacak gibiydi namlu avazı. Adım adım yanaştı. Tek ses vardı sadece, o da köpek sesiydi. Munzur'un dik yükseltileri köyü kuzeyden resimliyordu. Sultan babanın çırılçıplak göğsü uzaktan uzağa el eyliyordu. Yasak mıntıka dik, engebeli yarı meşeli bedenini kara gömmüştü.

Kasap evin köşesine kadar geldi. Evin köşelerini gözden geçirdi. Kapıya yanaştı. İnanamadığı bir sevinç dalgası yayıldı gözlerine. Sıcak sıcacıktı kapının hemen arkası. "Belki de içeri konumlanmıştır düşman" diye düşündü. Sevincine deli deli rüzgarlar düşüyordu. Köyün dağınık evleri köpek seslerinde buluyordu birbirini. Yalmanlar köyü ile arasını dik bir uzantı kesiyordu. Axponos dilsiz ve suskundu. Gecenin zamanı yıldız mavisindeydi. Her pırıltı bir şahanın adına çe-

kilmişti. Elleri ayakları üşümüştü hepsinin. Kimin damarında kan pıhtılaşmaya başlamıştı bilinmiyordu. Üşüyen parmaklarını kapıya uzattı Kasap. Yan taraftaki samanlığın zulasına çekilmiş köpek, olduğu yerden havlıyor, geceye ilişmeye korkuyordu. "Bu hava it dondurur" derdi köylüler. Bunu fark etmiş olacak ki kapıya dayanan ordu umrunda bile değildi.

Kapıyı bir kaçkez çaldı, ses çıkmadı. Kendi diliyle seslendi içeri. Birkaç tekrardan sonra kapı açıldı. İçeri girdi. Içerde birkaç köy genci daha vardı. Hiçbiri inanamadı bu gelise. Şüpheli gözler dolandı Kasap'ı. Kasap durumu izah etti. Grubun tamamı ancak üç saat sonra eve varabildi. Birçoğunun lastik avakkabıları sıkı sıkıya yapışmıştı ayaklarına. Köylüler şaşkın bakışlarla takip ediyorlardı.

"Yavu kardeşim, bu kıyametin içinden çıkıp gelmek inanılır iş değil. Köpek bile dışarı çıkmaya korkuyor" dedi biri.

"Ayaklarınızı dövün, gezinin, ateşe vermeyin" dedi bir diğeri.

Evin genç kadını bayan gerillalara yardıma soyunmuştu. Ayaklarının buza kesmiş halini bırakıp uykuya dalanlar çoğunluktaydı. Komutanların uyarıları da durumu tersine çevirmeye yetmiyordu. Buza kesmiş damarlar, ısının dilini alınca sızlanmaya başlıyordu. Biraz sonra ayak sızıları dayanılmaz bir hal alıyordu. Balon gibi şişmiş ayakları indirmek hemen olanaklı değildi. Morarmış ayaklar kötü gelişi işaretliyordu.

İkinci gün gelen bir köylü, Spesifik Can'ın evlerinde olduğunu söylüyordu. Uçurumdan tepe aşağı giden Can, onbeş-yirmi metre sonra derenin içine düşüyor ve çok daha rahat olan bu yerden salına salına köye iniyor. Bir köpeğin sesine doğru gidiyor. Evi bulamayan Can olduğu yerde uyuya kalıyor. Evin köpeği Can'a hücum edince "Beni kurtarın, beni kurtarın" diye bağıran Can'ı, köylüler bulup içeri alıyorlar.

Birinci bölge güçlerinin ana birliği, Munzur'un doruklarında kışı ilmik ilmik ipe çekiyordu. Sığınakta en verimli çalışma siyasal eğitimlerdi. Reha, birinci grubu orta seviyede tutmaya çalışmış, önemli oranda da bunu başarabilmişti. Seviyesi yüksek olanlar yetersiz gör-

müyor, daha alt seviyedekiler tartışmaların dışında kalmıyordu. Önceki eğitimlere kıyasla tüm öğrenciler eğitimi olumlu buluyordu. Siyasal tartışmalar, felsefi sohbetler, ekonomik terimlere dair tartışmalar, eğitim saati dışına yayılıyordu.

Tartışmalı ve bol katılımlı bir eğitim saati son buluyordu. Selim yanına sıkı sıkı sokulan İbo'ya bakıp bakıp gülüyordu. İnce üne yayılıyordu ağzının yaylı gülüşü.

"İbo bir şey açıklayacakmış Reha yoldaş" dedi Selim. Gözlerinde zarif, newroz gülüşleri vardı.

"Dersle ilgili mi?" dedi Reha.

"Evet, direk dersle ilgili." diyen Selim'in gülüşleri iyice belirginleşti. Derste çekingen olan İbo'nun dersle ilgili ne diyeceğini merak ediyordu Reha. "İşin içinde İbo'nun bir hinliği var," diye düşündü.

"Evet, söylesin bakalım İbo yoldaş, dersle ilgili ne diyor?"

İbo elindeki defterini açtı. Gözleri gülüyor, yanakları oynaşıyordu. Mizah dilinden gülüşleri herkesin dikkatini ona yöneltti. Başta öğrenciler ve çevredeki dinleyicilerin tümü, İbo'nun rengini kendi gözlerinde eritiyorlardı. Gülüşlerini sarı bıyıklarına, boy boy görünen dişlerine yayan İbo usul usul başladı okumaya.

"Nurcan;" ismi söyledikten sonra O'na dair konuşma işareti vererek devam etti. "Sorular karşısında hiç konuşamadığı için beş meşe. Suyun yanına çekilecek ve beş meşe vurulacak."

Dinleyicilerden bir kahkaha koptu.

"Suyun yanına neden çekiliyor," diye sordu Devrim.

"Meşeyi ıslatacaksın iyi ses yapsın. Islatıp döveceksin," Gülüşmeler ve dikkatler İbo'ya yönelmişti tümden. İbo devam etti.

"Suna; derste üç kere esnediği için yedi meşe. Seher; bilmediği halde biliyor göründüğü için on beş meşe. Seyfi; konuşurken kekelediği için dört meşe. Tetikçi İsmail (Kürşad) yumurta gibi açıklamalar yaptığı için on meşe." Dinleyiciler gülüşlerini iyice yükseltmişti. Selim; bana sigara vermediği için ve öğretmenin söylediklerini aynen tekrarladığı için on iki meşe. Tanya; saçma-sapan sorular sorduğu için yirmi meşe. Hepsinin cezası İbo tarafından suyun yanında, meşeler ıslatılarak yerine getirilecek. O diğerleri de yarın." 'Meşelik' sözcüğü

İbo'ya has bir betimlemeydi ve bununla dayaklık olanların, dayak atılmak istenenlerin şakayla karışık vari yergisi yapılıyordu.

İbo defterini kapattı. Kuş hafifliğinde yusufçuklar uçuştu koğuşta. Öğrenim, eğitimle yan yana ilerliyordu. Qero, zorla eline tutuşturulan Komiser Memo romanının, üç aydır on ikinci sayfasını okuyordu. Okumaktan ve dersten kaytarmak için birinci koğuşa gidiyor, çaktırmadan battaniye altı oluyordu. Reha müdahale edip, deşifre edince, "dedik abimizin yanında saklanırız, abi bizi ele verdi." deyip ikinci koğuşa yöneliyordu. Kısa bir konuşma faslından sonra çaktırmadan battaniye altına zulalanıyordu.

Mehmet Koç, Mercan vadisini takip eden göl dere vadisine yerleşmişti. Yanında Orhan, İsyan, Nure, Yılo, Rıza, Ulaş (Mafkerdo) da olmak üzere toplam on beş kişi vardı.

Yoğun kar o gün durulmuş, gök mavi rengini almıştı. Depodan gerekli bazı erzaklar çıkarıldı. Top sahası lekanla çiğnendi. Orhan telsize kulak kesilmiş, olağan olmayan bazı konuşmaları çözümlüyordu.

"Mercan'a doğru bir helikopter faaliyeti olacak" dedi Mehmet Koç'a.

"O zaman sahadakileri içeri çağırın, buradan geçiş yapabilirler," dedi Mehmet Koç. Sahayı çiğnemeyle uğraşan, Ulaş ve diğerleri çağrıldılar. Akşam güneşi ikindi zamanını geride bırakmıştı bile. Vadiye erken düşerdi gölge. Dağ uçları güneş yalımını öpüyordu sorgusuzsualsiz. İki helikopter vadinin güney ağzını rüzgarlayarak geliyordu. Vadi boyu yukarıya geçti helikopterler. Herkes içeri çekilmiş, makineli tüfekli bir nöbetçi bırakılmıştı dışarda.

"Sağ mevkiinde olan malum hedefe Ahmet'le başlayan (atış) yapıyorum." diye geçiyordu telsiz frekanslarından. Biri kobra, biri Xıran (*normal helikopterlere gerillarca takılan ad. Aynı zamanda Mazgirtte bir alan.*) iki helikopter vadiye sortiler çektiler.

Barınak noktasının hemen çevresine düştü roketler. Otuzu aşkın roket atıldı. Karın döşüne inen gümbürtüler, beyazı havaya savuruyordu. Roket kızgınlığı düştüğü yerde soğuyup kalıyordu. Şarapneller beyazın düşüne yayılıyordu. Barınağa isabet ettiremediler. Hiçbir

zarar verememişlerdi. Bombalama sonrası noktaya harekat ihtimali vardı. Bu ancak diğer gün sabaha olanaklı olabilirdi.

Kısa bir durum değerlendirmesi yapıldı. Sabaha doğru zirvelere tırmanılacak, herhangi bir düşman hareketinde savunma yapılacaktı. Yanlarına alınacak malzemeler akşamdan belirlenip ayarlandı. Bolca ekmek, battaniye ve kürek alındı. Sabaha bir saat varken çıkıldı. Zirvelere yaklaştıkça sert karlar geçit vermiyordu. Akşam telsizden geçen köyü tutma talimatları, harekat olasılıklarını artırıyordu. Sabah güneş bulutların arasında kalmıştı. Hafif bir fırtına dağ uçlarını baştan başa dolanıyordu. Barınağa geri gelmek uygun değildi. Birinci birliğin yanına gitme yönünde karar verildi. Birlik, havanın sisli bulutlu ve esintili olmasından yararlanarak Katır gölü civarındaki barınağa doğru yola çıktı. Grubun bayan gerillalarından Tayla'nın ruhsal durumu oldukça bozulmuş, eski rahatsızlıkları ortaya çıkmıştı.

"Beni bırakın gidin. Ben bu şekilde yoldaşların yanına gelemem. Meral yoldaş beni böyle görmesin." demeye başlamış, bunu süreklileştirmişti. Ulaş'ın, Orhan'ın uğraşlarıyla zoraki yürütülüyordu. Herhangi bir yanlışlık yapmaması için silahı elinden alınmıştı. Ulaş, kendisini zorlayarak götürüyordu. Yol uzundu. Grup dağda akşama kalmadan barınağa yetişmeliydi. Tayla gidiş pozisyonunu iyice zora koşuyordu.

"Benim silahımı ver yoldaş. Ben silahsız yoldaşların yanına gidemem. Meral yoldaş beni silahsız görmesin."

Ulaş, ısrarlarına belli bir süre karşı koydu. Fakat daha sonra silahsız gitmekten dolayı gerçek bir rahatsızlık içinde olduğunu düşünen Ulaş, geçici ve gözetim altında silahı Tayla'ya verdi. Grup ikindiyi geride bırakmıştı. Yemek için bir ara mola verildi. Bal ve biraz ekmek yenildi. Tez elden harekete devam edilmek isteniyordu. Öncüler yola koyulmuştu bile. Lekan (hedik) değişimli çekiliyordu. Kar, bir kişinin uzun süre öncülük yapmasını engelliyordu. Hemen herkes yol durumu almak üzereydi. Dağın sırtını dolanan esintiler hafif bir yağışla birlikte fırtınaya dönmek üzereydi. Dağda gece sert olacaktı. Kan susacak, ses donacaktı. Hangi ateş bu soluğa dayanır belli olmazdı. Yol durumuna geçme faslı keskin bir namlu çığlığıyla bölündü. Kafalar ve bakışlar tek bir yere yöneldi. Tayla yığılıp kalmıştı yere. Dizlerine

yatırdığı silahını ateşlemiş, karnından vurmuştu kendisini. Ona doğru koştular. Tayla pişmandı.

"Ben niye böyle yaptım? Yoldaşlar kusura bakmayın." Türünden şeyler tekrarladı. Yarasına baktılar. Aşırı bir kan kaybı vardı. Yaşama menzili daralmıştı iyice. Hava kötüleşiyor, karanlık el oğuşturuyordu. Yaralıyı taşıma önemli gördüğün ve yaşatma imkanı yoktu. Bir battaniyeye sarıp devam ettiler. Tayla kısa sürede uyuya kaldı, bir daha uyanmamak üzere.

İsyan acılarını, ayak yangınlarını unutmuş duygularını koşturuyordu geceye. Mantık, savaşın belirgin yanı olmak zorundaydı. Yeri geldiğinde en sevimli değerlerini, daha büyükleri için bir kenara bırakmak gerekebilirdi. Ölüme ölüm katmak, davanın tasarrufuna düşmezdi. Gözlerinden boşalan bir damla yaş, hemen dona kaldı kirpiklerinde. Sustu. Suskunluğunu yaşamın o anki gerçekliğine yasladı. Yiğitlik, yürümekti. Soğuğu tınmamak, grubu zorda bırakmamaktı.

Barınağın mıntıkası biliniyor, tam noktası bilinmiyordu. Gece kapıya dayanmıştı. Yeri bulabilmek için silahlar ateşlendi. Reha, üçüncü koğuştan mutfağa giderken kulağına takılan hafif bir sesle durdu. Birkaç su taşıyıcısına ses duyup duymadıklarını sordu. Onlar da hafif bir patlamanın kulaklarına geldiğini belirttiler. Reha durumu Ezgela'ya iletti. Dışarıya gözlemci çıkardılar. On dakika sonra daha net bir silah sesi duyuldu. Ezgela talimat verdi, karşı ateş açıldı. Kısa bir süre sonra yüksek bir tepeden beyazlıklar göründü: Karşılamak için lekanlılar gönderildi. Rüzgar iyice belirginleşmiş, kasırga kapıya dayanmıştı. Beyazın üzerine, ince sızılı karanlık öncesi alacalık çökmüştü. Yarım saat sonra hiçbir ulak adım atamazdı bu yerde. Ölüm, 3200 metre yükseklikte, buzul tadıyla düşerdi insanın etine. Gelen grup mıntıkayı biliyor, noktayı tesadüfen bulmuş oluyordu. Gelenler hemen koğuşlara alındı. Ayaklar şişmiş, lastiklere sıkı sıkıya yapışmıştı. Kar sularıyla yıkanan ayaklar bir güzel ovuldu. Meral o şifakar parmaklarıyla hemen müdahale etti. Ayak donmalarını engellemek için iğneler yaptı. Bu müdahale gelenlerin ayaklarını kurtarmıştı.

Köye yerleşen ikinci bölge güçleri yirminin üzerinde yaralı ver-

mişti. İkinci günden itibaren şişen, moraran ayaklar, yavaş yavaş dökülmeye başlamıştı. Kan hareketini kaybediyordu, çürüyordu ayaklar. Yaklaşık on dört kişi ağır, on üç kişi hafif olmak üzere, hepsinin ayakları, parmaklardan, parmak gerilerinden kesilmişti. Kesme işlemini kendi ilkel tecrübelerine dayanan Pala İsmail yapıyordu.

Grup, iki gözlü bir eve yerleşti. Ev halkını daha kenar bir eve çıkardılar. Evdeki insanların televizyon merakı gerillaların tepkisine maruz kalıyordu. Bayan gerillalardan Sone, keskin bir çıkış yaptı.

"Nedir bacı, bu televizyon dizilerine kaptırmışsınız kendinizi?"

"Ne yapalım kivra" dedi evin genç kadını. "Bakın dağın başındayız. Her ev bir yerde. Yapacak başka bir şeyimiz yok. Televizyona, radyoya kulak kesilmesek iyiden iyiye delirir insan."

"Yok bacı, bu yozlaşmadır. Ne kadar işe yaramaz dizi varsa, televizyonda, bunun amacı da belli. Siz buna alet oluyorsunuz."

"Valla siz bizim yerimizde olsanız, siz de aynısını yaparsınız. Şu dağın başında, şu kar kıyametinin ortasında ne yapılacak başka?"

Sone'nin keskinliğini destekledi birçok gerilla. Politik kimliğiyle yoğun bir tartışmaya girmekten çekinmiyordu kadın. Yaralıların bir çoğunda zatürre belirtileri baş göstermişti. Bilinç yitimi ilginç konuşmaları da meydana getiriyordu. Zatürre durumu önce yeterince anlaşılamadı. Koca Bahtiyar ayaklarının parmaklarını kaybetmiş, zatürre illetiyle cebelleşiyordu. Ocak ayı geçmiş, şubat'ın ilk haftasına girilmiş, kışın koyu zamanıydı. Yaralıların hepsi bir odada kalıyordu. "Televizyon yaralıların odasında kalsın" önerisi, "onların zaten dertleri kendisine yeter" diyerek red edilmiş, televizyon sağlam olanların odasına alınmıştı. Tuvalete gidiş gelişler taşıma şeklinde oluyordu. Küçük tuvaletler kutuyla hallediliyordu. Koca Bahtiyar'ın hastalığı iyice ilerlemiş hafıza yitimi belirginleşmişti. Küçük tuvaleti için kutu istiyordu.

"Yoldaşlar, yoldaşlar" diye seslendi diğer odaya. Televizyona dair uç eleştiriler yapanların hepsi televizyonun karşısına geçmiş "Kirli Yüz"ü seyrediyordu. Bu durum aşırı bir hal almış, yaralı yoldaşlara karşı sorumsuzlukları doğurmuştu. Önderlik olarak yer alan çekirdeğin, partililerin, komutanlığın gidişatı da kendiliğindenci ve aymaz-

caydı. Şıxo da yaralılar içindeydi. Kara adam yaralı olduğu halde, yaraları hafifti ve sağlamların yanında kalıyordu. Komutanlığın diğer üyeleri sağlam olanların içindeydi. Bahtiyar bir kez daha seslendi.

"Yoldaşlar yoldaşlar" cevap gelmeyince "Hanımefendiler, beyefendiler, beyefendiler" diye seslendi. Yine cevap alamadı.

Bu kez daha sert ve pek bir sesle.

"Gardiyanlar, gardiyanlar, gardiyanlar!"

Kar çekincesiz ve sessizce düşüyordu umarsızlıklara. "İyi dost zor anda belli olur" diyordu ihtiyar kadın. Zor anda halk dosttu. Evini, kucağını açmıştı tereddütsüzce. Yedirme, içirme, ısınma ihtiyaçlarını karşılıyordu karşılıksız. "Bu halk için ölmek işin en kolayıdır" derdi Koca Bahtiyar. Dinler, konuşur, gülerdi. Hemen girdiği her evde ısınıverirdi sıcaklığında halkın. Koca Bahtiyar, bir zengin Ege köylüsüydü. Samsun'da okul yıllarında devrimci faaliyete uzanmıştı. Gerilla yaşamına çabuk ısınmıştı. Yüreğinin incidiğini gören serçe kuşlar, pencereyi tıklatıyordu. Su çığlıkları yatağından taşıyordu. Küçük Orhan'ın; Bahtiyar'ın ve Barbara'nın durumu ağırlaşıyordu. Şıxo da durumu idrak etmede zorlanıyordu. Odaya girip çıkan her bir savaşçı, ayrı bir talimat veriyordu.

"Altına kimse işemesin."

"Bu kokular nedir böyle? Biraz dikkat etsenize."

"Ünal bir daha kamışınla oynarsan kötü olur."

"Biraz az yiyin, az tuvalete gidin."

"Sizi taşıya taşıya mahfolduk."

Bütün bu irili ufaklı talimatlardan sonra, "küçük otoriteler çoğalmış," diyordu Şıxo. Xıdo, "ben arabayla giderim. Ben taksi istiyorum. Bana taksi getirin" diyordu. Bu söylemi duyan evin küçük çocuğu, dışarıdan pencerenin önüne geçmiş, "Düüt düüüüt, gınnnn gınnın, düüüütdüt" ediyordu. Sesi duyan Xıdo, yerinden doğrulmaya çalışarak, "araba geldi, ben gidiyorum. Taksi geldi ben gidiyorum" diyordu. Tuvalete götürülen Lato'ya, "çabuk acele et, iki saattir işiyemedin" diyen yardımcı gerillaya, "yahu bulamıyorum, nereye gitmiş benim çüküm." deyip bağırıyordu. "Ben televizyonu götüreceğim" diyen ev sahibi genç bacıya karşı büyük bir cephe oluşuyordu. Hiç kimse 'Kir-

li Yüz'ü ve diğer dizileri kaçırmıyordu. Bacı gülerek seyrediyordu manzarayı.

"Bakın söylediğime geldiniz. Televizyon yozlaşmadır deyip duruyordunuz. Şimdi siz dizileri kaçırmıyorsunuz. Üstelik yanıbaşınızda yaralıların sesini duymazdan gelerek."

Acıların rengini, güneşin rengiyle yakacak bilinç, zaaflarıyla birlikte yürüyordu. Bu yürüyüşün uyumuna uymayan ayakların çıkaracağı sesler de olacaktı. Yürüyüşü tarifsiz kılmak, tek bir sese kulak verip, çığırtıları duymamak öğretmen bilincinin yadsılarındadır. "Kızıllar için en büyük amaçlarından biri, insan kadrini cana sarmaktır." diyordu öğretmen bilinci. Su bile bırakırdı yakarışını. Güneş utanır, ezilir, kırılırdı hoyratça güne durmaktan. Öncülük olayı, yüz silahı elde tutma olayı değildir. Bir toplumsal çürümüşlüğü yerle bir etme, onun içinde yeşil yeşil yeşermedir.

Ocak ağrılı, sonuçlar belirgin, olgular açıktı. Kar, insani tüm büyüleri püfürdete püfürdete savruyordu. Kırlangıç baskınları akıyordu bilinçlere. Doğrulacak, düşecek, kalkacak, düşecekti, yeniden doğrulacaktı. Güneşin meziyetleri darbeleniyordu. Her darbe bir kalkışın habercisiydi. Her vuruş, eskinin rahminde bir yeninin adlanmasıydı.

***

İniltileri iyice içe çekilen ter içindeki asker, bir saat sonra keçi derisinin içine konulmuştu sıkıca.

"Hiç merak etme kumandanım. Eğer hastalığın çok zamanı geçmemişse bu deri onu cana kavuşturur." Başçavuş, Paşa Kırık'ın yaptıklarını izliyor, söylediklerini dinliyordu. Yapacak başka bir şeyinin olmadığını iyi biliyordu. "Su ısıtın, sıcak bir banyo yaptıralım, çıkarınca" dedi Paşa. Assubay askerlere talimatlar verdi, başçavuş telsiz odasına geçti. On dakika sonra kapıya gelen haberci askerin başı öne düşmüştü. Başçavuş, askerin haline dikkat kesildi.

"Hasta öldü, komutanım."

Başçavuş diyecek bir şey bulamadı. Asker dönüp gitti. Paşa Kırık utancından başçavuşa görünmemeye çalışıyordu. Mahçup ve korkakça sülükleşmişti Paşa. Başçavuş, telsiz ahizesini aldı eline. Önce ta-

bur komutanlığını aradı. Karşı telsizin başındaki operatöre;

"Binbaşıyı çağır cihaza. Alay merkeziyle görüşeceğim, Binbaşı da takip etsin."

"Anlaşıldı tamam" dedi karşıdaki operatör.

Askerler kapının dışına birikmiş, başçavuşun hareketlerine kulak kesilmişlerdi. İçten gelen bir destekle takip ediyorlardı başçavuşu. Assubay usulca sindi başçavuşun yanına. Paşa Kırık tulumun içindeki ölünün başında ahlanıp duruyordu. Başçavuş alay merkeziyle bağlantı kurdu. Albayı cihazın başına istedi. Çok önemli olduğunu da ekledi. Biraz sonra Albay, tabur komutanı ve muhabereyi takip eden tüm karakollar telsizin başındaydı.

"Üç gündür sizden helikopter istiyoruz. 'Hasta bir er var, durumu ağır' dedik. Sıcak köşenizde göt büyütmekle savaşılmıyor sayın albayım. Asker az önce öldü. Gelin bundan sonra siz bu karakola yerleşin. Ben askerlerimi alıp dağa çıkıyorum."

Albay duyduklarına inanamıyordu. Tüm dinleyenler ani şoklardan geçti.

"Ne diyorsun Mervancığım. Tamam, helikopter göndeririz. Boşta helikopterimiz yoktu."

"Biliyorum. Köpeğini gezmeye çıkarmışlardı. Siz göbek büyütmeye devam edin. Köpeğinizin karnını sıvazlayın," deyip kapattı telsizi.

O gün havanın koyulaşan bulutlarından karlar akmaya başladı. Askerler, duyduklarına şaşırmışlardı. "Gerçekten dağa mı çıkacağız?" soruları dolanıyordu.

"Doğru söylüyor komutanımız" diyordu biri.

"Biz bu dağ başında öleceğiz, kimin umrunda."

"Köpek kadar kıymet veren yok bize."

"Bağıra bağıra öleceğiz."

Konuşmalar dalgalanıyordu, nefret kokuları, can telaşesi içinde. Başçavuş Mervan söylediğini yaparsa, büyük patlama olacaktı. Askerler denetimden çıkacaktı. Başkaldıranların sayısı bilinmeyecekti. Telsizden ikna çabaları yoğunlaşıyordu. Başçavuş telsizi kapattı. Hiçbir çağrı cevap bulmuyordu. Albay, Ovacık tabur komutanını kalaylıyor, tabur komutanı yardımcısı üsteğmeni, üsteğmen telsizciyi paylı-

yordu. Üç gün aralıksız kar yağdı. Hiçbir hava ulaşımı yapılamadı. Dördüncü gün peşpeşe helikopterler indi Yalmanlar'a. Karakol personelini tümden değiştirerek, bir isyanı önlemiş oldular.

Kış olanca kıyametiyle devam ediyordu. "Göl dere leş dolu, yazın gidip toplayacağız" diye propaganda yapıyordu Ovacık tabur komutanı. Pülümür köyleri sıkı takip altındaydı. Antenler çalışıyor, bir türlü gerillanın hareketine takılamıyordu. Ovacık kar yığıntıları altında kalmıştı. Koskoca bir ağırlık çökmüştü ovanın üstüne.

Hıdır, Murat, Dergo yerel faaliyeti otoritenin ateşiyle keyiflendiriyorlardı. Kahvelere omzu dik giriyor, gülerek çıkıyorlardı.

Uzak köylerden gelen iki kişi Hıdır'ı buldu.

"Acil doktor gerekiyor. Arkadaşlar doktor istiyor. Mutlaka gerekir." deyip durumu kısmen anlatıp, notu ilettiler. İlçenin doktoru, demokrat-devrimci bir adamdı. Devrimci çevrelerden ilgi beklemiş ama yanına ilişen olmamıştı. Diğer gün iki kişi doktorun yerine gitti. Silahlarını çekip, "bizimle geleceksin," dediler. Doktor, bu durumu garipsedi. Ayrıntı istedi. Durumu kısmen izah ettiler.

"Sorumluluğun bize ait. Seni götürüp getireceğiz. Tedaviyi yapacak, bakacaksın" dediler.

"Ben uzun bir süredir buradayım. Hiçbiriniz bir kere yanıma uğramadı. Silah çektiğiniz için geliyor değilim. Sadece o arkadaşları düşündüğüm için geleceğim. Sizle onları aynılaştıramam," diyerek kabul etti gitmeyi.

Bir taksiyle ve bolca ilaçla çıktılar ilçeden. İlçe suskun ve sakindi. Munzur'un doruklarından boşalan fırtınalar gamsız, tasasız, dinginsizdi. Partizan barınaklarının bombalandığı haberi, köy köy, ev ev dolandı. Yılanlar, kar altına çekilmiş uykularında gülüşüyordu. Öldüğü söylenen gerillalar arasında bildik isimler dolanıyordu.

"Te vağ vağ. Diyorlar çok kişi ölmüş."

"Diyorlar kurtlar cesetleri parçalamış."

"En az yirmibeş kişi ölmüş diyorlar."

"Ölenlerin çoğu üst düzeymiş."

"Yok yavu bunlar yalan söylüyor. Onların öldüğüne inanmıyorum

ben."

"Ölen ölmüş, kalanlar çığda gitmiş diyorlar."

Duyulan, duyulmayandan koparılıp çıkarılıyordu. Kadınlar ağlaşıyor, erkekler ahlanıyordu. Dağların uzak sınırlarına bakıyordu insanlar. Hangi dağdan al atlı süvariler inecekse oraya çevriliyordu gözler. Zirvelerden çığ sesleri doluyordu vadilere. Munzur duru bir pınardı, zemheriye aktıkça akıyordu.

Melek ana ellerini açmış tanrıya yakarıyordu. Onun sevdiceği ve tanrısı Ali'ydi. Akşam gördüğü şer dolu rüyaların ahına düşmüştü. Bir gerilla anası olmak apayrı bir şeydi. Gözü şafakta, kulağı radyoda, kapıda, haberde kalakalırdı. Nerde bir silah patlasa, ateşi onun yüreğine düşerdi. Nerde bir avaz kopsa kılıcın keskin ağzından, onun gözlerine doluyordu dağ akarları. Kar yağdıkça acınır, yel estikçe üşürdü. Dualar duaları izler, kurbanlar adakları gözlerdi. Meramını taşa verse taş almaz, suya serse su tutmazdı. Sıcak sıcak tüten maz'ı (Maz: Ziyaretlere götürülen yağlı bıçık (babuko) Gömme) parçaladı ellerinin iri nasırlarıyla. Önce yanına toplanan çocuklara pay verdi. Sonra komşularının sayısına göre üleşti. Yalvardı yakardı, ağlaya ağlaya eve yöneldi.

Hopik köyü ovanın hemen yanıbaşındaydı. Harami suyu ile mercan suyunun sesinde uyur, Yel Babanın gizeminde söylenirdi.

"Bombalamada ölenler içinde senin de oğlun varmış." dendikten sonra, her gece ona uygun kötü düşler görmeye başlamıştı. Her gece oğlunu öldürüp öldürüp kendisine teslim ediyorlardı. Her düş feryadından sonra ağlayıp uyanıyor, dövünüp dövünüp ağlıyordu.

Katar katar esintiler doluyordu Harami deresinden vadiye. Ulusalcı devrimcilerin ateşkes ilanı tartışılıyordu, sıcak sohbetlerde.

"Başkan'ın siyasi taktikleri" olarak ilan ediliyordu ulusalcılarca.

"Reformizmin adım adım siyasetin devrimci özü yerine geçirilmesidir" diyordu partizan çevreleri.

"Ateşkes ilan etmiş, kimin umrunda," diyordu köy bilmişleri.

"Devlete devlet gerek kardeşim, biz dedik bu iş olmaz" diyordu Ovacık esnafı.

"Akıllıca bir manevradır" diyordu çeşitli aydın çevreler.

Tartışmalar, eleştiriler, yergiler iç içe büyüyordu.

"Hele kalk Ovacık'a git. Söylenenler doğru mu? Bu çocuklara ne oldu?" diyordu Melek Ana kocasına. Adam kalın mercekli gözlüklerini, göz ritmiyle şapkasına doğru kaldırarak;

"Sen ne diye düşmüşsün telaşeye. O yola giren adam, bir günde ölür. Ebedi yaşayacak değil ya. Ovacık'ta kim ne bilecek. Asker, 'biz öldürdük' diyor işte. O da yalan söylüyor. Bombalamışlar. Yanına gidip gören mi olmuş. Yok. Eee, onlar da bombalamalara karşı birşeyler yapmışlardır."

Melek Ana güçlü tesellilere sarılıyordu. Başkaca da yapacağı bir şey yoktu zaten. "Oğlumu geri göndersinler ya da kendimi asacam" demiş, "eğer asacaksa biz ipini hazırlayalım" diye cevap alınca, kendi haline gülmüştü. Kendini asacağı falan yoktu. Blöf yapayım demiş, sonra karşılarındakilerin köylüler olmadığını anlamıştı. Kahvelere gitme istemiyle kadının istemleri bir araya gelince, Ovacık'ın yolunu tuttu. Farklı bir şey öğrenmeyeceğini çok iyi biliyordu adam. Karısının kötü düşleri onu da endişelendiriyor, belli etmemeye çalışıyordu.

İktidar denetim ve tanınma gücüydü. Zincirleri kıracak, binaları kökten yıkacak eylemler bu iktidarın "i"si olacaktı. İlerleyiş ağırdı, sabır, inat kadar gerekliydi. Her evin karanlık köşesine yayılan ışıltılar, onlarca canın toprağa akan kanından alıyordu işliklerini. Peşmerge qovendleri süslüyordu kavga erkini. Ağlayan bir ana değil, onlarcaydı. Anaların ağlayan yüreklerinde gümbürdeyen türküler, koca koca ses duvarları oluşturuyordu.

Ovacık kıraathaneleri tıka basa doluyordu. Çevre köyler kahveye gitmeyi günlük ihtiyaçlar haline getirmişti. Uzak köylerden gelenler, iki, üç, dört gece otellere para yatırıyor, el altından paralı oyunlar oynuyorlardı. Kahvede oynuyor, otelde üleşiyorlardı. Karpuz yüklü kamyonda silah kaçırırken yakalanan Piro cezaevinde ölüyordu.

Kadınlar Melek Ana'nın yanına toplanmış, teselli türküleri söylüyorlardı. Yapılı, gergin, sert bakışlı, dik konuşmacı biri;

"Ne var, ne diye ağlayacan. Erkek adam erkekçe ölür. Her taraf pısırık dolu. Onlar ne yapıyor ki. Onların yoluna kurban olsun hepsi."

Diğer bir kadın sözün arasına giriyor;

"Ne yapsın zavallı. Anneliktir işte. Kim çocuğunu bu yola bile bile verir."

Melek Ana içlenmiş bakışlarını, ateşin koruna iliştirdi.

"Biz bildik bileli a bu devrimcilik var. Nice gençler öldü. Hepsi birbirinden kıymetli. Baba yiğittiler. Ne oldu? Olan onlara, onların anasına oldu. Yılmaz bizim elimizin ekmeğiyle büyüdü. Özkan, Piro, Kokum, Rüstem. Ne babayiğitlerdi. Ne oldu şimdi? Celo onlardan kıymetli değil. Ama ne yapacaksın. A bu nalet ciğeri koparıp atacaksın ki kurtulasın."

Sert bakışlı kadın devam etti Melek Ana'dan sonra.

"Ben onu bunu bilmem. Bu kadar değerli insanın öldüğü yerde, toprağın bereketi kem olmaz."

Konuşmalar genişleyerek devam ediyordu. Beyaz güneşi, güneş beyazı çekiyordu. Çocukların gözleri beyaza düşen parıltılara bakamıyordu. Sessizlik, içtenlikle taşıyordu fırtına haberlerini. Dağ keçileri haraminin erişilmez mağaralarına üslenmişlerdi. Dik yamaçlarda kar tutmayan ardıçları kemiriyor, kuru ot köklerini yiyorlardı. Vadi derinliğine tepeden bakıyorlardı. Ortalık siyasete ve silah şakırtılarına kesti keseli, peşlerine koşturan insan sayısı azalmıştı.

Dersim'in kış evleri yoksullaşırdı iyice. Katık koyunların, ineklerin mevsimlik memelerine çekilirdi. Çökelek, pajdo kıymete binerdi. Gerillaların payijdo üzerine söyledikleri türküyü tekrarlıyordu çocuklar.

İstanbul ve Nevşehir cezaevlerinden firar ediyordu devrimciler. Tanıdık bildik partizanların firarı, köylüleri sevince boğuyordu.

Kör Rahmi ilçe merkezine daha farklı yoldan gelmişti. Kendi çevresinden birkaç insan vardı yanında. İlk işi biriken muhtar aylığını almak oldu. Lokantada yemek yiyip rakı içtiler. Bir iki kadeh bir şeydi onlarca. Turistik, döneminin en iyi hasılatını çıkarıyordu. Sürmeli arada bir uğrayıp göz göz süzüyordu müşterileri. Daha önce gözüne ilişmeyenin kimliğini takibe alıyordu.

Ufak tefek bazı ihtiyaçları temin ettiler. Sigara, çay, lamba şişesi, kibrit gibi hafif şeyler alıp iki gün sonra köye döndüler. Kendilerin-

den önce giden izlerde tek gözünü dolandırıp durdu. "Kim gitmiş bizden önce" sorusuna cevap veremediği için sıkıntılara giriyordu. Yanındakilerden de cevap alamıyordu.

Melek Ana'nın kocası Ali, kahveye yetişmeden bir dükkana girdi ellerini oğuşturarak. Dükkancı Celal yer verdi bu daimi müşterisine. İçerde iki yaşlı, bir genç üç kişi daha vardı.

"Bu kış adamı yer vallahi. Şuradan şuraya bir saat, donduk. Bu memleketin kışına köpek bile dayanmaz."

"Ali Ağa çok üşümüşsün," dedi dükkancı Celal.

"Memleket mi değişti, biz mi eskidik, çürüdük. Hava mı kudurdu bilmiyorum ama, zaman eski zaman değil."

"Ne diye eski zaman olacak. Eskiden inanırdı insan piyemı. Allaha inanmanın yok olduğu yerde adam değil, köpek bile evin kapısına çıkmadan donar," dedi rahat bir oturuşla arkasına yaslanan yaşlı adam.

"Yok amca yok. Eski insan çalışırdı. Eski insan yağ içerdi, ayran yerdi. Şimdi zıkkım-zehir şu çay, şu nalet yağ, şu mercimek. İnsanı mahveden bunlar" dedi Ali Ağa.

"Doğru diyor Ali Ağa; ben ahan şu kadardım, babamla kepirin tepesine çıkıyordum karda. Oradan tesong (Dik yamaçlardan ot ve çarşur indirmek için kullanılan uzun tekli kayık) indiriyorduk. Şimdi çocuk iki kere kapıya çıksın ölür." dedi ikinci yaşlı.

Yaşlı adam, "tanrının lutfüna vebal getiriyor bunların hepsi," diye düşünüyordu.

"Yok kardeşim, piyemı. Tanrıya sığınmayan insanı ateşe koysan donuyorum der. Buza koysan yanar."

"Yanar amca, biz inanmıyoruz da donuyoruz. Sen inanmakta kusur etmiyorsun, de gel yarım saat dışarda kal. Biz bir tek pırenle ((Pıren: boydan boya giyilen beyaz çamaşır.) akşama kadar karda koşturuyorduk. Aha o Kırk merdivende onbeş, yirmi kızak takılıyordu peş peşe. Şimdi insan oralara bakınca korkuyor."

"İnsanı adam eden iştir kardeşim. Çalışmayan el nazikleşir. Yürümeyen ayak küçülür." dedi Ali Ağa.

"Doğru valla kırk merdivene, Kepire şimdi millet yazın çıkmıyor.

O dağlarda bir tel çarşur kalmıyordu. Hepsi tel tel biçiliyordu. O kırk merdiveni boşuna yapmamışlardı ya," dedi dükkancı Celal.

"Sanki siz mi yaptınız? Dedeleriniz de yapmadı ya. Ermeniler yaptı siz kondunuz."

Genç dinleyicinin hareretli konuşmasına, yaşlılar tepkili yanaştılar.

"Ne lav, götürün Ermenilere verin bari babanızın, dedelerinizin yerini yurdunu, pıyemi" dedi tanrıcı yaşlı.

"Niye, daha düne kadar her taraf kilise doluydu. Hâla ayakta olan kiliseler var. Bunları sizin dedeleriniz mi yaptı. Sizin dedeleriniz eğer Ermeni değilse, o zaman bu yerde Ermeniler yaşamış demek ki."

Adamlar birbirine bakındı. "Doğru kiliseler var. Ermenilerin yaptığı yollar var" diye düşünüyordu Ali Ağa. Tanrıcı yaşlı adam, kafasını sağa sola sallayarak, gence yergili bakışlar gönderiyordu.

"Doğrudur, buralarda Ermeniler yaşamış. Ama kim bilir ne zaman. Yoksa o kadar altın nereden çıkacaktı." dedi Celal yumuşak bir ses tonuyla.

"Ermenileri devlet kırdı. Kalanları da yerinden yurdundan etti. Sonra da Kürtler kondu bu yerlere. Şimdi de devlet Kürtleri kırıyor. Ne kadar, 'yok Ermeniler buralarda yaşamamış, yok onlara kimse bir şey etmemiş' derseniz, o kadar, 'gelin bizi kırın' demiş olursunuz" dedi genç.

"Zaten kırıyor, kırmıyor mu?"

Ali Ağa yeni bir haber var mı, araştırması yapıyordu zarf atışlarıyla. Hiç kimseden son olaylara dair bir söylem çıkmadı.

"Boş verin Ermenilerin ahını, hele bizim sonumuz ne olacak. Orasını düşünün. Orası daha zor" dedi. Bir kez daha konuşturmak istiyordu.

Yine kimseden ses çıkmadı. Genç hafif hafif gülümsüyor, yaşlılar konuşmadan esniyordu. Ali Ağa, dükkancı Celal'a yöneldi.

"Diyorlar çok genç öldürmüşler, bombalamışlar Göldere'yi. Doğru mu?

"Buraya bir şeyler almaya gelmişti. Ben ona sordum. Çok kişi öldürülmüş, dedi. Helikopterler, uçaklar bombalamış. Onlar da tam bilmiyor, tahminen söylüyorlar."

"Demiyorlar kimlermiş" dedi Ali Ağa.

"Valla partizancılar dediler. Herhalde onların olduğu kesin, ama kimdir, kim varmış bilinmiyor."

Yalan söylüyorlar. Kim biliyor ki bombalar onlara atıldı. Belki boşuna gidip bombaladılar. Şimdi de öyle diyorlar. Millet bir duyduğunu yüz yapıyor. Adam başını kırmış desen burda, yarım saat sonra adam ölmüş diye gelir buraya haber."

Gencin konuşmasına Dükkancı Celal ve Ali Ağa hak verdi; diğer dinleyicilerden iki yaşlı, sessiz kalmayı tercih etti. Sokaklar sessiz, soğuk ve boştu. Dışarı çıkanlar tekrar hemen bir kahveye, lokantaya ya da dükkana dalıyordu. Kuru ayaz en çok kahvecilerin işine yarıyordu.

***

"Geliyor" parolasıyla harekete geçiyordu Şen Köşe elemanları. İbo, battaniyeleri düzeltiyor, minder koyuyordu arkaya. Battaniyenin tozunu üflüyor, toparlıyordu uzun oturuşunu. Memo hemen yere bir parka seriyordu.

"Buyurun kraliçemiz. Buyurun efendim. Bizi mutlu ettiniz."

Xezal yanaklarına yayılan gülüşlerinin etkisiyle konuşamıyordu. Elinin tersiyle ağzını kapatıyordu.

"Xezal yoldaş mı geldi?" diyen İbo meseleden habersiz görünüyordu. Koğuştakiler durumun şamatasına gülüşüyorlardı.

"Buyursun şöyle otursun. Şen köşeye neşe katar Xezal yoldaş." İbo'nun söylemiyle, Aydın devam ediyordu.

"Çantasını al yoldaşın, yorulmuştur."

Ders çalışıyorum diye, diğer koğuştan çıkarken yanına aldığı defter poşetini alıyordu hemen İbo.

"Ayy. Yoldaşlar" diyerek, minnet duygularını iletti Xezal.

Önce bir hal hatır ve hemen İbo'nun ciddiyet bürünmüş tezgahı geliyordu.

"Xezal yoldaşa bir sigara ver Aydın, bende bitmiş."

Aydın içiboş sigara paketini cebinden çıkarıyor.

"Vay be bende de bitmiş."

"Memo, Xezal yoldaşa bir sigara ver."

Memo da buruş buruş buruşturduğu paketi gösteriyor.

"Hiç birimizde sigara kalmadı mı?" diyen İbo'ya.

"Yok. Yok. Yok cevapları geliyor hemen.

Xezal çantasının içinden bir iki tek içilmiş sigara paketini çıkarıyordu. Birbirine bakışan gözler gülüyordu. İbo laf kalabalığı içinde, "paketin hepsi duruyor, iyi iyi." diyerek sevinçlerini diğerlerine iletiyordu. Xezal'ın sigarasından birer tane yakıyordu hepsi. İbo bir tanesini de kulak arkası yapıyordu hemen oracıkta. Sigara keyfi kelepur paketle tadlandırılıyor, peş peşe yakılıyordu sigaralar. Sigara paketi artık ortaya konmuştur. Xezal paketi tekrar alıp çantasına koyacak yüzü bulamıyordu.

Sigara paketindeki sigaralar bitene kadar, envai çeşit incelikler, kibar davranışlar sergileniyordu. İltifatlar, koğuşta sıkışıp güçlü patlayıcılar durumuna geliyordu. Dağıtılan sigarayı öğle saatinde bitiren şen köşe elemanları, koğuşlara sigara dilenmeye çıkıyorlardı. Koğuşun en ücra köşesini kendilerine özgü muhabbet ve sohbet yerine çevirenlerin başında İbo geliyordu. Babasının köy esprileri kuşanmış maceralarını anlatıyor. Qero'ya takılıyor, sıcak sohbet sofraları kuruyordu. Aydın, Memo, Tetikçi (Kürşad), Qero, Selim de bu köşenin daimi elemanlarıydı. Bu nedenle buranın adını fen köşe takmışlardı.

Yaşamın her saniyesini paylaşmanın apayrı özgünlükleri olur. Sohbet, sıcaklık, soğuk, kavga, ateş, yemek birlikte paylaşılır. Osuruk kokusu dahi yalnız solunmazdı. Silah arkadaşlığı, yoldaşlığı harlar, yeniler, güçlü kılar. Hiç kimse sadece kendisi için değildir. Hiç kimse yalnızca seçeceği kimselerle birlikte yaşamaz. Ateş suyla, ak karayla, gece şafakla kucak kucağa olacaktı. Sigara paketi boşalınca, göstermelik ilgiler kıyıya vuruyordu.

"Xezal yoldaş, sen şimdi gidince ne yapacaksın sizin koğuşta."

İbo'nun sorusundaki hinliklere erişemiyen Xezal, kibarca cevap veriyordu.

"Akşam yemeğine kadar uyurum yoldaş."

"İyi. Sen gidip uyusan da biz de uyusak."

Şen köşenin diğer bazı elemanları battaniye altı olmuştu bile. Selim bu oyuna en az katılan Kürşad'dan sonra ikinci kişiydi. Sigara bitince en becerikli davranan İbo'ydu. Birinci koğuşa bir elçi gönderi-

yor, "Şen köşenin selamları var, bağışlarınızı bekliyorlar." deyip, sigarasını arttıranlardan birer ikişer sigara toplayıp, ihtiyaçlarını karşılıyordu. Sigara genel ihtiyaca göre pay edilmiş, günde iki kişiye bir paket düşecek şekilde ayarlanmıştı.

Şen köşenin o gün şansı açıktı. Birinci koğuşta kalan Çakır İsmail, yeni aldığı sigara paketini alıp koğuşlarına santranç oynamaya gelmişti. Aydın'la ikisi zorlu bir maça başladılar. Tüm Şen köşe elemanları yakın seyircilerdi. Şen köşeciler kendi sigara paketlerini zulalamıştı. İsmail ikinci karşı hamlede, bir sigara yaktıktan sonra paketi satranç tahtasının yanına koydu. Bütün Şen köşeciler, satrançtan çok sigaranın hareketini takip ediyorlardı. İsmail'in hamlesi karşısında.

"Üff çok fena bir hamleydi, bizi mahvetti. Hele oradan bir sigara ver, Aydın." dedi İbo.

Aydın paketten çıkardığı sigarayı yakmıştı bile. İbo paketten bir sigara aldıktan sonra, yanındaki Şen köşecilere tuttu. Dört sigara daha gitti bir anda. İsmail her hamle yapışta, "vay vay", "tüh tüh" "mahvolduk", "durum kötü", "ah ah" sözleri arasında yakılıyordu sigaralar. Bir saat sonra İsmail müsabakayı kazanmıştı. Ama sigara paketinde bir tek sigara bile kalmamıştı.

Birinci bölge alt konferans çalışmaları başlamıştı. Güç denemeleri, siyasi incelikler, boşa çıkarma yöntemleri hesabın, kitabın merkezine oturuyordu. Ezgela keskin program kılıcını savuruyor, hiç çekincesiz canının isteği yere indiriyordu. Siyaset ince rayından kaba yöntemlere yöneliyor, güç gösterilerine dönüşüyordu. Benimsenenler tartışılıyor, benimsenmeyenler "program" sultalarıyla baskılanıyordu. Oportünist ve revizyonist türetmek günün en kolay siyasetiydi. Bilinmeyen her şey iki şeyle, "program düşmanlığı" ve "revizyonizm"le red merkezine alınabilirdi. Kafa sallamacılık, dalkavukluk tepelere tırmanıyordu. Cenneti yaratanlar, cehennemden habersizce uyuyordu. En büyük eğitim okulu, güdük kavgalara kurban ediliyordu. Bilinç, girdapların karanlığında debelenecekti bir zaman daha. Şekillenmeler bilimin merkezine denk düşmüyor, iki çizgi iki ayrı grup olup çıkıyordu.

Alt bölge konferansına 20 kadar parti üyesi ve aday üyesi katıl-

mıştı. Mehmet Koç ve Orhanlar'ın gelmesiyle, çatışmalar keskinleşmiş, her söylenen de binbir çeşit fitne aranır olmuştu. Ezgela her gündemde ilk sözü alıyor, küçük, yuvarlak çakır gözlerini kurt kekinliğine bandırarak, dişlerini sıkarak keskin yaylım ateşleri kuşanıp, sonrası tavırları biçimlendiriyordu. İnce, Ezgela'yı yakından takip ediyor, son katıldığı eyleme komuta etmesinin sağladığı avantajlarla göğsünü gererek, omuzlarını dikleştiriyordu. Mehmet Koç, merkezi konferansa gidebilmenin hesaplarını, ince bir sessizlikle yürütüyor, bu tavır Ezgela'yı daha çok hiddetlendiriyordu. Her iki tarafa eleştirel bakan Orhan ve Reha hemen oracıkta orta yolcu ilan ediliyorlardı. Keskin söylemlere daha yatkın olan üyelerin birçoğu, içi zayıf ve cılız birliktelikler oluşturuluyordu.

Kış, katı kurallarıyla seyrediyordu. Kar zatürre pıhtılarına, çığlıklara düşüyordu. Yıldızların döşünden geceler kopuyordu. Köy evleri endişeliydi. Yoksulluk tek sıkıntı olmaktan çıkmış, savaş, evlerin sofralarına, baca kenarlarına, kapı diplerine kadar akmıştı. Çocukların oyunlarında savaş taktikleri vardı. Türküler dağ masalları kokuyordu.

Koca Bahtiyar, Küçük Orhan ve Barbara hafıza yitimine uğramışlardı. Dokuz şubat sabahı suskunluk koca bir karanlık gibi çökmüştü yaralıların odasına. Küçük Orhan çok ağırlaştığında odadan çıkarılmıştı. Küçük Orhan'ın öldüğü söylenmedi yaralılara. Ama o gün koğuş suskundu. İnliyenler, iniltilerine gem vurmuştu. Pencereden yansıyan beyazlar, düşüncelere gömmüştü bilinçleri. Koca Bahtiyar, direniş öyküleri anlatıyordu kendi kendisine. En ağır halinde bile halka bağlılığnı dillendiriyordu. Duvarda asılı olan halının üzerinde Düldül'üyle koşuşturan Hz.Ali'nin resmine bakıp:

"Yavu bu Ali daha o kaleye varamadı mı?" diyordu. Küçük Orhan'ın yıkılışını engelleyemediler. Aynı kervana üçüncü gün Bahtiyar da katılıyordu. Zatürre illetine yenik düşüyordu koca bir çınar. Odadaki suskunluk ağrılara varıyordu. Altın sarısı heykeller yontulmuş, granit renginde yükseltiler çizilmişti. Birman gediğinde Demirdağ selama durmuştu. Güneş tarlasında yer açıyordu yeni gelenlere. Kervan

bununla da sınırlı kalmayacaktı. Hemen peşinden And dağlarının kızıl peryavşanı Barbara da sarı saçlarını, Dersim'in bağrına yaymıştı. Toprak bu güneş parçasını alnından öpüyordu. Sarı, kızıl, turuncu övgüler kuşanıyordu tohumlar.

Zatürre illeti üç kişiyi almış, Şıxo'nun üzerine hücum etmişti bu kez. Birkaç yaşlı köylünün müdahalesiyle, bir keçi kesilip, deriye yatırıldı Şıxo. Üç gün içinde yavaş yavaş toparlanmaya başladı. Bu yöntem öncekiler için denenememişti.

Köylülerin katılımıyla deşildi karın döşü. Yoldaş naaşları gömütlere çekildi. Saygı duruşunda şiir kokuları yayıldı beyaza. Yaşlı kadınların gözlerinde asi, hırçın, sıcak yaşlar vardı.

"Keşke seni hiç görmeseydik"diyordu kimileri. Kimileri, "toprağımızın döşüne dünyanın bereketi düştü. Biz ya dünyanın en şanslı, ya da en günahkar insanlarıyız" diyorlardı.

"Bu toprak seni kimseye vermez, rahat uyu uzak ülkelerin sarı başağı" diyordu yaşlı karacanın dili.

"Alın çatımda birkaç illegal mezar olacaksa, şad olmuşum ben." diyordu yasak mıntıka toprağı.

"Ülkemin en asi iki çiçeği newroz ile kardelen senin olsun" diyordu kara kara gözlü çocuklar ve bununla yetinmiyordu.

"Mısır saçlı ablanın yatağına, suyu, toprağı ben koyacağım" diye yarışıyorlardı.

Gök mavisinden beyaz kasırgalar iniyordu yere. Yerin beyazından al atlı katarlar yükseliyordu, şiir, şiir. İlle de şiir tütüyordu öfkeler. "İçimiz buruk ama / yenik değil umudumuz" diye yazmıştı küçük parmaklarıyla bir gerilla.

"toprak ateşti
yüreğim sıcak
bakma öyle üşüdüğüme
asiliğime çiğ düştü
bir kar patikasındayım
çocuklara öptürüyorum bakışlarımı

beni
şu sıcak bakışlı çocukların gözlerine gömün
şu tel tel zülüfleri aklaşmış kadının
şu ciğerleri duman gibi acı soluyan adamın
şu memleket kadar uzak zamanın
yüreğine gömün beni" diyordu, Barbara adına konuşan bir şiir.

"Yol boyu solunan sıcaklığınız olsaydım,
üşümüş parmaklarınızın devası
ağır ağrılarınızın öpeni olaydım" diyordu bir gerilla dili.

Kar başlamıştı hafif esintilerle. Munzur'un yamaçlarından aşağı esintiler iniyordu. Yağışın tipiye çevirme ihtimali büyüktü. Doktora nezaretçilik ve kılavuzluk yapan köylüler, durumun kötüye gidebileceğini tahmin ediyordu. Her iki genç köylünün bakışları dağ uçlarına kayıyordu sık sık. Tek iz karda yürümekte zorlanıyordu doktor. Sık sık dengesini kaybedip düşüyordu. Tepeye doğru yükseldikçe esinti ağza, göze dolan bir tipiye dönüşüyordu.

"Bu köy uzak mı? Kar gittikçe kötüleşiyor galiba" dedi doktor.

Kara bakışlı, kara bıyıklı genç, durumun ciddiyeti karşısında sakindi.

"Biraz esiyor, bir şey olmaz geçeriz. Şu tepeyi aştık mı, inişe geçiyoruz."

Doktorun elindeki küçük çantayı da alıp, sırtındaki çantanın üzerine koydu, kara bakışlı Seydo. Önde yürüyen Alişan, yolun demindeydi. Doktorun dayanamayacağı kaygıları yüklenmişti. "Bunların da şansı kötü galiba bu sene. Birçoğunun ayakları gitti. Bir doktor getirdik, o da yolda giderse, sen o zaman bak... Nalet dağ bir kez aman tanımıyor ki." Tepeyi aşarken doktoru adım adım çektiler. Eli ayağı iyice üşümüştü. Yakınından geçtikleri bir mezraya uğramamayı düşünüyorlardı. Doktor, dayanacak ve yürüyecek durumda değildi.

"Bu adam oraya yetişemez" dedi Seydo.

"Arkadaşlar, kimseye görünmeyin demişlerdi." dedi Alişan.

"Adamın donması daha mı iyi. Bu mezraya gidelim. Yoksa adam donar."

"İyi öyle yapalım. Onlarla iyi konuşuruz. Kimseye bahsetmezler."

Doktordan gizli geçen bu konuşmadan sonra, mezraya yöneldiler. Evlere yetiştiklerinde artık adım atamayacak duruma gelmişti dokor. O gün orada kaldılar. Diğer gün sabah yola devam ettiler. Yaralılar doktoru görünce sevindiler. Ölenlerin haberi gelenleri ve doktoru derin bir hüzüne boğdu. Doktor ilkel kesim yönteminin oldukça iyi yapıldığını hayretleri eşliğinde dile getirdi. Şıxo'nun zatürresinin geçiriliş yöntemini ilgiyle dinledi. Gerillalarla kısa zamanda kaynaştı. Öneri ve tedavilerini sundu. Kısa zaman içinde geri döndü.

Yaralıların yeri üç kere değiştirildi. Toplam kırkbeş gün kalındıktan sonra, başka köylere geçiş yapıldı. Yaralıların taşınmasına çeşitli köylerden taraftarlar, halk kendi gücüyle katıldı. Taşıma işi geceleri yapılıyordu. Köylülerin fedakarlığı, şahan fedakarlıklarını hafif kılıyordu. Çeşitli zulalar yapılmıştı evlerin yerleşimine. Yaralılar ikişer, üçer evlere dağıtıldı. Köylüler ortak bir kaderi paylaşıyordu. İşin riski oldukça yüksekti. İllegal sığınaklarda yetiştireceklerdi iki canı. Köylüler yemeyip içmeyip yaralılara bakıyorlardı. Yağ, yumurta, süt en başta yaralılara ayrılıyordu. Komşu mahalleye giden Wolo, hem oradaki yaralıları ziyaret ediyor, hem de sohbeti koyu ediyordu.

"Sizin evdeki yaralılar nasıl Wolo?" diyordu Baki Ağa.

"Yavu benimkiler öyle olmuş ki, maşallahı var. Her sabah karate yapıyor, şimdi."

"Yavu nasıl karate yapıyor. Adamlar ayakta duramıyor."

"Oooo. Sen öyle de. Benimkiler öyle ki maşallah, her sabah bir saat benimle karate yapıyorlar."

Yaralılardan Şıxo kıkır kıkır gülüyordu.

"Anlaşılıyor" dedi gülmesini aralıyarak, "bizim Ali Şer kültür fizik yapmaya meraklıdır biraz. Herhalde onu yapmaya çalışıyordur."

"Yav yok vallahi. Ne kütük, ne fizik. Ayağını bir kaldırıyor. Ben diyorum tamam evin çatısı uçtu."

Wolo'nun abartılı anlatımları dinleyicileri kahkahaya boğuyordu.

Hafif yaralıların bir kısmıyla, birliğin sağlam olanları Ovacık'ın karşı yakasına geçtiler. Kar hareket kapasitesini sınırlıyordu. Bu durum, ayak parmakları üşümüş, kararmış, kesilmiş, yaralı hallerle bir

araya gelince, iş daha da zorlaşıyordu.

Birinci bölge güçleri Mart'a girerken alt konferans çalışmalarını tamamladılar. Mehmet Koç batıyla bağlantı kurma çalışmalarına yöneldi. Ezgela ve İnce kalabalık bir birlikle Ovacık'a indi. Munzur'un doruklarında görünen manzara düşündürücüydü. Her yer kar altındaydı. Ormanlar bembeyaz bir tendeki kıllar gibi serpilmişti karın üzerine.

Köylere inildiği ikinci gün, ikinci mıntıka güçlerine dair bilgi edindiler. Haber, gök mavisine düşen yıldırımın beklenmeyen sesi gibi yankılandı birlikte. Ayrıntılı açıklama yapılmadı birliğe. Komutanlıkla sınırlı kaldı bilgiler. Barınağın açığa çıktığı ve altı şehidin verildiği söylendi birliğe. Ovacık'ın karşı yakasına geçen birliği almak için bir birlik gönderildi. Kısa bir süre sonra birlikle buluşuldu. Birlikte bulunan yaralıların bir kısmını ve bazı ağır yaralıları zirvelerin eteğinde uygun bir yere çektiler. Lenko ve Reha yaralılarla kalıp, onların bakımını üstlendiler. Bir birlik Hozat tarafına geçici bir faaliyete gönderildi. Delegeler ve hafif yaralıların bir kısmı Ezgela'yla dağa çıktılar.

Yaralılar, "Meral hangisi, Meral kim?" diye birbirine soruyorlardı. Meral, şifa dolu parmaklarının becerisini, serinkanlılığıyla birleştiriyordu. "Meral'in eline düşerseniz, çok acımasızdır" sözleri yaralıları korkutuyordu. Korku, endişe dolu bakışlar dolanıyordu ortalıkta. Yerel çalışmalar hareketlenmiş, bolca ilaç çıkarmışlardı ilçeden dışarı. Meral usta bir cerrah yetisiyle, tam bir cerrah usulüne uygunlukla tedavi ediyordu. Yaralılar bu duruma seviniyor, abartıların Meral'in sert görünümünden kaynaklı olduğunu konuşuyorlardı aralarında.

Lenko ile Reha'nın yanındaki yaralıların ilk tedavisinden sonra, çeşitli köylerde bulunan yaralılara koşuyordu Meral. Hızır tezliğinde akıyordu çürümüş ayakların imdadına. Analar, "Allah senden razı olsun kızım, iyi ki senin gibi bir yoldaşları var. Ne mutlu onlara" diyorlardı.

"Maşallah, maşallah. Allah vermiş yahu. Okumuş, doktor olmuş sonra dağa gelmiş. Bu insanlar boş değil valla. Hiçbir doktor bu kadar becerikli olamaz" diyordu yaşlılar.

"Doktor abla bana iğne yapmaz demi?" diyordu bebeler.

Rahatsızlıkları olanlar, çocukları hastalananlar Meral'e haber gönderiyor, onun tedavilerini, yiyecek, giyecek hediyeleriyle karşılamaya çalışıyorlardı.

"Partiye vermelisiniz yardımlarınızı. Yaralı yoldaşlara sunun yardımlarınızı. Biz karşılık için halkımıza bakmıyoruz." diyordu Meral. Özel hediyeleri kabul etmiyordu. Bir uçtan bir uca uzanıyordu partizan doktora dizilen övgüler.

***

Bahar delişmen sevinçlerle geldi Dersim'e. Önce vadilerin derinlikleri çözüldü. Sular bulanıklaştı. Munzur suyu kudurdukça kudurdu. Koca bir çığ seli boşalıyordu yükseklerden. Toprak rahmine düşen cemreyi besliyordu sıcaklığında. Köy insanının hareketine bahar bereketi akıyordu. Emlik kuzular, yeşil çayırların görüntüsünü süslüyordu. Gulik, tırsık, toprak kokuları yağmurun renginden tad alıyordu. Bahar bol yağmurluydu. Bu bahar en çok İzzet'in işine yaramıştı. Hemen hemen her gün uğrayan gerillaların sıcak ilgisi keyfe getiriyordu onu. "Bahar suları bulanıklaşınca delilerin kafası karışır" diyordu köylüler. Bu kez herkes hayret ediyordu.

"Kivraların yanında tepesi atmadı İzzet'in." diyordu akraba bir genç.

"Her sene bu dönemler, azgınlaşıyordu. Annesini dövüyordu. Çevresindekilere saldırıyordu," diyordu küçük kardeş.

İzzet her gün akşamı iple çekiyordu. Köyün girişine çıkıp yol gözlüyordu. Gerillalarla birlikte dönüyordu eve. Neşesi gözlerinin oynak bakışlarına, suskunluğuna yayılıyordu. Gerillalar, hemen sağına soluna sigara iliştiriyordu İzzet'in.

"Ne o İzzet. Daha dün yoldaşlar sana yepyeni bir pantolon giydirdiler. Yine ne fermuar kalmış, ne de cep."

Reha'nın söylemine gerillalar gülüştü.

"İzzet'e fermuar dayanmıyor" dedi Aydo. İzzet anlamlı bakışlarına ince gülüşler iliştirmişti.

"Biz söyleyince dikkate almıyorsun, bayan yoldaşlar söyleyince

gözlerin gülüyor" dedi Reha.

İzzet ani bir hareketle Reha'ya doğru bir hamle yaptı. Reha'nın yanındakiler kaçıştılar. İzzet Reha'nın sakalının üstüne şapırtılı bir öpücük kondurdu, saldıracak diye kaçışanlar, korkularını kahkahaya çevirdiler. Biraz sonra Lenko da geldi. Gerillalar köyden çıkana kadar, en bariz, en yoğun uğraşları İzzet'ti.

"Nero yine sakalın uzamış senin" diyen Lenko, genç kivralara işaret ederek.

"Traş makinesini getir İzzet'i traş edeyim."

İzzet biraz sonra sinek kaydı parlaklığıyla yandan bakıyordu bayan gerillalara. Gerillalar İzzet'i tekrar yeniden düzenlediler hemen. Fermuarını onardılar, yırtıklarını diktiler. Hemen hemen hiç konuşmayan İzzet, erkek gerillaların sağdan soldan dürtmeleri sırasında.

Bu saldırılar sıklaşınca kızıyordu. Kızgınlığını;

"Hoşşşt, hoşşttt." diyerek dile getiriyordu. Bayan gerillaların dürtmesine tepkisi, melul bakışlar ve ince gülüşlerdi.

"Nero kızların dürtmesine niye ses çıkarmıyorsun?" diyen Lenko'ya;

"Onların hakkıdır," diye cevap verdi İzzet. Gerillalar yüksek dalgalı bir kahkahayla karşıladılar bunu .

Bahar bulanıklığı sadece İzzet'in zihin belası değildi. Hope'nin ara evlerinde kalın mercekli gözlük takan, cılız, kısa boylu biri daha vardı. Gerillalar o gün oraya misafir olmuştu. Kitap, klasik müzik kasetleri, ansiklopedi, dergi, gazetelere ilişen gözler şaşkıncaydı. Düzenli kurulmuş, yoksul bir evin içinde adeta yüksek perdeden aydınlar yaşıyordu. Duvarda yağlı boya tablolar. Siyah beyaz kartlar. Saz, gitar gibi çalgılar da vardı göze değen.

Ellerinde, yüz mimiklerinde hafif bir titreme olan bir kadın karşıladı girenleri. Biri bayan üç genç vardı evde. Gerillalar evin sıcaklığında hazlandılar. Hal hatır, sorgu sual faslı arasında, kalın mercek gözlüklü cılız genç Teko'yu anlatımlarına dinleyici kılmıştı. Tekine (Teko) ne anlattığı anlaşılmıyordu ama Teko'nun gözlerinden yaşlar akıyordu. Gülüşlerini boğmaya çalışan Teko içten içe gülüyordu, katıla katıla.

"Hüseyin sana ne anlatıyor, Teko. Gülmekten bayılacaksın" dedi Reha.

Dikkatler Teko'ya yönelmişti. Bu arada Hüseyin sesini yükseltti.

"Diyorum ki, savaşı geliştirmek lazım. Hem de çok hızlı geliştireceksin..."

"Nasıl?" dedi Reha.

"Otuz iki ton dinamit alacaksın sobanın içine dolduracaksın. Asker aramaya geliyor. "Nerde lan terörist?" diyecek. "İçerdeler," diyeceksin. İçeri getireceksin. Sonra, "Sensin terörist" deyip, sobayı ateşleyeceksin. Hepsini öldüreceksin" dedi Hüseyin. Tekin gözlerini siliyordu. İyice dizlerine kapanmıştı.

"Başka ne yapabiliriz?" dedi Reha.

"Mesela uykusu geliyor nöbette insanın. Çok yol yürüyorsunuz gece. Otuz iki ton kahve alacaksın, Diyarbakır'dan içip geleceksin. Uyku falan kalmaz."

"Hüseyin'in önerileri uygulanmalıdır," dedi evdeki gençlerden biri.

"Gerçekten ilginç önerileri var Hüseyin'in" dedi Reha.

"Mesela çay! Otuz iki ton alacaksın. Sabah akşam içeceksin."

Hüseyin hangi öneriyi sunuyorsa otuz iki tondan başlıyordu. Gerillalar o günden sonra, Hüseyin'e; otuz iki ton Hüseyin demeye başladılar. Biraz sonra, otuz iki ton Hüseyin'in saz resitali gerillaları mest ediyordu. Hepsi şaşkın bakışlarla, pür dikkat kesilmişlerdi, hiçbir eğitim görmeden bağlamayı böylesine ustaca çalışına. İlgi yoğunlaşıyordu.

Melek Ana oğluna bir şey olmadığını öğrenince sevinmişti. Gerillaların Pülümür kaybı yankı yankı dolandı köyleri. İhbarcılar yerildi, ajanlar küfürlendi yoksul, mert, yiğit ağızlarda.

Baharın ak alınlarına ateş sofraları kurulmuştu. Eteklere, yeşile sarınan gün doğmuştu. Pune, Şirame, kokuları iniyordu Yel baba'ya. Kırk merdiven vadisi, yıllanmış tasarımlarını güzelliklerine sarınıyordu. Dik kayaların granit teninden şelale çığlıkları kopuyordu.

Munzur'un eteklerine sırt yaslıyan köyler, güneş sarısını en taze ferik kokularına sarıyordu. Şahverdi kadınları so topluyordu, çayırlar-

dan. Tırsık, savıl, gulik, so'dan sonra en çok yenilen pancar türleriydi.

Cemal ağa salına salına indi kahveye. Şüpheli gözlerle bakınıyordu çevresine. Ona göre köyde tek bir sağlam kişi yoktu. Tilkiler ve kedilerle çevriliydi dünyası. Yanaklarının dolgunluğu pancar kökü gibi canlıydı. Pos bıyıklarının taranmış hali, tüm dul kadınlara caka satar bir görüntü veriyordu. Kahvenin yanına yaklaşınca, üstüne başına çeki düzen verdi. Sıkısıkıya son düğmesine kadar iliklediği gömleğinin yakasını düzeltti. Hafif kamburumsu duran tıknazlığını geriye doğru gerdirdi. Kahveden oyun naraları taşıyordu dışarı. Tek gözlü bir bakkal dükkanının üst katı kahve haline getirilmişti. Dükkanda kuru yiyecekler, bisküvit, kola, bira ve günlük köy ihtiyaçlarını karşılayacak çok çeşit vardı. Kumar yasağından sonra, köylüler, sigarasına, birasına, kolasına oyun oynuyordu.

Eski bir aşiret ağası edasına bürünen Cemal Ağa, kapıdan girişini ona uygun hale getirdi.

"Selamaleyküm."

Bir çoğu aynı ağız tonuyla aldı selamını Cemal Ağanın.

"Ulan yani bakılem, oynayın yani oynamanıza bir şey demiyorum ama, yani iş güç zamanıdır haa. Üç saat oynuyorsanız, iki saatte işe bakın haa. Ulan yani ben niye kahveye gelmiyorum. İcabında sizi hepinizi parayla dartarım haa."

Köylülerin tümü Cemal Ağa'nın kime çatacağını, hangi komikliği yapacağını merak ediyordu. Ona karşı çekingen davranırdı çoğu. Kimi, "Beladır, belaya bulaşacağına, gözünü kapat daha iyi" diyordu. Kimi;

"Oğlu dağdadır, ne yapacağı belli olmaz," diyordu.

Kimi;

"Ona laf yetiştirmek, yetmiş çift silaha mahsustur," diyordu.

"Peki yawu Cemal Ağa, de getir bu paraları beni dart."

Hıdır Kanas'ın maksatlı ve söz isteyen sataşmasına gülüştü köylüler.

"Hıdır Kanas bela arıyor," diye geçiriyordu aklından Hasan Gündoğdu.

"Yavu bu Xıdo da bir yerde durmuyor" diyordu Hüseyin Kara.

"İyi ki Xıdo çattı da bize bulaşmadı" diyordu Velo.

"Ulan yani Xıdır'em, sen daha garibansın haa. Yani evin barkın çoluk çocuğun var yani, allah sana bağışlasın. Ama icabında benimle boy ölçüşemezsin haa. Ben sana karışmam bakılem. Ulan yani burada, kedilik yapanlar var haa. Ulan yani nano dekasıma. (ebenizi si....)

Kimseden ses çıkmıyordu. Velo, kıçını sandalyenin üzerinde sağa sola koşturuyordu. "Kediler" ithamının birinci derecede kendisi için olduğunu biliyordu. Cemal Ağa, köpüren öfkesini gözlerinin küçük çehresine iliştiriyordu. Dolgun yanaklarına kan damarları çiziliyordu.

"Ulan yani HK'lılar toplantı yapıyorlar, onlara sakız çiğniyorsunuz. Apo geliyor ona sakız çiğniyorsunuz. Partizan geliyor partizancı oluyorsunuz. Ulan yani kedilik yapmayın artık haa. Ulan nano dekasıma. Ulan yani Zeyno size göz yumuyor haa. O karışmasa iki günde dekasıma halekeno (ebenizi helledecem) yani haa."

"Tam ters tarafından gelmiş bu gün bu deli" diye düşünüyordu Şahin. Velo, kahveden dışarı çıkmak için bahane arıyordu.

"Kedi varsa o zaman farede vardır Cemal Ağa," dedi Hıdır Kanas.

Cemal Ağa'nın karşısında iki kelime laf edebilen Hıdır Kanas'tı yine de.

"Ulan yani kedi de onlar, farede onlar. Mit olu mit de onlar haa."

Lafı lafa bağlıyarak devam ediyor adam. Meselenin biri bitmeden diğeri dilleniyordu. Hiç kimse sözdeki bu yoğunluğu, salt kendi otoritesiyle durduramıyordu. Biri bir konuşsa o sekiz, onsekiz, kırksekiz kez konuşurdu.

"Ulan Apo yarın sizi sıkıştırsa yine partizan size kanat gerer haa. Ekmeğinizi nerden yediğinizi bilin haa. Boşuna sakız çiğnemeyin. İcabında yarın ne olacak ben çok iyi bilirim haa. Ulan bakın, binbaşı bile Zeyno'dan korkuyor. Onu ihbar eden olursa kedi gibi ölür gider haa. O bir güldür, kimse onu koklayamaz haa. Ulan koca karakol bile diyor Zeyno gelmesin kim gelirse gelsin haa."

Cemal Ağanın söylemi bitip kahveden çıkınca herkes ohh çekti. Velo içinden bir ton küfür savurdu. Köylülere belayı savuşturmanın tadını, koyulaştırdıkları iskambil sohbetlerine yaydılar. Dersim'de gücünü yitiren yerel otoriteler, halkın devrimci otoritesini tanıyordu. Yığınlar, gönüllülük temeli üzerinde yükselttikleri binaların gölgesin-

de kalan küçük yapıların köhnemişliğini denetimine alıyordu.

Devrimci mücadele kendi paralelinde gerekli örgütlemeleri oluşturamamıştı. Kitleler sempatizan, taraftar ilişkileri içinde ele alınıyordu. "İktidar bölgelerinin temel iktidar organları küçük nüveler olarak doğarlar ve mücadele tarihi içinde yetkinleşip, olgunlaşırlar." diyordu öğretmen bilinci. Devrim öncelikle en alt tabakaların sorunu olacaktı. Bu bağlamda, devrimci dalganın en tutarlı gücü bu kesimdi. Devrimin bu özgüldeki kitle sorunu, Ahmet ağayı, Cemal Ağa'yı, Hıdır Kanas'ı, kedilik yapan Velo'yu, sakız çiğneyen Çafo'yu örgütleme gücü elde etme sorunuydu. Zor işti bu, zor iş.

Cemal Ağa, tüm istemlerinin bir çırpıda çözüleceği bir güç olsun istiyordu örgüt. "Ben bilirim, dediğim uygulanmalıdır," egemenliğini tanısın istiyordu. Sevinen, içten davrananların yanı sıra, çıkar kapısı olarak görenler de olacaktı bunun yanında. Kızıl otoriteye elini verirken, beyaz olana kuyruk sallayan da olacaktı.

Munzur'un asi dili mercan suyu, beyaz köpükler içinde çağıldıyordu. Her değdiği taştan koca bir çığlık kopuyordu. Vadinin derinliğini dolduran tek ses onundu. En iyi dostu beyaz köpüklerde yıkanan balıklardı. Seydağa, bir kamyon arıyı, köyün üst mahallesine yakın bir sırta indirmişti. İyice derinleşen avurtları, öne çıkan alt çenesine hoş bir görüntü veriyordu. Yıllarca arıcılık yapmanın uzman bilgilerini taşıyor, bununla övünüyordu. Köyde en iyi türkçe konuşanlardan biriydi. Kışın sıcak mevsimli illere gidiyor, bahar kokularıyla birlikte dağa çıkıyordu. Kermetas, Çarşur, Korunga çiçeğini çok övüyordu. "Arı balı bir kudrettir. Kudret çiçeğin özündedir. Çiçeğin özü bu toprağın yumuşaklığında biten köktedir." diyordu.

Köylüler Seydağa'nın kulaksız üsteğmeni dalgaya almasını övüne övüne anlatırlardı.

"Yavu bu Seydağa" diye başlıyordu Hemed. "Helikopterlerle operasyon yapıldı. Kulaksız köpeği de her yere zulüm yağdırıyordu. Ona rastlayan, tanrısına elli kere küfrediyordu. Kulaksız, köylülerden kimi yakalarsa alıp onunla güreşiyordu. Sonra da yatırıyordu falakaya. Helikopterleri yukarı mahalleye indirdiler. Herkes kaçmış. Kimse ele geçmek istemiyor. Kim fırtınadan kaçarsa o kurtuluyor. Bu Seydağa

orda evde. Üsteğmen bunu yakalıyor. Soruyor, "Teröristler nereye gitti?" diye. Seydağa kendisini vermiş deliliğe. Dönüp üsteğmene, helikopterleri işaret ederek diyor ki, 'Komutanım şu arabalarınızı verin, aşağda biraz otum var getireyim.' Kulaksız aptallaşıyor. "Ulan helikaptorle ot taşınır mı?' diyor. Bakıyor kendisi deli, Seydağa ondan daha deli. Seydağa'yla güreşmeyi bırak, elini bile sürmüyor."

Seydağa övünüyor, köylüler övgülere mizahlar gönderiyordu. Herkes ateşten payını alıyor, kendi payında payidar oluyordu. Küçük mülk sahipliği kendi kalelerini koruma telaşındaydı. Toprak yetmiş çeşit kanunla deşilmiş, yeni olanı arıyordu.

***

Şoran Vadisi bir tarih dilimini kaydediyordu hafızasına. Çekişmelerin densiz büyümelerini yeriyordu. Küçük partizan yüreklerde büyüyen umut dağlarını öpüyordu. Güneş görünüyor, gülüyor kayboluyordu.

Partizan güçler olağanüstü parti konferansını sonuçlandırıyordu, baharın en güzel zirvelerinde. Beş yıllık ayrılık süreci değerlendirilmeden sonuçlandı konferans. Uç tartışmaların, ince hesapların eşliğinde yürüyen polemikler, keskin sloganların arkasına mevzileniyordu. Sonradan kullanılacak kartlar ceplere zulalanıyordu.

Alt bölge konferansında susan Mehmet Koç, politik seviyenin daha yüksek olduğu merkezi konferansta Ezgala'yı yaylım ateşine tutuyor, bildiği tüm manevraları seferber ederek, teorik üstünlük sağlıyordu. Ezgala her oturumdan sonra kara kara düşünüyor, ince güç hesapları ve ileri planlar kuruyordu. Konferans bariz biçimde, eski DABK ve Konferans kanatları dahilinde hesaplar güdüyor, gizli kulislerde üstünlük arayışları, seçim ve oy hesapları yapıyordu.

"Bakış açısına ve siyasete göre şekillenmeyen çizgilerin cenkleşmesi, katır tepişmesi biçimini alır" diyordu öğretmen bilinci. Bu tarzın üzerinde güçlü birliktelikler elde edilemezdi. Karşıtına tahammül, kendi bilimine güveni gerektirir. Dersim, koca koca dalgaları bir araya getirebilme yetisi ister. Kendi tarihini köklü bir sorgu arenasına taşıyamayan bilinç, yenilenme ihtiyacına yönelemez.

Ajitatif bir konuşmayla ilan edildi sonuçlar. Silahlar patladı, sloganlar atıldı. Ateş, yığın yığın ardıçların, meşelerin yüreğine düştü. Organ atamaları, toplantılar peş peşe icra edildi.

Karadeniz'in Şavşat bölgesine, Komutan Ramo'nun denetiminde yeni güç atamaları yapıldı. Dersim faaliyeti iki bölgeye ayrıldı. Güney faaliyeti mıntıka düzeyinde ele alınacaktı. Önderliğin kırsal alana yerleşmesi, en önemli kararlarından biriydi konferansın. Çeşitli eleştirilerin basıncıyla, kendini önderlik organlarının dışından tutmuştu Mehmet Koç.

Dağıtım ve düzenlemelerle birlikte, birlikler ayrı kollardan dev homurtuların içine sızıyordu. Taraftarlar utkulu bakışlarla gözlüyordu dağ yollarını, Munzur dolu dolu eylem kuşanmıştı. Siyasa güncesi, gerçek yaşamın adını devrimci romantizme dost eyliyordu. Şoran vadisi mıhmanlarını engin geçitlerden öperek gönderiyordu. Belirtiler, rastlantıları vuruyordu sağından solundan.

Reha, yaralıların bir kısmıyla birlikte Kırk merdiven vadisinde karşıladı yangının çocuklarını. Gözleri ateş rengiydi partizanların. Konferansın iç sorunlarından habersizdi hemen hepsi. Birliğin korunmuş olmasına içten latifeler gönderiyorlardı. Güçlü bağları olup farklı mücadele alanlarına düşenler buruk sevinçlerle doluydu. Reha, Kara Adam, Emre ve diğer yaralıların tümü ayaktaydı. Kırk merdivenin zirvelerinde görkemli pozlar içinde süzülerek iniyordu, birinci bölge güçleri. Kadınlar silah diriliği kuşanmıştı. Özgürlüğünü atmaca vuruşlarına öptürüyordu her biri. Vadi su çığlıkları, şahin sortileri içindeydi. Çarçur kokuları, beyaz mantar kokularına baskın geliyordu. İsa'nın hayaletini andıran Rüsto, bir kucak mantarla geliyordu kamp yerine doğru. Bu adamın kaşı, gözü, kulağı her yeri ayrı bir ritimle oynardı. Bir sürü yeni taktik denediği halde, yine de bir bayan gerillayı evlilik için ikna edememişti. Pusuda bekleyen Emre, Rüsto'nun her taktiğini hemen deşifre ederdi. Topladığı kalemleri bayanlara dağıtma taktiği tutmamıştı. Bir bayan gerillanın hemen önünde kazara düşünce, Emre kahkahalarla çadıra koşmuş, "Rüsto'nun yeni taktiğinden haberiniz var mı?" diye sormuştu. Emre'nin muzipliğini takip eden gözlerin seyrinde, "Rüsto artık gidiyor bayanların önünde güm

diye kendini yere atıyor. Aynı Türk filmlerindeki gibi. Bayanlar da, 'yazık bunun ayak parmakları yaralı' deyip yardım edecekler, derken..." deyip devam ediyordu. Kahkahalar ve peşinden gelen Rusto'nun kızgınlıkları birliğin eğlencesi oluyordu.

Merkezi çalışmalara güvenlik sağlayacak birliğin başında kalacağı iletildi Reha'ya. Yaralılar araçla başka bir kamp yerine taşındı üç gün içinde. Reha, Qero ve yanındaki birkaç kişiyle peşinden gitti yaralıların. İkinci bölge güçleri kendi alanlarına harekete hazırlanırken ulaştı Reha. İbo'yla hasret hasret kucaklaştılar. O da ikinci mıntıkaya gidiyordu. Reha annesine ve ailesine kucak kucak dağ rüzgarları gönderdi İbo'yla. Mehmet Koç'tan yeni düzenlemelere ve konferans sonuçlarına dair bilgi edinmeye çalıştıysa da bu mümkün olmadı.

Aynı gün yaralıların bulunduğu kampa gitti Reha. Ezgela, Cano ve Nâzım da vardı orada. Meral, sabah güneşini ellerine almış, yaraları pansuman ediyordu. Biri gidiyor biri geliyordu. Birçoğunun ayak parmakları tamamen kesilmişti. Şıxo, Ozan, Latif, Şahin, Gırs, Barış, Kenan , Yusuf, Koca Adam, Ünal, Hıdır, Ali Şer durumu en ağır olanlardı. Kasap, Emre, Cemo, Gülten durumu hafif olanlardı. Gezebilme durumunda olanların bir kısmı faaliyet birlikleriyle gitmişti.

Reha sonuçlara ilişkin kısıtlı bilgiler edindi Ezgela'dan. Orhan özel bir göreve gitmek için orada bekletiliyordu. Selim, Yılo, Aydın'nın da içinde bulunduğu bir birim Maraş'a gönderilecekti. Aydın bazı ön hazırlıklar için önceden gönderilmişti. Orhan, yoğun bir emekle hazırladığı çeşitli çalışmalarının konferansta değerlendirilmemesine yanıyordu. Önderliklere bırakılan meselelerin nasıl halledileceğini öğrenmeye çalışıyordu. Savaş pratiği için gerekli olan bu çalışmaların hafifsenmesine tepkileniyordu. Reha, son atama ve konumlandırmalarda kaba bir etkisizleştirmenin grupsal tasarruflara yedirildiğini içeren bir yazı iletti merkezi organlara. Çeşitli kaygıları dile getiren bir yazı da Meral sunmuştu.

Yeni katılımlar hızlanmıştı. Dağlara yayla zamanı kurulmuştu. Şafak çadırlarının beyaz görünümü, krater göletlerine çizilmişti. Beyaz beyaz kuzular taze, ince yumuşak dağ otunu keyifliyordu. Kuşlar kurtların tepesinde uçuşuyor, onun av zamanlarını takibe koyuluyor-

du. Gece serinliğine düşen sevgililer, ceylan aşkların doruklarında hazlanıyordu. Yoğurtların yüzeyi kalın, diri kaymaklarla çevriliyordu. Dağ keçilerinin tavlanmış, kara sakallı tekeleri zirvelerden dikizliyordu, partizan aşkları. Emre ve Qero tiyatronun iki doğal oyuncusuydu. Birbirine yönelen esprileri kadar, büyük sevgiyle bağlıydılar birbirine. Yaralıların günlük kahkahası onlarlaydı. Adeta bulundukları birliklerin Karagözü ile Hacivatı'ydılar.

Dağ gecelerine, çoban naraları, şahin bakışları, kız sıcaklığı egemendi. Yeryüzü ısınmaya doymuyordu. Göldere vadisi tepeden tırnağa harika bir görüntü içindeydi. Zirvelerin morluğu, çimenin yeşili ve göğün mavisi düşmüştü göletlere. Kedi gözünden, ateş renginden daha duruydu su. Dorukları dağ keçileri, atmacalar ve güneş işgal etmişti. Geniş kalçalarını sallaya sallaya cevizliğin yakınındaki inine doğru süzülüyordu boz, dişi bir ayı. Doğanın hükümranlığında kalmıştı sol gözü. İhtiyar bir domuzun kıllı daşaklarını yıkıyordu Mercan suyu.

Yeni gelen bir grubu faaliyet birliğine kavuşturmak için Yılo, Qero ve Devrim Ovacık'a indi. Ezgela Erzincan'dan on kişi yerine bir kişiyle geldi.

"Hani adamlar gelmedi mi?" dedi Reha.

Parlak çehreli, şehir kılıklı biri oturuyordu, Ezgela'nın yanında. Sıcak gülüşlerini göstererek, Ezgela'dan önce girdi söze.

"Niye biz adam değil miyiz?" dedi gülerek.

Çevredekiler gülüştüler.

"Yok yoldaş yanlış anlama. On kişi gelecek dediler de, onu demek istedim." dedi Reha.

Çakıroğlu, dağa yeni geliyordu, ama esprilerinde ve gülüşlerinde partizan sıcaklığı vardı. Birkaç gün içinde, işe koyulmuştu bile Çakıroğlu. Maraş'a atanan birliğin siyasi komiseri olduğunu öğrendi Reha. İlk işi, konferans tutanaklarını daktilo etmek olmuştu.

O gün Reha köyden sabah vakti gelmişti. Fecirle birlikte Göldere'yi yürüyorlardı muhtarla ikisi. Güneş taze gülücükler içindeyken kampa vardılar. Son haberlerden, gazetelerden, gelişmelerden yana sorular yöneltildi. Çakıroğlu daktilosunun başına kurulmuştu.

"İstanbul'da bir yoldaş şehit düşmüş" dedi Reha.

Dikkatler bir anda Reha'ya kaydı. O doğal bir olay anlatıyormuş gibiydi. Derenin çağıltısında elini yüzünü yıkarken konuşuyordu.

"Kimmiş, kimliğine dair bir bilgi var mı?" dedi Şıxo.

"Adı, Mehmet Ali Çakıroğlu'ymuş. Bomba patlamış elinde. Yaralı ele geçmiş, öldürülmüş."

Şıxo, Ezgela, Nâzım, Cano vurulanı örgütsel pozisyonu ve kimliğiyle tanıyorlardı. Haber, grizu gibi patladı Çakıroğlu'nun kulaklarında. Daktiloda çalışan parmakları ağırlaştı. Gözlerine derin bir burukluk aktı. Konuşamadı.

"Mehmet Ali vurulmuş." dedi Şıxo, yüksek sesle.

Çakıroğlu'na yönelen bakışlara anlam vermeye çalıştı Reha, Nâzım bir sigara yaktı. Olayın doğruluğuna dair bilgiler soruldu. Çakıroğlu, daktilo tuşlarını kendi başına bırakmıştı. Suskunluğu ağır bir duygu deryasına dalmıştı. Reha o gün, Mehmet Ali'nin Çakıroğlu'nun kardeşi olduğunu, onun da cezaevi firarisi Halil Çakıroğlu olduğunu öğrenecekti. Çakıroğlu'nun gözlerine iki yaş damlası tutunmuştu. Kimseye göstermek istemedi gözlerini. Bir zayıflık olarak anlaşılsın istemiyordu. Ölüm bu denli ani, bu denli hayasızca varacak mıydı dağ başlarına? Hiç beklenmedik, hiç duyulmadık ulakların kanadında gelecek miydi? Yoldaş yoldaş, kardeş kardeş ölmenin tadı da bir başkaydı. Haber erken yayıldı koyaklara. Keklik sürüsünden kopan bir koçmak suya banıyordu dudaklarının al rengini. Hüseyinağa gölüne doğru uzanan vadinin en tepe noktasına mavi, beyaz, güneş kanatlı bir doğan kurulmuştu. Atmosfer anaların acılarıyla ısınıyordu. Zine gediğine güney yamaçlardan karşı duran bir kardelen, yanı başındaki buzulların rengine baş dikiyordu. Al yeleli taylar yaşamanın doruklarını süslüyordu kayıtsız, kuralsız.

Kısa bir faaliyet sonrası, yürüyecek durumda olmayan yaralıların tümü batıya gönderildi. Maraş faaliyeti geciktiğinden, oraya gideceklerler geçici olarak Erzincan faaliyetine verildi. Yılo, Selim ve Çakıroğlu vardı komutasında. Reha, görev birliğiyle birlikte yaylalarda bir tur atıp, Kırkmerdiven vadisine geçtiler. Yurtdışı bürosu, askeri eğitimler için, Filistinli bir Arabı yardımlaşma amacıyla kırsal alana gönder-

mişti. Mişel, işlerine uygun konumlandırılamadığından tepkiliydi. Çat-pat Türkçe kelimeler konuşuyordu. Kürtçeyi iyi konuşuyordu. Anlaşma Kürtçeyle sağlanıyordu. Birlikteki savaşçılara silah, patlayıcı, rokete dair eğitimler verdi Mişel. Qero'nun becerilerini yeren konuşmaları öğrencileri kahkahaya boğuyordu. Qero'nun elleri birbirine dolanıyor, "sen Kürt değil, kokteylsin" diyen Mişel'e sevecen espriler gönderiyordu. Emre'nin olduğu her yerde Qero'nun elleri birbirine dolanırdı.

Ezgela, Cano, Nâzım ve yerel faaliyet yönlendiricilerinden Düzgün'ün(Pamuk Hüseyin) de bulunduğu bir ara toplantıda, önderlik fertlerinden yükselen tartışmalar, eğitimde olan birliğe ulaşıyordu. Qero, anlamlı bakışlarla baktı Reha'ya. Reha, tartışmanın savaşçılara yansımaması için konuşmacıları uyarmak amacıyla onların yanına doğru gitti. Tartışma, Ezgela'nın rasgele savurduğu küfürlerle boyutlanmıştı iyice. Nâzım'ın toplantı yerini terk ettiğini gören Reha döndü. Düzgün, yumuşak uyarılar yaptıysa da para etmedi. Cano suskunca geçişen bir yergiyle yetiniyordu.

Eğitim çalışması bitti, savaşçılar öğlen yemeği için ocağa doğru yürüdüler. Qero geride kalıp, Reha'ya yaklaştı.

"Bu iş yürümeyecek."

"Ne işi?" diye sordu Reha. Qero'nun ne demek istediğini anlamamış göründü.

"Ne işi olacak, duymuyor musun?"

"Tartışmalardan mı bahsediyorsun?"

"Bunlarla gidilmez yavu. Savurduğu küfürleri duydun herhalde. Şimdi onu duymayan mı var? Sen illegalite yapmaya çalışıyorsun."

"Doğru, duyulan şeyler hoş şeyler değil. Ama bunlar iç sorunlar, organ sorunları, bizi gözlemlemek ve gerekli yerlerde eleştiri konusu yapma yönüyle ilgilendirir. Bu kötü bir ilişki."

"Yavu ben bunları sevmedim arkadaş."

"Qero, Qero. Sorun kişileri sevip sevmeme sorunu değil, birlik gereklidir. Onlar anlayış göstermiyorsa, siz, biz onlara işin gerçeğini öğretmeliyiz."

"Nâzım nerede, o nerede? Adam kalkmış Nâzım'a ne küfürler

ediyor."

"Neyse bu konuyu savaşçılar arasında yaymayın. Ama kendin eleştir."

"Yok yavu senin dışında kimseye söylemem. Yavu bu Mişel de bana taktı. Ters bir şey söyleyeceğim, adam misafir."

"Sen kolay kızmazsın. Herhalde yeni bayan yoldaş Aze'nin yanında seni yerdiği için kızıyorsun."

Qero'nun bakışlarına ilginç bir gülüş ilişti. Olduğu yerde durdu.

"Sen de biliyor musun? O koyun oğlu koyun Emre mi söyledi sana?"

"Yok. Aşık olanların gözleri aynı seninki gibi yerinde durmaz."

Qero gülerek Reha'ya sarıldı.

"Ben kıza bir şey söylemedim. Meral yoldaşa söyledim. 'Kıza açsam iyi olur mu?' dedim. 'Kız yenidir bu doğru olmaz. Önce örgüte, mücadeleye kazanmak gerek' dedi. Baktım doğru. Dedim ben de o kaygıyı taşıyorum, vazgeçtim. Ama, kivram türküsünü çok güzel söylüyor."

"Kızın güzel türkü söylemesine mi kaptırdın kendini? Bu Emre boşuna takılmıyor sana. Tam muhabbetlik adamsın. Mişel sana takılıyor ama seni çok da seviyor. Biraz da ondan dolayı sana takılması."

"Bu Hasan da tercüman değil, karıştırıcı sanki. Adam projektör diyor, o enjektör diyor bize. Adam diyor, roketi ateşlediğinde patlamazsa birkaç saniye bekleyecek, tekrar ateşleyeceksin diyor, o, roket ateşlendiğinde patlamazsa bırakıp kaçacaksın diyor. Onun acısını bizden çıkarıyor adam.

Birliğin yanına varınca konuşmanın yönü değişti.

Ulusalcı güçlerin sekter yönelimleri çeşitli devrimci çevrelere yansıyordu. 'Zorunlu askerlik' politikası kitlelerin tepki merkezine oturuyor, götürülenler kaçıp partizan güçlere sığınıyordu. Hiçbir siyasal taraf gözetmeden götürülen gençlerin büyük bölümü kaçıyordu. Partizan taraftarlara yönelik baskılar, askeri komisyon imzalı bir bildiriyle kınanıyor, düzeltilmesi isteniyordu. Mektubun içeriğindeki sekter üslûp, sorunun gerekli siyasal yanını gölgeler tarzdaydı. Kitlelerin tedirginliği artıyordu.

Partizan güçlerle, ulusalcılar arasındaki çekişme zamana, köylere, doğaya yayılıyordu. Kitle geri yanlarını tedirginliklerine iliştiriyor, sorunları abartıyordu. Hizbullahçılar, Ulusalcıların Barasor eyleminden sonra tehditkar bildiriler postalıyordu Ovacık'ın köylerine. Sivas'ta yakılan sanatçılara misilleme amacıyla yapılan Barasor eylemi, Dersim halkının tepki merkezine oturuyordu. Alevi duyguları okşanarak kazanılmak istenen Dersim'liler, etkili siyasal eleştiriler yürütüyorlardı. Ulusalcıların tepkili, zorunlu dayatmaları kimi yerde çekingen, kimi yerde güçlü karşı koyuşları ortaya çıkarıyordu. Zorunlu vergi makbuzları partizan güçlere iletiliyor, yardım isteniyordu. Ulusalcıların, Partizancılara yönelik tehditleri köy köy dolanıyordu. Köylüler gençlerini zuladan büyük metropollere gönderiyordu.

Yelbaba'nın akşamıydı. Minibüs gerilla birliğinin hemen yakınında durdu. Arabadan inen birkaç insan gerillalarla tokalaşıyordu. Sinek kaydı traşı, kaymakam yaka gömleğinin sıkıca iliklenmiş düğmeleri, üst perde kuşanmış perspektifleriyle Cemal Ağa da indi arabadan. Sağa sola bakındı. Tanıdık komutan aradı gözleri. Bir iki görmüşlüğü ile gözü Nâzım'ı tanıdı. Onun yanına doğru hareketlendi.

"Yani bakılem, siz de bilirsiniz yani. Bugün bu Apo'yla iyi geçinin. Yani ona yanaşın haa. Yavu siz ikiniz de devrimcisiniz haa. Yawu karşınızda koca bir dev var haa. Yani siz bir araya gelin haa. Ufak tefek şeyleri fazla büyütmeyin. Bakılem yani, Hizbullah köylere saldıracak, şimdi hedefiniz odur haa. Bir araya gelin hizbullaha karşı durun. Sonra kendi aranızda sorunları halledersiniz."

Nâzım, adamın anlamlı ve günün gerçekliğini kucaklayan perspektifini ilgiyle dinliyordu. Cemal Ağa hiç aralıksız devam ediyordu.

"Yavu yani siz de bilirsiniz ama öyle yapın haa. Onlar biraz cahil. Yavu bir şey olmaz haa. Siz biraz anlayış gösterin. Şimdi gereklidir haa. Siz birbirinize girerseniz onlar sevinir haa."

Reha, Cemal Ağa'nın söylemi üzerine geldi. Cemal Ağa Reha'yı görünce sesini biraz daha yükseltti.

"Yavu diyorum ki, a bu Apo'yla iyi geçinin ha. Yavu Reha, sen ne yapıyorsun. Sen mi üstsün, bu mu üst?"

Son söylemini yanaklarına yayılan bir gülüşle bezedi. Nâzım yu-

muşacık bir gülüşe tutturmuştu sigarasını. Reha gülüşleri arasında eliyle Nâzım'ı işaret etti Cemal Ağa'ya.

"Sen de icabında bir komutansın.haa. Yani örgüt işine karışmam haa. Yavu etrafınıza bakın haa. Yavu onların aklı pek iyi çalışmıyor haa. Bak millet kaçıyor buralardan haa."

Minibüs hareket için Cemal Ağa'yı bekliyor, "De hadi acele et" diye işaretler geliyordu.

"Yavu yani ben gidiyorum. Kusura bakmayın haa. Yavu diğer arkadaşlar nasıl haa, icabında hepinizin yeri ayrıdır haa. Aman aman ne yapın yapın, bu ara Apo'yla iyi geçinin haa. Yavu size bir yarar getirmez haa."

Gerillalara selam verdi, Nâzım'la, Reha'yla tokalaşıp kendisine ayrılan ön koltuğuna kurulup devam etti.

Nâzım ince ince gülüyor, kafasını sağa sola sallıyordu.

"Günün siyasal perspektifini verip gitti Cemal Ağa," dedi Reha.

"Bu adamın zekası, işlenmemiş bir doğal hazine. Bir çoğumuzdan çok daha akıllı düşünüyor."

"O kadar alçakgönüllük de iyi değil Nâzım. Adamın kafası iyi çalışıyor gerçekten. Güçler dengesini, ittifak politikasını iyi hesaplıyor."

"İyi de laf mı? Bir çok insan ulusalcılardan illallah ederken, bir çoğu 'onlara gereken dersi verin' diye itici ve yıkıcı davranırken, onun yaklaşımı tam Mao'cu."

"Ne diyorsun, sence Hizbullah olayı Dersim'de tutar mı?"

"O dağıtılan bildiriler kontr-gerilla işi. Hizbullah ne arar Dersim'de. Devlet eliyle girişilecek çeşitli cinayetlere Hizbullah yaftası asılabilir. Sen Dersim'i benden iyi tanırsın öyle değil mi?"

"Hizbullah'ın halk arasında bir değer bulması mümkün değil. Ama Pertek'te, Çemişgezek'teki sunni köyler bu çerçevede silahlandırılabilir. Ayrıca Erzincan'ın dağa yakın sunni köyleri silahlandırılır. Ama Cemal Ağa yine de doğru söyler. Öne PKK'yle aramızda çelişkiler çıkarılmamalı. Bence bu durum merkezi girişimlerle, yine merkezi düzeyde görüşmelerle halledilebilir. Yoksa bölgedeki yaklaşım bir çatışma ortamına doğru sürüklenmektedir," dedi Reha.

Işıkvuran'dan kaçırılan dört gençten üçü firar etmişti. İkisi parti-

zan güçlere sığınmıştı. Reha'nın PKK pratiğine dair legal bir dergiye yazdığı yazıyı, Ezgela, "Bu yazı parti programına aykırıdır" diyerek milisin elinden alıyordu, o akşam. Reha yazının alınışını görünce, "Ne oldu yoldaş, ne var yazıda." dedi.

"Bu yazı başta başlığı olmak üzere programa aykırıdır, gönderilemez."

"Ne var başlığında."

"Biz PKK'yı küçük burjuva değil, milli burjuva olarak değerlendiriyoruz" dedi Ezgela.

"Bunda küçük burjuva olarak değerlendiren bir şey yok ki yoldaş. Başlıkta geçen, 'Milliyetçi burjuvazinin ve küçük burjuvazinin' ibaresi, ulusalcıları ve diğer küçük burjuva örgütleri kast ediyor."

Ezgela, başlıktaki gerçeği yanlış kavramanın ezikliğiyle sağa sola büktü kafasını.

"İçinde de vardır. Okumam lazım. Ben okumadan yazı gönderemezsin."

Reha, bağcının dövülmesinin niyet edildiğini düşündü. Sustu. "Peki oku" dedi en son. Ezgela iki gün içinde okudu yazıyı. Programa aykırı bir şey bulamadığı için seviniyor muydu, üzülüyor muydu belli değildi. "Gönderebilirsin" dedi Reha'ya. O gün köye giden Ezgela'ya; "Sen gönder" dedi Reha.

Postalamak için aldığı yazıyı cebe indirdiğini, sonraki ayrılık sürecinde, "Ben Reha'nın programa aykırı yazıp, dergilere gönderdiği yazıyı, postaneden geri çevirdim." diyerek açıklayacaktı Ezgela.

***

"Sen söyle bakalım, sen ne diye HK (Halkın Kurtuluşu)'lı olmadın da Partizancı oldun?"

Peşpeşe gelen çeşitli soruların karşısında kendini ilkokul sınıflarında hissediyordu gerillalar. Hıdır Kanas gözlerinin eksenine ciddi bir derinlik oturtmuştu.

"Yavu essah söylüyorum. Neden? Cevap ver bana. Devrimci olmak kolay değil diye mi?" Hıdır Kanas son sözünü Meral'e onaylattı.

"Devrimi yapacak tek örgüt olduğu için, onu tercih ettim." dedi

Cano. Hıdır Kanas'a sade ve mütevazi bir cevap verdi. Hıdır Kanas Cano'yu derin derin süzdü. Kendi açısından sorusunu iyice netleştirmek istedi.

"Beni ikna et hadi. HK da ben devrim yapacam diyor."

Cano silahlı mücadelenin ve devrim stratejisinin genişçe bir açıklamasını yaptı sade bir dille. Hıdır Kanas'ın gözlerine parlaklıklar yayıldı. Konuşmayı sonuna kadar dinledi. Sık sık Meral'e gönderiyordu bakışlarını. Meral, Hıdır Kanas'ın sınav ve tanıma amaçlı sorduğunu biliyordu. Cano'ya çattığı için şanslı görmüyordu Hıdır Kanas'ı. Cano konuşmasını bitirdi. Hıdır Kanas şapkasının altında alnını sildi eliyle.

"Öff biz yanlış kayaya çattık." demesi gülüşmelerle karşılandı.

Meral, Nâzım'ı işaret ederek;

"Bir soru da ona sor." dedi.

Hıdır Kanas, derin derin baktı Nâzım'a. Az önceki 'sert kaya'yı hatırladı.

"Yok" dedi. "O, ya doktor ya da savcıdır."

"Hıdır Amca ne yapmış biliyor musunuz" dedi Meral. Cano ve Nâzım ne yapmış diyen bakışlarla devam etmesini istediler Meral'in.

"İlk gün Mazlumgil gelip köyde toplantı yapmışlar, 'biz zor kullanmayız, bizim yöntemimiz iknadır' demişler. Diğer gün gelip Hıdır Amca'dan at istemişler. Hıdır Amca, "Ben vermiyorum, hadi beni ikna edin" demiş Mazlum'a. Mazlum ne yapmışsa atı alamamış. Dolayısıyla Hıdır Amca da, ikna olmak istemeyenlerin ikna olamayacağını göstermiş." Çevredekiler kahkahalarla güldüler.

Ulusalcıların yönelimi, tehditleri köylüleri partizan güçlere daha da yakın kılıyordu. Işıkvuran'dan zorunlu askerlikle götürülüp geri kaçanlardan birinin evi ulusalcılarca yakıldı. Diğer bir eve yönelim, köylülerin ısrarlı karşı koyuşlarıyla engellendi. Kaçan öteki gencin evdeki kardeşi kaçırıldı. "Kardeşin gelip teslim olursa, seni bırakırız" denildi. Şahverdi'ye yönelik tehditler, serseri mayın gibi deryaya salınmıştı. Köylüler gece evlerde yatmıyor, partizan taraftarı bilinen erkekler dışarda yatıyordu.

Sabahın fecir zamanıydı. Şıx Hasan, sırtına attığı yorganını almış

eve dönüyordu. Başka bir patikadan gelen Hemed'le aniden karşılaştı. Hemed'in omzunda da battaniye vardı.

"Selam aleyküm Şıx Hasan" dedi şaşkınlığı içinde Hemed.

Zoraki aldı selamı Şıx Hesen, Hemed devam etti.

"Nerden geliyorsun sabah sabah."

"Koyun kalmıştı onu aramaya gittim."

Hemed okkalı bir kahkaha koyverdi. Gülmekten konuşamıyordu. Olduğu yere çöktü. Şıx Hesen şaşkın şaşkın bakınıyordu. Gözü Hemed'in üzerindeki battaniyeye ilişti. Hemed'in gülmesi son hız devam ediyordu.

Şıx Hesen, Hemed'in gülmesine bozulmaya başladı.

"Ne gülüyorsun, ne oldu yawu."

"Allah senin belanı versin Şıx Hesen. Gece sabaha kadar sırtımda yorganla koyun mu aradın. Bari de ki, Apocuların korkusundan gidip dışarda yattım. Aynı bela bizim de başımızda, ben o kayalıktaydım."

Şıx Hesen, ne diyeceğini şaşırdı. Neden inkar ettiğini o da anlayamadı. Köylüler korkularını birbirinden kaçırıyordu. Veli Çolak, köyün ortasına tırmanan araba yolunun hemen kenarındaki kasaların altına gizlenmişti. Bu durumu gören muzip Kenan, uzaktan bir 'kamo' (Kim o) çekti Veli Çolak'a;

"Ben köylü, ben köylü heval. Ateş etme ben köylü."

Muziplik yapan Kenan ve yanındaki gençler gülüşler arasında çıkardılar Veli Çolak'ı.

"Yavu adam buraya saklanır mı? Başka yer mi bulamadın?"

Veli gençlerin yaygaralarını engellemek için yalvarıyordu.

"Allahınızı seviyorsanız kimseye söylemeyin. Onların kulağına gider, iyi olmaz. Allahınızı seviyorsanız. Ne isterseniz veririm size."

Yaz çılgın telaşeler içinde geçip gitmişti. Yoğun bir siyasal atmosfer çökmüştü insan hareketine. Dağlar, yavaş yavaş uğurluyordu yaylacı konuklarını. Alboz açıkları tava geliyordu, onduran şafakların serinliğinde. Ulusalcı güçler, edilgin geçen askeri pratiklerine çapı geniş bir eylemle dur demeyi hedefliyordu. Ovacık ovasının içindeki Yeşilyazı karakolunun basılacağını, karakol önceden öğrenmişti.

Traktörün kasasına kamufle olan baskın grupları köye girer girmez, makineli tüfek ateşi altında kalmıştı. Çok sayıda kayıp veren gerillalar, yaralı ve ölülerini traktörle kaçırmışlardı. Baskın, karşı baskına dönüşmüştü. Baskın gruplarından Ovacık yolunu kesen birim, bir yüzbaşıyı öldürüyordu. Olayın ikinci günü, büyük motor gürültüleriyle Munzur'un doruklarını dolanmaya başladı savaş uçakları. Ses hızını aşan voltalar, vadilere menzil çöküntüleri gönderiyordu. Bir partizan birliği Işıkvuran'ın dağ yamaçlarından takip ediyordu Munzur'un zirvelerindeki sortileri. Gerilla savaşına karşı, Dersim'de ilk kez uçak kullanılıyordu. Uçaklar, Mıla dağının yakınında Ger suyundaki yaylacıları bombaladı. Çadırların yakınına düştü kazan bombaları. Kadınlar bağırıyor, çocuklar ağlaşıyordu. Yaşlı bir adam; "Çadırları bırakın kayalığa kaçın!" diye bağırdı avaz avaz.

Kadınlar, çocuklarını kucaklayıp kayalığa koştular. Açılan çukurlar üç dört çadırı içine alabilecek büyüklükteydi. Çadırların beyazını parçaladı şarapneller. Uçaklar yönünü Kepir'e doğru çevirdiler. Yaylacıların çoğu göçmüş, birkaç oba kalmıştı. Harami deresinin yüksek-lerindeki Çat yaylasına bıraktılar kara bombaları. Ortalıkta gerilla falan yoktu. Erkekler ağırlık oluşturan eşyaları Ovacık'a indirmişti. Kadınlar ve çocuklar habersizdiler. Peş peşe gelen bombalar bir çadıra isabet etti. Çığlıklar Harami'nin döşünü on kat daha derinleştirdi. Koyaklar çocuk avazlarıyla doldu. Kurtlar süklüm püklüm vadiyi seyrediyordu. Dağ keçileri ön ayağını yere vuruyordu. Her vuruşta kin yayılıyordu, çakmak çakmak bakan gözlerine. Yılanlar uykularından irkilip kan kokularına yayılıyordu. Çadırları bırakıp kaçtılar kayalıklara doğru. Yaralılar tozun, kokunun, ölümün içinde cebelleşiyorlardı.

On yedisinde bir dağ çiçeğinin gözlerine sarı kokular akmıştı. Zülüfleri tutuşmuş, iniltileri derinleşmişti. Dağ yabanileri zulmün iğrençliğine lanet okuyorlardı. Yarım saat içinde sortiler son buldu. Uçaklar göğün mavi duruluğunu terk edip gittiler. Güneş aylak aylak bakıyordu. On yedisindeki dağ çiçeği ağır yaralıydı. Kızın annesi koca koca feryatlar içindeydi. Çemişgezek köylerinden yaylaya gelenler acılı dönüyorlardı. Kızı Ovacık'a yetiştiremediler. Olay, önce ova köylerine, oradan da uzaklara ulaştı. Kürdistan'ın bombalanan, yakı-

lan toprağının gönenci sınırsızdı. "Toprak yakılarak yok edilebilir mi?" diye haykırıyordu dünya güzeli Kawa. Botanik, arkeoloji ilminin ateşten dili yutuyordu yasalarını. Munzur'un doruklarına kazan, ormanlara yangın bombaları iniyordu. Nenikan civarı tutuşturulmuş yanıyordu. Ormanın döşünden kopan kara kara bulutlar, Torunona vadisinin üstüne çöküyordu baştan başa. Havadaki is ve yanık kokusu yelesini Munzur dağlarına veriyordu. Yeşil, sarı, turuncu, mor renkler, kül yığını oluveriyordu. Ormanı terk edenedeneydi. Ateşin sesinden ilk kaçan koca göbekli ihtiyar ayıydı. Genç ayılar onu takip ediyordu. Yıllanmış inine düşen yangınlara dönüp baktı bir tepeden. Üç metre uzağa vırık attı kıçından. Öfkesini boğamadı koca oğlan. Toprağı savurdu pençeleriyle. Başını yerlere sürdü. "Ayının çocukları, hepinizin canı cehenneme," diye küfürler ediyordu, yangını doğuran kara ellere. Yılanlar korkunç kamçı çığlıkları içinde kaçışıyorlardı. Kaplumbağalar yangının akan sesine kaptırıyordu hızını. Yabani sürüngenlerin çığlıkları, Sultanbaba dağının topu gibi gürlüyordu yıldızların döşünde.

Yaşlı bir adam ak sakalını öpüp öpüp ağlıyordu. Göğsündeki ak kılların kökü tutuşmuş yanıyordu. Kudretine, bereketine engerek ağuları akıyordu. "Ya Ali senin ayağına geldik. Bize yine o günleri gösterme. Öptüğümüz cesetlerin kokusunu unutmadık daha. Bu zulmün hep bize mi? Ateşin bizi yakarak mı yaşayacak?" Yakarışlarını, ak sakalından, yerdeki karıncadan, gözlerindeki yaştan başka duyan olmadı. Ali çoktan yenilmişti, yaşamın ölüm denilen karşıtına. Yaşlı için umut hâlâ gökyüzünün mavisindeydi. "İnsan ki kendi gücünü bir bilinmez hayalete yüklüyor, o insan yanıp yanıp kül olsa da azdır" diyordu ateş tanrısı. "Ateşi ben yaratmadım. Ben de sizin gibi bir insan elinin becerilerinden, onun zihninin tohumundan doğdum. Beni yaratanlar, şimdi benim kölelerim. Benim hükümranlığım, kölelerimin karanlık zihinleri üzerine kuruludur" diyordu.

Şafak çadırlarının kızını Ovacık'a indirdiler. Köylüler kaygılı, öfkeli ve çekingendiler. Yeşilyazı karakolunun basılması bahane edilerek, yirmi araç ateşe verildi askerlerce. Savaş durumu, kendi yakıcılığını ilk kez böylesine toplumsal kılıyordu. Aynı günlerde Ovacık'ın

Karataş köyü askerlerce bombalanıyordu. Sabahın güneşine değmişti havan toplarının sesi. Apaçık bir katliam girişimiydi bu. Bombalamada bir kız çocuğu ölüyor, birkaç çocuk da yaralanıyordu. "Teröristler vardı köyde" hikayesine kendileri de inanmıyordu.

Qume, kızgın akkorun nar kızılını gözlerine emzirmişti. Avurtlarının karasına koca kazan bombaları inmiş gibiydi. Onlarca küfürü saydı peş peşe. Karataş'ın yaralıları, hastaneye getirilmişti. Kalabalık, kahvelerin, dükkanların önüne ilişmişti. Elindeki sopanın yanına yaslandı. Bakışlarını yerden kaldırdı. Kalabalığın içinde olanlar Qume'den saklıyorlardı gözlerini.

"Siz susun, soyunuza köpek tükürsün. Siz öyle durun korkak kediler gibi. Daha çok ananızın ocağına kar yağdırırlar. Yarın hepinizin üzerine ateş döküp yakarlar."

Hiç kimseden bir ses çıkmadı. Qume bakışlarını gezdirdi yüzlerde.

"Yarın hepinizin evini başınıza yıkacaklar. Daha susun. De gidin kancıklık yapın." deyip yürüdü hastaneye. Yaralıların durumunu sordu. Halkın kabaran öfkesine hiçbir polis ilişmiyordu o gün. Sokakta görünen yoktu. Qume genç biriyle çıktı hastaneden.

"Bu milletin eşekliği tuttu mu, yer yerinden oynasa çenesi açılmaz. Ondan sonra çenesini açmak için, yetmiş milleti zehirleyen ağular içireceksin ki kendisine gelsin."

"Ne yapsın millet Qume. Herkesin umudu gençlerdeydi, onlar da birbirine giriyor."

Qume'nin gözleri mağmurlaştı. Kızgınlığına şeftali moru aktı.

"Yine bu millettir yapan. Kancık soyundan olanların işidir. Onlardır genci gence düşüren."

"Millet ne yapsın Qume. Bu Apocular'ın işi iş değil. Her önüne gelen köylüye yazmışlar iki buçuk milyon vergi. Vereceksin. Nasıl versin bu millet. Evine bir kod buğday alamıyan var. Zengin, fakir ayrımı da yapmıyorlar. Bir de milletin çoluk çocuğunu zorla kaçırıyorlar. Eee hadi çocuğu kaçırdınız, peki annesinin, babasının diğer çocukların ne suçu var. Adam kaçmış diye gidip adamların evini barkını yaktılar. Milleti talan ettiler."

Qume sustu. Oğlunun adı çokca geçiyordu bu zor uygulamaların-

da. Kendisine imalı bir hatırlatmaydı yapılan. Karşı yoldan geçen bir panzere ilişti gözü. Bir koca tükürüğü çaldı yere.

"Delilik yapıyorlar. Millet istese onu düzeltir. Herkes kancık gibi kuyruk sallıyor. Yüzüne susuyorlar, arkasına konuşuyorlar. Örgütü götürüp örgütün ocağına dikiyorlar. Ben dedim, bu deliliktir. Bu millet tükürür size. Sizi tükürükle boğar. Çattım onlara. Herkes böyle yapsaydı, onlar da adam olurdu."

"Doğru dersin de, millet korkuyor Qume. Kimseyle konuşulmuyor ki. Kiminle konuşsan elini kolunu bağlayıp götürüyorlar. Ben taa gidip Doktor Baran'la görüştüm. Kalkmış bana diyor, 'Heval bizim zorunlu vergilendirmemiz yok diyor.' Yavu dedim Heval böyle olur mu? Ben sana köylülere dağıtılan yüz tane makbuz toplarım. İki buçuk milyondan yazılmış herkese. Üstelik bir sürü tehdit; vermezseniz evinizi yakarız. Üstelik yanımda gelen bir köylünün yanında kendisine gönderilen makbuz var, korkusundan çıkarmıyor. Ayrılıp gelmişiz yolda bana söylüyor. Dedim 'Allah senin belanı versin. Siz böyle pısırık oldukça daha çok sizin başınıza binerler'. Millet korkmuş, ne yapsın."

Qume, 'haklısın' dercesine sustu. Gelişmelerin densizliğine küfretti içinden. Ovacık'ın içine yeni bir haber daha yayılmıştı. "Çemişgezek şafaklılarından olan Doğan köylüsü Düzi ile iki kızı PKK'lılarca öldürülmüş" deniliyordu. Haber her yana yayıldı. Neden öldürülmüşler, sorusuna çeşitli cevaplar veriliyordu.

"Partizancı oldukları için öldürülmüşler."

"Partizancı oğlu zorla kaçırılmış, o da ellerinden kaçmış, gidip babasıyla iki kız kardeşini öldürmüşler."

"Yirmi milyon para istemişler, onlar da vermemiş. O yüzden öldürülmüşler."

"PKK'da bulunan aynı köylü biri yapmış, aileler arasındaki çekişmeler yüzünden öldürmüşler."

Düzi'yi ve ailesini iyi tanıyordu Ovacıklılar. Daha birkaç gün önce inmişti Kızılçayır'ın yaylalarından. Halkına dost bir aileydi. Bu yüzden, kimse "ihbarcı olabilirler" ihtimali bile vermiyordu. Hiç kimse bu olayın adını duymak bile istemiyordu.

Henüz baharında iki kızın vurulmasına haklı, yergili eleştiriler gönderiliyordu. Partizan güçlerle, ulusalcılar arasında çatışmaya ramak kalan tartışmaların olduğu yayılmıştı.

"Yine onların hayrıdır, yoksa milleti mahveder bunlar" diyordu kimi köylüler.

"Partizancılara yardım etmek gerek, onlar olmasa işimiz kötüdür." diyordu kimileri.

Devlet, partizancı kitleyi kazanma amaçları güdüyordu. "Biz partizancılara birşey demiyoruz, onlar sizin çocuklarınız. Biz Apocuların peşindeyiz," diyordu. Telsiz frekanslarından kışkırtmalar yapıyorlardı. Sık sık, örgütler arasına çatışma çıkmış haberleri yayılıyordu. Sürmeli ajanlarını harekete geçirmiş, maksatlı yalan haberler yayıyorlardı.

Ovacık tabur komutanı, göbeğini sıvazlıyarak dolaşıyor, geğirtileriyle odayı dolduruyordu. Ağzındaki sakız iyice gevşemiş, çenesi önüne düşmüştü. Yıllardır başarılamayan devrimci örgütler arası çatışma durumu tavına gelmişti. Bütün istihbarat birimleri bu işin üzerinde yoğunlaşmıştı. Tarafları kışkırtmak için merkezi planlar hazırlanıp, uygulamaya sokuluyordu. Karakola uğrayan her köylü, karşı taraf aleyhine dolduruluyordu. Köylerin genel siyasal tarafgirliği biliniyor, buna göre uygulama yapılıyordu. Köylüler genelde sessiz kalıyor, dinleyip dinleyip çıkıyorlardı dışarı. Kafalarına takılan sorularla uzun süre uğraşıyorlardı.

Uzun dönem devletin çok çeşitli uygulamalarına karşı direnen köylüler, devrimci ulusalcıların yönelimleri karşısında şaşkın, çaresiz ve tedirgindiler. Düşman diye bildikleri güç karşısında ter dökmek, kan vermek, zorlarına gitmiyordu. Ama dost güçler karşısında durum çok daha karmaşıktı.

Işıkvuran'dan Kızılçayır'a geçen bir partizan gerilla birliğinin olduğu eve toplandı köylüler.

"Ne yapacağız, ne diyorsunuz kivra?" dedi, yaşı başı çok dert görmüş Alkış Amca. Herkesin gözlerinde derin dürtüler vardı. Partizancılık artmıştı. Baskının geldiği yana karşı korunma güdüleri köylüleri faydacı kılıyordu. Kimi yerlerde, kimi dönem bu faydacılık, devri-

min genel çıkarları için tehlikeli boyutlara varıyordu. Partizan birliklerin yoğun siyasal sorunlarından ilki durumuna gelmişti bu gelişmeler. Hemen hemen her gün saatleri bulan konuşmalar yapılıyordu köylülere.

"Ne yapacağımız açık amca. Biz hâlâ dost bir örgüt olarak bakıyoruz. Ama yönelimleri gün geçtikçe kötüye gidiyor. Bu aşamada en etkili güç kitlelerin devrimci eleştirel gücüdür. Dost bir örgüte geri adım attırmanın yolu bundan geçer."

Reha'nın konuşmasına ilgili bir yaklaşım vardı. Doğru ama yapılması zor şeyler söylüyordu. Ulusalcı taraftarı ev sahibi Mert, Reha'dan duyduğu sözlere seviniyordu. "İyi bir yaklaşım, iyi konuşuyor" diye geçirdi aklından.

"Düşmanın özellikle izlediği ve gerçekleşmesi için özel çaba harcadığı bir çatışma ortamına girmek istemiyoruz. Partimizin bu konuda uyarıları, eleştirel yaklaşımları oldu, oluyor, olacak. Şunu özellikle bilmek gerekir ki, kitlelerin gücü belirleyicidir. Halkımız eleştirmekten korkuyor."

"Konuşamıyorsun bıra. Konuşsan ne olacak belli değil." deyip söze girdi, Turo.

"Konuşmak gerekir. Her konuşanı öldüremezler ya. Düşünün ki şu an burada bulunan sizler, yine böyle topluca bir eleştiri ortamı oluştursanız, her köyde bunun gibi bir eleştiri sofrası kursanız, etkili olur."

"Ne öldüremez kirvem? Ahan diye Düjigilin durumu ortada. O adamın, o gencecik kınasız kızların ne suçu var."

"Bu pratik, en uç bir yönelim durumu. Ama hâlâ yapılması gereken eleştirel baskılamalardır. Bu pratiği peş peşe deniyemezler. Denerlerse halk tam bir karşı durum alır. Ki o pozisyonda silahlı bir karşı duruş da haklı olur."

Mert, sessizce dinliyordu. Konuşma hoşuna gidiyordu. Köylülerin silahlı yönelim istemini yeriyor, soruna tutarlı ve soğukkanlı yaklaşıyordu. Konuşmanın ara boşluğuna girdi.

"Kivram doğru söylüyor. Kivram gibi düşünenler olursa çatışma engellenir. Aceleci davranmamak gerek. Ben kaç yıldır Apo'cuyum

kivram. Geçen gün Işıkvuran'da kaçırılanlardan biri de benim yeğenimdi. Ben gittim peşinden. Kuryeleri buldum. 'Beni Doktor Baran'a götürün' dedim. 'Eleştirilerim var. Böyle olmaz.' dedim. Ertelemeye çalıştılar. Eleştiri getiren taraftarları ihanetçi değerlendiriyorlar. 'Eleştirme' dediler bana. Şaşırdım. Dedim, 'O zaman kendilerine söyleyin ben o ihaneti çoktan yaptım'. 'Ben çoktan eleştirmeye başladım' dedim bırakıp geldim. Sözde buraya gelecekler, burda konuşacağız."

Köylülerin uç tepkileri törpülenmeye çalışıldı. "Bize silah verin, savaşacağız" diyen köylülere karşı sert eleştiriler yürüttü Reha. Eleştiri cesaretini kamçılayan duyarlılıkları körüklemeye çalıştı. Birliğin siyasi sorumlusu Orhan, köylülerin dilinden konuşmayı iyi beceren, hızlı ve etkili propaganda yetilerinden dolayı, köylülerle konuşmayı Reha'ya bırakmıştı. Partinin siyasal ve ideolojik yaklaşımlarını aynı cepheden yorumladıkları için, içi rahattı. Birlikte yerel faaliyetten sorumlu Boran da vardı.,

Konuşma siyasal propagandadan sohbete kaymıştı, yemek faslı ile birlikte; "Kivram Reha nerde şimdi?" dedi Mert.

"Hayrola Reha'yla bir işin mi var?" diye yanıtladı Reha.

"Yok, ama böylesi ortamlarda o da buralarda olsaydı iyi olurdu. Kendisiyle daha önce karşılaştım. Böylesi kritik durumlarda, onun gibi arkadaşların, sizin gibi arkadaşların olması iyidir."

"Bu kişilerin sorunu değil kivram. Bu partinin yaklaşımıdır. Kişiler sadece onu daha iyi ifade edebilir, ya da daha az ifade edebilir."

"Olsun kivram. Sen burdasın. Ani bir durum oldu. O anki tavır önemlidir. Şurdaki milleti belli bir yerde tutmakta da kişiler önemlidir."

"Elbetteki kişilerin belli bir önemi olur, ama, genel bir politik tavırda bu tamamen parti sorunudur. Parti eğer önümüze bu politik yaklaşımı değil de, 'çatışın' talimatını koysaydı, biz şu an laf etmez, kurşun sıkardık ulusalcılara. Mesela ulusalcılar bugünkü yönelimini merkezi olarak engelleseler, MK'sından ya da başkanından bir talimat gönderseler, sıkı mı burada bir Delil, bir Baran, bir Ekrem, bir Koçero kalkıp halka ve devrimcilere kurşun sıksın."

"Doğrudur, ama kivram, partinin merkezi bir yönelimi yok, parti bu uygulamalardan habersizdir. Yoksa buna izin vermez." dedi Mert. Orhan Reha'nın konuşmalarını güçlendiren ve destekleyen konuşmalar yaptı peşinden. Boran, yanında Reha'ya fısıldadı.

"Kendinin Reha olduğunu söyle, ayıp olur."

"Söyleyeceğim."

Konuşmanın sohbet arasında Reha'nın kendisi olduğunu belirtti Reha. Mert, Reha'yı tanıyamamanın utangaçlığı içindeydi.

"Yavu kivram çok değişmişsin. Gerçekten mi sensin?"

"Nasıl değişmişim kirve."

"Ne bileyim yavu. Çok ihtiyarlamışsın. O zaman sakallı da değildin. Adam bu kadar erken ihtiyarlar mı kirvem."

"Önemli olan kafanın genç kalmasıdır kivram. Ee tabii dağlarda esintiler serttir. Dağ havası hem yeniler, hem yener."

Sohbet daha da koyulaştı. Mert daha rahat konuşmaya başladı. Reha'nın yakın çevresinden bildiklerini anlattı Reha'ya. Çatışma ortamına girilmemesi için özel önlemler belirtti Reha'ya. Grup çıkarken Reha'yı geri çekip bir kez daha uyardı. "Aman aman düşmanı sevindirmeyin." oldu son sözü.

Grup koyu karanlığa serpişen yıldız tarlasının altında tek sıra girdi yola. Mert evin karanlık köşesine doğru gitti. Evin duvarına şorul şorul bıraktı sidiğini. Bağladığı köpeğin iplerini açtı. Köpeğin hiddetine ince küfürler yolladı. "Bu bizimkiler de iyice şaşırdı. Bu adamların düşündüklerine bak, bir de onlara. Başkanın haberi olsa bunları bir güzel adam kılığına sokar. Vay be Reha. Nasıl tanımadım yavu. Ayıp oldu. Yörenin adamı başka. Ne de olsa aynı aşiretin tohumundanız. İyi adam. İnşallah bir şey olmaz kendisine." Karanlığa üfledi birinci sigarasının dumanlarını. Evin yoksul dökünüsüne döndü.

Her gün yeni bir söylenti dolanıyordu köyleri. Devrim dalgası kendi cephesinden esen fırtınaların dalga kıranında inciyordu. Köylüler gençlerini dağ yolundan Erzincan'a oradan da büyük şehirlere kaçırıyordu. Yol kesme eylemini yoğunlaştıran ulusalcılar, arabalarda buldukları gençleri zorunlu askerlik yasası çerçevesinde yanlarına alıp gidiyorlardı. Ulusalcıların uğradığı köylerde hemen hemen hiç genç yoktu.

***

İkinci bölge güçlerinin barınak faaliyetçileri dışındaki tüm gücü Göldere vadisine gelmişti. Birinci bölgenin güçleri de oradaydı. Merkezi yürütme ve öteki alt yönetici organ toplantıları yapılıyordu. Reha, Orhan bir birlikle geçici bir istihbarat ve keşif faaliyetine gönderilmişti. Moza'nın ve Yılo'nın komutanlık, Çakıroğlu'nun siyasi komiserlik yaptığı bir birlik Erzincan köylerindeki koruculara yönelik eylem için Erzincan bölgesine geçti. Mişel geniş bir birliğe eğitim yaptırıyordu.

Son bombalamalardan sonra, hiçbir yaylacı kalmamıştı dağda. Sessizlik ve sukûnet kurulmuştu dağlara. Kazan bombalarının açtığı büyük çukurlar o dehşeti hâlâ yaşatıyordu sanki.

Bilinen birçok siyasi sima toplantılar nedeniyle bir aradaydılar. Meral kendi kozikini (Kozik: taşlarla çevrilmiş, üstü kapalı küçük yatma yerleri) oturabilir durumda yapmıştı. Toplantı aralarında Meral'in yanına toplanan siyaset yönlendiricileri sohbetleri koyulaştırıyorlardı. Erdinç, Meral'in daimi konuğuydu. Fikirler alınıyor, günlük sohbetler yapılıyordu. Partinin yönelimine dair alt düzen değerlendirmeler dinleniyordu. Sohbetleri, konuşmaları kaygılı yaklaşımlarla izleyen gözler dolanıyordu ortalıkta.

Eylül'ün hazan vaktine kurulmuştu zaman. Bölgede siyaset karmaşıktı. O gün sabah köyden dönen birimde garipsenecek bir suskunluk vardı. Aydınlıkla birlikte 'kalk' çağrıları yapıldı. Meral, bu suskunluktan hoşlanmadı. Saban sabah garip bir şeylerin olduğunu sezdi. Kahvaltı sukûnet içinde yapıldı. Nâzım, Erdinç başta olmak üzere kimileri kahvaltıya zoraki ilişti. Meral yemeğini yiyip kenardan sigarasını tüttürüyordu. Erdinç usulca yanına yanaştı.

"Biraz dolaşalım mı?" dedi.

Meral'in şüphesi iyice artıyordu.

"Tabii" dedi Meral.

"Kavgamızın bize kazandırdığı en büyük değerlerden biri, gelişmeleri mantıklı ve serinkanlılıkla karşılama yetisidir. Öncelikle bunu akıldan çıkarmamak gerek."

"Ne oldu yoldaş, meseleye gelir misin?" dedi Meral.

"Köyden gelen yoldaşların köylülerden duyduğu bir haber var. PKK'lilerin bizden dört kişiyi öldürdükleri söyleniyor. Saldırıya uğrayan birlik Reha'nın birliğiymiş. Orhan ve Reha'nın öldürülenler içinde olduğu söyleniyor."

Meral sustu. Konuşması gırtlağına kadar geldi, kaldı. Ondan sonraki konuşmaları duydu ama anlayamadı. Sessizce yürüyüp koziğine gitti. Erdinç onu rahat bırakmayı tercih etti. Duygu yoğunluğu içindeydi. Hemen o sabah köye inen birimle Ezgela da gitti. Olayın doğruluk durumu araştırılacaktı. Kamp yerine buruk bir sessizlik çökmüştü. Birçok kere ölüm haberleri gelmişti ansızın. Ama bu kez durum çok daha farklıydı. Bu kez tehdit oluşturan, kurşun sıktı denilen daimi ve azılı beyaz düşman değildi. Dost görülen bir örgütün işi böylesine uç noktaya vardırması kimseye kabul edilebilir gelmiyordu. Kamp yeri yorgun ve endişeliydi. . Nâzım, Erdinç, Zeynep ve daha birkaçı Meral'in kozikini boş bırakmıyorlardı.

Vadinin her iki yanı dik yükseltilerle çevriliydi. Ayvaz tarlasına doğru yükselen patika, oradan üç ayrı yöne ayrışıyordu. Zine gediği Erzincan'a yol veriyordu. Doğuya doğru giden vadi Hüseyinağa gölünün muhteşem arazisine, oradan Birman'a, Pülümür'e uzanıyordu. Ayvaz tarlasından güneye dönen vadi, Işıkvuran'a doğru gidiyordu. Vadinin Mercan'a doğru giden eğimine takılmıştı gözler. Köyden gelecek birimin getireceği haberler bekleniyordu. Gölgeler vadiyi ince bir çarşaf gibi örttüğünde hâlâ gelen olmamıştı. Karanlık öncesi görüş mesafesi iyice tarandı. Gözlerin derinliğine ilişen herhangi bir insan silüeti olmadı. Kamp yerinde nöbetçi durumu olası bir saldırıya karşı düzenlenmişti. Aynı savaş taktikleriyle savaşan, aynı gözenin suyundan beslenen, aynı patikadan yürüyen güçlerin birbirine karşı savaşları tehlikeli ve bedeli ağırdı. "Kurdun yolunu en iyi bilen kurttur," diyordu yaşlı bir köylü. Bu durumda herkesin çok zarar göreceğini, 'azdan az, çoktan çok öleceğini' belirtiyordu. Haberler birbirine karışıyor, doğru yanlışla aynılaşıyordu.

O gece, hüzünlü yıldız vaktine düşmüştü bilinçleri. Savaşçılar

silahlarının namlusuna garipseyen gözlerle bakıyorlardı. Yönlendirme misyonu taşıyanlar, akıl ermez bu deliliğin sorumluluğunu tartışıyorlardı.

Gece yarısı keskin bir'kamo' çekti nöbetçi. Vadinin Mercan istikametine bakan nöbetçiden geliyordu bu ses. Bir an irkildi yerinden yarı uykulu sesler. "Mayım ma partizan" sesleriyle birlikte fırladı kozikten Meral. Nâzım, Erdinç, Bijek, Zeynep ve diğer uyanıklar da dışardaydı. İlk yetişen öncüye sorular yönelmeden, o konuşmaya başladı.

"Vurulanlar bizimkiler değilmiş. Hozat'ta altı tane TDKP'liyi öldürmüş PKK'lılar."

Haber herkesin gözlerine çeşitli renkte duygular yaydı. Neye sevinilecek, neye üzülünecekti. "Bizimkiler değilmiş." sözü büyük bir sevinç dalgası yaratmıştı ama, hemen peşinden gelen habere ne denilecekti ya. "Bizim yoldaşlar değilmiş, ama bizim devrimcilermiş." mi? denilecekti.

"Nasıl ve neden olmuş?" dedi Nâzım.

"Hiçbir nedeninin olduğu söylenmiyor. Olaydan sonra, 'bir kontra grubunu imha ettik' demiş PKK'liler. Anlatımlara göre, aynı ormanda konaklıyorlarmış. Gelip, "Bizimle kampa geleceksiniz" demişler. Onlar da "Şimdi gelemeyiz, ne diye geleceğiz?" demişler. O ara taramışlar. Onlar çay içiyormuş. Hepsi o anda düşmüşler. Bir kişi yaralı olarak kurtulmuş. İki kişiyi de yanlarına almışlar."

"Ne yapmaya çalışıyor bunlar. Böylesine pervasızlık neyin nesi? İşi iyice çığrından çıkarıyorlar. Onulmaz yaralar açılacak halkın devrimci değerlerinde. Bu gidişatı durdurmak gerekir." dedi Bijek.

"Vurulanların kim olduğu biliniyor mu?"

"Biri kısa bir süre önce aşağı köyde görüştüğümüz Engin'miş."

Vadinin gözelerinde duru akarlar raks ediyordu. Cevizliğin yanıbaşında küçük çığlıklarla seyiren duruluk, iki yüz metre aşağıda çağıltılara dönüşüyordu. Kuyruğu kesik sarı sincap ceviz tarlasına dalan köylülere kızıyordu. Yıllanmışhan yıkıntısının kaybolan harebesinin yanına zulalanmış genç bir partizan, nöbet saatini hasretli tür-

küler sarmıştı. Bir hafta önce Aliboğaz'daki çatışmada bir assubayın cesedi üzerinden kaldırılan G-3 tüfeğinin namlusuna Sebil babanın yelini emziriyordu. Partizan güçlerin sayı yoğunluğuna göre edilgin bir askeri pratik süreci yaşanmıştı konferanstan bu yana. Toplantılar hızlandırıldı. Maraş'a gönderilen Aydın partiyle ilişkiyi koparmış, uzun süre kendisinden haber alınamamıştı. Sonradan yurtdışına İsviçre'ye çıktığı öğrenilmişti. Partizanlar, "Aydın, partiyle ilişki kurabilmek için İsviçre'ye gitmiş" deyip espri yapıyorlardı. Maraş'a gönderilecek gücün gönderilmesinden vazgeçilmişti. İkinci bölgeye bağlı olarak mıntıka faaliyeti olarak yürütüleceği düşünülen güney faaliyetine, siyasi komiser olarak atanan Mehmet Koç, bunun bilinçli bir saf dışı bırakma olduğu, maksatlı siyasi içerik taşıdığı ve hukuka aykırı olduğu için disiplini tanımamış, göreve gitmemişti. Yeni bir atama yapılmamıştı.

Askeri komisyon, siyasi büro eleştiri ve yönelim yüklü çokça yazıyı, gelişen yeni durumları değerlendirdi. Sert tartışmalar, belirgin karşıtlıklar yaşandı. Eski düzenlemelere, Maraş'a gitmesi gereken gücün düzenlemesi eklendi. Çakıroğlu ikinci bölgeye siyasi komiser yardımcısı olarak verildi. Yılo, Selim, Orhan birinci bölgede konumlandırıldılar.

Sonbahar meşe uçlarına şeftali sarısıyla geliyordu. Yel akarları kızılca bir ateşin titrekliğini veriyordu yapraklara. Ormanın sukûneti ilk kez kuşların değişen çığlıklarına aralıyordu kapıyı. Cennetini sıkı sıkıya korumaya çalışıyordu tüm yabaniler. Doğa kendi keskin yasaları üzerine kuruyordu saltanatını.

Ormanın en hareketli işçileri karıncalardı.

Kolektivitenin en yüksek seviyesine erişiyordu göznuru. Uzun meşe köklerine yığılmış koca koca yığınakların yaratıcılarıydı bunlar. Kimse, bu olağanüstü gelişmenin sırrına eremiyordu. Bir partizanın kütüklüğünü alt ucundan öpecek yükseltideydi. O küçük yaratıkların becerilerine şaşkın bakışlar gönderiyordu partizan.

"İşte devrim böylesi küçük birikimlerin bir araya gelmesiyle ko-

ca bir hayret anıtı olacaktı. Küçük küçük insanlar, bugün inanılmaz gibi görünen büyük yıkımı ve büyük inşayı gerçekleştirecektir."

Orhan, sesin geldiği yere çevirdi başını. Çiçek renginde bir gülüşle karşıladı söylenilenleri. Partizan devam etti;

"Şuna bak Orhan yoldaş. Gerçekten harika bir olay. Şu küçük yaratıklar, nasıl becerikliymiş, şu koca dağ yıkıntılarını oluşturmuşlar."

"Evet iyi bir örnek. Yaratıcı gücü elinde bulunduranlar işçilerdir, emekçilerdir. Bu karıncalar, emeğin iyi birer temsilidir. Devrim çok daha büyük bir dağdır. Bir dağı yıkmak, bir dağı yeniden kurmaktır onun faaliyetine girişmek. Çin'deki 'İhtiyar Budala' masalında olduğu gibi." diye yanıtladı Orhan.

"İşimiz oldukça zor."

"Evet. Ama karıncaların işi bizimkinden daha zor. Üstelik o küçük yaratıklarda akciğer solunumu da yok."

"Onun alâkası nedir?"

"Alâkası şudur. Biz bin çeşit çiçeğin tadını soluyan ciğere, karanlıkları ışıl ışıl yaran koca yüreklere, her şeyden önemlisi de bütün bu organları yönlendiren en gelişmiş organa, düşünce üreten madde olan beyine sahibiz. İnsanların, hele de komünist insanların yaratıcılığı, tüm yaratıcılıkların en nitel olanıdır. Bu yüzdendir ki insanlığa hizmet edebilecek tek ideolojidir komünizm." diye devam etti Orhan.

Elli metre kadar ötede oturan birlik üyeleri, öğlen çayının keyfini yudumluyordu. Küçük radyonun hoparlöründeki haberin üzerine yığıldılar aniden. Haberde ulusalcıların Hozat'ta bir sol örgütten altı kişiyi öldürdüğü söyleniyordu. Cevapsız sorular, anlamsız bakışlar dolandı gözleri. Hangi sol örgüt olduğu belirtilmiyordu haberde.

"Büyük ihtimal bizimkilerdir." dedi Reha.

İstenen sorulara kimse tam cevap veremiyordu. Yasak mıntıkanın, kalan aşiretlerini çevreleyen dağınık eksenine bir bilinmezlik çökmüştü. Akşama Kavak mezrasına uğradılar. Kalan aşiretinin dedesi Koca Sori'nin türbesi güneybatıya düşen gediğin üzerine kurulmuştu. Güneyin derinliklerinde Axponos vadisine çevirmişti yüzünü. Bo-

dik, ayaklarının altında güney yamaca iliştirilmişti. Çambulak karakolunun tepecileri süngülerini parıldatıyordu. Koca Sori türbesinin sağından güney batıya süzülüp giden ince patika dik yamaçların tek geçidiydi. Seyit Rıza'nın köyüne iki ya da üç saatti burası. Melankolik bir ezgi dolanıyordu, Axponos vadisinin koyaklarını. Birman'dan, Yalman'dan, Çambulak'tan gelen dere yatakları vadinin yakın girişinde birleşiyordu. Bodik mezrası Dersim Zazalarının, başta da Kalan'ların seceresini bir sır gibi saklıyordu. Dersim sancağını tanıyan krallıkların mühürleriyle verdikleri onaydı bu. Asker vermez, vergi vermez durumdaydı. Tarihin gizemli kalan hazinesinde güneş renginde sırlar vardır. Ermenilerle, Zaza Kürtlerinin asırlarca el ele, iç içe birlikte yaşamasına şahitlik ediyordu, Koca Sultan Baba Dağı, engin Axponos vadisi, Kalanların dedesi Koca Sori.

"Bu toprak on çeşit çiçeği bir arada büyütme kudretine sahiptir. Şimdi üç dost el yanyana, aynı dala tutunamıyor. Ayıp size. Bir de yoksulun kurşun eriten acılarına çare olacaksınız." diye söylendi Koca Sori dede. Axponos vadisine, Laç mağarasının kükreyişi doldu.

"Yaralarımı yeniden yeniden kanatmayın. Bir tek çığlığım, göğü yetmiş kat yaratacak güçtedir. Yerin derinliklerine akan kasırgalar, rengini benim döşüme dökülen kandan alır. Çıplak çocukların şarapnel ağrılarına tutunmuş küçük yürekleri, büyümüyor artık. Eyy Koca Sori; söyle onlara. Çığlığımı ilet onlara. Artık uslanmalı şu deli rüzgarlar. Artık dinlesinler dağı taşı, kökü su görmemiş yıldızları dinlesinler."

Kavak mezrasında, Ovacık'tan gelenlerden öğrendiler vurulanların TDKP'li olduğunu. Dersim otuz sekiz isyanı öncesi, aşiret çatışmalarında silah kuşanmış, aç karnını vurduğu askerlerin kumanyalarıyla doyurmuş Boro Dursun'u dinlediler. Yaşının eskimiş yıllarına rağmen upuzun boyu ile dimdik duruyordu. Ciğerlerini söküp çıkaracakmış gibi çekiyordu tütünü. Ellerinde ve çenesinde aynı ritimde, hafif titremeler vardı. Şapkasını alttan, üstten kara puşilerle sarmıştı. İnce yüz çehresi, kemiklerini aşikar ediyordu tümüyle. Son gelişen siyasal vuruşmalar karşısında duygulu bir hal kazanmıştı. Savaş bil-

gisi, atış gücü övünç verici gerilimler büründürmüştü, kalın ak kaşlarının çukuruna yerleşen ihtiyar pencerelere.

"Efendime söyliyem birayem; biz çok acı gördük. Çok hareketli günler yaşadık. Elimize mavzeri alınca, bizden üst kimse yok diyorduk. Vurduğumuz, talan ettiğimiz mazlumların ahı az değildir. Efendime söyliyem birayem. Kendi kendimize azgındık, sınır tanımazdık. Sonra ne oldu? Efendime söyliyem birayem. Sonra asker girdi köylelere. Yaktı yıktı. Silahı bırakmayın dedik. Önce işimiz kolay sandık. De, nereden kolay olacak. Koca bir dügelin ordusu geldi üzerimize."

Sigarasından zıkkım karası bir yudum daha çekti. Axponos vadisine dolan bir günlük rüzgarın yoğunluğundaydı. Duman içinde kayboldu adam. Partizanlardan Genco, adamın iri kulaklarına dikmişti gözlerini. Dumanın nasıl kaybolduğunu merak ediyordu. "Bu adamlar kara katır osuruğu gibi savurur dumanı. Ağzından çeker kulağından verirler." diyen başka bir köylünün söyledikleri geliyordu aklına. Dumanın kulaklarından çıkacağına kendisi de inanmıyordu ama yine de gözleri oraya takılmıştı. Adam dumanı çıkarmayı beklemeden konuşmaya devam etti.

"Efendime söyliyem bırayem. Eşek gibi birbirimize girmeseydik, askere karşı çalışan silahımız daha fazla olurdu. Bir baktık yanımızda çok az insan kalmış. O durumda bile hâlâ aşiret kini devam ediyordu. Bizim ileri gelenlerimiz Seyit Rıza'yla barışmaya yanaşmadılar. Efendime söyliyem bırayem, en büyük eşeklik bütün dünyanın yükünü yalnız başına yüklenmeye çalışmaktır."

Partizanlar sessizce dinliyordu. "Bu halkın fikir deryasına erişen insan tez olgunlaşır, tez gelişir." diyen öğretmen bilinçli bir aydının söylemini hatırlıyordu Reha. Acı masallar dinlemek, onun en büyük tutkusuydu. Çocukluk ninnileri tadındaydı hepsi. Her söylemde derin siyasi içerikler saklıydı.

Orhan da adamdan geri kalmayacak şekilde çekiyordu tütün dumanını. Sigaradan ayrılan ağzına Koca Sori yelini dolduruyor, dumanı derinliklere doğru iyice bastırıyor, sonra soba borusu şekline getir-

diği dudaklarından odanın orta yerine doğru şahmaran avazı gibi üflüyordu. Bakışları adamın tümcelerinde gezinirken sağ eli yine alnının üzerine uzanan zülüflerine kayıyordu. İşaret parmağına doladığı ince bir zülüfü evire çevire geveliyordu. Düşünce yoğunluğunun en iyi bu şekilde oluşturuyordu.

Adam derin bir soluk daha aldı kalın tütün sarımından.

Şimdi sizin işiniz de öküzün her iki boynuzuna konan moza (Moza: Sığırları iğneleyip kaçıran bir tür büyük kara arı)nın işine benziyor. Koca öküzün boyu önümüzde yatar. Efendime söyliyem bırayem; siz birbirinizin küçük götüne sallarsınız mozayı. Bunlar ayıp şeyler. Bunlar çocuk işi bırayem. Aklı eren insan yok mudur hiç. Efendime söylim bırayem; bizim eşekliğimiz bize bindi. Etmeyin. Bu Koca Sori'yi severseniz yapmayın."

Boro Dursun beyaz bıyıklı dudaklarını sigaraya kilitledi. Tabakasını Reha'ya uzattı.

"Bana bir cıgara daha sar." dedi.

Reha, eski alışkanlığından kalan becerileriyle sarı tütünü sigara kağıdına dizdi. Adam torunundan istediği bir bardak suyu dolu dolu yudumladı. Su gırtlağının delhizlerine yetişmeden kurudu.

"Bana tasla bir su getir kadan alim."

"Bizim dedelerimizin siyaseti, sizin siyasetinizden daha nesnel, daha derin Orhan." dedi Reha.

Orhan'ın gözaltlarına, gülen ince çizgiler yayıldı. "Belki" der gibi kafasını salladı.

"Öyle olmasaydı sizin dedelerinizden alırlar mıydı bu toprakları?"

Reha'nın esprilerine gülerek cevap verdi Orhan.

"Kimlerdendir" diye sordu Boro Dursun.

"Bu yoldaş Ermeni milliyetindendir amca."

Adam hiçbir tepki göstermedi. Savaşçılardan bunu bilmeyenler vardı. Gözlerine garip bakışlar yayılmıştı kimilerinin. Reha bu işin gizli tutulmaması gerektiğini düşünüyordu. Bu nedenle Ermeni asıllı yoldaşların aşikar edilmesini benimsiyordu. Bu durumun, öcüleştirilmeye çalışılan Ermeni ezilenlerin, diğer halklarla aynı olduklarını

kabul etmeyi olanaklı kılacağına inanıyordu. Söyleminin peşinden konuşmaya hazırlanıyordu ki, ihtiyar başladı.

"Ben daha önce de gördüm bırayem. Ermeniler sadece sizin içinizde yok. Bizim zamanımıza kadar birlikte yaşadık. Kardeşliğimiz derindi. Otuz sekizde asker önce onları kırdı. Aynı ateşte bizim mazlumlarımızı da yaktılar. Mazlum, dünyanın götünde de olsa aynı mazlumdur bırayem. Efendime söylim bırayemı; gençlerde de tanıdım. İnsan eğer insan olursa burnuna sıçan itin gıçına gülmez."

Reha hemen peşinden devam etti.

"Doğrudur amca. Sorun milliyet farkı değil, sorun gerçekte ezilen mazlum insandan yana olup olmama sorunudur. Örneğin Kürtlerin kodamanları yok mu, köpekleri, faşistleri yok mu?"

"Yok olur mu bırayem, it sürüsü bizim ocağımızda bir lokma kalır." dedi adam.

"Bizim kavgamız en büyük, en yıkılmaz kardeşliklerin anasıdır, amca. Bütün dünyanın ezilen yoksul insanları kardeş olmalıdır. Biz bunu bugünden başlatıyoruz. Bakın burda, Laz, Türk, Ermeni, Kürt, Zaza hep bir aradayız. Tek bir amaca ve tek bir hedefe yönelmişiz."

İhtiyar adam kafasını sallayarak onayladı. Genç partizanların gözlerindeki şaşkın bakışlar dağıldı. Köylerden çekileli henüz çok yeni olan bir partizanın gözünde Orhan'ın burnu kara sabanın elceği gibi iyice yana yamulmuş, uzamıştı. Kulakları peynir ardiyasının kapı kanatları gibi sallanıyordu. Konuşmanın sıcak atmosferinde kaybolup gitti bu görüntüler. Kısa zaman içinde bu doğallığı benimseyecekti o da.

Gece yarısı daldılar karanlığın içine. Gök mavisine yıldız tarlası düşmüştü. Çekirgelerin sesi gündüze kalmış, kurbağa dinletileri ortalığı sarmıştı. Köpek havlamaları endişeleri dürtüklüyordu.

Diğer gün haksızlığa uğrayan halkların kaderine dair konuşmalar, tartışmalar yaşandı birlikte.

"Ermeni'lere yapılan bir tarihi haksızlıktır. Bugün onu geri düzeltmenin yolu ancak her ülkede ezilenleri iktidara taşımakla olanaklıdır. Yoksa bugün Ermenilerin topraklarını onlara vermek olanaklı

değildir, çünkü artık oralar başka bir ezilen halkın üzerinde yaşadığı topraklardır. Bunun yapılması durumunda bu kez bu halka yapılan bir haksızlık olur. Toprakları özgürleştirmek ezen sınıfların iktidarına son vermek ve o toprakları bugün üzerinde yaşayan halkların kolektif malı durumuna getirmek demektir." diye başlayan Orhan'ın konuşması bir iki savaşçıyı uyutana kadar devam etti. Karşılıklı tartışmalar yaşandı. Yeni partizanlardan bazıları, Orhan'ın Ermeni haklarını, topraklarını savunacağını düşünmüş, böyle olmadığını görünce, daha bir içten duygularla dolmuşlardı. Parti politikalarının doğruluğuna olan inançları artmıştı.

Diğer gün Birman köyüne uğradılar. Kendilerine gelen not vardı orada. Duydukları haber hepsini şaşkına çevirmişti. Pülümür, Bingöl sınırlarında, PKK'lilerin, Mehmet Koçların bulunduğu kampı bastığı ve Mehmet Koç'u öldürdüğü söyleniyordu. Haberin yalan bir sansasyon olduğu ihtimalini öne aldılar. Haberin kaynağı tam olarak tespit edilememişti. Soğukkanlı ve temkinli olmaya dikkat gösterdiler. Ulusalcılarla olası bir karşılaşma durumunda, provakatif bir ortamın oluşmasını engellemek için savaşçılar şekillendirildi. Mercan vadisine doğru aynı gece harekete geçti birlik.

Söküm vakti girmişti saf düşlere. Kımıl kemirtileri düşmüştü umarların peşine. Yakamoz vakti, suskunluğuna basmıştı gülüşlerini. Kepaze ağrılar dolanıyordu Munzur suyu boylarını. Ovacık halkı o gün ilçe merkezine akın akın geliyordu. Ova köyleri kalabalığını erken saatte döktü Ovacık'a. Çevre köylerden, dağ köylerinden de akın vardı ilçe merkezine. Yüz hatları gergin, gözlerini kin ve intikam bürümüş insanlardı bunlar. Ellerinin nasırları kütük kadar ağırdı. Dılav boylarını yalayan dağ yelleri vardı birçoğunun kucağında. Haylemex sukuneti egemendi göğün mavisine. Kara kara bulutlar, sert rüzgarlarla yürüyordu. Orman yangınları laşer düzeninde ilerliyordu. Kasatura dili değmişti ak memelerine ihtiyar kadının. İlçenin girişinde hiçbir olağanüstülük yoktu. Giriş yapanlara ilişen, üst başlarını arayan, şüpheli gözlerle dolmuşların içine bakınan da yoktu. Avare avare dolaşan bir iki polis hiçbir şeye oralı olmuyordu.

Kahveler alabildiğine doluydu. Sürmeli odasının penceresinden kalabalıklaşan insanları seyrediyordu. Gözleri her günkünden daha parlak sırıtkanlıklar içindeydi. Sağ eliyle beline takılı tabancasını okşuyordu. Şapkalı köylülerin yüzlerindeki ser-sebil kılamlara ilişmeye çalışıyordu. Dünyanın düzenini o kurmuştu sanki. Eşek osuruğu kadar kıymete çekiyordu kendisini. Omuzlarını iyice gererek geriye verdi kendisini. "Her gelip gidenin elindeki poşeti bir bir aklına yazıyor bu adam. Ondaki dikkat, bizim kapıdaki kancıkta yok." diyordu Musa amca. "Tilkinin kuyruğunu koparıp bu Sürmelinin kıçına taksan, bütün tilkilerin babası olur." diyordu, dükkancı Seyfi.

Hareket dolu gençler, kamil adamlar geliyordu ilçeye. İlçeye gelen kadın sayısı azdı. İlçenin çıkışında kendisini geçen askeri konvoyun peşinden tüküre tüküre, Qume de girdi ilçeye. Kalabalık O'nun dikkatini cezbetmişti ilk etapta.

Güneşin sıcaklığı güz hüzünleri kokuyordu. Kahveleri dolduran köylüler yavaş yavaş sokağa taşıyordu. Biraz sonra koca bir karınca sürüsü bir aradaydı. Dükkancılar, kahveciler ve diğer esnafların tümü

kapılarını kilitlediler.

Sürmeli'nin odasının telefonu zangır zangır bağırdı.

"Alo Sürmeli."

"Ben emniyet müdürü, yürüyüş başladı efendim."

"Tamam, müdahale edilmesin. Binbaşının durumdan haberi var mı?"

"Var efendim."

"Ben aşağı ineceğim beni takip etsin görevliler. PKK aleyhine atılacak sloganlara eşlik edilsin."

"Tamam" deyip kapattı telefonu.

Kalabalık ulusalcıların silahlı yönelimini protesto eden sloganlar atmaya başladı. Belirlenen sloganlar, uyarıcı ve dostane içerikteydi. Kalabalık yavaş yavaş hareketlenerek devam ediyordu. Olaydan habersiz olan Qume de kendisini kalabalığın içinde bulmuştu. Önce devlete yönelik bir eylem sanmıştı. Orman yakmalarına, son katliamlara ilişkin bir protesto da olabilir diye düşünüyordu. Kalabalığın içinden, "Kahrolsun PKK" sloganı patladı aniden. Kimin attığı tam anlaşılmadı. Bu slogana birkaç köylü cılız bir sesle katıldı. Genç bir yönlendirici, kendi diliyle bir dikkat çekti.

"Yanlış şey söylüyorsunuz. Onu bir daha söylemeyin" dedi.

Qume, durumu yeni fark etmişti. Slogan atma işine katılmıyordu zaten. Türkçesi yeterli değildi.

Sürmeli sırıta sırıta kalabalığa ilişti.

"Haklısınız" dedi "Biz daha önce size söyledik, gelin PKK'ya karşı birleşelim diye."

Kalabalık suskun ama nefret dolu bakışlar gönderdi Sürmeli'ye.

"Defol burdan, köpek" diye bağırdı bir ses. Sesin kimden geldiğini anlamaya çalıştıysa da bu mümkün değildi. Sürmeli kalabalığın hiddetinden korktu. Usulca uzaklaştı oradan. Kalabalık kısa bir yürüyüşten sonra dağıldı. Sürmeli'nin kışkırtmacıları hedefine ulaşamamışlardı. Birkaç kere, alehte uç sloganlar atmanın dışında, bir şey beceremediler.

Haber erken ulaştı ulusalcılara. Yürüyüşe katılanların hepsi ulusal hain ilan edildi. Öldürme tehditleri, yürüşçülerin huzurunu kaçırmıştı. Esnaflar tek tek çağrılıp, para cezalarına tabi tutuldular. Esnafların

birçoğu tehditler karşısında özür dilediler. "Halka ve devrimcilere yönelmeye devam ederseniz, yürüyüş değil, silahlanır bu halk" diyordu aklı eren insanlar. Aslında geri bir adım atmaya hazırlanıyordu ulusalcılar ve bu adımın yarısı atılmıştı bile. Ovacık'ta daha önce yapılmak istenen yürüyüş, partizan güçlerce engellenmişti. Devrimcilerin ve halktan insanların öldürülmesinden sonra gerekli bir hal almıştı. TDKP'lilerin öldürülmesinden sonra Hozat'ta da geniş katılımlı bir protesto yürüyüşü oldu.

Ayaklarına gavur ağırlığı çökmüştü. Sürüye sürüye yürüyordu. Avutlarının vadilerini süsleyen zülüflerin ucunda tütün esintileri vardı. Anlam ve derinlik gözlerini alaz rengine kesmişti. Sırtındaki torbasını kapının kenarına hızlıca bıraktı. Torbanın kenarındaki palasın üzerine indiriverdi yorgunluğunu. Güneş batı dağların ucuna tutunmuş, çığıl çığıl gülüyordu. Evin kapısı sessiz ve kimsesizdi. Keçileri evin yakın çevresine kadar getiren Geyik, bir kucak odunla çıkıp geldi. Annesinin yorgunluğuna takıldı gözleri. "Hiç hali hal değil" diye geçirdi aklından. "Yine Ovacık milletiyle harlaşmış" diye söylendi.

"Malın hepsini tamam getirdin mi Geyik?"

"Gemlik baba belasını versin malın."

Durumun normal olduğunu çıkardı Qume. Kızına acınan gözlerle baktı. "O malda olmasa aç kalırız, ne yapak. Hangi mığanetin elini yalayacaksın bu dünyada. Onu yapacağına bir eşek yükü derdin altında öl daha iyi." Alçak tonla söylenişini duyan olmadı. Geyik, çeşmenin borusundan pompa vuruşlarıyla koşan suyu, gözlerine, yanaklarına boynuna, terlemiş saç köklerine yedirdi. Yarı ıslak döndü Qume'nin yanına.

"Nedir yine çökmüşsün sıkıntının üstüne. Bu milletle ne diye uğraşıyorsun sen? Her şeyin derdi seni mi aldı."

"Ne diye almasın. Ovacık yerinden sallandı bugün."

Geyik hayretli bakışlar iliştirdi Qume'nin yüzüne. Qume devam etti.

"Apoculara karşı yürüyüş yaptı millet. Millet ne yapsın. Canına moza deyen öküz, öküzlüğüne küfreder. Bir susar üç susar, sonra yer kendi sesini."

O an bir sürü soru üşüştü Geyik'in kafasına.

"Ne yürüyüşü, Qume."

"Ne olacak. Askere karşı nasıl yürüyüş yaptılarsa öyle işte."

"Ma Apocular yok ki Pulorda. (Ovacık)

"Olmasın. Nasıl olsa onlar da duyar."

"Ne diye yaptılar Qume."

"Ne diye olacak. Milletin evini barkını yakıyorlar, gençleri öldürüyorlar... Dedik ki bu yanlıştan vazgeçin. Bu milletin ruhuna iğne batıranın iflah olduğu görülmemiştir. Kancıkları ayrı tutun fakir fukaradan. Sürmeli köpeğinin keyfi geldi de bakalım nereye varacaksınız?"

Davarın toplanma ve sağım işine koyuldular ana kız. Geyik abisinin pozisyonuna takmıştı aklını. Tepkilerin haklılığına, devrimci sıcaklığa karşıdan bakıyordu. Ağıldan çıktıklarında iki silahlı gerillayla karşılaştılar kapı girişinde. Geyik bunları hemen tanıdı.

"Hoşgeldiniz Heval" deyip tokalaştı. Qume hiç oralı olmadı. Çeşmede ellerini yıkayıp içeri girdi. Gerillalar içerde oturuyorlardı. Qume'den hal hatır sordular. Qume dil ucuyla cevap verdi. Yarım saat kadar sonra, beş kişilik bir birim daha geldi. İçeri oturur oturmaz birim komutanı genç sordu.

"Bugün Ovacık'tan gelip giden oldu mu Heval?"

"Annem geldi" dedi Geyik.

"Ovacık'ta ne var ne yok ana?" dedi önceki soruyu soran.

"Ne olacak? Ne olduğunu bilmiyor musunuz?"

"Duyduk! O yürüyüşe katılanların hepsini cezalandıracağız."

Qume'nin tepkisini çeken böyle bir yaklaşımın açıkça söylenmsi onu Erzincan zelzelesi gibi silkeledi.

"De benden başla hadi. Binlerce milleti cezalandır hadi. Bu kapıyı sana açanları cezalandır hadi."

Qume'nin gözlerinde hiddet dalgaları vardı. Alın çizgileri iyice gerildi, siyahı daha da koyulaştı. Komutan gerilla söylediğine pişman oldu. En büyük hayreti, Qume'nin de yürüyüşçülerin içinde olduğunaydı. Kekeledi, konuşamadı.

"Ekmeğinizi yiyin kalkın, beni cezalandırın gidin hadi. O yürüyüşte ben de vardım. Git o komutanına söyle, de ki senin anan da ka-

tılmış hadi."

Qume farkında olmadan yürüyüşte yer aldığını söyleme gereği duymadı bile. Aksine bilinçli bir tercih yaptığı imajını verdi. Yetki sınırını aşan belirlemelere girmekten kaçındı komutan.

Gemlik Babanın sırtlarından meşe dallarını yalayarak inen rüzgarın sesine ilişen kurt haykırışını hayra yormadı Qume. Mevsimin kendisine uygun değildi bu. Kurtların açlık zamanı gelmemişti henüz. Kapının yanındaki ağılın köşesine ilişen itin, kurt hengamesine karşı koyuşu cılızdı. Yıldız serpintilerinin altından hızlıca akan bulutlara dikti bakışlarını. "Karnı çatlayacası. Şu kadar ormanlar yandı, kül oldu. Yangını dünyanın öbür ucuna taştı. Kokusu, ne kadar mübarek mahlukat varsa hepsini zehirledi. Tosbağanın, yılanların acı acı bağırışları, sağır sultanı tahtından etti de, sen bir şey duymadın. Belki yağmur, insan aklına da bereket katardı ayıp şeyleri kaldırırdı. Günahların hakkından o gelirdi belki," diye söylendi. Giden grubun arkasından bir kez daha bakındı. Karanlık yutmuştu hepsini. Kafasını salladı sağa sola.

"Şu milletin ciğerini okuyan bir tanrı ruhlu insan çıkmadı. Ölüden dil, diriden döl alan bir yüce buyruk çıkmadı. Her yer mazlumun kanlı ciğeriyle doldu da, onu gören duyan olmadı. Şimdi de yürüyüşe katılanları cezalandıracaklarmış. Deeeh, kül aksın başınıza." Sustu. Kapıyı aralayıp içeri girdi. Sürgüsünü çekti arkadan. Pencere pervazları arasından içeri uzanıyordu rüzgarın ince dili. Geyik uyuya kalmıştı bile yatağında. "Garibanım benim; yorulmuş" dedi Qume.

Ovacık baştan başa kaygı büyütüyordu. 1981'deki en kapsamlı Tugay operasyonu karşısında böylesine tedirginlik yaşanmamıştı. Silah toplama bahanesiyle, işkence odaları köy evlerine, yol boylarına, dağ başlarına kurulmuştu. Yakılanlar kadar, kurşunlananlar da olmuştu. Şimdi tehlikenin yönü başka yerden geliyordu. Köylüler güz hüznüne yaman sarılmıştı. Yorumlar, yorumları geride bırakıyordu.

"İkibin kişiyi hepsini öldürecek değiller ya" diyordu çoğunluk.

"Belli mi olur, bu işler olmadan böyle yapabileceklerini de kimse söyleyemiyordu."

"Valla öyle birşey olursa silahlanırız. Ölürsek ölelim, hiç değilse

silahımızın arkasında ölürüz."

"Şu düşmanın sırıtkan suratını gördükçe içimden kan deryaları kopuyor."

"Örgütler arası çatışma başlarsa iş daha kötü olur" diyordu kimileri de.

Gençlerini savaş bölgesinden kaçıranlar, parça parça eşyalarını da kaçırıyorlardı. Göç yasağına karşı illegal faaliyetler yürütülüyordu. Partizan güçleri, göç konusunda iknacı davranmaya çalışıyorlardı. Göç, kara basan karanlıklar gibi yayılıyordu memleketin dağlık bölgelerine. Ulusalcılar tümden yasaklamıştı. Göç götürürken yakalananlar göç eşyalarını taşıyanlar, farklı türden cezalara çarptırılıyorlardı.

Munzur suyu yavaş akıyordu. Yakarış ve talimatların tümünü kaydediyordu hafızıasına. Döşünü, sert adımlarla çiğneyip geçen garillanın ayak tozunu öpüyordu, serin dudaklarıyla. Baskının ve zorun karşısında dillenen çocuk ezgileri tutturuyordu.

Sürmeli, masasının yanında perişan kılığıyla duran adama bakarak;

"Ulan bunları çileden çıkaracak bir şeyler yapmak gerek. Kaç haber yaydıysak para etmedi. Bu TİKKO'cular korkak mı, akıllı mı belli değil."

Alçak bir sandalyeye oturan adam, Sürmeli'nin sözüne devamla konuşmaya başladı.

"Onlar akıllı onlar da akıllı adam çok. Hepsi okumuş, üniversite mezunu, doktor, avukat, öğretmen bir çoğu."

"Zaten öyle olmasaydı, onlar da diğerleri gibi olsaydı işimiz çok daha kolaydı. Ama onları tahrik edecek bir şey bulmak gerek. Ne diyorsun, ne konuşuluyor halkın içinde. TİKKO'cular neye tepki duyuyor en çok."

"Valla komutanım, onlar diyor, 'İlk ateş eden biz olmayacağız."

"O zaman karşı ateşi sağlamak gerek. Peki kendi taraftarlarının öldürülmesine ne diyorlar?"

"Valla ona çok kızgınlar."

"Ulan siz de bir bok beceremiyorsunuz. Devletin adamı olmak kolay iş değil. Bu vatan sizden iş istiyor iş."

Sürmeli'nin sesi yükseldikçe oturan adamın dudaklarına garip titremeler iniyordu.

"Valla komutanım herkesin gözü üzerimizde. Bu devirde iş yapmak zor."

"Onlar on tane silahlı adamla devleti peşine takıyor, siz devletin o kadar gücüne yaslıyorsunuz sırtınızı, ona rağmen ödünüz kopuyor."

Sürmeli adamı susturdu. Yeni planına dair genişçe doldurdu adamı. Adam bir eşek uşaklığı tadında dinledi Sürmeli'yi. Çevre iyice kontrol edildikten sonra çıktı dışarı adam.

"Orospu çocukları. Hem bizimle, hem onlarla çalışıyorlar galiba" diyen Sürmeli, yumruklarını sıkarak dolanmaya başladı odada.

Örgütler arası sürtüşmeyi bir çatışmaya çeviremediği için, üstlerinden bir güzel fırça yemişti. Sürmeli hayali birkaç tane çatışma durumunu üste rapor etmiş, geçen günlerde böyle bir durumun yaşanmadığı anlaşılınca itibarını zedelemişti iyice. Şimdi tıkabasa görev aşkı dolmuştu. Örgütlerin temel sorunlarını araştırıyor, hassas noktalarını aşikar etmeye çalışıyordu. Birkaç tane bilinmez cinayet planı kurmuş, üstten izin çıkaramamıştı. Planlarının içinde, bilinen yerel örgütlülerden bir kaçının, örgüt kisvesiyle temizlenmesini içeriyordu.

En son iki örgüt arasında Buzlupınar köyünde çıkan gergin durum telsizden takip edilmişti. Çatışma durumundan ramak kala dönülmüştü. Haber Sürmeli'ye "çatışma çıkmış" diye ulaşmıştı. Sürmeli o gün sabaha kadar kafa çekmiş, gece yarısı sokağa çıkıp sağa sola ateş etmişti.

İlçede dolaşan en son haber, TİKKO'cularla PKK arasında Mazgirt'te çatışma çıktığı ve askerin helikopterle her iki tarafa cephane attığı şeklindeydi.

Bir kahvede yalan haberi çıkaran adam, diğer kahvede kendi söylediğine, 'vah vah, deme yavu', 'doğrudur, doğrudur valla' diyordu.

Esnaflar, orta yol bir politik tavırla durumu idare etmekte zorlanıyorlardı. Köylüler bu türden haberleri duymak istemiyorlardı ama kulaklarını anten genişliğinde açmayı da unutmuyorlardı. Dağ uçları kara, boz bulutları dur işaretiyle topluyordu güneyine. Fasulye hesapları, ceviz fiyatları dolanıyordu yol boylarını. Göçer denkleri iliştiriliyordu kapı kenarına. Sular dinginliğine ahengi kırılmış söylemler iliştiriyordu.

***

Ayarlanan randevu gelip çatmıştı. O gün iki saatten fazla uyuyamadı. "Beni böyle tanıyamaz" deyip, uzun sakalını kökünden kazıdı. Beş yıllık bir ayrılık sürecinin düğüm noktasıydı bu. Yıllarca ertelemişti görüşmeyi. "Kalbi rahatsız, beni görürse dayanamaz" deyip geri çevirmişti görüşme taleplerinin tümünü.

"Ne Reha yoldaş, bugün bir garipsin."

"Nasıl yani?"

"Ne bileyim her günkünden farklı, daha hareketlisin. Tıraş oldun, gözlerin hep uzaklara bakıyor."

"Evet, bugün benim için çok önemli bir gün."

Qero hemen söze daldı.

"Abimin annesi geliyor bugün. Annesini çok sever."

"Doğru" dedi Reha. "Benim annem kavgamdan sonra en kıymetli varlığım. Beş yıldır görüşmüyoruz, kendisinde kalp hastalığı var, bilmiyorum dayanabilecek mi? Beni de biraz sever. Tabi geçen süre içinde durumu epeyce kanıksamıştır."

Gölge zamanı önce dağ uçlarından vadilere düştü. Hareketin demi sohbet havalarına yayılmıştı. Birlik köye doğru harekete geçtiğinde, bir avuç kadar güneş, sadece koca Sultanbaba dağının uç zirvesinde kalmıştı. Hasret kuşları koca ceviz ağaçlarını öpüp öpüp gülüyorlardı. Işıkvuran yaylaları evlerin taş duvarlarına çekilmişti çoktan. Annesinden en son ayrıldığı günü düşünüyordu Reha. İçlenen, derin, duygulu gözlerine dolan yaşların yıllanan hasretiyle yine geldi gözlerinin önüne bir bir. Ne olmuş, ne geçmiş, ne kadar yıpranmış, ne kadar ağlamış çıkarmaya çalışıyordu. Ailelerin ihmal edildiğine dair düşüncelerini yineledi. Eve yanaştıkça atom bombasının patlatılması için geri sayımın vuruşları gibi inip inip kalkıyordu kalbi. İnce patikanın üzerinde dengesini zor sağlıyor gibiydi. Evin arka harmanında birkaç köylü bekleşiyordu. Öncü gerillalarla görüştüler. Patikanın üst tarafında ellerini birbirine kilitlemiş, dolgun bedenli bir kadın dikiliyordu. Kendisiyle tokalaşan her gerillanın gözlerine dikiyordu bakışlarını. "Merhaba ana" diyen gerillara, "sağ ol oğlum, sağ ol kızım" diyebiliyordu ancak. Reha, kadının uzaktan görünüşüne bakındı. Her yeni gelenin yüzüne tutunan

sıcak yakarışları yayılmıştı kadının yüzüne. Aralıklı bir yürüyüş temposuyla geliyordu gerillalar. Köylüler bir kadına bir gelenlere bakınıyordu. Kadına acıyan duygular içindeydiler.

Zarik karakolu istikametinden makineli tüfek taramaları yayılıyordu ormanın zulalarına, şüpheli tepelere. Işıkvuran'a kırkbeş dakika kadar bile yoktu bu karakol. Kendi dış hareketini geceden çekmiş, karakolu koruma endişeleri içindeydi gücün tümü. Güzel bir yol havası yayılmıştı mavi atlasın altına. Serinlik Reha'nın kabaran duygularına hoş bir tat katıyordu. Önde yürüyen gerillalar harman yerinde birikmiş, köylülerle konuşuyor, kadına bakınıyorlardı. Reha, üstünü başını düzeltti. Kamburumsu görüngüsünü sırt çantasına iyice yaslıyarak dirileşmeye çalıştı. "Olduğumdan daha iyi görmelidir beni" diye geçirdi aklından. Daha önce ki ayrılıklardan sonraki görüşmelerde annesinin bayılmalarını anımsadı. Arkadaşça olan paylaşımlarına yayılan kalp krizlerini düşündü. Kaç kez suni tenefüsle son anda hayata kavuşturabilmişti onu. Annesine yazdığı en son mektubu, "Kucakladığımız dağların en sıcak yerinde sizin yürekleriniz var" diye bitirmişti. Analara ve çocuklara koca bir şiir adamayı düşünüyor, bunu bir türlü başaramıyordu. En çok ıslanan sevinç, en çok inciyen umut, en çok kabaran duygu anaların yüreğindeki derinliktedir. Atmosfer onların acılarıyla ısınır. Hayatı yeşerten seller onların göğüslerinden doğar. Namluların ucundaki her çığlık, bir ananın döşünü parçalar. Ateşi doğuran onlardır. Kavgayı büyüten onlar. Ölüm furyaları içinde diri diri kalanlar onlardır. Anaların yaktığı ağıtları bir araya getirsen, dünyanın en güçlü orduları kurulur. Onların döktüğü yaşları aynı dereye akıtsan, yeryüzünün en görkemli ırmağı kurulur, okyanusların döşüne. Onların ellerinin değdiği çiçekleri bir toprağın bağrına diksen, bin çeşit renkten oluşan kıtalar kurulur gök mavisine.

Sultanbaba'nın burçlarına tutunan bir avuç güneş, kılıcının parıldayan ışıltılarını kınına çekmişti. İki dağ keçisi yavrularıyla oynaşıyordu, koyakların özgürlük dinletilerinde.

Derin bakışlarına kenetledi gözlerini. İçli içli bakıyordu. Düşlerinden sarsmak için seslendi.

"Anaa,"

Anadan ses çıkmadı. Gözlerindeki derinlik iyice belirginleşti. Başını yana doğru, "Sen misin?" der gibi eğdi. Reha yanaştı, boynuna sarıldı.

"Benim ana, benim."

"Nerde benim oğlum." Reha hafıza derinliğini gidermek için sarstı kadını.

"Benim ana benim. Hadi kendine gel."

Ellerini Reha'nın gözlerinden, yüzünden gezdirdi. Gözleri, dolmuş bendini tombul yanaklarına boşalttı. Dizlerinin kör düğümü çözüldü bir bir. Olduğu yere çöktü. Boynuna sarılıp oturdu yanına Reha. Gözlerini Reha'nın gözlerine kilitlemişti.

"Şimdi sen misin Reha?"

"Evet benim, sakinleş biraz."

Köylüler başına üşüşmüştü.

"Yavu şu kadının haline bak" dedi genç olanlardan Resul.

"Bu kadın bu hale getirilir mi? Allah sizi kahretmesin" dedi Alkış Amca.

"Yazık valla, insan bu zulme dayanır mı? Taş bile erir, siz ne zalımsınız."

Reha'nın yoğunlaşan duygu atmosferi delinmek üzereydi. Ana'nın bakışları, köylülerin söylemiyle birleşince güçlü bir karşı cephe oluşturdu. Gözlerini zorlayan yaşları zoraki tutuyordu. Köylülerin söylemine daha fazla dayanamadı.

"Gidin başımdan. Gidin içeri biz geliyoruz."

Köylüler konuşmalarını kesip eve doğru döndüler. Reha annesine ve bekleşen bir iki gerillaya çaktırmadan temizledi gözlerini. Yavaş yavaş kendisine gelen kadın, Reha'nın döşüne yatırdı başını. Öptü kokladı, öptü kokladı, öptü kokladı. Bir güzel ağladı. Uzun süre konuşamadı. Reha'nın konuşmalarına yanıt veremedi. Anayı kaldırdı Reha. Çeşmede elini yüzünü yıkadıktan sonra içeri girdiler.

Hasretin keskin dilini yatırdılar sofraya o gün. Bir güzel kazıdılar sevginin alın çatına tutunan zaman pasını. Çekilen acıların farklı cephelerden muhasebesini yaptılar. Reha, kanıksanan boyutuna seviniyordu. Eski dostlarından, tanıdıklarından, akranlarından ve yeğenlerinden sohbetler kurdular ocağın kenarına. Kavgayı birlikte taşımanın

yetilerini eşelemeye çalıştılar. Gerillaların sıcaklığında kendi kudretinin kıymetine erişti ana. Kızları bağrına bastı. Yüreğinin sıcak çanağından sevgi dili dağıttı, anne hasretinde olan şahanlara.

Ayrılık her zamanki gibi hüzün yüklüydü. Diğer gün toplanan kadınlara ağıtlarını dinletti Ana. "Benim oğlum dağın taşın yoldaşı / koyakların, kapınızın sırdaşı / benim oğlum size ana der artık / Size emanet olsun oğlumun başı / Benim oğlum karanlığın yoldaşı..."

Köyün kadınlarını kendi ağlayışına ortak etti o gün. Dağ sesini, karanlığı, rüzgarı dinledi o gece Reha. Uykusuna tatlı bir söylence zamanı düşmüştü. Büyük bir kalabalık toplanmıştı. İnsanların gözlerinden renkli ışıklar yayılıyordu. Okuyan konuşanla, çalışan sevişenle söyleşiyordu. Kadınlar çırılçıplaktı. Erkeklerin çıplaklığı gizliydi. Şaşkınlık içinde kala kaldı. "Anam burada olamaz, benim annem burada olamaz" diye bağırmaya başladı. Güneş gözlü insanlar kuşattılar çevresini. Tomurcuk baharı, kızıl saçlı, dik burunlu, elma yanaklı, öpücük bakışlı bir kız dikildi karşısına. Nazarından korkup bakışlarını yere indirdi. İnce, anlamlı sesiyle, "Ne diyorsun sen" dedi. Bakmadan konuştu. "Anam nerde. Annemi almaya geldim." "Ana da ne oluyor, anne ne demek?" dedi turuncu bakışlı kız. Güneş, rengine renk katıyordu kızın. En koyu karanlıklar, kendi rengini yiyordu. "Benim Annem" diye tekrarladı. Kız gülüşlerinin tadına anlamsız bir eda yüklemek üzereydi ki, kalabalığın içinden, ak zülüflerinde buğday başakları, kulak memelerinde tanrı RA'nın işaretleri olan bir kadın ileri geldi. "O senin dediklerin, en büyük tanrı olan emekçi insanın kölelik dönemlerinde kaldı. Aile denilen mülkiyet kurumunun parçalanması asırlarla hatırlanabiliyor artık" Kadının söylediklerine şaşkın bakışlarla bakındı. Akciğer solunumu yapan bir balığın kendini okyanusun dibinde bulmasıydı bu. Çırılçıplak kadınların, erkeklerin içinde annesini düşledi. Tüyleri diken diken oldu. Elini silahına attı. Silah falan yoktu omuzunda. Güneş gözlü kız konuşmaya devam etti. "İstersen bize katılabilirsin" Tüyleri kazık gibi dikildi. Üstünü başını çıkırmaş, çıplak haliyle düşündü kendisini. Yerin yetmiş kat derinliğinde sandı kendini. Güneş yüzlü kızın bakışlarındaki sıcaklığa meyletti. Kızın çıplaklığını hatırlayınca irkildi hemen. "Sonuçta herkesin, orasını

burasını seyrettiği bir kız, ölürüm daha iyi." diye geçirdi aklından. "İstersen bize katılabilirsin" sözünü tekrarladı kız. "Şartınız nedir?" diyecekti ki, kendi şartlarını anımsadı. Kız devam etti. "Tek şart, insan olduğunu kabullenmek kadar, karşındakinin insanlığını da kabullenmendir. İnsanı sınırlayan hiçbir kuralı tanımamayı, kural haline getireceksin." dedi. "Ya yarin yanağından gayrisi, ne olacak peki?" dedi. "Hiç kimse bir diğerinin hazinesine sahiplik edemez. Sahiplik denilen illet ateşte yandı kül oldu. Külü sahiplik duygularıyla köpüren ırmaklara içirildi. Irmakların suyu toprağın terine dönüştü. Her doğan donsuz ve tabusuzdur. Toprak kendi çiçeğini bununla besler. Her çiçeğin rengi aynı güneşin bağrından kopar." Garip bakışlarla kalabalığı taradı. Hiç kimsenin umrunda bile değildi bu. Şaşkınlığı kendi fünyesini uçuracak gibiydi. Koşarak oradan uzaklaşmaya çalıştı. Toprak, fabrika metalarını taşıyan bantlar gibi dönüyordu ayaklarının altında. O ileri koştukça, yerinde sayıyordu. Yorgunluktan dizleri tutmuyordu artık. Ter, donlarını aybaşı bezi gibi yapıştırmıştı apışına. Soluğu tıkanıyor, boğulacak gibi oluyordu. Son bir kez nefes almak için zorlarken kendisini uyandı. Gökteki pırıl pırıl yıldızları görünce rahatladı. İçini derin dağ yelleriyle doldurdu. Alnına çöreklenen teri sildi. Kıvrandı, kıvrandı, kıvrandı ve uyuya kaldı yeniden.

***

Birlikler herhangi bir saldırı durumuna göre düzenlenmişti. Köylülerin eleştirel gücünün ayağa kalkması işe yaramıştı. Nâzım ana birlikle Çemişgezek, Hozat hattına geçmişti. Reha ve Orhan Birman'dan ayrıldıktan birkaç gün sonra Ezgela'yla buluştular. Mehmet Koç'un öldürüldüğüne dair haber asılsız çıkmıştı.

Orhan kaleme aldığı tavır yazısını son rutuşlarını yaptı. "Kendi doğal yeteneklerini, kendi ihtiyaçlarının şekline büründürüremeyen bir örgüt, uzuvlarından yoksun demektir." diyordu öğretmen bilinci. Kalemi, siyasetin dilinden iyi anlardı Orhan'ın. Yönlendirme konumu içinde olmadığı halde, ihtiyaçlar düzleminde hatırlanabiliyordu ancak. Beyin, kendi uzuvlarının en duyarlı, en işler durumda olanından öğrenir dış dünyayı. Havanın nemini ayağıyla koklayacak, serin-

liği gözlerinde öpecek, ayının kıllı derisini burnuyla sevecektir. Özel dergi sayısı, ulusalcıların yönelimine karşı tavır olarak ele alınmıştı.

Birlik, Ovacık'ta eksik kalan bazı işlerini tamamladıktan sonra, Hozat, Çemişgezek hattına doğru yola çıktı. Orman yeşilinin ve güz hüzünlerinin içine yangın yerleri yerleşmişti, kara kara ocaklar gibi. Ormanın yanan yüreklerini gören her partizanın gözlerini kin bürüyordu. Kakberi köyünde Devrimci Sol Güçlerle toplantıya oturuldu. Önceki birkaç deneme, kötü örnekler olarak yerleşmişti hafızalara. Kestirmeci yaklaşımlara, itici yönelimlerle karşı durulmuştu. En gerekli koşulda, en gerekli duyarlılıkları göstermemek, koşulun kendisini ve sorunlarını kavramamak olurdu.

Bu kere peynir alımları için belirlenen taban fiyatının farklılık göstermesi sonrası çıkan sorunlardı gündeme gelen. Kendi karar ve uygulamalarının tanınmasını zorunlu kılmak, demokrasinin halk için olanını rafa kaldırmak oluyordu. Halkın orta ve üst tabakasından olan tüccarlara, "belirlediğimiz fiyattan ödeme yapmazsanız, bacaklarınıza sıkarız" söylemi, Ezgela'nın sert, itici, uç eleştirileriyle karşılandı. Halkın kendi katılımıyla belirlenen taban fiyatın, tüccar tarafından da kabul görmesiyle alımlar başlamıştı. Ezgela ve karşı taraftan Mürsel'in konuşmaları sorunu çözümsüz, gereksiz bir mecraya taşıdı. Tartışmanın düğümlenmesi halkca kabul görmedi . Ezgela halkla tüccarların katıldığı toplantılarda bulunan Reha'ya uzattı tartışmanın düğümlenen elini. Reha, bazı yanlış anlamalara değindikten sonra, ortak değerlerin korunmasının zorunluluğuna dair konuştu. Mürsel, Reha'nın konuşmasındaki yumuşak tondan, doğru yaklaşımların ikna gücünü hazlanarak dinledi. Partizan taraftarların dostane duyguları gözlerindeki gülüşlere yayıldı. "Devrimci eleştirinin, pekiştirme ve siyasal kazanım amacı yüklü ateşinin dili, halkın uyuşukluğunu yalamalı, dostlukları harlamalıdır." dedi Reha. "Halkın, devrimci otoriteler arasında tercih hakkı, gözetilmesi korunması, uygulanması gereken en temel kuraldır. Bu kuralın gözardı edilmesi, zorunlu tanıma durumlarının dayatılması, devrimin özcesine, dişleri kanlı hançerlerin inmesidir. Çıkış noktamız, halkın devrimci otoritesinin genel çıkarlarının korunması, gözetilmesi, güçlendirilmesi amaçlı olmalıdır." Re-

ha'nın söylemini sessizce dinlediler, diğer söylemlerin dinlenildiği gibi. "Siz de biraz anlayış gösterirseniz bu sorunlar çözülür tamamen Reha" diyen Mürsel, yanlış anlayışlardan geri çekilme yönünde ipucu veriyordu. Görüşüp, öpüşüp ayrıldılar.

Partizan güçler diğer gün uğradıkları köyde, İnce'nin bir kazada ağır yaralandığı haberini aldılar. Ezgela, Meral'i alıp küçük bir grupla önden gitti. Meral, hızır devalarıyla giriyordu yaralıların arasına Kafatası baştan başa soyulmuş, yarılmış İnce'yi, dağ derinliklerindeki ameliyathanelere aldı.

Kış konumlanması iki mıntıka şeklinde örgütlenmişti. Güçler mıntıkalarına dağılmadan, kısa bir süre yakın civarda, bir arada hareket ettiler. Ulusalcılarla, keskin bir sonbahar yağmuruyla ıslanan şafak öncesinde karşılaştılar. Aynı üşümüş eller, aynı uykusuz gözler, aynı tedirgin şafaklar içinde, aynı konaklama yerine giderken birlikler iç içe girmişti. Bölge düzeyinde yetki sahipleri vardı, her iki tarafta da. Gerginliklerin giderilmesine yönelik ayaküstü görüşme talepleri ulusalcılarca kabul edildi. Silahlar omuzlardan inmişti. Gruplar yakın çevrede konumlanma hareketlerini birbirine sezdirmemeye çalışıyordu. Küçük bir naylon açıldı yağmurun altında. Partizan güçler adına Mazlum, ulusalcılar adına Ekrem kısa değinilerde bulundular. Mazlum, haklı dayanak ve eleştirilerini iyi kullanamadı. Karşılıklı silah kullanılmayacağı yönünde teminat verilmesi, günün en önemli kazanımı olmuştu. Birkaç gün sonraya verilen randevuda, bu teminatlar anlaşma düzeyine vardı. Kanaryaların tümü ötüşlerini yağmur tadında savurdu ormana. Dostluk tanrıçası, güneşe yatırmış bedenini namlulara giydirdi. Mazlumların ahı suskunluğunu savurdu vadilerin derinliğine. Çocuklar oyunlarına ortak etti dostlukları. Tomurcuk vaktine duran suna bakışlar, hırçın çağlayanların serinliğinde sevişmeye durdular. Buyer dağlarının Ala ceylanı, üçüz doğurmaya hazırlanıyordu. Bir dişi kurt on erkek kurtla birden oynaşıyordu. Yaşlı Dersim'in genç militanı Ali Şer, Aliboğaz koyaklarında nara vuruyordu ihanete. Engerekler, akrepler it bokuna düşen burunlarını koparıp atıyorlardı.

***

"Dersim sukûneti sevmez, be oğul" diye başlıyordu adam. "Çilenin birini hengamesiz savuşturmuşsa, peşinden daha azgın olanları geliyor demektir. Bu memleket acıya doymaz. Hurma yedirsen fışkı sıçar. Ahan her şey ortada. Kim gözünün kör yanına yaslansa da, bu mendeburu görmeden edemez. Bu memleketin milleti hem kurar, hem yıkar. Kim çiçeğin rengini gönlüne dolandırırsa, o kazanır. Bir kere damarının köpek olanına denk gelirse, Ali Şer'in başını vurmaktan hiç çekinmez. O Aliboğaz hâlâ onun demindedir. Yediği onunla, kustuğu onunladır. Hiçbir ceylan yavrusu, hiçbir dağ keçisi onun başının kesildiği yere ilişmemiştir henüz. Alıcı kuşlar bile o yerin rüzgarına girmekten korkar. Ali Şer'i vuran köpekliği doğuran damar, sıradan bir damar değildir. Dersim uşağı cesurdur. O batası cesurluğuna it yağı karıştı mı çok tehlikeli olur. Köşeye sıkışmış en uslu köpek aslanı krallığından eder. Sen sen ol, mevziyi gözüne kestirmeden düşmanın silahıyla alay etme."

Hozat toprağı Aliboğaz'a tutunan elini güneşin sarısına yatırmıştı. Tağar suyu güç çağıltılarına aralıyordu kapıyı. "Aliboğaz mı Ali Şer'e adını vermiş, Ali Şer mi Aliboğaz'dan adını almış bilinmiyordu. Bir direniş bir de ihanet destanı yazılıyordu iç içe. Hangi şair gelmiş geçmiş, hangi bilgin bu yerlerde silah çatmış, hangi kuş maviyi yere yakın etmiş, hiçbiri şu destanın rengine ilişmemişti."

Kapının kenarına ellerini değdirerek yürüyen adam, iki penceresini dünyanın pisliklerini aşikar eden aydınlığa kapatmıştı. Gözleri kapandıkça derinliği artmıştı adamın. Alim gibi konuşur, derin derin düşünürdü. Hangi dinleyen olursa olsun, onu Türkçeye, İngilizceye çevirmekte bir kağnıyı taşımak kadar zorlanırdı. Dinleyicilerini seslerinden, solumalarından ayırdederdi. Evin eski tip kulaklı radyosu, onun hazinesiydi. En büyük özlemi silah kuşanmış Aliboğaz gezisinde kalmıştı. Taş taş, oyuk oyuk, dal dal tanırdı orayı. Kuşlarıyla söyleşir, suyuyla ağlaşırdı. Sabah güneşini alnına alır, göğsünün aklaşmış ormanını sabah yeline yatırır, otuzsekiz ağıtları tuttururdu diline.

"Bu topraktan başkası bizi iflah etmez. Biz ateşin ağzını çaldık. Suyun bereketini. Kuşların ehlini öptük. Beytimiz yabanilerin kuca-

ğındaydı. Evliyaların ayak tozunda uyurduk. Kökümüz, cevizin kökü kadar derin sarılmıştı toprağa. Kursağımız ayranın rengini, tereyağının sadeliğini kendisine kul etmişti. Bu milletin yüreğinden gelen sesi dindirmeden, kimse o yüreğe giremez. Dalımız, budağımız kurudu sürgünde. Toprağı, ateş gibi yaktı bedenimizi, suyu zehir oldu. On iki yıl kaldık. Kaldık ama öldük, öldük öldük dirildik." Adamın konuşmasının arasına bir şahan girdi.

"Oralarda yaşayan insanlar da sizin gibi değil mi amca? Birlikte yaşayabilirdiniz. Onlar da sizin gibi yoksul insanlar" diyen genç şahan, adamın düşün deryasını eşelemeye çalışıyordu.

"Yok oğul yok. Biz ayrı dağın rüzgarıyla dövüldük bir kere. Onlara da bir şey demiyorum. Zavallısı çoktur o milletin de. Bizim şu döşümüzü yaran acının rengi kan gibidir. Onlara bir şey dediğimiz yoktur. Bin yıl, derimizden tulum yaptılar da, allahın rızası için bir el uzatan çıkmadı yaralarımıza. Sefilin yanında seyisi attan indirmişler, sefil sefilliğini bir yana bırakıp seyise ağlamış. Kıran kıran yediler şu Kürt milletini de, yüzünü dönüp bakan olmadı. Bizim acılarımız kat kat oldu içimizde oğul. Biz ölürsek, belki sizin için olur o iş. Ahan a bu Aliboğaz'ın gözü öylece duruyor karşında. Sen gel akşama kadar oku, üfle. Bir kere damarımızın acısı kesilip alınmış."

"Bu milletin çocukları bir aradalar şimdi. Türk, Kürt, Laz, Ermeni hepsi birlikteler şimdi. Buna ne diyorsun amca?" dedi genç şahan.

"Dedim ya oğul, siz bizim piştiğimiz kazanlarda pişmediniz. Bizim yediğimiz ekmek darıydı, sizin ki fabrika unu. Biz şu toprağın bereketinden başka yere göz dikmedik. Sizin bir eliniz gavur memleketinde, bir ayağınız sağır sultanın kıçının dibinde. Dedim ya, biz ölüp gideriz. Dünya, kendini bir parça toprağın çocuğu saymayan insanlara kalacak. Kürt milleti çok yanar, tez unutur yangınlarını. Ne diyem oğul, dünyanın kardeşliği iyidir. Birbirine zulüm eden insanın ruhu karanlıktan çıkmaz."

Kürek genişi suratının ortasına kurulan koca burnu, it yokuşunun döşüne düşmüş kale tepesi gibi duruyordu. Gözleri görme gücünü yitirdi yitireli, kulakları merkep sıpasının kulaklarına yetişmeye az kalmıştı. Kalın dudaklarında sarı sarımlık tütünün rengi kalın bir perde

oluşturmuştu. Omuzları daşaklarını çevreleyen aygırın kalçaları gibi yüksek ve geniştiler. Tahta sandalye, kkkıçının altında minyatür bir oturak gibi duruyordu. O hep kendi kalçasının genişliğinde, önü ve arkası dik kurşiye otururdu. Şakak kemiğinden boynuna doğru uzanan her bir kırışık, Munzur'dan Fırat'a akan Gaban vadisini andırıyordu. Bir elinin avucuna Ele Tombul'un kalçaları yerleşirdi. Göğsünün ak kılları altında göbeğine doğru sarkan memelerinin ağırlığı, yeni kuzulamış bir ineğin gondili kadar vardı. Dörtyüz metreden gelen bir ayak sesinin kadına mı, erkeğe mi ait olduğunu bilirdi. Konuşanın lehçesinden hangi aşirete mensup olduğunu hemen çıkarırdı. Çok yiyip çok yatmamıştı bu adam. Az yemiş, çok çalışmıştı. Yediği çeşidin haddi vardı hesabı yoktu. Darı kurusu yiyip sıçmamış, yağ içip vırıka tutulmuştu. Kadın eline eli değmeden üç merkebi kızlığından etmişti.

"Peki amca, ne diyorsun bizim bu gidişatımıza" dedi, gözleri çakmak çakmak yanan bir ateş böceği.

"Görebildiğim kadar, ay daha yakın doğuyor şimdi dağlara."

"Bu kör adam ayı nasıl görecek?" diye düşündü ateş böcekleri. Adam seslere yönelterek bakışlarını devam etti konuşmaya.

"Kancıklığın, köpekliğin olduğu bir dünya hep böyle dönmez. Ecdadınızın seceresi su gibi kanla yıkanmıştır. Bu acıları ancak, bütün dünyanın eşekliğini sırtlayan çobanlar yok edebilir. Ahan bunu derim. Ama şunu unutmayın ki, bu milletin ateşini eline dolamayan, isterse Hızır'ın oğlu olsun bir bok yiyemez. Devir, bir tek katırın tekmesiyle yetinmez. Akıl, fikir, erkan gerek derim."

Dersim baştan başa hüzün taşırıyordu derelerinden. Yaşlılar çok konuşur, çok sitem eder olmuştu. Kızların bakışları demir kızılı renkler gönderiyordu zulalara. Temreni şarkıları dolanıyordu koçmak keyfi sevişmelerden. Gözleri kör, bu Dersim delisini üç yıl önce dinlemişlerdi. Şimdi köyünde yoktu, bu sevdalı adam. Köy, çıkan bir çatışmadan sonra, askerler tarafından boşaltılmıştı. "Nereye gitti acaba o koca adam. Toprağından kopunca yaşar mı? Ölmüştür her halde o koca alim" diye düşünüyordu Reha, yürürken. "Şimdi burda olsaydı ne derdi acep. Ne konuşurduk. 'Acıların çiçek açtı, gözün aydın olsun' mu? diyecektik."

Altı TDKP'linin vurulduğu yerden, yoğun bir duygu seli yüklenerek indiler Tavuk köyüne.

Köylüler erken çevirdiler birliği. Hozat'ın suskunluğunda ateşlenen patlama anları vardı alınlarında. Sonbaharın çiğ düşmüş geceleriydi artık. Kanaryalar sarısını şafak vaktinden ayırıyordu. Kucak kucak köy ekonomisi taşınıyordu varoşlara. İstanbul, yoksul Dersim evlerinden giden bir avuç tulum peyniri, bir tas yağa muhtaç kalıyordu. Kulaktan kulağa dolanıyordu illegal haberler.

"Bizim devrimciliğimiz, sizden eskidir. Siz daha ufacık çocuk iken biz a bu işlerin içindeydik. Bu halk ne acılar çekti bugüne kadar."

Ulusalcıların devrimcilere, halka yöneliminden sonra, sık sık gelmeye başlamıştı sofraya bu serzenişler. Devrime hizmetin bedeli olarak kabul edilemiyordu bu. Gerillaların bakışlarında dolanan sıcaklığa yaslamıştı dilini konuşan adam.

"Şu Tavuk köylüleri kadar ezilen olmadı. Asker köyleri bastı. Dövdü, içeri attı. İşkence yaptı. Kimse eyvallah demedi. Millet işkencede kendi adını unuttu. Valla bu köylülerin direnişi İbrahim'in direnişini geçti. Vallahi öyle."

Adam gülerek kafasıyla onaylatmaya çalıştı konuşmasını. İbrahim'in direnişinden üstün köylü direnişi diye sözedilmesi partizan gençlerin toy bakışlarını sertleştirdi. Önderlerinin direnişinin küçümsenmesi, ya da sıradan bir köylü direnişiyle kıyaslanması hoş görülmedi. Bir kaçının bakışı Reha'ya ve Kara Adam'a kaydı. "Müdahale edin" der gibi bakındılar.

"Komünistlerin direnişi, halkın devrimci değerlerinden beslenir. Halk, kendini komünistlerle yarıştırmaya çalışıyorsa, ya da onlarla kıyaslıyorsa bu iyidir. Mütevazilik komünistlerin olmalı." diye fısıldadı Reha, yanındaki birkaç gerillaya. Adam, kendisine tutulan sigarayı yaktıktan sonra devam etti.

"Boşuna demiyorum aaa. Vallaa boşuna demiyorum. Bakın ahan bu Efo. Kendi yeğeni Ali Demir aranıyor. Asker geldi. Hepimizi topladı. Dayak, küfür, işkence ne ararsan o var. Binbaşı bu Efo'ya dedi 'ulan Ali Demir kim?' dedi, 'Ben tanımıyorum', 'Ulan Haydar Demir senin neyin?' Efo diyor, 'benim kardeşim.' Binbaşı buna vuruyor,

'ulan peki nasıl tanımıyorsun? Kardeşini tanıyorsun onun oğlunu tanımıyorsun?' Akşama kadar dövdü, ne yaptıysa o yeğenini tanımadı yine. 'Ben tanımıyorum' dedi çıktı işin içinden.'

Partizanların gözlerine gülücükler tutunmuştu. Adam dinleyicilerin disiplin kuşanmış saygınlığında meseleden meseleye daldı.

"Şu arkada bir mezra var. Adam orda oturuyor. Götürüyorlar tepenin yanına. Mezra hemen on dakika arkasında. 'Ulan bu patika nereye gidiyor?' diye soruyorlar. 'Bilmiyorum' diyor. 'Sen nerde oturuyorsun?' diyorlar. O mezrayı söylüyor. Ama mezraya giden patikayı sorunca 'bilmiyorum' deyip çıkıyor işin içinden."

Adam gülerek diğer bir meseleye geçti.

"Bir keresinde de asker geldi. A bu Tavuk'un gözesinde iki ayrı pakette tütün buldular. Tam olarak kaç kiloydu hatırlamıyorum. Tütün kaçak. Binbaşı milleti dayaktan geçirdi. Kimse tütünü sahiplenmedi. Bir tek allahın kulu 'benimdir' demedi. Sonra bu Efo'yu dövdü. Efo dedi tütünün her ikisi de benimdir. Biraz dövüp bıraktılar. Tütünü de almadılar. Sonra asker gidince bu Ağa, tütünün biri 'benim' diye almak istedi. Efo vermedi. Dedi 'Allah sizin belanızı versin. Kimse tütünü sahiplenmedi. Ben dedim benimdir, o yüzden de o kadar dayak yedim. Şimdi tütüne sahip çıkıyorsunuz'. Bunlar bu yüzden kavga etti. Ağa bunu şikayet etti. Bunları götürmüşler binbaşının yanına. Efo demiş, 'Binbaşım geçen gün geldiniz, 'tütün kimin' dediniz. Benden başka tütüne sahiplik eden olmadı. Siz de bunu gördünüz. Şimdi kalkmış 'tütün benim' diyor. Binbaşı durumu anlıyor. Tütünü ikisine pay ediyor. 'Alın gidin diyor."

Acılarıyla, sevinçlerini, ağlayışlarıyla kahkalarını iç içe taşır Dersim köylüsü. Her kötünün içinde iyi olan küçük ışıltılara tutunur. Dostlukları, kavgalı ateş sofralarından alır. Direnişi alim, ihaneti acıdır.

Dinleyicilerin dinleme nabzını ölçtükten sonra devam etti adam konuşmaya. Partizanlar nöbet değişimi yapıyor, nöbeti devreden, ocaktaki odunların ısısına yanaşıyor, kulağını adama yaslıyordu. Adamın anlatımlarını onaylayan gülüşlerle dinliyordu diğer köylüler.

"Bu bizim köyün hizmeti çoktur gerçekten kivram. Bu millet, bize ışık tutasınız diye katlandı bütün bunlara. Bu yukarda ormanda si-

zin arkadaşları çevirmişlerdi. Onların hiçbir şeyden haberi yok. Asker her tarafı sarmış. Yüzbaşı vardı başlarında. Artık 'kurtuluşu yok' demiş. O bizim Efteri de beraber ormana götürmüşler. Efter bakıyor gerçekten gençlerin durumu kötü, diyor, 'komutanım durun ben kendilerine çağırayım teslim olsunlar. Ben onları ikna ederim. Bizim dilden bağırayım teslim olsunlar.' Yüzbaşı 'tamam' diyor, 'Bağır'. Efter bizim dilden bağırıyor. 'Law teslim olun, asker her tarafı sarmış.' Bu bağırtıyı birkaç kez tekrarlarken arada da, 'law bir tek mezra tarafı açık. Asker her yeri sarmış, o tarafa doğru kaçın.' diyor. Gençler, tarifle kaçıyorlar da, kurtuluyorlar. Efteri orda eşek palanının kuru keçesi gibi dövüyorlar. Üstelik Efterin sırtına askerler biniyor. Bine bine köye getirdiler. Kim eline geçtiyse payını aldı. Biz boşuna demiyoruz bu millet çok çekti, çok katlandı. Ekmeğini paylaştı, suyunu içmedi verdi. Siz birbirinizi öldüresiniz diye mi yaptı? De gel ki hazireti Fatma'nın osuruğu gibi patlama, de gel ki, Muhammed'in kılıcı kadar sabırlı ol."

Sohbetin devamına partizan düşünler oturdu. Dostluk ve dayanışma sorunları üzerine tartışıldı. Halkın değerlerinin korunması üzerine ortak görüşlerde duygu ve fikir birikimi sağlandı. Parti sorunları, gelişmenin güdüklüğü meseleleri karşılıklı tazelendi. Yıllarca kesintiye uğrayan faaliyete değin, sert eleştiriler yürütüldü köylülerce.

Grup gece yarısının öte yanına geçen zamanının koyuluğuna karışıp gitti. Nem, rüzgar ve serinlik vardı gecede. Tunç sarısı, kök kızılı, buğday bereketi kendi sıcak demine sarılmıştı. Dersim kış aylarının tüketimini elde etmeye çalışıyordu. Çökelekler posta basılıyor, tere yağı tuzlanıyordu. Fasulye, ceviz ve peynir paraları tüccarların cebine tutunuyordu. Esnaflar veresiyelerini faizleriyle birlikte çıkarıyordu köylü müşterilerinden. Yerel seçim hazırlıkları, günlük siyaseti meşgul eden olarak öne çıkıyordu. Örgüt desteği almaya çalışan adaylar, alt ince perdelerde taklalar atıyordu. Keskinleşen çatışkılar yumuşuyor, yumuşayanlar kaynaşıyordu. Devrimci dalga ağır aksak ama etkili ilerliyordu. Silah şakırtıları sıradan ilişkilerin bir parçası oluveriyordu. Demir pasından, çelik kirinden arınıyordu. Toprak su, su toprak kokuyordu.

"Bizimkilerin hali başka" diyordu genç bir kadın, gerilla grubunun peşinden.

"Tartışabilirsin, konuşabilirsin. Biz devrimcileri böyle bildik kardeşim." diyordu Ağa.

"Ne olursa olsun, partizandan vazgeçme" diyordu bir diğer kadın.

***

Birinci alt bölge güçleri iki mıntıka şeklinde konumlandı. İç tartışmaların organ raporlarına dönüştüğü, eleştiri ve kabullerin rapor ekseninde sürdüğü ateş dili kurulmuştu söylemlere. Askeri Komisyon ve siyasi büro, kendisine iletilen onlarca, eleştiri, öneri, değerlendirme yazısını sonuca bağlamış, partiye yayınlanmayan yazılara düşen komisyon mührü raporlara iliştirilmişti. Yöneten yönetilen ilişkisinde boylanan çelişme, dostane gerçeğini tahriş ederek gelişiyordu. Altta büyüyen huzursuzluk, kabuğunu zorluyor; dışa yansımadan içeride birikiyordu. Edilgin askeri pratik, yönlendirme, değerlendirme, verimli kılmadaki yeti zayıflığıyla birleşince, koca dağın alt yığını kaynıyordu yerinde.

"Kendi gücünü özümseyemeyen ateşin dili, kendisini yakan alazı ellerinde büyütür." diyordu öğretmen bilinci. Koca bir dünyaya hükmedebilme yetilerine erişmek, eczaneden alınacak reçete ile olmazdı. Ateşin dili, kendi gerçeğini, yine kendi gücünün yaratıcılığıyla dönüştürebilirdi. Üretimi, verimi, denetimi kendi bünyesine yayamayan bir büyük öğretmen, öğrenimini yenileyemez, öğrencilerini yetili kılamazdı.

Ezgela, Mazlum, Orhan birinci mıntıkada yer alıyorlardı. Hozat'la merkez Deşt civarına yerleşmişti birinci mıntıka. İkinci mıntıka da Moza, Reha, Kara Adam, İnce vardı. Meral ellerinin dermanıyla uzunca uğraşmıştı İnce'nin yaralarıyla. Moza, barınak faaliyetinin tamamlanması işine koyulmuştu. Reha, bir birlikle Hozat- Pertek arası bölgelerde faaliyetteydi. Yanında, Kasap, Selim, Naki de vardı. Yağmur sonrasında, karın ayak izleri de çıkmıştı toprağa. Ufak çiselerle gelen kar, havanın sıcaklığında kalıcı olamıyordu. Keban'ın boylarına tutunan bu yörelerin kışı hafif olurdu. Meşe yaprağı, Ovacık'taki gibi karın ayak sesleriyle birlikte dökülmezdi. Pertek, uzun bir dönem

faaliyetin aksadığı bölgeydi. Yoğun bir taraftar kitlesi yayılmştı Hozat-Pertek arasına.

Kısa boylu, terek şapkalı, ince traşlı bir adam karşıladı kapıda gelenleri. Evin çehresine düzenli bir kuruluş egemendi. Küçük bir şehir evi gibiydi. Reha önde, Selim arkada girdiler içeri. Dışarısı gölge zamanına hazırlanıyordu. Adamın yüzünde ezik bir dostluk, bilinmeyen bir çekingenlik vardı. Biraz sonra sıcak tebessümlü iki kız çıktı içteki kapıdan. Temiz duran divanın üstüne kurulmuş olan Partizanlarla tokalaştılar. Reha'nın konuşmasından, adamın adının Ali Emmi olduğunu öğreniyordu Selim. Adama göre boylu, dolgun ve diri kadının gelişiyle ev külfeti tamamlanmıştı.

"Arkadaşlarınız diğer evlerde mi?" diye sordu adam.

"Yukarı taraftalar." diye yanıtladı Reha.

Sohbet çay sıcaklığında kadının deyinimlerine kaymıştı. Kadının, bir diğer devrimci örgütü red edişini anlamaya çalışıyordu Selim. Kadının şikayet nağmelerinin gençleri rahatsız ettiğini düşünen Ali Emmi,

"Yeter de artık. Ne yapalım, artık geride kaldı onlar. Değil mi Reha." diyerek söylemini Reha'ya onatmaya çalıştı.

"Mahsuru yok konuşsun bacı." dedi Reha.

"Konuşacağım tabi. Daha konuşacağım çok" imalı gözlerini ince gülüşlerle önce kocasına, sonra Reha'ya yöneltti. Adamın yüz hattındaki tedirginlik belirginleşti.

"Adamı şikayet edecek galiba" diye düşündü Selim. "Bu küçük sıcak evin içinde sorunların olması ne kötü. Oysa ne kadar güzel şeyler yaşanabilir, şu kara zulmün kan kustuğu koca dünyanın yanıbaşında" Kendi ailesine gitti geldi, geldi gitti Selim. Annesinin gülüşlerini özledi bir bir. Aile içi problemleri, babasıyla olan çelişkileri anımsadı.

"Bu kez de seni konuşacağım, seni söyliyeceğim" dedi kadın.

Gözlerini Reha'nın tavrına iliştiren adam, titrek bir sesle.

"Söyle" diyebildi.

Reha adamın çekingenliğini yumuşatmak için, gülümseyerek:

"Niye bacı, Ali Emmi'yi tehdit edip duruyorsun?"

"Yavu Reha valla ben kendi halimdeyim. Kimseye zararım yok. Arada bir içiyorum onu söylüyor."

"Ne arada üç gündebir, bir şişe bitiriyorsun."

"Valla kimseye zararım olmuyor Reha. Evde oturup içiyorum. Kimseye bir zararım yok."

"Niye biz insan değil miyiz, bize zararın yok mu?"

"Valla kivram. İçiyorum ondan sonra deyiş söylüyorum kendi kendime. Kimseye bir şey dediğim yok. Benim içkimin zararı budur."

Adam, suçunu yumuşatmaya çalışır tarzda izahatta bulunuyordu Reha'ya. Tepkilerin ne olacağını bilmediği belli oluyordu. Uzun yıllar Almanya'da işçilik yapmış, bu süre boyunca içkiyle yakın dostluk kurmuştu. Devrimcilerle teması bu birkaç hafta içinde olmuştu. Kadın, Reha'ya, "biraz kız kendisine" diye işaret etti. Reha gülümsedi. Adam hâlâ "kimseye zararım olmuyor" deyip duruyordu. Selim durumu kavramış, yanaklarına badem tatlısı bir gülüş yayılmış, gözleri ince ezgiler tutturmuştu. Reha'nın ne diyeceğini takip ediyordu.

"Kaç yıldır içki kullanıyorsun Ali Emmi?"

"Valla otuz yıl olmuştur Reha."

"Sürekli mi içiyorsun?"

"Valla eskiden çok içerdim. Günde bir şişe. Şimdi az içiyorum. Bir şişe üç gün gidiyor."

"Maşallahın var Ali Emmi." Adam sözdeki imanın hangi yönde olduğunu tam anlayamadı. Tedirgin bir bekleyişe kesmişti umarını.

"Bak Ali Emmi." Adam daha düzgün dinleme vaziyetine geçti. "Biz alkolün, toplumu yozlaştırma amacıyla kullanılmasına karşıyız. Hiç kullanılmamalıdır, demiyoruz. Senin uzun bir süredir kullanma durumun, belli bir bağımlılık yaratmış. Ama o da atılabilir, ya da azaltılabilir. 'Kimseyi rahatsız etmiyorum' diyorsun, senin çocuklarının da rahatsız olabileceğini düşünmen gerekir. Senin kendi halinde sabaha kadar deyiş söylemen bile şu insanları çokça rahatsız edebilir. Bu durum ailedeki huzuru kaçırır, sorun çıkarır, saygın ilişkileri zedeler. Kaldı ki, aile içindeki diğer fertlerin durumunu gözetmek zorundasın. Çünkü yıllarca bir arada aynı yaşam paylaşılıyor."

Adam 'doğrudur', 'doğru söylüyorsun' deyip duruyordu, Reha'nın konuşmasına atfen. Sıcak gülüşlü kızların gözleri parıldıyordu. Kadın da kocasının ince perdeye inişine gülüyordu. Reha bir fasıl

söylem daha verdi. Aile bağları, huzur, sorun, sorumluluk, dış etkiler, kötü yönelimler üzerine. Konuşmanın sonunu, "içkiyi azaltmalısın" diye bitirdi. Adam bundan gayet memnun olmuştu.

"Sana söz veriyorum Reha azaltacağım. Bırakabilsem bırakırım, ama bırakamam." Kadın durumdan hoşnutluluğunu biraz şikayet ederek perdelemeye çalıştı.

"Bizde dedik kivralar içki içenleri cezalandırır. Reha da tuttu, 'azaltacaksın' diyor. Öyle olur mu kivra?"

Reha daha konuşmadan adam girdi söze,

"Yavu azaltacağım dedim" dedi karısına dönerek.

Selim bu yaklaşımı baştan sona tasvip ederek onuyordu gülüşleriyle. Adam suya gitmek isteyen kızının elinden bakraçı alıp dışarı çıktı.

"Korkunun gözünü seveyim." diyerek güldü kadın peşinden.

"Korkuttuğumuzu sanmıyorum." dedi Reha.

"Şimdi o sizin nasıl tepki göstereceğinizi bilmiyor. Biz hep dedik ki, 'kivralara söyliyeceğiz' onlar senin hakkından gelirler ancak. Korkuyordu. Şimdi sen böyle deyince o çok şaşırdı. Hem de sevindi."

"Ali Emmi iyi niyetlidir. Ve böyle laftan da anlar. İkna yönüyle üzerine gitseniz daha iyi olur."

Selim, bu türden bağımlılık içinde olanların psikolojik durumuna dair anlaşılabilir kısa açıklamalarda bulundu adam gelene kadar. Telefon gereksinimini karşılamak için Meral de geldi biraz sonra. Büyük kızın rahatsızlığıyla yakından ilgilendi. Devrim'ini aradı telefonla. Annesinin ağlayışını ahizeden Reha'ya dinletti. Ses sese, kulak kulağa özlemler süngerlendi. Kendi ailesinden en çok Devrim'i anlatırdı Reha'ya. Hazır telefon bağı kurulmuşken Devrim'i Reha'yla telefonda tanıştırdı. Buruk duygular, kendisini yiyen yalnızlıklar ateş hattına kuruldu.

Evden çıktıklarında Ali Emmi'nin yüzü tatlı bir akşam güneşi gibi gülüyordu. Gecenin nemine, rüzgarına, karanlığına yatırdılar sırtlarının terini. Birlik, yerel taraflara bir sığınak yaptırmayı düşünüyordu. Yeni bölgelerde yürütülecek kış faaliyetine dayanak, yedek olması amaçlanıyordu. Yerel taraftarlara yaptırma noktasında Selim'in kafasında soru işaretleri vardı. Kasap ve Naki onay vermişti.

"Yeterince tanınıyor mu bu insanlar? Barınak yerinin bilinmesi çok önemli bir mesele." dedi Selim.

"Doğrudur. Onun önemini asla gözden kaçırmamak gerek. Ama köylü taraftarlarımızı tanıdığımız oranda onlara güvenerek, bu türden savaş gereklerini onlara yaptırmak bir ihtiyaçtır. İlerki süreçlerde bunu daha da yaygın kılmak gerek. Sadece dikkat edilecek önemli noktalar üzerinde titizlikle durmak önem arz ediyor. Her şeyden önce iyi bir denetim ve yönlendirme sağlamak, olası tehlikelerden haberdar olabilmenin olanaklarını oluşturmak gerekiyor.

Reha'ya Kasap ve Naki de destek verdi.

"Çok güvenilir köylülerin olduğunu biliyorum, ben yeterince tanımadığımız endişesini taşıyorum."

Reha'nın verdiği kısmi bilgilerle Selim'in bu endişesi giderildi. Barınak kısa bir sürede yaptırıldı. Önemli oranda malzeme de temin edildi. Akşam üzeri yakalanan konvoya atılan pusu, araziyi tanımamadan kaynaklanan gecikme nedeniyle boşa çıktı. Bu ara telsizden bir araç yakma eyleminin gerçekleştiğini takip ettiler. Akşam köyde bir sivil otobüsün yakıldığı söylendi. Araç sahibi, köylülere göre, sıradan bir adamdı. Tek suçu cimri olmasıydı. Köylülerin "kimin eylemi?" sorusuna;

"Bizim böyle bir eylem anlayışımız yok. Ancak komprador nitelikte olan sermayelere yönelik eylemlerimiz olur, o da kamulaştırmayı esas alır. Eğer aracın sahibinin bir suçu varsa, bizzat onun kendisinden sorulur bu. Herhalde ulusalcılardır." diye yanıt verildi.

Aynı akşam gelen not üzerine birlik barınak noktasına geri döndü. Mıntıka gücünün önemli bir bölümü, birinci mıntıka gücüyle faaliyete geçmek için ayrılmıştı. "Reha barınakta kalsın, Ulaş gelen gücü alıp gelsin" diye emir verilmişti. Reha durumu tepkiyle ve kaygıyla karşıladı. Mıntıka gücünün üstten gelen talimatla da olsa, düzenlenmesi gerekiyorsa, bunda mıntıkanın ikinci komutanı ve yürütme elemanı olarak yer alması gerektiğini ifade etti Kara Adam'a. "P. merkezi yürütmesinin elemanlarının bırakıldığı barınakta savunmanın oldukça zayıflatıldığı, silah ve adam gücünün yetersiz olduğu açıktır. Üstelik barınak önemli oranda deşifre olmuş. Geniş sayıda köylüler

durumdan haberdar. Tam olarak kimin bildiği dahi bilinmiyor. Nokta yerini bilip batıya gidenler var. Üstelik bunlardan birinin yakalandığı söyleniyor. Barınağın güvenlik riski çok. Bu sorumluluğu üstlenmek düşündürücü. Düşündürücü olan sadece o da değil. Bu durumun bilinçli bir düzenleme olduğu kaygıları taşıyorum" diyen Reha, bu görevi kabul etmeyeceğini açıkladı. Durum bir notla mıntıkanın diğer gücüne bildirildi. Ezgela, Mazlum, Moza ve İnce'nin bir arada olduğu güce not gönderildi bir birimle. Not alınır alınmaz, Reha'nın komutanlığının düşürüldüğü açıklandı. Bu, karar olarak hangi organa bağlanıyordu yeterince aşikar değildi.

Ulaş barınağın komutasını aldı. Diğer güç faaliyete devam etti. Bir araya gelen faaliyet gücü, Sırtıkan Karakoluna yönelik bir saldırıya girişti yse de bu gerçekleşemedi, Xoşan köyünde gündüz konaklarken yol açımı nedeniyle Hozat'tan gelen askeri güçle çatışmaya girdi. Dezavantaj oluşturan durumdan bir yaralıyla çıktı. Düşman üstünlüklerinin boşa çıkmasında, hazırlıksız olma durumu önem arz ediyordu. Bu dönemde komisyon raporları değerlendirme sofralarına sunulmuştu. Reha, birinci ve ikinci komisyon raporlarının siyasi eleştirisini kaleme aldı. Daha önce başladığı perspektif, eleştiri yazısını tamamlamaya koyuldu. İkinci mıntıka parti organı, gücün barınağa geri gelmesiyle toplantılarına başladı. Organ sekreteri İnce'ye çağrılar yapıldı. Bu durumlar karşıtlıkları kızıştırıyordu. Organ, İnce'nin gelmesiyle devam etti. İnce, sorumluluğu Kara Adam'a devrettiğini, kendisi yine kendisinin oluşturduğu alt bölge organına sekreterlik yaptığını açıkladı. Uygun görülen, görülmeyen işlerlikler dahilinde sert tartışmalar yaşandı. Görevi Kara Adam'a devredip organdan çekildi İnce. Barınaktan ayrılmadan, değerlendirilmek üzere bir yazıyı organa verdi. "Durumlar sandığınız kadar iyi değil. Partide sandığınız kadar her şey yolunda değil. İyi değerlendirin." deyip ayrıldı.

Yazı ilk etapta herkesi şaşkına çevirmişti. Birçok yöne pervasız, saldırılar içeriyordu. Yazı aynı zamanda, en büyük organ olan konferans kararlarını da çekincesiz deliyordu. Yazıda geçen (... ticaret) olayının, nokta nokta bölümü, yakın tahminler bağlamında çözüldü kısa sürede. Organ yazıyı değerlendirdi. Yazının gündeme getiriliş yönte-

mi eleştiri konusu edilerek bunun altındaki esas amaca dikkat çekildi ve ceza gerektiren bu duruma müdahale istendi. (... Ticaret olayına dair, partiye sunulup ele alınması yönünde kararlar alındı. Ayrıca yazıya onay veren komisyon sekreteri Ezgela'ya ilişkin suç duyuruları da eklendi kararlara.)

Uzun dönem ertelenen, savsaklanan birliğin eleştiri toplantısında, altan gelen belirgin eleştiriler karşısında, Cano, eleştiri muhatapları olan Moza ve İnce'yi savunma psikozuyla karşı yönelime geçti. Parti değerlerinden ziyade, birey değerlerinin korunması esas alındığı durumlarda gruplaşmalar kaçınılmazdı. Cano, partililerin teşhir edildiğini iddia ederek, Nazım, Baran ve organ üyeleri Reha, Kasap, Meral, Selim, Kara Adam ve Akın hakkında suç duyurusunda bulundu. Haklı birçok eleştiri karşısında, parti anlayışını, granit kalesi gibi dimdik ayakta tutma yerine gösterilen basiretsizlikler çatışmaları dinginsizleştiriyordu.

Kış henüz yeni başlamış, kuzeyler karla yatmış, güney iyice ıslanmışken, Pozvenk'te çatışma çıkıyor, Teko, Kürşat, M. Ali, Deniz ve iki köylü çocuk vuruluyordu. Bir ay kadar sonra, komutan Ramo'nun komutasındaki Artvin birliğinin tümden imha olduğu haberi, kızgın bir bıçak ağzı gibi iniyordu yüreklere. Ölüm, sıcacık güleşleri koparıp alıyor, geriye dönüp, domuz poposu gibi sırıtıyordu. Halay başı Teko, bilimin ince gülü Kürşat, eylemlerin tatlı tebesümü Ramo, çekip gidiyorlardı.

Partizan güçlerin imzasını taşıyan araba yakma eylemi, kitlelerin yoğun tepki merkezine oturuyordu. Eylem, içte de tartışma konusu oluyordu. Yeteri bir gerekçeyle açıklanamayan eylem, günün ve politikanın red alanına oturuyordu.

Organ kararlarını mutakiben, Ezgela, organa altı üstü cilalı, şenpanze kulaklı; şehir ara sokaklarında tavlanmış görüş açısı, köy kaymağını kendisine mülk edinmiş, bir tehdit mektubu gönderdi. "Bizimle uğraşmak o kadar kolay değil, baltayı ayağına vurmak demektir bu. Herkes safını belirlesin" diyordu.

"Bazıları devrimi küçük bir sabah ateşini yakmak olarak görürler" diyordu bir öğretmen**. Çağıltılar, küçük küçük hışıltıların bir araya

gelmesiyle oluşacaktı. Dünyayı küçük bir dağ eksenine indirgemek, devrimin güçlerini kötürümleştirmektir. Bilimsel olanın ruhunda derinlik ve genişlik vardır. İticilik değil, toplayıcılık esastır. En büyük öğretmenlerden Mao'nun ruhu da böyle değil miydi? Birlik, aynıların birliği olmayacaktı. Birlik, ayrı olanların çatışmalı olanların, kavgada hırçın olanların, birbirine yönelenlerin birliği olacaktı. İticilik üstten alta doğru akıyordu.

Birinci mıntıkada da tartışmalı bir zaman dilimi yaşanıyordu. Üç dört sayı düzenli çıkan illegal gazete nezdinde, Nâzım'a yönelik teşhir faaliyeti organ sınırlarını aşarak birliğe yayılıyordu. Gelişmelerden habersiz olan Orhan'ın bazı uygun olmayan tutumlara karşı çıkmasıyla teşhirin bir ucu da ona yöneliyordu. "Baharda hesap soracağız" naraları atılıyordu. Batıda yakalanan altı merkez komite üyesinin eski konferans kanadından olması, çoğunluk durumunu ters yüz etmişti. Bundan medet umma, dolaylı değil, direkt bir yönelimi boyutlandırmıştı.

İkinci mıntıka organları toplantılarını tamamladıktan sonra, faaliyet gücü tekrar ayrılıyordu barınaktan. Birleşen iki mıntıkadan faaliyet gücü, bir korucu köyüne, Hıdırdamı'nda bir konvoya, elektiriklerini kestikleri karakoldan elektriği yapmaya gelen güçlere saldırıda bulunuyordu. Saldırılarda iki G-3 alınıyor, önemli oranda asker saf dışı bırakılıyordu. Askeri ivme, kitlelerin gelişen dinamiklerini harlıyordu. Öğretmen bilinci kuşanmış bir politik önderlik, kiraz kızılı gibi tava gelen koşulların başını, güneşin sarısına arz edebilirdi. Meselenin kilit noktası, ateşe rengini veren politik öncülük olarak belirginleşiyordu. Kadro öğüten değirmenin suyunu, kamburumsu sırtlarında taşımaya devam edenler, birbiriyle kıyasıya yarışıyordu. Her gelen gidenin kıçına bir çelmik atıyordu. Ayak direyen, direnişinin orta yerinde cennetin hurileriyle buluşuyordu.

"Toplumsal pratiğin kendisi, öğrenme yetilerinin çapına göre eğitir insanı" diyordu öğretmen bilinci. Bilen bilir, alan alır işaretini Hareketin ağırlık merkezi, güneşin turuncu rengidir. İdeoloji denilen zakkum ağrısı, bir yorumun yöntemini bulmasından başka bir şey de-

ğildi. Küçük bir pencerenin derin ve geniş çapından dünyaya bakmak yeterliyidi. Bu yeterliliği elde edebilen, en umulmaz karanlıkların içinde Eçilya baharı gibi açabilirdi. Bir adım ötesini yanındakinin omuzlarına çıkmadan göremeyen, krallık delisi kralcılar, devrimi Segedik'ten ekmek toplamak kadar basite alabiliyorlardı. Bu pencereye yaslanan bakış, üç köyden kopan alkış tufanıyla kendisini Keban suyuna kafa üstü atabilirdi. Göğün duruluğunda kabaran, boranında kaybolan beyaz gölgeler, yumrukları yukarda tribünlere koşacaktı. Kim maratona, kim yüzmetreye soyunur belli değildi. "Karışıklığın olduğu parkurda koşmak; deparı, tempoyu ve engel atlamayı bir arada becerebilenlere mahsustur." diyordu öğretmen bilinci. Sızmalar, pusular, baskınlar ard arda koşumlanır. Hangi şafağın vurgun yiyeceği belli olmaz. Kara insanı, deniz insanını, deniz insanı çöl insanını mızraklarının sivri ucuna oturtur. Türkülerin dalga kokulu kıyıları, martı ezgileriyle yansır dağlara. Dağlar ateşe mi, yeşile mi daha düşkündür, onu en iyi buzullar bilirdi.

İkinci alt bölge güçleri Yel dağından Klar mağarasına giden uzantıda bir zulaya yerleşmişlerdi. Kış burda dişe diş cenkleşmeyi gerektiriyordu. Erzincan ovası katı, kuru soğuklar içindeydi. Fırat dolana dolana yalıyordu Munzur'u eteklerinden. Dağ köyleri alevi kültürüyle resimleniyordu. Dersim'den taşan akarlar konaklıyordu dar sokaklı, gübre kokulu mahallelerde. Birkaç köy, sunni ve alevilerle iç içeydi dağ eteklerinde. Diğer köyler ağırlıklı Dersim kökenli alevilerdi. Klar'dan aşağıya indikçe ısınıyordu vadi ağızları. Eski Dersim göçerlerine yurt olmuştu Klar. Aşiret mensupları silahlı baskınlar yaparlardı Erzincan köylerine. Ağılları yağmalar, davarı sürerlerdi Klar'ın burçlarına doğru. Dersim'lilerin peşinden kimse gelmezdi. Gelmeye cesaret eden üç metre beyaz patiskasını da yanına alırdı.

Kalan aşiretinin içinde pısırık olan Zelzele Xelo (Halil), Erzincan köylerinde beyaz terörün şeytanı gibi dolanıyordu o zamanlarda. Zelzele Xelo'nun geldiği duyulur duyulmaz, baclar kapı önüne çıkarılırdı. Mertekli katırı kadar yük taşıma gücüne sahipti Zelzele Xelo. Beşlisinin ceviz karası dipçiğini iyice parlatırdı kuyruk yağıyla. Kemeri-

ne gümüş diye yutturduğu üç alimunyum yıldızı takardı. Kulağının dibinden boynuna doğru uzanan kalın köklü bıyıklarını merkep sütüyle bir güzel burar, rengini ovuştururdu. Alnına doğru diklenen kaşlarının üstünden geçirdiği baş dolamasını kurdun göbek derisinden yapmıştı. Kalın köklü bıyıkların yanlarına dökülen ince sakal dallarından arda kalan küçük çehresinin korkunç bir görüntüsü vardı. Adam yiyen bu adamın, kafa ile vücut oranının dengesizliği ürkütücü, korkunç, garip oluyordu. Dört teneke buğdayı bir omzunda günlerce taşırdı. Kuyruğunu Xelo'ya kaptıran merkep, hazireti Muhammed zulmünü uçkuruna içirmeden kuyruğuna kavuşamazdı tekrar. Bu zulmün günahından çıkan katır, beş gün kamburu havada yürürdü. Mertekli ağasının üç karısı, üç ayda ancak çıkarabilmişlerdi Xelo'nun ellerinin ölçüsünü. Yama üstüne yama yaptığı çarıklarını dizine kadar çekmişti. Koca bir cevizin tırtıllı kökü gibi duruyordu her bir bacağı. Omuzlarının genişliği, Şığli öküzünün, yan yana durmuş üç kadın kalçası genişliğinde olan omurgası kadardı.

Zelzele Xelo, bir gün köye indiğinde yedi kadını ormanda odun toplarken yakaladı. Odunları bıraktırdı. Kadınları kattı önüne, köy merkezine çıkardı. Bütün erkekleri topladı.

"Ulan deyyusler, katır sıpaları, karı poku yiyen daşaksızlar. Bu karılar ormana yanlız gönderilir mi? Ya ben orda merkep sürüsü gibi hepsini sıradan geçirseydim, günahını da sizin gibi daşaksız eşeklerin boynuna salsaydım iyi olur muydu?" Erkekler başını eğdiler önlerine. Yapılmamış ayıp, yapılmıştan daha ağır koydu her birine. Merkep sürüsünü sıradan geçirdiğini söyleyen Zelzele Xelo'da kalmıştı kadınların gözleri. Ateşi kuduran kuduranaydı. Gözleri araba farı gibi yanan, at bakışlı, güneş tenli, elma dudaklı, yuvarlak kalçalı bir kadın ileri çıktı

"Xeyil ağa, sen ettin bir büyüklük daha fazla mahçup bırakma milleti. Bugün bir nikah var köyde. Bu nikahı sen kıy. Nikah mubarektir. Senin bereketin aksın ocaklarına. Kudretin, allahın hayırlı kuluna nasip olsun."

Zelzele Xelo, teklifi kabul etti. Akşam sofraları hazırlandı. Kat kat döşekler konuldu. Zelzele Xelo'nun ayak kokusu yedi gelin suyunda ancak temizlendi. Köydeki tüfeklerin tümü ters asıldı. Xelo'nun beş-

lisinin parlaklığı oda cemaatini gözlerinden ediyordu. Nikah saati geldi yaklaştı.

"Herkes yere eğilsin, hiç kimse Xelo'nun beşlisinden başka bir şey düşünmesin" dedi Xelo. Kendi lehçesiyle ilk kez girdiği nikah kıyma törenini bir küfür anaforuna çevirdi. Lehçenin akışı ve Zelzele Xelo'nun hızlı ritminde hiç kimse bir şey anlamıyordu.

"Bu besmelesiz köpeğin kızı ile eşek soyunun kavak sopasının zulmünde inleyen, kürek ağızlı ateşten fırlamış malağın oğlu; bir bok yemek için aynı yalağa uzanmış; sen bunu göresin ya Xelo. (...)"

Lafın bir tek kelimesini anlayan yoktu. Erkekler.

"Ne derin bir söz, ya Allah" deyip içinden dua ediyorlardı.

"Dili de beli kadar güçlü aygırın. Çok derin okumuş galiba." diyordu kadınlar.

"Ondan olan zuriet cihanın kudretini toplar beline" diyordu gelinler.

Zelzele Xelo'nun küfür söylemi bitince, yaşlıca bir adam sordu.

"Sen mi fazla yaprak çevirdin, Hz. Ebu Talip mi?"

Bıyıklarına okkalı bir el traşı çektikten, at gözlü kadına osuruk bakışlı bir kaçamak gönderdikten sonra, bağdaşını bozup sol ayağının yamalı çarığını kendisinden aşağıda oturan Şığli ağasının ağzına doğru uzatarak,

"O benden bir yaprak fazla çevirmiş" dedi, gevrek gevrek. Tüm köylülerin şaşkınlığı artmış, gözleri uçacak gibi olmuştu. O günden sonra Zelzele Xelo'nun eşkiyalığına derin hocalığı da eklenmişti. Zelzele Xelo dört teneke buğdayı alıp yel babanın yokuşuna dayandığında rahat bir soluk aldı köyün erkekleri.

Zelzele Xelo, kendi ekranından birkaç dua öğrenmeye çalıştıysa da beceremedi. Bir diğer gelişinde mertekli, çağlayan suyunu kesti. Suyu salmaya gelenleri elçi edip köye gönderdi. "Ortalığı birbirine katmadan tez işimi göre ağalar" diye tembih etti. Haber köye ulaşır ulaşmaz bir uğultu düştü köyün ocağına. Cümle millet toplanıp Zelzele Xelo'nun huzuruna çıktı. Rica minnet, davetler içinde köye götürdüler Xelo'yu. Kurbanlar kesildi, sofralar kuruldu. Zelzele Xelo'nun derinliğinden irfan bulmaya gelenlerle doldu konak, yemek yenilince.

"Lütuf et, soframızın bereketini ver" dedi bir yaşlı sakal.

Xelo düşündü düşündü kıvrandı. Aklına küfürden başka bir şey gelmiyordu.

"İndim dağdan ocağına, sıçam altın çanağına. Sıpa sürüsüne binile, sofralar kurdurula mertekli enayisine. Allah var ede Xelo'nun zelzelesine."

Herkes "amin, amin" deyip, anlayamadığı duanın peşinden ellerini yüzüne sürdüler.

"Tanrının kudretinde ne bilinmeyen dualar var."

"Bu dünyada bir biz kaldık eşekliğimizle"

"Bulanık suda iz süren, karanlıktan aşk içen evliyalar bunlardır demek" diye sesler uğulduyordu.

Zelzele Xelo, o gün cem dergahı kurdu. On kişiye vukaat zamanını işaret etti. Millet tir tir titriyordu.

"Bu gece Xızır Aleyselam gelecek. Kimse evinden dışarı çıkmasın. Damlara kül serpin, yatın. Xızır Aleyselamın düldülü hangi evin damında iz yapacak bakalım."

Dualar birbirini izledi. Yalvaranlar yakaranlara, yakaranlar zelzele Xelo'nun ayaklarına baş sürüyordu.

Zelzele Xelo, herkesi yatırdıktan sonra, yattığı evin damına çıktı. Cebindeki nalı çıkarıp ocağın kenarındaki küle iki nal izi çıkardı. Sabah köylüler toplandı. Xelo'yla birlikte damları gezdiler. Akşam esen yel külü karıştırmış nal izi toza karışmıştı. En son cemaattan önce dama çıkan köpeğin izleri kalmıştı külde.

"Bu ne demektir. Düldülün izi yok köpek izi var. Bu ne anlama gelir" diye yakarmaya başladı köylüler.

Zelzele Xelo düşündü aklına çeşni çeşni hinlikler geliyordu.

"Hızır Aleyselam size kızgındır. Kendi gelmeyip itini göndermiştir eşekliğinizin yüzüne."

Köyü alır bir telaş deme gitsin. Cehennem kapıya dayandı dayanacak.

"Ne yapalım ya eren" der ileri geleni.

"Her ev başı bir koyun katın kervanıma. Yel babayı aşıp Dersim güneşine devrilince Xızır çeşmesi var. Düzgün babanın tepesindeki Xızır suyuna, Munzur'daki düldül ayağına, orta dağdaki Buyer baba-

ya karşı durur bu çeşme. Kurbanlarınızı orada Xızır'a adarım. Belki o gele günahlarınızdan. Yoksa siz bu eşeklikten kurtulamaz, semer üstüne semer yüklersiniz."

Köylüler bu çareyi gönülden kabullendiler. Xelo'nun ayaklarını öpüp başına koydular. Seçme koyunlardan bir sürü oluştu oracıkta. Xelo alıp sürüyü, erzak yüklü merkeple çıktı Yel'i öteye. Erzincan'a talana gelen bir grup kardeş aşiret silahlısıyla karşılaştı. Vurup Xelo'dan aldılar davarı. Zelzele Xelo'nun forsu Erzincan'da söker. Dersim'de Xelo, bir çulsuz sümüklüdür. Xelo oturdu Xızır çeşmesinin taşına.

"Xelo gibi eşek, mertekliler gibi enayiler oldukça Dersim eşkiyasının Xızır'dan ne farkı olacak" diye söylendi kendi kendisine.

Yel babadan kuzeye doğru Dersim eşkiyası inerdi eskiden. Munzur babaya yönelen gözler, katmer fişekli, başı sarıklı, ayağı çarıklı eşkiya eşgalleri görürlerdi. Rüyalar bu korkunun çanağını öper, düşler alabora olurdu. Şimdi eşkiyalık gitmiş, yerine teröristlik gelmişti. Silah aynı silah, ses aynı ses değildi. Köyün yoksul evleri talan edilmiyordu şimdi.

Barınak yerinin az ilerisinden pırıl pırıl ışıklarıyla yanıyordu Erzincan. Geceye inanılmaz bir sıcaklık akıyordu. Dağların uç zirvelerini yalayarak inen kasırgaların sesine yansıyan şehir aydınlığı, karmaşık duyguları harmanlıyordu nöbetçinin derinliğinde.

Mehmet Koç'un üyeliği görev, disiplin bağlamında alınıyordu. Uygunsuz yönelimler, organ içinde cepheleşmeleri koşulluyordu. Bir hizip ütopyası kuruluyordu yaşama. Üyelerin üstü başı aranıyor, sorgulardan geçiriliyorlardı. Taraf olabilecek savaşçılar tek tek sorgulardan geçiriliyordu. "Hizip" kelimesini bilmeyen onlarca insan, hizip faaliyetçisi olarak gözleme tabi tutuluyordu. Parti üyeliğinden uzaklaştırılan Mehmet Koç, en son ordu üyeliğinden de çıkarılıyordu. İki çizgi çoktan, açık bir yergiye, etkisizleştirmeye, hatta zulme doğru evrilmeye başlıyor; birliğin siyasi komseri Kutan komutanı Lenko ve diğer yönetim üyeleri sorunları kışkırtıyordu. Parti, hukuk, işlerlik, anlayış düzleminde uygunsuz uygulamalara karşı duran Çakıroğlu, genç tecrübesiz üyelerin desteğiyle tutunmaya çalışıyordu. Mehmet

Koç'la konuşma yasakları konuluyor, her gözgöze gelmeler hizip olarak damgalanıyordu. En son halktan biri olarak da görülmeyen Mehmet Koç, kültür gecesinden çıkarılmak isteniyordu. Bazı üyelerin ve duyarlı savaşçıların açık tavrıyla başarılamıyordu bu. "Silahıma yöneleni karşı devrimci sayarım, tavrımı ona göre belirlerim" diyen Mehmet Koç'un silahını almaya girişemiyorlardı.

Kış, çatışmaların densizliği yanında cılız ve utangaçtı. Plan, komisyon toplantısından sonra koordineli uygulanıyordu. Harekete geçme zamanı, altı merkezi üyenin yakalanmasıyla başlatılıyordu. Barınak yaşamının kısa bir sürecinden sonra, Xezal'ın hastalığı tezahür ediyordu. Bunalım kısa sürede yoğunlaştı. Tedavi imkanları, bireylerin ilgi derecesine tabi kalmıştı. Bu hiçbir tedavinin olmadığı anlamına geliyordu. Ruhsal hastalığı gün geçtikçe daha çok birliğin yaşamını altüst ediyordu. Parti organı ve komutanlık durumu değerlendirdi. Çakıroğlu, İsyan, Şafak, İbo, Xezal'ın gönüllü bakımını üstlendiler. Bu durum, birliğe sorun olma pozisyonunu ortadan kaldırmıyordu. Bir haftalık bakım da, Xezal'ın git gide kötüleşmesini engelleyemedi. Xezal artık en uç noktaya varmış hastalığıyla, çekilmez boyuttaydı. Her yanı pisliyor, kendisine görülmedik işkenceler yapıyordu. İki kere kaçmış, yarı don halde bulunup getirilmişti. Çantasına iki kalın kitap ve beş jarjör almıştı. Koğuşu alt üst etmeye silahlara saldırmaya başlayınca bir kafese kapatılmıştı. Ne sesi, ne de kendisine tecavüz etmesi koğuştakilerin gözlerinden çıkarılamıyordu. Durum değerlendirmesi yinelendi. Xezal, Kutan'dan yediği fırçadan sonra, "Beyler tahtından inerler/ayaksız ata binerler/götürüp gömüp dönerler/Bir dost bir post yeter bana/" türküsünü söylüyordu. Xezal'ın vurulması gerektiği kararı çıktı organlardan. Uzun zamandır yaşanılan açık gerçeklik, bu kararı kanıksanır kılmıştı. Buruk bir eflatun beyazı çepeçevre sarmıştı Yelbabanın zirvelerine, sivrisinek sülmü gibi ince ber sis çökmüş, düşen kırağı şapşalca salınır olmuştu. Xezal'ı Muro'nun sırtına verdiler. Önceden hazırlanan karın üç metre derinindeki çukurun yanına getirdiler. Xezal'ın tüm saldırganlığı, sise, kırağıya ve uğultuya karışmış, susmuştu. Gözleri mahrurlaşmış kır saçları kar rengine kesmişti. Açılan çukuru görünce ve ani bir çığlık attı.; sonra

sustu, mahmurlaştı, yüz hatları sakinleşti. Hiçbir yoldaşı Xezal'ın o mahmur yüzüne bakamadı. Herkes gözlerini, ürkek taylar gibi kaçıştırıyor, bu görevi üstlenmiş olmaktan duduğu kederi içinde yoğuruyordu. Xezal dik dik bakındı yanındakilerin gözlerine, Lenko'ya Muro'ya ve diğerlerine. Barınak tarafına dönüp baktı. Görünürde hiç kimse yoktu. "Beni vuracak mısınız yoldaşlar" dedi bağırarak. Kimse çevap veremedi. Bir kucak çığ yangın aktı Klar vadisine doğru. Su dondu, rüzgar koyulaştı. Karar gerçekleştirildi. Başka da bir seçenek kalmamıştı geriye. Kar hafif hafif çiseliyordu. Beyazın orta yerine bir karanfilin burukluğu düşmüştü. Yaşamını devrime adayanlar, her zaman bir düşman kurşunuyla, işkence altında, darağacında ölümle karşı karşıya gelmeyebilirdi. Onulmaz bir illetin ateşinde yanabilirdi. Bazen bir kaza kurşunu, bazen taştan uçup ölebilirdi. Bu devrime adanmış yaşamların adının kirlenmesi demek değildi. Bütünün korunma ülküsü doğrultusunda, parçadan vazgeçilebilirdi. Vazgeçmek, devrimin çocuklarını red etmek değildi. Devrimin güçlerini korumanın zaruri bir gerekliliğine bağlı kalmaktı bu. Düşman karşısındaki tavırlarıyla, gülüşleriyle, hırçınlığıyla, katı tabu ve değerleriyle yaşayacaktı safların sıklaşmış orduları içinde.

Beyaz örtülerin teri şeffaf olurdu. Kim kara değse ayağını, karayı, kim gölgeye değse başını, güneşi arardı. Barınak yaşamı huzur, güven ve bilinci bünyesine sarabilirse, gerilla koşulunda verimin üst sınırlarına ulaşabilmek olanaklıydı. Yenilenme, yetkinleşme, büyümenin talebi en iyi bu koşullarda dile gelirdi.

***

Yel dağının güney vadilerine Pülümür köyleri yayılırdı. Pülümür suyundan batıya kalan yasak mıntıka, acılarını ziyaret döşlerinde paralardı. Sarı buğday dibek dibine inmeden yenirdi. Dağların derinliklerinde partizan ayakları iz yapmadan evvel, kaç boynu fişekli adam; kaç atımı kuş uçurtmayan ferik tadında kadın silahlarına yaslanarak karışırdı bulutlara. Bu mekanın en bilinir öykülerinden biri Sore Sem'di. Haylaz, yaramaz ucube çocuklara; "Sore Sem'in damarı mı karıştı size" "Neneniz sore sem'in artığına dil mi sürdü" denirdi. Ge-

celer onda masallanırdı.

"Sore Sem deyip geçme babacığım" diyordu gözleri küçücük çukurunda sipere yatmış ufak tefek ihtiyar. "Onun ayak izine rastgelen adamın ciğeri tirtir titrerdi. Benim babam iyi bilirdi onu babacığım. Onun gözünün içine bakacak adamın ciğeri iki çatal olmalıymış. Rahmetli babam anlatıyordu. 'Açlık zamanıdır. Kim ne bulursa onu yer. Baba çocuğuna bir lokma, çocuk babasına zıkkım bırakmazdı. Ekmek aslanın ağzından da ötedeydi. Sore Sem nerde olursa, kuş sürüleri, oraya birikirdi. Kurdun yanında barınan barınanaydı. Bir gün grup talana gider. Abasan aşireti ağalarından birinin yaylasını basarlar. Çok azgın bir köpeği vardır. Dağın öbür ucundan gelen ayak sesini duyardı. Kol, yayla yerine yanaşamaz bile. Sore Sem gider birkaç gün sonra. O işini yalnız yapardı' diyordu rahmetli babam. 'Sore Sem çırılçıplak soyunuyor. Gidiyor eve yanaşıyor. Ocakta, bir keçi boylu boyunca kazanda kaynıyor. Köpek yanıbaşında yatıyor. Elini daldırıyor kazandan ciğerleri çıkarıp atıyor köpeğe, keçinin boyunu omuzlayıp ayrılıyor ordan.' Rahmetli babam anlatıyordu, 'şeytan gibi adamdı' diyor. 'Hiç kimse onun hangi oyunu yapacağını kestiremezdi. Nişanı kadar, aklı da keskin bıçak gibiydi' diyordu. Bir gün, Sore Sem'in evini basıyorlar. Sore Sem deyip geçme piyemi. Düşmanı çokmuş onun. Onun gezmesinden ürkmeyen bir tek dağ yabanisi yokmuş. Babam iyi bilir onu. Sonra, Piyemi (*); bir kol evi sarıyor. O zaman evlerde pencere yok. Küçük küçük kulikler (*) var. Bir kulikten bakıyorlar ki Sore Sem upuzun koca bir adam, yatağın içinde mübarek Abdal Musa dağı gibi görünüyor. Bakanın dili titriyor. Kim tetik çekecek, herkes birbirine bakıyor. Sora Naçar Velo diye biri vardı. Ağasının gözüne girmek için dayıyor beşlisini kulike. Veriyor mermiyi yatağa. Kol hemen oradan ayrılıyor. Şafak sökünce kol bir dereye iniyor. Bir bakıyorlar zulum yağıyor dağdan taştan. Sore Sem koca jare (*)'nin sivriliği gibi dikilmiş karşılarına. Dili tutulan, altına kaçıran, yalvarıp yakaran birbirine karışıyor. Sore Sem koldaki başı vuruyor. Diğerlerine de, 'bu kez eşekliğinizi alın gidin. Bir daha yoluma çıkmayın' diyor. Ondan sonra, Sore Sem'e kurşun kar etmez, onun olduğu zaman şeytan yokmuş dünyada.' diyorlarmış. Meğer o baskın ge-

cesi Sore Sem kendi yerine yatağa eşeği yatırmış. Her gece ayrı yere serermiş yatağını. Hiç bir zaman hedefi nişanın karşısında bırakmazmış. Onun silahının atımından kurtulan olmamış.

Karanlıkta onun gölgesine rastlayanın rengi bir daha sarılıktan çıkmazmış. Sonra bir gün Munzur'u karşıya geçerken vurmuşlar onu. Bir kol aylarca yoluna pusu kurmuş. Suyun içinde vizonikler(*)den geçerken vurmuşlar. Olduğu yerde dönmüş, kol içinde kendisine ateş edeni vurmuş. Cesedi öylece dimdik kalmış ayakta. Hiç kimse yanaşmaya cesaret edememiş. Üç gün ceset öyle ayakta kalmış. Üç gün sonra taş atmışlar, taşlarla düşürmüşler cesedi. On babayiğit adam, sudan çekip çıkaramamış. Bir çift öküz götürüp ip atmışlar cesede. On adam da yan iplerle çekip çıkarmışlar sudan."

Adamın küçük gözleri parıl parıl parlıyordu. Sore Sem'in dağları şimdilere gelene dek, nice babayiğitle kucaklaşmıştı. Aşiret kavgalarında ünlenen Bolê Gul, silahın dağlardaki fermanıymış. Mertlik, yiğitlik, cesaret üzerine kurulu söylemler adanırdı adına. Sonra Heme Cibe Qej. Koca bir devleti cesaretinin ucunda alaya alan kavga erbabı. Tepeden tırnağa silaha, mermiye, ateşe kesmiş otuz silahlı adamıyla meydan okuyan kuvvet. Gelişmelerin renginden habersiz kadın Zeyê, "Bu devletin günü mü dolmuş, Mıste Kor şaşırmış mı? Gelip Heme Cıbê Kej'in otuz silahlı adamına karşı geliyor?" dediği söylenirdi. Su durulmaz, on iki ay kan, revan akardı dereler. Zulüm adını kurşundan alırdı.

Cıbe Kej'in dağları, şimdi bilinci aydın, yüreği topraktan beslenen şahanlarla şenleniyordu. Kutan, Lenko, Cem'in komutasındaki ikinci bölge güçleri, bahar kapıyı çalmadan barınaktan çıkıp Klar mağarasına aktılar. Bir hafta kadar orada kaldıktan sonra Meyvan vadisine geçtiler. Meyvan vadisinin kısa birkaç gününden sonra, bir çatışmaya girdiler. Çatışmadan kayıp vermeden çıktılar. İç çelişmeler iyiden iyiye kızıştırılmıştı. Çatışma sonrası Ovacık hattına geçtiler.

Birinci bölgedeki kutuplaşmalar iyice belirginleşiyordu. Silah dağıtımı bu gözlemler dahilinde yapılıyor, savaşçı düzenlemelerinde de bu durum gözetiliyordu.

İkinci mıntıka parti organının içinde yer aldığı barınak birliği, Pertek bölgesine faaliyete gönderildi. Üst organ toplantısı yapılmadan, merkezi organ toplantıları gelip çatmıştı. Eleştiri, karar ve değerlendirme yazılarının yönetici organlarda değerlendirilebilinmesi için, yazıların komisyona iletilmesi kararı alan organ, bireysel, organsal tüm yazıları Ezgela'ya gönderdi. Yazıların içinde, Askeri Komisyon raporlarının, İnce'nin ve Ezgela'nın hukuk dışı uygulamalarının eleştirilerini içeren yazılar ve kararlar da vardı. Yazıların gönderilmesinden iki gün sonra, "organın hizipsel faaliyet yürüttüğünden ötürü askeri komisyon adına organı donduruyorum. Birliği alıp gelin. Gelmezseniz tutuklama kararı çıkarılacaktır." diyen Ezgela'nın notu geldi. Birliğin hareket tarzını belirleme yetkisine sahip olmayan Ezgela, yine yetikisinin sınırlarını patlatarak organı donduruyordu. Komisyonun kendi adına böyle bir yetkiyle kuşandırılmayan Ezgela kafasına estiniğini yapıyordu. Üç ayrı birime ayrılmış olan birliğin, ancak kısa zaman içindeki randevularıyla birlikte gelebileceğini izah eden bir notu cevap olarak gönderdi Kara Adam. Bu nota cevap olarak tutuklama kararları ve komutanlığın direktifleri geldi. Organ bir araya gelen üyeleriyle durumu değerlendirdi. Reha'ya yazdırılan ikinci Tüm Partiye Çağrı yazısı onandı. Yazının tüm partililere çok çeşitli yollardan iletilmesi kararı alındı. Yazı Ezgela'nın eline ulaşır ulaşmaz, uzun dönemdir üzerine çalışılan ve bir kanıt olarak korunan, ticaret olayının, eroin ticareti olduğu ilan edilerek, eroincilerin ayrıldığı söyleniyordu. Savaşçıları topladılar. "Mafyacı mısın, partiden misin?" diye sorup, hemen cevap istendi. "Durumu anlamamız için, araştırmamız, o yoldaşlarla görüşmemiz gerek" diyenler terslendi ve hemen tavır istendi. Bu konuda ısrar eden Orhan, uç noktada küfürler yedi Ezgela'dan. "Bu bir ayrılık ilanı değil" diye yazının gerçek içeriğine işaret edenler reddedildi. Yazı içinde, tüm bölge parti güçlerinin bir araya getirilmesi ve gelişen durumların parti iradesi dahilinde değerlendirilmesi isteniyordu. Yönetici organların grup ve klik yaklaşımlarından dolayı güven yitirdikleri belirtiliyor, eğer parti iradesine baş vurulmazsa bu organların tanınmayacağı ifade ediliyordu.

Komisyona gönderilen yazının bir nüshası da Ovacık hattında ol-

duğu söylenen, ikinci bölge güçleriyle birleşen ana birliğe ulaştırılmak için Kasap'la gönderildi. Kasap iki kişiyle Ovacık'a doğru yola çıktı.

Bahar, Keban kıyılarından Munzur dağlarına doğru genişlemişti. Sevişme tadı yüklüydü kanarya ötüşleri. Sürüngenler tava gelmeye başlamıştı bile. Kapı komşu çekişmeleri, tarlaya, tuma, davara ilişkin sorunlara kaymıştı. "Şu Dersim köylüsü ilginçtir" diyordu. "Acep diğer yerdeki köylüler de böyle midir?" Bakışlarına sorgu mekanizması oturmuştu.

"Paylaşamadıkları ne var ki? İki davar bir tarla kadar arazi. Bunlardan dolayı birbirine girilir mi?"

Selim'in düşün deryasında tahlilci bir güç gizliydi. Her sorunu düşünür, kafasında çözümlemeye çalışır; yalnız beceremeyince açardı.

"Halkımız öyledir. Mülkiyet duygusunu atamadığı durumda bir inek için de olsa, bir parçacık yer için de olsa kıyasıya çekişir. Mülkiyet edinme koşulları oldukça da, o duyguları yaşatır." dedi Nâzım.

"Neden dolayı bunu diyorsun?"

Kara Adam'ın sorusunda "yeni bir gelişme var da benim haberim mi yok?" manasını buldu Selim. İnce yüz hatlarına derin bir gülümseme yayıldı.

"Merak etme yoldaş, senin görev alanına müdahale etmedim."

Kara Adam dişlerinin parlaklığını göstererek kıkır kıkır güldü. Kara Adam'ın gülüşü söylemine cevap olmuştu. Selim devam etti konuşmaya.

"Gittik. Dağ başında kala kala iki ev kalmış. İkisi de amca çocuğu. Yıllardır birbiriyle küslermiş. Ne var dedik aranızda? Öğreniyoruz ki önem arz eden hiçbir mesele yok. Davar yüzünden ya da bir karış otlak yüzünden çıkan sorunlar."

"Bu türden sorunlarla çok uğraşacağız" dedi Kara Adam.

"Devrimin temel sorunlarına yönelen bilinçleri geliştirmek, yoğunlaştırmak için bu sorunlarla uğraşmak, sorunları çözümlemek, çözüm yöntemlerini göstermek gerekecektir."

Kara Adam kafasını sallayarak onayladı Nâzım'ı.

"İç sorunlarımızdan kurtulabilirsek ancak" diye ekledi Selim.

Savaşçıların dışında tutulmaya çalışılan iç sorunların, savaşçılara açılmasına karar verildi. Tartışmalar belgeleriyle savaşçılara sunuldu.

Tutuklama kararları karşısında organın tavrı izah edildi. Gelişmeleri değerlendirerek, savaşçılardan tavır takınılması istendi. Birlikteki savaşçıların tümü organın yanında yer alacaklarını belirttiler.

Ağrılı, puslu, karmaşık sabahlar oturuyordu siyasetin ağzına. Görüş mesafeleri daralmış bakış açılarının, kül savuran içeriklerini yapay ayrışmaları kamçılıyordu. Baharın yaşama ait olan rolü, kötürümleşiyordu. Doğadaki gelişim ile toplumdaki gelişim tezat paralellikler koşulluyordu.

Mayıs kapıya dayandığında ayrılık somutlanmıştı. On yedi Nisan darbesi diye geçecek olan, altı merkezi organ üyesinin ilanıyla bir kılıç hışmı iniyordu her iki tarafın elindeki ipin ortasına. Kasap'ların Ovacık'taki birlikle buluşması ve gündeme gelen tartışmadan üç gün sonra, aymazlıkların bariz etkilerinden coşan önemli bir güç, iktidara baş kaldırıp ayrılıyordu. Çakıroğlu ayrılanların önünde yürüyordu. Ayrışım durumundan haberi olmayan Mehmet Koç ve yanındakilerden yedi kişinin silahları alınıyordu. Kiminin uyurken, kiminin zor kullanılarak silahları alınan birlik ormanda savunmasız bırakılıyordu.

Mayıs toplantıları darbeci denilen kesimden koparılan ve karşı tarafın kendilerine "mafyacı, eroinci" dediği yapı, yeniden örgütlenme ve kurumlaşmanın erekleriyle ateşin ortasına kuruldu. Bu kesimde Mehmet Koç, Nâzım, Çakıroğlu, Kara Adam, Orhan, Reha , Naki, kasap, Mahmut gibi siyasi simalar, kır gücünün bel kemiğini oluşturuyordu. Kısa süre sonra şehirlerde de ayrışım başladı. Yeni çözümlemelerle birlikte, yeni çelişmeler gündeme geliyordu. Hiçbir şey istemlerin şatafatlı seslenişine göre yürüyemeyecekti. Küçülme, sorunların boyutunu ufaltıyor gibi görünse de, koşullar küçüğü daha çok uğraştıracaktı. Dağılmanın ve bunalımın boyutunu farklı pencerelerden ele almanın, farklı çözümlemeleri, Reha ile Mehmet Koç'ta somutlanıyordu. Maddenin özgün hareketinin yeterince kavranmaması genel bir durum olarak genç partililerin savruluşunu, sürüklenişini doğuruyordu. Merkezi denetimin doğru işlemediği, merkezi denetimin genel denetime evrilemediği durumda gerçeklikleri kavramak zorlaşıyordu. Birlik süreci bu yönüyle kayda değerdi. Bu süreçten gelen parti ço-

cuklarının, meseleyi olgunlaşmış haliyle ele almaları zorlaşıyordu.

Ezgela, Mazlum, İnce, Kutan, Lenko, Muzo ve daha birçok komutan diğer tarafın belirgin kır simalarıydı. Ezgela'nın etkisinde olanlar sert, küfürbaz yönelimlerle boy gösteriyorlardı. Gerçek siyasal, ideolojik meseleler basit görüntülere indirgenerek, uzun vade devrim çıkarları rencide ediliyordu. Siyasetin kızgın dili ve felsefenin akkoru üzerinde pişerek tava gelmemiş olan ayrılığın zorunluluğunu, güçler dengesinde kendisinden başkasıyla olamayan iticilik, iyiden iyiye uygunsuzlaşıyordu. Dersim'deki birinci ve ikinci bölgede ayrılık saflaşmalarla sadeleşirken, Karadeniz'de de aynı sorunlar, dinamit etkileriyle yağmalıyordu birliği. Karşıtlıklar kış boyu kızışmış, zorlamalar, yapay ikilemler her yanı kaosa sürüklemişti. Taraf olmaya zorlanan savaşçılar, hengamenin karmaşasını bilinçlerine yansıtmış, iç çelişkilerde boyutlanmıştı. Birinci bölgedeki ayrılık kokuları Zigana'lara doğru yansıdığında, ayrışım kesinleşmeye başladı. Veli deli dil mizacı kuşanmış, zıvanadan çıkmış sabrını kamçılamış, çığırı patlatmıştı. Cebo, eski yapı arkadaşlarını, yani Ezgala ve diğerlerini tercih etmişti başından. Yeni saflaşmalar, eski DABK ve KONFERANS eksenine yakın olmuştu. Bu yapıların kemik kadroları, yine kendi arkadaşlarıyla hareket etmiş, bu istisnayı yurt dışındaki Şıxo bozmuş, o da Ezgela'dan yana tavır almıştı. Karadenizde Taylan, Veli, Koti ve gücün büyük bölümü Cebo'ya ve Ezgela'ya karşı cephede yer almışlardı. Ateş kayıp ve kaos düşmüştü zirvelere. Güçler küçülürken sorunlar büyüyecek, Karadeniz dalga dalga köpürecek, kızacak, küfredecekti.

Diğer bölgelerle bütünleşme çabaları ve örgütün merkezileşmesi faaliyeti esasa oturtuldu. Üç birlik şeklinde düzenlendi güçler. Kasap verilen asgari bir birimle Mazgirt mıntıkasına gitti. Mahmut ve Naki komutasındaki birlik Hozat, Çemişgezek ve civar bölgelerde faaliyete başladı. Merkezi çalışmaların yürütülmesi için kalan diğer güç Ovacık hattına kaydı. Taraf edinme, adam koparma, kitle toparlama uğraşı, farklı yapılarda farklı biçimde şekilleniyordu.

Yazım işiyle uğraşırken gülen Reha'ya:

"Hayrola ne oldu? Mizah mı yazıyorsun?" diye sordu Çakıroğlu.

"Yazılması gereken türden mizah gerçekten de. Şu bizim Qero'nun meseleleri."

Dinleyicilerin gözlerine gülücükler tutundu. Herkes bir anıyı anlatmaya hazırlanır gibiydi. Güneş ikindi vaktinde bulutların altına gizlenmişti. Ovacık köylüleri gelişmelerin hararetini tartışıyordu. Yeni saflaşmada tarafgirlik, geçmiş tanışıklık, güven, yakınlık dahilinde olmuyordu sadece. Bahar bulutları içini ölesiye dökmemişti. Ortalama bir yağmur seyri yaşanmaktaydı. Birlik, Kırkmerdiven vadisinde konaklamıştı o gün. Dağlar koca bir kış uykusunu tarumar ediyordu. Vadinin yukarı girişinden kuş tüyü uçuran yeller doluyordu derinliğe. Dik kayaların göbeğinden fışkıran şelaleler, zirvelerdeki karı emiyordu ılgın ılgın. Doğanlar, keklik öpüşlerini avlamaya koyulmuş, pusuda bekliyordu. Toy toy mantar zamanı tırmanıyordu çarşur köklerine. Işkınların başkaldıran dikliği, ağızları sulandırıyordu. Ayrışımda, taşınan silahları dışında ellerinde kalan en önemli gereçleri olan iki bilgisayarı Mercan'a ulaştırmayı başarmışlardı.

Derenin gümbürdeyen çağıltısına yaslanan sohbet koyulaşıyordu. Reha kendisini içten içe güldüren olayı anlatmaya başladı.

"Birinci mıntıkada Nâzım'ı, bizleri geri kapitalistçiler diye teşhir etmeye çalışırken Qero, sadece bize olan yakınlığıyla savunmaya girişiyormuş. 'Tabi kapitalisttir. Baksanıza artık uçaklarla bombalıyorlar.' Uçakların bombalayışıyla, ülkenin geri kapitalist olduğunu sıkı sıkıya savunmaya çalışıyormuş."

Dinleyiciler Qero'nun espirili konuşmalarını gözlerine indirdiler. Meral sigarasının dumanını havaya üflüyerek, gülüşlerini çehresine yayıyordu. Orhan saç zülüflerini çevirmeyi bırakıp gülüşmelere katılıyordu.

"Karadağ'ın kışınki konuşmaları çok ilginçti gerçekten. Şimdi biz eğitim çalışması yapıyoruz. 'Yavu Karadağ sen ne diyorsun bu konuda?' diye soruyoruz. 'Ben Rüstem'e katılıyorum' diyordu. Rüstem de bir tek kelime bile konuşmamış."

" Bizim ayrışıp gelip, Ezgela'yla karşılaştığımız günde ilginç konuşmaları olmuştu onun" dedi Çakıroğlu. "Orada da, Ezgela soruyor, 'yoldaşlar nere gidiyorsunuz?' Yani gitmeyin anlamında. Qero da di-

yor, 'Hozat alayını basmaya gidiyoruz.' Sonra çıkarken de, 'Hadi siz de devrimcisiniz, biz de devrimciyiz. Size de başarılar, bize de' deyip ayrıldı."

"Küfürün ve yergilerin dilinden kestirmecilik gelir. Adamların konuşma hazinesinde küfürden başka bir şey yok. Saflarındaki bir yığın temiz saf insan da o şekilde şekillendiriliyor. Ovacık'taki taraftarların bir bölümü bizi hiç dinlemediği halde, onların küfür dolu bildirilerini okuyunca bizden yana tavır takınmışlar."

Gülüşmelerin ara durağına serin kepir yeli gibi oturdu Reha'nın söylemi. Gerçeğin ateşten dili susmak bilmiyordu. Kişisel saldırılarla ayakta tutulmaya çalışılan siyasal yönelimler kendi kendisini yiyordu.

"Hakkımızda ölüm kararları da çıkarırlar" dedi Nazım.

"Valla o kafayla, onların ne yapacağı belli olmaz." diyerek destekledi Nâzım'ı Meral.

Akşam Yel babaya uğradı birlik. Göbeğini dizlerinin üzerine oturtan Maksut, sandelyesine kurulmuştu. Bir yığın akıldane öğütler verdi durdu. İzzet, Reha'yı görünce, derin bir sevinç çığlığı attı. Ellerini birbirine vurarak oğuşturdu. Hızlı adımlarla Reha yanaşıp, gözlerinin önüne ıslak bir öpücük kondurdu.

"Nerooo, neredesin sen?" dedi çığlığın arasında.

Reha, sigara içen yoldaşlarından iki paket Bitlis alıp, İzzet'in ceplerine tutuşturdu. Peşlerine takılan İzzet'i zoraki ikna etti. Adamın şekline şemaline ve davranışlarına hayretli bakışlar gönderiyordu Zeynep, kendi faaliyet alanından geçici olarak gelmiş, kendini parti hengamesinin içinde bulmuştu.

Yağmur ince ince yağıyordu. Eflatun, mor ve yeşil inmişti görünüme. Toprak civan civan kokuyordu. Bal arısı badem havası soluyordu, sular en dinginsiz feryatlarını kusuyordu. Anafatma çiçekleriyle donanmıştı tarlalar. Gelinciklerin tomurcuk zamanı gelmişti. Kuşlar kanadında apoletlerle ayrıştırılıyordu. Devrim dalgasının coşkunluğuna bir adım ket vuruluyor muydu, çözülüyor muydu belli değildi henüz. Her koyakta cins cins yabaniler söyleşiyordu. Dağ sesini çığlıklardan alıyordu. Harami vadisine doluşan keklik sürüleri suyun sesine yaslıyordu dilini.

***

Yeşil, öfke kokan bir gece çökmüştü yeryüzüne. Hopik'in suları kudurmuşcasına köpürüyordu. Eski tarihi havuzlar iyiden iyiye körelmişti. Toprak normal akarlarla sulanıyordu. Karasabanın sivri dili tarla tavından ayrılmıştı. Tektük yapılan ekimler, traktör tekerleği izleri taşıyordu. Pazar ilişkileri köy üretiminin iliklerine kadar işlemişti. Kendi kendisi için olan emek, ürünlerini pazara sürüyor, kendi tüketimi için gerekli gereçlerle değişiyordu. Emeğin kullanım tarzı ile değişim, tüketim ve dolaşım ilişkileri farklı nitelikler yansıtıyordu. Karmaşık bir içiçelik söz konusuydu. Hayvan besleme istemleri toprak ekimini geride bırakıyordu. Bu alanlarda demokrasi sorununun, toprak sorununu kapsadığı söylenemezdi. Toprak verimsizdi. Verimsiz toprak oldukça küçük parçalara ayrışmıştı. Göç ile boşalan topraklar, "sahip, sahip" diye bağırıyordu. Zengin köylü sermayesi bir koyun sürüsünü, birkaç lüks tüketim metasını, kimilerinde ek olarak bir de traktörü geçmiyordu. Yoksul köylülüğün sermayesi, bir tulum payijdo (payijdo; sulu ekşi çökelek) ve üstü başı yırtık bir düzine çocuktur. Devrimin hemen yanıbaşında, yangınlarında, kucağında olanlardır. Hopik'in ve diğer köylerin kapılarını aşındıran tefeci, tüccar köylüler sınıfsal ayrımın en üst katmanını oluşturuyorlardı. İlçe esnaflığı yapanlar ya da onlarla sıkı bir ilişki içinde çalışanlar da bunlara dahildi. Bu alanların kendi içindeki zenginlik, yoksulluk oranı Türkiye'nin ve Kürdistan'ın çeşitli alanları karşısında büyük farklılıklar gösterir durumdaydı.

Gecenin ateşi burculanmıştı. Karanlığı yaran hoyratlarla, ağaç diplerine yöneliyordu köpekler. Bir uçtan bir uca alarma kesmişti köy kapılarını. Yoğunluğu artan köpek sesleriyle kapı üzerindeki sokak lambaları sönüyordu. Kimileri ışıklarını tümden kapatıp, evi karanlıkla gizlemeye çalışıyorlardı.

Dış ışığı yakıp, yansılarını takip etti. Ters yönde arsızlaşan köpeklerin insan gelişimini işaretlediği açıktı onun için. Kurt sürülerine hangi tonu kullanır, tilkilere nasıl bir edayla çıkışır, silahsız insana nasıl karşı durur, hepsini ayırd edebilirdi. Silahlı insana yönelen it çıkışları çok daha belirgindi. Işığı kapatıp evden çıktı. Evin damına yakın

olan kuzey yükseltiden arka köşenin karanlığına ilişti. Koca bir ana yüreği gümbür gümbür dövünüyordu. Karanlığı yaracak ışıl ışıl gözleri bekliyordu umarı. Korku, ana şefkatinin kızgın fırınında akkorlaştıktan sonra tersine evrilmişti. Bir çiyanı elleriyle boğazlayabilirdi. İlerdeki evlerin yakınlarında harlaşıyordu köpek sesleri. Ellerini koynunda bağlamış, koca yapısı kara bir heykel gibi duruyordu köşede. "Gelen her kimse o eve girdi." diye geçirdi aklından. "Ya yel baba, sen yardım eyleyesin çocuklara" deyip evin dört köşe bir çenge taşını öptü. Dönüp kapıya yürüdü. Tam içeri giriyordu ki durdu. Eli duvara tutunmuş olarak kaldı. Derinliğine buruk, ılık, ağlamaklı duygular aktı. Yüreğinin vuruşları hayleme alemine daldı aniden. Karşı dağlardan kopan bir ana feryadı, onun döşüne oturuverdi. Öksüz cerenlerin tümü bir ana sıcaklığında buldu kendini. Yılları yıpratmış bu kadın, yıllardan ne istemişti. İstediği için mi kazanamıyordu dünyayı. Lükse düşkün değildi. Lüks yaşamı da yoktu. En çok acıyı o doğurmuştu. Zülüfleri yıpranmış, kararmıştı.

"Melek ana!" diyen bir ses olduğu yerde çivilemişti onu. Az sonra yanına akan sıcaklığı kokusundan tanıdı Melek Ana. Sarılıp öptü. Kokladı öptü. İçeri girdi, gelenleri de aldı içeri. Oğlunu sağlıklı görmesi onu sevince boğmuştu. Hepsini bir bir öptü. Sohbet hal hatır, sorgu sual deminden ayrılık sorunlarına kaydı. Çay fokur fokur kaynıyordu. Tüpün altını kıstı. Ocağa indirdiği tencerenin içinde yağlı pilavı tava getirdi.

"Bu ne Reha, bu ne? Durmadan ayrılıyorsunuz. Sen alıp bir tarafa, Laz alıp bir tarafa. Nedir bu? Artık gelmeyin, verin bizim silahlarımızı."

Ciddi eleştirilerini, esprilerin altındaki uyarılarıyla birleştirdi. İçten gelen dugularını ifade etmekten çekinmiyordu. Partizancıların yanında eski Halkın Birliği taraftarlığı yapıyor, ulusalcıların yanında keskin partizancı oluyordu. İkinci tutumu onun içten gelen yaklaşımıydı.

"Ayrılığı biz istemedik ana. Onlar dayattı bunu bize. Ayrılığın iyi olduğu savunulamaz. Bir arada gidebilecek güçlerle gitmeyip, onu itmek pek yarar getirmez elbette. Ama, bunu onlar dayattı bize. Şimdiki yönelimleri ve tutumları da açık zaten." diye cevap verdi Reha. Yörede

daha iyi tanındığı için Reha'ya yönelirdi sualler. Nazım sakince dinliyor, Zeynep gülümsüyor, Meral sevecenliğinde gezdiriyordu Melek Anayı. Orhan eline aldığı telsiz bataryasının fişini takacak piriz arıyordu. Konuşma arasında Orhan'a takıldı Melek ananın gözleri.

"Bu Orhan da kapıdan çıkar çıkmaz fişi eline alıp delik arıyor içerde."

Orhan'ın şaşkın bakışları herkesi güldürmeye yetti. Tebessümle yanıtladı.

"Gel gel, ben seninle tartışacam. Bu örgütü sen böldün hehalde."

"Hee ben böldüm."dedi gözlerindeki gülücük çiçekleriyle.

"Ekmeğini ye. Seni elime alıp evire çevire döveceğim. Ondan sonra silahı elinden alıp seni davara göndereceğim."

"Davarı götürür akşama eve getiremez. Hepsini kaybeder. Kaybetmezse davarla birlikte köyü kaybeder."

Reha'nın söylemiyle hepsi kahkahaya boğuldu. İlk geldiği kış, barınaktan yüz metre ayrıldıktan sonra, iki gün barınağı bulamayışını bilen grup üyeleri katıla katıla güldüler Orhan'ın arazi beceriksizliğine.

"Valla hiç iyi etmediniz. Bu ayrılık iyi değil. Diyorlar eroin içiyormuşsunuz siz. Siz eroinciymişsiniz. Bir de o nedir mafya mıdır, hırsız mıdır nedir? Bir de oymuşsunuz."

"Mafyacılar diyorlar."

"He he mafyacılar. Ma niye eroin içiyorsunuz?"

"Valla içen ahan odur ana"

Reha, Nâzım'ı gösterdi. Nâzım ince ince gülümsedi. Bu arada yakın köylü iki kişi daha girdi içeri. Şapkasının kiri şakaklarının yanına akmış, yaşlıca adam, hemen konuşmaları dinlemeye koyuldu. Nâzım olayın gerçekliğine dair genişçe bir açıklamada bulundu. Yaşlı adam konuşmayı dinledikten sonra:

"Yavu olur mu kardeşim? Yavu ne var onda adam eroin içiyormuş. Ayıp yavu. Bunun için örgüt bölünür mü kardeşim. Valla ayıp yavu. Ne var eroinde, biz de sigara içiyoruz yani."

Adamın söylemi herkesi güldürdü. Sigarayla eroin içmeyi kıyaslayan adamın yaklaşımı herkesin ilgisini çekiyordu. Adamın espiri yaptığını sananlar, ciddi savunulardan sonra, daha hayretle dinlediler.

Nâzım'ın karşı tarafı darbeci ve tasfiyeci nitelemelerini dinleyen Melek Ana, odanın ortasında elindeki kepçeyle durdu.

"Bir kere bölündünüz ortaya, oportonist, revizyonist çıktı, sonra siz kendi içinizde bölündünüz ortaya koferansçı, dabakçı çıktı. Birleştiniz bölündünüz bu kez, ortaya mafyacı, tasfiyeci çıktı. Bu ne biçim iş biz de anlayamadık?"

Reha, uzunca bir açıklamada bulundu. Eroin ticaretine bulaşmanın yanlışlığını kabullenmenin yanında, bunu bir kart olarak kullanmanın yanlışlığını da kabullenmek gerektiğini belirtti. Yeni sorunlara değindi. Taraftarların, kitlenin sorgulayıcı olmasının zorunluluğunu işaretledi. Denetimin kitlelere yayılmasının ön yaklaşımlarına dikkat çekti.

Celo annesiyle ve diğer ev külfetiyle hasretini törpüledi. Mehmet Koç'un, Çakıroğlu'nun içinde olduğu diğer grup gelince kalktılar. Islanmış toprağı ağır adımlarla yürüdüler. Dışarıdaki karanlık daha da yoğunlaşmıştı. Sürüngenler zulalara çekilmiş, dereler coşkunluk içinde akar olmuştu. Yakın bir ormanlıkta konakladılar. Diğer gün Celo, mücadeleyi bırakacağını açıkladı. Ayrılık sonrası ilk ciddi dökülme oluyordu. Birçoğu şaşırdı buna. Reha, durumu açan Celo'nun kararının kesinliği karşısında ısrarcı olmadı.

Ateş böcekleri çıpır çıpır çırpınıyordu sağanak yağmurun altında. Salyangozlar yaslandığı meşeleri beyaz tükürüklerice bir tuz gibi süslüyordu. Köy köy dolanan ayrılık haberleri düşünceleri ateşliyordu. Sevinenlerin kat kat fazlası üzülüyordu. Ovacık merkezine her gün yeni bir haber ulaşıyordu. TİKKO'cuların birbirine girmelerine en çok Sürmeli seviniyordu. Çekişmeleri kızıştırmak için köylülerin içindeki ajanları vasıtasıyla yeni planlar uygulamaya koyuyordu. Partizancılarla Apocuları çatıştıramayanlar, son gelişmelerle kendilerini avutuyorlardı. İstihbarat merkezlerine akan haberlerin çoğu abartma ve yalan çıkıyordu. Yeni planlarla uygulanmayı bekliyordu politikalar. İlkbahar operasyonlarında hiçbir sonuç elde edemiyen binbaşı telaştaydı. Astlarıyla yapacağı toplantıya gecikmeli geldi. Sakızı çiğnemeden tutuyordu dişlerinin arasında. Çenesi aşağı sarkmış gibiydi. Sekiz mendebur eşek işese, ancak bu kadar edepsiz olabilirdi suratı.

"Bir bok beceremiyorsunuz."

Astların hepsi şaşkın, tedirgin ve uşak ruhluydu. "Kim ne bilir yine ne tür delilik yapacak" diye düşünüyordu bir çoğu.

"İşte geldi yaprak zamanı." Kesik kesik konuşuyor, susuyor; tek tek astlarının gözlerinde gezdiriyordu bakışlarını.

"Şimdiye kadar biz onlara bir şey yapamadık. Yapraklar açtı. Onlar bizim anamızı sikecek." Binbaşının sesi açık pencereden dışarı taşıyordu. Dış nöbetçilerden birkaçı da dinliyordu konuşmayı. Birbirine bakan iki er, binbaşının söylediklerine gülüyorlardı.

Binbaşı ise kesik kesik konuşmaya devam ediyordu.

"Onların ne yapacağı belli olmaz. Her biri bir şeytandır. Güvenlik birimleri çok sıkı denetlenecek. Ek mevziler yapılacak, nöbetçi sayıları artırılacak. Nöbetçi subay ve astsubaylar gece denetimini sıklaştıracak. Anlaşıldı mı?"

"Orospu çocuğu kendisi nöbet tutmaz tabii. Olan askere oluyor. Sabaha kadar aynı mevzide beklediğimiz yetmiyormuş gibi. Kendileri bir gün kalsa, ondan sonra nöbetleri kaldırırlar."

"Kuralları daha da sıkılaştırın. Kurallara uymayanın anasını belleyin." Binbaşının talimatları erleri çileden çıkarıyordu.

"Şu üç ay bitmek nedir bilmiyor be."

"Ben de altı ay sonra çıkacağım buradan.

"Vukuat istemiyorum." diye bağırıyordu binbaşı. Ağzındaki sakızı gevrek gevrek çeviriyordu. Yüzünün biçimsizliğine kedi boku sürülmüş gibiydi. "Zaten bir bok becerebildiğiniz yok. Üste verdiğimiz raporlar rezalet."

Akşam güneşi Mağaçur vadisinin tepesine dikilmişti. İlçenin hareketliliğinde olağandışı bir durum yoktu. Sürmeli, köylülerin gözlerinin içinde illegal faaliyetler arıyordu. Uzak köylerin yolcuları minübüslerin yanında yoğunlaşıyordu. Tüccarlardan, esnaflardan kapora alan köylülerin torbalarını, çay, şeker, lastik ayakkabı, sigara dolduruyordu. Hanım Derman kasada biriken paraları şalvarının uçkur arasına saklıyordu. Peynir tüccarlığına da soyunan Hanım Derman iki yere kantar kuruyordu. Laf lafa ekleniyordu kahvelerin köşelerinde. Ye-

ni bölünmelerin etkisi aynı gün yansıyordu siyasi kararlara. Serinlik, Kepirin tepesinde ovaya salınararak iniyordu. Ovanın yeşili kıraç toprağa yayılmıştı. En kısa ömürlü yeşil, bu ovayı ayırıcı bir güzelliğe büründürmüştü. Kenger tepesi dikensi ve tez canlıydı. Işkın kokuları sokağa, oradan bürokrat evlere, esnaf dükkanlarına yayılıyordu.

Mercan suyu köpük köpüktü. Kuzey yamaçlarından akan sular, doruk laşerleriyle birleşince lığ rengini alıyordu. Gece duruluyor, öğle saatlerinde bulanıyordu. Vadinin dağınık çevresine sıcak bacalı evler yayılmıştı. Karanlığın, su çığlıklarının, ışıkların, görüngülerine yeşil ve toprak kokusu yayılıyordu. Dağ siluetleri, vadi koyuluğuna heybet pozları veriyordu.

Karısını bir güzel payladıktan sonra, söyleniyordu hâlâ.

"Ulan yani seni elime alırsam, ne yapacağımı biliyorsun haa. Karıysan karılığını bil haa. Seni o yonca tarlasının yanına çeker, İbrahim Kaypakkaya'ya yapılan işkenceyi yaparam haa."

Kadın yediği köteklerin acısını gözyaşlarıyla dökmeye çalışıyordu. Söylenişlerini duyurmamaya çalışıyordu Cemal Ağaya.

"İnşallah belanı bulursun sen. İnşallah bir kurşuna denk gelirsin. O çocuğa gelen kurşunlar sana gelir inşallah. Qalo şiş belanı versin senin."

Adam okkalı küfürler savurarak çıktı merdiveni. İçerde sandalyesine kuruldu. Annesinin acılarında inciyen küçük çiçeğe yöneldi.

"Babası kurban bu kardeşin nerde. Eve gelmeyi de bilmiyor haa. Bir gün başına yıkacağım o kahveyi. Onu da Şahin denilen pısırığı da elime alırsam icabında, onların dekesini."

Kadın karanlığa sümkürdü. Göz yaşlarını entarisinin yeniyle kuruladı. Kuru yere yeniden aktı yaşlar. Bir kez daha sildi yaşlarını merdivenleri çıkmışken. Kapıyı açıp içeri girdi.

"Aklın başına gelmediyse, seni tarlanın yanına çekeyim haaa. İcabında bu evde sözümü dinlemeyeni adama benzetirim haa. Ulan yani bizim cinsimizde karının yeri bellidir haa. O yeri bir tırnak geçersen ejdadımızın kemikleri sızlar haa."

Kadın hiç oralı olmadan mutfağa geçti. Küçük Çiçek annesinin peşinden daldı içeri.

"Deli adam. O abim gelmiyor ki bir kurşun sıksın götüne."

Annesinin acılarını dil ucuyla yorumlamaya çalışıyordu. Suratına çöken kan rengiyle, hiddetlenmişliği daha da belirginleşiyordu. Cemal Ağanın kendisinin dikkate alınmayışı en büyük hakaretti onun için. Kapının çalınışını duymadı. İkinci, üçüncü çalınışta kalktı, kapıyı açtı.

"Merhaba amca." dedi kapıdaki silahlı.

"Merhaba merhaba, sen kimsin yani icabında. Dost musun, düşman mısın?"

"Bir içeri gelek amca. Kapıda bizi sorguya tuttun."

"Ulan bakılem, tabi kapıda sorguya tutacam. Yani düşman içeri alınır mı? De gel gel. Senin renginden belli ki sen de düşman kanı yok." Karanlığa bıraktığı ıslıktan sonra içeri girdi silahlı genç. Cemal Ağa hiç kesintisiz konuşuyordu.

"Yani bakılem, ben öyle faka basmam haa. Ulan yani siz daha dünkü çocuksunuz, ben kaç kez bu pusulardan çıktım haa. Sen kimdensin onu söyle haa. İnmisin cin misin. Ulan yani bakılem ben kimseden korkmam ha." Gelenlerin partizancı olduğunu anlamış gibi rahat salvolar kuruyordu Cemal ağa.

"Biz partizancıyız amca."

"Kimin grubudur haa."

"Biz Mehmet Koç'un tarafıyız."

"Ulan yani bakılem, Zeyno'nun, Mehmet Koç'un elinden silahı nasıl alıyorlar. Ulan yani Zeyno, devleti korkutuyor. Ulan şu Ezgela, daha dün Baba Erdoğan'ın yanında tıfıl bir erdi. Yani ulan ciğerim şişti haa. Yani Zeyno'ya en makineli silahı alırım haa. Ulan o Lenko'nun babasının neyi var haa. Ulan yani üç ekmek alamaz haa."

Cemal Ağa köpürdükçe köpürüyordu. Dışarıdan gelen silahlılar bir köşeye ilişip, konuşmayı dinlemeye koyuluyorlardı. Dinleyiciler çoğaldıkça Cemal Ağa'nın coşkusu artıyor, sesi daha da yükseliyordu.

"Ulan yani barınaklar açığa çıktı, benim oğlumun bir askerine bir şey olmadı. Ulan Lenko kaç askerini kaybetti. Ulan yani o Mazlum. Ulan yani gazeteyi önüne koy, okuyamaz. Yani büyük harflerle yazsan belki okur."

Grubun çoğunluğu girdi içeri. Mehmet Koç kapıdan çıkınca elle-

riyle kafasını çekip gözlerinden öptü.

"Ulan yani üzülme haa. Silahını aldı diye üzülme haa. Ulan yüz tane silah alırım icabında."

Mehmet Koç ve çevredekiler gülümseyerek dinliyorlardı. Hiç kimseye söz hakı verme niyetinde değildi Cemal Ağa.

"Ulan yani tıfıl bir erdi o haa. Zeyno'nun ekmeğini yedi aklı uçtu haa."

Kara Adam'ın konuşma denemeleri fayda vermedi. Sözden söze giren Cemal Ağa'yı zaptetmek zor işti. Gözü yaşlı kadın oğlunu görünce kendi acılarını unuttu. Hazırladığı So (So: Bölgeye özgü bir tür bitki. Pancar) ziyafetiyle sofrayı tadlandırdı. Olayın siyasal gerçekliğine dair kısa kısa konuşmaları zoraki yaptı Çakıroğlu. Cemal Ağa'dan sözü kapmak, aslanın ağzından ateşi kapmaktan zordu. Çağıl çağıl bahar gecesine öfkeli sesler yayılıyordu. Evin damına çöreklenmiş çekirgelerin ninnileri doğal bir ezgi halini almıştı. Köylüler darbeci kesime yönelik eleştirileri kuşanmış, tavırlarını takınmışlardı bile. Göğün mavisini koca bir yıldız alemi kuşatmıştı. Yağmur görüntüyü sadeleştirmiş, yıldızları yıkamıştı. Bahar kokusunu almak, gönlünü dağlara kaptırmaktı. Gözleri ateş karası, teni nar kızılı gibi yanan insanlar bu havadan, bu topraktan, bu sudan besleniyorlardı. Ayran tadı, yağın kudretine; yağın kudreti etin lezzetine dönüşüyordu. Bahar çok çeşitli pancar sofraları kuruyordu. So, savıl, gulik en çok tüketilen bitki türü pancarlardı. Mantarlar, ak alınlarını dağın moruna yaslıyordu. Görmemişi hayrete boğan büyüklüklerle saçılıyordu beyazı. Hasan Gündoğdu'nun çocukları mantar köklerini dolaşırdı tek tek, torbalarla Ovacık pazarına taşırlardı. Çok kısa bir zaman da olsa, ticaretle tanışıyorlardı çocuklar.

***

"Bu halkın bir kere gönlünü kazandın mı, desteği çok güçlüdür. Senin ikrarını rüsva etmez. Ama kazanmak için, gönlüne girebilmek için çok uğraşmak gerek."

Zeynep dikkat kesilmiş dinliyordu. Nâzım, ağızlığına sigara tutuş-

turabilmekle uğraşıyordu. Gözleri anlam ve çelişki yüklüydü. Hafif traşlı suratı çorak toprakların bereketi kadar bayazlıkla tavlanmış, olgunlaşmamıştı. Konuşmaktan çok, dinleyen, tasalanan ve arayan bahar esintileri yayılmıştı simasına. Reha'nın söylemini başıyla onadı.

"Üç sene önce Haydaran-Demenan hattında, ulusalcıların sürekli uğradığı bir yer. Her gittiklerinde, 'Partizancılar bitti, onlar şehirlere gitmiş' türünden propaganda yapıyorlar. Yaşlı bir ana karşılarına dikiliyor. 'Siz diyorsunuz partizancılar bitti. Ahan benim partizancı. Bu çocuklar, o kadın. Biz hepimiz partizancıyız. Partizancılar biter mi?' O olaydan kısa zaman sonra bizimkiler gidiyor. Öncü giriyor selam veriyor. Kadın pek oralı olmuyor. O yoldaş, 'Ana ne oldu? Gerillaya karşı neden böyle davranıyorsunuz.' 'Ne yapalım ya?' diyor. 'Her gün burdasınız' 'Yok ana biz yıllardan beri ilk kez geliyoruz.' 'Siz hangi örgüttensiniz diyor.' 'Biz partizancıyız diyor.' Kadın, 'çık dışarı eşekoğlueşek' diyor. Bizimki şaşırıp kalıyor. Geri geri kapıya yanaşıyor. Kadın biraz sonra ağlayıp bizimkinin boynuna sarılıyor. 'Kaç senedir neredesiniz?' diye sitem ediyor saatlerce.

"Bu halkın kıymetini bilmek gerek gerçekten vallahi. Çok değerlidir bu halk" dedi Zeynep.

"Dersim köylüsü, politik seviye olarak oldukça iyi. Adamlar bizimle parti politikalarını tartışıyor. Çok gerçekçi yaklaşımları var. Derya desen o az kalır, Su desen o kuru kalır. Bu bir nimet ama anlayana tabii. Birazda şu kuru kafalar anlasaydı...!" dedi Nazım. İçlendi, sustu. Ezgela'nın telefondan kendisine savurduğu küfürleri anımsadı.

"Bu yetmiyor ama. Örgütleme sorunu çözülmüş değil henüz. Bizim Orhan'ın kapsamlı bir çalışmayla ortaya koyduğu örgütleme modelini kırlara yerleştirmek gerek. Halkı devrimci komiteler içinde örgütlemek gerek. Bu konuda geçmiş önderlikler sorunu çözmeye yanaşmayı boşver, ortaya çıkarılan hazır öneri ve çalışmalara oralı bile olmadılar." Nazım, kendisine cevaben konuşan Reha'nın söylemine hak verdi.

"Adamların kafası sarmıyor ki, her şeyin altında bir bit yeniği aranıyor" dedi.

"Bu sadece onların sorunu değil. Bizde de gerek geçmişte, gerek

sonrasında bu konulara eğilenler olmadı. Eğilemezlerdi de çünkü, bölgenin, kırsal alanın sorunlarını bilmiyorlar. Merkezi göreve göre konumlanamayan bir önderliğin, kendi koşullarını doğru saptaması olanaklı değildir. Okyanusun ortasındaki dalgaları kıyıdan takip edebilmek zordur."

Tartışmalar alt düzeyde, yayın çalışmalarıyla birlikte yürüyordu. Diğer alanlara ulaşabilme, toparlanmayı kapsamlı kılabilme sorunları esasa otururken, darbeci kesime yönelik siyasal tavırlar içeren, ayrılığı dile getiren, kitlelere yönelik bildiriler hazırlanıyordu.

Dağ uçlarına çekilen kar beyazları, alanları dağ keçilerine, karaca sürülerine açıyordu. Meleşen gıdiklerin sesine dolanıyordu akbabalar. Sevil babanın Göldereye inen güney yamaçları yeşile kesiyordu. Yeşil, aşağı indikçe bereketleniyordu. Tüyleri dökülmüş domuzlar, yeni, kökleşmiş parlak tüylerini suların duruluğunda yıkıyordu.

Birlik, Munzur dağlarının orta yüksekliğinde çeşme kenarına kamp kurdu. Altı köşeli büyük bir askeri çadır açtılar. Siyasal faaliyetler, irtibatlar işin esasına oturuyordu. Alabildiğine siyasal bir yoğunluk yayılmıştı Munzur'un patikalarına.

Kasap, Selim ve Emre'den oluşan komuta kademesinin denetimindeki birlik, Pertek'e oradan Deşt bölgesine geçti. Birlik içinde, mücadeleyi darbecilerin safında yürütmek isteyen bir savaşçının güvenli gitmesi için, Kasap yanına aldığı üç savaşçıyla, onu darbecilerin yanına götürdü. Köyde buluşma ayarlanmıştı. Evin içinde karşılıklı tartışmalar başladı. Kasap'ın ve bayan gerillanın üzerine çullandılar. Yere yatırıp, döverek tartaklayarak silahlarını ellerinden aldılar. Silahlarının emniyetini açıp savunmaya çekilen diğer iki savaşçıya yanaşamadılar. Köylülerin yoğun tepkisi ve müdahalesiyle kendilerini darbecilerin ellerinden kurtulan Kasap, iki silahtan olmuştu. Köylülerin denetiminde pusu kuran darbecilerin çemberinden çıktılar. Bayan gerillanın tartaklanması, elinin yüzünün kanaması köylüleri ayağa kaldırıyordu. Yakınanlar, yerenler, dövünenlerin sayısı oldukça fazlaydı. Güven yitimi hemen oracıkta başlıyordu. Garip karmaşık duygularla yüklüydü Kasap ve yanındakiler. Hiçbir değer tanımayan

hoyratça bir yönelim karşısında ne yapacaktı? 'Kesinlikle şiddet kullanılmayacak' diye belirlenen örgüt kararlarına kızdılar. Kararın yanlış ve kötü olduğuna dair düşünceler ileri sürüyordu. 'Onlar vurup alacak, biz susacak mıyız?' diyordu çoğunluk. Durum birlikte tartışıldı. 'Merkez organın kararı elimizi, kolumuzu bağlıyor.' diye karşı çıktı bir çoğu.

"Bu kararın yanlış olduğunu düşünmüyorum. Bizim yanlışımız, bazı gerçekleri bildiğimiz halde ona uygun davranmamamızdadır. Şu olayda silah kullanılsaydı daha iyi olabilir miydik? Bence hayır. Bu devrime, devrimci değerlere, devrimin genel çıkarlarına büyük zararlar verir. Ama biz şunu yapmalıyız. Savunma durumumuzu zaafa uğratmamalıyız. İrtibatlarımız uzaktan olmalıdır. O yönlü önlem almamız gerek."

Selim, tepkileri törpüleyerek kararın doğruluğunu savundu. Sert tartışmalar yaşandı. Kasap da belli tereddütlerden sonra, Selim'e destek verdi. Emre'nin de ikna olmasıyla, yeni olası gelişmeler üzerinde duruldu. Yeni sonuçlar çıkarıldı.

Birlik merkez yönüne hareket etti. Üç gün sonra Dersim ile Turişmek arasında Munzur suyuna ulaştı. Mazgirt tarafına geçmesi için suyu geçmesi gerekiyordu. Bahar çağıltıları suyun hızını ve gücünü kudurtmuştu. Köprülerin sık sık tutulduğu bilgisini edinmişlerdi. Karanlık derinliklerde koyulaşmıştı. Birlik Dinar köprüsünün batı yakasında konumlandı. Su sesi diğer bütün sesleri yutuyordu. Gecenin sessizliğini yutan ağır bir hava vardı. Birliğin öncülüğünü Muro yapıyordu. Komutan Kasap, Selim'i, roketçiyi ve bir diğer savaşçıyı savunmada bıraktı. Öncülere gideceği yeri işaretledi. Kendisi bir birimle ara yerde savunma yaptı. Arka savunmayla araları oldukça açıktı. Öncülerin komutanlığını Emre yapıyordu. Batı yakasındaki mevzi yerlerini bir bir kontrol ettikten sonra karanlığı yaran bakışlarla köprüyü ve karşı yakayı taradılar. Birim ağır ağır karşıya süzüldü. Selim uzun bir bekleyişten sonra, "işaret gelse duymayız" diye düşünüyordu. Harekete geçme kararı verdiler. Roketçi Sidar'a izah etti durumu. Savunma birimi yürüyüp köprüye vardı. Öncülerin gittiği yolun tersi yönde, daha kestirme bir yerden geçtiler. Köprüyü tam geçmeye hazırlanırken,

keskin bir namlu avazı düştü geceye. Karanlığın içinde şavkıyan namlu ateşi, uzak tepelere iletti rengini. Dikkatlerin yoğunluğu hazır bekliyordu. Seri atımlarla bağıran namlu sustu. Karşılık yoktu. Kasap olduğu yerden bağırdı.

"Lawu kazadır kaza. Kimse ateş etmesin."

"Vücudum parçalandı yoldaş." diye inleyen sese yanaştı Selim. "Kazadır" uyarısı gelmeden roketini ateşlemeye hazırlanan Sidar yana yığılmış inliyordu. Selim eğildi Sidar'a. Bu arada Kasap da, öncüler de kaza yerine yaklaşmışlardı.

"Nereden aldın yarayı?" diye sordu Selim.

"Vücudum tutmuyor. Her yanım delindi."

Selim eliyle yokladı. Birkaç yerden kan akıyordu. Yanlarından belinden ağır yaralar almıştı. Ters yönde karşı karşıya gelen birimler, öncü grubun ateşi altında kalmıştı. Sidar'ın vurulduğunu duyan Emre'nin dizleri gevşedi. İçine derin bir acı aktı. Dizleri üzerine çöktü. Silahını yana fırlattı. Durumunun ağır olduğuna dair emareleri duydukça ezildi. Gözlerine kahredici hüzünler doldu. Sidar da işin kaza olduğunu anlamıştı.

"Yoldaşlar beni bırakın gidin. Burası kötü, her an panzerler gelebilir. Kendinizi tehlikeye sokmayın."

Hiç kimse cevaplayamıyordu. Yoğun bir duygu harmanlanmıştı. Yaralarını iyice kontrol ettiler, kan kesici yaptılar. Durumu, taşınamayacak kadar ağırdı. Artık zoraki konuşuyordu.

"Kazayı yapan yoldaş üzülmesin. Bu türden şeyler olur. Savaşın gerçekliğine ters değil. Kendini üzmesin yoldaş. Kahrolsun tasfiyecilik, darbecilik, yaşasın partimiz TKP/ML.." diyebildi en son. Artık konuşacak takadını kaybediyordu yavaş yavaş. Çakmak yakıp yaralarına bakmaya çalışırken, sık sık "ışık yakıp yerinizi belli etmeyin" diye uyarıyordu.

Emre içinden çıkamadığı acılarla kıvranıyordu. Silahının namlusundan akan alaz, bir yoldaşının direnişine düşmüştü. Yapacak bir şey yoktu. Mantıklı hareket etmek, daimi çıkarları koruma merkezine yönelmek gerekiyordu. Fazla zamanı yoktu birliğin. Sidar'ı uygun bir zulaya taşıdılar. İniltileri iyice boğazına gizlenmişti. Belinden aldığı yaralar

vücudunu bir saman yığınına çevirmişti. Yanına bir parça ekmek bırakıp ayrıldılar. Birlik aydıldıktan kısa bir süre sonra, karanlığı yaran bir turna gelip kondu yanıbaşına. Rengi al al, gözleri ateş kızılıydı.

"Seni kucaklamaya geldim" dedi.

Burcu burcu bir sevinç yayıldı Sidar'ın çehresine.

"Kendimi bağışlatabildiysem, ne mutlu bana." dedi gayet sakin.

"Sen öyle lanse edilmeye çalışıldığı gibi korkak biri değilmişsin. Seni ikinci ateş hattında tanıdım. Birinci sınavın iyi değildi galiba. Anlatır mısın bana o günü bir daha? Yaraların derin biliyorum, ama, bütün ateş tanrıları istiyor bunu. Bu güç sende var bence."

"Bütün ateş tanrılarına ve onların elçisine teşekkürler. Acılarımı unuttum. Yaralarım kabuk bağladı bile."

Çatlamış dudaklarında gezdirdi dilini. Yutkundu. Bir dirhem su dahi geçmedi boğazından. Kerbela yangınları düşmüştü yüreğine. Yanından geçen koca Munzur suyunu kurutabilirdi bir koca ağız yudumunda. Suyun ateşe düşmanlığını anımsadı. Ateşini söndürmek istemedi. Bütün tanrıların güveni, kendi ateşine bağlanmıştı. Suyun yanıbaşında cayır cayır yanmaya hazırdı. Bir kez daha yutkunduktan sonra başladı anlatmaya.

"Güneş ateş tanrılarının gizemli buğusunda kaybolmuştu. Zifiri pusular çöreklenmişti dağ kubbelerine. En dinginsiz boralar, dört nala iniyordu vadilere. Sabahın ak aydınlığı sisli, puslu, karanlıktı o gün. Araziye çıktığımızda tir tir titriyorduk. Üşüyen ellerimizi ceplerimize götürüyor, sırılsıklam ıslanmış parkalarımızın ceplerinde bir dakika bile bekletemiyorduk. Göğün mavisi beyaz beyaz yağışlar bırakıyordu aşağıya. Ateş yakmayı denedik. Kar ateşe düşüyor, onun döşünde cızırtılar çıkarıyordu. Köyün sıcak tütsüleri, direncimizin orta yerine akıyordu. 'Hava yağışlı, köye gidelim' deyince komutan gözlerimiz açıldı. Tekin'in tebessümleri halay havasına bürünmüştü. Kirpiklerine düşen karlar, ateşin orta yerine kurulan ibrik gibi duruyordu. Şakaklarından kar suları akıyordu." Sudan bahsedince tekrar tekrar yutkundu Sidar. Ağzı iyice kurumuş, dudaklarının çatlaklığı derinleşmişti. Turna, pençesini kızıl başlı diliyle ıslattı. Islak pençesini Sidar'ın kuru, çatlamış dudaklarına emzirdi. Yutkundu Sidar. Göz-

lerine ateş alazı yayıldı. Konuşmasına kaldığı yerden devam etti.

"Kürşad da, M. Ali de bu sevinci öptü. Ben çantamı sırtlamıştım bile. Deniz'in çocuksu yüzüne ileşemiyordu kar taneleri. Sıcaklığı hepimizi sarıyordu. Ard arda dizilip düştük yola. Köyün sıcak evleri hemen oracıkta duruyordu. Sıcacık sobanın yanına ilişebilmek için koşar adım gidiyorduk. Küçük Nuray ile Halil evlerin girişinde karşıladılar bizi. Sıcak, sevecen ve yaşam doluydular. El ele girdik içeri. Donumuza kadar ıslanmıştık. Şallarımızı, parkalarımızı iliştirdik sobanın yakınındaki duvarlara. Sabah kahvaltısını yeni yapmıştı köylüler. Sıcak çay kokuları yayılmıştı eve. Bizim için bir demlik koydular sobaya. Gözümüzün nuru durulmuştu. Akkor sıcaklığı akıyordu içimize. Tekin'in saçları ıslak ıslak yapışmıştı alın çizgilerine. Kara kalın kaşları, ince bıyıklarına gülüyordu. En zor şartlarda gülümsemesini bilirdi. Kürşad buğulanan gözlüklerini kuruladı. Boyu ince ince duruyordu. Ben sobanın güzel bir köşesine yerleşmiştim. Kim üşüyor, kim kenarda pek görünürde değildi. Çay suyu kendi kabını sıkıştırmış, demliğin kapağını zıpır zıpır zıplatıyordu." Konuşurken zorlanıyordu Sidar. Yutkundukça içi kuruyor, içi kurudukça zorlanıyordu. Kızılbaşlı Turna gagasını Munzur suyuna bandı. Bir tutam suyla yıkadı gagasını. Sidar'ın yanı başına geldi. Islaklığını Sidar'ın dudaklarına yatırdı. "Bu Ararat'ın, Munzur'un mazlum çığlığıdır. Sana deva olsa olsa ancak bu olabilir. Koçgiri yangınlarının ahı ile yoğrulmuştur." dedi. Sidar gözlerinde akan ferle aydınlandı. Konuşacaklarını, konuşmak için sabırsızlanıyordu.

"Küçük Nuray büyük bir telaşla girdi kapıdan. Gözleri bıkisi mermisi gibi ateşlenmeye hazırdı. Kıvılcım yüklü bakışları odayı tıkabasa doldurdu hemen. Avazını boğmuştu. 'Yoldaşlar, yoldaşlar asker, asker. Aşağıdan asker geliyor.' Tekin silahına sarıldı hemen. Çantasını omuzladı. Kürşad'da ilk tavrını kuşanıvermişti. Kadınlar vurgun yiyen bir telaş içinde dövünüyordu. Kürşat kadınlara yöneldi. 'Telaşlanmayın ana. Sakin olun analay." Kadınlar, "r" leri "y" diye okuyan bu filinta delikanlının söylediklerini zoraki duydular. Kuşanın çıkın diye gelen talimatla ben de kendime geldim. Sıcağa sarılmış, hazırlıksız bu ani yakalanış beni allak bullak etmişti. Kapıdan

dışarı fırlar fırlamaz, namlu avazları boşaldı aşağıdan. Bir dere yatağına doluştuk. Tekin gözü pek bir cengaver gibi fırladı mevziye. Ateş ederek çığır açmaya çalışıyordu. Komutan önden gitmiş bağımız kopmuştu. Tekin devreye girmişti komutan olarak. Yoğun ateşin altında yer açmaya çalışıyordu. Mevzi tutunup, mevzi oluşturuyordu yüreğiyle. 'Yer edinin, mevzi edinin' talimatları arasında bir 'ahhh' sesi koptu. Vurgun yemiş bir ceylan misali fırlayıp çakıldı yere. Güneş öylesine üşümüştü ki, güneş öylesine soğuktu ki, güneş öylesine ağırlaşmıştı ki anlatamam."

Sidar'ın çatlayan dudakları iyice belirginleşti. Gözlerine sıcak buğular doluştu. İniltileri azgınlaştı: Koca bir duygu dağını omuzlamıştı. Başı mağmur kızıl bakışlı Turna, Sidar'la göz göze gelmekten kaçındı.

"Olduğumuz yere çakılıp kaldık. Yerimizden çıkamıyorduk. Güneş görünürde yoktu. Islaklığımız vücudumuzun çıplaklığına yapışıyor, üşüyorduk. Ara sıra darbelemeler yapanlar Kürşad ve Mehmet Ali'ydi. Düşmanın cemberi daraltmasına izin vermiyorlardı. Küçük Deniz yakıcı bir ateş gibi bakıyordu düşman mevzilerine. Ben en geride ve en emin yerde kalmıştım. Komutlar bana ulaşmıyordu. Hazırlıksız gelen durum içinde çözülümemiştim. Tekin'in bir çınar gibi devrilişi korkutmuştu beni. Ölüm soğukluğu güneşin soğukluğundan daha da koyu sinmişti yanı başıma. Altımızdaki toprak ıslak ve karlıydı. Soğuk ayak uçlarından, bacaklarımdan göğüslerimden derinliğime akıyordu. Parmaklarım silahın soğuk demirinde titriyordu. Gözlerim yatağında zuladaydı. Çok sonra anlayacaktım bu durumun bir korku hali olduğunu. Bekliyorduk, bekledik, bekledik. Sıcak soba gözlerimde tütüyordu. Fokur fokur kaynayan çay suyu buz kesmiş miydi acep? Yoksa hâlâ kaynıyor muydu? Açlığımı soğukluğuma yedirmiştim. Kaybolmuştu açlık. Ama soba sıcaklığında kalan umarım beni eziyordu. Düşman çağrı yapıp köylüleri boşaltmadan Nuray ile Halil'in makineli tüfekler altındaki çığlığını dinlemiştim. Henüz on yaşına bile girmemiş bu iki militanın cesurluğu da beni sarsmaya yetmemişti. Anaların ağlayışı koca bir feryat gibi aktı serime. Peş peşe kopuyordu çığlıklar. Çocukları bile bile, göre göre vurdular. Kurşunlanan körpe bedenlere sarılan anaların figanı Torunova vadisine yayı-

lıyordu. Pozvenk acı yüklüydü." Sustu Sidar. Yaralarından boşalan al renkler katılaşıyordu. Damarlarında akan derman kas gücünü eritiyordu. Kuru bozkır çatırtıları dudağından diline yayılmıştı. Bir kez daha zorladı kendisini. Kızıl başlı turnanın turuncu rengi pençesinden ıslaklık emdi biraz daha. Ararat'ın, Munzur'un intikam duygularını fısıldayan turnanın sesindeki yakıcılığı, su rengi tadında içiyordu.

"Akşama bir saat kalana kadar mevzilerini koruduklarını farkediyordum Kürşad'ın ve diğerlerinin. Tekin'in düştüğü yerden sıcak buğular yükseliyor, buğuları gördükçe üşüyordum. Vücuduma hayasız bir uyuşukluk egemendi. Donuyorum gibi geliyordu bana. Kürşad ikişer ikişer çıkma talimatı verdi. Talimatı zoraki hissettim. Önce kendisiyle Mehmet Ali çıktı mevziden. Ağaçlık bir küçük yerden sıyrılmayı düşünmüşlerdi. Hareket başlar başlamaz patlamalar aktı uyuşukluğuma. Her yana kurşun yağıyordu. Kurşun yağmurları arasında epeyce ilerlemişlerdi, ama çıkmayı başaramamışlardı. İki kardelen açıverdi hemen oracıkta. Köklerine Tekin'in damar sıcaklığı akıyordu. El ele bir halay kurulmuştu. Halayın zılgıtlarını duyan Deniz de fırladı yatağından. O koştu mermi koştu, o koştu mermi koştu. O yoruldu mermi koştu. O vuruldu mermi ıslandı ve sustu. Halay tamamlanmıştı. Halayın başına sıcak gülüşleriyle Teko geçmişti. Karaçor zılgıtları düşmüştü diline. Hemen yanında Kürşad vardı uzun bacaklarıyla. Sonra Mehmet Ali, Küçük Nuray, Halil ve onların çocuk ellerine, çocuksu elleri, ateş kızılı yüreğiyle tutunan Deniz vardı. Diğer yoldaşın nerede olduğunu bilmiyordum. Halayın çekiciliğine ulaşamıyordum. Elimi kaldırmak istiyor, beceremiyordum. Diz üzerine doğrulmak istiyor doğrulamıyordum. Toprağın ıslaklığına koydum başımı. Öylece karanlık oldu. Sobanın sıcaklığı dinmiyordu özlemlerimden. Yerimden doğruldum. Beni çeken tek güç soba ve ateşti. Ağır aksak adımlarla yürüyüp bir eve girdim. Umarımdan çıkmıştı vurulanlar, halay, görev falan. Ev çırılçıplak ve insansızdı. Karanlık ölü gibi sinmişti odaya. Pencerelerden kar beyazı düşüyordu içeri. Çakmağı çakıp lambayı buldum, yaktım. Kısık bir ışığın altında sobayı eşeledim. Üstü küllenmiş korları birleştirdim. Odunla besledim sobayı. Biraz sonra sıcacık sıcacıktı soba. Sarıldım ona. Kanıma, ruhuma

aktı. Bir şeyler getirip yedim. Düşman, baskın hiçbir şey aklımda değildi. Bir güzel ısındım. Sobanın sıcaklığında uyuya kalmışım. Buzlarımı çözen ateş, ılık sevinçler yaydı derinliğime. Uyandığımda zaman sabaha doğruya akıyordu. Evden çıktım. Yürüyecek gücüm, düşünecek mecalim yoktu. Bir boşluğa bırakmış gibiydim bedenimi. Bir samanlığa girdim. Samanların arasına yerleştim. Gün aydınlığı ne zaman çaldı kapıyı bilemiyorum. Askerler kapıda konuşuyorlardı. 'Samanlığı yakalım' diyenler vardı. 'Bir şey yoktur, adam burda kalır mı?' diyenler karşı çıkıyordu. Soluğum samanlığın derinliğine işliyordu. Islanan saman ve ot parçaları terlemiş tenime yapışıyordu. Şöyle bir bakıp karışmadılar samanlığa. O gün orada kaldım. Akşam karanlığında ayrıldım. Biliyorum güneş kızgındı bana. Rengime görünmeyişi de ondandı. Biliyorum incittim halaya tutunan güneşin çocuklarını. Söyle bağışlasınlar beni. Yüreğimin ağrısını sustursunlar."

Sesi yatağına çekildi iyice. Kızıl başlı Turna turunç rengindeki pençesini koyulaşan damar akarına bandı.

"Rahat uyu. Senin sesini duydu yedi dağın asi rüzgarı. Bugün oluşturduğun mevziyi götüreceğim onlara. Pençeme sürdüğüm kanını, bayrağın lekeli yerlerini koyulaştırmada kullanacağız. Rahat uyu sen, hatalarının olgun bilinci rahat uyu." Susmuştu Sidar. Bir tebessüm çiçeği bitiverdi alın uçlarında. Karanlığı yaran koca bir turna avazı doldu geceye. Sidar'ın geçen kış yaşadığı ve iki küçük çocuğun, dört yoldaşının vurulduğu çatışmanın öyküsünü ayrıtılarıyla dinleyen kızıl başlı Turna pençelerinde parıldayan yaldızlı al renklerle kanatlandı gitti

Birlik, diğer gün Sidar'ın yanına geldi. Onu ebedi uykusuna uğurladılar. Ateşten bir gömüt hazırladılar. Namlu uçlarında dikilen yumruklarla intikam yeminleri içtiler. Birlik, Mazgirt hattında uzun süre tutunamadı. Büyük birliklerle gezme alışkanlığı küçük birliklerde olumsuz bir ruh hali yaratmıştı. Savaşçılarda diğer birliklerin yanına gelme eğilimi artmıştı. Bırakma eğiliminde olan Sunal'ın korkusu artmıştı. Duruma iradi müdahalede yetersiz kalan komutanlık, yeniliğine, tecrübe eksikliğine baskın gelemedi. Birlik Mehmet Koç'la buluşmak için Kutuderesi, Vartinik hattını izleyerek Ovacık mıntıkasına geçti.

***

Siyasetin gerçekliği, maddi yaşamın kendisine uyarlandığında aşikar olacaktı. Ateşe yakın oturanlar ateşin rengini alacaktı. Baharın akarları, çamurları yeşile mağlup olmuştu. Şatafatlı söylemler, katı ay taşlarında parçalanmaya başlıyordu. Çekişmeler kesinleşmeye başlamıştı. Yorumun ve yöntem tartışmalarının yol aşdığında yürümeyen düşünceler, kişisellikler içinde kaybolup gidiyordu.

Kamp yeri uzun bir dönem siyasal didişmelerin odağı oldu. Hozat bölgesindeki birlik de bu alana gelmişti. Batı ile bağlar kurulmuş, bir temsilci gelmişti bölgeye. Bir zindan ve şube sınavını daha başı dik yürüyen Düzgün de geldi. Yeterince ayrıştırılamayan yaklaşımlar gündeme geldi. Kişisel hataları kart olarak kullanan yaklaşımların ellerinde, parti yaşamının içinden, önünden alınıp yanıbaşına konuldu Reha. Zaafların uçkur kokan biçimleri oldukça fazlaca yaşanıyordu birliklerde ama Reha'nın ki olduğundan fazla göze batmış, abartılmış ve öne çıkarılmıştı. Bu durum, Reha'nın yönlendirmeye katılmasını aksatmış, 'hammallığını' ortadan kaldırmıştı. Yerel faaliyete, şehir faaliyetine gitmek istiyen partililerin sayısı artmıştı. 'Hastayım' gerekçesi palazlanıyordu. Zor koşullar kapıyı zorladıkça, zik zak çizimler dallanıyor, ayrılmanın doğurduğu külfetler ağırlaşıyordu. Parti, isyan ruhlu, ateş tutkunu, gök durusu, güneş bakışlı çocuklar istiyordu ağırlaşan koşullarda. Kıvırtmacalar, kaytarmacalar, beyaz görüngüler, bir bir kayıt ediliyordu toplumsal kılgının kızgın hafızasına. Kim yüreğini yakacak, kim elini kıracak, kim çaktırmadan köşeyi dönecek tam olarak belli değildi. Söylevlerin keskinliği, kendi gerçeğini sınayacaktı. Katıldığı partili oturumların sonuncularından birinde; "keskin çığlıklar erken yutulur" diye yazmıştı defterinin başına Reha. Şimdi keskin keskin bağırmanın, yarışmanın, tanıtlamanın zamanıydı.

Kürdistan'a uyarlanan yeni askeri-politik beyaz taktikler Dersim'e ulaşmıştı bile. 'Alan tutma' deniyordu bunun adına. Köylüler, köyler sıkı denetime alınıyor, tüm gıda maddelerine karne uygulamasıydı. Poşetle un veriliyor, köylülerin elindeki günlüklerin dışındaki stoklar merkezlere toplanıyordu. Ulusalcıların genel çalışma ve hazırlıkları dışında, hazırlıksız yakalanmıştı örgütler. Maddi olanaksızlıklar, bö-

lünme durumuyla birlikte büyüyordu.

Sürmeli, minübüslerin kapısını açıyor; en küçük poşeti bile kontrol ediyordu. Tüpten şekere, ilaçtan una kadar her şeye özel izin uygulanıyordu.

Temmuz ayına yayılan toplantılar tamamlanmış, birlikler yeniden düzenlenmişti. Yılo'nun, Orhan'ın, İbo'nun denetimindeki birlik Ovacık, Hozat alanına faaliyete çıktı. Reha kış üstlenmelerinin erzak temini için özel göreve verilmişti. Ekmek ateşin orta yerinde pişiyordu. Ambargo koşulları ağır, olanaklar oldukça sınırlıydı. Reha'nın kitle ilişkilerindeki ikna gücüne ayarlanmıştı umut. Batı yolcularını göndermek için bir birlik Erzincan'a hareket etti. Faaliyet birliği gideli iki gün olmuştu.

Kamp yeri ani bir sukunluğa gömülmüştü. Tartışmalı oturumlardan taşan öfkeli seller susmuştu. Yemek saatlerinin o koca koşuşturmaları, dinlenme fasılalarında kurulan Değirmendeğirmen; Guruplar halinde ve sırtlara binilerek oynanan biroyun) oyunlarının dağ coşturan kahkahaları, sazlı sözlü çadır eğlenceleri, siyasi kulis voltaları, çekiştirmeler, harlamalar, hırlamalar, vakitsiz kuşların kanatlarındaki sevişme ahenkleri, şahin yuvasının yalnızlığı susmuştu. Demogoglar, acemilikler, çizgi ajitasyonları, çekingen başkaldırılar, tabusuz aşklar susmuştu. Telsiz dinletileri, İbo'nun "haydi akşam suyuna, haydi zelik toplamaya" nağmeleri, Kara Adam'ın eğrileri, şiir dinletileri, param parça gelen yöre haberleri susmuştu. Erzincan birliğinin gidişinin ikinci günüydü. Nöbet yerine çöreklenmiş ikindi güneşi, mayışık mayışık gülümsüyordu. Zine gediğinin istikametindeki yayla yerlerinden kuzey yelleri tatlı bir haz iletiyordu nöbetçiye. İki yaylacının geçip gitiği patika bomboş duruyordu. Zarik karakolunun çevresinde yoğun bir askeri hareketlilik yaşanıyordu. Vadilerin derinliklerinden dumanlar yükseliyordu. Nenıkan'dan Deşt istikametine doğru bölgelerde yeni başlayan yangınlar göğe elini uzatır gibi yükseltiyordu dumanlarını.

Dürbünle bir kez daha taradı, Munzur'un ayaklarına kapanan engebe dolu araziyi. Ortalıkta anormal bir durum yoktu. Yangınlar, dumanlar, atış eğitimleri, bombalamalar güncel doğallıklar olarak kanıksanmıştı tüm dağ yabanilerince. Dürbünü omzuna asıp indi kaya-

lığın başından. Çadırın yanıbaşında durdu. Hemen köşeden çıkan Muro'ya, Gıdik Ali'ye, Kemal'e takıldı gözleri. Erken bir dönüş olmuştu bu. Soru sormasına fırsat kalmadan Toy Ali;

"Çatışmaya girdik" dedi.

Reha'nın şaşkınlığı bu ani haberle ayağa dikildi iyice.

"Ne çatışması, gerçek mi söylüyorsun?" dedi.

"Gerçek. Köyden çıkarken top atışları altında kaldık. Biz yukarı doğru çıktık. Bekledik, peşimizden gelen olmadı."

Reha diğerlerine bakındı. Bakışlarıyla ve başıyla onayladılar. Konuşmaları duyan diğer kamp sakinleri de oraya toplandılar. Kara Adam'la, Mehmet Koç da dinlemeye kesilmişlerdi. Gelenler oturtuldu. Ayrıntılı bilgi edinilmeye çalışıldı. Kimin vurulduğu, kimin kaldığı belli değildi. Geridekilerden haber alınamamıştı. Grubun başka yerden çıkma ihtimallerinin yanı sıra, vurulanların olabileceği ihtimalleri de vardı. O gün dikkat ve sabırsızlıkla beklendi. Diğer gün saat onüç haberlerinde, olay bölgesinde iki teröristin ölü olarak ele geçtiği söyleniyordu. Kamp iyice sustu. Soluk alıp veremiyordu. Çığlıklarını yutan koca koca suskunluk dağları oturtmuştu orta yere.

Mehmet Koç, grubu karşılamak için Zine yaylalarına doğru harekete geçti. O gün kamp yerini tahliye ettiler. Nokta bilenlerin çok geniş alana dağılmasından dolayı zaruri olmuştu bu tahliye. Işıkvuran yaylaları birkaç çadırla yetinmişti bu yıl. Yaylacılar geçen yılki bombalamalardan sonra çekinir olmuşlardı. Dağlarında salınarak gezmek bile çok görülürdü. Memleketinde sürgün zamanları kol geziyordu. Yeni kamp yeri onarıldı. Büyük çadır, boylu boyunca açıldı. Reha, Karadağ'la birlikte bir kozik inşaa etti. Bedir'le, Nazım da kendileri için birer kozik inşa ettiler. Aradan bir gün geçmiş, ikinci günün gecesiydi. Konuşma sesleri, at yürüyüşleri uykuları böldü. Nöbetçinin "kamo"suyla gelenlerin Erzincan'a gidenler olduğu anlaşılıyordu. Kamp, kamo'nun çekildiği noktaya yığıldı.

"Selim ve İsyan vurulmuş" haberi fısıltılarla yayıldı ortalığa. Reha'nın kolları yana düştü. Yüreğine koca bir ırmak su boşaltılmış gibiydi. O ince, sıcak gülüşlü can yoldaşı gelmemişti geri. Delikanlı baharını vurmuşlardı onun. Ve İsyan'ıyla birlikte el eleyken. Düşünce-

lerinin tümünü kilitlemek istedi, beceremedi. Sustu. Karanlığın yanına ilişti. Soğukça bir taşa oturdu. Gelenler çadıra doluşmaya başlamışlardı. Qero da Reha'nın yanına sokuldu. "Nalet olası faşizm. Hep seçme insanları mı götürecek?" Reha kendisine geldi. Umutsuzluğa yer yoktu bu kavganın içinde.

"Kavga kendi çocuklarını yiyerek büyüyecek. Hadi gidip gelenler için çay yapalım." dedi Qero'ya.

İki de yaralıyla gelmişti grup. Çakıroğlu bacağını deldirtmişti. Batıya gidecek olan Ulaş Düzgün ve diğer üç kişi bırakılıp, köyden çıkılırken top atışlarına tutulmuştu birlik.

"İlk etapta ne olduğunu anlayamadık." diyordu Kasap. "Naki tepeye doğru çıkın" dedi. Ben de aşağı çıkalım dedim. İlk atışta İsyan hafif bir yara almıştı. Selim onunla uğraşırken üçüncü ya da dördüncü atışta isabet aldı. Öncüler yukarı çıktı ilk talimata göre. Biz aşağı indik." diye anlatıyordu. Top atışlarının hangi silahtan yapıldığı tartışıldı. İlk atım atışı sesinin duyulmaması atışın görerek direk atış yapan bir silahtan yapıldığını çıkarıyordu. GTT ya da tank atışı olabilirdi. Bölgede tankların bulundurulduğu söylenince atışın tanktan yapıldığı genel yargı oldu. Gece görerek atış yapabilen tankların atışlarına ilk kez denk geliniyordu. "İlk etapta ne yapılabilirdi?" sorunu tartışıldı.

"Doldurup boşaltma süresi yaklaşık 40 saniyenin üstündedir. Bu büyük bir olasılıkla böyle. Yapılması gereken, ilk patlamadan sonra çok hızlı biçimde uzaklaşarak uygun bir mevzi edinme ve giderek de ekrandan çıkma hedeflenmeliydi." Reha, GTT kullanım tecrübelerine dayanıyordu. Farklı boyutta tartışmalar yaşandı. Çay içilip yaralar yeniden pansuman edildi.

Çırılçıplak bir mavilik dağ uçlarına inmişti. Saman tarlasını andıran pırıl pırıl yıldızlar oynaşıyordu birbiriyle. Zine gediğinin kuzey istikametlerinde kaybolup gitti koca parıltılı bir yıldız. Dolana dolana gelen ayaz rüzgarlarına dikti bakışlarını. Kucağına doluşan soğukları öptürdü bedenine. Kozike girdi. Qero göğsünü yatırmış uyuyordu. Battaniyenin altına uzandı. Altta serili telis torbalardan soğuk iletiyordu taşlı, çakıllı zemin. Tank atışlarına gidip gidip geldi. Selim'in kan kınalı başına dokunmak istedi. Dokunamadı. Gözleri uykusamış, acı-

larını dağlara sürmüştü. Umut çeşmesinin yanıbaşında beyaz sımokini içinde parıldayan gülüşlere doğru yürüdü. Tanıdık bir çehre çekip götürüyordu onu. Newroz çiçekleri, orkideler, böğürtlenler, gelincikler, anafatma çiçekleriyle süslüydü yeşilin görüntüsü. Smokinli adam, newroz çiçekli gülüşler kuşanmıştı. Bir elinde orak çekiç iliştirilmiş bir yıldız, bir elinde sarı, kırmızı, yeşilden oluşan bir çelenk vardı. Ayaklarını çevreleyen al, turuncu renkler Ararat güneşine uzanıyordu. Sımokinin üzerine yayılmıştı peşmerge kefisi. Umut çeşmesinin ezgisine iliştirmişti şarkılarını. Bir milyon karınca uykusu, bu sese adanmıştı. Kuşlar omuzlarına inip inip kalkıyordu. Haşare bir kanarya kulaklarını tırmalıyordu. İyice yanaştı Newroz gülüşlü adama. Bir yandan tanıyor, öte yandan tanımıyor gibiydi. Yüzlerce tanıdık ad geçiyordu hafızasından, ama hiçbirini söyleyemiyordu.

"Kürdistan dağlarından yola çıktık. Bütün dünyayı baştan başa dolaşmaktır ereğimiz" diye başladı Newroz gülüşlü adam. "Güneşin nereden doğacağı tamamen o günkü realiteye bağlı. Gömütlerde yağmalanmış şafakları kucaklayan bir halkın çığlığına kimse kulak kapatmamalıdır. Spartaküs'ün güneşi, Kawa'nın ateşiyle birleşmedikçe, onun sesinde çocukların türküleri kaynaşmadıkça işimiz zor olacak."

Newroz gülüşlü adamın sesinde duru bir akar vardı. Bir demiri dört bin santigrat derecede eritecek bir ikna gücü yüklüydü.

"Şimdi bunları niye söylüyorsun?" diye sordu Newroz gülüşlü adama.

"Şimdi bunların söylenmesinin zamanıdır. Geç de kalmış olsak söylenecekler söylenmeli. Bizi çocuklara sen anlat. Çünkü beni en iyi anlayan sensin. Bahar bakışlı kızlara götür sevdamı. Sevdam koca bir ülküdür. Kavgadır. Politikadır. Silahtır. Sonra türkü türkü, şiir şiir, öykü öykü anlatmaktır bizi. Bütün kör tabuları yerle bir edecek söylemleri yaşamın yürüyen diline içir. Dicle'nin, Fırat'ın, Gabar'ın sesi yankısını yedi. Akaydın günleri doğuracak bilinçleri kuşanmanın zamanıdır. Ama unutmamak gerekir ki, bu zamanların tümü kavga zamanına ayarlıdır. Kavganın sadık kulu, kızıl kanlı kılıcımızın temreninde yükselen newroz alazlarını taşıyacak olandır. Sevdamı onlara armağan et."

Vakur ve de tok bakışlıydı konuşması. Yıldızlara hiza çektirir eda-

sı, çekiciydi.

"Ya beyaz gölgeler. Biliyorsun, beyaz gölgelerin şehveti, deve dikenlerinin saltanatı, hikâye çocuklarının ağrıları var güncemizi tarumar eden. Ya onlar ne olacak?"

Hiç tereddütsüz cevap verdi, Newroz gülüşlü adam:

"Direnç tutkularını kuşanmak, eskiyenden, yanılgıdan, hatadan öğrenmek işin aslıdır. Bütün bunlar ısrarın keskin ağzına oturtulursa korkulacak bir şey yok. Her eğrinin ömrü, kendisini var eden doğrular yığınının birbirine küskünlüğü kadardır. Küskün doğrular, barışık hale gelince, ortaya bükülmesi zor bir doğrultu çıkar."

Ateş, ateş uçuştu söylevler. Dağ gezginleri molada dinletideydiler. Kurt kurtluğunun akıl almaz hilelerini cüce gibi görüyordu. Kulak kesilmiş, ilim irfan öğrenmeye soyunmuştu. Sarı buğday tenli bir tilki usulca kurdun yanına sokuldu. "Ne diye dinliyorsun bunları, senin ihtiyacın yok bu laf salatalarına. Senin sofran daha zengin. Baksana her yer taze kuzu leşi." Kurt meraka ve kıvılcıma kesmiş gözlerini söylem ateşinden ayırmadı. "Senin kurnazlığın horozun eşekliği, benim çevikliğim, çobanın uykulu gözleri, koyunun mayışıklığı sayesinde var olabilir." Tilki şaşkın şaşkın, bıraktığı osuruğun farkında değildi bile. Koku, it dışkısı gibi yaktı kurtun genzini. "Al şu kokuşmuş gıçını çek git burdan." dedi heybetli heybetli. Tilki sıkına, erine, yaltaklana yaltaklana ayrıldı oradan usulca. "Bu kurt kafayı buldu galiba." diye mırıldanıyordu. Boy boy, kol kol tavuk çaldığı bir kümese yanaştı tilki. Ortalıkta kimsecikler yoktu. Kümese daldı. Kümes bomboştu. Geri döndü. Ak gagalı koca bir horoz pozlanıyordu karşısında. Ağzını yaladı. İştahı kabardı. Bir çırpıda hucum etti horoza. Horoza ulaşacaktı ki, zulalardan kopan kanat sesleri tilkinin başına yürüdü. İki derin gaga tilkiyi gözlerinden etmişti bile. Her yanı delik deşik olan tilki zoraki kurtuldu çemberden. Acı acı inileyerek yürüyordu karanlık dünyasında. Tilkinin acı sesine yürüdü kurt. "Ne o, çıldırtmışlar seni" dedi. Tilki yalvar yakar minnet kesildi. "Boşuna," dedi Kurt. "Horozlar eşekliğini yedi mi, seni de beni de gagalarlar. Sonumuz gelmiş demektir." deyip çekip getti.

Newroz gülüşlü adamın söylemini dinleyenler sadece horozlarla

kurtlar değildi. Keskin ve ani sortilerini kuşanmış şahinler, atmacalar yarasalar da pür dikkat kesilmişlerdi. Toprak sulara, sular okyanuslara iletiliyordu söylev sıcaklığını.

"Ya değerlerin yaratıcı gücüne dadanan bukalemunlar. Onlar ne olacak?"

Her soruyu yanıtlayabilme enginliğiyle ışıldıyordu bakışları.

"Üreten elin nasırını, aydınlanmış öğretmen bilinciyle kuşatmak gerek. Kılgılanan bilincin gizli renklere ihtiyacı yoktur. Değeri, üretene göre değil, değerin kendisine göre ele almalısın. Küçük katılımları dışlamadan ama büyüğün önüne geçirmeden değerlendirmelisin. Suyun gözesi duruysa korkma; yanlardan, yamaçlardan katılan lığların ömrü, yağmur ya da kar zamanının ömrü kadardır."

Tanıdık bildik bir simaydı bu. "Mutlaka çözmeliyim bu öğretmen bilinçli yüreğin sırrını" diye düşündü.

"Beni mutlu kılan yüreğin sesini tanımak isterim. Ateş hattı söylencelerinin kahraman yaratıcılarını çocuklara götürebilmem için bu gerekli" dedi.

Newroz gülüşlü adamın yüzü güneş güneşti. Beyaz gelinliği içinde, isyan bakışlı bir kız göründü. Gelinliği içinde kaybolmuş, kendi kendisine gülüyordu. "Zamanı doldu artık baharımızın" dedi. Newroz gülüşlü, simokinli adam elindeki yıldızı kaldırdı. Yıldız yıldızlara doğru uzandı. Yerden ayrılmıştı bile. Peşinden koşmak istedi olmadı. Uçmak istedi olmadı. Soluk soluğa bağırdı.

"Heey Selim nereye? Komiser Selooo." Adını tekrar tekrar bağırdı. Şaşkınlığı artmıştı. Tanıdık bu yüz oydu. Onun kendisiydi. Bir yabancı gibi konuştuğu için üzüldü, acındı, kıvrandı. Onun nasıl saramadağına yandı. Kıvrandı kıvrandı. Kıvranırken uyandı. Yanında uyuyan Qero'nun sıcaklığına sokuldu. Can yoldaşı Selo'yu kaybedişine daha çok üzülüyordu. Qero'nun sıcaklığına sarılıp uyudu.

Diğer gün kamp yerinden ayrılacaktı Reha. Qero'da onun yanına verilmişti. Reha Qero'ya, birlikte göreve gideceklerini bildirdi. Kenara çekilmiş bir taşın üzerine oturmuşlardı. Qero'nun yüzünde garip bir karmaşıklık vardı.

"Beni o işe bulaştırma. Gizliliği olan çalışmaların içine girmek is-

temiyorum." dedi.

"Daha açık konuş. Ne demek oluyor bu?"

Reha'yı koca bir korku sarmıştı. Qero'nun ağzına dikmişti bakışlarını.

"Ben mücadeleyi bırakmayı düşünüyorum. O nedenle de gizliliği olan işlere girmek istemiyorum."

Reha korkusuyla kucaklaşıverdi. Avrupadan gelenlerin bir kısmı geri gitmiş, partililerin kimi kıvırmaya başlamış. Dökülmeler yaşama girmeye başlamıştı, ama Qero'nun yöneliminin böyle olacağına hiç ihtimal verememişti. Hiç kimse de veremezdi kamptakilerin.

Reha'nın tüm ikna kapıları kilitlenmişti. Ne diyeceğini şaşırdı. Qero'nun ajitasyona gelir yanı yoktu. Sorunu kesin bir karara bağlamış görünüyordu. Günün dirayetinin gerekliliğine dair konuştu Reha. İçteki mücadele yöntemlerinden yakınan Qero'yu ikna edemedi.

Yanına Manuel'i alıp ayrıldı. Dağ uçlarının keskin yükseltileri arasından sıyrılıp indiler Göldere yaylalarına. Yol boyu Nazım'ın sözünü düşündü. "Savaşçıların hepsini yenileyeceğiz. Çoğu dökülecek" demişti. Dökülmenin boyutunun genişleyeceği kesin gibiydi artık. Qero'nun bırakması şoke etmişti herkesi. Bu durum başkaca sallantılı unsurları da etkileyecekti. Önemli bir etkisi vardı çünkü Qero'nun. En zor koşulda gülmeyi becerebilmişti bu döneme kadar. En yakındığı nokta, insan ilişkileri, yöneten yönetilen ilişkileriydi.

"İçteki iktidarı edinmenin yolu, dirayetli ve tutarlı bir mücadele hattı ile olacaktı yine." diye diye yürümüştü yolu. Sağa sola çizilen zik zakların gafletini yeriyordu. "Kapıdan kovsanız pencereden, pencereden kovsanız kapıdan girerim." sözünün gerçekliğine uygun davranmak gerekirdi. Demişti çoğu kere.

***

Beyaz münibüs, ağaçların arasından, virajlardan dolanarak çıktı köyün merkezine. Ters bir 'U' çizerek dükkanın yanına yanaştı. Arabadan inenlerin hepsi söyleniyordu. Ellerinde ikişerli, üçerli poşetler vardı.

"Ne devleti kardeşim, devlet kimi düşünecek?"

"Poşetlerle un getir ki yiyesin."

"O adamlar ot yer yine yaşar, olan bize olacak."

"Böyle yaşamın anasını dinini."

"Bari birer silah alıp dağa çıkalım bizde."

Amborgo koşulları halkın tepki merkezine oturmuştu. Bunun ne tür karşı koyuşa dönüşeceği birçok etkene bağlıydı. En önemlisi de öncülük meselesiydi. Partizan güçlerin bölünme durumu, bölgede yoğun olan taraftar kitlenin giderek daha da pasifleşmesini getiriyordu. Bölünen taraflardan birinin tek başına kitleyi bir hedef doğrultusunda yürütmesi oldukça zordu. Diğer küçük örgütlerin yetersizliği öncülük misyonuna uluşamazdı. Ulusalcıların geçen yılki olumsuz pratiği, kitle üzerindeki otoritelerini sarsmış, karşı yönelimler doğurmuştu. Bölgedeki pratiğin sorumluları merkeze çağrılmış, Doktor Baran'ın iç sorunlardan dolayı intihar ettiği söylenmişti. Yeni kadrosal yapı, kısa bir sürede askeri pratiğe önemli ivmeler kazandırmıştı.

"Ulan oğlum ne bakıyorsun? Elimdeki poşetleri alsana."

"Kusura bakma. Ver ver. Ver hele bize ne getirmişsin?"

"Ne getireyim. Üç tane ekmek bile vermiyorlar."

Hıdır Kanas hemen çadırın kapısına çıktı. Seydağa'nın elindeki poşetleri alıp içeri girdiler. Ovacığa dair sorular sordu üst üste.

"Nalet olsun Ovacığa. Açlıktan öldük. Bir çay koyda, biraz ekmek yiyelim."

Hıdır Kanas yanındaki tüpü yaktı. Demliği koydu üzerine. Çalışırken Seydağa ile dalga geçmek onun en sevimli işiydi.

"Ne var aaa. Gidip lokantada doyursaydın karnını. Ne var yani, biraz para da oraya verseydin."

"Parayı boş ver, ne zaman oldu, ne de iştah kalıyor adamda."

Çadırın içindeki yüksek sedire serili yatağa oturdu Seydağa. Avutlarının çöküklerini körük gibi indirip kaldırarak çekiyordu dumanı.

"Bu kavat oğlu kavat niye böyle yapıyor? Niye vermiyorlar millete un."

"Öyle yaparak sözde devrimciyi aç bırakacaklar. Efendime söyliyem, ulan oğlum onlar aç kalır mı? Dağda ot yer yine yaşar. Hayvan avlar yine yaşar."

Çay suyu ince buharlar yayıyordu, gemici fenerin ısısına. Karanlık yıldız aleminin altında koyulaşmıştı. Arı kovanlarının beyazı, karanlığı işlemeli kılıyordu. Mercan suyunun durulan akıntısı, serin esintiler gönderiyordu ceviz ağaçlarına. Yonca tarlasında, küçük bir ayıcık, kalın göbekli annesinin bol iştahı ile ışıldayan gözlerinin önünde debeleniyordu.

Karanlıktan çadır kapısına doğru yanaşan ayak sesini duymadılar bile.

"Merhaba amca." Her ikisi de hemen tanıdılar bu sesi.

"Gel Reha buyur." dedi Seydağa.

Reha, Manuel'le birlikte içeri girdiler. Sıkışa sıkışa oturdular.

"Kaynananız da seviyormuş. Çay da tam olmak üzere."

"Kaynanamız değil, bizi halkımız seviyor" dedi Reha.

"Yahu tabi niye sevmesin ki. İyi insanı herkes sever. Valla devlet bile size farklı bakıyor. Okumuş insanlar, aklı eren insanlar diye biliyor."

"Düşman bizi seviyorsa durum iyi değil demektir amca."

Seydağa söylediğinin iyi gelmediğini düşündü. İşi düzeltmeye koyuldu.

"Efendime söylim babacığım, yani sevgisi nedir? Yani o diğerleri cahil insanlar, laftan anlamıyorlar. Size saygı duyuyorlar."

"Devrimciler cahil değildir amca. Aksine onlar o nalet illeti koparıp atmış olanlardır. Cehalet, insanın kendi gerçeğinden habersizce yaşamasıdır. Cahil demek doğru olmaz. Diğer yönüyle. Düşman dönem dönem partizan kitlesini kendine çekip, ulusalcılarla ve diğerleriyle karşı karşıya getirebilmek için; "partizancılar akıllı insanlar" "Biz onlara bir şey demiyoruz. Onlar sizin çocuklarınız" yok işte, "gördük karışmadık" türünden şeyler söylüyor. O türden şeyleri dikkate almamak, dost güçlerle ilişkileri gevşetmemek gerek. Birçok yoldaşımızın kurşunlanarak, birçoğunun işkencede katledilmesi neyin nesidir. İki düşman kampın, iki düşman gücün birbirine karşı sevgileri olmaz, kini olur."

Hıdır Kanas'ın gözleri gülümsüyordu. Seydağa söylediğine sevinemiyordu. Reha ile kapsamlı tartışmalara girebildiğinden dolayı rahattı.

"Tabi tabi, doğru diyorsun."

"Ovacık'tan gelen oldu mu? Ne var ne yok?"

"Ben geldim az önce. Ne olacak. Nalet bir dünya. Şimdi de millete un vermiyorlar. Şeker, tuz. Sabunu bile kalıp kalıp veriyorlar. Dedim efendime söylim böyle de olmaz yawu. Bu millet bir kilo un için her gün ilçeye mi gelecek? Öyle değil mi Reha?"

"Doğrudur. Buna karşı durmak gerekir. Tamamen insanların en doğal yaşama hakkına yönelen uygulamalardır. Halkımız sessiz durmamalı. Bu konuda bizim çalışmalarımız var. Diğer örgütler de durumu kavrayabilirlerse güçlü karşı çıkışlar hazırlayabiliriz."

Hıdır Kanas çayın fokurdayışını bir avuç çayotuyla susturdu. Bir arı kovanının kapağının üstüne, şeker, peynir, üzüm ve taze ekmek koydu.

"Ulen oğlum, oradan biraz bal getir. Bu adamlar ne zamandır yememiştir."

"Sen yeter ki söyle Seydağa. Yawu evlen bir kadın getir, sana hizmet etsin." dedikten sonra, yayvan ve hince gülüşler yayıldı Hıdır Kanas'ın suratına. Seydağa'yı kızdırmak, konuşturmak ister hali, hiç gitmezdi yanından.

"Ulen oğlum, yapacaksın tabi. Yapacaksın, sen de yiyeceksin biz de."

"Diyorum o Sulteyi al. Dağ gibi kadın."

Seydağa içten gülerken, bir yandan da "sus ulan oğlum" diyordu. Yaşlı, küçük herkese oğlum diye konuşuyordu Seydağa. Şakalarını taşıyamayan hiç kimse yoktu. Onu konuşturmak için özel çaba sarf edenlerin başında Hıdır Kanas vardı. Üst dişlerini boy farkıyla öne doğru geçen alt çenesi, ince, kibar türkçesi ayrı bir sevimlilik katıyordu konuşmasına Seydağa'nın.

"Kadınla uğraşacağına, git milletin önüne gir. A bu ambargoyu kaldır. Sen de devrimcisin sözde oğlum."

"Sen de gel hee. Yapmayan Sulte'yi alsın."

"Ulan oğlum yine getirip getirip Sulte'ye bağlama."

Reha kitlenin genel yaklaşımına dair bilgiler aldı. Eyleme geçmenin olabilirliği üzerine tartışıldı.

"Yawu Reha, valla bu millete güven olmaz. Bir şey konuşuluyor, bakıyorsun ikinci gün Sürmeli'nin ağzında."

"Hâlâ Ovacık'ta mı Sürmeli?"

"He canım. Köpek gibi dolanıyor adamın peşinden. Arabanın önüne geldi. 'Kendini genç sayanlar insinler' dedi. Baktım hepsi inmiş. Diğerlerini boş ver, öyle deyince Cemal Ağa da atlamış yere. Cemal Ağa'yı gösterdi. Dedi 'önce o delikanlının eşyalarına bakın.' Cemal Ağa'yı bilmiyor musun, çenesi durmaz. Dedi, 'ulan yani icabında senden daha gencim haa. İstersen ver o tabancayı atalım haa. Ulan yani senden daha iyi vururum bakılem."

Hıdır Kanas, kahkahayla gülüyordu. Reha ile Manuel de ona katılmıştı.

"Sürmeli ne dedi?" diye sordu Manuel.

"Ne desin. Cemal Ağa'yı biliyor. Dedi; 'çattık yine.' Cemal Ağa durur mu. "Ulan yani bakılem, Zeyno senin gibi yüz adamı adam diye karşısına almaz haa." Sürmeli baktı olmuyor sustu. Bir tane başka polis geldi. Kimlik ver amca' dedi. Dedim 'ayıp değil mi, sen benden kimlik soruyorsun. Benim dağa çıkmam olur mu oğlum' Çekti gitti."

Reha'nın işi zordu. Kırk kişilik üslenme hazırlıkları görülecekti. Poşetlerle un çıkarmak işe yaramazdı. Maddi olanaklar, örgütü zora koşuyordu. Merkezden hesaplanan yöntemin tutmayacağı açıktı. Reha ilk denemelerden sonuç çıkaramayacağını anladı. Bakkalcı Şakir ile ilişkiler bozulmuştu. Örgütün diğer önde isimleri, ilişkileri rayına koyamadan bırakmıştı. İkna ve yaratıcılık, kişisel yetiler belirleyici olacaktı. İlk denemelerini, yoklama konuşmalarını yaptıktan sonra belli bir yönelim çıkardı. Zor olanla uğraşmak hoşuna gidiyordu. Çay, ekmek faslından sonra çıktılar. Hıdır Kanas'la onların evine gittiler. Evin sıcak ışıkları gürül gürüldü. Misafir ağarlamaya doymayan sıcak bakışlı kız çocukları fıldır fıldır dönüyorlardı içerde. İçeri girdiler. Bacada bir tencere kaynıyordu.

"Karavana kazanı kaynıyor hâlâ." dedi Reha.

Her akşam saati konulan kazan, o gün onbeş ev nüfusunu, ona yakın konuğu doyuruyordu. Hıdır Kanas'ın evinde ekmek harcanma işi herkesin en doğal karşıladığı durumdu. Reha'nın esprilerine genç kız-

lar gülümsediler. Üzerine kuma getiren kocasından ayrılan Fade, melul bakışlıydı yine. İki çocuğu da o katmıştı Hıdır Kanas'ın ev külfetine. Ocağın önüne kurulmuş emektar anne, olgun, kendi halinde sıcak bir yöneticiydi. Reha bu evde ayrı bir rahatlığa kavuşuyordu. Babasının kendilerine gına getiren, annesinin çokça yoran bitmez tükenmez misafirperverliğini anımsadı. Babasının kahvede geç kaldığı günler, kimsenin evine götürmeyip, dışardan kalan bir yabancıyla çıka gelmesine tepkilerini hatırlıyordu. Şimdi onu daha iyi anlıyordu. Sıcacık ve insancıl yüreğini daha iyi tanıyordu. Her gün çaldıkları kapılardan kendilerine gülen gözlerin verdiği hazla tanıştıkça, insan olana tutkuları artıyordu. "Az önce yedik" söylemlerine rağmen kendilerini sofrada buldular ev külfetiyle birlikte. Siyasal söylevler sıcak sohbetlere iliştirildi. Gece yarısını biraz geçerken çıktılar. "Diğerleri size tehditler yağdırıyorlarmış, vuracağız. Onlar yapar yaparlar. Aman dikkat edin." diye sıkı sıkı tembih etti Hıdır Kanas. Asi dilli kızın söylemleri çınlıyordu Reha'nın kulaklarında. "Ne biçim devrimcilik bu. Devrimci devrimciyi vurur mu? Daha düne kadar yoldaş diyordunuz birbirinize. Valla onlar devrimci değil." deyip durmuştu sohbet boyunca.

Hıdır Kanas yıldızlara doğru çevirdi yüzünü. Söğüt ağacının köküne lokur lokur işedi. Su çağıltılarını, kurbağa senfonilerini, it ulumalarını duymadı bile. Bunların hepsi soluk almak kadar doğaldı. Yabansı seslerin hepsi günlük sohbetler gibiydi. Ev halkı yatak serme faslını tamamladı. Hıdır Kanas yakındaki atın iplerini ve mini(Mini; kazık) kontrol edip döndü. Ev karanlığa gömülmüştü biraz sonra. Uyuyup uyuyamadığını tam anlamamıştı. Kapı çalınıyordu. Önce biraz dinledi. "Reha bir şey unutup geri mi geldi?" diye düşündü. Kalktı kapıya yürüdü. Işığı yakıp kapıyı araladı.

"Kimdir o bra?"

"Biziz, partizan."

Kapıyı açtı. Birer ikişer içeri girdiler. Toplam yedi kişi olmuştu içerde. Gelenlerin darbeci tasfiyeci denilen kesimden olduğunu hemen anlamıştı. Tanıdık birkaç sima da vardı. Soğuk bir atmosfer egemendi ara sofaya. Aynı soğuklukla hal hatır soruldu.

"Karnınız aç mı?"

"Aç." dedi grup komutanı.

Hıdır Kanas gözlerini yuvarlayarak kalktı yerinden. İç odanın kapısını açıp kızlarından birine seslendi.

"Çenekam, gel bir çay koy."

Uykuya yeni ilişmiş gözleriyle asi dilli Güle çıktı kapıdan. Herkesle görüştükten sonra ocağa yöneldi.

"Mafyacılardan kim var buralarda?"

Hıdır Kanas bu soruya ne diyeceğini düşünüyordu ki, Güle atıldı.

"Siz devrimcisiniz ayıp değil mi, mafyacı diyorsunuz."

"Onlar mafyacılık yaparken, eroin satarken ayıp olmuyor da, biz söyleyince mi ayıp oluyor?" dedi kısa boylu Fero.

"Devrimciliğe sığmaz bu. Siz satmışsınız. Sorun konferansta görüşülmüş, bir daha neden onu ortaya attınız. Sizinkiler mafyacılığı kabul etmiyorduysa, niye konferansta imza attılar. Niye yine o işe karışanları başa seçtiler. Bu devrimcilik değil, ayıptır."

"Senin dilini de sulamışlar. İyi eğitmişler seni. Reha mı eğitiyor, Mehmet Koç mu? Ya da Nazım efendi mi?"

"Biz onları dinledik, sizinkileri de. Siz haksızsınız. Bizimle alay etmeyin. Devrimciler biraz ciddi olur."

Hıdır Kanas endişelerini kızının haklı çıkışlarına sarmıştı. Kız devam etti.

"Ayıptır. Bir de diyorsunuz biz onları vuracağız. Niye düşmanı vur muyorsunuz? Devrimci devrimciyi vurur mu? O zaman sizin Apoculardan ne farkınız var?"

"Eroincilere yardım edenlere karşı tavır alıyoruz. Senin dilin çok uzamış. Onlar örgüt falan değil."

"Ne yapacaksınız? Vuracak mısınız? İyi biz de eroinciyiz. Hadi vurun. Bir de gelip diyorsunuz açız. Ne işiniz var peki burada?"

"Bu köy ilk günden eroinci oldu. Ne iş anlıyamadık."

"Belki onlar da karışmıştır o işe." diye ekledi Fero'nun sözüne kumral bir genç.

Kısa sürede çay hazırlandı. Hazırlık boyunca sert üsluplarla tartışmaya devam etti Güle. Çay faslı arasında;

"Amca bize at lazım" dedi komutan olan.

"Biz at falan vermiyoruz. Ayıptır. Hem mafyacı diyorsunuz bize, hem de at istiyorsunuz."

"Siz mafyacıları destekliyorsunuz, bu yüzden de mafyacısınız."

"O zaman biz onlara veririz ancak. Onlar mafyacı değil. Parti onlar. Biz partizan diye onları biliyoruz." dedi Güle.

"Doğru konuş. Onlar parti falan değil. Mafyacıdır onlar. Parti biziz."

At istemi üzerinde tartışmalar yoğunlaştı. Güle'nin bütün karşı duruşlarına rağmen, atı vererek kurtuldu hengameden Hıdır Kanas. Sabaha iki saat kala karanlığa gömüldü yine ev. Güldere vadisinden aşağıya inen yel iyice katılaşmıştı. Ceviz yapraklarının yeşili raksederek yayıyordu kokularını. Koca ceviz oyuklarında yan yana uyuyordu sincaplar. Yonca yiye yiye şişen uzun kıllı, kalın göbekli ayı sıca sıca yürüyordu Mercan'ın suyunun kıyısından.

Orman yangınları sıklaşmıştı. Hareketliliğin görüldüğü her orman, yangın bombalarıyla alabora ediliyordu. Dumanlar, gök mavisini is kokusuna bürümüştü. Ambargo koşulları, yığınları göçertmeye yönelik etkili bir taktikti. Ovacık'taki hareketlilik üst boyutlardaydı.

Hangi eşya nereye gidiyor? Birbir takibe alınıyordu. Şüpheli mal alışverişi yapan müşterilerin adlarını vermeleri için esnaflar zorlanıyordu. Mekap, Bitlis satışları kaldırılıyordu. Ovacık'a gelen gıda araçları konvoyların eşliğinde getiriliyordu.

Güneş sarı sarı gülüyordu. Pazartesi ilçenin en hareketli günüydü. O gün sabah tüm giriş çıkışlar tutulmuştu. Köylerden gelen araçlar ve yayalar ilçeye uzakta durdurulup geri çevriliyordu.

Konak köyü yakasından yürüye yürüye köprüye geldi. Bir grup asker köprüyü kontrole almıştı. Askerleri fark edince koca bir tükrük fırlattı yere. Gözlerini yere dikine dikmişti. Hiç oralı olmadan yürüdü köprüye.

"Hey nereye ihtiyar?"

Qume cevap vermeden devam etti yürümeye.

"Sana diyorum ihtiyar. Nereye?"

"Gözün görmüyor. Nereye?"

Yarım türkçesiyle verdiği cevaplar öfke kokuyordu. Derisi iyice katılaşmış, kırışıkları derinleşmişti. Bir vahşinin gözlerine yürür gibiydi.

"İlçeye girmek yasak. Geri dönüp evine git."

Qume olduğu yerde durdu. Sol elini yan kasığına attı. Soruları yönelten sarı tüylü astsubay, kadının gözlerindeki derinliğe bakamadı. Ürküten bir görüntü kuşanmıştı. Usulca tekrarladı astsubay.

"İlçeye giriş yasak, evine git."

"Sizin babanızın toprağı mı bura? Ben giderim. Söyle kaymakama gelsin önüme."

Astsubay kadının deli dolu haline anlam veremedi. Askerlerin bakışlarıyla karşılaştı bir an. Her daim kendisinden çok emin konuşan astsubay, iyi bir sınav veremediği kanısına kapıldı.

"Kadın deli galiba" dedikten sonra, Qumeye doğru yumuşak bir sesle yineledi. "Yasak yasak. İlçeye girmek yasak. Kaymakamın, binbaşının emri."

"Ben giderem söyle gelsin önüme." deyip devam etti Qume.

Astsubayın işaretiyle bir asker fırladı önüne. Çapraz tuttuğu silahıyla dikildi Qume'nin önüne. Qume askeri iterek devam etti. Asker kadının haline ilişemedi. Astsubay telsiziyle durumu merkeze bildirdi. "Deli bir kadını durduramadık, geliyor" dedi. Qume engellenmeden ilçeye girdi. Askeri panzerler ilçenin çıkışında hazır bekliyordu. Yere tükürüp devam etti. Polis panzeri de ilçe içinde dolaşıyordu. Yan yana dolaşan polislere, askerlere bakmadan yürüdü. Bildiği bir dükkana girdi. Dükkancı Celal bir iskemle çekti, buyur etti Qume'yi.

"Köpek zulmüdür. Tüfeğin namlusunu uzatıveriyorlar gözümüze. Nedir bu, ne diye kudurmuş bunlar yine?"

"Bugün ilçede yürüyüş yapılacaktı. Bize de haber geldi. Dükkanları kapatın diye. Sabah açmadık. Polisler gelip bizi evden aldı. Zorla açtırdılar. Önceden haber almışlar. İlçeye kimseyi sokmuyorlar bu yüzden. Sen nasıl geldin çene Qume."

"O köpeklerin sürüsü gelse beni durduramaz. Dağın başından geldim. İşimi görmeden mi gideceğim. Her tarafı yaktılar, ormanlar hep yanıyor. Şimdi bir de milleti bir tas una muhtaç ettiler."

Konuşmanın üstüne girdi içeri Sürmeli. Dükkancı Celal konuşmayı değiştirdi hemen. Sürmeli'yi gören Qume, sütün yanıbaşına ilişen yılanı görmüş gibi gerdi suratını.

"Devletin emir talimatını dinlemiyorsun. Oğlundan mı talimat alıyorsun?" diye sordu Qume'ye.

"Senin gibi kancıkları oğluma kurban ederim. Defol git başımdan, bu ellerimle parçalarım seni."

Sürmeli olduğu yerde durdu. "Bu kadın gerçekten deli." diye düşündü. Dükkancı Celal tir tir titriyor, Qume'ye bir şeyler demek istiyor, diyemiyordu. Sürmeli azarın karşısında Qume'den ayırdı bakışlarını.

"Bir sigara ver bana." dedi dükkancı Celal'e. Dükkancı bir paket marlborayı uzattı kendisine. Sigarayı alır almaz çıktı dışarı Sürmeli. Qume okkalı bir küfür daha savurdu peşinden.

"Başımızı belaya sokacaksın Qume."

"Sizin başınız da sanki bal arısının nazik başıdır. Ulan ayıptır ayıp. Karı gibi köşenize çekilmeyin. A bu köpek döllerinin önünde eğmeyin başınızı. Siz öyle yaptıkça bu itin nesli kuduruyor."

O gün akşama kadar doğum hastası getiren bir taksiden başka kimse ilçeye alınmadı. Onbeş Ağustos'a denkleştirilen ambargoya karşı yürüyüş planı, önceden duyulmuş ve boşa çıkarılmıştı.

Kuşlar acı acı ağıtlar tutturmuştu. En aysız gecenin ulaklarını taşıyordu turnalar. Birinci güverte yolcuları yolunu almışlardı bile. Katar katar gelen ölüm haberleri yürekleri katılaştırıyordu. Ulusalcıların yol kesme eylemlerinin yoğunlaştığı günler yaşanıyordu. Dağların alınlarına kurulan ak tenli çadırlar en tatlı uyku zamanlarına duruyordu. Ateş, karşı ateşi koşullandırıyordu.

Ovacık dükkanları ticaretin asasını sıkıca tutuyordu elinde. Kumar yasağını delen kahveci sayısı giderek artıyordu. Karakollarla yürütülen el altı ilişkiler sıklaştırılıyordu. Kim kime kazık atacak, kim kimi üç kağıda getirecek henüz belli değildi.

Qume, gereçlerini doldurduğu bir torbayı sırtlayıp yan mahalleden birine daldı. Polis kontrol noktasını geçtikten sonra, zula bir yerden yola çıktı. Kenar mahallelerden eşya kaçırma faaliyeti başlamıştı. Hammallık yapanlara iş çıkmıştı. Poşetle değil de bir torba un kaçır-

mak isteyenler önce bir hamalla onu kenar mahalleye taşıtıyor. Zuladan gelen bir taksiyle alıp götürüyordu. Taksiciler kaçak iş yaptığı için iki katı para alıyordu. Bir torba un, iki misli fiyata mal oluyordu köylülere. Bir pişirimlik olan poşetle götürmektense, fahiş fiyatla bir torbaya sahip olmak daha kârlı geliyordu.

***

Faaliyete giden birlik dönmüş, yeniden düzenlenerek tekrar faaliyete çıkmıştı. Yılo'nun yerine Naki almıştı komutasını. Yılo, rahatsızlığını öne sürerek, tedavi için şehre yönelmişti. Kasap ile Kara Adam ayak parmaklarının yanıkları için tedaviye gitmek zorunda kalmışlardı. Nazım batı ile irtibat işleri çerçevesinde bölgeden ayrılmıştı. Qero da faaliyet birliğiyle çıkmıştı. Onur, Reha'nın yanına verilmişti. Selim'in vurulmasından olumsuz etkilenen Manuel, geçmişte gündeme getirip ikna çabalarıyla durdurduğu mücadeleyi bırakma istemini yineledi. Reha ikna çalışmalarının sonuçsuz kaldığı durumda, işin illegalitesinin zorunlu olduğu, bu faaliyete girildikten sonra gitmenin ancak ilerdeki bahara olanaklı olabileceğini belirtmek zorunda kaldı. Faaliyete gönüllü, sorumlu, duyarlı bir katılımı vardı Manuel'in. Çocuksu duyarlılıkları, insanı şaşırtan enginlikteydi. Çok çalışır, bilgece konuşur, sızlanmazdı.

Dükkancı Şakir ile dükkancı Yetim'i ikna edebilmişti Reha. Yoğun bir ikna, yürütme, didinme faaliyetine girişmişti üçlü. Elde edebildikleri buğdayları seçiyor, öğütüyor köy dışına çıkarıyorlardı. Parça parça eşya aldırtabilmek için devrim adına bülbül gibi dil döküyorlardı.

Beklenen dolmuş hızlı bir gazla köprüye girdi. Bir kaç yolcuyu köprünün yanında indirdikten sonra yokuşu bağıra bağıra çıktı. Evlerin önünde durdu. Kasketli, küfürbaz köylüler indi arabadan. Direksiyonu bırakan Piro, yere atlar atlamaz Reha'yla karşı karşıya geldi. Geriden arabaya doğru gelen Reha'yla Onur'u görünce seslendi.

"Reha. Kuş uçtu. O iş tamam."

Köylülerin tüm dikkatleri ona ve gelenlere yönelmişti.

"Bu adama illegaliteyi öğretemedik bir türlü" diye fısıldadı Onur'a Reha.

"Baksana değiştirmiş; şimdi şifreli konuşuyor. 'Kuş uçtu' diyor."

"Evet. Köylülerin bizim için iş yaptığını anlamamaları için aptal olmaları gerekiyor. Bir kez daha konuşmak gerekecek."

"Sen ne desen de Piro kendi havasında" dedi. Onur.

Reha kendisine uzanan eli gülümseyerek sıktı. İşin yoksa, Hıdır Kanas'ın çadırına gel orada konuşuruz."

Reha'nın söylemini kabullenerek başını salladı. Arabanın yanına döndü.

"Hadi indirin eşyanızı. Yukarı çıkmıyoruz, araba çekmiyor. Evet beyler paralar."

"Ulan yani bakılem hem o kadar para veriyoruz. Bizi getirip köyün altında indiriyorsunuz. Ulan yani çalışacaksanız efendi gibi çalışın haa. Yani başka araba çok haa."

"Bana söyleme amca. Ben işçiyim. Bana oraya kadar git derler giderim. Benim olsa seni eve de götürürüm." diye yanıtladı Cemal Ağa'yı Piro.

Cemal Ağa, Reha'ya duyururcasına yüksek sesle ifade ediyordu konuşmalarını. Reha'yla ve Onur'la tokalaşan köylüleri yeren bakışlarla ve tam bir ağa edasıyla süzüyordu. Diğer köylülerin kendisinden önde ele alınmasına dayanamıyordu.

"Yani bakılem, şu adamlara sırt vermeyin haa. Bu işi yapacaklarsa yapsınlar, ya da çeksinler arabalarını, haa."

Köylüler Cemal Ağa'ya karşı açık konuşmaktan çekiniyorlardı.

"Sanki bu bölgenin sorumlusu o" dedi Hasan Kavuk.

"Yawu adamlar getiriyor işte. Gerçekten araba yokuşu çıkamıyor" dedi Hasan Gündoğan.

"O söyleyip söyleyip dursun. Onun çenesi durmaz zaten." dedi dükkancı Şakir.

Konuşmalar Cemal Ağa'nın duymayacağı tondaydı.

"Bir sorun varsa, araç sahibiyle konuşun Cemal Amca. Bu arkadaş işçidir. Tepkili davranmak iyi değil." Reha'nın konuşmasının Cemal Ağa'nın hoşuna gitmediği yüz hatlarından belli oluyordu. Gözlerinin çekik çukurundan yan yan bakıyordu Reha'ya. Onur aldığı gazetelerin sayfalarını karıştırıyordu.

Köylüler bir bir evlerine doğru yöneldiler. Reha ile Onur, Yetim'in evine uğradılar. Yetim onları kapıda karşıladı. Tedirgin bir bakış vardı gözlerinde. Sessizliği iyice içe çekilmişti. Reha'nın kulağına uzandı.

"Kivre içerde yabancı biri var. Eşyaları almaya sonra gel. Bizim odanın penceresine vur."

"Yabancı kim?"

"Aşağı köyden biri. Dededir. Kendisi İstanbul'da kalıyor, köye gezmeye gelmiş. Biz de davet ettik."

Reha üsteleme gereği duymadı. "Tamam" diye ayrıldılar.

"Bu adamın korkaklığı bizi öldürecek. Neredeyse kendisinden bile korkacak. Oysa bize yabancı olan aşağı köylü mü var?"

"Onun o gizli gizli fısıldamaları aklıma geldikçe gülüyorum. Bazen kendi söylediğini kendisi bile duymuyor."

"Bu tür adamlar işin içine girdikçe kendisini aşarlar. Tedirginliğini dikkate almak gerekiyor."

"Diğer yanıyla çok iyi niyetli" dedi Onur.

Konuşa konuşa Hıdır Kanas'ın oraya kadar gelmişlerdi.

Çayın hazırlanışından beklendikleri belli oluyordu. Selam verip oturdular. Dolmuşun sesi döne döne yanaşıyordu. Reha, Hıdır Kanas'ı yana aldı.

"Ne var ne yok? Ne yaptın?" diye sordu.

"Söylediklerin tamam."

Reha'nın yüzü gülüyordu. Düşmanı alabildiğine dalgaya alan bu adama "korkak" denirdi çevresinde. Ayıya ateş ederken, yüzünü arkaya çevirip öyle basıyormuş tetiğe, ama, hiç kimsenin cesaret edip üstlenmediği görevleri ustalıkla yerine getirebiliyordu. Çadırdan "çay hazır" diye bağırdı Onur. Bir aile erkanı gibi olmuşlardı köylülerle. Arı kovanlarının yakınında durdu dolmuş.

"Siz oturun ben geliyorum" dedi Reha. Piro'nun yanına doğru yürüdü.

"Senin işler tamam. İki tüp, bir koli yağ, çay getirdim. Mektup uçtu."

Reha hafif hafif gülümsedi.

"İşlerin tamam olması iyi ama böyle devam edersen, iki gün son-

ra kodesi boylarsın." Piro heyecanını susturdu, dinliyordu. "Daha önce de söyledim. Köylülerin yanında bu türden ilişkilere girmeyelim. Kimse bilmemeli, senin faaliyetini. İki gün içinde ihbar gider."

"Doğru söylüyorsun. Bir daha konuşmam. Ne bilim ben kuş uçtu dedim. Onlar anlamaz."

"Anlamaz olur mu? Neyin uçtuğunu anlamaz ama, senin bir şeyler uçurduğunu anlar. Diğerini de polis anlar."

"Tamam, tamam. Yanlış yaptık tamam."

"Gel çay içmeye gidelim hadi gel."

Biraz sonra sofra Hıdır Kanas ile Seydağa'nın sohbetleri eşliğinde açılmıştı. Seydağa, bir fasıl ayı avcılığı maceralarını anlattı. Sofrayı toplama işinden, söz Seydağa'nın evlendirilmesine geldi.

"Sen bu Seydağa'yı evlendiremedin Hıdır Kanas. Bu bizim köyde olsa, ben şimdiye kadar çoktan evlendirmiştim. Bu arıları versin bana annemi vereceğim ona." Devrimcilerin yanında bu türden sohbetlere girmek istemeyen Seydağa, içten içe keyif alıyordu.

"Ulan oğlum benim bir varlığım o. Onu da alırsan benle anan ne yiyeceğiz?"

"Doğru söylüyor" dedi Hıdır Kanas. Piro, "Eee o zaman sen evlendir" dedi.

"Tabi ben ona Sulteyi alacam. Birşey olmaz biraz karadır. Getirsin şu mercan suyuna atsın bir güzel yıkasın. Bak ne biçim beyaz oluyor."

Piro katıla katıla, Onur ince ince gülüyorlardı. Reha dışarıda yukarıdan gelen patikaya bakınıyordu. Onur da peşinden dışarı çıktı.

"Gelmedi bu Manuel. Şimdiye değin çoktan gelmiş olması gerek."

"Belki atları bulamamıştır." dedi Onur.

"Atlar bağlı, kaçmış olabilirler mi? Belki. Neyse biraz daha bekleyelim."

Gerilla için karanlık düştüğünde dağlara, başlardı yaşamın hareketliliği. Gün ağarana kadar yer, zaman, hareket, egemenlik onlarındı. Gözler kurt ışıltılarına bürünüyordu zamanla. Siluetlerden yer seçmek, renklerden yol sürmek, yıldızlardan yön öğrenmek doğal yaşamın bir parçası oluyordu. Köpek seslerinin hengamesinden tiyo alır, ışıkların kıpırdayışından iz sürerlerdi.

Bir saat kadar daha oyalandılar. Manuel gelmemişti. Eşyaları bir zulaya yerleştirip ayrıldılar. Köy derin bir sessizlik içindeydi. Hıdır Kanas'ın ve Yetim Yusuf'un evinin ışıkları dışında yanan ışık yoktu. Sokak lambalarını çevreleyen kelebekler, ışınlara titreklik katıyordu. Vadinin gece görüntüsü büyüleyiciydi. Bu manzarayı sık sık seyreden üçlü, şimdiye değin fark edemedikleri güzellikleri keşfetmişlerdi. Köyün teras katına yerleşmiş gibi duruyordu, dağın ortasına yerleşmiş konaklama yerleri. Endişeli ve sessizce yürüdüler. Atlar bulunduğu alandaydı.

"Ne oldu bu adama, kaçmış olmasın?"

"Belli olmaz, ama Manuel'in kaçacağını düşünemiyorum" dedi Onur.

"Yine de olası ihtimallerden en kayda değer olanı bu. Bizde kaçmak çok istisnaidir, ama olasılık dışı değildir. Bizim yere bakalım, bir şeyler çıkabilir ortaya."

Konaklama yerinin yakınına geldiler.

"Çık bir teras kata bak. Bir işaret ya da kendisi var mı orda?"

Onur çıktı, yarım saat geçmeden indi. Durum netleşmişti.

"Silahı ve tesisatı orda, kendisi yok."

Kaçmış" diyebildi Reha. "Yukarıdaki kamp yerini, erzakların yerini biliyor. Onlara haber vermemiz gerek."

Hemen o gece bulunan bir atla Onur dağa çıktı. Reha genç bir taraftar alıp, bilgisayarların bulunduğu konaklama yerini sabaha kadar tahliye etti. Çeşitli ilişkiler haberdar edilip, uyarıldı. Olası durumlar karşısında tavır geliştirmeleri yönünde yönlendiricilik yapıldı. Yetim Yusuf tir tir titredi haberi duyunca. "Bizi ele verecek" diye yakınmaya başladı. Reha onu yatıştırmaya çalıştı. "Onun halka ve bize zarar vereceğini sanmıyorum. Düşmana teslim olmaktan ziyade evine ya da batıya gidecektir." diye açtı düşüncelerini. Diğer günün akşamı, Mercan karakoluna birinin teslim olduğu haberi çıktı. İlişkilerin kaygısı iyice artmıştı. Reha ısrarlı biçimde, "onun halka zarar vereceği kanısında değilim. Önlem alın ama panik yaratmayın" diyordu. Aynı günlerde üzerinde mark çıktığı için gözaltına alınan aynı köylü biri, gözaltında Manuel'le karşılaşıp, 'ne verdiğine' dair bilgi ediniyordu.

'Ben hiçbir şey söylemedim. Erzincan, Pülümür birliğinden kaçtığımı söyledim. Bu alanları hiç bilmiyorum dedim' denildiğini öğreniyordu. Geçen günler içinde bu bilgi doğruluk kazanıyordu. Başta Yetim Yusuf olmak üzere ilşkilerin hepsi rahatlamıştı.

Dağılmaların, bölünmelerin gerçekliği en çok sıcak cepheden hissedilebiliyordu. En küçük yılgınlık durumu, en ufak çaplı tereddüt, en cüssesiz gönülsüzlük pratik adımlara yansıyordu hemen. Ateş hattı sorunları amansızdı.

Köyün çehresinde yaşam normal koşullarıyla devam ediyordu. Dağların alınlarına kurulu yayla yerlerinden şenlikler akıyordu doğaya. Ambargo uygulamalarına karşı kitle tavrı edilgin ve dağınıktı. Ulusalcıların bir denemesi para etmemişti. Diğer örgütler güç birliktelikleri yaratamamışlardı. HK'lıların son kalan ajitasyon propaganda birliği bu alanda faaliyet yürütüyordu. Hıdır Kanas ve Seydağa, yoğun ısrar ve çağrılarına uyarak Ovacık'da yapılacağı söylenen yürüyüşe katılmak için o sabah minübüsle Ovacık'a indiler. Bir kahveye doluşmuştu köylüler. Seydağa çevresine bakınıyor, yürüyüşün nasıl başlayacağını gözlemliyordu meraklı gözlerle. Hareket noktası olacak kahve tıkabasa doluydu. Hıdır Kanas, "iş olacak" der gibi işaret etti Seydağa'ya. Sabah öğleyi bulduğunda normal koşuşturmaların dışında bir iz yoktu. Kahve usul usul boşandı. Seydağa derin derin çevresine bakındı.

"Ulan oğlum hani bu yürüyüş?" dedi Seydağa.

Hıdır Kanas anlamsız anlamsız bakındı.

"Ulan oğlum de kalk. Bir sen kaldın bir osuruğum. De kalk yürü hadi. Ulan bunlar getirse getirse benle seni getirebilir ancak. Kim dikkate alacak onları."

"Yahu bir şey olmaz. Her gün evde oturuyorsun, bir gün de burda otur." Akşam vaktine kadar oyalandılar. Dolmuş tıka basa dolmuştu. Çıkışta, artık iyiden iyiye doğallaşan arama faaliyetine girdi. Yolcular indi. Hıdır Kanas olduğu yerde oturuyordu.

"Sen niye inmiyorsun?" dedi bir polis.

"Yorgunum. Kim inip binecek bir daha."

Bakışları iyice mayışmış, cevabı da okkaliydi. Soruyu yönelten polis, şaşkın bakışlarla anlam yüklemeye çalışıyordu.

"Kimliğin."

Ellerini bacaklarının arasına salmış, istifini bozmuyordu.

"Cebimde." diye cevap verdi.

"Anladık da herkes çıkarmış, sen ne diye çıkarmıyorsun?"

"Taa nerde, kim uğraşacak onunla."

Polis iyice şaşırmıştı. Sert çıkmayı düşündü, çevresindeki köylülerin yoğunluğundan çekindi.

"Kafasında var adamın" diye söylendi. "Elindeki poşet nedir?"

"İlaç."

"Kimin bunlar?"

"Kızımın."

Polis alıp baktı ilaçlara.

"Bu kan yapıcı ilaçları kime götürüyorsun, doğru söyle."

"Valla ne bilem doktor verdi. Kız içsin iyileşir dedi."

"Ulan bunlar kan yapıcı."

"Valla ne bilem, veren adam nalbantçı değildi."

Polis, Hıdır Kanas'la başa çıkamayacağını anlayınca, çaktırmadan sorularının yönünü başkalarına yöneltti.

Hıdır Kanas yol boyu sohbetin konusu oldu. Araba köyün merkezine geldiğinde Reha ile Onur oradaydı. Naki ile Orhan'ın komutasındaki faaliyet birliğinin Beşevler'deki pusu eylemi önemli bir etki yaratmıştı. Boy boy saflaşma sorunları yaşanıyordu. Kim nereye ulaşabilirse orayı etkiliyordu. Mafya-eroin söylemleri balon gibi sönüyordu.

O akşam Bedir'le birkaç savaşçı da geldi köye. Erzak götürme işiyle uğraşıyor, barınak faaliyetçilerine, temin edilen yiyecekleri taşıyordu. Örgütü konferansa götürecek örgütleme komitesinin toplantıları kurulmuştu yükseklere. Bunalım sürecinin genişleyip, genişlememesi bu sofranın kavramına bağlıydı.

Güneş o gün ılımandı. Teras katta, ardıçın gölgesinde oturdu Reha. Elindeki dürbünle bir bir yokladı tepeleri, uzak mevzileri, yol girdilerini. Seydağa arıların yanından Mercan suyuna doğru gidiyordu. Tek tük dolaşanlar vardı köylülerden. Hıdır Kanas'ın evlerin yanında çocuk hareketleri vardı. Hasan Gündoğ'un evi yabansıydı. Kadir am-

ca kuzuları hemen yakına getirmişti. Köpekten ölü gibi korkardı. Köylüler zuladan 'hav hav' deyip saldırdıklarında, girecek yer bulamıyor ana, avrat küfrediyordu. Anlatımlarının tatlı seyrini hatırlayan Reha'nın yüzü gülüyordu.

En son, dükkandaki anlatımlarına takıldı usu. Köylülerin hepsi toplanmış, Reha, Onur ve Genco'ya anlatıyordu.

"Erzincan'a pazara gitmişiz. Orda biri içmiş nara atıyor. Bizimkilerden üç beş kişi var yanımda. Adam sallana sallana geldi. Geçtim önüne, ulan ne bağırıyorsun eşekoğlu eşek. Baktım adam yumuşadı. Bunu fırsat bilip bir tokat attım kulağının dibine. Adam iyi abi dedi gitti. Millet hep şaşırdı. On dakika olmadı ki baktım onbeş yirmi adam etrafımı sardı. Yer misin yemez misin. Beni aldılar aralarına. O vuruyor ona atıyor, o vuruyor diğerine atıyor. Bir saat dövdüler beni. Bırakıp gittiler. Bu bizimkiler orda durmuş bakıyorlar. Geldiler yanıma. 'Bravo yawu, ne yaptılarsa yere düşmedin. Bravo sana.' Ulan dedim. 'Allah belanızı versin. Düşecek yer bulabiliyor muyum ki?'"

Dinleyiciler gülüşürken, biri Kadir amcanın bacaklarına 'hav hav' deyip yapışıyor. İnce kamış kurusu gibi adam, yerinde zıp zıp zıplıyor, on çeşit küfür ediyordu. Kadir amcanın köpek korkusu da çok olaylıdır. Şakir bakkal:

"Bu Kadir amca bir gün başka köyden gelen birini alıp gece eve gidiyor. Kışın kumar oynayıp geç saatte eve giderdik. Bunlar evin önüne gidiyor. Kadir amca işemek için geride kalıyor, adam gidip eve giriyor. Kadir amca gidiyor ki kendi köpekleri kapının önünde. Onun korkusundan içeri giremiyor. Bekliyorlar bekliyorlar Kadir amca yok. Adam dışarı çıkıyor, 'yawu ne diye gelmiyorsun' diyor. Bu da diyor; 'Allah senin belanı versin. Ben seni beraber getirdim ki beni köpekten koruyasın.'"

Hasan Gündoğ'un oğlu Kadir amcanın yanında dolanıyor, 'hav hav' edip, ondan küfür yiyordu bol bol. Reha defterine küçük bir şiir iliştirdi. Mercan vadisi suskun bir seyir içindeydi. O gün erken indiler. Bedir de gelmişti. Birkaç kişiyle Hıdır Kanas'ın evine gitti. Çay ve yemek faslına kuruldular gider gitmez. Çocuklar şen, kızlar güler yüzlüydü. Sıcak bir sohbet havasına girmişti Bedir.

"Bir araba geliyor." dedi Fade. Güle hemen fırladı dışarı. Ağaçların arasından yola bakındı. Bedir de çıkmıştı. Bir askeri araç olma ihtimali de vardı. Zaman öğle vaktiydi.

"Bir minibüs, üzerinde cenaze var" dedi heyecanlı tonuyla. Bedir, Güle birkaç kişi daha aşağı tarlanın tepesine doğru yürüdüler. Dolmuş köprüde durmuştu.

"Ahh. Bu tarafa geliyor cenaze."

Hıdır Kanas'ın hanımı yonca tarlasının kenarına ilişmişti.

"Bu bizim başımızın dumanıdır" deyip dövünüyordu.

Bedir ile Güle cenaze kalabalığına yetiştiler beş dakikada.

"Nedir bu, kimdir ölü, kimindir?" demeye fırsat kalmadan,

"Siz niye geldiniz?"

"Niye bekliyorsunuz hâlâ?"

"Birazdan asker gelir."

"Hıdır Kanas'ın oğludur vurulan. Yel babada çatışma çıkmış dün. Apoculardan dört kişi vurulmuş. HK'lılardan da iki kişi ordaymış. Çatışmanın ortasında kalmışlar. Biri bu biri de Kadir denilen sorumlulara." dedi genç köylülerden biri. "Asker gelebilir" uyarısını da yaptı.

Koca bir feryat çökmüştü Hıdır Kanas'ın evine. Şen, sevecen gülüşler koyu öfkeler, gözyaşlarına, ağıtlara dönüşüvermişti. Genç kızlar kardeşlerinin parcalanmış bedenini parmak parmak yudular. Annenin hafızası dağlara uçuşmuştu. Köylüler akın akın toplandılar. Bedir yanındakilerle birlikte yukarı çıktı. Reha da köylülerden öğrendi olayı. Kalabalık bir köylü katılımıyla uğurlandı cenaze. Ağıtlar ak çehrelere yayılmıştı. Kardeş kardeş, dost dosttu dertleri.

Reha, Bedir ve yanındakiler akşam Hıdır Kanas'ın evine indiler. Kalabalık bir köylü kitlesi vardı. Dışarıda bir keçiyi yere yatırmış yüzüyordu üç kişi. Dışarıda oturan ikili sohbetler vardı. Evin her yanına barut kokularında tütsülenen acılar sinmişti. Kapıdan giren Reha'yı gören kızlar çığlık çığlığa ağlamaya başladılar. Gözleri kan çanağına dönen anne, girenlerin ayaklarına kapanarak ağlıyordu. Yumuşak uyarılarla yatıştıramayınca sert uyarılarla ağlamaları durdurmaya çalıştılar. Güle kendisinden geçmiş yatıyordu. Reha'ya sarılıp hüngür hüngür ağladı. "Onu sıradan bir köylü gibi gömdüler" diyordu. Reha

yatıştırmaya çalıştıysa da uzun süre devam etti ağlamalar. Hıdır Kanas iskemlenin üzerinde oturmuş, ellerini üst üste koymuş bakınıyordu. Derin bir içlik, duygu yüklü bir atmosfer egemendi gözlerine. İç inciten bir duruşu vardı. Ağlamamıştı belki ama koca deryalar dayanmıştı gözlerinin bendine.

Ağlayışlar susturulduktan sonra, ajitatif bir söylem verdi Bedir. Devrimcilerin ölümüne yüklenmiş olan anlam ve değerler üzerine durdu. "Onlar namlunun ateşindeki namus; halkın kederli yazgısında onur çiçekleri olarak anılacaklardır. Bu kanlı kavgayı biz istemedik; bu zulüm bize dayatıldı ve biz devrimcilere halkı için döğüşmek kaldı, sizleri onlar için saygı duruşuna çağırıyorum" diyerek tamamladı sözünü. Saygı duruşu içerden ve dışardan yapılan silah atışlarıyla selamlandı. Şiir dilinde harmanlandı duygular. Gece aysızdı. Yıldızlar kol kola yan yanaydı. Vadinin orta yerindeki gömüt toprağa sarılmıştı. Ajitasyondan sonra propaganda konuşmaları aldı sırayı.

Köylüler yaylaları terk etmişti, yabani leş vurgunlarına. Dağlara sessizlik ve serinlik egemendi. Ulusalcıların gelişen askeri aktivitesi karşısında kapsamlı operasyonlar başlatılmıştı. Kutuderesi, Vartinik hatlarında yoğunlaşan operasyon, Ovacık'a doğru kaydırılıyordu. Çambulak karakol mevzilerini basan ulusalcılar, önemli kayıplar veriyordu. Olayın ikinci günü Ağponos vadisi, İksör mezrası ve yakın birkaç mezra uçaklarla bombalanıyordu. Çok sayıda davar telef ediliyor, köylülerden yaralılar ve ölenler oluyordu. İkinci gün, köylülerin tümü bombalanan alanlardan çıkarılıyordu. "Ya dağ ya göç" diyerek namluları dayıyordu faşizm. Kürdistan katliamları Dersim'e kaydırılıyordu. Kutuderesi civarında onbeşe yakın köylü kurşuna diziliyor, terörist diye ilan ediliyordu. Bombaların sesi yasak mıntıkaya yayılıyor, oradan Ovacık'a taşınıyordu. Kavganın töresi böyle yazılmıştı bir kere. "Kan kanla yıkanacaktı."

"Otuz sekizden daha kötü bu durum" diyordu birçok köylü.

"Otuz sekiz geri gelecek."

"O zaman yine iyiydi, hiç değilse herkes silahının arkasında ölüyordu."

"Elimiz kolumuz bağlı kala kaldık. Durumu iyi olanlar gitti kur-

tardı kendisini."

Söylenmlerin ardı arkası kesilmiyordu. Bir söyleyen beş dinlemek zorunda kalıyordu. Her biri koca bir dert küpü olmuştu. Dağlardan ateş, duman, kan ve barut kokuları akıyordu. Güzü acılı ve de hüzünlüdür Dersim'in. Her gün ayrı bir bombalama haberi yayılıyordu köylere. En son birkaç gün önce, orman köylerinden birçoğunun boşaltıldığı, boşaltılan yerlerin askerler tarafından yakıldığı haberi duyuluyordu. Ovacık'a yakın orman köylerinden Tepsili mezrası ve yakın birkaç mezra yakılıyordu.

Reha, Bedir ve yanındakiler dolmuştan inen köylülerin uyarılarıyla karşılaştılar hemencecik. Mercan karakol savunmalarının basılarak sekiz askerin saf dışı edildiği günden, bir hafta kadar sonraydı;

"Sırt çantalı, tam tesisatlı askerler geldi Mercan'a."

"Mercan'dan bu tarafa araziye çıktıkları söyleniyor."

"Buralarda durmanız iyi olmaz."

Reha ile Bedir uyarıları alıp ayrıldılar. Bedir temin edilen erzaktan iki yük yükleyip kampa gitmek için ayrıldı. Reha ve yanındakiler, faaliyet birlikleriyle birlikte hareket edip, şimdi geri giden dost güçlerden Devrimci Halkın Birliği gerillalarına yardım edip, onları uğurladılar. Reha, Onur ve Genco o gece her zaman kaldıkları yerlerini değiştirip, yüksek bir noktaya çıktılar. Berrak ama ağır bir gece vardı. Dağ uçları boynuz boynuz duruyordu. Zülum halkın kapısına dayanmış, kendileri yetersiz kalıyorlardı.

"Düşmanın Dersim çıkarması tam isabet" dedi Reha.

"Neden?" diye sordu Onur.

"Neden olacak. Parti bölündü, güç dağıldı ve yitirildi. Kitlenin ruh hali alabora edildi. Güveni delindi. Öncülük olayı hayali oldu. Tam da bu esnada düşman bindirdi. Hem de esasta kitlelelere. Bizlere, gerillaya yönelik operasyonlar tutmaz. Ama halkın karşı koyamadığı, bir araya gelemediği durumda halkı perişan eder, ediyor da. Bombalamalar, yakmalar, katliamların yanı sıra kitle içindeki panik çok daha kötü. Önüne geçemediğimiz bu durum çok daha kötü olur."

Gece sessizliğini dinliyorlardı, yaktıkları kayaların arasından. Radyoda, "bekle bizi İstanbul" parçası çalınıyordu. Düşler düşleri ar-

sızladı. Ölüm kıran kıranaydı. O sabah erken saatte uyandılar, param parça uykularından. Reha yüksekçe bir taştan gözetledi vadiyi. Sabah serinliği katılaştırıyordu insan vücudunu. Mercan suyu, boğulmuş sesiyle vadiyi yarıp gidiyordu ortadan. Yeni yeni aydınlanıyordu ufuk çizgileri. Üşümüş sabah sessizliğini dinledi. Aydınlanma dürbünün inince, zirveleri bir güzel taradı. Mercan karakolu istikametindeki uzak, çıplak bir tepede konumlanmış askerlerin hareketliliğini gördü. Mılla dağına, Deveçukurundan çıkan eski maden yolundan askerler gidiyordu. Bu, vadinin kuzey istikametindeki yükseltilerin tutulacağına işaretti. Çıplak tepedeki askerler, vadinin ilk girişindeki Mollaliler, Yazıören köylerine doğru yayılarak inmeye başlamışlardı. Köye gelecek birimin önünü kesmek için oradan ayrılmaları gerekiyordu. Askerin köylere girmeye başladığı Munzur dağı yamaçlarında en yüksek evlerin bulunduğu kuytuluklardan dumanlar yükselmeye başlamıştı. Güneş vadinin dibine indiğinde oradan ayrıldılar. Görüntüden kaybolan vadi yerleşimlerinin bulunduğu birkaç alandan daha dumanlar yükselmişti, onlar ayrılmadan.

***

O gece, kaygı kuşanmış uykular konaklamıştı Mercan vadisinin sıcak, emektar yaşam evlerinde. Yılların tortuları vardı düşüncelerinde. Kasırgaları yutumuş, fırtınalar sevmişti bu yerler. Aç aç, yorgun yorgun, yalnız yalnız yatmıştı uykulara. Yokluk kırk harami zulmünden katmerli olmuştu. Yılan dili değmişti, dam sıcaklığındaki kuş yuvalarına. Görülmemiş, itilmiş, sevilmemişti yıllarca. Seceresi yalnız yazılmıştı, katmer katmer sövgüler eşliğinde. Çoluk çocuk, can ciğer hatıraları gizliydi her bir yerinde. Şafak evlere ulaşır ulaşmaz kalktı Hıdır Kanas. Dışarı çıkıp bakındı serinliğe. Sessizliğe işeyip döndü. Çayın altını ateşledi. Bir koca gut (Gut: Sıcak ekmeğin içine peynir veya çökelek koyup dürmek) sardı tulum peynirinden. Yarı tok kalktı sofradan. Yemek istemiyordu canı. Karısı oğlunun acısını tazeliyordu her sabah. Dışarı çıkar çıkmaz başlıyordu ağlamaya. Duaların yerini ağıtlar almıştı. Hıdır Kanas, torbasını alıp dolmuşun yanına gitti. Yolcular tıkabasa doldurdular arabayı. Sabah sabah kimsenin konuşmaya mecali yoktu.

Araba ağır bir tempoyla indi yolu. Yarımkaya'ya doğru süzülerek gitti. Yarımkaya'nın evlerini sarmış askere ilişti arabadaki gözler.

"Law bunlar budur gelmişler."

"Başımıza bir bela açacaklar" diye sesler yükseliyordu. Hıdır Kanas'ın gözleri evlerin önündeki köylülerin koşuşturmalarına ilişmiş, suskunca bakıyordu. Asker arabayı durdurdu.

"İnin aşağı" dedi biri. İndiler. Hepsinin kimliklerini topladılar.

Köylüler eşyalarını çıkarmak için içeri koşup koşup çıkıyorlardı.

"Evleri yakacaklar" diye yanındakine fısıldadı Hıdır Kanas.

Kimlikleri on dakika sonra geri verdiler.

"Herkes evine geri dönsün. Kimse evden ayrılmasın. Evlerinizi boşaltın," dedi aynı ses. Mollalilare inen asker, boşaltma zamanı tanımadan alev makinalarını dayamıştı kapıya. Kadınlar ağlaşıyor, hatıraların tümü çığlık çığlığa firar ediyordu. Erkekleri bir tarafa, kadınları bir tarafa ayırdılar. Yetişkin erkekleri çocuklardan da ayırdılar. Kuytu bir yere doğru yürümelerini istediler. Erkekler birbirine bakındı. Kadınlar feryat figan müdahale ediyorlardı.

"Bunlar bizi götürüp vuracak. En iyisi mi gitmeyelim. Vururlarsa burda vursunlar" dedi orta yaşlı bir köylü. Diğerleri bakışlarıyla onayladılar. "Ölüm kapıya dayanmış, hırlamanın alemi ne?" diyordu yaşlı bir köylü. Askerler ne yaptıysa, köylülerin gitmeme yönündeki direnişini kıramadılar. Direniş kadınların etkili müdahalesiyle hayat buluyordu. Evlerin acıları gitmiş can kurtarma telaşı sarmıştı hepsini. Eli ayağı tutmayan ihtiyar bir kadını güç bela dışarı çıkarmaya çalışan adama bağırdı bir rütbeli.

"Çabuk çıkar şunu lan, pirzola olmasını istemiyorsan."

Adam çaresiz çaresiz bakındı. Gözleri İmam Hüseyin kiniyle doluydu. Rütbeli bakışlardan hoşnut olmadı.

"Neyi var lan bunun? Niye çekişten düşmüş?" Adam yavaşça,

"Hastadır görmüyor musun?"

İhtiyar kadın, dilini bile anlayamadığı haki renk çemberine acılı gözlerle bakıyordu.

"Çabuk çıkar orospu çocuğu, yoksa veririm alev makinesini ağzınıza." deyip diğer askerlere doğru yönelen rütbelinin peşinden;

"İt oğlu it. Mervanın tohumu." diye mırıldandı köylü. İhtiyar kadın kürtçe dualar okuyor, Ali'ye, Hüseyin'e, imamların hepsine yakarıyordu.

Asker kol kol girmişti köylere, mahallelere, mezralara, evlere. Bir saat içinde Mercan vadisi koca koca dumanların altında kalmıştı. Dört muhtarlıktan, birçok mezra ve mahalleden oluşan Mercan vadisi yanıyordu.

Yarımkaya'daki Yusuf Yetim'in bakkal dükkanı, içindeki eşyasıyla ardiyedeki on ton çökelekle birlikte yakılıyordu. Çökeleğin içinde kavrulan yağ kokusu tüm yabanilere ulaşıyordu. Mollalilerde hiç kimse eşyasını çıkaramamıştı. Yarımkaya, Yazıören köylüleri birkaç yatak, kışlık biraz erzak ve son yıllarda yaygınlaşan televizyon, buzdolabı gibi en değerli malzemelerini dışarya çıkarabilmişlerdi. Faşizm alev makinalarından kusarak zehirini, aşağıdan yukarı, Şahverdi'ye doğru çıkıyordu.

Minibüs geri dönüp köyün altında indirdi köylüleri. Köylüler 'vah vah'lar içinde evlerine koştular. Seydağa, köyün en üst mahallesi olan Sürü'ye koştu. Oğlunu, Cemal Ağa'yı ve diğer komşu külfeti uyardı.

"Evlerinizi boşaltın. Duracak zaman değil. Yoksa eşyayla birlikte yakıyorlar."

O gün akşama kadar evleri tutuşturma işlemini bitiremediler. Şahverdi'de önce, Hıdır Kanas'ın, Cemal Ağa'nın, Şakir'in evlerini yaktılar. Kalan evleri diğer gün sabah tutuşturup, Işıkvuran'a geçti asker. Kadınlar ağlaşıyor, çocuklar korkularına sarınıp susuyordu. İlk gün evleri yakılmayanlar o geceyi ateş tutkusu tadında yaşadılar. Bütün seyirlerin son durağıydı. Acılar, istemler, hazlar sinmişti her taşına. Tatlı gülüşmelerin sıcak tütsüsü, kaygıların sessiz konuğu olmuştu bu evlerde. Evler yakılıyor, toprak yakılıyor, ülke yakılıyordu. Hatıralar, peryavşan şenlikleri, ak alınlar, göz bebekleri yakılıyordu. Kaç kadın, kaç acıda, kaç can doğurmuştu bu yoksul ocaklarda. "Ben ağayım" diyen her Dersim'li, koca odalı iki kat bir eve sahip olmakla başlamıştı işe. Cemevleri, cemaat toplantıları, düğün dernek havaları, doğum sancıları burada resimlenmişti. Kardeş kardeş gülenler, dost dost söyleşenlerin ilk durağıydı burası.

Hıdır Kanas dışarı çıkarabildiği birkaç parça eşyasının yanına çökmüş düşünüyordu. Evi yetmemiş, filinta delikanlısının kurşunlanması yetmemiş gibi, evdeki yetişkin oğluyla, evlerinde misafir bulunan baldızının kızını da almıştı asker. Nereye götüreceği belli değildi. "Çocuğu vururlar" düşüncesinden başka bir şey aklına gelmiyordu. Cemal Ağa'nın yetişkin kızını da aldılar.

Evin yanan cızıltılarına bakamıyordu. Kadın ağlıyor, çocukları ağlıyordu. O sıcak yuvaları yoktu şimdi. Söğüt ağaçları aldıkları ısıya dayanamayıp eğilmişlerdi. Kök köke duran yonca girdileri tufan zamanını siperden seyrediyordu. Kapının önünde buğday tohumuna durmuş toprak, döşünü debeleyen Amerikan menşeili botlara küfrediyordu. Evin içinde kalan eşyaların yanışıyla, çevreye lastik, plastik, çam, ceviz yanığı kokuları yayılıyordu. Alevler evin tavanını yere indirmişti. Cızırtılara daha fazla dayanamadı Hıdır Kanas. Kara bir yıkıntının ortasından, yanlarından taşan alevlere derin derin baktı. İki koca yaş parçası yuvarlanarak aktı uzun yanaklarından aşağıya. Dönüp Mercan suyuna doğru yürüdü. İçinden küfretmek geliyordu. Sonra devrimcilik üzerine söylenen onlarca değere tutunuyordu. "Slogan atsam daha iyi" diye düşündü. Askerler diğer evlere ve köyün merkezine yönelmişlerdi. "Kahrolsun köpekler" dedi. Sesi boğazına tıkanır gibi oldu. Sandığından az çıktı sesi. Kendisinden başka duyan olmadı. "Faşist köpekler" dedi biraz daha seslice. Olmadı. O da onu tatmin etmeye yetmemişti. "Kavatın çocukları, mervan oğlu mervanlar" diye kükredi birden. Peşinden bir oh çekti. Gözlerinden yaşlar akıyordu hâlâ. "Ne yapacan yani ha. Ananın a.... koyacan evleri. Ben nereye gitsem yine devrimciyim ha." Ayaklarını yere sertçe vururken, faşizmin başını eziyor gibiydi. Karısı garip garip bakıyordu peşinden. "Delirecek mi ne? Ya Hüseyin sen yardım et" dedi kendi kendine. Gözlerinin yaşları kadar acımasızdı boşta kalan öfkesi. Duracak, dinecek zaman değildi. Zamanı gelmişti dağların. Ama, ama, aması vardı bir de. Sonrasında boynunu yana büken.

Reha, Mahmut, Kadir görüntü alan bir noktadan köyleri kontrol etmeye gittiler. İkindi güneşi batı dağlarına el uzatmıştı. Dağlar derin

bir sessizliğe kesilmişti. Güneş, yel sargınlarını kırmaya yetmiyordu. Dağ gezen her delikanlı üşümeden edemezdi. İllegal sığınak işçilerinden başka kimse doya doya öpemezdi dudaklarından dağ kızını. Nerden doğacağı, nereden eseceği belli olmazdı adı güneş olan dağ kızının. Altın rengindeydi onun teninde sıcaklık.

Yayla yerleri alıcı kuşların uğrak yeriydi. Merdiven üstü yayları istikametinde Mercan vadisine kuşburnu bakan tepeye geldiler. Bir uçsuz gökdelenin teras katından sokakları seyretmek gibiydi bu. Rüzgar koynuna, aç soluğuna doluyordu şahanların. Reha, zirve noktaya doğru uzanarak, Şahverdi'yi görür pozisyona geldi. Manzara korkunçtu. Hangi ressam bu Güvernica'yı çizebilirdi bilmiyordu. Hangi şair dizelerine sığdırabilirdi? Hangi göz, objektivitesini bozmadan bakabilirdi. Cesaret ve korku gerekiyordu. Acı ve intikam. Sevgi ve nefret. Başını yere eğdi. Aşağıda bekleyen Mahmut'la, Kadir'e seslendi.

"Buraya gelin. Korkunç bir manzara." diyebildi ancak.

Mağaçur vadisinin üstüne tutunan güneşin çevresinde gri bir kızıllık vardı. Yavrusunu seven badem tomurcuklu bir kadındı sanki. Tüm yangınlar onun bağrından kopmuştu. Vadinin görünüşüne kilitlendi bakışlar sıktı dişlerini. Gözleri tıkabasa dolmuş, küfürlerin tümü boğazına kilitlenmişti. Filmlerde gösterime giren, Vietnam uygulamalarını geride bırakmıştı faşizmin Türkiye'deki egemen eli. Evlerin hepsi bir harabe, kara bir yangın artığıydı. Sürü mahallesinde üç ev hâlâ yanıyordu. Dumanları enginlere uzanan kara bir yükselti olmuştu. Evlerin kenar arazilerine saçılmış yangın artıkları, yoksulluğu adlandırıyordu. Evin sadık köpekleri yangınları dolanıyor, aç aç uluyordu. Kıran, kıtlık, kıyım girmişti koynuna yoksulluğun. Kendi başlarına meralara yayılmış koyun sürülerini kurtlar dolandırıyordu. Dürbünü Cemal Ağa'nın evine çevirdi. Yonca tarlasının kenarına açtıkları beyaz bir çadıra doluşmuşlardı. Evin kara harabesinden küçük küçük dumanlar yükseliyordu. Hiçbir şen hareket yoktu köyde. Mezarını terk etmiş Hint fakirleri gibi dolanıyordu köylüler. Ölü toprağı serpilmişti taze umut feriklerine. Hıdır Kanas'ın evi susmuş, insan hareketi sıfırlanmıştı. Duvarına "ne mutlu ki Kürdüm' yazılı olan okul binasının dışında ayakta

kalan bina yoktu. Yusuf Yetim'in baba yadigarı evi, ihtiyar duvarlarının kesme taşları üzerine yığılmıştı. Mor, sarı, eflatun renkler akıyordu vadiye. Mağaçur vadisi uzaklarda zulalanmıştı. Koyakların ahengine tutunan bir dağ keçisi, sol ayağının tozunu yalıyordu.

Sessizce seyrettiler köyün tütsülenen harabelerini. Kimsede yorum kabiliyeti kalmamıştı. Zaman govend çağını aşmıştı artık. Kendi kuluçkasından koparılmıştı ananeler. İşlikler ateş hattına kurulmuştu. Gün intikam günüydü. Durup dinlenecek zaman değildi. İtibarı sarsılmış ayı, kendi malaklarını kurban ediyordu. Mitos tanrılarından, ateş tanrılarına uzanıyordu söylence. Ateş tanrısı Prometheus her zamanki gür sesiyle haykırıyordu. "Bağlı bulunduğum esaret zincirlerini çözmesi için, en iğrendiğim yaratığa el açıp yalvarmayacağım."

Kendi kollarına zincir takan esaret krallarına rahmet okutan günün faşizmini lanetliyordu, Prometheus.

Dönüp diğer bir tepeden Işıkvuran'a bakındılar. Her tarafı kuşatmış askerler, alev makinalarını şaha kaldırmıştı. Evler yeni yeni kaybolmuştu alazlarla. Çukur mahallelerden dumanlar yükseliyordu. Bir yanda Yakatarla karakolu, bir yanda Mercan karakolu vardı. Yakılan yerlerle iç içeydi bu köyler. "PKK'nın helikapterleri yaktı" denilecek kadar alçalacaklardı sonradan devletin büyük sözcüleri.

Evleri yakılan köylülerin hepsi, en geç bir hafta içinde terkedeceklerdi topraklarını. Elindeki davarlarını satamadı birçoğu. Kelepir piyasası kurulmuştu meydanlara. İki koyun bir koyun fiyatına inmişti. Yoksulun yoksulluğu, tefecinin, tüccarın göbeğini sıvazlıyordu. Şahverdi dört gün içinde boşaldı. Yangın yerlerini bekleyen ev köpekleri, mevzi kurup av isteyen it enikleri, tektük uçuşan tavuklar, dağ zulalarına doğru kaçan aç kediler, yıldızlara doğru kişneyen atlar kalmıştı geriye. Ellerinde birikmiş küçük parası olanlar, önceden çeşitli planlar kuranlar, sırt yaslayacağı dayanakları bulunanlar büyük kentlerin yolunu tutmaya başlamıştı bile. Dersim köylerinin yakılması iyice genişlemişti. Ovacık Mercan'dan başlayan talan, yasak mıntıkaya doğru kaymıştı. Hozat'la Ovacık arasındaki stratejik alanlardaki köyler de boşaltılıyor, Dereköy'den, Derik'ten, çeşitli mezralardan alınan

onbeşe yakın insan katlediliyordu. Dağ köylerini saran panik, ova köylere yakın köyleri de sarmış, birçok köylü faşizmin dayatmaları kapıya dayanmadan terk etmişlerdi evlerini. Pülümür, Nazimiye ve Mazgirt'te de yakmalar yapılıyordu. Orman ve köy yangınlarının yanıbaşında, kapsamlı arazi operasyonları boş bir teneke gibi ses yapıyordu. Psikolojik savaş en üst boyutta seyrediyordu. Kitlenin dağınıklığı, bu etkiden payını bolca alıyordu. Dersim köylerinin yakılması, büyük kentlerdeki Dersim'liler ve geniş bir alevi kitlesince gündeme getiriliyor, önemli karşı etkiler yaratılıyordu. Halkın tepkilerini törpülemeye gelen sözde demokratlar, Ovacık merkezde halka hitap ederken, asker yasak mıntıkada alev makinalarını konuşturuyordu.

Ovacık merkezinin bir kilometre kadar doğusundaki afet konutlarına yerleşmişti Şahverdi'lilerin birçoğu. Erken davrandıkları için şanslı sayıyorlardı kendilerini. Yazıören'deki çığ afeti için yapılmıştı bu konutlar. Sadece iskeleti tamamlanan konutlara yerleşenler yıkımın ortasında küçük sevinç tanelerine tutunuyorlardı.

Televizyon kameraları, devlet adına konuşan bürokratlar temaslarını yoğunlaştırmıştı. "Evlerimizi PKK'lılar yaktı" dedirtmek için özel çabalar harcanıyordu. Sürmeli kollarını sıvamış, adamlarını halkın içine yaymıştı. Kim "evlerimizi teröristler yaktı" derse büyük ödüllerle mükafatlandırılacaktı.

Konutların yanına toplanmıştı yangınzedeler. Askerlerden, panzerlerden, polislerden geniş bir kordon oluşturulmuştu. Devlet adına temasa gelen bürokratları yakından takip ediyordu vurucu timler. Çadırları olanlar, çadırlarına yığılmıştı. Çocukların gözlerindeki korkular koca koca çığ dağlarını feryada boğardı. Kadınlar, üç koyunun, iki keçinin derdinden kurtulmuş, hangi derdin kapılarına dayandığını kestirmeye çalışıyorlardı. Çoluk çocuğun toprak kokulu rıskı alabora olmuştu. Kış Munzur'un doruklarına ilk karlarını bırakmıştı. Ayaz kapı engeli tanımadan gelecekti körpe bebelerin döşüne. Hangisi boğmacadan, hangisi zatüreden ölecek belli değildi. Dalga dalga kıyım girmişti memleketin sıcaklığına. Kahkahalarla gülmüyor, ağız dolusu sövgüler etmiyordu köyler.

Devlet bürokratlarının huzuruna çıkan on altı muhtar, "köylerimi-

zi askerler yaktı. Ev ve yaşam güvencesi istiyoruz" diyorlardı. Kızılçayır muhtarı Kör Rahmi Sürmeli'yle yan yana geziniyordu. Mikrofonlar kalabalıktan insanlara uzandı. Kadın, çoluk çocuk uğultularla, gürlemelerle, "Evlerimizi askerler yaktı" dedi. Kameraman çekim düğmesini kapatmıştı. Onlar için gerekli olan gerçekler değildi. Mikrofonu Kör Rahmi'ye uzattılar.

"Sayın Rahmi Kızılçayır köyünüzü evlerinizi kim yaktı?"

"Teröristler yaktı."

Üçerli, beşerli çekim yapıyordu kameralar.

"Nasıl oldu anlatır mısınız?"

"İşte geldiler yaktılar işte."

Uyuzlaşmış iğrentiler akmıştı Kör Rahmi'nin yüzüne. Kalabalığın dışında asker çemberinin içinde konuşuyordu. Kimliğini açık etmenin, uşaklığının tadına varmanın verdiği haz, onu it yalağından yalın içine düşürmüş gibiydi.

"Olay nasıl başladı, neyle geldiler? Kısaca değinir misiniz? Biliyoruz üzgünsünüz ama insanlarımızı aydınlatmanız gerek." dedi mikrofonu elinde tutan kravatlı. Kör Rahmi aldığı talimatları yerine getirecek becerilerden bile yoksundu.

"Valla sabah oldu işte. Teröristler uçaklarla gelip yaktılar."

Kör Rahmi efendilerini rezil rüsva etmişti. Sürmeli dişlerini sıkıyordu. "Ulan ben sana helikopter dedim, uçak nerden çıktı, aptal herif." diye söyleniyordu. Kendisine yönelen Kör Rahmi'nin tek gözüne sert sert bakındı. Kameramana bir işaret vererek çekimi durdurdu. Kör Rahmi'nin kulağına eğildi.

"Ulan aptal oğlu aptal, uçağı nerden çıkardın? Helikopter demedim mi ben sana. Yeniden baştan al." "Yeniden alın" diye işaret etti çekim sorumlusuna. Kravatlı soruyu yineledi.

"Valla sabah geldiler işte. Önce uçaklar nerden çıktı bilmiyorum, sonra da helikopterlerle geldiler."

"Daha önce helikopterle geldikleri oluyor muydu, teröristlerin köylerinize?"

"Valla hemen hemen her gün geliyorlardı işte."

"Helikopteri ne diye, nasıl getiriyorlardı?"

"Gelip ekmek toplayıp gidiyorlardı işte."

Sürmeli dişlerini kıracak kadar sıkıyordu. "Ulan aptal oğlu aptal, helikopterlerle ekmek toplamaya gelinir mi akşam akşam. Ulan burası Beyrut mu? Başbakan helikopter diye açıklama yapıyor, 'helikopterle gelip yakmışlar' diyor. O aptal, bu ondan aptal. Ulan beceremiyorsanız yalanı bize bırakın bu işi." diye paylıyordu yanındaki yardımcısını.

Kör Rahmi'ye istediğini söyletememenin sıkıntılarında kıvranıyordu Sürmeli. Saatlerce çalışma yapmıştı konuşacaklarına dair. Son kez üzerine basa basa, "teröristler yaptı" dedirttiler Kör Rahmi'ye.

Kalabalıktan koca koca uğultular yükseliyordu. Ağzında demokrat lafazanlığı olan, devlet paçalı bir bürokrat çıktı yüksekçe bir nutuk kürsüsüne.

"Sorunlarınızı anlıyoruz. Ev gereksinimlerinizi karşılayacağız. Evsiz kalan yurttaşlarımızın tümüne konut yapacağız. Bu konuda size söz veriyoruz."

Mercan köylülerinin çoğunluğu oradaydı. Orman köylüleri, yasak mıntıka köylüleri de oradaydı. Hemen hemen hepsinin umudu kesikti devletten yana. Demokrat maskeli bürokratın söyledikleri uğultularla, protesto naralarıyla karşılanıyordu. Verdiği vaatleri dinleyen Şahverdi Şakir.

"Bravoo, bravooo!" diye bağırıverdi.

"Law law Şakir ne diyorsun sen? Adamın yalanlarına bravoo çekiyorsun. Valla bak kivralar duyarsa karışmam" diye uyardı yanındaki Gazi. Şakir şaşkın şaşkın bakındı. Yanlış yaptığını, bir an vaatlerin şatafatına kapıldığını anladı.

"Yuh, yuh" diye bağırdı daha gür biçimde. "Bizi kandırmayın, biz köylerimize gitmek istiyoruz," diye devam etti. Konuşmalarını bitirdikten sonra yanındaki Gazi'ye, "düzeltebildim mi, oldu mu?" der gibi bakındı. Hıdır Kanas bir avuç küfürle karşıladı bürokratın konuşmasını. Baldızının kızı, Cemal Ağa'nın kızı ile oğlu üç gün askerlerle gezdirilmiş, yasak mıntıkada bırakılmışlardı.

Dersim'in çeşitli demokrat çevrelerce sahiplenilmesi egemenler üzerindeki toplumsal baskıyı arttırmıştı. Bir hafta sonra, prefabrik konutlar, afet konutlarının yanına dizildi. İki ailenin bir arada tek tek ailelerin kaldığı evler vardı. Soğuk, hastalık, zülum boy boy dolanıyordu konutları.

***

Söylence sofraları derlenip toparlanmıştı. Sorunlar kapsamlıydı. Ateş böcekleri küçük ışıltılarla duruyordu koyu karanlıkların orta yerinde. Dağınıklık, yılgınlık düşmüştü gece seyirlerine. Kitlenin ruh hali silah şakırtılarına yansıyordu. Öncü dağınıklığı kitleyi, kitlenin tarumar edilişi öncü gücünü etkiliyordu. Ateş hattı söylemleri ağır bedeller koşullandırıyordu. Laf kenara çekilmiş, iş düşmüştü menzile.

Dağların uçlarına kar beyazı görüngüleri tutunmaya başlamıştı. Merkezi ara organ toplantısı sonuçlanmıştı. Köylerden temin edilen erzak, istenilen hedefe çıkarılamamıştı. Önemli eksikler de sözkonusuydu. Çiğ, kırağı ve don çöreklenmişti şafaklara. Seyyar kampı, barınak faaliyetinin olduğu yere taşıdılar. Faaliyette bulunan birliğin dönme zamanı gelip çatmış, birlik henüz gelmemişti.

Muro, Ekber, Cafer ve Yamuk barınak kazım işinde çalışıyorlardı. Mahmut komuta kademesi içinde, tipik bir oturan ağa rolünü üstlenmişti. En çok koşuşturanlardan biri de Bedir'di. Çakıroğlu ve Mehmet Koç merkezi işleri ekseninde çalışıyorlardı. Üç saatlik mesafedeki erzakları taşımak için Reha, Bedir, Şafak, Diren, Genco işe koyuldular. Onur da kazım işine başlamıştı. Taşıma işini beş, altı atla yapıyorlardı. At yükleme işinden en iyi anlıyan Reha'ydı. Munzur'un taşlı çakıllı yollarında nal atan hayvanlar topallıya topallıya yürüyordu. Yol zamanları uzuyordu ağır aksak yürüyüşlerle.

Bedel bedel büyüyecek kavga zamanları düşmüştü menzile. Dökülmeler beklenen sınırları parçalıyordu.

Erzakları taşıma işi bir hafta kadar sürdü. Her hayvanı bir bir yükleyip iplerini çekmekten, kol kaslarına keskin bıçak ağzı sızıları girmişti Reha'nın. Diğer genç savaşçılar da kendi becerilerinin, gücünün sınırlarını zorluyorlardı. Kara gecede taşların üzerine düşe kalka öğreniyorlardı at sürme işini. Bedir belinin daimi ağrılarını bir solukta olsa cebine koymuş, "vay anam vay" diyen şiirine kaynaklık eden pratiğin hengamesine sarınmıştı. Şatafatlı söylemler kadar kolay değildi dağlarda bilinç eşelemek. Kolay değildi, bilinçleri çapalayarak, bilinçlere gül ekmek.

Kısa süre önce Erzincan'daki yerel çalışanlara, temin edilmesi için

verilen ihtiyaç listesini almanın zamanı gelip çatmıştı. Zoraki yürüyebilen dört at aldılar. Zine gediğinin batı yakasından doruklara tırmanan grup, Diremtaşından Gersuyuna indi. Yerler karlarla örtülmüştü. Güneye bakan yerlerde ancak yere yapışmışken, kuzey yüzeylerde on beş santime kadar ulaşıyordu. Dondurucu bir ayaz vuruyordu gecenin şafağına. Güneş atımında Ger suyuna ulaştılar. Güneş kendi eksenini ısıtmaya yetmiyordu. Islak zelik toplayıp ateş yakmaya çalıştılar. Eski çadır yerlerinden topladıkları lastiklerle tutuşturmaya çalıştılarsa da yakamadılar ateşi. Güneşin ılık ama yetersiz bakışlarıyla yetindiler. Akşam, Caferan köyünün yakınındaki randevu yerine indiler. Birkaç saat bekleyip döndüler. Randevuya gelen olmamıştı. Zirvedeki yayla yerlerinde konakladılar. Buldukları yalnız bir çalıdan az miktarda odun temin ettiler. Kuru ekmeklerini ısıtıp, azığındaki peynirle yediler. Diğer akşam bir daha indiler randevu yerine. Yine gelen olmamıştı. Gün aydınlığıyla birlikte zirvelere çıktılar. Keskin bir alaz dili buza kesmişti vıcık vıcık çamurları. Randevu yerinde ilik ilik emilmişti ciğerlerden soğuk. İlk zirve yerinde birkaç parça çalı odunu kalmıştı. "Odunları alalım Ger suyunda yıkarız" denildi. Reha önden yürümüş geçmişti noktayı. Arkaya seslendi.

"Ekber yoldaş, o odunları al gel; aşağıda yakarız."

Soğuk kirpiklere, bıyıklara kırağı parçaları iliştirmişti. Ekber yoldan ayrıldı durdu. Geriye bakındı. Peşinden gelen yoktu.

"Ben nasıl yalnız getireyim, üç kişi daha gelsin."

Çektiği atın soluğu sıcak buğular yayıyordu yüzüne.

"Üç odunu almak için, üç kişi ve dört at daha gönderin" diye bağırdı Reha. Grup şafak vaktini dolduran bir kahkaha patlattı. Ekber söylene söylene odunların yanına gitti. Ekber'in üç oduna üç adam istemesi günün güldürü malzemesi oldu. En zor anlarda dahi bir avuç kahkaha, sıcak kılabilirdi yürekleri. Mümkün olduğunca diri tutmak gerekiyordu şafak ayazlarını.

Ger suyunda dinlenen grup öğle saatlerinde yola çıktı. Akşamın ilk karanlığında barınağa vardı. İlk girişteki mutfakta birikmişti karşılama. "Faaliyet birliği gelmiş" dedi biri. Meral, Naki, Orhan bekleyenler içindeydi. Girenler kucaklaştılar.

"Hani diğerleri?" diye sordu Reha.

"Beş kişi geri geldik" dedi Meral. Gözlerinin gülüşlerine sıcak bir incelik yayılmıştı. Reha'nın şaşkınlığı, garipleştirdi kendisini, "kim kim geldiniz?" dedi.

"Naki, Orhan, Munzur, Çakır İsmail, bir yoldaş da yeni katıldı, Fethi."

"İbo, Emre, Ali Musa, Kardelen, diğerleri ne oldu?"

"Emre'yi ayaklarından dolayı biz gönderdik. İki yoldaş yerele gitti. Diğerleri bıraktı."

"İbo da mı?"

"Evet. Biz de çok şaşırdık, ama gitti."

Reha'nın şaşkınlığı derin bir kaygıya dönüştü. Dökülmenin vardığı bu hızlı boyut vahimdi. Sevinç ve acı karmaşası duygular yaşanıyordu iç içe. Orhan gidenlerin durumuna dair noktasız açıklamalarda bulundu. Kitlenin durumu, operasyon boyutları üzerine karşılıklar iletildi.

Erzincan'dan temin edilmesi düşünülen malzemelerin temin edilemeyişi yeni sorunları ortaya çıkarıyordu. Bir gün sonra, Munzur, Çakıroğlu, Orhan, Meral'in de içinde olduğu bir grup Ovacık'a indi. Operasyonlar genişlemiş, Zine gediğine helikopterler asker bırakmıştı. Odun kesmek için cevizliğe inen Reha, Bedir, Şafak, Diren, Göldere'de konaklarken askeri fark ediyorlardı Zine'de. O gün geri dönen grup, iki üç gün sonra; "düşman vadiye girmez, bize yönelmez" gibi bilmiş talimatlarla süslenerek yeniden Göldere'ye gönderildi. Akşama doğru cevizliğe inerken, potin ve at izleri dikkatlerini çekti. Biraz ilerde yolun kenarında bir taşın yanına bırakılmış iki askeri gömlek buldular. Yeni konulmuştu. "Gündüz geçenler olmuş, nöbetçiler görmemiştir" hesapları ağırlık kazandı. Reha, Genco'yla önden cevizliğe vardı. Akşam karanlığı usul usul zulalara doluşuyordu. Ateş yakıp çay yaptılar; Bedir, Şafak ve Diren de geldiler. Bulunan işaretler üzerine yorumlar yapılıyordu ki, ani gelen bir konuşma sesiyle:

"Ateşi söndürüp, cevizlerin arasına girin" dedi Reha. Aşağıdan hareketle gelen ses, hemen yanlarındaki patikadan değil, otuz metre kadar karşıdaki yamaçtan geçen patikadan geliyordu. Reha ileri çıkıp bakındı. Gelenlerin kim olduğunu anlamaya çalıştı. Grupta atlar da

vardı. Sesler de tanıdık değildi. Grup karşıdan geçti yukarı. Durum değerlendirildi. Gelenlerin asker olma olasılığı da fazlaydı. Böyle olması durumunda barınaktan gelecek iki kişiyle karşılaşmaları söz konusuydu. Geçen grubun peşine düşüldü. Askeri gömleklerin alındığı görülünce, geçenlerin asker olduğu kesinlik kazanıyordu. Beklenmeyen şaşırtıcı bir durumdu. Az sayıda bir güçle gece Zine'den Şahverdi'ye gitmiş olacaklar ki, şimdi de geri dönüyorlardı. Reha yanındakilerle birlikte geçen grubun peşine düştü. Nem ve serinlik taşıran koyu bir gece vardı ayaklarının altında. Bir tek kuş sesi, bir tek homurtu bile yoktu. Tek bir taş bile yuvarlanmıyordu. Komutanlığı ve üyeliği alınmış olan Reha, doğal özellikler üzerine kurulan bir yönlendirmeyle birlikte, grubun öncülüğünü yapıyordu. Her tepeli noktada atların uzaklara taşacak olan ayak seslerini dinliyor, hızlı bir hareketle devam ediyorlardı. Bir karşılaşma durumu olmadan yakalanmak isteniyordu giden düşman grup. Göldere'yi göstererek tepeye henüz ulaşmışlardı ki, keskin namlu avazları geceyi yırtarak, dağ uçlarına dayandı. Makinelinin takırtıları derin yankılar uyandırıyordu. Yanlarındaki sol tepeyi aldılar. Yetişmeden karşılaşma olmuştu. Gelenlerin zor durumunu hafifsetmek için, grup ateş altına alındı arkadan. Atış, taciz ve panik yaratarak, kendi yoldaşlarına çıkış imkanı sağlamak amaçlıydı. Yamuk ve Yasmen karşılaşmadan sıyrılıp çıkıyorlardı. Reha, Bedir ve yanındakiler vadide uygun bir yere çekildiler. Barınağın açığa çıkma telaşı baskın geliyordu. Diğer gün hava muhalefeti nedeniyle düşman Zine'deki gücünü çekmek zorunda kaldı. Tesadüfler iyi yöne bağlanmış, yerleşim yeri açığa çıkmamıştı. Yoğun yağış bir hafta aralanınca da cevizlikten odun çekme işi tamamlandı.

Kısa süre içinde kar saman dökümü edasıyla akmaya başlamıştı gökteki isli bulutlardan. Ovacık grubu, yağışın zamanında ulaştı barınağa. Çalışmalar sırasında boşta gezen bir tay, bir katır sıpası kesilerek yenildi. Yağ yeterli olmadığından uzun vade için kavurma yapılamadı. Reha, Muro, Çakıroğlu, Şafak, Mehmet Koç at ve katır etini en rahat yiyip, hazmedebilenlerdi. Bedir ağzında büyüyen lokmaları zoraki yutuyordu. Meral, Alev, Ekber ete ağzını vurmayanlardı. Karın kalınlaşmaya başladığı gün de ötekini kestiler. "Karın içine koyup

donduralım, kışın yeriz" diye öneren Reha'nın dediği gibi yaptılar. Pişirip yedikleri bir kısım et, bir gün mutfakta bekletilmiş, hafiften kararmıştı. Etin rengini görenler ile Meral, sağlıkçılık yetkilerini kullanarak, "bu et yenilemez, atılmalıdır" kararını çıkarttı komutanlığa. Başta Reha olmak üzere, et yiyiciler ve gerekliliği benimseyenler, Meral ve komutanlık cephesi arasında sert tartışmalar para etmedi. Et yenilmemek üzere kara gömüldü.

"Karar yanlış verilmiş bir karardır. Etin bozulup bozulmadığını sağlıkçı yoldaştan daha iyi biz biliriz. Çünkü yaşamımız hayvancılık ve et kültürüyle geçti. Bu etin yenilmemesi için hiçbir neden yok." diyen Reha'yı komutanlık üyelerinden Bedir iknaya çalıştı. Sağlıkçı yoldaşın insiyatifini korumayı etin kararmasını dilediyse de ikna edici olamadı.

"Beyaz ordunun olanakları bizimle kısaylanmayacak kadar fazla olduğu halde, onlar askerlerini doğadan beslenmeye, eti kullanılmayan hayvanların etini yemeye alıştırıyorlar, biz bunca olanaksızlık içinde bu imkanları yaratma yerine köreltiyoruz."

"O yanı doğru. Ona katılıyorum ama bu et gerçekten yenilecek durumda değil." Bedir'in sesinde incecik, yumuşaklık ve sevecenlik vardı.

"Sen de zoraki yiyorsun, sana da bahane oldu."

Bedir gülerek karşıladı Reha'nın son söylemini. Meral dediğini yerine getirmiş, tartışmanın dışına çıkmış gizli gizli gülümsüyordu.

Kar günlerce yağdı, yığıldı kaldı. Dağ uçlarını süpüren kasırgalar, beyazların tepesine dikilen karalıklar oluşturuyordu. Vadideki küçük esintiler, doruklardan deli, avaz avaz fırtınaları haberdar ediyordu. Munzur(Muzo) gözlerini zirvelerden ayıramıyordu. Leylasını çölde kaybedip, dağ uçlarında arar gibiydi. Gözlerindeki ince derinlik çehresini süslüyordu. Sakalı çenesinden aşağı dikilmişti. Dağ uçlarına dik dik, derin derin bakışı, çeşmeden gelen Meral'in dikkatini çekmişti.

"Nedir o, deminden beri gözlerini dikmişsin bulut yüksekliğindeki dağlara, ne arıyorsun?"

"Dağ keçilerine bakıyorum. Mutlaka gelirler o kayalıkların koyaklarına. Kara yerlere otlamaya gelirler."

"Bu fırtınada dağ ucunda hiçbir canlı gezemez."

"Onlar gezer."

"Onları iyi tanıyorsun galiba."

Munzur'un gözlerine tatlı bir buğu yayılmıştı. Ayva sıcağı bir gülümseme yayılmıştı yüzüne.

"Munzur, Munzur'un konuklarını bilir."

Oldukça mütevazi bir kişiliğe ve konuşma uslubuna sahip olan Munzur'un bu söylemi Meral'i güldürdü.

"Sen delisin." deyip içeri girdi.

Bulutlar dağ uçlarını koşar adım geçip gidiyorlardı. Beyaz, kara, mat renkler içiçeydi. Koşar adımlarla içeri fırladı Munzur.

"Dürbünü verin. Gördüm, gördüm, keçileri gördüm."

Birinci koğuştakilerin dikkati yetmemiş, ikinci koğuş da hareketlenmişti. Dışarı koşuşanlar, keçilerden ziyade, Munzur'daki coşkuyu seyretmek istiyorlardı.

"Bakın iki tane karaca. Kocamanlar hem de."

Gelenlere parmağıyla işaret ederek dürbünü ellerine tutuşturuyordu. Çocuksu bir sevinç vardı hareketlerinde. Artık hergün, Munzur'un dağ uçlarına ulaşan gözlerine görünmemeye çalışıyordu keçiler, karacalar.

Barınak faaliyeti düzenlenmeden, genel değerlendirme toplantısı yapıldı. bu kış ne getireceği pek kestirilemiyordu.

Bunalım zamanlarını aşmak, sınıf yetilerinin çapını gösterecekti. Yaşamın gerçeklikleri kitap sayfalarında okunduğu gibi durmuyordu. Karmaşıklık, zeki, fedakar çözümlemeler istiyordu. Cenkleşmeler ideolojik siyasi bir raya oturmaktan uzak duruyordu. Toparlanma ve kurum olarak da partileşmenin büyük ağzı bahara bırakılmıştı. Batıdan gelen son haberler de iyi değildi. Dağınıklık, bilinçli dağıtma durumları devam ediyordu. Ayrılık sonrası merkezileşme sürecinin uzaması, sorunları boyutlandırmıştı. Güvensizlik, kadro kaybıyla birlikte daha da derinleşiyordu. Ateş hattı kızılca kıyametlere gebeydi.

Eğitim çalışmalarının dörtlü beşli uçlarından biri de Reha'nın omuzlarına konulmuştu. Kültür çalışmalarının aksiyoneri ve felsefe eğitimcisi oydu. Çakır İsmail ekonomi politik, Bedir, Orhan, Meral de çeşitli seminer hazırlayıcıları olarak görev almışlardı. Haftanın bir

günü kültürel etkinliklere ayrılmıştı. Organsal çalışmalar sert, yıkıcı geçiyordu. Şafak organ üyesi olarak kültür koluna başkanlık yapıyordu. Reha kendi deney, tecrübe ve yeteneklerine dayanarak kolda yer alan Onur ve Şafak'la verimli bir çalışma başlattılar. İlk kültür gecesi beğeniyle izlendi. Yeni yeteneklerin tiyatro, skeç, taklit, röportaj gösterilerinin yanı sıra, günceli ilgilendiren konularda eğitici söyleşiler geceyi doldurdu. Beste ve söz yazarlığı gerillalara ait olan parçalar üzerine çalışan ve genel bir müzik dinletisi oluşturan bir de grup kurdular. Kültürel çalışmalar yürüten kola, Sel Kültür adını taktılar. Stresli geçen çalışma günleri Sel Kültür'ün gecelerinde dinlendiriliyordu. En çok istenilen ve beğenilen çalışma oluvermişti barınakta. Yaşam yoğun bir siyasal ortamda sürüyordu. Kış alabildiğine katıydı.

Kar o sabah yeni dinmişti. Munzur'un kopardığı gürültüyle dışarı koştular. Bir zirvede keçi sürüsüne ilişmişti gözleri. Oluşturduğu taban basıncını da yanına alarak av için izin kopardı. Reha'yla ikisi lekanları takip tırmandılar zirveye. Dik kayalar, çığ vadileri yol vermiyordu. Reha, hareketsiz kalan zamanın yorgunluğunu dizlerinde duyuyor, zorlanıyordu. Munzur öne geçti. Heyecan ve dürtüleri sınırsızdı. Sevgiliye koşar gibi çıkıyordu zirveleri. Sakallarına kırağı görüntüleri tutunmuştu. Bir grup keçi doruğun hemen alnına yaslanmış, rüzgar kazıntılarında otluyorlardı. Endamı bir teke, dik sivrinin üzerinden vadiyi seyrediyordu. Munzur eliyle işaret etti tekeyi. Silah menzilinin dışında olan tekeyi zoraki seçebildi Reha.

"Koca bir teke." diye seslendi. Balonu havaya uçan, sonra kendisine doğru geri gelen çocuk kadar neşeliydi.

"Senin sakalına benziyordur tamı tamına onun sakalı da."

"İhtiyar bir kral gibi. Sanki bu dağların hükümranı o."

"Onu vurunca, bu hükümranlığı sen mi almış olacaksın?" dedi Reha.

"Bu dağların hükümranlığı asırlardır onların elinde. Ben alsam alsam küçük bir cerenin krallığını alırım."

"Geyiklerin, keçilerin, karacaların peşinden koşanların iflah olmayacağını söylerler bizde. Bak şu yamaçlara, çığlara. Bu av zorunlu olarak insanı buraya getirir. Senin bu ceren tutkuların bizi güme götürmesin."

Munzur gülümseyerek yanıtladı.

"Gel yahu ihtiyar, gel. Bu tutku olmaksızın şurdan şuraya ilerliyemez insan."

Sivri bir taş arasından görüntülediler. Mesafe uzaktı. Giderek gözden kaybolmaya doğru yürüyordu keçiler. "Buradan ateş edelim"de anlaştılar. Mevzilenip, sürünün içinden hedef seçtiler kendilerine. Munzur, kayanın başında duran tekeye yöneltti nişanını. Peş peşe ateş ettiler. Keçiler önce şaşırdı. Sağa sola kaçıştı. Birkaç kez daha ateş ettiler.

"Birinin uçtuğunu gördüm. Vurulan oldu, eğer kaçmadıysa" dedi Reha. Keçilerin hepsi zirve ötesini boylamıştı.

"Gidip bakalım. Ya da sen burda bekle, ben bakar gelirim." dedi Munzur.

Reha ikinci teklifi kabul etti. Munzur sevdalı bir cerene koşar gibi çıktı zirveye. Dolandı, bakındı. İz sürdü. Oluk oluk kan döken bir izi takip etti. Az ilerde derin bir vadiye uçmuştu yaralı keçi. Reha beklediği yerde üşüyordu. Dağ uçlarını dilleyen deli bir esinti vardı yanıbaşında. "Geri dön" diye bağırdı Munzur'a. Munzur, duymadı bile. Keçilerin izlerini dolandı, bulamadı. Biraz ileriden dönüp geldiğinde heyecan kuşanmış söylemler verdi barınaktakilere.

Sel Kültür faaliyetini iyiden iyiye kabullendirmişti. Onur'nun hazırladığı, abartı haber skeci, Mehmet Koç'un eleştiri bombardımanına tutuldu. Çalışmalara gerekli önemi vermemesi, izleyici dahi olmayışı ve ayyuka çıkan deve dikeni söylemleriyle tepkili karşılandı eleştiriler. Sel Kültür çalışmalarını, eleştirileri yanıtlayarak devam etti. Köy yakmalarını konu edinen, Al Eline Yüreğini tiyatrosunu yazdı Reha. Başarıyla sergilenen oyun büyük ilgi gördü. Selim'in yazıp, üzerinde çalıştığı halde oynatamadığı Çığlık'ı oynadılar. Sonra Sır Ali tiyatrosu ve daha birçok skeç, güldürü ve taklitle devam ediyordu çalışmalar.

Siyasal eğitimler, tartışmalı ve canlı oluyordu. Birinci koğuş çalışma koşullarına uygundu. Soba yakmadan kalınan barınakta en önemli sorun soğuktu. Koğuşun içindeki sıcaklık kimi gün -15 dereceye kadar düşüyordu.

Uçsuz bucaksız dağlar, bağnaz karlar altındaydı. Kestane bakışlar, tütün tadımlar, delişmen umutlar kar altındaydı. Yakılan köylerin harabe yıkıntıları, kasatura resimleri, katışıksız aşkları, külçe külçe tomurcukları kar altındaydı. Nefretini yemiş toprağın ısrarı kar altındaydı. Asi çehreli kardelenler kar altındaydı. "Biz bu dağlarda aylarca kardelen kökü yiyerek yaşadık" diyordu Boro Dursun. Barikat türküleri karışmıştı ağıt tadına. Bu yerlerde silah tutanlar sadece Boro Dursun değildi. Silah, kürtlüğün var olma uğraşıyla girmişti bu halkın yaşamına. Perçemleri kana değen asi bakışlı şahan da ilk isyan değildi.

Deli Zalo diye biri gezermiş, eskiden bu dağlarda. Atımı kuş kadar hafif olurmuş. Onu görüp yolunu değiştiren yabani, hemen oracıkta gün yüzünden mahrum kalırmış. Kurtlarla ulur, kuşlarla kanat çırpar, ayılarla sevişir, kartal kızlı ceylanlarla uyurmuş. Onun dili, yer kralı yılanın dilini kilitlermiş. O konuşunca kainat susarmış. Kendisi görünmeden elli tür kök, dağ yeşili kokusu yayılırmış mavi atlasa. Ayvaz tarlası onun hayvanlarıyla şenlenirmiş. Hüseyin Ağa gölü, Hüseyin Ağanın olmadan onunmuş. Her sağımında bir derya süt alırmış keçilerinden. Yoksulların eli, onun kapısında dolarmış. Deli Zalo, çırılçıplak yaşarmış hayvanlarıyla. Her organı koca bir kıl tarlasına kök beslermiş. Deli Zalo, çıplak ayaklarıyla, çıplak teniyle göğsünden karlar yararak gezermiş. Hangi köyün cenneti aranırsa onun kollarının gücünde bulunurmuş.

Sonra bir gün Deli Zalo kaybolmuş ortadan. Bütün yabanilerin herbiri bir yere dağılmış. Her cins bir diğerine düşman bakarmış. Nedeni de, "benden önce Zalo'yu görür" diyeymiş.

Mercan vadisi boylu boyunca Zalo'yu arıyordu şimdi. Köyler birbirine küskündü. Hiçbiri bir diğeriyle konuşmuyordu. Toprak çekişmeleri kar altındaydı. Dedikodular, ağız dolusu küfürler kar altındaydı. Ateşin kızılı, sarısına küskündü. Meramını diyecek kimseciklere ilişmiyordu gömütlerin gözleri. Ağıtlar yalnızdı. Sular yalnız. Öbek

öbek tüten ziyaret sofraları yalnızdı.

Ovacık düzüne baraka tipi prefabrik konutlar iliştirilmişti. Kar konutları beyazına gömmüştü. Çocuklar soğuk öksürüklerle haberdar ediyorlardı birbirlerini. Kadınlar, koyunların ayaklarıyla giden sofra bereketini arıyorlardı. Hıdır Kanas bir zeytini yedi kere ısırıyor, kuru ekmeği iştahla yutkunuyordu. Köyünü, evini, dirliğini anımsadığı her keresinde bir torba dolusu küfür savuruyordu devlete. Hele ki bir apartman konutuna atabilmişti çulu. Barakaların önünden geçmeye cesaret edemiyordu. Öksüren çocukların bakışlarından korkuyordu. "Sen çok oturdun amca, biraz da biz oturalım." der gibi bakıyorlardı. İşsiz güçsüz dolaşmanın sıkıntılarında yiyordu yalnızlığını. "Acaba onlar ne yapıyor. Biz yine bir lokma ekmek buluyoruz. Acep onlar ne yiyor. Yiyecek temin ettiler mi? Acep öldüler mi, kaldılar mı? Bir kere görsem" diye söylene söylene girdi eve.

Murat'ın çocukları Cemal Ağanın üst katını almışlardı. Koca bir mezranın yalnızlığına alışan Cemal Ağaya, apartman zulmu demekti bu. Çocuklar at koşturur gibi tepiniyordu yukarıda.

"Ulan yani başımızın üstünde ne arıyorsunuz haa. Ulan yani benim üstümde ev olmaz haa. Ulan oğlum söyle şu veletlere haa."

Uyarılar on dakika ara verdiriyordu çocukların hengamesine.

"Ulan yani nano dekesıma haa. Ulan yani atarım sizi o evden, kaymakam bile karışamaz haa. Ulan yani acıyorum haa."

Çocukların sesi, gürültüsü dinmek bilmiyordu. Cemal Ağa eline geçirdiği sopayla, baskın düzenledi yukarı kata. Çocuklar kaybolmuştu. Murat'ın karısına bastı kalayı.

"Ula yani o çocukların hakkından gelemiyorsun haa. Ulan yani ekmek yeme sen. Sizi tutar atarım buradan haa. İcabında kaymakam da vali de bana bir şey edemez haa. Nerede o it oğlu itler haa."

Kadın engel olmak istediyse de Cemal Ağanın hışmının önüne geçemedi. Evin içinde bir tek çocuk bulamadı. Aynı boy, aynı ebatta sekizli kaybolmuştu.

"Ulan yani babaları gibi gerillalar icabında haa. Hemen kayboluyorlar haa."

Çocukların bu vahim-dinsiz saldırı karşısında kayboluşları Cemal Ağanın hoşuna gitmişti. Gözlerine ve yanaklarına akraba övgülü gülüşler yayılmıştı.

"Ulan icabında taktik biliyorlar haa. Sen de iş yok ama, çocuklar bize çekmiş haa." diyerek indi evine.

Murat, evinde silah yakalatarak mahpus olmuştu Malatya'ya. Gösteriş yapayım derken paçayı ele vermişti. Omuzuna atıp gezdiği silahı saklamayı becerememişti. Çocuklarını durumu en perişan olanların başında geliyordu. Göstermelik verilen yardımlara muhtaç yaşıyorlardı. Akraba bacaları da yardım edecek kadar şen değildi. Ekmeğin kaynağı tarladan gelmiyordu. Çökelek, peynir gitmiş, yerine para ile alınan kara zeytin gelmişti. Elinde avucunda kalan değer, satılan koyunun ederiydi. Ovacık kahvecilerinin yüzü gülüyordu. Kumar, yasakların delinmesi şeklinde değil, doğal bir çalışma gibi oynanıyordu. Köyünden, evinden olmuşlar daha çok rağbet ediyordu kumar işine. Şakir baş oyunculardan kesilmişti. Kendisine devrimciliği hatırlatanlara, "para sizin cebinizden mi çıkıyor?" diye cevap veriyordu. "Baş eğenin burnu boka yakın olur" diye boşuna demiyordu Hasan Amca.

Sürmeli göbeğini sıvazlaya sıvazlaya geziniyordu. Kumar ve içkiyi yaygınlaştırmak için özel çabalar harcıyordu. Halkın içindeki uzantılarını şekillendirip cebine para koyuyordu. Uzak dağ köylülerini denetime aldığı için zevke gelmişti. Araçla konutları turluyor, havasını basıyordu. Köylüler vakitsiz açan güneşin tadını çıkarıyordu küçük bakkal dükkanın önünde. Sürmeli palaskasına taktığı telsizi ve tabancayı göstererek süzdü kalabalığı. Cemal Ağa manzaraya dayanamadı.

"Ulan yani nedir, o telsizi götünün üstüne takmış hava atıyorsun haa. İcabında bizim Zeyno'nun telsizi otuzaltı kanal haa. Ulan yani senin her söylediğini dinler haa."

Sürmeli, "belaya çattık" diye geçirdi aklından. Cemal Ağa devam etti. 'Baskın basanındır' gerçeğini iyi kavramıştı.

"Ulan yani burada öyle hava atma haa. Çoluk çocuğumuz var ica-

bında haa. Biz namus delisiyiz haa. Bir tırnağımız ortalığı kan gölüne boğar haa. Ulan yani Zeyno duyarsa icabında nano deketo haa."

Sürmeli Cemal Ağanın ağzından çıkan son cümledeki okkalı küfürü anlayamadı. Köylüler gülüştüler. Sürmeli aşağılandığını hissetti. Bir şeyler demek istedi diyemedi. Cemal Ağa köylülerin gülüşmesinden ve Sürmeli'nin miskin halinden cesaret alarak, Türkçenin arasına karıştırdığı Kürtçe sövgülerine devam etti.

"Yani bakılem, deme ki ben ilçedeyim, garantideyim haa. Ulan yani çıme maatade sano ci haa (ananın gözünden vurur haa). Ulan yani bize böyle bakma haa. Dekatu hewera fetelneno haa. (Ebeni havada gezdiririm)"

"Ne diyorsun be adam? Türkçe söylesene."

"Ulan yani diyorum icabında boyun posun yerinde ama, Zeyno seni adam diye karşısına almaz haa."

Sürmeli 'delisin' der gibi avucunu salladı. Çekip gitti. Köylüler kahkahalarla gülüyordu.

Bu kış daha soğuk inmişti Dersim'e. Çocuklar üşüyor, köyler üşüyor, açlıklar üşüyordu. Mezraların yalnızlığı çırılçıplaktı. Saycan mezrası gömüt sessizliğine bürünmüştü. Çıplak ayaklı, çukur avurtlu, dişleri dökük kadının vahşiliği gezinmiyordu artık orda. Köy yakma ve boşaltma yoğunluğunda Temıkan, Nenıkan çevresi de boşaltılmıştı. O gün kötü bir düşle uyandı Saycan mezrasnın tek sahibi kadın. Dışarı çıkıp çenge taşına bol dualı bir öpücük kondurdu. Taşın serinliği kadının ağzındaki buğuları emdi hemen. Ayaklarının çıplaklığı kara, kuru ve incecikti. Damarları idam kendirleri gibi sarılmıştı ayak bileklerine. Ahırın alt köşesine doğru gitti. Şalvarlarının uçkurunu çözüp oturdu. Yere sıcak sıcak üre kokuları yayıldı. Çeşmenin soğuk suyuna bandı avurtlarının kara derisini. Zülüflerinin dağınık tenini ıslattı. Ağzında yetmiş bilinen, yüzlerce bilinmeyen ziyarete yakarışlar vardı. Ön dişlerinin dökük görüntüsü korkunç bir eda kazandırıyordu kadına. Eve doğru yürüdü. Ağılın kapısından bakındı. Çözülmüş, dışarı fırlamaya hazırdı keçiler. Kuru, ayaz, don ve kırağı yayılmıştı şafak vaktine. Evin alt köşesini işgal eden itin harlanışını

hayra yoramadı. Kurt savar bir ses bıraktı fecir zamanına. Sabah uykusundan uyandı onlarca yabani. Köpeğin kurtlara havlamadığını biliyordu. Yürüyüp içeri girdi. Köpeğin havlaması iyice koyulaşmıştı. Merakını yenemedi. Büyük boy lastiklerin içindeki ayaklarını sürüye sürüye dışarı çıktı. Köpeğin uçlandığı köşeye gitti. Karşı tepelerde gezinen haki renklere takıldı gözleri. Bir top tükürüğü yapıştırdı duvarın dibine. Yürüyüp içeri girecekti ki, gençler geldi aklına. Parola işaretiyle ormanın derinliklerine peş peşe üç kere kurt savar sesler gönderdi. Bu bir parolaydı. Yarım saat kadar sonra askerler eve yaklaşıyordu. Karşı sırttaki boş evin kapısını kırıp ateşe verdiler. Qume pencereden alazlara bakındı. Koşup dışarı fırladı.

"Niye yakıyorsunuz?" diye bağıracaktı ki haki renkli çirkef bir surat dikildi karşısına.

"Evini hemen boşalt, yoksa içindekilerle yakacağız."

"Defolun gidin. Evimi vermem kimseye."

Üç beş asker kadının üzerine yürüdü. Yaka paça çekiştirip uzaklaştırdılar. Qume'nin kızı Geyik de çıkmıştı dışarıya. Çirkef surat kıza doğru bağırdı.

"Çabuk evi boşalt."

Qume'nin çırpınışları para etmemişti. Defalarca direnmişti. Tehditlere, küfürlere karşı durmuştu. Bu kez yapayalnız hissediyordu kendisini, ilk kez bu duyguya kapılmıştı. Birkaç asker de Geyik'le birlikte eşyaları attılar dışarı. Ağılın kapısını açıp, davarı saldılar. Alev makinaları Qume'nin gözlerini yarar gibi tutuşturdu evin ahşaplarını. Ve böylece yalnızlaşmıştı mezra. Tek sahibi Qume de yoktu şimdi. Boylu boyunca kar altındaydı.

Qume, yayla günü köyündeki bacısının yanına sığındı. Boş bir eve yerleşti. Kar, onun başına yağmış gibiydi. Suskunluk, ayaz hep onun içindi. Torunova vadisi acılarla kavrulmuştu. Ağponos her zamanki gibi suskundu. Pederşahi fetva yazımları büyüyordu kucak kucak. Yeni yeni haberler dolanıyordu köyleri. Reha'nın vurulduğu söyleniyordu bir yerde. Bir yerde yaralı olarak ele geçtiği söyleniyordu. Bir yerde İstanbul'da yakalandı deniliyordu. Bir yerde örgütün

paralarını alıp kaçmış deniyordu. Bir yerde birlik açlıktan kırılmış, açlıktan kurtulmaya çalışanlar çığda gitmiş deniyordu. Darbeci partizanlardan bir grubun avcılarca imha edildiği söyleniyordu. Ezgela'nın vurulduğu, bıraktığı haberleri dolanıyordu. Haberlerin teni kara karaydı. Düşman bilinçli haber yayıyor, prestij sarsma, psikolojik eritme savaşı veriyordu. Kim neye inanacak bilinmiyordu.

"Bu millet kazık yese adam olmaz" diyordu birileri.

"Şehir desen, neyimiz var. Burada kalsan açlıktan öleceğiz" diyordu çaresizlerin birçoğu.

"En iyisi gitmek, bari kimsenin kulağı bir şey duymaz." diyordu birileri. Büyük şehirlere gidenler "köy" diye diye, memleket diye diye ağlıyorlardı. Çalkantılar, patlamalar şehirlere taşınıyordu. Bunalımlar derinleşiyordu. Zaman aç kasırgalara vurgundu. Ölecekti insanlar. Suskunluktan, işsizlikten, açlıktan ölecekti insanlar. Ölürken dirilecekti, doğrulacaktı ve yıkıldığı asırlar kadar yıkacak güce erişecekti.

Kışın karda çıplak ayaklarıyla kar dizleyen Deli Zalo yoktu şimdi, ama aynı karı ince bacaklarıyla dizleyen Deli Dilaver vardı. Her deli bir dağın rengini omuzlamıştı. Her biri bir ayrı dildendi. "Dersim'in delileri de akıllıdır" diyordu bilgin bilinçli biri. Sey Wuşe'yi bir MİT kontrası vuracaktı. Bir delinin itibarına bile tahammül edilemezdi bu diyarda. Eylül karanlığının ilk gününde dışarı fırlar Sey Wuşe. Gerçi dışarısı da, içerisi de birdir onun için. Nerde yatar, ne yapar kimse bilmez onun gecesini. Gündüz kullarla, gece evliyalarla dilleşirdi. Dersim delilerinin piri, ulusu, şahıydı. Yemesi, içmesi, ekmeği, suyu bedavaydı. Esnafın kapısı sonuna kadar açıktı ona. Dilenmez, fazla almaz, mığanatten bir tek şey istemezdi. Koyu karanlığın sokaklara yayıldığı gündür. Sıkıyönetim, sokakları bot izine, dipçik sesine, panzer bağırtılarına kesmiştir. Sey Wuşe bakar ortalıkta bir tek seveceği kul yok. Her yanda haki renkli bozmalar, dipçikleriyle, namlularıyla coplarıyla caka satar. Sokak sokak koşar Sey Wuşe. Kimseyi bulamaz. Lokantalar, dükkanlar kapalıdır. Cıvıldayan sıcak çay evleri susmuştur. Sey Wuşe dayanamaz bağırır.

"Ulan orospu çocukları, halkımı ne yaptınız? Ulan halkım nerede? Ulan milletime ne yaptınız?"

Düdükler öter. Komutlar patlar yerden yere. Sey Wuşe ne diyor? Bu ağız bir delinin ağzı değildir. Durum öyle gösterir ki, devlet tehlikededir. Bir delinin isyanı, bin akıllıyı yola getirir. Bin akıllı koca bir tankı işlemez hale getirir. Bu demektir ki, devlet tehlikededir. Yaka paça tutulur Sey Wuşe, vurulur zincire. Feryat bir kere düşmüştür acıya. Acı dağ dağ akacaktır. Sey Wuşe susar mı bunca zulmun içinde. Eylül'den tam on beş yıl sonra Sey Wuşe'yi çekip vurur bir kontra. Onun dağı karlıydı. Karlar çığ telaşıyla aktı derelere. Bütün delilerin eşeklik yapan akıllılara yol göstereceği günlere ulaşıyordu zaman. Şey Wuşe'nin acısı Eylül karanlığını da geride bırakacaktı. Şimdi ülkesi sürgündeydi, ayazdaydı. Çırılçıplak kar altında kalmıştı. Üşüyen köyler onundu. Sevişemeyen aşkların bağrındaki çığlık, onun gözesinden kopuyordu. "Kimseye çok iyidir deme abiciğim. Sonra kötü çıkar, mahçup olursun" diyordu Pülümür'ün Danzi delisi. On akıllı felsefeci oturup çözmeye çalışıyorlardı sözdeki gizi. Çözülemiyordu delinin akıllısı. Söz özlü ve derindi. Yıkım zamanı gelip çattığında ağlaşan bir deliye ilişme. Evliyalarla söyleşen Sey Wuşe'nin ahı, koca bir dağ maratonu oluveriyordu. Dersim'de ateş döl tutmuştu bir kere. Kürdistan yangınları kadar susamıştı gözleri. Dinamikleri canlı ve delişmendi. Bu dağlar ıslah edecekti adamı. Başka yolu kalmamıştı ateş tanrılarının.

***

"Akşam akşam nedir eşeliyorsun kürekle?"

"Eti çıkaracağım."

Bedir, Reha'nın et atıldığı sıradaki kızgınlığını hatırladı. İçi karmaşık sorular ve çatışmalarla doldu. Kirpikleri yuvarlak gözlerini gösterircesine oynaşıyor. Çaktırmadan gülümsedi. Kendisini sıkarak Reha'nın niyetin anlamaya çalıştı.

"Şaka yapma. O et şimdi yenir mi?"

"İstersen komutanlık olarak karşıma dikilin ama, bu kez alttan ge-

len basınç yıkıcı olacak. Erzak azaldı. Beslenme yeterli değil. Bu et burda heder oluyor. Ben çıkaracam, isteyen yer."

"Yahu bırak o eti siz de yiyemezsiniz."

"Görürsün."

Reha çeşmenin yanında oluşan buzları kırarak etin bir budunu çekip çıkardı. Bedir gülerek içeri girdi. İçeri verdiği haberle et obur Muro'da fırladı dışarı. Etin, çeşme kenarından hava alan yanları kararmıştı. Kararan yerlerin yaydağı koku, kuru ayazı zorlayarak Reha'nın burnuna ulaştı. 'Bile bile eti kokuttular' diye geçirdi içinden. 'Kokudan hiç bahsetmemek gerek' diye sürdürdü düşüncesini. Reha, kararan yerleri bıçakla ayırdı etten. Bir tencereye kesip koydular iyi olanını. Bütün et yiyenlerin ağzını sulandıran iştahlar yürüdü mutfağa. Ekmek odunlarının artığı kıymıklarla ateş yakıp, doğradıkları eti ateşe koydular. Meral;

"Ben artık bir şey demiyorum. Yiyen yesin" deyip kenara çekilince, komutanlık alttan gelen basınca oralı olamadı.

Akşam yemeği yenildikten bir saat sonra servise hazırlanmıştı et. Etin talipleri çoğalmasın diye, "bu et fena kokuyor" diye propaganda yapıyorlardı Yamuk'la, Muro. Bu türden pohpohlu propagandaya rağmen et yiyiciler çoğunluktaydı. Reha, tüm et pişirme becerilerini kullandıysa da etteki kokuşmuş ağırlığı gideremedi. Sapasağlamken yenilmeden atılan etin bu hali çok daha fazla ilgi topluyordu. Her yiyen, "ooo çok güzel" deyip duruyordu. Et yeme istemi kokuyu duymuyordu bile.

"Bizimkiler eti yiyebilmek için, kokunun bahsini bile etmiyorlar. Beni bayağı zorluyor." diye Mehmet Koç'a fısıldadı Reha.

"Ne law boşuna attılar, güzelim eti bu hale getirdiler. Bilmiyorum akıllı işi mi, deli işi mi? Millet ihtiyaç duyuyor, dur yesinler. Ayı eti kokutup yiyormuş, bir bildiği vardır mutlaka."

İştahla yenilen ete talep artmıştı. Eti yiyenlerin gözleri gülüyor, "çok güzel" diye övgüler yağmaya devam ediyordu. Peş peşe pişirilmeye devam edildi. İkinci üçüncü gün yiyiciler çoğalmıştı. Bedir, Meral, Akın ve onlara katılan birkaç kişi dışında herkes yiyordu leş kokulu eti.

O gün et yenilmiş, et suyunun önemli bir bölümü kalmıştı. Mutfakçı olan Muro, çaktırmadan çorbaya boşalttı et suyunu. Çorba o gün, tüpte değil de ekmek ateşinde pişiriliyordu. Çorba, sabah et yiyen yemiyen ayrımı yapılmadan servise sunuldu. Her yiyen çorbaya övgüler yağdırıyordu.

"Bu çorba niye böyle güzel biliyor musunuz?" dedi Bedir.

"Neden?"

"Ateşin hali başka. Közde piştiği için böyle."

Reha, Muro ve olayı bilen bir iki kişi gülüşlerini boğmaya çalışıyorlardı. Et suyundan haberi olmayan Bedir'in istemi üzerine ona fazladan verildi. Ete ağzı değmeyenler daha çok beğeniyordu çorbayı.

"Közün katacağı tad ne olabilir ki?" diye sordu Reha.

"Közün vereceği tad" biraz düşünen Bedir, sonunu mantıklı bir açıklamaya bağlayamadan "daha güzel olur. Ateşte ağır ağır tavında pişer" dedi.

Herkes sabah çorbasının keyfini kenara koydu. Birinci koğuşta çay içiliyordu. "Çorbaya et suyu konulmuş" diye dolaşmaya başladı haber. Reha Bedir'le, Meral'e bakıyor, gülüyordu. Bedir alt dudağını ısırmış, dipten gelen gülme dalgalarını gözlerine yaymıştı. Meral, Reha'ya kafa işaretiyle birlikte,

"Gerçekten mi et suyu kattınız?" dedi.

Reha kahkahayla gülmeye başladı.

"Demek ki çorba közde yapıldığı için bu kadar güzel oluyor hee?"

Bedir katıla katıla gülmesini Reha'nın gülüşlerine ekledi. Yuvarlak göz çanağı, sabah güneşi değmiş, toynak çukurundaki buzul gibi parıldıyordu. Gülmekten ıslanan bu çanak faka gelmesinin şaşkınlığı içindeydi. Gülüyor, iki büklüm oluyor, kalkıyor Reha'ya bakıyor, yeniden katıla katıla gülüyordu. Meral içten içe kızıyor, geldiği oyuna gülmeden de edemiyordu.

"Sana dedim Bedir, bu mübarek nimeti tepiyorsun diye. Bak bu günkü çorba tadı ağzında ebediyen kalacak."

Kışın başlamasında bitime yaklaştığı günlere kadar iki keçi vurdu Munzur. Bir gidişinde iki yüz metre çığla birlikte sürüklendi. 'Bizim

gitmemizi yasaklarlar' diye, Muro ile ikisi çığ olayından bahsetmediler. Munzur bir hafta topal topal gezindi durdu. Volta yerine, kapıya her çıkışında dağ uçlarını didik didik, lime lime eşeliyordu gözleriyle. Tutkusu giderek büyüyordu.

Mart kapıya dayandığında kar yığın yığındı. Suluca düşen son kar, ayazın katılığında donmuştu. Reha, çocukluk yıllarının en gözde sporu kayakla yakından ilgiliydi. Bir çift kayak yaptı ceviz ağaçlarından. Sabah güneşi dağlara değmeden, yayılıyordu şahanlar beyaz karların üzerine. Kaymaya çalışırken tepe takla uçanlara gülen koca bir kitle oluşuveriyordu barınağın volta yerinde. Reha özendiren akrobatik incelikler dokuyordu kayaklarıyla.

"Yavu ihtiyar sende neler varmış?" dedi Munzur.

"Elbetteki. Sen demiyor muydun tutkularının sınırı körelmiş insan şurdan şuraya gidemez diye. Bak otuz kişilik birlikten, beş kişi şuralara kadar çıkıp, kayakla yürümeyle meşgul olurken, on kadar ya da onbeş kadar kişi sadece seyirle yetiniyor, bir kısmı hiç dışarı çıkmıyor."

"Ne var şimdi bunda. Kiminin işi var."

"İşten ziyade, insan yöneliminin çeşitliliği ve yoğunluğu sorunu. Oradaki insanların onu, kızak kaymayı ve onun göz yaşartan tadını bilse, orda zincire vurmaz kendini. Mesela sen bir keçiyi görünce niye deliriyorsun?"

Munzur gülerek kızakları kaptı. Şen şakrak sohbetler, doğal sosyal ilişkiler, siyasetin o koca volkanik ağzında yutulmamalıydı. "Beni en çok kaygılandıran şey, çekişmelerin keskin oluşu değil, kişisel boyutta seyretmesidir." diyordu. Meral bu söyleme sert sözlerle karşı çıkıyordu: "Boş ver, bazı kişilerin hesabını vermek gerek." İyi bir seyirde değildi siyasal polemikler. Organ fetişi, kişi kariyeri, konum hesabı, siyasi-ideolojik birliktelikleri tarumar ediyordu. Yetmezlikler, vadilere doluşan çığları ayaklarıyla düşürüyordu. Koyakların, sadece güney yamaçlara ilişenleri güneşe aralıyordu kapıyı. Anlayış, yorum, yaklaşım karşıtlıkları birbirine top attırıyordu. Hasmının eleştirilerine sağlam yanıtlar bulamayanlar keskin programcı, keskin çizgici oluveriyordu. İşin garip yanı ki, her programcı, bir diğer programcıy-

la karşı karşıya mevzileniyordu.

Baharda yapılacak parti kurumlaşma toplantıları için batıyla irtibata geçmek için Ovacık'a gidecek güçlü bir birlik ayarlandı. Dağ uçlarının fırtına yuduğu bir sabah vakti ayrıldı birlik. Ayrılanlar atış sesleriyle uğurlandı. Zor bir lekan yolculuğundan sonra Hopik'e indiler. Bu erken geliş, köylülerce hoş görülmedi. Bir hafta uğraşıldı, bağlantı kurulamadı. Daha önce gelen haberler olumsuzdu. 'Devrimci Oluşum' adıyla yeni bir grup kopmuştu parti gücünden. Gelen bir iki bildirisi okundu. Yenilenme adına bir kaçış harekatı olduğu gayet açıktı. "Haklı bazı siyasal-ideolojik eleştirilerin, bu türden kaçış hareketleriyle kirletildiğini söylüyordu Reha'ya Orhan. Reha bu değinime tümden katılıyordu. O gece barınağa doğru hareket edilecekti. Konakladıkları köyden kalkışa hazırlanıyorlardı. Komutan Mahmut ve Naki, Çakıroğlu'nu ve Orhan'ı dışarı çağırdılar. Biraz sonra, partili olanların diğerleri de çağrıldı.

"Bir durum mu var?" diye yanında oturan Reha'ya sordu Onur.

"Herhalde. Belli şeyler tahmin ediyorum, dilerim yanlış çıkar." dedi Reha. "Birazdan anlarız."

Biraz sonra içeri girdiler dışardakilerin tümü. Mahmut ve Naki silahlarını çapraz sırtlarına asmışlardı. Çakıroğlu endişeli ve üzgündü. Orhan eline geçirdiği iki tel zülüfünü gevretiyordu. Meral, elini kolunu yitirmiş gibiydi.

"Bu sürecin sorunlarını birlikte paylaştık, paylaşıyoruz. Bu nedenle savaşçı yoldaşların tümü sorunlara yabancı değil. Şimdiye değin birçok dökülme oldu. Bugün bizim açımızdan üzücü olan yeni bir durum var. Mahmut ile Naki arkadaş darbecilere geçeceklerini açıklıyorlar. Biz bu tavrı benimsemiyoruz. Daha önce Munzur yoldaşın "böyle bir girişim planları yapılıyor" şeklindeki iddiaları yalanlanmış, "biz konferansta görüşeceğiz" demişti bu yoldaşlar. Bu konuda oldukça ikiyüzlüce davrandıklarını belirtelim. Şimdi gitmelerini güvenlik açısından doğru bulmuyoruz. Çünkü barınağın yerini biliyorlar."

Çakıroğlu'nun açıklaması Reha'nın tahminiyle çakışmıştı. Dinleyenlerin birçoğu şaşkın bakışlarına, itici, kindar edalar iliştirdi. Açıkla-

madan sonra, Mahmut, kısaca "o tarafı parti gördüğünü, güçlünün güçlenmesi gerektiği" anlayışında olduğunu açıkladı. Cafer de bu tavra katıldığını açıkladı. Gidiciler dışarı çıktı. İçerdekiler gösterilecek tavra ilişkin kısa bir görüşme yaptılar. Reha da dahil birçoğu zor kullanarak silahları alma ve barınak durumu değişene kadar yanlarında tutmadan yana tavır belirledi. Çakıroğlu, ara yönetici organın, "şiddet kullanılmayacak" yönünde kararın genel muhtevasının buraya uygulanarak korunmasının zorunluluğundan bahsetti. Sonuçta, devrimci anlayış gereği, şartların uygunluğuna kadar gitmelerinin değil kalmalarının doğru olacağının bir kez daha hatırlatılmasına kararına verildi.

Zor koşulları göğüsleyememenin burjuvaca bir kaçışı olmuştu bu. Siyasal çekişmelerde çizgisiz, dirayetsiz, şekilsiz bir var oluşun savruluşuydu. Ayrılanlardan geriye kalan birlik, o gece bir kez daha denediği bağ kurma işinden sonuç alamayarak barınağa yöneldi. Kopuş şaşırtıcı olmuştu. Bir hafta sonrasına ayarlanan randevu için Erzincan hattına gidilecekti. Yönetici organ durumu gözden geçirdi. Reha sürecin yükünü omuzlamada daha da aktifleşmek için görev talep etti. Komutanlık durumu görüşüp, kabul etti öneriyi. Genişletilmiş Komutanlık, hareket tarzına dair toplandı. Randevuya hareket kapasitesi yüksek bir gücün gitmesi ve sonuç alındığında bir diğer gücün peşinden gitmesi yönünde karar alındı. Munzur'un komutan, Reha'nın yardımcı komutasında, Çakıroğlu, Orhan, Meral, Akın'ın da içinde bulunduğu birlik harekete geçti.

Gök mavisini, beyaz beyaz bulutlarla çevrelemişti. Vadinin içine tatlı bir esinti akıyordu. Yumuşacık olmuştu karın beyaz teni. Mehmet Koç ile Muro birliğin yol zorunu hafifsetmek için Kürt çeşmesinin yokuşuna kadar lekan çekip döndüler. Çantalar ağır, kar sulu suluydu. Sulu karda lekan çekmek güçlü bacaklara sahip olmayı gerektiriyordu. Reha, geçmiş tecrübeleri, köylü alışkanlıklarıyla daha iyi uyum sağlıyordu zorlu kar yollarına. Doğal avantajlarını kullanma becerisi iyiydi. Onur genç ve tecrübesiz olmasına rağmen dayanıklı ve güçlüydü. Munzur, özverili becerilerini ince bacaklarına içiriyor, gücünün yetmezliği onu frenliyordu. Birlik yokuşu yarıladıktan sonra, bir şey-

ler atıştırmak için rüzgarda başını gösteren kara kayaya iliştirdi oturuşunu. Çakıroğlu, esansiyel tansiyonunun elinden dertteydi. Bir parça ekmekle biraz peynir atıştırıp kalktılar. Yol yükseldikçe karın rengi daha beyazlaşıyor, sulu kar toz oluyordu. Fırtına beyaz beyaz taneler doluşturuyordu ağızlara. Reha, Onur'la önde yürüyorlardı. Karda ikiyüz metre lekan çekmek, tıkabasa yorulmak için yetiyordu. Zirvelere yaklaştıkça koyulaşan fırtına, görüş menzilini düşürüyordu. Karışık yönlerden esen rüzgar, kara dansettiriyor, kirpiklere sakallara yapışıp, her yanı buza kesiyor, görüş mesafesini sıfırlıyordu.

"Arkadakiler gelmedi bekleyin" diye seslendi Munzur.

"Sen onları bekle. Birbirine yakın yürüsünler. Fırtına izleri kapatıyor. İzleri kaybeden, kaybolur. Acele etsinler. Biz tepeyi bulmaya çalışalım" diye yanıtladı Reha.

Kar fırtınası göz açtırmıyordu.

"Şallarımızı ağzımıza iyice saralım, boğar bizi."

Onur ağzına doladı şalını. Fırtına ayaklarının altından süpürüp götürüyordu karları. Üçyüz metre aşağısı oldukça iyiydi, ama zirveye yaklaştıkça, ölüm oturuyordu kucaklara. Birkaç istikamet denediler. Patikanın çıktığı boğazı göremediler. Reha tüm yol, yön, kış becerilerinin karmaşasında yoğunlaşmıştı. İlerde bir yeni istikamet denedikten sonra geri geldi Onur'un yanına.

"Zor. Bulamayacağız. Burada hareketsiz beklemek kötüdür. Millet donar."

"Hiç göz açamıyoruz. Çok kötü. Arkadakiler hiç gelemez" dedi Onur. Seslerini birbirine duyurabilmek için var gücüyle bağırarak ve birbirinin kulağına eğilerek konuşuyorlardı.

Arkadan bağıran Munzur'un sesi, fırtına seslerine dolanarak geliyordu. Amansız bir uğultu ve kaos vardı.

"Anlayabildin mi ne diyor?" diye Onur'a sordu.

"Arkadakiler gelemiyor' diyor."

"Geldiğimiz izi takip et, onlara ulaşalım."

Ayak yerden kalkar kalkmaz, fırtına ağzı doluşuyordu izlere. İleri doğru bakmak bile olanaklı değildi. Başlar önde, gözler küçük çu-

kurları takip etmeye çalışıyordu. Fırtına görüntülerinin içindeki karartıya doğru yanaştılar. Bekleyen Munzur'du.

"Ne oldu Muzo, kim gelemiyor."

"Akın'ın elleri tutmamaya başlamış. Diğerleri de adım atamıyor."

"Tepeyi bulamadık, en doğrusu hızlı bir biçimde, izimiz kaybolmadan dönmemizdir. Yoksa hepsi donar. Yolu kaybederiz. Bu havada dağı geçmek olanaksız."

Munzur Reha'yı onayladı. Reha Akın'ın yanına geldi. Silah yerde uzanmış, kara resimlemişti görüntüsünü. Akın ellerini koltuk altlarına sıkıştırmış, yüzünü buruş buruş etmişti.

"Karla ov ellerini." dedi Reha.

"Ellerimi oynatamıyorum."

Reha, Akın'ın ellerini çekip çözdü koltuğundan. Karları avucuna doldurup ovdu.

"Siz silahı alın, aşağı doğru inin." dedi Munzur'a. Silahı Diren omuzladı. Reha Akın'ın ellerini iyice ovdu. Cebinden çıkardığı bir çift kuru eldiveni ellerine taktı.

"Meral bir baksın" dedi Akın.

"Meral bu durumda hiçbir şey yapamaz. Durmak donmak demektir. Ellerini iyice oğuştur, açılır birazdan. Korkma bir şey yok ellerinde."

Hızlı bir tempoyla inmeye başladılar. Reha öne geçip, fırtınanın doldurduğu izleri zoraki takip etmeye çalışıyordu. Bir kilometre kadar aşağı indiklerinde fırtına susuverdi. Tek tek çıkıp geldiler karların içinden. Gözlere kalın taneli karlar yapışmıştı. Çakıroğlu'nun bıyıklarından buzlar sarkıyordu. Orhan üşümüş, suratı, bal kırmızısına kesmişti. Meral, Alev ve Diren, kadınların direngen gücünü bir kez daha kanıtlıyorlardı. Onur ve Munzur grubun taşıyıcıları olarak rahatlamışlardı. Kışın "tipiden, sisten ve çığdan kork" demişti Reha'nın Hasan Amcası. Koca ucube dağlar, uçsuz bucaksız deniz görüntüsünü alıyordu siste. Attığın adım boşa mı çıkacak, doluya mı basacak yere değince anlaşılıyordu. Hiç anlamadan uçup gitmek beleş bir ölüm. Tipi en korkunç fırtınalarla çöküyordu dağlara. Onun sesi, yetmiş sağır insanı aynı anda delirtmeye yeterdi. Gözleri kör eden en

etkili güçtü. Don, onun ağzındaki ateşteydi. Çığ amansız bir dağ yıkımıydı. Koca bir kenti sürükleyip vadi yatağına yığabilirdi. Hangi çığlıkla kopacak, hangi kinin üzerine düşecek belli olmazdı.

Kar yağışı hızlanıyordu. İlk dinlenme yerine yakın durdular.

"Herkes geldi mi?" diye sordu Reha.

"Herkes tamam, birşeyler yiyelim mi?" diye cevapladı Munzur.

"İyi olur. Yiyip hemen hareket edelim. Hava kötüye gidiyor. Birlik böylece diğer gün için olan randevuyu kaçırıyordu. Barınağa gitmek herkesi memnun etmişti. Yukarıdaki fırtınayı hatırladıkça, dışarda kalmak korkunç ve ürpertici geliyordu. Akının elleri usul usul kaynayan bir ateşe tutunuyordu. Kar lime lime iniyordu vadiye. Dağ uçları beyaz dumanlara gömülmüştü. Hiçbir senfoni, bu tufanın rengini veremezdi. Bunun senfonisi ancak, bu yangınların içinde donanlarca yazılabilirdi. Amansız dağ girdilerinde, bir küçük umut yakalayabilmek gerekiyordu sualsiz, illegal siperlerde. Şahanların üşüyen gözleri kenetlenirken, karşı zor pekişmeleri koşulluyordu. Bir tek canlı bile yoktu görünürde. Dağ keçileri erişilmesi zor koyaklara çekilmişlerdi. Kartal bakışlarını girdilere çeken alıcı kuşlar açtı. Vadi kırışıklarından kar selleri akıyordu.

İkinci randevu üç gün sonraydı. Gözler havanın akışına dikilmişti. Gitmek büyük sorun, gitmemek ölüm demekti. Bulutların dağ uçlarına çöreklenen sillesi, ikinci gün yükseklere çekildi. Yer yer maviler görünüyordu. Yola çıkma kararı verildi yeniden. Akın kalan grupla kaldı. Mehmet Koç, Muro ve Fethi önde iz vurup zirveyeyakın yere kadar çıktılar. Görüşüp ayrıldılar. Dağ ucuna erişmişlerdi bu kez. Fırtına dingindi. Tam zirveye çıktılar. Her yan beyaz bir deryaydı. Beyazdan başka hiçbir şey görünmüyordu. Dağın üstüne oturan pamuk yumuşaklığında ve sıcaklığındaki sis, görüş mesafesini iki metreye kadar düşürmüştü. Dağ ucundan kuzeyine dik bir iniş geçilecekti. Tahmini bir noktadan yavaş yavaş indi Onur. Attığı üçüncü adımda kayboldu. Reha birkaç kez seslendi, cevap alamadı. Aradan beş dakika kadar geçmişti, aşağıdan bir ses geldi.

"Gelin gelin."

"Gittiğin yer nasıl? Doğru gitmiş misin?" dedi Reha.

Onur çevresine bakındı. Üçüncü adımdan sonra uçtuğu boşlukta umudu kesmişti. Boşluğun beş metre kadar altında karların içinde tozu dumana katarak aşağı inmişti. İndiği yer doğruydu.

"Biraz dik bir uçurum var. Kayarak inin. Yer doğrudur." dedi.

Topuklarını basa basa indi Reha. Arkadakilere birer birer inmelerini, silahlarını bırakmamalarını söyledi. Birkaç adım sonra topuklar tutunmaya yetmiyordu hızla aşağıya iniyorlardı. İlk gidenler kendisinden sonra gelenlere kahkahalarla gülüyorlardı. Boşlukta kaybolma heyecanını yaşayanlar, ondan kurtulur kurtulmaz kardan adam olup çıkıyorlardı. Aşağıda duran, yüzünü, gözünü ağzını temizliyordu.

Reha tahmini yön tespitleriyle Gülistan taşına doğru indi. Munzur'un üstünün yirmi kilometre olduğu söylenir. Sessiz ve çırılçıplaktır. Korkulu bir yalnızlık ilişmiş gibidir her yana.

"Doğru gidiyor muyuz acaba?" diye sordu Çakıroğlu.

"Doğru gittiğimizi sanıyorum. Aşağı indikçe sis azalıyor. Zaten bizim de Ger suyuna inmemiz gerekiyor. Yol yanlış olsa bile, yön doğru."

Bir saat kadar yürüdükten sonra Ger suyuna ulaşmışlardı. Oradan suyu takip ederek Meyvan vadisine inmek kolay olurdu. Güney yamaçların kenarında dinlendiler. Herkesin gözlerinde terlemiş yorgunluklar vardı. Orhan sallapati oturuverdi çantasının önüne. Çakıroğlu, gözlerini karartan esansiyelini öne çıkarmamaya çalışıyordu. Berrak bir gözeden su içtiler. Kadın gerillalar, erkeklerin krallaştırılan gücüne meydan okurcasına diriydiler. "Kızım siz esüketeksiniz, ne yapabilirsiniz?" diyen ihtiyar anaların bu manzarayı ekrandan seyretmesi ne iyi olurdu. Kadına biçilen o aşağılık konumun karda boğazlanmasını tüm dünya ezilenlerine haykırmak, kimlere mahsus olabilirdi.

Birlik Meyvan vadisine doğru hareket etti. Akşam karanlığında vadinin üst girişinde kalabilecekleri bir noktaya eriştiler. Meşeliklerin olduğu bir yerde kalmaya karar verdiler. Reha ve Munzur buraya ilk kez geliyorlardı. Çakıroğlu, Çakır İsmail biliyordu bu vadiyi. Yakacak odun toplamak için çevreye yayıldılar. Vadiye doluşan keskin bir rüz-

gar, terleyen sırtları, ıslanan ayakları, bacakları soğuk soluğuyla üflüyordu. Toplayabildikleri odunlardan bir ateş yaktılar. Yerdeki kar, parça parça görünen karayı buza kesmişti. Dere akıntısı esintileri daha da keskinleştiriyordu. Yorgunluğun ve ayaz zulmünün en etkili panzehiri, kara demlikte tava gelmiş bir sıcak çaydı. Rüzgarın savurduğu ateş çığlıkları, şalları, pantolanları lime lime deliyordu. Hepsi bir anda ateşe sevdalanmışlardı. Ateşi yakanlar, kutsal tapınaklara taşınıyordu. Sabaha kadar odun toplayıp, ateşin yanına büzülüp oturdular. Ateşe dönük yerler yanıyor, rüzgara tutunan yanlar donuyordu. Randevu yeri bir saat kadar aşağıda vadinin alt girişine yakındı.

Sabahın ilk ışıkları dondurucu bir zulümle aktı vadiye. Vadi harika bir savunma alanıydı. Her iki yanı dik, geçilmez yükseltilerle Fırat'a doğru uzanıyordu. Ateşi harlamak için odun aramaya koyuldular. Munzur, taşa yaslı silahına uzandı. Güney yükseltilere dikilen parlak gözlere bakındılar. Munzur hafif bir sesle;

"Keçi keçi."

Yamuk da silahını aldı. "Nerde bu keçiler diye" bakınan Meral'e.

"O keçileri görmek herkese mahsus değil. Onlar Muzo'nun sevdalıları. O hangi yangında olursa olsun, gözleriyle bulur çıkarır açığa keçileri." dedi Reha.

"Gözleri parıl parıl oluyor hemen. Bu soğukta nerden aklına geliyor keçiler. Bu vadide keçi çok. Daha önce biz de avlayıp yemiştik."

"Biz de avlayabilsek iyi olur." diye ekledi Çakıroğlu'nun sözüne. "Haydi şimdi çayı kaynatalım önce" dedi Reha.

Munzur, menzili aşan keçilere üç el ateş ettikten sonra dönüp geldi. G-3'ünün üzerindeki dürbünü özenle koruyordu. Yeni gelinlik giyinmiş kız tadında koruyordu silahını. Siliyor, seviyor, karşısına koyup seyrediyordu. Sıcak çay sefaları kucak kucak yutuldu. Öğle saatine doğru randevu yerine indi, Çakıroğlu'yla iki kişi. Diğer grup da daha uygun bir yere indi. Burası büyük kayalıklı, meşeli ve bolca oyukluydu.

"Bizi akşam buraya kadar indirmediniz, orada donduk. Burda hem kar çok daha fazla gitmiş, hem korunmak için daha uygun" de-

di Çakır İsmail'e Reha.

Biraz sonra, Çakıroğlu randevuya gelen iki kişiyle çıka geldi. Randevuya gelen biri yerel çalışan, diğeri batıdan gelen ara organ üyesi Fırat yoldaştı. Randevunun boşa çıkmaması herkesi sevince boğdu. Sıcak sıcak kucaklaştılar. Kavuşmanın deminde keyfe getirildi çay. Yağış vadinin derinliklerine yağmur olarak düşüyordu. Taşların sığınaklarında üst üste çöreklenerek sohbete sarındılar. Karşılıklı bilgi alış verişlerinde özlemleri kuşattılar.

"Sizlerin bölgenizden gelenler gelmiyor mu?" diye sordu Reha.

"Beklenti konferansın tamamlanması yönünde." diye cevapladı Fırat.

"Söyleyin kardeşim orda durumlar çok iyi. Operasyon falan yok. Bahar her yanı yeşile ve güzelliğe kesmiş. Deyin vallaha billaha korkacak bir şey yok, gelsinler."

Kelimelerin üzerine basa basa konuşan Reha'nın esprili söylemi dinleyicileri güldürdü. Çay faslından sonra yağmura karşı daha iyi koruma sağlayabilen bir taşın küçük sığınağına indiler. Yağmur bahar yellerine sarınmıştı. Durup, dineceği yoktu. Ağır ve ince ince yağıyordu. O günün akşamı yerel çalışan yoldaş gönderildi, yeni gereklikler için. İleri günlere randevular verildi. Fırat, çeşitli nedenlerle orda kaldı. Tombul, yumuşak suratı, ritmik hareketli dudaklarıyla, bol bol şehri anlattı gerillalara. Onların gülüşlerine katıldı, şakalarına malzeme oldu yer yer. Güldü, düşündü, anlamaya çalıştı, Çakıroğlu'yla özel organ sohpetleri yaptı. Gece her zamanki gibi ayaz yüklüydü.

***

"Getirin onu."

Talimatı alan bir görevli alıp getirdi adamı. Şapkası hâlâ öyle eğikçe duruyordu. Kolları yana inmiş, kendi doğal halindeydi. Korku, yerini umursamazlığa bırakmıştı. Evden alınıp, polis merkezine getirilene kadar korkusuyla cebelleşmişti. "Oğlum gencecik yaşında vuruldu. Onun kanı devrim içindi." Sonra gerideki çoluk çocuğu düşündü. "Hiç kimseye de bir şey olmaz. Olan ölenlerimize olmuş.

Dünyada yılan varsa, bana ne olacak. Beni de diğerini de zehirleyecek." Sonra gençleri düşünmüştü bir bir. Yıllardır dağda taban çürüten, ciğer üşüten, derin derin öksüren gençleri düşündü. Onların sıcak sevecenliğini anımsadı bir bir. Düşenleri düşündü. Selim'i, Süslü'yü, İsyan'ı. Dostluklarını anımsadı. "Reha'yı çok özlemişim. Her gece rüyalarıma giriyor. Korkuyorum kendisine bir şey mi oldu?" demişti en son, Meral'le karşılaştığında. "Ne yaparlarsa yapsınlar. En fazla içeri tıkarlar. Öldürseler ne olacak. Bu nalet dünyada elli yıl yaşadık da ne oldu. Mervanın çocukları ne yaparsa yapsın." diyerek kurşuna diziyordu korkusunu. Devrimci olmak gibi bir değer buluyordu, bu gözaltına alınışında. Kendisinden gurur duyuyordu. Köylerinden çıkarılmış olmaları, çocuklarına dair korkularını büyütüyordu. Yine de en son noktada, dert dünyasına ağzı kanlı umursamaz bir şiş çekiyordu.

Odanın pencerelerine yaslanan soğuk içerdeki sıcaklığa karşı topyekün saldırıdaydı. Soba sıcaklığı mayışık havayı yoğunlaştırmıştı. Masanın hemen üstündeki duvara asılı Atatürk portresi tozdan, isten sararmıştı. Resmin orda oluşu hiç kimsenin umrunda değildi. On kere küfür yiyen adamın varlığı, sadece resmi zorunluluk nedeniyleydi. Masanın arkasındaki döner koltukta ensesi kalın, parlak surat biri oturuyordu. Adamın gırtlağının yağı, domuz damarı gibi öne sarkmıştı. Koltuğa öyle yaslanmıştı ki, arkasındaki duvar üzerine düşüyor da onu tutuyor gibiydi. Bodur boyu, uzun koltuk arkalığının altında kalıyordu. Şapkası eğik adam bir oturan camusa, bir de yandaki Sürmeli'ye bakındı. "Hangisi daha köpek acaba?" diye geçirdi aklından. Oturan adamın tipine gıcık olmuştu. Masanın üzerinde, ne zamandan kaldığı belli olmayan yarım bardak çay duruyordu. Sürmeli'nin keyfi yerinde gibi görünüyordu. "Ne çıksa bu itoğlu itten çıkıyor" diye söylendi kendi kendisine. Sürmeli yandaki boş masayı işaret ederek, "otur" dedi.

Şapkası eğik adam, bu fırsatı kaçırmak istemezcesine hemen iliştı sandalyeye.

"Evet, Hıdır Kanas. Sonunda paçayı ele verdin, büyük örgüt ada-

mı. TDKP'nin kuryesi, TİKKO'nun başkanı, PKK'nın unutulmaz dostu Hıdır Kanas."

Hıdır Kanas gözaltının önceden belli olan renginde ki ayrıntıları yakalamaya çalışıyordu. Elindeki kağıtları masanın üzerine fırlattı Sürmeli. Koltuğa ilişen adamda çıt yoktu.

"Ne diyeceksin bakalım. Hakkında somut suçlar var. İnkarla işe başlarsan işin yaş. Seni Tunceli'ye göndermek zorunda kalırız. Orada da adama ne yaparlar bilmem. Orda konuşmam falan yok. Adamın daşşaklarını diri diri keserler. Bu yaşta daşaksız kalmayı istemezsin herhalde." diyerek sustu Sürmeli. Hıdır Kanas'a dikti gözlerinin çıyansı hilelerini. Hıdır Kanas hiç oralı bile olmuyordu. Söylenilenler televizyon dizisinden gelen sesler gibi algılıyor, koltuktaki adamı seyrediyordu. Koltuktaki adam, Hıdır Kanas'ın derin, imalı, alaycı bakışlarından kaçırıyordu bakışlarını. "Adam deli gibi bakıyor" diye düşündü. Sıkıntısını koltuktan çıkarırcasına sağa sola sallanıyordu. Sürmeli, Hıdır Kanas'ın umursamaz davranışına bozuldu.

"Söyle bakalım Hıdır Kanas, ne diyorsun söylediklerime?"

"Valla allah bilir."

"Neyi allah bilir."

"Kimin önce öleceğini." Sürmeli, dişlerini gıcırdattı. Gözleri kin kin bakıyordu. Söylenen sözün bir tehdit olduğu sanısına kapıldı.

"Bu açık bir tehdit mi? Sen geldin, örgütün gelip seni mi kurtaracak?"

"Ali bilir."

"Hangi Ali, soyadı ne bunun?"

"Adı Ali'dir. Onu tanımayan kafirdir. Soyadını koyan eşekoğlu eşek, iki saat bile yaşıyamaz."

"Ulan neden bahsediyorsun sen."

Hıdır Kanas elinin tersinden baş parmağının arka kısmını öperek alnına koydu.

"Allahın arslanı Hazreti Ali'den."

Koltuktaki adam derin bir kahkaha koyverdi. Gülünce suratı anıran eşek suratı gibi tatlılaşıyordu. Hıdır Kanas, evde çocuklara yadi-

gar kalan tek değerli varlığı karakaçanı hatırladı. Koltuktaki adama sevecen bakışlar gönderdi.

"Söylediklerim hakkında ne düşünüyorsun şimdi." diye yumuşak bir sesle sordu Sürmeli.

"Bizim kara merkebi."

Sürmeli'in gözleri dışarı fırlayacak gibi oldu aniden. Ağzına köpükler doldu.

"Sizin kara merkebin de şimdi a..." Sürmeli koltuktakine ilişen gözleriyle boğdu sözünün sonunu.

"Ben sana örgüt diyorum, sen bana merkepten bahsediyorsun. Söylediklerime cevap ver yoksa seni Tunceli'ye göndereceğim. Kimi, nasıl besledin. Hangi örgüte çalıştın, ne yaptın onu söyle."

Hıdır Kanas hâlâ masadaki adamı kestiriyordu. Sürmeli'nin köpürüşünü dikkat dışı bırakmaya çalıştı.

"Beyefendi siz yeni mi geldiniz?" diye sordu adama.

Masada oturan adam ani gelen bu soru karşısında afalladı.

"Niye soruyorsun?" dedi ince sesiyle.

"Bizim emektara çok benziyorsun."

Adam 'emektardan' bir şey anlayamadı. Soracak olduysa da ters bir cevap alacağını düşünerek vazgeçti. Sürmeli'ye 'devam et' der gibi işaret etti.

"Dalga geçmeyi bırak Hıdır Kanas. Tunceli'de böyle müsamaha göstermezler kimseye. Söyle bakalım, Erzincan'dan silahları nasıl getirdin örgüte."

"Örgüt işini allah bile bilmez. Bir bakarsın bir bıçak bile yok kimsede. Bir bakarsın yüz tane kârd (bıçak) çıkar bir kişide. Bir bakarsın ufak bir kolik bile yok. Bir bakarsın ordunun cephaneliği var sırtlarında."

"Sen mi taşıyordun?"

"Ben bir bağ otu taşıyamıyorum, nerden cephane getireceğim. Taşısa taşısa beyefendi gibi biri taşır." diyerek masada oturan adamı gösterdi, Hıdır Kanas.

Sürmeli sustu.

"Ne kadar da benziyorsun vallahi." diye sordu yine adama. Sür-

meli ters ters bakıyordu Hıdır Kanas'a. Eli yumruk oluyor, tekrar çözülüyordu.

"Dalga geçme ulan. Kim kime benziyor. Biz mi seni teşhis ediyoruz, sen mi bizi? TİKKO'culara silahları sen getirmişsin Erzincan'dan."

"Valla ben bir kere yayladaydım. On tane katır, üç tane eşek, dört tane beygir, bir tane deve silah yüklüydü. Getirip geçirdiler bu tarafa. O boz merkebi çeken adam a bu beyefendiydi. Valla bu da TİKKO'cu galiba."

"Ulan saçmalama. Ne tür silahlar vardı atlarda."

"Vallahi bir katıra top yüklemişlerdi. Beygirlere tank. Bir tane de helikopter vardı."

Hıdır Kanas daha sözünü tamamlamamıştı ki, kulağının dibinde patlayan şamarın hızıyla kırmızıya kesen suratını yana çevirdi. Kulağının derinliklerine yayılan acılarını, içten geçirdiği galiz bir küfürle yumuşattı.

" Anlatmamı istemiyorsanız anlatmam." dedi Hıdır Kanas.

"Ulan seni Tunceli'ye göndereyim, aklın başına gelsin."

Koltukta oturan adam tokadın sesiyle sarsılan gözlerini hızlı hızlı açıp kapattı. Sürmeli ara vermeden bir soru daha sordu.

"Söyle bakalım HK'lılarla birlikte şantiyeyi nasıl soydunuz?"

"İt oğlu itin dölü." diye bir küfür yaydı dudaklarından içine doğru. "Yapılmış her işi bana yıkacak, deyyusun oğlu."

"Şantiyeyi kimin soyduğunu biliyorum."

Sürmeli'nin gözleri parıldadı. Aferin diye söylendi kendi kendisine.

"Kim soydu?"

"Sürmeli'yle, şantiyenin müdürü."

Sürmeli'nin gözleri iyice büyüdü. Koltukta oturan adamın üzerine kayan bakışlarını görmezden geldi.

"Ulan seni geberteceğim terörist herif. Ne söylediğinin farkında mısın?"

"Valla ne diyem, sen söyle diyorsun söylüyorum. Konuşma diyorsan konuşmayayım."

"Sen benim kim olduğumu bilmiyor musun?"

"Ben bilsem ne olacak, nasıl olsa Ali biliyor, o hakkından gelir."

"Şu senin Allahın Hazireti Ali mi benim hakkımdan gelecek? Ne diye hakkımdan gelmesini istiyorsun?"

"Babası yaşındaki adama tokat atan, Ali'nin nurundan şefaat almamış merkebin tekidir."

Hıdır Kanas'ın sesi duygulu duygulu çıktı. Sürmeli içten içe bir pişmanlık duygusu yaşadı.

"Bak kardeşim, hakkında ifade var, işin zor. Eğer gerçekleri bize olduğu gibi anlatırsan, sana söz veriyorum, yardımcı olacağım. Senin o çok sevdiğin Ali olsun yardımcı olacağım. İçeri bile girmezsin. İşi yapan bağlantılar kim? Onu söyle, çık git."

"Katırın tekmesi ne ise, seni yalayan dili de odur." deyip sustu Hıdır Kanat. Sürmeli katıra benzetildiği için kızgınlaştı. Ses çıkarmadı. Bir saat kadar daha dil döktü Hıdır Kanas'a, ama yola getiremedi. Saçma sapan cevaplar almaktan usandı Sürmeli de, Hıdır Kanas usanmadı deli deli konuşmaktan.

Üzerine verilen ifadeler, gerçek dışı beyanlar yüzünden cezaevini boyladı Hıdır Kanas. Tunceli sorgularından geçtikten sonra Malatya cezaevine gönderildi.

Hıdır Kanas'ın gözaltına alınmasndan sonra onlarca kişi daha sorgudan geçirildi ama kimse tutuklanmadı. Mart ömrünü yemiş, nisan kapıdan içeri girmişti. Dere yatakları yavaş yavaş genişliyordu. Dağların beyaz yığıntıları büyük çağıltılara hazırlanıyordu. Güney yamaçlardaki dik kayalıklar karlarını atmış, çevrelerini genişletmişti. Torunova vadisi karayı yükseklere doğru yayıyordu. Büyük kentler yeni toplumsal olaylarla sallanıyordu. İstanbul'daki Gazi mahallesi olayları yankılarını sürdürüyordu. Açlık, işsizlik çığ çığ büyüyordu. Kadınlar daha ucuza satıyordu etini. Boyacılar, işportacılar koşar adım kaçıyordu zabıtalardan. Devlet büyükleri "bitirdik, bittiler" edebiyatı yaparken eylemler patlıyordu. Aliboğaz'ı çevreleyen düşman, toplarla, tanklarla, uçaklarla yürüyordu ulusal devrimcilerin üzerine. Güçlü bir direniş, iyi bir karşı vuruşla yanıtlıyordu topyekün

saldırıları. Tunceli-Ovacık yolunda atılan pusuda onlarca kayıp veriyorlardı askere. BBC'si günlük haberler veriyordu Dersim'deki savaştan. Ovacık taburu da Aliboğaz'dan kuzeye uzanan hatları tutuyordu. Aliboğaz, Aliboğaz oldu olalı böylesine şenlenmemişti silah sesleri, barut kokuları, uçak sortileriyle. Alişer şimdi daha huzurluydu yatağında. Ayaklarını döne döne vuruyordu toprağın döşüne. "Bu toprak bizimdir. Bizim kardeşliğimiz aynı ananın memesindeki yudumları birbirine çok görmemekle başlar. Anamız bize gebe kalalı beri, ilk kez acıları diniyordu küçük bir solukta. Vurun be dostlar, vurun Kürt uşakları, vurun." diye haykırıyordu koyaklardan. Yabanilerin tümü huzursuzluğa kesmişti huzurlarını. Newroz çiçekleri düşmüştü yangınlara. Yangınların rengini daha da göz doyurucu renkler kuşanmıştı. Atmosfer, koca bir grizu paniğiyle sarsılıyordu. Aliboğaz'a bahar erken düşmüştü. Tagar suyu çığlık çığlığa taşıyordu haberleri. Nergiz, reçine, pune kokuları kendi rengine tav oluyordu. Doğurmaya hazırlanan ala ceylanlar kan revan içindeydi. Doğum korkulu zamanların döşünde erken tava geliyordu. Dersim ateşi ve yeşili birlikte kucaklıyordu. Bir yanda yaşam boyverirken, bir yanda taze ferik zamanları düşüyordu ölüme.

Ovacık düzüne, güneş artık daha dik düşüyordu. Yangınlarını beyaz örtüler altına gizleyen köyler, içten içe kaynıyordu. Elem yüklü söylevler dolanıyordu konduları. İzzet'e çok görülen Yelbaba sıcaklığı yalnızdı. Ağponos vadisi yeni muharebelere hazırlanıyordu. Zaman aç ve yoksuldu. Sultanbabanın topu sustu susalı zulum dinmek bilmiyordu. Ortadağın Jeli el eyliyordu ağlayan mazlumlara.

"İtin günahı sahibinden sorulur. Bu acının, bu kanın sahibi biziz" diyordu Heme Cibe Kej. Ve devam ediyordu. "Şu meret ciğerin iki düşmüşün ahı için parçalamıyorsa kendisini, koparıp onu at. Onunla birlikte yaşayacağına git kendini Laç suyunun kızılında boğ. Belki o kızıl seni affetsin. O seni affetmezse bil ki kabahatin acayiptir. Bu kadar fesata, bu kadar cinayete dağ taş dayanmaz. Seni bu taştan daha katı edene lanet oku. Öleceksen silahının arka yerinde öl. Onun dışında sana derim ki, 'yazıklar olsun. Hefe tuba.'

***

Akşam zamanı ince bir çisenti halinde yağıyordu yağmur. Yükseklerde kar, tozu dumana katıyor; kara kar ekleniyordu. Vadinin alt girişine yakın bir taşın altına sığınmışlardı. Yağmura karşı başka hiçbir korunakları, naylon gibi açabilecekleri malzemeleri de yoktu. Taşın küçük korunağına tıka basa doluşuyorlardı. Ateşin etrafında oturabilmek en değerli, en istenilir işti. Herkes taşın altındayken ancak dört kişi yarım boy uzanarak yatabiliyordu. Yatma işi sırayla yapıldı. Ateşin önüne oturanlar, dizlerinin üzerinde uyukluyor, uyuklarken düşüp düşüp kalkıyorlardı. Uyanıklar, uyuyanların bu haline gülüyordu. Diğer gün yağmur tüm hızıyla devam etti. Akşam ekmek temini için köye gitmeleri gerekiyordu. Yiyecek bir şey kalmamıştı. Fırat'la bir kişiyi bırakıp, diğer grup köye gitmek için yola girdi. Gaban'dan inen dere iyice dolmuştu yağmur sularıyla. Vadi Gaban'da iyice daralıyor, geçit tek ize düşüyor, su çığaltısı kulakları iyice zorluyordu. Gaban'ın doğusundaki dik zirvelerin ucunu görmek dahi olanaklı değildi. Uçurum ve geyik avazıydı her yer. Aydınlıkta inildiği için Gaban'dan geçmek kolay oluyordu. Defalarca derenin sağına soluna geçerek gitmek zorunda kalınıyordu. Gaban'ın çıkışında Meyvan köyüne yöneldiler. Köyü uygun bir tepeden gözlemlediler. Durum normaldi. Karanlık görüş mesafesini silah menziline indirdiğinde köye girdiler.

Evlere yetişir yetişmez bir iki kadının tepki bombardımanına maruz kaldı öncüler.

"Ne diye geliyorsunuz, siz kimsiniz? Biz devrim falan tanımıyoruz." diye çıkışan kadın, gelenleri devrimci olarak ayırt edememe güvenmeme numarasına yatarak kalayı basıyordu.

"Siz başımıza bela mısınız? Gidin köye gelmeyin." diyordu öteki ince suratlı kadın. O susuyor, ufak tefek kadın başlıyor. O susuyor, ince suratlı kadın başlıyordu.

"Biz partizancıyız. Siz bizi tanıyorsunuz. Bakın bu tavırlarınız iyi değil. Önce bir gelelim, eleştirileriniz varsa..." Orhan henüz sözünü

bitirmemişti ki, kadınlar hep bir ağızdan veryansına başladılar yine. Orhan'ın edilgin tarz konuşma stili kadınlara baskın gelemiyordu. Arkadan gelen Çakıroğlu müdahale etti. Öncülere girmesi için daha ilerdeki bir evi işaretledi. Ortada tek bir erkek bile yoktu.

Grubun arkası geldiğinde iki kadın hâlâ konuşuyordu. Meral bir şeyler anlatmak istediyse de kadınlar baskın geldiğinden beceremedi. Reha, "ne oluyor?" diye sordu Meral'e.

"Gelişimize kızıyorlar. 'Sizin Tim olmadığınızı nerden bilelim' diyorlar."

Kadın, Reha'nın sakallı olgunluğuna yanaştı. Sesini biraz yumuşatarak yineledi.

"Siz insansınız, biz de. Size zarar verecek olsak, bu bağırmanıza, çağırmanıza hiç fırsat vermeyiz. Ayrıca biz Tim olsaydık çoktan dipçikleri yemiştiniz kafanıza. Bizim kim olduğumuzu iyi biliyorsunuz. Bırakın bağırmayı çağırmayı insan gibi konuşalım, tartışalım. Siz böyle devam ederseniz, bizim de sabrımız taşar."

Kadınlar seslerini iyice yumuşatarak konuşmaya başladılar. Önce Reha'yı başka bir yoldaşına benzettiler. Grup ilerleyince Reha da devam etti. Bir eve girmişti grup. Soğuk soğuk süzüyordu gelenleri adamın biri. Kadın hiç oralı bile olmadı. Hal hatır sorma şeklinde gelen soruları, zoraki yanıtlıyordu adam. Oturanlar silahlarını kuruluyor, konuşmalara kulak veriyordu. Herkesin gözünden taşan aç aç bakışlar vardı. Kadının ve adamın hareketleri takip ediliyordu. Hiçbirinde ekmek hazırlama gibi bir girişim yoktu. Reha kendisine sık sık bakınan gözlerin istemlerini anlıyordu.

"Kivram karnımız aç, yiyecek bir şeyleriniz var mı bize verebileceğiniz?"

Adam sert bir şekilde, "yok." dedi.

Partizancıların ılımlı, kazanmacı politikalarını bilen köylüler rahat hareket ediyordu.

"Bu tavırlarınız neden? Biz bu köye sadece şimdi girmiyoruz. Müthiş bir gerileme yaşanmış. Nedenini anlayamadık." dedi Reha.

"Ne olacak, sizin yüzünüzden hepimiz işkencelerden geçirildik.

Sizin umrunuzda mı?"

Reha, önceki kışın baharında Gaban'da çıkan çatışma sonrası gözaltına alınma durumlarının kasdedildiğini anladı. Çakıroğlu adamı daha yakından tanıyordu. Reha, Çakıroğlu'yla göz göze geldi. Çakıroğlu kalkıp adamı dışarı çağırdı. Önce çay koyup ekmek verme konusundaki kısmi gönülsüzlüğünü torpiledi. Gerillanın açlığı ve kitlenin ruh hali olumsuz bir atmosfer yaratmıştı. Reha çıkıp aradan bakındı. Gülerek içeri girdi.

"Bacı çayı koymuş" dedi.

Hepsi bu habere katıla katıla sevindiler. Çakıroğlu adamla saatler süren bir eleştiri-tartışma faaliyeti içine girdi. Odanın ortasına yuvarlak sini yerleştirildi. Sofraya tandır ekmeği, peynir biraz da zeytin konuldu. Gerillaların hepsi kuru ekmeğe bile razıydılar. Açlık yarı yarıya giderildi. Yemek için giremedikleri evlerden erzak temin etmek zordu. Çakıroğlu ve Orhan'ın içinde bulunduğu iki grup, diğer evlerden erzak temin edebilmek için çıktı. Bir saat sonra döndüklerinde, sadece iki öğünlük un, biraz çökelek ve az miktarda çay, şeker alınabilmişti. Sipariş vererek aldırma imkanları da hemen hemen yok gibiydi.

Tartışmalı, bağırışmalı geçen ilk köy denemesi, önemli bir moral bozukluğu yaratmıştı grupta. Densiz bağırmalar, hak edilmemiş yaklaşımlar savaşçıların tepkisini

Gaban'da karanlık alabildiğine koyulaşmıştı. Patikayı çıkarmak, üzerinden geçilen uygun taşları bulmak oldukça zordu. Yağmur dik dik iniyor, su sesi kayalara yansıyordu. Reha feri azalan gözlerinin, yol ve arazi tecrübesine dayanarak bulmaya çalışıyordu izi. Sudan el tutarak, uzun atlama rekorları kırarak geçmek gerekiyordu. Çakıroğlu'nun tansiyonu çıkmış, şiddetli baş ağrısını hissettirmemeye, grubun temposunu bozmamaya çalışıyordu. Sırım gibi bir inatla, grubun temposuna yetişiyor, üstelik kırılan şevki yeniden canlı tutmanın uğraşında, gayretin önünde yer alıyor, gözlerinden gülüşler eksik olmuyordu. Orhan köydeki sinir harbinden sonra iyice yürüyemez olmuş, gözlerinin tek penceresine yaslanarak zoraki takip ediyordu önündekini. Reha, Munzur ve Onur yolu çıkarmaya, çakmak ateşiyle, grubu

sulardan geçirmeye çalışıyorlardı. İkinci geçiş yerinde boylu boyunca suya gömülen Orhan'ı çekip çıkardılar sudan. Gecenin soğuğu onun bedenine akmıştı. Orhan'ın yürüyüş ve düşüş tarzına gülmeler, soğukta çektiği acıyı duyumsamalarla iç içe taşınıyordu. Birkaç kişi dışında herkes bacaklarına, beline kadar ıslanmıştı. Orhan ikinci kere düşmüş, bu kez de bele kadar yeniden ıslanmıştı. Meral, Diren ve Alev baştan suya girerek geçmeyi tercih etmişlerdi. Altı yedi kez sudan geçtikten sonra Gaban aşılıyor, sola doğru çıkılarak konaklama yerine ulaşılıyordu. O gece ateşe kavuşan, kendi gücüne, inancına, yoldaşlarına minnet duygularıyla doluyor, köylülerin densiz çıkışlarına tepkileniyordu. Isınma faslı ile Orhan'ın suya düşmeleri üzerine kahkahalara geçiliyordu. Köylülere yönelik güdülen politikanın yumuşaklığına kızgın eleştiriler dillendirildi. Köylülere kızgın olanların içinde Orhan da yer alıyordu. Reha ile Çakıroğlu, Orhan'la ve diğer savaşçılarla yoğun karşı tartışmalara girdiler. Tartışmalar içinde köylülere küfür etmeye kadar varan durumlar yaşandı.

"Bu koşullar yaşadığımız zor koşullardır. Köylüler tepkili, kızgın. Bunda en önemli etken geçen yılki çatışmadan sonra köylere girilmeyişidir. Ayrıca düşman yoğun bir baskılama yapmış. Bu koşullarda uygun olmayan tepkiler olabilir. Bence iknada ısrar ve sebat etmek gerek. Zor kullanmak, küfür etmek acizlik olur." dedi Reha.

"Adamlar açıkça bize küfür edecek nerdeyse?" dedi Onur, kızgın kara gözlerini iyice karartarak.

"Yok yoldaş. Tavrınız doğru değil. Köylüler bize ekmek vermedi, içeri almadı diye onlara küfür edip, tokat atamayız. Çözümü bulunmaz mı? Bulunur. Bu da yoldaşın belirttiği gibi iknadır. Birçok yeni bölgede bu türden şeylerin çok daha fazlasıyla karşılaşacağız. Zorla mı ıslah edeceğiz halkı?" dedi Çakıroğlu. Yuvarlak suratının pürüzsüz görüntüsüne ilişmiş ela bakışları sıcak ve samimiydi. İçten ve doğal öncülük tadında bir ciddiyet yansıtıyordu bu yüz. Fırat, köyde yaşanılanları hayretle ve üzülerek dinledi. Savaşçıların kızgınlığına ilişemiyor, Çakıroğlu'yla Reha'nın ikna çabalarını mimikleriyle desteklemekle yetiniyordu.

Çakıroğlu'nun konuşması da kısa vadede durumu ters yüz etmeye yetmeyecekti. Tartışmalar öteki gün de devam etti. Reha, Çakıroğlu'nu kenara çağırdı.

"Savaşçılardan gelen bu türden tepkiler törpülenmeli. Orhan'la özel konuş. Birliğin siyasi komiserinin bu uç eleştirilere katılması doğru değil. Engellemesi gerekirken körüklüyor."

"Doğru, konuşmamız gerekiyor. İşte millet azıcık zorluğu görünce hemen işin kolayına kaçıyor. Partililerimiz bu konuda yanlış bir öncülük içinde."

"Pek azıcık zorluk sayılmaz ama, yöntemde kesinlikle yanlış yapmamak gerek. Malzeme toplama işinde de bu noktaları kollayacak yoldaşlarla iş yapmalı" dedi Reha.

O gün akşama kadar yağdı yağmur. Dağ uçlarına çöken boran, vadinin sıcaklığını emiyordu. Akşam tekrar köye gitmek gerekiyordu. Sigara sıkıntısı çok daha vahim boyuttaydı. O gün akşama kadar bir iki tekle idare etti grup. Reha sigara içmediği halde, zulada saklardı hep bir iki paket. Önceki günlerde Reha'yı yoklamış, "bende sigara yok" deyince ısrar etmemişlerdi. Reha, ortamdaki gerginliğin kısmen de sigarasızlıktan kaynaklandığını düşündü. Çantasının zulasından bir paket birinci çıkardı. Sigaraya ilişen gözler şen kahkahalar, usturuplu övgüler yağdırdılar.

"Paketin hepsi yok. Birer tane alsın içenler, yarısı da yarına kalsın. Köyde bulamayabiliriz."

Öneri kabul gördü. Zaten başka da seçenek yoktu. Akşam Fırat'ı da alıp köye indiler. Gabanın çıkışında sağa sapan öncüleri takip etti birlik. Heyelan ve çamur deryası bir yamaca tırmandılar. Fırat, şehir yağlarının elinden zar ağlıyordu. Yokuşun yarısına vardığında, beline kadar çamura batmıştı. Reha tek tek iz göstererek yardım ediyordu kendisine. Biraz sonra, çamurun içinde emekleyerek yürümekten başka çözüm bulamamıştı Fırat. Elindeki keleşi boylu boyunca çamurun içindeydi. Emekliye emekliye çıktı.

"Şehirden gelenlere ders verdiğimizi sanmayasan, öncüleri takip etmek zorundayız." dedi Reha. Fırat gülümseyerek yanıtladı.

"Ne dersi, bu resmen çamurda banyo yaptırmaktır."

"İyi işte. Gidince bizi anlatırsın. Buranın acılarını oraya gidenler hemencecik unutuyor. Sende kalıcı bir şeyler bırakırsa, bu çamur banyosu bırakır."

Reha, Fırat'ın elindeki keleşi suya batırıp yıkadı. Harbiyle namlusunu kuruladı. Islanan jarjörü değiştirip, mermiyi ağzına sürüp, elini yüzünü yıkayan Fırat'a uzattı. İlerki tepede biriken grubun yanına gittiler.

O akşam köylülerle sert cebelleşmelere girdiler yine. Bir ev sahibini ikna edip eve girene kadar, bir saat kadar beklediler kapıda. Çakıroğlu ve Reha konuşmanın önüne çıkarak, sert, gereksiz, aykırılıkları önlediler. Grup içeri girdikten sonra, Çakıroğlu ve Munzur gruplarla erzak işine yöneldiler. Orhan da Çakıroğlu'yla hareket etti. Reha, ev halkına ikna gücü yüksek ajitatif söylemler çekti. Adam ısınmış, uslanmış, yumuşamıştı. Kadın, çay, çökelek ekmekle yetinmeyip, sofraya bir tas da sıcak çorba koymuştu. Odanın sıcaklığı gerilla gözleri televizyondan uykuya kaydırıyordu. Meyvanlı Memet Ali beşyüz bin lirayı görünce, biraz yağ vermeye razı oldu. Biraz sonra gelip odadan Reha'yı çağırdı. Elindeki plastik kutuyu, Reha'nın çantasına sokuşturdu.

"Hemen koy, kimse görmesin. Komşular görmesin aaa. Bizi ihbar ediyorlar aaa." Reha, ne kadar yağ getirdiğini merak ettiyse de, adamın ısrarlarını kırmadı. "Sonra bakarız, herhalde üç, dört kilo var" diye düşündü. O gün üç günlük erzak temin ettiler. Köylüleri yavaş yavaş yumuşatmışlardı.

Gece yarısına doğru çıktıklarında yağış hâlâ devam ediyordu. Diğer köylerden ihbar gittiği için, randevu zamanına kadar tek köy üzerinden çalışmak istiyorlardı. Gaban girdisi zifiri, kör bir karanlık içindeydi. Yanlarına aldıkları el feneriyle yol göstermeye, taş basmaya çalışan Reha, ışığı tutuyor, tek tek geçiriyordu grubu. Sırt çantalarındaki ağırlıklar dengeyi bozuyor, su sesi sinirleri buza kesiyordu. Orhan ikinci geçitte beline kadar battı suya. Karanlık o kadar koyuydu ki, gözlere uzanan parmakları dahi görmek olanaklı değildi.

Adım adım takip ediyordu birbirini yürüyenler. Dağ ve köy pratiği olanlar daha rahattı. Gözleri gecede zor görenlerin işi çekilmezdi. Yolu bulsa, taşı göremez, taşı görse sudan kurtulamazdı. Üçüncü geçişte tutulan el feneri de Orhan'ın boylu boyunca suya gömülmesini engelleyemedi. Sinirleri iyice ıslanan Orhan, daha çok karıştırıyordu yolu. Herkes bele kadar ıslanmış, sırtındaki ekmek ve erzakları korumaya çalışıyorlardı. Dördüncü geçişte Reha'nın tuttuğu ışıktan geçiyordu grup elemanları. Gözlerine ve köy tecrübelerine dayanarak ışık tutulan yerin kenarından geçmeyi yeğleyen Alev'in peşine Orhan da takıldı.

"Işığın olduğu yerden gel. Ordan gelme düşersin." diyen Reha'yı suyun sesi ve grubun haylemesi bastırdı. Üç adım sonra, bir göletin içine sırt üstü uzandı Orhan. Ağırlık onu kendi kanununa uygun olarak çekti suyun içine.

"Sana diyorum ordan gelme. Alev keçi gibi geliyor. Sen onun peşinden gelebilir misin? Yol gösteriyoruz, oradan da gelmiyorsun" diye kızdı Reha. Sesini Orhan'a duyurmayacak şekilde söylendi. Orhan'ın durumuna en çok gülenlerden biri Meral'di. Orhan'a olan saygınlığı yanında, keskin çekişmeleri ve faaliyet paylaşımı nedeniyle daha çok koşullanıyordu gülmeleri. Gülüyor, üzülüyor, tekrar gülüyordu. O gece dört kere banyo yaptı Orhan. Suda ıslanmayanlar, yağmurda ıslanmışlardı. Konaklama yerine yetişip, ateşi tutuşturunca gözlere sevecenlik yayılıyordu. Hele de azığında üç gün idare edecek yiyeceği de varken, bu sevecenlik dinletilere sığmıyordu. Konuklama yerine gelene kadar zaman şafağı dayanmıştı. Ateşe iliştirilen demlik fokur fokur kaynıyordu. Uykulu gözler dizlere, çantalara, yoldaş omuzlarına devriliyordu. O sabah, yağmur hiddetini araladı biraz. Munzur karşı yamaçlardan yuvarlanan her taşın sesine koşuyor, gözlerini dik siperlere dikiyordu. Tek tek gezinen küçük gidikleri bulup çıkarıyordu. Reha, Mehmet Ali'nin çantasına sıkıştırdığı kutuyu çıkardı. Yarım kilo kadar kuyruk yağı vardı kutunun dibinde.

"Bu adam bize iyi bir kazık atmış, daha doğrusu attığını sandı."

"Ne oldu?" diye sordu Çakıroğlu.

"Beşyüzbin lira aldı. Yarım kilo kuyruk yağı vermiş. Ben de en az üç kilo tereyağıdır diye tahmin ediyordum."

"Alçak herif" diye bir küfür koptu yandan.

"Yapmayın yoldaşlar. Durumumuzdan faydalanıp çıkarcı davranan köylüler de olacak. Bununla mücadele etmenin yolları var. Küfür etmeyi konuşma tarzımıza yerleştirmeyelim." Çakıroğlu'nun sesinde aynı ton iyimserlikler ve sıcaklık vardı. Yüz mimikleri yalvaran yoldaş gücü kuşanmış sık sık Fırat'la gözgöze geliyor, bakışıp ortaklaşıyorlardı. Fırat çamurdan çıkmış adam gibi, yığılıp kalmıştı ateşin yanına.

"Adamın yaptığı basbayağısından alçaklıktır. Bence kafasının koparılması gerek." dedi Çakır İsmail.

"Bakın yoldaşlar, bu davranışlarla ilk kez karşılaşmıyoruz. Bu türden keskin çıkışlarla bir yere varılmaz. Elbetteki bizim saf bir köylü gibi kazıklanmamız kabul edilemez. Ama bizim mücadele yöntemimiz bu değildir." dedi Çakıroğlu.

"Bazı yeni bölgelerde günlerce aç kaldığımız, ot yediğimiz oldu. Bırakalım buraları, Dersim'de bile uyanık birçok köylünün ticaret kapısı görüldük çoğu kez. Bu adamla konuşmamız gerekecek. Belki biraz tatlı sert, belki biraz da uyarıcı olarak, ama, kendi kendimize burda küfür etmemiz, keskinlik yapmamız köylünün değil, bizim sorunumuz" diyen Reha, Çakıroğlu'na destek çıktı.

Devam edegelen uç çıkışlar, Çakıroğlu'nun kesin tavır koymasıyla susturuldu. Amaç, susturmak değil, yanlış anlayışları yıkmaktı. Tartışmaların kötüye gitmesi iyi sonuç vermeyeceğinden, en üst parti temsilcisi olarak yerinde bir tavır koydu Çakıroğlu. Tartışma sigara sorununa kaydı yine. Çakır İsmail, dengesiz, spesifik ruh haline dayanarak hiddetlendi.

"Ben savaşçıysam arkadaş, günde bir paket sigaramı isterim. Bunu vermiyecek adam benim hakkımı cebine indirmiş demektir, alçaktır."

Densiz gelen söylemlere, yatıştırıcı iknacı yanaşımlar gösterdi Çakıroğlu.

"Sen içinde yaşadığımız koşulları biliyorsun. Daha düne kadar sen de partiliydin. Sigara var da cebe indirilmiyor ya. Sen de biliyorsun ki yok. Olmayınca da hepimiz gibi sen de buna katlanacaksın."

Fırat üzgün ve derin bakışlarla seyrediyor, içten bir tutumla doğruları destekliyordu. Çatışmaların geldiği boyut iç açıcı değildi. Zor koşullar bir yandan ayrıştırırken, aynı yoldan yürüyenleri pekiştiriyordu. Öncülük, teorisyenliği kılgılamayla var olacaktı. Yükünü omuzlayanlar, önde gidenler, ateşe koşanlar öncüler olacaktı. İçi kararan, sebat gücünü yitiren birçok insan dökülmüştü. Teori adına, yenilik adına köşesine çekilen eskimiş dirençler de işin bir yanıydı.

Zirvelerde volta atan esintiler vardı. Güneş, mavinin altında koşuşturan bulutlara kızgındı. Munzur yamaçlara bakına bakına dolanıyordu. Uzaklardan görünüp görünüp kaybolan keçilerin saltanatı onu baştan çıkarıyordu. Onur'u da yanına alıp ava çıktı. Vadinin dağa uzanan ağzına doğru gittiler. Yukarılar sisli, puslu ve esintiliydi. Vadinin daralan boğazının sol yamacında bir keçi sürüsüne takıldı gözleri Munzur'un. Açılıp kapanan havanın arasından görüntüyü yakalayışına şaşırıyordu Onur. Toprağın tenine karışan keçilerin rengini ayırt edebilmek çok zordu. Onur'u bir yanı çevirmesi için gönderdi. Birkaç dakika içinde keçiler silah menziline ulaşmıştı. Giderek uzaklaşan keçilerin ardında ağır yürüyen sakallı bir teke taşa tırmanıyordu. Muzo, çöküp nişanına indirdi tekeyi. İlk atışta yaralanan teke düşmedi. Peş peşe birkaç el daha sıktıktan sonra, teke taştan inmişti yere.

Munzur'un getirdiği teke büyük sevniç yarattı birlikte. Hemen yüzüldü. Derin bir tencereye doğranıp kondu. Kıtlığın içinde et yiyebilmek bulunmaz bir nimetti. Et, bahar tazeliğini taşıyordu. Bir dirhem yağ desen ilişmemişti kaslarının yanına. Kesilen tekenin her parçası ayrı ayrı değerlendirildi. Çakıroğlu nefis bir işkembe çorbası ziyafeti sundu birliğe. Reha dağıtımı denetime almış, idare edecek kadar ancak veriyordu. Zorluklar uzayacak, erzak sıkıntısı sürecekti. Üçüncü gün Mehmet Koç da Bedir ve yanındakilerle birlikte Meyvan vadisine geldiler. Geldikleri gece ayaz yapmış kar donmuştu. Dağı aşıp gelenler, öğle güneşinin ışınlarını yüzlerine yedirmişlerdi. Güne-

şin parlaklığı, birçoğunun gözlerini, karın beyaz parıltılarına yedirmişti. Bedir kara kara olmuş, dişleri ve gözlerinin akı parlıyordu. Şafak yüzündeki güneş yanıklarıyla sarılıyordu Çakıroğlu'na. Sohbetler, söyleşiler güne sığmıyordu. O akşam tekrar köye gidildi. Köye giden grup bu kez Tımığ köyünü denemişti. "Sağlamdır, ihbar gitmez" diye verilen bilgilere dayanıldı. Köylülerin tepkisi, sanıldığından da ılımlı olmuştu. Birkaç günlük erzak toplanmış, önemli oranda sipariş verilmişti.

***

Randevu zamanı geçmiş, gönderilen yoldaş gelmemişti. Ayraçların her yanında fokur fokur yaşam dilleniyordu. Sürüngenler uykularından uyanıyor, ıslanan sırtlarını güneşe seriyorlardı. Geniş bir kaya mozaiği, sarp granit renklere el eyliyordu. Dikkaya dağlarının en yüksek yerlerini dağ keçileri, karacalar, atmacalar şahinler işgal etmişti. Çizgileşe çizgileşe iniyordu yere diklikler. Kaç uyruk bu yerleri yayla edinmiş, kaç kuşak buralarda taban eskitmiş bilinmiyordu. Vadinin batı sırtlarını aşan, Dereşoran vadisine ulaşıyordu. Parti güçlerinin 92 birliği, 93 olağanüstü konferansı bu alanda yapılmıştı. Güney sırtların üstü, yaylacıların odağıydı. Mor memeli koyunların, tomurcuk bakışlı berivanların mesire yerleriydi. Şafak tutkunu aşkları bu dağlarda öğrenirdi Dersimliler.

"Şafağın tadında aşkın adı durudur." diyordu topal öğretmen. "Bu dağlarda yaşadığım aşkın azabı beni çekti buralara. Bıraktım öğretmenliği. Koyun güderim gün boyu. Ama yaşamım bu değil sadece. Şafak vaktinde Bese'nin dinginsiz, taşkın ateşine yatırırım gözlerimi. Tüm afaroz edilmiş şekiller bizim ellerimizdedir."

Genç dinleyici "neden öğretmenliği bıraktın?" diye sormuştu sadece. "Bese'yle olan ilişkin nedir?" der gibi olmuştu. Topal öğretmen ballandıra ballandıra anlatıyordu. Arada bir duraksayıp, kesesinin altındaki şişeden bir yudum çekiyordu. Sonra gözlerini uzaklara, ta ufuk çizgisinin sonsuz, yitik mazgalına dikiyordu. İçli, derin cazibeli refah duyguları yayılıyordu bakışlarına.

"Beni dinlersen şafak vaktini gözle. Dağlar aydınlanır aydınlan-

maz usulca sokul sevdiğin kızın sıcaklığına. Keçenin yanını yere indir. Yüreği pek, sesi toktur fecirde çalışan insanın. Güneşi bile utandıran küçük bir ateş yak sevdiğinin teninde. Dudaklarının kirbitleriyle başlat kıvılcımı. Koyunlar seni seyre dursun. Dişilikleri kudursun. Memelerine Munzur'un bereketi dolsun. Sonra yere yıkılana kadar içeceksin cennet çeşmesinden." Derin bir oh çektikten sonra, şişeyi dikti kafasına. Ağız dolusu bir yudum aldı.

"Bir fırt çek" diyerek genç dinleyiciye uzattı şişeyi. Önce biraz gönülsüzlük yaptı. Topal öğretmenin ne içtiğini merak edişini yenemedi. Şişeden bir yudum çekti. Gözlerine acayip bir şaşkınlık ilişti. Şişenin koyu renginden içindeki sıvının ne olduğu belli olmuyordu. Garip bir koku ve tad verilmiş süttü şişedeki. Başından beri adamın şarap ya da rakı içtiğini düşünüyordu. Tüm yaylacılar da onu ayyaş öğretmen diye çağırırlardı.

"Hoşuna gitti mi?" diye sordu.

"Ne bilem acayip bir süt bu."

"Evet acayip bir süt. Ancak onun gücü ve tadı, Bese'nin kudretini durdurabilir. Ben bunu içmeden aşka ilişmem. Kadın dediğin mübarek bir tılsıma sahiptir. Onu kavgada değil, aşkta perişan edeceksin. Kadınını aşkta perişan edemeyen adamın, erliğini bir sinek bile kabul etmez. Aşk, ekmek kadar su kadar kutsaldır. Aşkını besleyemeyen çift, merkeple Haso'nun çiftleşme zamanı kadar sürdürebilir aşkını. Çiçek gibi koklayacak, su gibi öpecek, çocuk gibi seveceksin kadını. Sen ondan sevgini ve gücünü esirgemezsen, o da senden sıcaklığını, varlığını, gönlünü esirgemez."

"Köylüler senin hep içki içtiğini söyler, o sütün içinde içki var mı?" dedi genç dinleyici.

"Var. Bu şişenin içindeki mübarek, sürünün en büyük kuzu doğuran koyunun sütünden, şaraptan ve cinden imal edilmiştir. Sadece o da değildir. Biraz da bal var bunun içinde. Süt en fazla olanıdır. İçki sadece damla damladır. En değerli besleme gücüne sahiptir. Bunun ateşi, Bese'nin ateşini karışısına alır. Bu olmadan şafak buza keser."

"Şimdi neden yalnızsın?"

"Şimdi yalnız değilim. Her dağın, her tepenin, her derenin derinliğinde Bese'nin aşkı var. Her taşın her seferi bizim adımıza yazılmış öyküler, bizim için çizilmiş resimlerle dolu. Bak şu ilerdeki dik kayanın gölge almış yüzünde dimdik taşa yaslanmış kadını görüyor musun? Bak keçesini yere attı. Gülüşleri yanağının yanından parlıyor. Bak şalvarının üzerindeki çiçekler bir bir hareketlendi."

Genç, taşın yanında bir şey göremiyordu. "Bu adam deli herhalde" diye geçirdi aklından. Yitik bir korku yayıldı içine. Hoyratların arasında açan güneş gibi gülüyordu anlatırken. Ilgıt ılgıt tütüyordu istemleri.

"Göremedin değil mi? Göremezsin tabi. Çünkü onu görebilmen için, yaşaman lâzım. O taşın önünde sen senden, sevdiğin kadın kendisinden geçene kadar sevişmen lazım. Ben görüyor, bakıyor, yaşıyorum işte. Onun çırılçıplak vücudunu çiziyorum taşa. Tomurcuklarını, yangın yerlerini yalayan serin şafak yellerini, dudaklarının bal sıcağı rengine içiriyorum bir bir. Sonra bak o çayın yeşiline uzanmış bronz tenli kadının edasında kırılan güneş dilini görüyor musun? Bir ay kadar sade, bir yıldız kadar parlak ve muhteşem güneş gibi özgür. Bir yaban kurtları, dilsiz koyunlar, tenini koklamaya gelen karıncalar bir de ben varım yanıbaşında. Sonra o gözenin buz gibi akarında ıslatıyorum Bese'yi, tepeden tırnağa kadar. Buza kesmiş mübarek göze suyu, buharlaşıp uçuşuyor. Dayanmak için yetmiş kez sabır diliyorum. Sonra patlıyor ikimizin de çelengi."

"Ne oldu bu Bese'ye?" deyiverdi genç dinleyici.

"Toprağın rengini kokla, suyun duru alnını yokla, koyakların zulasına bakın, şafak serinliğini içir gözlerine Bese'yi bulursun. Bir tutam ardıç rengi, bir kucak nergiz kokusu, bir dirhem yeşil yumuşaklığı, bir yudum dağ serinliği, bir elif göz nurudur o. Patlayan her mavzer onun adını iletir bir uçtan diğerine. Kuşlar onun güzelliğine ötüşür. Kaç kurt kıskanırdı beni biliyor musun? Koca kıllı ayı nasıl düşerdi peşime." Topal öğretmenin sevinci büyüyordu konuştukça. Fırat kulak kesiliyor, Munzur hafızısana kaydediyordu bir bir. Munzur ilk kez topal öğretmenin aşkına tanıklık ediyor değildi.

Topal öğretmenin öyküsü uzak zamanlarda değildi. İhtiyar Heydo

anlatmıştı Topal'ı. "Bu dağlar onun gibi birine tanıklık etmemiştir. Sabah sabah kimse onun yanına ilişmezdi. Kim gitse şafakta onun sürüsüne Bese'yle çırılçıplak bulurdu ikisini. İki beygirin gücü onunkinin yanında cücecik kalırdı. Ateşi doymamış kadınlar, genç yaşta dul kalmış gelinler gizli gizli izlerdi topalı. Onun sürüsü şafak vaktinde bir koma durdu mu, bilinirdi ki Bese zulüm altındadır. Sularda yıkanır, çayırlarda yatarlardı. Dünya başlarına yıkılsa umursamazlardı. Bir gün öyle oldu ki, şafak vakti Topal'ın sürüsünü gören olmadı. Dağ dağa sordu. Taş kuşa sordu, kurt köpeğe sordu, Topal yoktu.

Günler sonra yağmalanmış olarak bulundu sürü. Kırım girmişti. Kurt çaldığını çalmış, ayı koyun postundan keyf yapmıştı. O yıl görünmedi Topal öğretmen. Herkes aklınca bir yorum aptı. Kimi dedi 'kurtlar parçalamış çırılçıplak ikisini'. Kimi dedi, 'yabaniler bu aşka dayanamadı, yağma vurdu'. Kimi dedi, 'eşkiyalar Bese'nin memelerini koparıp közlemişler'. Kimi dedi; 'karılar Bese'yi öldürüp Topal'ı kaçırmışlar'. Daha çok şey söylendi. Hiçbiri de tutmadı. Diğer sene aynı zamanda çıkıp geldi Topal öğretmen. Sustu, gömüldü içine. İlk kez sana anlatmış bunca şeyi. Yıldızın hoş gelmiş adama. Bese ne oldu kimse bilmez."

Bu dağlar nice amansız derde yol vermiştir wolaxığıdan. Otağında yükselen ses, otoburların sesi değildi sadece. Kavganın, aşkın, fukaralığın ve zulmun dilsiz tutunaklarıdır her bir koyağı.

Bir taştan diğerine sıçrıyordu kertenkeleler. Kelebekler akın akın iniyordu güneşin anlına. Kuş sesleri karışıktı. Kanarya ötüşleri, keklik öpüşleri sakınıyordu atmacalardan, şahinlerden. Vadinin zemininde taşlık alan çoğunluktaydı. Taşların arasındaki yumuşaklıklardan boy vermişti meşeler. Dere yatağına yakın yeşillikler azınlıktaydı. Munzur vurduğu birinci tekeden sonra bir tane daha vurmuştu.

"Senin bu keçi sevdan yazılmalıdır. Erken vurul da, ben de seni yazayım" dedi Reha.

Munzur'un gözlerine tatlı gülüşler yayıldı.

"Ben kolay ölmem, sen kendine başka kaynak bul." dedi Reha'ya.

Fırat dolgun suratında yayvanlaştırdı gülüşlerini. Kalın yumuşak dudaklarını sık sık yalıyordu.

"Senin kitap yazabilmen için birilerinin ölmesi mi gerekiyor?"

"Belirgin özellikleri olanları ölümlerinden sonra anlatmak daha kolay oluyor. Onun için Muzo'nun ölmesi gerek."

Gülüşmeler, sataşmalar, öldürüp diriltmeler yaşamın güncesidir dağlarda. Kim yıldız vaktine çekilmek için neyi seçecek önceden belirlenemezdi. Bir saat önce yanında gülenin başı kollarına düşüverirdi. Duygu, acı, intikam hepsi sınıf adında kenetlenirdi. Katılaşmak, duygularını içe çekmek demekti. Yanlız kendin için girmiyordun sipere. İstediğin gibi ağlaman dahi sana özel olamazdı.

Nisan yağmur yağmur döküyordu gözyaşlarını. Mehmet Koç'larla birlikte grubun tümü yağmurda taşın altına sığmıyordu. Birkaç küçük oyuk keşfedenler, ikişer üçer oralara yerleşmişlerdi. Geçen randevu zamanını anlamak için telefon edilecekti. O akşam grup ikiye ayrıldı. Mehmet Koç, Fırat, Bedir bir grupla Meyvan'a Munzur, Reha, Çakıroğlu, Orhan da bir grupla Tımığa girdiler. Ekmek yenilmiş, çeşitli ihtiyaçlar için çalışmalar yapılıyordu. Mehmet Koç'un telsiz çağrısına Reha cevap verdi.

"Ani gelişen bir durum var, biz çıktık, siz de çıkın. Ayrıldığımız noktada bekliyoruz."

"Anlaşıldı, çıkıyoruz." diye yanıtladı Reha.

Zazaca gecen konuşmanın içeriğini Munzur'a ve Çakıroğlu'na iletti. Çıktılar.

Gabanın girişinde bekleyen Bedir ve Akın'la karşılaştılar.

"Ne oldu?"

"Askerin geldiğini haber verdi Mehmet Ali'nin karısı. Sözde alt köyü geçmişler. Köylüler telefonla bildirmiş. Çıktık. Mehmet Koç köyü gözetliyor. Komutanlık üyeleri gelsin dedi." diye açıkladı Bedir.

Komutanlık üyeleri toplandı.

"Kadın bize yalan söyledi. Bu büyük bir ihtimal. Eğer asker gelseydi şimdiye değin köye girerdi. Köye geri girip, köylülerle iyi bir konuşmak gerekir. Bu yapılan düpedüz varlığımıza fiili bir yönelim-

dir. Kadın kapıyı açmazsa kırın kapıyı." "Bu Mehmet Ali'nin yönlendirmesidir karısını o göndermiştir, mikrop herif bize attığı kazığın tadını çıkarıyor", dedi Reha. "Onun Erzincan'a gittiğini, evde olmadığını söyledi karısı her ne ise durum anlaşılacak, bu duruma müdahale etmeliyiz, mutlaka konuşmalıyız köylülerle" Mehmet Koç çifte koşulan tosunlar gibi kükremişti.

Öneri kabul gördü. Munzur bir birimle köyün alt girişini tuttu. Reha, iki kişiyle köye girdi. Diğerleri savunma yapıyordu. Reha, Mehmet Ali'nin evinin önüne geldi. Sokak lambalarından silüetini sakına sakına pencerenin önüne yaklaştı. Kapıyı dövdü.

"Kapıyı açın, gelen asker. Açın arama yapacağız."

Kadın sesin askere ait olmadığını ilk anda anladı. Odanın penceresinden perdeyi kaldırıp bakındı. Reha'nın sakallı gölgesini fark etti.

"Erkeğimiz evde yok, gidin, biz korkuyoruz." dedi kadın.

Sesinde hile, hinlik, cadılık vardı.

"Kapıyı aç, sen bizim kim olduğumuzu iyi biliyorsun. Az önce asker geldi diye feryat kopardın. Kalk göster bakalım şu askeri. Bize yalan söylemen için bir neden mi var? Açın kapıyı."

"Kapıyı açmıyorum, evde erkek yok. Kimsemiz yok."

"Bak kapıyı açmazsan kıracağız. Kapıyı açıp yalan söylemenin açıklamasını yapacaksın. Mehmet Ali de içerdedir. Onu da yalan söylüyorsun galiba."

Kadın kapıyı açmamak için elli tür hile dilliyordu. Meral de Reha'nın yanına gelmişti. Birkaç kez de o denedi çağırmayı. Kadın yine yalan ve hileyle yanıtladı. Reha, kapıyı hafif zorladı. Küçük bir anahtarı taşıyan, hafif bir ağaç eklemi tutuyordu kapıyı. Kapı kırma işine ilk kez girişecekti. Karmaşık duygular içindeydi. Kapıyı, zarar vermek için değil, yanlışları konuşma ortamı yaratmak için açacağını düşünerek rahatladı. Halka karşı zor kullanma işine karşı durmuştu hep. Kısa sürelerde muhasebesini yapmaya çalıştı.

"Kapıyı kıracam." dedi Meral'e.

Meral 'gerçek mi' der gibi kafasını salladı.

"Başka yolu yok. Bu durumda bırakıp gidemeyiz. Kadın hâlâ bi-

ze karşı yalan söylemeye devam ediyor."

Bir iki kez daha yinelediler çağrılarını. Meral, kapının kırılmasını istemediğini, çağrılarını daha ısrarlı kılmasından aşikar ediyordu. Reha kapıya hafif bir omuz indirdi. Kapının zembereği açıldı geriye. İçeri girdiler. Kadın salona çıkmıştı.

"Niye kırdın kapımızı. Siz devrimcisiniz bir de."

"Siz bizim devrimci olduğumuzu kabul görseniz, hiç gereği yokken bize yalan söyleyerek, hareketimizi engellemeye çalışmazsınız. Yaptığınız düşmanca bir tavır. Neyse arkadaşlar geliyor, konuşacağız bunları. Odayı topla, biz oraya geçelim. Mehmet Ali'yi de çağır gelsin."

"Valla yok o burda. Siz niye inanmıyorsunuz?"

"Çünkü bize yalan söylüyorsunuz."

Reha, savunmadakilere işaret vermesini söyledi Alev'e. Odaya doluştular biraz sonra hep birlikte.

"Telefonunuz çalışıyor mu?"

"Telefonumuz yok."

"Ya nereye telefon edildi?"

"Komşulara gelmişti, valla."

"Bak ana. Sen yaşlısın ve ana olarak sana saygı göstermeye çalışıyoruz. Bize açıkça yalan söyledin. Az önce arkadaşlarımızı o köyden geldiler. Ortalıkta asker falan yok. Şimdi hâlâ yalan söylemeye devam ediyorsun. Önce yalan söylemeyi bırak." dedi Mehmet Koç.

"Bu evde telefon var, bak kablolar" diye Mehmet Koç'a işaret etti Reha. "Ben bir diğer odaya bakacağım." Mehmet Koç başıyla onayladı. Reha kalkıp diğer odanın kapısına yürüdü. Kadın ara yerde önüne fırladı.

"Niye giriyorsun oraya, kızlarım yatıyor girme."

Reha geri durdu.

"Tamam bayan yoldaş girecek." Meral'e işaret etti. Meral kapıya dayandı. Kadın onun da önüne geçti.

"Girme, ne diye giriyorsun. Biz yok diyoruz, içeri girme."

"Bizden bir şeyler saklıyorsun. İçerde başka bir şeyler mi saklı." dedi Meral. Odanın kapısını açtı, kadının tüm zorlamalarına karşı.

Salonun ışığı içeri yansıdı. Yatağın yan kenarına sokuşarak saklanmaya çalışan Mehmet Ali'ye vurdu ışık.

"Yalan üzerine yalan söylüyorsun. Kalk gel hele Mehmet Ali, kalk."

Mehmet Ali süklüm püklüm kalktı. Bücür boyunu Reha'nın önüne dikti. Pijamalarıyla duruyordu. Hemen uzanıp Reha'yı öpmek istedi. Reha izin vermedi. İçeri girdi. Mehmet Koç'la tanışıklığı daha eskiydi. Sarılıp öpmeye çalıştı. Mehmet Koç öpmesini engelleyemedi. Sertçe duruyordu adamın karşısına. Meral bu arada odaya girmiş, telefonu çıkarmıştı. Telefon vardı ve çalışıyordu.

Mehmet Koç, tatlı-sert, uyarı içerikli bir konuşma yaptı. Adam özür üzerine özür diliyor, iki de bir Mehmet Koç'u gözlerinden öpmeye çalışıyordu. Kadın hâlâ yalan söylemeye devam ediyordu. Bedir sert bir azarla kadını susturdu. Devrimcilerin iyi niyetinin hoyratça karşıya alınmasına, devrimcilerin kandırılmasına ve onun doğuracağı sonuçlara dair etkili ve sert bir konuşma yaptı. Mehmet Ali kıvır kıvır kıvranıyor, yaranmak için elli tür hile öne sürüyordu. Reha, Bedir birkaç kişiyle, diğer köylülerle konuşmak için diğer mahalleye geçtiler. Onur, Genco ve Munzur köylüleri çağırdılar. Topu topu üç erkek, iki kadın gelmişti bir araya. Köyde fazlaca erkek yoktu. Bedir, soruna dair açıklamalarda ve uyarılarda bulundu. Olması gerekenden de yumuşak bir tavırla konuştu. Köylüler söylenilenlere katıldı. Çay içilip ekmek yenildi. Gece yarısı haylice geçmişken çıkıldı köyden.

Kapı kırma işi olumlu sonuç vermişti. Gece karanlığında aşikar edilen gizlere seviniyordu tüm yabaniler. Gaban arsız sularla dövüyordu taşlarını. Geçit dar ve dikti. Ordular bu Gaban'a girerken kefenlerini yanlarına alırdı. Her babayiğidin harcı değildi, elini kolunu sallayarak gaban girdilerinde yürümek. Operasyonlar yoğunlaşmış, örgüt dağılmış, güç zayıflamış, koşullar kemiğe bıçak dayamıştı. Bu zor koşulları, ilmin ve inancın şekillendirdiği dirayet tutkuları altedebilirdi. Sıradan dökülmelerin yanısıra, en gözde unsurlarda da bir yığın dökülme ve kaçış yaşanmıştı. En son Nâzım'ın da yurt dışına çıktığı söyleniyordu. Bu haber bütün savaşçılara aynı anda 'yuhh"çektiriyordu.

***

Vadinin çehresi bir açılıyor, bir kapanıyordu. Munzur taş taş, kaya kaya takip ediyordu keçileri. Av sırasında kullanılan mermilerin sayısı artınca, zorunlu kısıtlamalar getirildi. Komutanlık toplanıp yeni bir durum değerlendirmesi yaptı. Toplantıya üst organ üyeleri Çakıroğlu ve Fırat da katıldı. Telefonla yeni bir zaman dilimi belirlenmişti. Köylerden ihbar gitme olasılıkları dikkate alınarak, vadi içindeki nokta yerinin bir kilometre kadar yukarıdaki kayalığa taşınması kararı alındı. Bedir, Muro ve Reha önden gidip yer kontrolü yaptılar. Yeni alınan naylonun açılması için yer ayarladılar. Grup, erzak ve eşyalarını alıp oraya taşındı. Kozik yapma faaliyetleri ikinci gün de devam etti. Meral, Diren'le birlikte uzun bir uğraşla iki kişilik bir koziki akşama kadar zor bitirdi. Çakıroğlu yardımlarla birlikte, Şafak'la yaptılar küçük koziklerini. En çok uğraşan, en geç bitiren Orhan'dı. Bütün uğraşlara rağmen ilk gece kozike yağmur suyunun dolmasını engelleyememişti.

O sabah kahvaltı sırasında, "kötü şeyler olacak bugünlerde." diyen Reha'ya çeşitli söylemler yöneldi.

"Sen de gerçekten derviş mi oldun birader? Hayra mı yoralım, şerre mi?" dedi Orhan, rüya yorumlarına.

"Kardeşim siz idealist olmuşsunuz" diye karşı duran Fırat'ı kızdırmak için, yorum üzerine yorum çekiliyordu. Çakıroğlu gözlerinin derinliğine gülümsemeler oturtmuştu. Bedir, ortalıkta koşuşturuyordu. Reha bir parça eti, yumuşak açık sac ekmeğinin içine koyup dağıtıyordu.

Sipariş verilen erzakların alınması için grup topluca köye gidecekti. Kozik yapımında yorulan Meral, köye inmek istememişti. O gün Reha'yla aralarında komuta sorununa dair tartışmalar oldu. "Siz Muzo'nun inisiyatifine çokça karışıyorsunuz." şeklinde eleştirdi Reha'yı. Köye gelmeme istemini Reha'ya belirtti.

"'Komutanın inisiyatifine çokça karışıyorsunuz' diyorsun. Bana söyleyeceğine Muzo'ya söylemen gerekmiyor mu?"

"Herhalde bu bir kişinin karar vereceği iş olmaz."

"Kalabalık gitmemizin nedeni erzak gelecek, biliyorsun."

"Biz de geliriz. Neyse kozikimizi tamamladık, gelince güzel güzel yatarız Diren." Diren gülüşleriyle ve başıyla onayladı.

"Güzel güzel nasıl oluyor?" dedi Reha.

"Kozikimizin sırrını söylemeyiz."

Sohbet sıcaklığında yürüdüler. Güneş batı yakanın sırtlarını ha aştı, ha aşacaktı. Bulutsuz bir gökyüzü, duru bir hava, sakin bir dağ görüntüsü vardı. Munzur, karşı yamaçta koşuşturan keçileri işaretliyordu yanındakilere. Çakıroğlu Fırat'la sohbet ederek yürüyordu. Parti ve bölge sorunları üzerine yorumlar yapılıyordu.

"Çifte standartçı yaklaşımlar, ben merkezcilikler durumu kötüye götürür. Partiye, partililere ve olgulara doğru yaklaşmak gerek. Zor bir süreç geçiriyoruz. İnsanlar yıprandı. Konferansla yapıcı bir toparlanma sağlamak gerekiyor."

Fırat, Çakıroğlu'nu gözleriyle ve sağa sola büzülen dudaklarıyla onadı.

"Birçok yerde sorun var. Ama denebilir ki en boyutlu sorunlar burda yaşanmış."

"Sorunları aşmak, güveni pekiştirmek, yeniden inşa etmek, önde pratik görevleri omuzlamakla olanaklı."

Konuşma Munzur'un keçi gösterme hengamesiyle o yana kaydı. Munzur yaptığı yol sıralamasını Reha'ya anlattı. "Zor yürüyenleri ard arda vermeseydin" diyecek olduysa da Reha, Meral'in eleştirilerini anımsayınca vazgeçti. "Bildiğin gibi yap" dedi.

Grup gabanın çıkışında ikiye ayrılacaktı. Mehmet Koç, Fırat, Muro, Akın, Fethi, Yasemen Meyvan'a, diğer grup Tımığ'a gidecekti. Tımığ'daki siparişleri almaları gerekiyordu. Tatlı bir bahar akşamıydı. Karanlığın vadilere inmesi için biraz beklediler. Vadiden akan derenin soluna ilişmiş bir köy görünüyordu aşağıda. Bu köye hiç uğramamışlardı. Bacalarından sıcak tütsüler yükseliyordu. Fırat, vadinin suyunu alıp Kemah vadisine koşuyordu. Karanlık makineli menziline düşünce yola çıktılar. Dereyi sola geçip Tımığa yöneldi ana grup. Dereden biraz yükselince Erzincan parıltılarına değiyordu gözler.

Uzaktan gülümsüyordu koca ışık kümesi. Meyvan'ın köpekleri aklına geldikçe havlıyorlardı. Gözleri Erzincan'ın ışıltılarına değen Diren'in, şehir özlemleri pır pır ediyordu. Bir an üşüdüğünü hissetti. Dağ mı soğuktu, şehir mi çok sıcaktı, anlam veremiyordu. Fırat kıvrıla kıvrıla uzayıp gidiyordu. Dağ taşkınlarıyla iyice hoyratlaşmıştı akarı. Meral Munzur'un peşinde yürüyen Çakıroğlu'nu, Orhan da Meral'i takip ediyordu. Yorgunluğunu unutmuş güncel sorunlara sarınmıştı düşünceleri. Reha'yla olan konuşmalarını anımsamıştı yol boyu. Diğer bazı yoldaşlarıyla aralarındaki sert tartışmalara ilişkin Reha'nın önerilerini gözden geçiriyordu. "Çok liberal davranıyor Reha. Her şeye rağmen ağzının payının verilmesi gerekenlere karşı yapıcılık yapacakmışız." Kızgınlık, sevecenlik karışımı duygularıyla Reha'yla tartışıyor, ilişkilerini eşeliyordu. Şafak, gecenin deminde, Reha'yı kaybetmeden takip etmeye çalışıyordu.

Grup köyün göründüğü tepede durdu. Munzur, öncüleri Onur, Yamuk ve Çakır İsmail'i gönderdi. Tepede birikenlere, "biraz dağınık durun" uyarısı geldi.

"Öncüler gitti. Siz burda kalın ben birkaç kişiyle daha yakın diğer tepeye gideyim, hep birlikte gitmeyelim" dedi Munzur.

"Evet daha iyi olur" dedi Reha.

Tımığ'ın köpekleri boğuk seslerle gecenin üstüne yürüyordu. Ateş hattı ne zaman, nereye kurulacak belli değildi. Yıldızlar gök mavisini harekete ve şenliğe kesmişti. Emlik kuzular gibi şen ve sevimliydi gökteki parıltılar. Uzakta görünen Sakaltutan dağının güney yüzleri Fırat'a indikçe koyulaşıyordu.

Munzur, önünde yürüyen Alev, Aze ve arkasında yürüyen sıra düzeninden üç kişiyle hareket etti. Munzur'dan sonra Çakıroğlu, Meral ve Orhan yürüyordu. Reha, Muzo'nun birkaç savaşçıyla gideceğini düşünüyordu. Önünden geçen birimin içinde Çakıroğlu'nun, Orhan'ın ve Meral'in olmasını kabul edemiyordu. Çakıroğlu yönetici ara organ üyesi, Orhan bölge siyasi komiseri, Meral partili olmasının ötesinde bulunmaz bir cerrah, iyi bir doktordu. Kadroların küçük, önemsiz gibi görünen durumlarda da korunmasının önemsenmesi

mutlaka gerekliydi. Önünden geçen grubun içinden en az bir iki kişiyi durdurmalıydı. Elini kaldırdı, "Çakıroğlu sen gitme" diyecekti. Meral'le aralarında olan tartışmayı hatırladı. Pratik bir tavırda Munzur'un düzenlenmesine müdahale edemedi. "Ahmet'i durdursam, Orhan'a da dur demem gerek" diye düşündü. Onların öndeki grupla gitme yönünde bir tereddütleri yoktu. Komutaya itaat de işin baş kuralıydı ve bir komutan bu ayrımı gözetmeliydi. Reha'nın eli öylece havada kaldı. Müdahale edip, "siz kalın" diyemedi.

Derin derin ateşler vardı volkanların derinliklerinde. Bir top yıldız gezgini, ayın açık çehresine resimler çiziyordu. Gecenin börtü böcekleri avaz avaz türkülere tutunmuştu. Karınca yuvaları gecesine kapatmıştı kapılarını. Çılgın klamlar, afaroz edilmiş cehaletin arzına yürüyordu. Kımıl girmişti, taze bahar tomurcuklarına.

Birim ayrılınca Reha gruba mevzilenmesini söyledi. Özel mevzi arama zahmeti yoktu. Herkes olduğu yere çöktü. Köyün sokak lambaları evlerin duvarlarını aydınlatıyor, ışıklar sögüt ve kavak ağaçlarının arasından dışa sızıyordu. Toprak, dağ yükseltilerindeki kar sularını yumuşak bedeninden dışa vuruyordu. Çamur ve mil vardı tarlalarda. Küçük küçük derelerin çağıltıları taşkındı. Geceye egemen olan en belirgin ses, su sesleriydi.

Gecenin döşünde patlayan bir topla sarsıldı gökyüzü. Köpekler delirircesine saldırıyordu bilinmeyen hedeflere. Ani yırtılan bir sesti topun gürlemesi.

"Ateş etmesin kimse." "Herkes olduğu yere yatsın" dedi Reha. Gümbürtünün ardından gelen küçük demir tıngırtılarının sesinden şarapnellerin arka taraflarına kadar geçtiğini anladı.

"Yoldaş arka taraflardan ateş çıkıyor, kıvılcımlar uçuşuyor." dedi Bedir.

"Tank topudur atılan, şarapneller düşüyor arkamıza. Bizimkilere atılıyor" dedi. Herkes susmuş ne yapılacağına dair Reha'yı izliyordu. Reha telsizden çağrı üzerine çağrı yaptı. Cevap veren olmadı. Çağrıları peş peşe yineledi. Öncülerin telsizinden cevap geldi.

"Bizim durumumuz iyi. Bizden uzak düşüyor" dedi Yamuk.

"Araları açın. Birerli şekilde dik yukarı çıkın. Gittiğiniz yerden gelmeyin. Üstten dağın önünden dolanarak yanımıza gelin. Atışlar, peşinizden gelen bizim ikinci birime yapılıyor." dedi Reha.

Orhan'a peş peşe çağrılar yaptı. Munzur telsizini öncülere vermişti.

"Konuşan Orhan. Sesini alıyorum. Atışlar bize yapılıyor. Çakıroğlu ağır yaralı. Muzo'dan haberimiz yok. Çakıroğlu'nun durumuna bakacağız. Meral kontrol ediyor."

"Hemen orayı terk edin. Oyalanmayın. Bize doğru hızlı bir şekilde çıkın. Arada durum bildir." diye tamamladı Reha.

Patlamaların sesiyle Mehmet Koç'lar Meyvan'dan çıktılar. Telsizden Reha'yla görüştü. Reha durumu bildirdi. Fırat'ın ağzından araç sesleri geliyordu. Atışlardan sonra düşman da yönelebilirdi. Reha, makineli tüfek taşıyan Genco'yu, Bedir'i ve Ekber'i sağdaki tepeye çıkardı. Tepe, tanklarla grubun arasına geliyor, görüntüyü kesiyordu.

Çakıroğlu dağılan sağ akciğerinin sesiyle inliyordu. İlk atımda almıştı yarayı. Tank namlusu onu gözetiyor, adım adım takip ediyor gibiydi. Bütün faşist namlular ilk atımda ayağa fırlayarak, "tam isabet" diye bağırıyorlardı. İniltisini ilk duyanlar yoldaşları olmuştu. Orhan ve Meral sürünerek yanaştılar Çakıroğlu'na. Yıldızlar kulak kulağa fısıldadı haberi. "Bir kasırga koptu Munzur'dan" dediler. "Al al atlıların yelelerinde öpülmüş sevinçleri doldurdu, çocuk şenliklerine."

"Nerede yaran." dedi Orhan. Bu arada eliyle yokladı vücudunu. Kan ve et parçaları takıldı karanlıkta parmaklarına.

"Yeleğimin cebinde malzemeler var. Yeleğimi, tesisatımı, silahı mı alın gidin. Uzaklaşın burdan."

"Seni taşımaya çalışacağız."

"Gidin yoldaşlar. Benim yolum buraya kadar. Siz gitmelisiniz.' İniltileri derinleşiyor, konuşmasını zorluyordu.

"Size güveniyorum. Konferansta partiyi sağlamlaştırın, size güveniyorum yoldaşlar."

Avuçlarının içi sıcacıktı. Gözlerinde karanlığı yaran yaldızlı ışıltılar vardı. Tek umarı partide, yoldaşlarında, devrimin sorunlarındaydı. Sevgilisine dair bir şeyler diyecek oldu. Şiarsız suskunluğa gö

mülmeyi göze alamadı. "O yolunu bulur, yürür" diye düşündü. Meral yara yerlerini yokladı.

"Çok ağır." diye fısıldadı Orhan'a. Bu arada birkaç top daha patlamıştı ard arda. Önce bir cehennem gümbürtüsü yıkıyordu kulak duvarlarını, sonra yağmur gibi ateş parçaları yayılıyordu karanlığa. Sonra zehir gibi öldürücü bir koku düşüyordu genizlere.

"Oyalanmayın yoldaşlar" dedi usulca.

İniltilerini boğuyor, yoldaşlarına duyurmamaya çalışıyordu ağrılarını. Erken gelen zebani zulmü çökmüştü geceye. Yapacak o kadar çok şey vardı ki daha, hiçbir yabani kabullenemedi bu toy zaman şarkılarını.

Yoldaşlarının oyalanmasının kayıpların büyümesi demek olduğunu biliyordu.

"Hadi durmayın yoldaşlar. Yaşasın partimiz." diyebildi, boğarak iniltilerini.

Elini tuttu Meral. Vedalaşmanın zamanı kapıdaydı. Ayrılmak zor ve yakıcıydı. Orhan alnından öptü Çakıroğlu'nu. Silahı ve teçhizatları alıp sürünmeye başladılar.

"Yaşasın partimiz." şiarlarını okuyordu Çakıroğlu.

Tank kamerası sürünenleri takip ediyor, yakın yakın patlatıyordu topları. Munzur'a seslenmiş hiç ses alamamışlardı. İlk atışta yara alan Munzur ikinci atış sırasında düşmeden evvel, yakınındaki Alev'e, "aşağı doğru git" talimatını vererek onun çıkışını sağlıyordu. Munzur'un toprağa düşen sakalını kokularından duydular yabani dağ keçileri. Bir bayram havası yayılmıştı dağ koyaklarına. "Krallıklarımıza, zirvelerimize göz diken kara yağız, toy delikanlı Muzo vuruldu" diye ilettiler haberi birbirine. Renk renk acılar çöktü mavinin ayrışan kollarına.

Silah ve teçhizatla sürünmek zor oluyordu. Kurtulma tepesine az kalmıştı. Hemen yanlarına düşen bir yeni tank topu, Meral'i hafif yaralamıştı. Sayısızca şarapnel parçası ilişmişti, çantalara, kütüklüklere. Çekişmelerin demindeki sürtüşmeler ömrünü yemiş, siperane can yoldaşlığı düşmüştü menzile. Birbirine güç veren sıcaklıklar solunuyordu. Cerrahi ustalığındaki serinkanlılığı savaş siperlerinde de boy-

lanıyordu Meral'in. Kadınsı gücüyle bir koca dağı altedebilirdi. Yan yana sürünen Orhan'la Meral'in yanına bir tank topu daha düştü. Meral derin bir soluk alır gibi başını yukarı dikti. Bakışları yıldız rengine tutkun kalakaldı. Sessiz sedasız uzandı toprağa.

"Meral, Meralim" diye seslendi Orhan.

Meral yanıtsız bıraktı Orhan'ı. Orhan Meral'in silahını da aldı. Tabanına isabet eden şarapnelin sızısı ciğerlerine ulaşıyordu. Koca yüreğinin ateşini yitirmiş gibi oldu. "Sen git. Ben kalan yoldaşlarımla olacağım. Muzo'yu arayıp bulacağım. Onun durumunu öğrenmem gerek. Hemo'nun bir doktora ihtiyacı var bilirim, sen git yoldaşım. Yoldaşlarımı benden yana öp." diyordu yıldız yoluna çekilirken Meral.

Reha yeniden yeniden denediği çağrılarına cevap alamamıştı. Üç yıldızın Munzur'dan kopup Fırat'a düştüğünü gördüler. Gece, üç ışık yoluyla pırıl pırıl aydınlandı. Kimin adına yazılacağı henüz belli değildi muştuların.

Reha tepedekilerin sesli çağırmalarını istedi. Şafak, Bedir, Genco peş peşe çağrılar yapıyorlardı. Sese cevap veren yoktu. Tüm telsiz çağrıları cevapsızdı. Çağrılara bir bayan sesi yanıt verdi. Reha, sese doğru yanaştı.

"Gel bize doğru gel" dedi.

"Reha yoldaş, Reha yoldaş, yoldaşların hiçbiri çıkmadı. Muzo vuruldu." dedi Alev heyecan ve duygu yüklü sesiyle.

"Tamam sen gel, bakarız." diyerek yatıştırdı Alev'i Reha.

Gecenin orta yerine al al hüzünler çökmüştü. Kimin yaralı, kimin ölü, kimin sağ olduğunu kimse tam olarak bilemiyordu. Reha, Çakıroğlu'nun ağır yaralı olduğunu söylemedi. Şafak yüreğine çöken derin hüzün yağmurlarına anlam vermeye çalışıyordu. En çok acınanın kendisi olacağını anlamış gibiydi çoktan. Reha, birkaç kişiyi gerilere mevzilendirdi. Cemse sesleri giderek yanaşıyor, uçaksavar taramaları üstten geçip, dağa yayılıyordu. Düşmanın gelip gabanın girişini kesmesi olasılık dahilindeydi.

Sesli çağırmalar derin ve uzun bağırmalarla birlikte yapıldı. Sağ tepedeki makineli tüfek mevzisinin yanına gitti Reha. Topların değ-

diği koyu karanlık oradan görünüyordu. Ani gelen gürlemeyle birlikte, karanlığa yayılan yüzlerce kızarmış demir parçası görünüyordu. Uzunca bir zaman dilimi beklenildi. Reha, çağırmalara devam edilmesini istedi. Genco ile Şafak'dan. Bedir'i, ve Alev'i dere çıkışına gönderdi. Mehmet Koç'larla bağ kurmalarını, dereyi tutmalarını istedi. Şarapnel yağmuru altındaki koyu karanlıktan en son Aze çıktı. Çağrılar devam ederken, umut giderek düşüyordu. Reha, mevzilenenleri geri çekti. Düz tarlalar geçilip, taşlı mevzilere konumlandılar. Patlamalar hâlâ aralıklarla sürüyordu. En son patlama tamı tamına ilk konumlanılan tepenin üzerine düştü. Reha telsizden çağrıları yoğunlaştırdı. Eli soğuyor, içi daralıyordu. Dört değerli kardeleni kalmıştı. Hüzünlenecek zamanının olmadığının farkındaydı. Telsiz kanalından ürperen, sevindiren, yaşatan, acılı bir ses duyuldu. Bu Orhan'dı.

"Konuşan Orhan. Beni duyuyorsanız cevap verin, konuşan Orhan."

"Seni duyuyorum Orhan, konuş."

"Ahmet, Meral ve Muzo düştüler. Diğerlerinden haberim yok. Ben ayağımdan kötü yaralar aldım. Sürünerek, zoraki tepeyi geçtim."

"Tamam biz seni almaya geliyoruz. Orda dur kıpırdama." dedi Reha.

Diren'i ve Ekber'i aldı, Genco'yu makineliyle savunmaya bıraktı. Diğerleri dereye inmişti. Koşar adım tepeye yürüdüler. Gözlerle aradılar.

"Orhan, Orhan, nerdesin ses ver."

Ses alamadılar. Üçü ayrı noktadan çağırıyordu. Reha telsizden çağrılar yaptı. Cevap yoktu.

"Buraya kadar gelmiş olması lâzım, iyi bakın." dedi.

Biraz ilerde bir sese ilişti kulağı. Yanaştı. Sesine cevap verilmedi. Biraz daha yanaştı.

"Kamo, kamo" diyordu peş peşe Orhan.

"Benim ben, Reha" çağrılarını üç dört kez yinelediği halde Orhan hala kamo çekiyordu. Daha gür bağırarak, "benim, Reha. Biziz Orhan."

Orhan silahını doğrultmuş, ateş etti edecek pozisyonda bekliyordu. Kulağının dibinde patlayan bombalar, ses almasını zorlaştırıyordu. Gelenlerin düşman oldukları için kamo'ya cevap vermediklerini

sanıyordu. "Yaran nerede?" dedi Reha.

"Ayağımı kullanamıyorum. Çakıroğlu, Meral yanımda düştüler. Muzo..."

Reha, konuşmasını kestirdi Orhan'ın.

"Tamam, konuşma. Önce buradan çıkmamız gerek." Reha silahını ve Orhan'ın silahını, Ekber'e uzattı. Ekber, afallamış, şaşırmış bocalıyordu. Diren fırlayıp silahları aldı.

Reha Orhan'ı omuzlarına girerek kaldırdı. Sağ omzunu bacaklarının arasına geçirerek omuzladı. Çantasının üstüne ve omuzlarına indirdi Orhan'ı. Hızlı şekilde ayrıldılar. Koşar adım, üçyüz, dörtyüz metre ancak götürebiliyordu bu şekilde yaralı. Biraz dinlendikten sonra ikinci kez sırtladı. İkinci dinlenmede Ekber'e almasını söyledi. Ekber şaşkınlığından omzunu değil de kafasını Orhan'ın bacaklarının arasına soktu. Reha düzeltti pozisyonunu. Ekber doğru biçimde denedi, beceremedi kaldırmayı. O anki psikoloji koca Ekber'i güçsüz kılıvermişti. Oysa Reha'yı sıksa suyunu çıkaracaktı. Kaybedecek zaman yoktu. Reha tekrar omuzlamadan, bacağını yara yerinin üstünde bir çitle bağladı. Oturulan yerlere akan kanı kamufle ettiler. Orhan akan kanın etkisiyle gözleri kararıyor, içi geçiyordu.

"Yoldaş Reha. Ben kan kaybından gidecem galiba. Üzerimdeki yeleği ve Hemo'nun yeleğini bırakmayın. Hemo giderken son sözü 'partiyi sağlamlaştırın oldu."

"Şimdi bırak konuşmayı. Sana bir şey olmaz. Konuşma dereye inmemiz gerek."

Genco'yu da çağırdılar. Diren hemen yardım etmesini söyledi. Genco'dan makineliyi de aldı. Genco gelip Orhan'ı omuzlamaya çalıştı. İnce bacakları iyice güçsüzleşmişti. Titredi düşecek gibi oldu. Kaldıramadı Orhan'ı.

"Taşıyamayacam." dedi.

Reha yeniden omuzladı Orhan'ı. Dereye kadar, defalarca kez dinlenerek getirdi. Diren yanaşıp, "ben taşıyayım" dediyse de taşıyamayacağı açıktı. Derede biraz yürüdükten sonra grup gelenleri karşıladı. Orhan'ı Muro omuzladı. Reha soluk soluğa suya bandı ağzını. Bi-

raz yukarıda kuytu bir yerde indirmelerini söyledi. Orhan'ın damarlarına güçlü bir kan kesiciyi enjekte etti Reha. Çizmesini çıkardı. Çizmenin içi kanla dolmuştu.

"Bunu suya atın" diye uzattı birine.

Öncüler gelip yetişmemiş, telsiz bağlantısı da kesilmişti. Gabanın girişinde sedye yaptılar sögüt ağaçlarından. Şallarla iki ağacı uygun duruma getirdi Reha. Orhan'ı üzerine yatırdılar.

"Biz bir iki kişiyle önden gidip, yemek için birşeyler hazırlayalım. Taşıyamayanların burda kalması boşuna olur" diyen Mehmet Koç'un önerisi kabul gördü. Mehmet Koç, Fırat, Bedir, Yasemen, Şafak, Alev önden gittiler. Fethi'deki bikisi makineli tüfeği Mehmet Koç aldı.

Şafak acılarını duru duru yutmuş, gık demiyordu. Bedir belinin ağrısından dolayı sedye taşıyacak durumda değildi. Mehmet Koç, bikisiyi taşımayı tercih etmişti.

Gaban yorucu, engebeli ve soğuktu. Derelerden sağa sola geçmek, iri iri kayaların arasından sedye taşımak oldukça zor işti. Sık sık değişerek aldılar sedyeyi. Dereden geçişlerde, omuzlardan indirip, karış karış iletiyorlardı karşıdan karşıya. İkinci geçişten sonra dinlenmek için yere indirdiler.

"Bir mont daha örtelim, üşüyor musun?" diye sordu Reha.

"İyi olur." diye cevapladı Orhan.

Yorulanlar hemen bir yana ilişerek soluklanıyorlardı. Gece yarısını bulmuştu zaman. Açlık büyüdükçe taşıma gücü düşüyordu.

"Sen gerçekten dervişsin," dedi Reha'ya.

"Hayrola, o nereden çıktı?"

"Sabah 'kötü bir şey olacak' demiştin ya."

Reha gülerek yanıtladı.

"Boş ver attık, tuttu."

Normal yürüyüşle yarım saatlik dere yolunu ancak iki saatte geçtiler. Her gün dere suyunda yıkanan Orhan, ilk kez suya düşmeden bu dereyi geçmiş oluyordu. Dereden çıktıklarında midesi zil çalan çalanaydı. Akın bir kere denemiş, uzun süre alamamıştı. Fethi açıktığı an

adım atamaz oluyordu. Muro, açlığın pençesinde iken sapsarı kesiliyordu. Taşıma gücü iyiden iyiye düşmüştü. Genco, kırılacak gibi duran ince bacaklarına, gücünün cılızlığın rağmen, ilk atmosferden kurtulmuş, taşımada ısrar ediyordu. Reha taşıyıcılar içinde uzun süre dayabilendi. Öncülerin gelmeyişi grubun gücünü zayıflatmıştı. Ekber gücünü kullanabildiği oranda taşımada aktifti.

Derenin engebeli yolu bitmiş, bu kez, yokuşun zoru başlamıştı. Orhan üşüye üşüye dinliyordu ağrılarını. Ağrılar ayaklarından derinliklerine doğru akıyordu usul usul. Soğudukça koca bir taş yığını gibi hissediyordu bacağını. Ağrıyor, üşüyor, hafif hafif kanıyordu. Acılarını kenara bırakmış, siperde kalan yoldaş sıcaklığına düşmüştü meyli. Ay ışığı vadinin derinliklerine doğru iniyordu. Toprak baharın suskunluğunun ortasına gömdü üç orkidenin şahin bakışlarını. Munzur hiddetlenerek doğruldu yerinden.

"Ey Fırat, Fırat. Utanmaz mısın bunca acıyan suskunluktan? Sana üç misafir gönderdim. Ayakların kırık, ellerin bağlı ne durursun. Dingin sabahlarımda üşümüş alınlar gönderdim sana. Her biri bir dirayet fidesi. Her biri dağ uçlarından kasırgalanan kılıç çalımı. Her biri bir peryavşan rengi. Bak, ciğerleri lime lime olmuş halkın şiarı, bak, en amansız illetlerin Hızır eli bir Meral, dağ keçisi sekilerinde arlanmış ince çehreli bir ak eda. Utanmaz mısın ey Fırat? Suskunluğuna utanmaz mısın?"

Munzur'un kükreyen sesi aktı Çakıroğlu'nun dizginsiz heyecanına.

"Beni Dersim'e al ey Munzur. Haydaran dağlarına, Haydar'ın yanına alın beni. Beni yaban ellerde üşütmeyin. Tekmeletmeyin elin itine. İki asi dil ucu yoldaşım var yanımda. Beni benden olanlar çiğnesin gömüt yalnızlığında. Dersim'de kurulan her karaçor zılgıtında ben olacağım. Yanımda Meral, Muzo. Halkımın acılı güncesinde ben konuşacağım. Mazlumların ahında açan ateşi biz harlayacağız?"

Ay, gelinliğine dolanmış narin edalar içinde seyre durmuştu orkidelerin gözbebeklerini. Kaşları çatılı kalmıştı Meral'in. Gözlerinin gülüşlerini yoldaşlarına armağan bırakmıştı. Yolunu gözleyen yoldaş yaralarını duyuyor, görüyor gidemediği için üzülüyordu. Derman

bekleyen bütün acılar çığlık çığlığa aldılar haberi. Dersim'li kadınlar birbirine iletiyor, çocuklar boyunlarını büküyordu.

"Bu kolumun onulmaz yarasını o sarmıştı." diyordu bir kadın.

"On doktor gezdim, onun eli hızır dermanı gibi gelmişti." diyordu biri.

"Bir umuttu o, akşam üzeri dağ serinliğinden köy evlerine akan. Sırt çantasında devalar dağıtan silahlı bir umut, silahlı bir tabibti o."

Gerilla baskınlarının, şafak mevzilerinin yara yerlerini öpen güçtü o. Şimdi eleleydi koyakların korkulu görüntüsü Munzur, dağ uçlarının asi ezgisi Hemo ile ateş yağmuru altında kurmuşlardı halay zamanını. Söküp çıkarıyorlardı gökyüzünün sesini. Maviyi taşra yollarına, yeşili çocuk gülüşlerine, kızılı dağ silüetlerine döşürüyorlardı.

Ikına sıkına, süklüm püklüm, kıvrana kıvrana akıyordu Fırat. Munzur'un görkemi onu ürkütmüştü.

"Sus Munzur. Ararat'a duyurma bu umarsız bakışlarını. Ben senin taşkınlarına zor dayanırım. Beni akarlarının tufanında boğma. Bilirim, bu toprağı ben sulamasam da, bu toprak kanla yıkanır. Benim gücüm kuvvetim bu kanı temizlemeye yetmez. Bilirim, koruyamadım emanetlerini. Hiddetini zaptet."

Kara haber erken düşer menzile. Tunçtan bedenler devrilip, toprak yarılınca, bahar suskunluğundan utanır. Utanır ak alınları inciten öpücükler. Sonra Kürdistan alır haberleri. Bir baştan bir başa, adsız kahramanların bilinmeyen gömütleri sarmıştı toprağını memleketin. Aşk silahın namlusuna sürülmüştür. Bir kere kavga diyenler, dönenler namert olsun naraları savuranlar, dağı dağa dost eyleyecektir, yürüyüşleriyle.

Gaban geçitleri zor olacak. Zor olanı yürüyenler, güneşe ulaşanlar olarak tarihe geçecekti.

***

Sabaha bir saat kala kamp yerine ulaştılar. Hazırlanan pilavdan, çaydan yediler hemen oracıkta. Uykusuzluk yorgunluğu ağırlaştırıyordu. Nokta yerini terk etmek gerekiyordu. Düşman şafakla birlikte vadiye operasyon çekebilirdi. Bu ihtimal büyüktü. Ekmek yenilip,

çay içildiğinde karanlığın rahmine düşmeye başlıyordu aydınlık. Kendi malzemelerini toparladılar. Yaralıyı uzaklaştırmak esas sorundu. Vadiyi çıkmak olanaklı değildi. Daha iyi savunma olanağı sağlayacak mevzilere çekilmek gerekiyordu.

"Siz Orhan'ı alıp çıkın, biz kamp yerini toparlayıp gelelim." dedi Mehmet Koç. Sedye taşıyıcıları kalktılar. Çantalar, silahlar ve sedye birlikte külfetli bir ağırlıktı. Sabah duru bir ayaza tutunacaktı. Terleyen sırtlar soğudukça vücutlar katılaşıyor, tüyler dikenleşiyordu. Şafak, Diren, Aze sedye taşıyıcılarının silahlarını aldılar. Fecir zamanı ağır ağır vadiye doluşuyordu. Kamp yerini çıkarken geldiler öncüler. Yollarını gereksiz uzatmış, dağı dolanarak gelmişlerdi. Kahvaltılık bir şeyler atıştırmak için kamp yerine girdiler.

Sedyeciler, Orhan'ı alıp devam ettiler. Vadinin üst noktalarına çıkmak hedefleniyordu. Soğuktan eller sedye ağaçlarını uzun süre tutamıyordu. Şafak ayazında suları geçmek daha zordu. İlk dere sınavının yanına geldiler. Sabah sabah suya girmek dondurucu olurdu. Taşlardan geçmeyi düşündüler. Dörtlü biçimde geçmek kolay olmayacaktı. Reha, Orhan'ın ayak tarafını yalnız omuzladı. Taşlara basa basa geçmeye çalşıtılar. Reha, ikinci taşa basınca ayakları uçtu derin bir gölete. Buz gibi akan bir bıçak ağzı yonttu vücudunu. Gölet derindi, sedyeyi suya düşürmemek için elleriyle yukarıya kaldırdı. Göletin içine doğru iyice çekildi. Su ayaklarını altından çekiyor, sürüklüyordu. Belden göğüse doğru suya gömülen Reha, sedyeyi yukarı kaldırırken bağırıyordu.

"Sedyeyi tutun. Çabuk suya girin, sedyeyi tutun. Suya düşürmeyin."

İki kişi koşup sedyeyi kavradılar. Reha sudan dışarıya fırladı. Her yanı kaskatı olmuştu. Islak ıslak koşuşturdu derenin kenarında. Buzu ısıya kesmek için hareket gerekiyordu. Sedyeyi suya düşürmediği için üşümesini sevincine yedirdi. Şafak, melul bakışlarla Reha'nın halini takip ediyordu.

"Devam edelim, gün iyice aydınlandı." dedi Reha.

Devam ettiler. Gün aydınlığı zelâl kılmıştı.

"Fazla götüremeyeeceğiz. Ben şu yukarılara bir bakayım. Uygun bir zula bulabilirsek Orhan'ı burada bir yere yerleştirip, çevrede sa-

vunma yapalım." diye, Muro'ya belirtti Reha. Öneri kabul gördü. Taşıma gücü düşmüştü iyice. Reha bakınıp geldi. Uygun bir yer olduğunu belirtti. Orhan'ı vadinin solunda, yüz metre kadar çıkarıp, kuytu bir yere yerleştirdiler.

Kamp yerini düzenleyenler sedyecilerin yanına geldiklerinde aydınlık iyice berraklaşmış, güneşin ilk şavkı, doğu çizgilerine vurmuştu. Reha, Onur, Diren ve Genco savunma için sol yamaçtan yüksek bir noktaya çıktılar. Vadinin alt girişini denetleyen noktalara mevzilendiler. Reha çevre keşfi için, dik kayalıkların döşünde bulabildiği, tutunabildiği izlerden daha yüksek bir zirvenin alnına çıktı. Küçük bir şafak cennetiydi burası. Keçi oğlaklarının birbirini çapraz kesen seslerine dolanan atmacaların sortileri korkutucuydu. Keçiler oğlaklarını yalıyor, kuşlar cıvıltılarla ninniler çalıyordu. Yan tarafında uygun bir yere oturdu. Vadi çırılçıplak ayaklar altındaydı. Yakın yükseltilerde gezinen keçilerin umrunda değildi kendi varlığı.

Muzo olmalıydı bu manzarayı seyre duran. Gözleri cevahir parıltıları gibi yanardı. Bir güvercin yavrusunun başında dolanan kartal bakışlı bir delikanlı oluverirdi burada. İçine gizemli bir burukluk yayıldı. Sert bir esinti, savurup taştan atacakmış gibi vuruyordu döşüne. Sabah banyosunun ıslaklıkları henüz geçmemişti. Sırtını bir taşın korunağına yasladı. Güneş batı yakadaki Şoran vadisinin sırtlarına vuruyordu. Baharın yaşam kuşanmış, tan zamanı kurulmuştu dağlara. Cıvıldaşan her yabani, düşen şahanların gözbebeklerindeki yaşam dinamiklerini kuşanıyordu. Nöbetçi yoldaşlarına, burdayım diye eliyle işaret edip oturdu. Elindeki cihazda olay yeri konuşmaları geçiyordu.

"Bir dürbünlü G-3, iki kleş, üç leş" diye ele geçirilenler merkeze bildiriliyordu. Devamında, "aldık merkeze dönüyoruz" deniliyordu. Bu vadiye yönelmeyeceklerine işaretti. Ateşin dilinden kopan üç kardelenin bedeni esirdi şimdi zebanilerin elinde. Cesetler tekmelenip gözleri oyuldu. "Ne kadar korkunç olunursa, o kadar ibret olur" diye buyurdu faşist generaller.

Usul usul kucağına doluşan güneşin sıcaklığı, tatlı bir göz nuruyla öpüşürken ağırlaştırıyordu uykuyu. M-16'nın namlusu gaban çıkı-

şını işaretliyordu. Bahar çağıltı, cıvıltı, cilve, cazibe, cefa demekti. Karşı konulması zor bir ağırlık ve refah çökmüştü gözlerine. Yüzlerce çiçeğin yan yana, koku kokuya, renk renge durduğu bir cennetin kapısında buldu kendisini.

Toplar patlayıp grup köyden çıktıktan sonra, Mehmet Ali'yi aldı bir telaş. Korku ve ölüm paniği kemiriyordu kafasını.

"Sonunda başımıza belayı açtılar. Yarın asker gelir hepinizi alır vallah. Dur alsın götünüze kazıklar soksun, aklınız başınıza gelir vallah."

Mehmet Ali'nin karısı tam da onun kafasını kemiren sorunlara ilişmişti. Dışarı çıktı. Karanlığa bakındı korkuyla tıkabasa dolu içi. "Bu gecede nereye gidersin, yollarda vururlar vallahi." diye söylendi. Elleri titriyor, dudakları acayip acayip oynaşıyordu. "Keşke hepsinin kökü gelse de kurtulsak. Yarın ne desek? Ne desek boşuna. Ben yapmadım, ben ekmek vermedim desem, 'kim verdi peki' diyecekler." Tekrar içeri girdi. Karısı hâlâ aynı tarzda söyleniyordu.

"Ne bekliyorsun, git bir yere gir. Senin boynunu koparırlar bu sefer."

"Sus hele. Geçenlerde de sana uydum, yatağın içinde saklandım, beni bulup çıkardılar." Bir odadan diğerine geçti. Girebilecek yerleri arıyordu gözleri. Oradan çıkıp ağıla girdi. Koyunların hücumuna cevap veremedi geri döndü. "'Kim ekmek veriyor' derse, komutan, vallah billah, kurana yüz kere el basam ki, ölülerinin ayağını öpem ki ben vermiyorum, desem ne der. Tekmeyi vurur götüme. 'Kim veriyor' diyecek. Kimi söylesem, kim veriyor desem" sesli düşündüğünün farkında değildi.

"He vallah, söyle bu sefer de anarşistler gelsin hepimizi kökten yaksın vallah. Eşek bile senden iyi akıl eder vallah."

"Sus çuval olu çuval sus. Bana iyi bir akıl vermez, mızdın merkebi gibi zırlar. Ben gidersem bu ev yanar. O zaman sen merkebi görürsün."

"Sanki adam yok valla. Sen kendini bu karının aklıyla koru yine."

"Karı aklıymış. Adam beni vuracaktı nerdeyse."

"Lambayı söndür yat, öldün öldün bir şey olmaz. Senin gibi adam pazarda çok. Kadın yorganın altında kayboldu. On parça dua, yetmiş

çeşit küfür gezdirerek ağzında dışarı çıktı. Sokak lambasının ötesindeki karanlığa bakamadı. Köyün köpekleri haylazlaşmış, geceyi yırtıyordu. Korkusu büyüdü. Tekrar içeri koştu. "Karı karı, ama, o da olmasa ben ölürüm." Hemen yatağa daldı. Kadının altında saklanacak gibi yerleşmeye çalıştı. Soluk boruları şişmiş, tir tir titriyordu. Tek gözü pencerede sabahladı o gece. İlk aydınlıkla birlikte yoğunlaşan motor sesleriyle iyice ödlendi.

"Ben hastayım ben hastayım. Ben çok fena hastayım. Bende kanser var, verem var. Kim ne derse desin, o hastadır de. Benim kocam kaç yıldır hastadır de. Yok yok. Doğuştan beri hastadır de. Aklına gelen hastalığı say. Bu hastalığın dermanı yoktur de."

Konuşurken sıtma sarsıntılarına yakalanmış gibiydi.

"Gebersen de kurtulamayız senden. Bu sefer de etini ver, kırkını ver."

"Hastadır de kurban olim. Ayağını öpim garı, hastadır de. Doğuştan hastadır de."

Köyün köpekleri son parolalarını veriyordu. Mehmet Ali iyice yatağa büzüldü. Korkudan ha durdu, ha duracak gibiydi kalbi. Karısı fetbaz yakarışlarının tümünü kuşandı. Giyinmesini yeni tamamlamıştı ki kapı çalındı.

"Hastadır de kurban olim, hastadır. Fenadır de fenadır."

"Sen de erkek olacaksın. Bir kedi boku bile senden pek durur."

"Hastadır de kurban olim. Ben mapusa gidersem, ohohh... Hastadır de gurban olim."

Söylene söylene kapıya gitti kadın.

"Kimdir sabah sabah vallahi haa?"

"Aç kapıyı asker."

Kapıyı usulca açtı. Bir grup asker dolanıyordu ortalıkta.

"Kim var içerde?" diye sordu ilk konuşan.

"Kim ola valla. Bir ihtiyar adamım var, hastadır. Ömür billah hastadır. Yatalak gibi bir şey."

"Önde yürü evi arayacağız."

Namluları kadına uzatarak içeri girdiler. Mehmet Ali'nin iniltileri

kapının önüne kadar gidiyordu. Rütbeli olduğu talimatlarından belli olan asker, odada çeşitli yataklara dik dik baktı. İniltinin geldiği yatakta insan olduğu hiç belli olmuyordu. Silahın ucuyla yorganı kaldırdı. Döşeğe yapışmış kuş kadar bir adam yatıyordu. Benzi beti belli olmuyordu.

"Neyi var bu adamın?"

"Neyi yok ki valla oğul. Adam doğuştan hasta. Kader bize gülmedi valla."

Askerler evi didik didik aradılar. Köyün erkeklerini toplayıp sorgulardan geçirdiler. O gün hangi askerin gözü Mehmet Ali'ye iliştiyse, adamı hasta kabul ettiler. Biraz daha genç olan iki köylü gözaltına alındı. O günden itibaren köyün yakınına kuruldu askeri gözetim. Tımığ köyünden gaban girişine bakan bir tepeye iki tank mevzisi yerleştirildi.

***

O gün öyle saatinden sonra yağmur ve boran indi doruklara. Savunma birimi geldiğinde Mehmet Koç yanındakilerle dere ağzındaki uygun bir taşın zulasına inmişlerdi. Reha da indi. Orhan'a uğramadan geçti. Hemen bir naylon açma faaliyetine giriştiler. O akşam iki havan topu indi vadinin içine. Yiyecek oldukça azdı. İki gün yetecek kadar ancak un vardı. Orhan'ın yaralarına müdahale edecek çok az miktarda ilaç vardı. Ayağında üç ayrı delik vardı. Yasemen ilk pansumanı yaptı. Diğer gün Reha da çıkıp şarapnel limelerine baktılar. İçinde parça olmadığı kanısına vardılar. Sabahtan Bedir üç dört kişiyle birlikte vadinin ilk konaklama yerine indi. Kalan bir iki parça eşyayı aldılar. Zırık otundan başka yenilecek ot çıkmamıştı vadide. İki torba zırık otu, çeyrek torba da salyangoz toplayıp döndüler.

Öğle yemeği için zırık otu kaynatıldı, salyangoz kavruldu yağda. İkinci gün için salyangoz ve zırık toplamaya daha kalabalık yöneldiler. Salyangoz yemiyenlerin de iştahı çözülüyordu zorunluluğun bahtında. İkinci gün için yeterli miktarda salyangoz toplayamadılar. Her öğünde beşer salyangoz ile bir küçük parça ekmek düşüyordu herkese. Köyleri asker tutmuş, dağ yaralıyı geçirmek için uygun değildi.

Av denemeleri sonuç vermemiş, silah seslerinden rahatsız olan keçiler yüksekleri mesken eylemişti. İkinci gün kalan undan yapılan son ekmekleri dağıtıyordu Reha. Bir ekmeği dar günde Orhan için gizliden çantaya indirdi. Göz işaretiyle durumu Mehmet Koç'a iletti, onun da onayını aldı. Bir dilim ekmeğe muhtaç olmanın başladığı gün, ölçülü olmak bir zorunluluktu. Her öğün aç aç bakınıyordu gözler. Durum kanıksanır gibi olmuş, en çok yiyenler dahi bu gidişatın zorunluluğunda törpülüyorlardı açlıklarını. Fethi, Muro, Onur, Yamuk, Ekber en çok zorlananlardı. Katır etine ağzını sürmeyen Diren, Alev, Ekber de açlıklarını salyangoz tadına sarmalamışlardı. Eldeki biraz pilavlık pirinçle birlikte kavrulan salyangozların bir teki bile nimet olmuştu. Bir küçük salyangozu fazladan yemek dağ kadar koca bir ayrıcalıktı. Fırat duruma erken uyum göstermiş, ilk salyangozu, yutmadan önce, ona bir saat koşu yaptırmıştı ağzında. İkinci, üçüncü salyangoz çiğneme zamanını beklemeden iniyordu mideye. Dağıtımı elinde tutan Reha'nın elinde kalıyordu doymayanların gözleri. Beş gün bu şekilde idare ettiler. Yağmur azaldıkça salyangoz kayboluyordu. Dağı yaralıyla birlikte aşıp geçmek için havanın dinmesi gerekiyordu. Umut Dersim toprağındaydı. Beşinci gün Reha'yla Onur ava çıktılar. Vadiyi yukarı doğru tarayarak yükseldiler. Av yasağını anlatır gibi yükseklerden inen boran, görüş mesafesini sıfırlıyordu. Bir saat yürüdükten sonra dönmeye karar verdiler. Uzakta kara yansıyan bir görüntüye takıldı Reha'nın gözleri. Dört tane koca teke oynaya oynaya dere aşağı geliyordu. Bir taşı mevzi seçip oturdular. Derenin sağ yamacından aşağı doğru geliyordu tekeler.

"Bunlardan en az biri bizim nasibimizdir galiba." dedi Reha.

Onur'un ağzına et suları doldu. Açken daha da keskin bakıyordu gözleri. Tekeler silahın azami mevzilini emerek geliyordu.

"Ateş edelim, yan yanalar."

"Dur, boşa atmak iyi olmaz. Dere aşağı en uygun noktaya kadar gelsinler."

Onur açlığının dürtülerini kemirdikçe sabırsızlanıyordu. Tekeler daha yakın bir mevzide durdular. Bir kez daha, "ateş edelim" diye

önerdi Onur. "Henüz değil" diye yanıtladı Reha. Tekeler birbiriyle oynaşıyor, naz ediyorlardı gelmek için. En son tam karşılarına gelmiş en yakın mesafeye ulaşmışlardı. Dördü yan yana geçip karşılarında durdular. Her biri "beni vurun" diye yakarıyordu adeta.

"Şu ikincisi benim, birine de sen al nişanı. Benim ateşimle birlikte ateş et."

Reha kaçırmamak için M-16'nın nişanını tekenin kafasından ciğerlerine çevirdi. İlk atışta koca bir feryat düştü tekelere Ciğerleri dağlanan teke yığılıp kaldı. Diğerleri kaçıyordu. Peşlerinden ateş ettiler. Biri daha düştü, tekrar kalkıp yürüdü. Arka ayaklarından biri kalça altından dağılmıştı. Karşı yamaçlarda dolanan kan izlerini, kayalıkların içine kaybettiler. Reha, vurdukları tekkenin arka budunun birini kesip omuzladı. "Ben bunu alıp gideyim, arkadaşları göndereyim, parçalayıp, getirin" Onur tamam diyip, beklemeye koyuldu. Zulalar alaca akşam rengine bezenmiş, hava ağarmaya başlamıştı.

Bedir su almak için dere ağzına indi. Kaldıkları kaya dereye yakındı. Yukarıdan gelen Reha'yı gördü. Elindekini odun parçası sandı önce. Gözleri gülümsemeye başladı sonra. Vurmuşlar deyip koşacaktı. Elindeki çaydanlığı bırakıp koştu. Taşın yanından geri döndü. Tam emin olmamıştı. Bir daha baktı Reha'nın elindekine. Koşup, "vurmuşlar" diye haberledi. Fethi, Muro ve diğerleri sevinç naralarıyla fırladılar. Reha, yoldaşlarının sevincini gördükçe uçacak gibi oluyordu.

"Gidin dereyi takip ederek. Onur bekliyor başında tekenin, alın gelin."

Muro, Fethi ile birlikte yola koyuldular. Getirilen budu doğramaya koyuldu Bedir. O akşam budu miğdeye yarı pişmiş biçimde indirdiler. Muro, Onur ve Fethi boş geldiler kampa.

"Ne oldu, hani teke?" diye sordu Bedir.

"Suya düştü çıkaramadık."

Bunun iyi bir şaka olmadığını hatırlatanlar endişeliydi.

"Gerçekten öyle oldu. Dereye suya attık, su getirir burda alırız dedik. Derin bir girdaba düştü çıkmadı. Yer derindi, çıkaramadık."

"Siz şaka mı yapıyorsunuz, doğru mu söylüyorsunuz? Akıl karı

mı söylediğiniz?" dedi Aze.

"O işin şakası mı yapılır? Söylediğimiz doğru." diye Muro'yu destekledi Onur. Fethi somurtmuş, manda derisi gibi gerilen yüz derisinden açlık dökülüyordu. Bedir, yapılanın şaka olduğunu sanıyor, ince ince gülümsüyordu. Fırat yanaklarının dolgunluğuna çizilen dudaklarını yalayarak dik dik bakıyordu konuşanlara.

"Et suya atılır mı?" dedi Yasemen. Mehmet Koç işin ciddiyetini anladı.

"Tamam yoldaşlar olmuş bir kere. Onun üzerine tartışmayalım şimdi."

Ortalık suskunluğa gömüldü. Kenarda yatan Reha'ya da iletildi kara haber. Reha söylenilene inanmadan tekrar uykuya daldı. Diğer gün komutanlık toplandı. Batıya gitmeleri gereken Fırat ile Akın'ın Erzincan köylerine indirilmesi için Çakır İsmail, Onur, Fethi ve Genco görevlendirildi. Herbirine iki parmak kadar et ve biraz şeker verildi. Kalan erzak, bir kilo zeytin, az miktarda mercimek, yarım kilo kadar makarna, biraz şeker ve az miktarda yağ vardı. Öğle saatinde çıktı birim. Dağın kuzey yakasını aşarak Caferan köyüne ineceklerdi.

Kalanlar Orhan'ı alıp vadinin üst girişlerine doğru çıktılar. Sedyeci sayısı iyice azalmıştı. Bir saatlik yol kadar çıkardılar Orhan'ı. Akşama doğru yeni bir yer ayarlamaya koyuldular. Odun toplama, naylon açma, barınabilecek yer ayarlama, Orhan'ın yatacağı yeri düzenleme, akşam için yiyecek bir şeyler hazırlama gibi işlere giriştiler hep birlikte. Bedir suya dalıp, tekenin büyük bir bölümünü çıkardı. Et pörsümüş, çürük bez parçası gibi dağılmış, tadından iyice arınmıştı. Su buza kesiyordu insan sıcaklığını. Belinin ameliyatlı ağrılarını hiçe sayarak içirdi vücuduna kar sularını. Yakılan koca ardıç ateşinin çevresine dizilenleri közleme et kokularıyla doyurdu Reha. Et suda tavını yitirmiş, çürük ağaç tadı kazanmıştı. Gecenin karanlığına rüzgar ve kar esintileri egemen olmuştu. Küçük bir naylondan başka korunak oluşturacak bir şey yoktu. Dağ uçlarındaki kar, rüzgar, yağmur çatışmaları keskinleşmişti iyice. On beş gündür ilk kez bu kadar doymuştu grup. Orhan'ın yaralarının ne yönde seyrettiği henüz belli de-

ğildi. Zorlaya zorlaya bolca yedirmeye çalışıyorlardı Orhan'a. Beş salyangoz yerine sekiz salyangoz, yağda kavrulmuş ek yiyecekler veriliyor, iştahı sınırlanan Orhan'ın yiyemediklerini Yamuk çaktırmadan yutuveriyordu. Zeytinin kiloluk paketi yandan delinmiş, en az üç zeytin aşırılmıştı. Açlık koşullarının ortaya çıkardığı zaaflar, bireyleri eğitiyordu. Israr kapısını, kızgın ak karlar kadar sade kılıyordu. Fünyesi ateşlenmiş bir bombanın kapı ağzında kucaklanması olacaktı, her geçilen gedik. Elit dağ kültürü, yaşamın bu duru özünden alıyordu ipuçlarını Şiir şiir kucaklanıyordu güçler. Ayrışmaların beti benzi açılıyor, karışımlar sentezleniyordu. Muammalı yargıların tümü pöfürdeye pöfürdeye görüş menziline oturuyordu. Dağların sinesi cefakar ayakların nasırlarıyla mekikleniyordu. En şatafatlı fiyakanın paçaları iki günde delik deşik oluyordu.

"Dağlarda yaşam süslü laflar arasına saklı değildir." diyordu öğretmen dilinin rengi. İşgal edilen mekanlarda sürgünde olacaksın. Bir tek alıcı dağ yabanilerinden başka uğrayanın olmadığı tenhalarda ölümüne acıkacaksın. Uykusayacak, yorulacak, yalnız kalacak ama hiç yalnızlaşmadan yürüyeceksin. Dizlerinin son dermanını, sana el eyleyen milyonlarca emekçi için, gözleri pırıl pırıl aç çocukların sevinci için, hiç tınmadan tüketeceksin. Sobanın ateşini düşleyecek ama hep üşüyeceksin. En son nefesini, bir can yoldaşının boynuna elini dolamak için harcayacaksın.

Dağ ayrıştırıyordu. Dağ pekiştiriyor, dağ pişiriyordu. İçinde biriken şehir özleminin ağırlığı altında iken Diren, örgüt içindeki arayışlara kavuşamayınca şehre gitme yönünde karar verdiğini açıklıyordu Bedir'e. Son kayıpların alınması dökülmeleri durdurmadan ziyade hızlandıracaktı. Orhan'ı "Dersim yakasına götürene kadar kalacağım" demişti.

***

Gün, güneşin berrak kıldığı yorgun bir arayışla başlamıştı. Soğuk birçoğunu uyutmamıştı. Erzincan'a gidenler hâlâ dönmemişlerdi. Normal gidişle gelmeleri gerekiyordu. Bir sıcacık çay keyfi, tüm yor-

gunlukların, kaygıların pan zehiriydi. Kireç taşları, granit sarısı kayalara karşı yamaçlardan bakıyordu. İbret dolu ayazlar yudumlanıyordu.

Sabah çayı özenle ve keyifle içildi. Vadinin sessizliğini yırtan kırlangıç karası yel, yukarıdan değil aşağıdan esiyordu. Öğle saatlerine doğru vadinin Erzincan girişi üzerinde bir helikopter peydahlandı. Şoran yakası yükseltilerinin üzerinden Ger suyuna, oradan da vadinin diğer yükseltilerini turladı iki kez. İz arıyor ya da operasyon öncesi bir faaliyete girişiyor, keşif yapıyordu. Erzincan yönüne giden gruba dair endişeler düştü menzillere. Grup, olası bir vadiye yönelime karşı pozisyon almaya çalıştı. Orhan dere ağzında taşların zulasına çekildi. Eşyalar derlenip toparlandı. İkindi saatinde uzaklaşan helikopterle birlikte tehlike kısmen uzaklaşmıştı. O gece yola çıkma kararı verildi. Sedye taşındığı için, tüm fazlalıklar bırakılacaktı. İki kilo kadar yağ, biraz şeker, bir kilo zeytin ve haşlanmış birer parça et, çantalara yerleştirildi. Özel eşyaların içindeki fazlalıkların hepsi bırakıldı. İki battaniye alındı. Dağda karın berfend (Berfend: Yağmur yiyip fazla batmayan karın hali.) olacağı yargısıyla, hedikler de bırakıldı. Sedye de ve silah yükü altında bir tek çöp bile ağırlık sayılırdı.

Bedir kalan yiyeceklerden karışık bir yemek yapmaya girişti. Kalan etin hepsi doğranıp tencereye doldurudu, mercimek, makarna, çok az miktarda un, bolca yağ hepsi birbirine karıştırıldı.

"Bu tam kokteyl oldu Bedir" dedi Reha.

"Doğru bunun adı Meyvan kokteyli. Bak sen gör ne yemek olacak. Hepiniz parmaklarınızı yiyeceksiniz."

"Kaç gündür midelerimiz aza alışmıştı, bu ağırlığın altından kalkamayız."

Muro'nun, Ekber'in, Yamuğun gözlerine bakındı. Her biri "ben yalnız yer bitiririm" der gibi bakıyordu. Reha işe çivi koyacak, yemek tayine düşecek diye Reha'ya gülerek ters ters bakındılar. Durumu anlayan Reha, Bedir'e bir göz atarak:

"Üçte birini yiyip diğerini yanımıza alalım. Bu çok fazla bize." dedi.

"Doğrudur." diye onaylayan Bedir sözünü bitirmeden,

"Sedye aç aç taşınmaz, biz sedyeyi mi taşıyalım, yemeği mi, yap-

ma Reha yahu." dedi Muro. Diğerleri hepsi bir ağızdan desteklediler. "Sırtımızda taşıyacağımıza, midemizde taşıyalım, daha iyi olur" dedi Yamuk. Reha bir kahkaha salıverdi.

"Bunların elinden ekmeği alınınca, işte gerçekten o zaman devrim yaparlar. Bedir yemeğe el koyarsan iktidarın elden gider vallaha."

Bedir gülerek onadıktan sonra,

"Yiyin, bu seferlik yiyebildiğiniz kadar yiyin."

"Yahu şu Ermeniye yedirmeyin, o bize binecek. Ne kadar çok yerse o kadar ağırlaşıyor. Kaç gündür iştahı kesikti, taşıma zamanı başlayınca iştahı çözüldü. Dün buraya getirene kadar mahfetti bizi."

"He yahu o gün bu kadar ağır değildi..." dedi Muro.

Orhan konuşulanları sessizce dinliyor, yoldaşlarına yük olmanın ezikliği yanında esprilere gülmeden de edemiyordu.

"Biz Kürt proletarlerin kaderi, hep böyle olmuştur. Diğer sınıftan sınıfdaşlarının omuzlamak da bizim işimiz olmuştur. Ezilen ulus prolateri olmak ne cefalı iş. Egemen ulus proleterlerinin yükü yetmiyormuş gibi bir de bu azınlık milliyet proleteri Orhan çıktı başımıza." dedi Reha.

Gidilecek yol akıllara yansıyınca taşıyıcıların gözleri ürperiyordu. Dağın üzeri en iyi ihtimalle bile yedi sekiz saati bulacaktı. Üstelik Erzincan'a giden birim de gelmemişti. Yol onlarsız daha zor olacaktı.

Reha, Muro, Ekber, Yamuk sedyeyi sırtlayıp ayrıldılar. Şafak, Diren, Aze taşıyıcıların silahlarını aldılar. Mehmet Koç, Bedir, Yasemen, Alev konaklama yerinin son rötuşlarını yaparak önden gittiler. Vadinin en üst çıkışına gidilecek, gecenin geç saatlerinde çıkılacaktı yola. Meyvan kokteylinden çokça yiyen taşıyıcılar, yürümekte dahi zorlanıyorlardı. Dinlene dinlene, ağır ağır yol alıyorlardı. Orhan, iki battaniyeye sarılmış, gözü kulağı iyice zulalanmıştı. Taşıyıcılar terliyor, Orhan üşüyordu. Gölgeler dik zirvelerin eteklerini açıyordu vadilere doğru. Kar renginde esintiler çekilmez oluyordu bu saatten sonra. Zulüm dağlara karanlık, soğuk ve boran halinde düşüyordu. Yabanilerin tümü özel korunaklarına çekiliyor, geride bir tek kimsesizler kalıyordu. Şafak, suskun düşüncelere dalıp dalıp gidiyordu.

Aklı yangın mevzilerinde kalan yoldaşı ve yari Hemo'da kalmıştı.

Orhan'ı taşıyan sedye ağacının biri kırılınca, zoraki tuttular yaralıyı havada. Mavzeri, ağacın kırık yerine yandaş yapıp bağladılar. Mehmet Koç yanındakilerle birlikte güneyi açılmış bir yamaca konakladı. Odun kesme faaliyetine yeni koyulmuşlardı ki Erzincan birimi vadinin üst girişinde göründü. Fırat'la Akın'ı bırakıp dönmüşlerdi. Dönerken yolu kaybeden birim, sekiz saatlik yolu, yirmi saate çıkarmıştı. Yorgun, bitkin ve de açtılar. Sedyeciler birimin geldiğine oldukça sevindilerse de, onların bitkin hali hiç de iç açıcı değildi.

Yaş ardıçlardan alazı gür bir ateş yaktılar. Orhan'ı ateşin yanına uzattılar. Sıcak bir çayla yorgunluk giderildi. Alazın etrafında daire oluşturdular. Soğuk yapıştığı yerleri buza kesiyor, ateş iliştiği yeri yakıyordu. Kadın gerillalar birbirine sokulmuş, buza kesmiş geceyi tutuşturmaya çalışıyorlardı. Sırt sırta, diz dize uyumaya çalıştılar. Gece yarısından sonra kalkılacak, yola devam edilecekti. Kuru ayaz uykuyu çiviliyor, uykusuzluk ayazı kat kat katlıyordu. Üç saat ateşin alazlarına sarınarak oturmaya çalıştılar. Buza kesen yanlarını ateşe dönüyor, rüzgarın savurduğu kıvılcımlarla delik deşik olan giysilerini korumaya çalışırken diğer yanları donuyordu.

Dağ silüetlerini çepeçevre sarmalayan karanlık amansızdı. Bir tek yoldaş sıcaklığı yaşamın irtibatlarını kolluyordu. Ateşe iliştirdikleri demlik kaynamıştı. Mehmet Koç Reha'yı sesledi. Sedyenin onarılması gerekiyordu. Çayı demleyip servise sundular. Sedye tamir edildi. Toparlanıp yola koyuldular. Kara bitmiş karlı yolların zoru kapıya dayanmıştı. Gecenin ayazı karı sertleştirmiş, dondurmamıştı. Batan kar, yürümeyi zorlaştırıyor, sedyeciler çok zor ilerliyordu. Şafak dağlara vardığında, henüz vadinin son çıkışı olan Ger suyuna dahi varmamışlardı. Yorgunluk, açlık ve uykusuzluk işi daha da zorlaştırıyordu.

Bedir'deki dar gün çerezinden yarımşar avuç dağıtıldı. Bir tek lokma bile güç katıyordu derman izlerine. Fethi sedyeyi taşıyamaz durumdaydı. Bikisiyi ve kendisini zoraki taşıyordu. Bedir belinin ağrısından dolayı taşıma dışında kalıyordu. Mehmet Koç'un sedyeye el

değmemesi taşıyıcıların genel tepkisini alıyordu. Bir kere bile sedyeye elini değmemiş, kimse buna bir neden bulamamış, uyaranda olmamıştı. Taşıma gücü en yüksek olanlar Reha ile Muro'ydu. Erzincan'a gidip gelen birim, çokça yorgun olmasına rağmen büyük bir özveri gösteriyordu. Onur, Genco ve Çakır İsmail beklenilmeyen bir performansla taşıyorlardı. Bayan gerillalar sedye alabilecek durumda değillerdi. İkişer silahla zoraki yürüyorlardı. Lekan alınmadığı için pişmanlık duyuluyordu. Kar berfend olmamıştı. İlk planladıkları yerden gidemediler. Reha'nın müdahalesiyle Gersuyu, Gülistan istikameti takip edildi. Gersuyuna geldiklerinde kar donmuştu. Gülistan taşına kadar, yaklaşık iki saat, donda yürüdüler. Donda sedye taşımak kolay oluyordu. Gülistantaşına vardıklarında güneş alın çatlarına akmaya başlamıştı. Sabah kahvaltısı için durdular. Kahvaltı, ikişer adet çocuk şekeri, yarım çay bardağı çerez, yedi tane zeytin ve birer lokmalık et parçasıydı. Güneşi öpüp, dinlendiler biraz. "Kar daha fazla batmadan yürüyelim" önerisiyle hareketlendiler. Güneş yükseldikçe ısıtıyor, yürüyenler ayakta uyuyordu. Her dinlenilen yerde çantalarının üstüne bırakıyorlardı kendilerini. Her kara düşen uyuyup kalıyordu. Yükseklere çıktıkça karın daha az donduğu görülüyordu.

Yürüyüş temposu iyice düşmüş, uyku ve yorgunluk koyulaşmıştı. Gülistantaşından fazla uzaklaşamamışlardı. Oturulan yerde uyuyup kalmışlardı.

"Biz önden gidelim dört kişiyle. Barınak yerine varıp, taşıyıcılara karşı ekmek getiririz" dedi, Mehmet Koç.

Taşımada yardımları olmayan bu birimin gitmesi kabul görüldü. Yorgunluğun ve açlığın çekilmez olduğu yerde yiyecek bir şeylere ulaşmak iyi olur, diye düşündüler.

Kar yumuşamış, ayak bileğine kadar batar duruma gelmişti. Sarı kırmızı, turunç ışınlar karda parıldıyor, uykusuz gözlere akıp, yakıcı bir etkiyle mayıştırıyor, insan direncini ayaklar altına alıyordu. Uzun süre bu şekilde karda yürümek olanaklı değildi ve en başta gözler kapanıyor, ağrıyor, çeşme gibi akmaya başlıyordu. Sedye beyazın üzerinde duruyordu boylu boyunca. Güneşin şehvetinde uyukluyordu

Orhan. Altına küçük bir şal atıp çantasına yaslanarak uyuyanların, kendisini kıçüstü kara bırakarak uyuyanların hepsi güneşin sıcaklığına bırakmıştı kendisini. Mehmet Koç yanındakilerle birlikte uzaklaştı gruptan. Gidenlerden biri, kendisini tamamen yılgın elini ayağını, bakışlarını oynatmakta dahi acze düşen Yamuk'tu. Bedir ve Yasemen de vardı giden birimde. Şafak, Aze, Diren, Alev sedyecilerin silahlarını kendi silahlarının yanına asarak taşıyorlardı. Sedyecilerin zorlanması bayan gerillaları eziyor, fiziksel olanaksızlıklarını kemire kemire yürüyorlardı.

"Hadin kalkalım. Gün yükseldikçe kar daha çok batacak, işimiz daha zor olacak. Yavaş yavaş gitmemiz daha iyi olur."

"Uyuyalım biraz gideriz." dedi Ekber, Reha'nın söylemine karşı.

"Yok yoldaşlar. İşimizi daha çok zorlaştırmayalım. Dağ başında kalırız sonra. Çünkü açlığımız da giderek büyüyor."

Reha'nın önerisini diğerleri destekledi. Kalktılar. Fethi sadece bikisiyi taşıyabiliyordu. Sedyede aktif rol alanlar, Reha, Çakır, Onur, Muro, Ekber ve Genco'ydu. Dörderli alınan sedyeyi değiştirecek iki tam dörtlü bile yoktu.

"Haydi gidiyoruz Orhan."

Orhan usul bir derinlikle horluyordu. Onur'un söylemini duymadı bile. Sedyeyi dört köşesinden kavrayıp kaldırdılar. Omuzlara yerleştirirken sallanan Orhan'ın horultuları şekil değiştirdi ama uyanmadı. Ayakların altında derinleşen kar, dizlerdeki takadı lime lime emiyordu. Uykuya karşı koymak, sedyenin ağırlığına karşı koymaktan daha külfetli olmuştu. Parıltıları beyazda şavkıyan ateş, turuncu bahar rengi yayıyordu çehrelere. Gök mavisi, renk anarşisine meydan okuyarak raks ediyordu. Dağ zirvelerine doğru çıkıldıkça, sulu kar, toza evriliyordu. Avare gezginlerin ayak tozu kalmıştı dağ eteklerindeki kar beyazında.

Gülistantaşından Zine gediğinin sağ zirvelerine çıkılacaktı. Erzincan'dan gelen birimin uykusuzluğu daha ağırdı. Sedyenin altında uyuyan, sendeleyerek sarsıyordu sedyeyi. Bu sarsıntıyla düşecek gibi olan Orhan uykusunu dağıtıyor, tekrar dalıyordu uykuya. Dılav seferlerine

koşulan umut hammallarına gülümseyen tek bir yabani yoktu görünürde. Her yer beyaz, sıcak, uyku ve yorgunluğa kesmişti. Sedyeyi sırta aldıktan sonra, her seferde üçyüz, dörtyüz metre ancak gidilebiliyordu. Ekber'de başlayan sızlanma da, grubu zora koşuyordu.

"Siz inanmıyorsunuz, benim bacağımda lif kopmuş yoldaşlar. Yahu anlamıyorsunuz. Meral bakmıştı tedavi olmam gerekiyordu benim."

"Tamam anladık da Ekber, yani şurada lifin lafı mı olur? Hepimiz son sınırına kadar zorlamak durumundayız gücümüzü."

"Yaa anlamıyor musunuz bacağımın lifi kopuk lifi?"

"Tamam sen biraz dinlen."

Tartışmaların göstergesi zoru işaretledikçe, yoldaşlarına yük olduğu için eziliyordu Orhan. "Keşke orada vurulsaydım ben de. Grubu zor duruma soktum. Az sayıdaki insan, beni taşırken mahvolacaklar."

"Ya yoldaşlar..." tartışmadan duyduğu eziklikle konuşacaktı ki, Reha kesti sözünü Orhan'ın.

"Sen konuşma Orhan. Bize yardımcı olmak istiyorsan, moralini bozma. Seni götürmek bizim işimiz. Ufak tefek tartışmaların olması doğal. Seni götüreceğiz."

Bayan gerillalar ileride yürüyor, oturup sedyecileri bekliyorlardı. Açlığı bastırmak gittikçe daha zorlaşıyordu. Dinlenmek için indirdiler sedyeyi. Beşer tane zeytin dağıttı Reha. Zeytinin tuzu ağızları çorak susuzluğuna kesiyordu. Zeytinden sonra bir poşete bir avuç şeker konuldu. Şeker karla karıştırıldı. Buna gerillalar, kar dondurması diyordu. Hepsi azar azar kar dondurması yediler. Her yürüyüşten sonra kamçılanan açlığı giderebilmek için ikişer, üçer, beşer zeytin ve biraz da kar dondurması yeniyordu. İkinci dinlenme yerinde Reha çantasını açtı. "Orhan'ı bir ekmek değil, bu insanlar kurtaracak, ekmeği yemenin zamanıdır." diye düşünmüştü. On güne varan yoğun açlık içinde en çok özlenen şey ekmek olmuştu. Reha, "ekmek gözümde tütüyor, bir kuru ekmek herşeye değer" diyordu. "Ekmek olmayınca ben hayatta doymam" diyordu Onur. "Ya sorma iki değil beş somun ekmeği yerim" diyordu Ekber.

Herkes Reha'nın çantasıyla uğraşını takip ediyordu. Tedarikli

davranmasını bilen Reha'nın çantasından yiyecek bir şeyler çıkabilirdi. İç çamaşırlara sarılmış bir poşet çıkardı. Poşeti çevirip açtı. İçinden bir tane tam ekmek çıktı. Hepsinin gözleri gülüverdi. Poşetin altından bir avuç kadar da haşlanmış et vardı.

"Bunu darda kaldığımız an Orhan'a vermek için saklamıştık. Ama artık buna Orhan'ın değil bizim ihtiyacımız var. Çünkü onu kurtaracak olan ekmek değil, bizim gücümüz olacak. Ekmeği kadın gerillaların ve taşıyıcıların sayısına bölmeden, Orhan'a verdiler iyi bir payı. Orhan yemek istemediyse de zorla, yiyeceksin denildi. Ekmek ve parmak parmak dağıtılan et, sevinçleri tava getirdi.

"Şuncacık ekmeğin bizi bu kadar sevindireceği kimin aklına gelirdi." dedi Reha.

"He valla. Anlatsan kimse inanmaz. Adama doğum gününde bir devrim hediye etseler, bu kadar sevinemez insan." dedi Onur.

"Devrimi bırak, bir kucak ekmek hediye eden olsa yeter." dedi Muro.

"Siz devam edin gidin, bizi beklemeyin artık. Bedir'ler acele bize karşı ekmekle gelsinler. 'O zamana kadar ancak dayanırlar' deyin."

Reha'nın söylemiyle bayanlar kalkıp devam ettiler. Dört kişi, beş silah taşıyordu yedekte. İki silah sedyecilerdeydi. Yedekte kalan iki kişi alıyordu silahları. Her kalkışta, "benim silahım nerde, benim silahımı aldınız mı?" diyen Orhan'ı,

"Sen bırak şimdi silahı düşünmeyi." diye cevapladı Reha. "Sanki silahını gören yok başka. Silahın emin ellerde korkma. Rahatlıkla şehit düşebilirsin."

Orhan yoldaşlarının zor anda da kendisiyle espri yapmaya çalışmalarına cevap veremiyordu. Yedi dinlenme molasından sonra, son dik zirveye dayanan çukurun tepesine ulaştılar. Sedyenin ağırlığı yetmiyor, karda iz açmak da sorun oluyordu. Karın batması dize vuruyordu.

Reha, doğup büyüdüğü köyden, ilçeye taşıdıkları hastaları hatırlıyordu. Sedye taşıma, kızak çekme tecrübesi eskilere dayanıyordu. Doğurmaya çalışırken yolda ölen kadının boynunda donan ter dam-

larını düşünüyordu bolca.

Halkımızın çektiği acılar, bizim acılarımızı kat kat katlar. Bunlar onların yanında cücedir, diye geçirdi içinden. Uyku ve yorgunluk konuşmayı zorlaştırıyordu.

"Şimdi barınağa varmışlardır Bedir'ler." dedi Onur, katılanlar yakın, katılanlar oldu.

"Biz ayvaza inene kadar onlar da oraya gelir. Oraya kadar sıkın açlığınızı." dedi Reha.

Beşer zeytin ve kar dondurması yediler, iki dakika kendisiyle başbaşa kalan, uykuya dalıyordu. Uyarılarla birlikte kalktılar.

"Onlar daha yeni gidiyor" Muro'nun söylemiyle gözler gidecekleri yokuşa dayandı. Mehmet Koç, yanındakilerle birlikte dayanmıştı rampaya. Zirveye yüz metre kadar kalmışlardı.

"Allah belalarını versin. Böyle de olmaz ya. Gelip taşısınlar bari" dedi Ekber.

"Çağır yardım etsinler, madem gitmemişler, gitmesinler bari." dedi Çakır.

Hepsinin umuduna koca bir kar fırtınası düşmüş gibiydi. Reha tepkilerini sıkıca tuttu içinde. Yapılanı ayıplayan duygularını dışa vurmak istemedi. Kabaran tepkilerin yaratacağı olumsuz ruh halini büyütmek olurdu bu. Gözleriyle anlamsızlaştırdığı yergiler içindeydi.

"Çağır Reha. Saatler önce geldiler. Gelip burda yatmışlar. Yoksa çoktan gitmiş olurlardı." dedi Onur.

Söylemleri haklı buluyordu Reha da. Umudu, gücü, dayanışmayı bozgun vaktine düşüren acık bir görüntüydü bu. Yukarı çukura çıkıp saatlerce orada uyumuşlardı. Şimdi ise iş işten geçmiş, ekmek hayali balon olup uçmuş dirayet gücüne zehir gibi akmıştı.

"Gitmeyin, bizi bekleyin. Hiç değilse iz yaparsınız. Yoldaşlar çok yorulmuş." diye seslendi Reha. "Yol vuruyoruz" şeklinde cılız bir ses geldi ve devam ettiler. On beş dakika sonra zirveyi aşıp kayboldular.

"Canına yanarım böyle işin ya. Bizim de bacağımızın lifi kopuk. O zaman biz de gidelim."

"Senin lif bize lâzım olur Ekber. Sedyeyi bağlamak için kullanırız."

Reha'nın söylemi diğerlerini güldürdü. Ekber iyice kızgınlaşmıştı.

"Yaa siz inanmıyorsunuz haa. Alacağım haa. Size inat alacağım haa. Bırakmayacağım. Beni de taşırsınız ondan sonra."

"Aman Ekber, senin kilon ağır, valla bizi de öldürürsün kendini de."

"Ne yapalım. İnanmıyorsunuz."

Sedyeyi omuzlayıp devam ettiler. Çukur bitip yokuşa dayandıklarında gidiş çok ağır ve zorlu oluyordu. Onbeş yirmi metrede bir indirip dinlendiriyorlardı yorgunluklarını. Fethi bayanlarla birlikte zirveye dayanmıştı. Alev yukarıdan bağırdı.

"Size buraya altı tane şeker koyduk. Bu virajda alın."

Bu müjde herkesin hoşuna gitti. Zeytin tuzu hepsinin ağzını zehire kesmişti. Bir tek şeker bile güçtü, bunca yokluğun içinde. Bayan gerillalar, sedyecilerin zorluklarına güçlü bir el atmışlardı. Koyu karanlıktaki küçük bir kıvılcım gibiydi bu. "Hadin şekere yetişelim" taşıyıcıların şiarı oldu. Sık sık değişerek, dinlenerek, iz yaparak yürüyorlardı. Yamaçtan devam eden kar patikası, dört kişinin yan yana yürümesine olanak tanımıyordu. Üstte yürüyenler omuzlarından indirip, eline alıyorlardı. Orhan iniliyor, acınıyor, susuyordu. "Haydi yoldaşlar şekere yetişelim, haydi gayret" sesleri düşmüyordu ağızlarından. Reha susyor, Onur başlıyor, o susyor Muro başlıyordu. Güneş batı dağlarına yaklaşmıştı iyice. Güneşin sıcaklığı gittikçe düşüyor, zirveler kar savuruyordu. Bayanlar sabah dağıtılan şekerleri yememiş, saklamışlardı taşıyıcı yoldaşları için.

"Kalkıp yürüdüğümüze çok iyi etmişiz. Burada geceye kalmak donmak demekti. Az bir yolumuz kaldı. Şu şekerlere ulaşalım."

Bayan gerillalar tepeyi aşıyorlardı. Tepeden ötesi dik iniş ve düz yoldu. Ekber inat etmiş, tuttuğu sedyeyi değişmiyordu. Bu inat olayı taşıyıcıların işine gelmişti. Ekber'in sitemi anlaşılamamasındaydı; taşıyıcıların sorunu ise zoru omuzlarken yakınmanın doğurduğu yeni zorlukları omuzlayamamaydı. Can can, kan kan yürünecekti yol. Soluk soluğa şekerlerin bulundukları viraja ulaştılar. Reha şekerleri aldı dağıttı. Hepsinin yüzünde gülüşler boylandı. Ekber yemek istemedi. "Şekeri Orhan'a verelim" dedi biri.

"Yok, Ekber yesin. Orhan'ı kurtarmak için taşıyıcıların yemesi gerek." dedi Reha. Orhan verilen yardımları ısrarla geri çevirdi.

Şeker faslı bir bayram, güç ve dirayet havasında bittikten sonra devam ettiler. Tepeye vardıklarında batı uzantılarında kaybolan güneş, doğudan yeni doğuyor gibiydi. Sert esintileri bile duymuyorlardı. Kar esintilerini tınan yoktu. Soğuk en çok hareketsiz yatan Orhan'ı etkiliyordu. Hemen devam ettiler. İniş aşağı sedye taşımak, sanıldığı kadar kolay olmuyordu. Yeni sorunlar doğurmuştu bu alandaki taşıma. Biraz gittikten sonra yanlarındaki naylon brandayı yere açıp, Orhan'ı brandanın içine yatırdılar. Bacaklarının altına bir çanta koydular. Dört kişi brandanın dört ucundan tuttu. Patikadan gitme yerine dik bir yamaçtan inmeye karar verdiler. Kangurunun torbasına konulmuş gibiydi Orhan. Yumuşayan kar, uç bir noktada kopuyor, mermer taşlarının ağırlığı gibi sürünerek, büyüyerek iniyordu ayvaz tarlasına. Branda karın üzerinde müthiş derecede kayıyor, zoraki frenliyorlardı. Ellerinden kaçması demek, Orhan'ın tuzla buz olması demekti. Çığ yerlerinin engebesinde eğrilip, büzülen Orhan inliyordu. Reha'nın sıklaşan uyarılarıyla, tehlikeli mecralardan geçtiklerini anlıyordu. Reha kendi diliyle Orhan'a sezdirmeden, "eğer branda elimizden kaçarsa, O'nu üzerinden atmaya çalışın, Yoksa branda onu götürüp parçalar. Diğer türlü biraz acı çeker ama en azından ölmez. Bir de çığa çok dikkat edin her an alıp götürebilir bizi" diye uyardı Murto'la Onur'u

Taşıyıcılar Kürtçeşmesine indiklerinde, bayan gerillalar henüz yukarıda patikadan yürüyorlardı. Tepeden görülen Bedir'lerden ekmek getirme umudu tamamen kesilmişti. Karanlık, usul usul çöküyordu beyaza. Reha, Fethi'ye seslenerek, beklememelerini, devam etmelerini söyledi.

Diren'le Alev'in ayaklarının kötü olduğu, ikisinin ağladığını, gelemediğini bildirdi Fethi. Fethi de bayanları bırakmış üşüyen ayaklarını alıp yola girmiş, gidiyordu barınağa doğru. Fethi'nin bayanlara yardım etmesinden umudu kesti Reha.

"Şafak onları yürüt. Durmasınlar, hızlı yürüyün. Yürümezlerse

donarlar. Az kaldı, yürüsünler." diye bağırdı Reha.

Şafak, ağlayan gerillalara destek, öneri ve güç veren söylemleriyle yardımlarını yapıyor, onları yürütüyordu zaten o anda. Taşıyıcılardan görünmedikleri için ne yaptıkları bilinmiyordu.

"Biz devam ediyoruz. Siz bizi düşünmeyin. Siz geç kalmayın." diye yanıtladı Şafak. Yanındakilere, "bakın yoldaşlar o kadar zor durumda, bir yaralı yoldaşı kurtarma çabası içindeler. Bir de bizimle uğraşmaya kalkarlarsa, donarlar. Hadi onlara yardımcı olmamız lâzım." Ayakları çizmenin yüzeyine yapışmış gibiydi. Zorlana zorlana yürüdüler. Yürüdükçe ısındılar. Bayanlar bacaklarına, taşıyıcılar beline kadar ıslanmış, soğuk ıslaklığı emerek sıcaklığı germişti sanki. Düze inmek üzereyken Muro, öne girmiş gidiyordu. Reha gitmemesini, beklemesini söyledi.

"Ben çok kötü oldum. Gidip Bedrettin'le Mehmet Koç'u göndereyim."

"Onlar gelemez, ancak gitmişlerdir. Onlar gelene kadar biz gideriz. Burdakilerin hepsi kötü, gitme onlar gelmez, Muro yapma!"

Erzincan'a gidip gelmiş Onur'un, Çakır'ın, Genco'nun durumu çok daha kötüydü. Yorgunluk, uykusuzluk, açlık yetmiyor gibi şimdi bir de sırılsıklam olmuş vücudun don tutarak katılaşması vardı, yenilmesi gereken. Uykunun adıyla gelen ölüm kapıdaydı. Ayaklar, çizmenin içini dolduran suların içindeydi. Muro'nun gidişi, moralleri dinamitleyen en önemli etken oldu.

"Hiç durdurmadan oynatın ayaklarınızı. İçindeki ıslaklık ısınsın. Onu soğutmadıkça ayağa birşey olmaz."

"Sadece ayak değil ki, belimize kadar olan ıslandık, buz parçası gibi olmuş." diye yanıtladı Reha'yı Onur. Genco kıpkızıl mosmor olan çocuksu suratıyla gücünün üstünde bir direngenlik göstermişti. Muro gitmeden önce, Reha'nın "sen git" önerisini kabul etmemişti Genco. Çakır iyice kararmış yüzüyle, şaşırtıcı bir sükûnetle katılıyordu taşıma işine. Ekber, inatlarına rağmen çözülen istemleriyle dayanıyordu. Onur köy yaşamının dirayetiyle ilk kez böylesine zor koşullar karşısında, inatla ayakta duruyordu. Gücünü ve kuvvetini cömertçe kullan-

maktan geri durmuyordu. Reha, tecrübe ve beceri avantajlarına dayanarak gençlerin hızına ayak uydurmakla yetinmiyor, güç katan bir yönlendirmeyle işin önünde yer almaya devam ediyordu.

Yolun düz bilinen bölümünü yürümeye koyuldular. Branda içinde yaralıyı çekmek, düz yerlerde sedye taşımaktan kolay oluyordu. Soğuk bir gece vuruyordu ıslaklıklarına gerillaların. Hiç beklenilmeyen bir engel daha çıkıyordu yollarına. Vadinin yüksekliklerinden kopan çığlar, büyük dik kayalı tepeler oluşturmuştu düz sanılan yollarda. Karanlıkta karşıdan görülmüyor, ince geçiş yerleri fark edilemiyordu. Çığın kendisi, oyukları, girdileri karla kamufle edilmiş kayalıkları andırıyordu. Bata çıka, yaralıyı eğip büküp, yıpratarak ilerlemeye çalışıyorlardı. Çukurlara düşürülüp, çıkarılan Orhan iniliyor, yer yer sesi yükseliyordu ayağının yaralarına basan etkilerle.

"Sık dişini, az kaldı Orhan." "İdare et" türünden uyarılarla dikkatleri Orhan'ın acımasından çekip, yürüme gücünü düşürmemeye çalışıyordu Reha. Büyük ağrılara düşmemek için küçük ağrılara katlanmak gerekiyordu. Yarım saatlik yolu bir buçuk saatte gittiler. Barınağa üçyüz metrelik bir yükseklik kalmışken Bedir karşıladı grubu. Dört tane kuru ekmek alıp gelmişti. Ekmekler, barınaktan çıkmadan bırakılan ekmeklerdi. Kuru kuru atıştırdılar. Susuzluk ağır basıyor, zeytinin boş midelerde dolanan tuzlu tadı kusturacak gibi yapıyordu. Brandadan indirip sedyeye koydular Orhan'ı. Bayanlar da gelip yetişmişti. Genco gücünün son sınırına gelmiş, ayakları dermanını yitirmişti. "Ben gideyim mi?" diye sordu. "Gitmek istiyorsan git" dedi Reha. Reha'nın sol yanına akciğer illetinden peydahlanan ağrılar düşmüştü. Geçmiş akciğer hastalığının kalıntıları, aşırı soğuklarda, yorgunluklarda sızıya dönüşüyordu.

Sedyeyi omuzladılar. Koca bir çığ tarlasının içine girdiler. Sedyeyle yürümek çok zorlaşıyordu. Zorlanmaları gören Genco grubu bırakamadı. Bedir de yardımlarını kuşanmıştı. Sedyeyle götüremediler. İndirip tekrar brandaya koydular. On dakikalık yol, bir saatte zoraki geçildi. Orhan'ı barınağın kapısından içeri ittiklerinde, hepsi birbirine bakındılar. Yaralıyı kurtardıklarına, kurtulduklarına inanamıyorlardı;

gözleri içli içli ağlamaklı sevinçler sunuyorlardı. İçeri yetişir yetişmez suya koştular. Çeşme tamamen çığın altında kalmıştı. Odanın (koğuşun) damlalarını engellemek için açılan naylonun üzerinde biriken ölü sudan içtiler. Çıkmadan yapılan yarım bidon (5 lt.) şerbeti bulup getirdi Şafak. Her biri üçer, beşer su bardağı şerbeti içtikten sonra, şerbetin içinde ölen onlarca küçük sineği fark edebildiler. Hepsi birbirine güldüler. Sıcak bir çay için su kaynıyordu tüpte. Yolun bittiğine hiçbiri inanamıyordu. Islaklarını çıkarıp battaniyenin altına girdiler.

"Bu yolu sonuçlandırmanın sefasına bol kuru ekmek ver Bedir." dedi Reha gülerek. Ekmek yiyecek hal yoktu kimsede.

"Açlığımızı hiçbir şey doyuramaz" dedi Onur.

"Yok yok, Bedrettin şimdi yağlı bir helva yaparsa açlığınızı doyurur."

"Bizim açlığımızı doyuracak yemek daha verilmemiştir bize."

Onur'un son söylemine katıla katıla güldüler. Orhan gülüşmelerin tadında hazlandı. Yol boyu eziyet olduğu kanısı, kendisini kemirmişti. Mehmet Koç, bir battaniyenin altına uzanmıştı çoktan. Tepkilerin merkezine oturtan davranışlardı bunlar.

"Ben yolun bittiğine inanamıyorum hâlâ" dedi Onur.

"Yol bitti rahat ol ihtilalin yorgun hammalı." dedi Ekber.

"Evde iken babamla tarlaya giderdik, ben elime tükürüp orağı çeviriyorum. Babam benim durumu eve geldiğinde anlatıyordu köylülere: Diyordu, 'tarlaya başlayınca bizim oğlanın eline tükürüşüne bakıyorum, diyorum tamam tarlayı mahvedecek. Sonra oluyor, bakıyorum akşama kadar sadece eline tükürmüş.'"

Dinleyiciler gülüştüler, kahkahalar birbirini kesti.

"Eee. Şimdi baban burda olsaydı ne derdi?" dedi Reha.

"Valla benim ben olduğuma inanmazdı. Sonbaharda gittik. Ne diyormuş biliyor musun? Biz ekmek toplamaya gittik demiş 'Benim oğlum evde ekmek istemezdi, şimdi gitmiş dilenciler gibi evlerden ekmek topluyor.'"

Bir kahkaha daha koptu dinleyicilerden. Bir saldırıyı zaferle taçlandırmanın keyfi yayılmıştı yorgunluklara. Her şey oracıkta bitmiş-

ti adeta.

"Ne oldu Yamuk yahu, su mu kaynattın?"

Yamuk, suratını ihtiyar Bese'nin ayak postu gibi gerdirmişti. Cevap vermedi, Reha'ya. Sedyeciler takılacak, şakalaşacak birilerini arıyorlardı adeta. Bu zaferin doğurduğu haklı gurur ve dik başlı dirayetin çoşkusunun dışa yansımasıydı. Taşıma işine katılmayanlar mahsun, sedyeciler gururluydu.

"Yahu Onur, sen o düzde bir ses duydun mu, yukarıda ağlayan çocukların sesi geliyordu.

Diren ile Alev gülüşleriyle büzüldüler. Reha'nın söylemi imalıydı. Gülenlerin kahkahaları Diren'i ciddiyete çekti.

"Çok kötü olmuştu ayaklarımız, hem biz ağlamadık."

"Ağlamamışlar, ağlar gibi yapmışlar" dedi Ekber.

Dinleyenler kahkahayı, kahkahaya eklediler. Reha laf atacak tek tek adam bakınıyordu.

"O boyun devrile senin Fethi, üç tane bayanı getirip buraya yetiştiremedin."

Fethi kızgın bir yüz hatıyla.

"Ne yapayım, gelin diyorum, çocuk gibi ağlıyorlar. Onlarla mı uğraşalım? Benim de ayaklarım donuyordu."

"Biz ağlamadık yoldaş" dedi Diren.

"He o ben miydim, 'ay ayaklarım dondu, ahh ayaklarım' deyip deyip ağlayan."

"Bedir hiç sorma?" Reha üzerine basa basa konuştuktan sonra duraksayarak dikkatleri topladı. Bedir, peşinden bir şakanın geleceğini tahmin ederek gülümsedi.

"Ne oldu?"

"Geldik en zor yerde sedyenin yan ağacı kırılmaz mı?"

"Bir daha mı kırıldı?" diye hayret hayret sordu Bedir. Reha bir göz atarak;

"Yahu dinle anlatıyorum işte." Bedir kafasıyla 'tamam' işareti yaptı. Dinleyiciler de dikkat kesilmiş, Reha'nın hangi abartıyı dilleyeceğini bekliyorlardı. Sedyenin yan ağacı koptu. Neyseki bizim Ek-

ber'in de bacağının lifi kopmuştu, onu söküp ağacı bağladık."

Sedyeciler ortalığı kahkaya boğdular. Ekber'in bacak lifini çokça konu edinişini diğerleri yeterince bilmedikleri için, kahkahalara destek gülüşler sundular. Ekber kerhen katıldı gülüşmelere.

"Adamda ne lif vardı ama. Bizim evde katır yükü sardığımız kendirden daha uzundu." diye ekledi Onur. Reha gözlerinden boşalan yaşları siliyordu. Gülmeler sadece esprilere değildi, zaferin elle tutulan sevinciydi resimlenen. Sıcak çay tütsüleri, Yasemen'in ve Bedir'in servis hızıyla yayıldı koğuşa. O gece uykuların en tatlısı, en koyusu, en ağırı yaşandı. Vücutlara çöken yol ağrıları uykuların derinliğine akıyordu. Taşıyıcıların omuz başları şişmiş, yara olmuştu. Ayaklar ağırlaşmış, kaslar katılaşmıştı. Kar dondurması birçoğunun ağız düzenini bozdu. Dudaklar şişti,yanaklar patladı, ayaklar yarık yarık oldu.

***

Nisan, Dersim'e taşımıştı baharı. Küçük küçük dereler geçit vermeyecek kadar coşkundu. Yaşamın al al renkleri inmişti taze fidelerin köküne. Şahverdi açılmış, kar evlerin dağ yakasına ulaşmıştı. Dağların güney yüzeylerine düşen hoyratlar, karın canına okuyordu. Grup, bir hafta barınak yerinde kaldı. Bir keçi avlayıp, et ve kalan yiyeceklerle beslendiler. Yolun yorgunluğu bir hafta da ancak omuzlardanatıldı. Orhan cevizliğe indirildi bir hafta sonra. Reha, altı kişiyle birlikte Ovacık'a indi. Batıdan gelecek olanları bekleyeceklerdi Mehmet Koç ve yanındakiler. Erzak temini için Ovacık'a giden birimde Onur, Diren, Fethi, Şafak, Genco ve Alev vardı. Karada ve yeşilde yürüyüp Derviş köyü ormanlarına indiler. "Ovacık köyleri ne durumdadır?" "Düşmanın yönelimi nedir?" merak konusu oluyordu. Grup o akşam Merkal'a girdi. Sıcak, sevecen, dostane bir ilgiyle karşılandı grup. Hepsinin gözlerine derin, içli sevimlilikler, gülüşler oturmuştu.

"Ovacık'ın hali başka" dedi Onur yavaşça yanındaki Reha'ya.

"Memleket şovenizmi başlamasın."

"Yok yok. Dersim'de toprak öpülür. Meyvanlılar aklıma geldikçe

keçilerim oynuyor."

"Buralar da o aşamalardan geçti ama."

Köylülerin yakın alakalarıyla birlikte Onur'la Reha konuşmalarını kesti. Genel bilgiler alındı, bilgilendirmeler yapıldı. Halkın sıcaklığında hazlandı gerillalar. Köyden un, yağ ve yumurta alındı. Gece yarısı araziye çıkıldı. Hava yarı açık, yarı yağışlıydı. Çekilen açlığın canına okumak iyi olacaktı. Oluşan psikolojik açlık durumunu gidermek istiyordu Reha. Tereyağında pişirilmiş bolca yumurta yaptılar sabah kahvaltısında. Öğleye yağda bişi (Bişi: Yağda hamur kızartma.) yediler. Öğleden sonra, koca bir tencere helva yaptı Reha. Akşama kadar bol yağlı ve şekerli yiyecekler yenildi. Yeme ilk kez sınırın çok üstünde tutuluyordu. Birçoğu günlerce ishal oldu. Birliğin hareket tarzı ishal olma nedenleriyle aksadı. Yakın köylere girildi. Un, yağ, sigara, çay, şeker toplandı. Üç gün sonra bir birimle acil ihtiyaçlar yukarıya gönderildi.

Orhan'ın durumu iyiye gidiyordu. Beslenme durumu düzeldikçe iyileşme yönündeki gelişmeler hızlanıyordu. Bahar dik cevizlerin dallarına cemre suyu taşıyor, yeşil kuduruyordu. Göldere vadisinin güney yamaçları karaya ve mora sarınarak yükseliyordu. Bolluk çökmüştü gerillanın sofrasına. En değerli yiyecekler ot türleriydi. Gulik en çok yienilen ve en bol olandı. Baharın ilk gezileri için kayalıklardan yeşile düşen keçileri avlıyor, otu etli, yağlı yapıyorlardı. Keçiler nöbet yerini işgal ediyor, vurulanların gerçeğinden ders çıkaramıyorlardı. Tırsık, zırık, savıle, pune, so, mendık gibi değerli otlar, sarımsak tadına, et lezzetine karıştırılıyordu. Ovacık birimi bolca yağ, çay, yumurta ve sigara göndermişti. Uzun bir bekleme tarihinden sonra Akın ile Kasap geldiler. Gelmesi gereken Yılo ve Emre'nin geleceği söyleniyordu. Mayıs ömrünü yemiş son haftasına dayanmıştı. "Batıdan çıkarken, "Reha'nın altı kişiyle birlikte düşmanın eline geçtiği" şeklinde haberler çıktığını söylediler. "Reha yaralı olarak ele geçmiş" deniliyordu. Kamp yerini derin bir endişe sarmıştı. Sayı tamıtamına uyuyor ve Reha, gelmesi gerektiği randevu geçtiği halde gelmemişti Ovacık'tan. O akşam Muro'yla birlikte bir birim çıkarıldı yola. "Her

hangi bir durum varsa bu akşam geri dönün" talimatını verdi Mehmet Koç. Birim yolda, Reha'nın gönderdiği bir birimle karşılaşıp döndü. Kamp yerinde herkes uyuyordu. Mehmet Koç nöbetçi tarafından haberdar edildi. Durumun normal olduğu öğrenilince;

"Bir durum varsa geri gelin demiştik, siz de gelmiş oldunuz. Orhan'ı çağırın, haberin gerçek olduğu numarasını yapalım."

Mehmet Koç'un önerisi kabul gördü. Orhan'ı çağırdılar.

"Ne oldu?"

"Doğruymuş söylenilenler, yakalanmış bizimkiler."

Orhan elindeki bastonunu yere savurdu hışımla.

"Tüüü, lanet olsun."

Dinleyiciler gülüşmelerini kısmaya çalıştılar. Ovacık biriminden gelen Şafak'la Genco karşısında koca ateşin yanında oturuyorlardı. Orhan'ın gözlerine bürünen üzüntü, onları görmesini engelliyordu. Gösterdiği ilginç tepkili hareketlere gülününce durum açığa çıkarıldı. Orhan sevinçten, gelenlere yiyecekmiş gibi sarıldı.

Aynı oyunu Bedir'e de çekmeye karar verdiler. O da ateşin kenarında, hemen yanında oturan Şafak'ı göremiyordu. 'Birim döndüğüne göre haber doğruydu' sanısıyla gelip ateşin önündeki kütüğün üzerine çıkıp, dizlerinin üzerine oturmuştu.

"Eeee, anlatın hele, nasıl olmuş olay."

Bedir'in bu hali dinleyicilerin sabır bendini anında patlattı. Kamp yerine derin kahkahalı şen sohbetler yayıldı. Diğer gece Reha da geldi. Alt konferans çalışmalarının başlamasıyla alana yaklaşan bir operasyon geçiştirildi.

Baharın sevimli, cana can katan sıcaklığında tamamlandı alt çalışmalar. Yeni düzenleme ve ayrışımlar yapıldı. Diren ve Yasemen batıya gittiler. Kasap bir birimle Hozat ve Pertek hattına geçti. Mehmet Koç ve Reha alanda kaldılar. Reha iki üç kişiyle Ovacık'ta çeşitli erzak ve alt çalışmalar yürütme faaliyeti için Ovacık'a indi. Mehmet Koç Orhan'la kaldı.

Gelişmelerin yönünü doğru saptayabilmek, geçilen süreçlere somut ve bilimsel bakmakla olanaklıydı. Çelişmelerin ciddi sorunları,

güç yitirmelerle birleşince ortaya aşılması zor badireler çıkıyordu. Ağırlaşan pratik görevleri omuzlamadan, Mercan suyunu geçmek bile olanaklı değildi. Ardçılar, öncülerini gözlemliyor, öncülerini bekliyor, istiyor, kaygılanıyordu.

Ovacık köylüleri gelişmelerin siyasi havasını yudum yudum soluyarak yaşıyorlardı baharlarını. Evleri, köyleri yakılmış insanlar perişandı. Boşalan topraklar el el, avuç avuç gökyüzü topluyordu, zulmün kanlı potinleri altından. Tarlalar kuruyor, ağaçlar su istiyordu. Gelişmeler öleni, doğanı aynı rahimde taşıyan baharın evrileceğine işaret ediyordu.

Partizan güçlerin 94 bölünmesi kendi gerçeğini gün yüzüne fazlasıyla çıkarmıştı. Ateş, bir iki elin hamaratlığıyla taşınamayacaktı sadece. Ateş, yığınları kucaklayan koca bir derya olmadan devrim hayal olurdu. Değerler, ellerin, tarlada, makina başında, sabanda, tornada, kalemde dökülen terlerinin bileşimiyle var olacaktı. Kim ki bunun bir yanını yadsır, o dünyaya bir gözü eksik bakardı.

Köylüler daha önceki DABK Konferans ayrılığını yadsımış, tepkilerinin sıcaklığında yadsımalarını tava getirerek birliği dayatmıştı taraflara. Son ayrılık 'illallah' ettiriyordu tabana. Beni, benim damgaladığım yaşam gerçeğini görmek zorundasın. Görmekle yetinmiyecek; ateşimin külünü, gecenin yelini, seni emziren memenin kudretini öpecek, tadacak, dokunacak, koklayacak ve giderek kavrayacaksın. Burnunun dikinde göremediğin onlarca uçurum saklıdır. Bakındığın tepe bir tek üzerine kıçını koyduğun oturgaçtan ibaret değildir.

İstemler yaşamın renginden alıyordu gücünü. Kapıları geceleri çalınan yoksul yürekler, gölgelenen umutlarının ahında uyanıyor, elleri üşüyor, parmakları titriyor, tereddüt üzerine tereddüt birikiyordu. Yakın taraftarların gözleri yapılacak olan merkezi irade toplantılarına ve onun doğuracağı sonuçlara bakıyordu.

Yayla yerleri buruk övünçler içindeydi. Yaylalara çıkma yasağı karşısında direnen Şafak aşiretleri, Ankara mebuslarını meşgul ediyor, üstten karar çıkarmaya çalışıyorlardı. Bolca para ve yatırım vaadi yedirdikten sonra koparabilmişlerdi izni. İzin bir başkaydı ama

jandarmanın çektiği setleri bir bir geçmek gerekiyordu. Ambargo şiddetini en üst sınıra çekerek sürdürüyordu zulmünü. Köylerine geri gitme yönündeki istemler, cılız seslerle gündemleniyordu. Yönlendirilme sorunları pasifizmin ebeliğini yapıyordu. Dersim'in toprağı, zulüm altında inim inim inledikçe güzelleşiyordu. Hasreti ciğer dağlayan kendi kalp zamanlarına tutunuyordu düşünceler. Çelişmelere doymayan aç zihinler koşullanıyordu yerden yere. Dağların yayla zamanı en görkemli şenlikleri yazıyordu gök semanın burculanan mavisine. Kenger, ışkın, mantar kokuları yabani tezenelerine karşı duruyordu. Köyler boşaldıkça, yabaniler de ilçelere yaklaşmıştı. Köylüler kapılarının üç metre yakınındaki bostanlarını dahi domuzlardan koruyamıyorlardı.

Ulusalcıların Aliboğaz direnişinden sonra yoğunlaşan karşı yönelimleri, karşı taktikleri allak bullak ediyordu. Ovacık'ın yatılı bölge okuluna yerleşen tugay, dört ayrı taburla, ek karakol güçleriyle güçlü operasyonlara çıkıyor, sonuç alamıyordu. Sık sık sabotajlanan Ovacık elektrik hattı, Tugay komutanı generali çileden çıkarıyordu. Dersim genelinde başarısız olan operasyonları gözden geçirmek için, üçüncü ordu komutanı en yetkin CIA gerilla uzmanlarıyla bölgede araştırma yapıyordu. Gerilla savaşı kendi karşı konulması zor yasalarına yaslanarak çığ gibi büyüyeceğini kanıtlıyor, tüm pasifistlerin zihinlerini dinamitliyordu. Kar fırtınaları, bahar laşerleri, gece karanlıklarına karşı tutunma gücü en yüksek, en belirgin olan ateş hattı olarak ortaya çıkıyordu. Halk savaşı kendi bütününün vazgeçilmez bu parçasına, sıcak kucağına açıyordu. Toprak yakılıyor, köyler talan ediliyor, gün kurşunlanıyordu.

Beyaz beyaz sürüler it yokuşundan zirvelere doğru çıkmaya başladığında, haber erken düştü koyaklara. Taze kuzu iştahı kabaran kurtlar, yaralarıyla birlikte dağdan uzaklaşamayan Orhan en çok sevinenler olmuştu bu habere. Keklikler bu habere pek sevinemediler. Dağlarda oluşan leşlere dönen alıcı kuşların avına takılma korkuları belirdi yüreklerinde. Dağ eteklerine doğru çektiler iştahlarını. Munzur'un gülümsemeleri gülümseme değil apaçık bangır bangır bağır-

maktı sevinçten.

Ovacık kahvelerini dolduran köylüler, yayla zamanını içinden akan kanlarla karşılıyorlardı. Ellerinden kelepir piyasasıyla çıkardıkları koyunlarını, davarlarını yeniden alabilecek güçleri uçup gitmişti çoğunun. Yıllarca en verimli iş olan hayvancılık zamanında bol olan çökeleğe, peynire muhtaçtı bakışları. Yokluk, kangren gibi dolanıyordu evlerin bacalarını.

Cemal Ağa 19 Mayıs gösterilerinden sonra, daha bir koltuk kabartarak gezinecekti. Kaymakamın, tabur komutanının da katıldığı 19 Mayıs gösterileri sırasında atına binen Cemal Ağa, dört nala turladı kalabalığın çevresinde. Bütün gözler bir anda Cemal Ağaya yönelince, kaymakamla, tabur komutanı da kalkıp bakışlarını dört nala gösteri yapan atlıya baktılar. İkinci tur bitince, halktan alaycı gür bir alkış koptu. Cemal Ağa atını tırısa çekti; "Teşekkürler efendim, teşekkürler. Teşekkürler" diyerek atın üzerinde eğilip eğilip kalktı. Tabur komutanı yanındaki kaymakama fısıldadı.

"Bu milletin huzuruna on kravat takan reis-i cumhur çıkarsan kimse onu bir eşek kadar dikkate almaz, kendilerinden bir deli görünsün, hepsi önünde secdeye kapanır."

Kaymakam, binbaşının sözlerini askerlerin siyasetçilere bir hakareti olarak algıladı. Bozuldu dudağı, gevrek gevrek titredi. Bir şeyler diyecek oldu, önce düşünmeyi tercih etti.

"Ne diyorsun yani, kravatlıların yerine silahların altında yürüyemeyen on tane beygir getirsen durum değişir mi?"

"Bu millet coptan, silahtan anlar kaymakamım, bunu görmeyen kuş beyinliler, bir gün, burda bir deliye alkış tutan milletin tükürüklerinde boğulurlar."

Kaymakam duymazdan gelerek gösterileri seyire koyuldu. Binbaşı askeri otoritesini konuşturduğu için sarı sucuk gibi sırıtıyordu. Köylüler ve ilçeliler iş olsun, zaman geçsin diye seyre durmuşlardı gösterileri.

Köylerine gitmek için müracat eden köylülerin dilekçeleri yan yana duruyordu. Poşetle un götürme işi, kenar mahallelerden kaçırılan torbalarla tarumar ediliyordu. Yayla yollarına bakan kadınların göz-

leri dolu dolu oluyor, çocukların çığlıklarına ağlıyorlardı.

Yaylaların kurulduğu ilk gün, Erzincan'dan çekilen operasyonla bombalanıyordu Munzur'un yüksekleri. Ulusalcı güçlere yönelik yapılan operasyona uçaklar, dört helikopter ve binlerce asker katılmıştı. Tehditler, bombalar yağdırdılar dağlara. Yedi çobanı göz altına alıp, terörist yakalandı diye ilan ettiler radyodan.

Yaylaya çıkış izninin alınmasında öncülük yapan ve yaylacıların önderimiz dediği Paşo gitti çobanların peşinden. Meclisteki il milletvekillerine telefon edip durumu bildirdi. Alay komutanına, valiye çıktı. Alay komutanı, çobanları bırakacağına dair söz verdi. Paşo, Kemah ilçesine bağlı Alp karakolundan çobanların kimliklerini almaya gitti. Karakol komutanı başçavuş, Paşo'yu iki saat karakolun bahçesinde bekletti. Paşo, "Bu pezevenk ne diye bizi burda tutuyor." deyip dönüyordu bahçede. Beklemeyle işin olmayacağını anladı. Kapıya yanaştı. Askerin biri durdurdu.

"Başçavuşa söyle kardeşim. Bizi ne diye bekletiyor. Biz buradan dağa çıkacağız. Söyle o adama, kimlikleri veriyorsa versin, vermezse ben nasıl alacağımı bilirim."

Başçavuş içeriden dinliyordu Paşo'yu.

"Gel ulan buraya, bırakın gelsin." diye bağırdı. Asker yol verdi.

"Ne diye bağırıyorsun lan? Kime güveniyorsun? Dağdan kalkacaksın. Yaylanı alıp gideceksin yoksa vermem kimlikleri."

"Yahu sen ne diyorsun. Ben meclisten izin çıkarıyorum. Senin gibi bir başçavuşun sözüyle mi kalkacağım."

Başçavuş dişlerini gıcırdattı.

"Ulan senin o güvendiğin adamlarının da a.... koyarım. Sana kalkacaksın diyorum."

"Başçavuş, benim kim olduğumu bilmiyorsun. Ayıptır terbiyesizlik yapma. Senin sözünle ben kalkmam. Senin alay komutanın bana kalk diyemiyor."

Başçavuş Paşo'nun şakağına okkalı bir yumruk indirdi. Paşo yerinden fırladı. Sinirleri iyiden iyiye kudurmuştu.

"Ben ordayım, al kimlikler de senin olsun. Sen de gel beni kaldır.

Senin gibi bir başçavuşu takmam ben."

Yürüdü dış kapıya doğru.

"Ulan senin güvendiğin o Kamer Genç'inin de senin de...."

Başçavuşun son sözlerini duymadan çıktı. İyice köpürmüş, peş peşe küfürlerle bezedi başçavuşu. Askerin biri dış kapıda yavaşça fısıldadı Paşo'ya.

"Korkma, o köpek ödleğin tekidir. Sana vurursa sen de ona vur."

"O pezevengin çocuğu kimin umrunda yahu. Sıkıysa gelsin dağa. Kimlikleri vermeyecekmiş, alsın anasının a.... koysun."

Paşo, küfürleri savura savura yürüdü. Ağzından, mazlum ahında ıslanmış adaplı tükürükler sıçrıyor, gözleri koca bir boğayı bir hışımda parçalayacakmış gibi bakıyordu. Kendisini bekleyen yaylacı komşularının yanına geldiğinde, şakağındaki ağrı ince bir astar gibi yayılmıştı kulak çevresine. Köylüleri şüpheli, korkulu edalar kuşanarak ne oldu? der gibi bakıyorlardı. Onlar sormadan o konuştu.

"Bu pezevenklere dersini vereceksin. Mervan olu mervan dağda elime geçse, kurdun eline geçmiş köpek gibi bağırtırım. Burda arslan kesiliyor kedi olu kedi."

"Law Paşo sana vurdu mu?"

"Elime alsam pezevengin boynunu koparırım... Bir yumruk vurdu it oğlu it. Dedim al kimlikleri anana s..... Hadi gidelim, hiçbir bok yiyemez o."

Köylüler atlarını çözüp yola koyuldular. Tam o sırada bir asker elinde kimliklerle geldi. Bu asker kapıda Paşo'ya korkma diyen askerdi.

"Alın kimlikleri. Ben sana dedim. O köpek korkağın tekidir. Ondan korkmayın. Ama gelip karakolda eline geçmeyin. Ben de aleviyim. Sivaslıyım. Bu adam alevi düşmanıdır. Devrimcilere söyleyin bunu gebertsinler. Her gün Kemah'a gidip geliyor arabasıyla."

"Yawu o mervan olu mervan bize bir şey yapamaz. Sen sağ ol..." dedi Paşo. Cebinden iki paket sigara çıkarıp askere uzattı. Asker almak istemedi.

"Al al. Biz yabancı değiliz. Paraya ihtiyacın varsa söyle çekinme. Biz dağdayız. Eğer bir derdin olursa, bana haber gönder, korkma Pa-

şo de yeter. Herkes bilir."

Asker mahçup mahçup Paşo'nun cebine koyduğu iki sigara paketini almaya rızalık gösterdi. Paşo şakağından yüzüne yayılan acıları unutuvermiş, gözleri gülüyordu. Atlarına binip dayandılar Munzur'un yokuşuna.

***

Temmuz'un ortalarında tekrar Ovacık'a döndü Kasap'ın komutasındaki birlik. Daha önceden ayrılıp tekrar dönen yedi genç savaşçı da katılmıştı birliğe. Yerel çalışan Bakış ile Nakış da birlikle birlikteydi. Nakış zarif bir ev kadınıydı ve Bakış'la yıllardır evliydi. Bu ihtiyar ikiliye, gerillalar Bakış ile Nakış isimlerini takmışlardı. Batıdan gelmesi gerekenler gelmemiş, her iki randevu zamanı da geçmişti. Bilinemeyen bekleyiş zamanlarına düşmüştü uğraş. Merkezi konferansın sonuçları bekleniyor, faaliyet esasta da buna bağlı kalıyordu. Bir haftalık bekleyişten sonra İbo, Piro'yla birlikte geldi. İbo'nun mücadele pratiğinde oluşu birçoğunu sevince boğdu. İbo'nun pratiğe yönelişi en çok Reha'yı sevindirmişti.

"Ortalıkta çeşitli haberler dolaşıyor. Ayrılmalardan, atılmalardan bahsediliyor." dedi İbo.

"Ovacık köylerinde benzeri şeyleri biz de duyduk. Sözde Tufancılar, Müslümcüler diye ikili bir gruplaşma varmış. Fakat bunların hangi tür söylentiler olduğu, nereye dayandığı, nereden kaynaklandığı bilinmiyor. Ben öyle bir ayrılmanın olacağına inanmıyorum. Ayrıca çok büyük bir aptallık olur. İlk ayrılığın acıları hâlâ hepimizin kursağında. Bu süreçte bunu kaldıracak gücümüz yok. Kitleler bizi afaroz eder. Hiçbiri haklı olarak kapıyı açmaz bize."

"Tabi yahu. Önceki ayrılık mahfetti. Kim böyle yapıyor bilmem?"

"Yapılması gereken partinin aktif bir işçisi olmaktır. Mücadeleyi orada vermek gerek. Özellikle toplumsal gerçekliğimizi az bilen sizlerin kesinlikle kendi safınızda yerinizi almanız gerekir. Üyelik için tekrar başvuruda bulun."dedi Reha.

Reha ile İbo' dost akraba sohbetlerini siyasal sohbetlerin sonuna

eklediler. Dost, akran, geçici yol arkadaşı sorguları yapıldı. Merkezi konferansın bitmemiş olması, bilinemezliği gündemde tutmaya devam ediyordu. Beklemelerin uzayacağı düşünülerek, yeni bir faaliyet birliği ayarlandı. İbo ile Piro ayrıldıktan birkaç gün sonra, Kasap, Reha, Şafak komutanlığında esas birlik faaliyete yöneldi. Hozat, Pertek hattına geçmeyi tasarlayan birlik, Ovacık'ta telefon irtibatlarından parti konferansında bölünme olduğunu öğreniyordu. Durum değerlendirildi. Faaliyete gitmenin bu durumda doğru olmayacağı kararına varıldı. Beklenecek, gelişmeler öğrenilecek, tavır belirlenecekti.

Fecir öncesi ağrılar koşullanıyordu ufuktan. Ayrılığı bölgeden giden ile Marmara'dan doğal bir delegenin başlattığı, buna üç delegenin ve birçok partilinin, savaşçının katıldığı söyleniyordu. Karadeniz güçlerinin komutanı Veli de ayrılanların yanında yer almıştı. Reha'ya göre değer verilmesi gereken ve siyasette, ideolojide kendisine yakın olan Taylan, Pamuk Hüseyin (Düzgün) Katip gibi isimler de vardı ayrılanların içinde. Ama yeni bir ayrılık kesinkes doğru değildi. Kasap'a göre, ayrılık gerekli ve kaçınılmazdı. Birlikte yürümek güç yitimi, kadro kaybı demekti. Şafak'a göre, hiç kimse açısından durum net değildi. Birçoğuna göre bu iş böyle gitmezdi. Kimine göre, yeni hareketlilik demekti. Kimine göre koca bir bilinmezlik. Kimine göre, cılkı çıktı örgüt içi mücadelenin.

"Sence hangi taraf haklı olabilir? Senin tavrın nasıl olur?" diye Reha'ya sordu Şafak.

"Erkenci davranmamak gerek. Belgeleri alıp incelemek, tarafları dinlemek gerek. Pişirilip önümüze sürülmüş olması iyi değil. Ayrılığı dışa yansımadan engelleme şartları ortadan kalkmış oluyor. Her açıdan ayrılık, yeni yıkım demek olacaktır, her iki taraf açısından da."

Şafak yargılarıyla baş başa kalmayı yeğledi. Reha'nın ayrılanlardan belli isimlere daha yakın olduğunu biliyordu. Kasap ayrılmaya dair tepkileri törpüleyerek, ayrılanlara ilişkin avantajlar oluşturmaya çalışıyordu. Batıda geçirdiği kış aylarında ayrılma, ayrıştırma türünden kokuları daha yakından solumuş, hatta tarafgir olma işine de koyulmuştu. Karadeniz dağlarında yapılan konferanstaki bilinmeyen ilk

tavrı Karadeniz güçleri takınmıştı. Ne nasıl, kim nerede, neyle ayrışmış henüz bilinmiyordu. Gelişmeleri yaklaşık, yakın tahminlere oturtmak, yabancısı olunmayan sürecin tanıklığına dayanacaktı. Beklenilmeyen, istenilmeyen bir sonuç olmuştu.

Birlik Munzur'lara geri döndü. Yayla yerleri şen ama tedirgindi. Köylüler her an 'bombalanırız' endişeleriyle birlikte yaşıyorlardı. Birlik geldiğinde, ayrılık yönünde tavır takınan bölgenin doğal delegesi Akın alana gelmişti. Orhan da ayrılığı en çok kabul edemiyenlerden biriydi. Bir iki kararın yer aldığı bir belgeyle gelmişti Akın. İbo da gelmiş, ayrışmanın konferans kanadını temsil edenleri getirmesi için geri gönderilmişti. Yapılan randevu tarihi için bir hafta on gün beklendi. Randevu günü geçtikten birkaç gün sonra, gelenin olmadığı durumda "ben tavrımızı takınıp gidecem" dedi Akın. Organ durum değerlendirmesi yaptı. Geçici Örgütleme Komitesi olarak ayrışan kesimden yana ağırlıklı tavır takınma durumu kapıdaydı. Tüm savaşçıların katıldığı bir toplantıda tavır belirleme kararı alındı.

Toplantıdan çıkıldığında, GÖK olarak ayrışanların yanında yer alanlar, birliği savunup her iki tarafın disiplinini tanımayarak konferans öncesi irade diyen, iradeye çağrı tavrında birleşenler ve konferanstan yana tavır takınanlar olarak iç ayrışım belirginleşti.

İki ayrışımda zorunlu bir tavır takınma durumu dayatıldığından yapılacaklar, yapılması gerekenler, düşündürücü, yorucu, yıkıcıydı. İradeye çağrı tavrı, GÖK olarak ayrışan kesimden yana tavır takınacak esas bir gücü bünyesinde tutabilmişti.

Tartışmalar, konferansın meşruluğu, gayri meşruluğu, tasfiyecilik, oportünizmle birlikte yürüme yürümeme, birliği isteme istememe noktaları başta olmak üzere birçok noktada yoğunlaşmıştı. Geçici örgütlemeden yana tavır takınan isimler arasında Bakış, Nakış, pilleri bitmiş Yamuk, yeni katılan genç, dinamik Oral ve birkaç savaşçı ismi daha vardı. Reha iki ayrışım durumu arasında tercihte örgütleme komitesini tercih etmiş olmasına rağmen, parti organının birliği gerçekleştirmeyi hedefleyen bağımsız tavrının desteklenmesi ve tarafların birliğe zorlanmasını gerekli görüyordu. İlk oturumda örgütleme

komitesinin uç savunmasına giren Kasap da ikinci oturumda irade isteyen bağımsız tavırdan yana yer alıyordu. Mehmet Koç, Çakır'la birlikte konferansın meşruluğunu kabulleniyordu.

Yaz ömrünü tüketiyordu yavaş yavaş. İç sorunlar, beklemeler, belirsizlikler savaş alanlarının pratik görevlerini dumura uğratıyordu. Orhan, Reha ve Alev konferans kanadından temsilcilerle ayrışan diğer bazı isimlerle görüşmek, birlik yönünde temaslar yürütmek için alanda kaldılar. Kasap, Şafak ve diğer birlikçiler, kış hazırlıklarını temin için Hozat-Pertek alanına geçtiler. Alınan karar ve yazıları batıya götürmek için Cihan da Orhanlarla kaldı.

Faaliyet birliği ayrıldıktan dört gün sonra konferansı temsilen Bedir geldi bölgeye. Uzun Nure ve yeni gelen dört savaşçı vardı kendisiyle. Tartışmalar yinelendi, yoğunlaştı. Bedir'in keskin savunuları Orhan'ı yanlış yaptık kanısına sarmalamıştı. Yanındaki birlikçilerle görüşmeye oturdu. Tavrı durdurma önerisi eleştirildi ve tavrın devamı noktasında Orhan ikna edildi. Ayrılık durumu hafifsetilmeye, yok gösterilmeye çalışılıyordu Bedir tarafından. Taraftarların, sempatizanların tepkilerinin yoğunlaşan iticiliğine maruz kalıyordu ayrılık. Güven afaroz edilip, kasırgalara savrulmuştu. Birlik yönündeki tavır benimseniyor ama umut yeşertilemiyordu. Orhan ile Reha, Mehmet Koç'larla birlikte hareket ediyorlardı. Kafam karışık diyerek son anda faaliyet birliğinden ayrılıp gelen Muro da Orhan'larla hareket ediyordu. Yaylacılar usul usul göçere hazırlanıyorlardı. İbo batıdan gelecek yeni elemanları, belge ve kararları almak için Piro'yla şehre inmişlerdi. Örgütleme komitesinden yana tavır takınan iki siyasi simanın da bölgeye gelmesini istemişlerdi Orhan ile Reha.

Yaylacıların son günüydü. Munzur üşüyordu artık. Yağmurlar düşüyor, dolu taneleri vuruyordu çadırlara. İlk kez kar serpintileri düşmüştü Dağbabanın, Sebil babanın zirvelerine. Sürgün zamanı düşmüştü otaklara. Yaylacılar dört günlük bir geçiş izni almışlardı. Topluca hareket ediyorlardı.

Kızıl bir grubla batı dağlarının ufuk çizgisine çöken güneşin teninde çadırlara doğru hareketlendi Reha ile Alev. Orhan ile Muro da

başka bir obaya gideceklerdi. Yaylacılardan kalan fazladan yiyecekleri toparlamayı hedefliyorlardı. Mehmet Koç'la Reha arasındaki son sürtüşmelerden dolayı hareket birlikteliği zayıflamıştı.

Yaylacıların traktörleri çadır önlerine dayanmış, yükleniyordu. Berivanlar akşam seanslarında beriye veriyordu sürüleri. Quna Herç düzüne doğru indiler. Yeşil çayırlığın içinden hızlı hızlı gelen bir adamı tanımaya çalıştılar. Uzun süre çıkaramadılar adamın kim olduğunu. Tıknaz, dolgun adam iyice yaklaşınca,

"Bu gelen Cemal Ağa" dedi Reha. Alev de onadı.

Cemal Ağa hızlı adımlarla yanaştı. Reha, "Cemal amca merhaba" demeye hazırlanıyordu ki, her zamanki gibi o daha erken davrandı.

"Ulan bakılem yani icabında iyi oldu haa. Yahu iyiki sizi gördüm haa. Yahu siz nedir öyle yapıyorsunuz haa. Yahu ayrılık nedir haa. Ulan bakılem yani bunu kim yaptı haa. Yahu duydum duyalı uyumuyorum. Mesela yahu iyi düşünün haa. Yahu siz bilmiyorsunuz haa."

Peş peşe seriye takmış gibi devam ediyordu. Reha gülümseyerek Cemal Ağanın hiddetini dökmesini bekliyordu.

"Yahu atları bahane ettim geldim haa. Siz bizim atları tanırsınız haa. O Zeynel nerde haa, yahu bakılem yapmayın böyle haa. Herbiriniz bir yerde vurulursunuz haa. Yahu gelin kim kimi üzmüşse özür dilesin haa. Yahu sen komutanlık istiyorsan bu sefer de sana versin Zeyno komutanlığı haa. Yahu sen pir rayber sahibisin bilirsin haa."

Mehmet Koç ile Bedir de yanındakilerle birlikte yukarıdan geliyorlardı. Reha, Cemal Ağanın lafını zorlayarak araya girdi.

"Cemal Amca doğru diyorsun. Biz de ayrılığı istemiyoruz. Ayrılığa karşı çıkıyoruz. Biz de yeniden birleşelim diyoruz."

"Yahu bakılem sen akıl fikir sahibisin. Yahu Zeyno'nun bir başı yeter size. Yahu onun bir kabahati varsa o özür dilesin, senin varsa sen dile. Yahu birbirinizi öpün barışın haa."

Mehmet Koç gülümsüyor, Bedir, Cemal Ağayı yanaklarının yayvan parıltılarında resimliyordu. Mehmet Koç'u tutup alnından öptü. Hal hatır sorma faslına girilmeden devam etti söylemlerine.

"Ulan yani birbirinizi öpün barışın. Yahu valla düşman sizi her

birinizi bir yerde vurur haa. Yahu nedir haa, İbrahim'in zamanı geçmişse bir yaprak çevirin haa. Diyorlar o yüzden çıkmış mesele hee. Yahu bir şey olmaz ha. Epeyi zaman geçmiş haa. Bir yaprak devirin bir şey olmaz haa."

Konuşmasının arasında yeni gelenleri gözden geçiriyor, alıcı bakışlar fırlatıyordu. Mehmet Koç'un eşi kendisinin de gelini olan Uzun Nure gelip elini öptü. Zoraki bir hoş geldin dedikten sonra meseleye devam etti. Yenilerin bakışlarında durmadan konuşan bu ihtiyar adamın siyasiliği ilgi çekiyordu. Parti başkanı gibi talimat yağdırması dikkatlice takip ediliyordu.

"Ulan yani bunun başını kim çekiyor haa. Ulan yani o Ermeni Orhan mıdır ayrılıyor haa. Yahu bölünmeyin, inanmayın haa."

Mehmet Koç, Cemal Ağanın lafını aralayarak, "ayrılan o Akın'dır. Hani sen diyordun ya, becerikli, çalışkan çocuk diye."

"Ulan yani o mu haa." Yanaklarına alaycı bir gülümseme oturtarak devam etti. "Ulan yani o bir cereyancıdır icabında ha. Ulan yani o bücür boyu ile nasıl sizi böldü haa. Ulan yani bir cereyancı parçası haa."

Yeni gelenlerden sırma saçlının iri yapısına göz gönderip gönderip gülümsüyordu.

"Ulan yani sen yeni geldin. İcabında o da Tunceli'li haa."

"Yok o Karadenizlidir" dedi Mehmet Koç.

"Ulan yani o zaman anası Kürttür haa." Dinleyicilerin hepsi gülüşlerini bıraktılar Cemal Ağanın tespitlerine.

Gölgeler kol kola kapatmışlardı dağların mor renklerini. Kurtlar kuzu leşlerine yeni leşler ekleyerek et yiyecek zamanlarını uzatmaya çalışıyorlardı. Konuşmalarının arasında defalarca atlarını da soruyordu. Karşısındakiler, birer ikişer cümle ancak konuşabilmişlerdi. Mehmet Koç'la özel süren birkaç dakikalık konuşmasından sonra ayrıldılar. Cemal Ağa Orhanların gittiği obaya doğru devam etti.

Bedir gülüşleri arasında Cemal Ağayla aralarında geçen anıyı anlatırken yürüyordu grup.

"Hani bizim yoldaşlara sert yönelimi olmuştu da kendisiyle konuşmaya gitmiştik" diye Reha'ya hatırlatmada bulundu. Reha, "anla-

dım" der gibi başıyla işaretledi. Bedir gözlerini gülüşlerine kilitleyerek elini sallaya sallaya konuştu. 'Konuşmaya başlayacağız, lafı aldı, sözü vermez bize. Baktım Cemal Ağa susmayacak. 'Yeter sus Cemal Ağa' dedim. 'Şimdi biz konuşacağız yeter.' Adam durmaz. Diyor, 'bakılem icabında abu kafamı kesip masaya koysan orda yine konuşur haa.' Bir yanda gülme krizleri sarıyor beni, öbür taraftan mümkün olduğunca ciddi olmaya çalışıyorum. 'Yok' dedim. 'Şimdi biz konuşacağız'. Baktı ciddiyim sustu."

"Sonrasında, 'O kim oluyor ha. O siyasi komser midir, nedir haa. O beni çok zorladı bakılem' diyordu." diye ekledi Reha.

"Zaten orada da bana onu soruyor." 'Yahu bakılem sen kim oluyorsun haa. Ben bu örgüte iki tane oğul verdim haa.' diyordu."

Yayla yerlerine gelince bitti konuşma. Yeni gelenler takipçi bakışlarla dinliyorlardı. Diğer gün yaylacıların hiçbiri kalmadı dağda. Yalnızlık, soğuk ve zulüm kol geziyordu. Zirveler ateş ateş rüzgar köpürüyordu. Peryavşan çiçeklerinin boynu bükük, kök besinleri cılızlaşmıştı. Toprak ıslanmış, neme rutubete kesmişti. Alıcı kuşlar çadır yerlerinde kalan üç köpek eniğinin başında dolanıyor, kurtlar uzaklardan sortileri takip ederek ilerliyorlardı. Umut gölgelenmiş, burukluk kol kol olmuştu.

İki gün sonra cevizliğe indi grup. Batıdan gelmesi gerekenler gelmemişti. Reha, Orhan, Bedir Ovacık'a indiler. Birlikte hareket etmelerine rağmen ayrışmışlardı. Ovacık'ta iken batıdan gelenlerin haberi geldi. Birim geri döndü. Geçici örgütleme komitesi adına, Pamuk Hüseyin (Düzgün) ile Katip konferans kanadından da Kara Adam gelmişti. Karşılıklı tarafların bulunduğu toplantıda konferans adına getirilen iddialar temellendirilemedi. Bedir ilk açıklamalarıyla, aynı paralellikte açıklamalarda bulunmaktan, çok keskin tutumunda diretmekten kaçındı. Toplantı sonrası konferans kanadının getirdiği iki, ulusalcılardan gelen bir, iki gün önce konferansta kalacağını açıklayan Muro, yerel de çalışan İbo geçici örgütleme komitesinden yana tavır takındılar.

Bedir, Düzgün'den savaşçıların üzerindeki silahların verilmesini istedi. Düzgün, "bunun kabulü, karşılıklı aynı anlayış çerçevesinde

gerçekleşebilir" diye yanıtladı.

"Kuşanın çatışacağız" diyen Bedir silahıyla, Düzgün'lerin gideceği yol üzerine çıkan Mehmet Koç'lara doğru gitti.

Siyasal çatışmalar ayrılığa, devrimci güçler arası çatışmalara vardırılıyordu. Ayaküstü değerlendirme imkanları yoktu. Ayrılanların belli simaları hakkında konferans MK'sının aldığı öldürme kararları, böylesi yönelimlerde tedirginliği ve provakasyonu arttırıyordu.

"Yoldaşları aramıza alıp tersi yönden çıkalım. Provakasyonu boşa çıkarmak gerek. İstenilen ortama düşmemek gerek." dedi Reha.

Düzgün ve Katip araya alınıp vadiden aşağı yöne doğru hareket etti grup. Grubun aşağı yöne gittiğini gören Mehmet Koç'lar, gruba taciz ateşi açtılar. Yeni gerillaların panikleme ve karşı yönelime geçmeleri müdahale ile önlendi. Taciz ateşi devam ederken, grup, Reha'nın başlatmasıyla hep birlikte enternasyonal marşı söyledi. Yüz metre kadar giden grup taşlık bir noktada durdu. Mehmet Koç makineliyi grubun karşısına kurdurdu. Bedir'le ikisi silahlarla yakın mevziler edindiler. "Beş tane silah istiyoruz" denildi. "Sorunumuz birlikçilerle değil, GÖK'çülerle" denildi. Görüşme sırasında sadece iki silahı söz konusu edebilecekleri belirlendi. Düzgün ile Katip sorunun provakasyon boyutunu önlemek için, iki silahın yerine silah konulduğu zamanda verileceğini belirtmeleri ve karşılıklı belgelere indirgemeleri sonucu sorun çatışma ortamından çıkarıldı. Grup o gün ayrılamadı noktadan. Aynı noktada ayrı ayrı yerlerde konakladılar. Yüz metre mesafede, iki yakın güç, bir yapıdan kopmuş iki kardeş değil, karşılıklı kindar ve düşmanca bakışlar taşıyan ateş parçaları duruyordu.

O gece ağır ve elem yüklüydü. Karanlık koyulaşmış yıldızların altına sermişti sultalarını. Yıldız yıldız söylemler kuruldu ideolojik güzergahlara. Kutup yıldızı kendi hiddetiyle doğruldu yerinden. "Ey pervasız ahenklerin kutup başı resitalleri. Cesaretleri kamçılayan dinginsiz savruluşların beyaz görüngüsünü kucaklayan densizlik neden. Kim ateşi yakacak. Körüğü kim kullanacak. Bu dağ senin dağın mı? Bu memleket sana mı aç sadece? Kuş kanadını kimden sakınır? Ge-

çit yolunu kime verir? Koca karlı dağı sen mi lekanlayacaksın yalnız başına? Ya iktidar? İktidar kimin eseri olacak? Kim kiminle iktidara duracak? Ya gece! Bu geceyi kim aydınlık kılacak? Yanan sadece senin alazından mı tad alacak?"

Fecir yıldızı üşümüş gece tonuyla sabırsızdı.

"Şahid olan her yürek incinmedi sadece, kırıldı. Utandı gök kubbenin altındaki yetmiş cevheri dost. Onlarca pırlanta umut, yatağına zulalandı. Kim ne kadar köpürürse köpürsün, herkesin köpüğü kendi rengini gizliyecek kadardır. Ben fecir zamanı bakarım aç gözlerimle. Bu yolları tepeliyen hammallar gördüm" tek ereği halkına yarar bir işçi olmak olan. Fecirin de üşümüş, çıplak, yorgun, terli alınlar öptüm. Siper siper can taşıyan, kollarında gün büyüten şahanlardı her biri. Şimdi öyle kolayından, öyle tezinden vuruluyor tekmeler. İçim acıdı benim. İçim kanadı. Yaralarımın ucu deşildi. Acı üstüne acı öptürdünüz bana. Bunca zulüm, bunca cinayet neyin nesi."

Üç koca dağ yıldızı aynı ağızdan katıldı koroya. Güleç ve alaycıydılar.

"Biz ilişmeyeceğiz size. Adım adım yürümeyip, hızla koştuğunuz yaşamın kendisi burnunuzu sürtecek. Gittiğiniz yerden dönmeniz olmayacak belki. Belki zamanı da olmayacak dönüp geriye bakmanın. Yan yana düşecek toprak parçası da olmayacak belki ayaklarınızın altında. Törenin adını küllediniz, mangaldan savurduğunuz küllerle. De savurun. De vurun gözüne insanın, değerin, yaşamın. De vurun."

Diğer gün öğleden önce Düzgün, Katip, İbo, Piro gönderildi. Birlikçilerle örgütleme komitesi güçleri birlikte hareket edecekti. Mehmet Koç'larla ilişkiler gerilmiş, kesilmişti. Gidenleri yolcu eden Reha, Orhan ve yanındakiler, dönerken diğer grubun içinden geçtiler. Selam sadece bir iki savaşçıya verildi. Bedir'le Nure silahlarını temizliyorlardı.

"Silahlarınızın ayarı mı bozuldu, bize ateş edince?" diye sordu Alev.

Yergili, imalı böylesi bir mizahın Alev'den geleceğine şaşırmıştı

Bedir. Ateş sırasında kara maden rengine benziyen suratı gerildi yine. Sevecen gülüşlerine ayarsız ağrılar ilişmişti. Parti değerlerini koruma, geri alma denilen şey, en temel devrimci değerleri çiğneyerek elde edilmeye çalışılıyordu. Değerin, üç silah konulan kefesi mi, yoksa ittifakların, dostlukların konulduğu ilke yüklü kefesi mi ağır basacaktı? Geçmiş ayrılıkta, darbeci kesime atfen sayfa sayfa yazılan yazıların doğruluğu ne olacaktı? Bunun hesabı hangi divanda görülecekti. Elindekileri kim çarçur edecek belli miydi? Kim bu niyetle atar adımlarını, söylenebilir miydi? Ekseni engin düşünce bunları cevaplayabilirdi.

Kara Adam bir taşın üzerine tünemişti. Gidişattan hoşnut olmadığı belli oluyordu. Daha düne kadar yoldaş yoldaş konuşan diller susmuştu. Soğukluk Munzur'a çöken beyaz kasırgalar gibi akmıştı ilişkilere.

"Dostlar buyurun bir çay içelim" dedi Kara Adam.

Geçmekte olan Reha ile Orhan suskundular. "Kan kokuları sinmiş çayı içmeyiz." diyecek oldu Reha. Dilinin üzerine gelen sözcükleri zoraki frenledi.

"Kalsın be Kara Adam. Sağol." dedi usulca.

Kolaydan koparıp atmak kolay olmamalıydı. Sen sakınmazsan, karşındakini hiç geri tutamazsın. Geceyi koyulaştırmak, hiçbir gece gezgininin işine gelmeyecekti. Aynı patikada yürüyenin gecikmesi, hedefi yakına getirmez, yolu daha kolay kılmazdı. Yürüyüşünün temposu ne kadar gür olursa, gece o kadar korkak, o kadar kısa, o kadar cılız, o kadar ahmak olacaktı.

Dağlardaki telaş, hengame, fecir karmakarışıktı. Yürüyüşün uzayan, sektelenen güncesi hazin hazin tütüyordu. Hiçbir taraftar kanıksayamadı bu ayarı bozuk gidişi. Kadınlar göz göz ağladılar, yüreklerine düşen keskin kıvılcım ağzına. Munzur haylaz zamanları, kendi buzlu döşüne siper ediniyordu.

***

Köyün ışıkları her zamanki sıcaklığını yayıyordu geceye. Tatlı bir serinlik, ateşlenen yürüyüşler kurulmuştu yol boylarına. Hopik'in suları çeşme sesine tutunmuştu.

Grup sıcak tütsülü evlerden birine girdi. Koyun çobanları geceye ince oleyler yayıyordu. Otuz iki ton Hüseyin'in saz resitalinde bal rengi dinlenişler öpüldü. Siyasetin gösterdiği emareler üzerine tartışıldı. Hiç kimse kutsayamıyordu ayrılıkları.

"Bu ne, bu ne çenercayi Reha. Ayrıldığınız yetmiyo gibi, bir de birbirinize silah sıkıyorsunuz. Önce ayrıldınız, DABK, merkez çıktı. Sonra birleştiniz ayrıldınız, bu sefer eroinci, darbeci çıktı. Şimdi de ayrıldınız, hoportonist, GÖK çıktı. Demek bunlar da bulutlara gidiyorlar ha.." dedi Melek Ana. Söyleminde eleştiri ve espri vardı. Önceki ayrılık sırasında da yinelemişti söylemini. Reha hafifçe gülümsedi. Kitleye ayrılık çerçevesinde nutuk çekmek, artık çekilmez oluyordu. Devrimin öne çıkan bir yığın sorunu kenara bırakılıyor, iç sorunlarla kararan ateş, söndürülmemeye çalışılıyordu. Reha konuşmaktan yorulmuş bir tarzla, Melek Ananın yakınlığına ve sıcaklığına bıraktı sohbetini.

"On çocuğun aklıyla uğraşacağına, üç yetişkini konuştur" diyordu bir amca. Ne yapalım Melek ana. Sizin söylemlerinizi duymazdan gelmedik, ama sorun sadece biz değiliz. Biz istesek de onlar istemedi mi olmuyor."

Melek Ana sıcak çay servisini masaya dizdi.

"Böyle olmaz böyle olmaz vallahi. Bu nedir? Çocuk işini geçti. Valla millet kapıyı açmaz artık."

"Biz de sizden istiyoruz ki, taraflara baskı yapın. Ayrılığı kabullenmeyen taraftarlar haklıdır. Bu halk çilesini çekiyor işin söz sahipliği yapmada da önde olmalıdır."

"Hadi çayınızı için, içiniz ısınsın."

"Bizim içimizi ısıtan sıcaklığınız olmazsa, derin kuyularda taşlanan umudu çekip çıkarma uğraşımız çekilmez olurdu."

"Valla biz acıyoruz. Biz diyoruz aklı başında insanlar böyle yapmaz. Acayip acayip şeyler oluyor."

Orhan bir tül zülüfünü evire çevire doluyordu parmaklarına. Yeniler, kitle sıcaklığı ile çatışmalı olan yanları ayırdetmeye çalışıyorlardı. Gecede serinlik ve nem vardı. Orhan'ın, Melek Anayı espriye

galeyana getiren konuşmasının ardından çıkıldı.

Grup, Hozat bölgesine geçip, Kasap'ın grubuyla buluşacaktı. Yelbaba'da konakladıktan sonra, Tanzi'ye, oradan da Kedek gabanına geçtiler. Darbecilerden bir grubun orada kaldığını öğrenmişlerdi köylülerden. Konaklama yerinde onlara ait malzemeler duruyordu. Gecede yıldız zamanı, kuş çığlıkları, kasırga savruluşları vardı. Vadinin suyu çekilmiş, alt gözelere inmişti. Ovacık köylüleri son güz rötuşlarını yapmaya hazırlanıyorlardı. Fasulyeler dürülüyor, ticaret mengeleniyordu. Siyasetteki cenkleşmeler güncel sohbetlere yayılıyor, söylemlerin ardı arkası kesilmiyordu.

Fecir zamanı dağıtıldı uykular. Nöbetçi zamanı kurulurken şafağa, Ezgela, Lenko bir grupla çıkageldi. Kamo'lar çekilip, tanışıklık verildi. Ezgela merhaba verdi, merhaba aldı. Yan taraftaki yerlerine geçtiler. Noktada kalan gruplar da çekildiği yerden indi aşağıya. Bir nöbetçi de onlar çıkarmaya koyuldular. "Biz tutalım sonra da size devrederiz" şeklindeki öneriyi kabul ettiler. Öğleye kadar Reha'lar, öğleden sonra onlar tuttular nöbeti. Yemek fasıllarında;

"Silahlarınızı yanınıza alın. Belli olmaz alma girişimlerinde bulunurlar." şeklindeki Reha'nın söyleminin gerçekliğine ihtimal verilmedi. En son alınan bilgilerde, "dağdaki gerillaya yönelim olmayacak" şeklindeydi. Örgütler arasındaki silah sorunu çeşitli gerginlikler yaratmıştı. Yatılan saatlerde, yeni savaşçılardan Temel'in yanına gelen bir savaşçı, "bu grupta hangi tarafın güçleri var?" sorusunu sorup, "üç birlikçi, dört gökçü" cevabını alıp gidiyordu. Bunun bir durum öğrenme hareketi olduğunu sonradan anlayacaklardı. İkindi saatinde Lenko bir birimle köy yönüne geçiyordu.

"Gidip biraz konuşalım. En azından, bu şekilde yan yana durup, hiçbir şey konuşmadan çekip gitmek devrimci sorumluluğumuz açısından uygun düşmeyeceğinden gidip konuşmamız gerekecektir ki, o tarafın yaklaşımı bunu gözetmeyen bir yaklaşım da olabilir. Böyle de olsa konuşmayı denemek bizim açımızdan doğru olur." dedi Orhan.

"Nasıl bir yaklaşım gösterecekleri belli olmayan şey değil. Ne konuşacaksın, sadece formalite olsun diye gidilmez ki. Onların yaklaşı-

mı iyi olmayacak bu belli."

"Varsın olmasın. Çevreye ilişkin bir şeyler sorarız, biz çeşitli bilgiler veririz."

"Benim içimden konuşmak gelmiyor. Sen git biriyle, git konuş. Dene bakalım."

Orhan ile Muro gittiler, yirmi metre ötedeki grubun yanına. Çevredeki gelişmelere dair sorular sordu Orhan. Ezgela sıradan geçiştirmeci yanıtlar verdi. Orhan, telsizden edindiği bir sayfalık çözümlemeleri verdi. İtirazsız aldılar. Soğukluk gidenleri rahatsız etti. Ayrılmaya hazırlanırken;

"O silahları verin, kan dökmeden o silahları verin."

Gayri ihtiyari söylenen bir söylem gibiydi bu.

"Bırakın onu. Bu aşamadan sonra böylesine çocukca şeylerden bahsetmek ayıp olur. Lafını etmek bile değerleri zedeler." diyen Orhan oradan ayrıldı.

Grup hazırlanmıştı çıkmaya. Muro ile Metin öncülük yapıyorlardı. Vadinin kuru göl yatağını konuşa konuşa yürüdüler, Reha ile Orhan. Üç yüz-dört yüz metre kadar ilerde silahların patlaması öncesi, silahları bırakın sesi duyuldu. Reha durumu anlamıştı. Devrimci olarak görülen ve yakın zamana kadar birlikte aynı örgüt çatısı altında olunan darbecilerin bir pususuydu bu.

"Ne oluyor, nedir bu?" diye Reha'ya sordu Orhan.

Reha, olduğu yerde dikile kalmıştı. İlk taciz atışıyla silahına davranıp bir mevziye atılmak olanaklıydı. Ama yapamadı. Karşısındakilere kurşun sıkma ruhu kazanamamıştı. Şaşkınlık ve acı çökmüştü yüzüne. On metreden düşmana apaçık küfür edip, meydan okumak gibi değildi bu durum. Kazanacaklar her ikisi de olmayacaktı. Bu çok bariz ve çarpıcı bir gerçekti.

"Silahlarımızı bırakmamızı istiyorlar. Bak Ezgela da arkadan çevirdi."

Orhan dönüp geriye bakındı. Ezgela ve yanındakiler taşlara mevzilenmiş, namluları doğrultmuşlardı grubun üzerine. Reha, "kimse ateş etmesin" diye verdi talimatı.

Orhan da söylenileni onama durumu takındı. Önde giden Muro ile Metin'in yanlarına yanaşan iki kişi, "bizde köye gideceğiz, birlikte gidelim." dedikten sonra, Muro'yu yere yatırıp etkisizleştiriyorlardı. Metin ulusalcılardan geldiğini ve elindeki silahın da onlara ait olduğunu belirtiyor, ona kaba davranmıyorlardı.

"Çocukluk yapmayı bırakın, gelin adam gibi konuşalım bir sorun varsa" diye Ezgela'ya seslendi Reha.

"Git sen onu babana anlat" diye cevapladı Ezgela.

Durum gayet açıktı. İstenilen provakatif ortam kapıdaydı. Amaç sadece silahlara el koymak değil, istenilen ortama çekip kan dökmek vardı niyetin içinde. Çünkü silah almanın ortamı geçen saatlerde daha uygundu. Grup hemen yanıbaşlarında tümden uykudayken, birçoğu farkına varmadan bile, silahlarının alınması olanaklıydı. Bunu denemeyen Ezgela'nın pusu atarak işe girişmesindeki esas amaç, başta Reha ve Orhan olmak üzere grubu imhaya yönelikti.

Sağdan soldan grubun içine doğru girdiler pusuyu atanlar. Silahları vermeme tavrı başından belirgindi. Orhan'ın da dostane yöndeki tüm çağrıları sonuçsuz kalıyordu. Faşist ağızlarda ünlenen okkalı küfürlerle cevap verdiler. 'Orospu çocukları' vaz geçilmeyen küfürlerin başındaydı. Zorla silahları çekip almaya, tek tek kişileri koparmaya çalıştılar. "Yapılanın karşı devrimci bir eylem olduğu, bunun başta kendilerinin siyasetini tüketeceğini, kendilerinin şiddetten yana tavır takınmayacaklarını, ama silahlarını da vermeyeceklerini, almanın ancak zor kullanarak olanaklı olacağını" belirleyen ikazlar da dipçik, küfür ve tekmelerle karşılandı. Üzerine gelen iki kişiye karşı silahının emniyetini açanları frenledi Reha. Dipçikle darbeler vuran, namlu ucuyla yanlarına dürtenlerin başında Ezgela geliyordu. Bu kontra tavırlarda üstün gelmek için birbirleriyle yarışıyorlardı. "Partiyi böldünüz, Hasan Hüseyin'e Nazım'a kum torbası oldunuz" türünden söylemlerle havai suçlar ilan ediliyordu. Taze, saf birçok savaşçı parti değeri adına, vazgeçilmez en temel devrimci değerlerin üzerine saldırtılıyordu hoyratça. Orhan'ı yere yatırmış tekmelemelerle, dipçiklerle evire çevire küfürlerden geçirirken, Alev oturduğu taşın üzerinden ba-

ğırıyordu.

"Yaralıdır o, yaralarına vurup durmayın."

Düşmanın açtığı yaraların üzerine basarak, darbeleyerek sızlattılar tüm yaralı şehitleri. Üstelik de, şehit edebiyatına büründürerek küfürlerini. Yere yatırıp zorla silahlarını alma işi teker teker uygulandı. "Bu pusu senin için atıldı." diyordu Reha'ya Ezgela. "Ucuz kurtuldun bu biçimde" diyordu Lenko.

Kıvrım kıvrımdı devrim sabahları. İncinmeyen bir tek esinti kalmamıştı, halkın güncesinden tad alan. Göldere'deki Mehmet Koç'ların yönelimiyle aynı minvalin uç seyirlerindeydi yaşanılanlar. Hangi yıldızın adına sığdırılacaktı. Hangi rengin adına yamanacaktı. Günahkar çocuklar doğuran bu ana nasıl uslanacaktı. Çocuklarını emziren bir sağımlık süt, hangi kültür ruhunda pişip tava geliyordu. Ya ananın günahları ya da çocukların günahları mı tercih edilecekti.

"Yıkım zamanında görünen çehre, geçmişin ve geleceğin en ayrıntılı görünen resmidir." diyordu öğretmen bilinci. Güç karşısında dize gelen, zayıfın üzerine koşar adım hücum eden ruh, küçük araç sahibi mülkiyet ruhudur. Korkak ve saldırgandır, sinsi ve hoyrattır. Densiz ve dinginsizdir. Ekseni dar, görüşü sislidir. "Biz her şeyiz" naraları atan ahenklerin acz içindeki gerçeğidir. "Her şey" olanın bu türden küçük açmazlara düşmesi söz konusu olamaz. Kendi siyasasının, ideolojik minvalinin gücüne güvende kabına sığmayan ateş, ufak tefek kıvılcımların varlığından arlanmaz, usanmaz, kıskanmaz. Alaz alaz yananın, küçük su taneciklerinden korkusu yoktur. Kim ki dost dediğine şamarının sesini duyurmaya çalışır, o güneşin ayasındaki sıcaklıktan yoksun kalır.

"Bu açıkça bizi düşman karşısında savunmasız bırakmak, düşmana yem etme isteminin en üst yönelimidir. Bizi katletmenizle eş anlamlıdır" diyen Orhan'ın söylemine.

"Bize teslim olursunuz. Size üç adam verip Erzincan'a göndeririz, oradan gidersiniz. Yoksa ölür müsünüz, kalır mısınız bizi ilgilendirmez" diye cevaplıyordu Ezgela.

Reha, gözlerindeki dostluk ışığını vuran acılarında kilitlemişti di-

lini. Ezgela'nın gözlerinden ayırmadığı bakışlarına kaçamak bakışlar gönderiyordu Ezgela. Karşı şiddete başvurmamanın yüklendiği anlamı yeterince çözülemeyecekti belki ilk etapta. Cesaret, korku ikileminde sorgulanacak, sorunun gerçekliğine erişemiyen bilincin cüceliği, keskin çığlıklar kusacaktı. En doğru tavrın bu olduğuna inanmıştı Reha. Silahsız kalınacaktı, düşman taburlarının yoğun operasyon ortamında ama en güçlü silah ışıldatılarak gezilecekti. Av tüfekleriyle devam edilebilirdi yürüyüşe. Birlikte yürünebilecek en yakın güç, en yakın çizgiyle bir silahlı çatışma ortamına girmek,çok büyük kayıplar, vahim boyutta hatalar demek olacaktı. Kim ki böylesi bir çatışmayı onar, o devrimi değil, karşı-devrimi güçlü kılar.

Bir tek ulusalcıların olan silah kaldı birlikte. Gözler kan çanağı, yürekler ateş ateş olmuştu. Reha grubun önüne düşüp Köseler köyüne yöneldi. Gece her zamankinden daha karanlıktı. Düşünceler intikam sorgularından geçiyor, bu tavır kabul merkezine oturtulamıyordu.

Herkes suskundu. Uysal, yorgun adımlarla Reha'yı takip ediyorlardı. Koyu renkte bulutlar çöreklenmişti yıldız aleminin çehresine. Dik ve ince bir yağmur başlamıştı yağmaya. Köyün köpekleri arsızlaşıyordu. Düşmanı tınmama meyli çökmüştü yüreklere. Dost görünümlü düşmanlıklar, silip götürmüştü diğer acıları. Köyün yakınında grubu durdurdu Reha.

"Ben köye gireceğim, işaret verince gelirsiniz. Herhangi bir durumda, ateş hattından uzaklaşmaya çalışın."

Sessizce dinlediler gruptakiler. Metin'in elindeki tek silahı da almadı Reha. Bu hem Metin'in o anki durumuna uygun değildi, hem de silahın bu yanda kalmasını doğru görüyordu. "Benim girmemle düşman açığa çıkar, grup savunmasız çembere düşmemiş olur" diye düşündü. Köyün içine kadar gitti, durum normaldi. İşaret verdi geridekilere.

Bir eve girdiler. Köylüler toplandılar, yergi kuşanmış duygularıyla. Konuşmaların arasında Ezgela da adamlarıyla oraya geldi. Tartışma kitlenin önünde devam etti.

"Pusu attık, silahları vermediler, tokat attık." Omuzlarını gere gere abesin adına konuştu Ezgela.

Köylüler yergi ve tepkilerini açıkca dile getiremediler. Birçoğu sustu. Biri darbecilere yaranma atakları yaptı. Ezgela yine aynı tarz küfür ve söylemlerle acizane sigarasını dilledi. Kalkıp gittikten sonra, köylü gençler, kızlar, kadınlar yergilerini afet afet konuşturdular.

"Bu tavrınız doğru değil. Onların karşısında susmanız, onların yanlışlarında tutunmasını getirir. Eleştirilerinizi onların yüzünde konuşmanız gerek" dedi Reha.

Birçoğu, onların eleştirilerden anlamadığını, açık konuşmadan çekindiklerini belirttiler. Ezgela'nın dönem dönem yörede estirdiği densiz rüzgarlar, kitleyi içine çekmişti.

Gece yarısında köyden çıktı silahsız grup. Evlerin önünden birer koca sırık, sopa aldılar ellerine. Silahların yokluğu gariplikler oluşturmuş, hepsinin fiziksel dengesi bozulmuştu.

O akşam en yorgun, en cefalı, en sitemkar yol kat edildi. Panzer ışıklarının ovayı dolanan gizemi arasında gidildi. Dağ dağ, kucak kucak söylenceler doldu geceye. Haber ikinci gün Ovacık ahalisine erkenden düştü. Yakıcı, iğrenç ve arsızdı. Hiçbir taraftar, hiçbir taban destekçisi kabullenemedi bu ahenksizliği.

"Bunlar mı bize önderlik edecek."

"Bir siz kalmıştınız siz de vurun birbirinizi."

"Böyle de olmaz kardeşim, ha düşmana ihbar etmişsin, ha öldürmüşsün, ha silah almışsın."

"Bir de ihbarcıları vuruyorlar, ya bunları kim vuracak."

"Bu silahlar bizimdir. Kim kimin babasının malına el koyuyor?"

"Ekmek vermeyin bunlara, böyle devrimcilik olmaz."

"Ayıptır yahu on senelik, onbeş senelik devrimcinin elinden silah almaya yılan bile erişmez."

"Bunlar partizancı değil, biz partizanı böyle bilmeyiz."

"Para toplayıp silah alalım, utansın bunların devrimciliği."

"Onlar da akılsızlık yapsaydı ne olacaktı?"

"Gelip bize, biz onlardan şu kadar kişi vurduk mu diyeceklerdi utanmadan."

"Ayıp ayıp, susun kimse duymasın."

Dostane söylemler, yergiler karşıtlarıyla karışıyor, it izi kurt izinde kayboluyordu.

İkinci gün haber Ovacık istihbarat birimleri aracılığıyla, tugay hareket merkezine, merkezi istihbarat servislerine ulaşıyordu. Göbek göbek gülüyordu terör uzmanları; "bunların işini bitirmek kolay" diyordu generalin biri.

"Aman aman üzerine gitmeyin dış basınçla kenetlenmesinler" diye öneride bulunuyordu bir örgüt uzmanı.

"TİKKO'cular kırkdokuz kişi olsun, ellinci de ben olurum" deyip, dalga geçiyordu Ovacık'taki bir assubay.

"Silahını alan Ezgela'ya kurşun sıkmayanların devrimciliği şüphelidir" şeklinde haberler yayın diye talimatlar veriyordu Sürmeli, halkın içindeki uzantılarına. "Bunları mutlaka çatıştırmam lazım" deyip dolanıyordu.

Silahsız kalan birimin yerini tespit etmek için özel istihbaratlar oluşturuluyordu.

Grup, kırkmerdiven vadisinde uygun bir noktaya yerleşti. Diğer birliklerle ve ulusalcılarla irtibat kurup silah edinme faaliyetine giriştiler. Ellerindeki ulusalcıların silahını Reha aldı. Diğer gece, Reha, Orhan, Muro ve Metin indiler Hopik'e. Köylülerden bir çifte temin ettiler. Muro ile Metin'i Mehmet Koç'un yanına gönderdiler. Onların yedekteki silahlarından kendilerine silah verilmesini talep ettiler. Reha ile Orhan birkaç ayrı yere uğrayıp, grubun birkaç günlük yiyeceğini temin etmeye çalıştılar.

Köylülerin olaya yoğun tepkileri ve kendilerini sahiplenmeleri dürtülerini kamçıladı. O gece göçer bir evin kapısını çaldılar Reha ile Orhan. Zaman gece yarısını bir hali geçmişti. Ovacık'tan yansıyan ışık kümesi, mavi denizin altını şavka sarıyordu. Yorgunluk tadında bir serinlik vardı gecede. Köpekler, silahlı konukların gelişini duyuruyordu yatılı okuldaki tugay merkezine. Dostluklar bal sıcağı gülüşler yayıyordu karanlığın döşüne.

Yaşlıca bir kadın sesi, "ne o kimdir bra bra." dedi evin penceresine yaslayarak sesini.

"Benim Reha" diye yanıtladı.

Biraz sonra kapı açıldı. Salona girer girmez genç bir kızın sıcaklığı ile karşılaştılar. Reha'nın boynuna sarıldı. Hıçkıra hıçkıra ağlıyordu. Hıdır Kanas'ın göçer evine geldiklerini yeni anlamıştı Reha. Orhan odada bulunan Hıdır Kanas'ın iki genç kızını, bir gelinini tanıyamamış, bu yakın ilgiye şaşırmıştı, Reha yakınlarıyla buluştu sanmıştı ilk etapta. Reha zoraki durdurdu ağlayan Güle'yi. Hasret, sıcaklık, sefa doluydu oda. Köylerine, toprağına olan özlemlerini de, o yerlere ayak basmış gerilla tozundan emmeye çalışıyorlardı. Yeni durum üzerine koca koca yergiler konumlandırıldı asi ve mertçe.

İlk sesi veren ihtiyar ana kapıdan geldiğinde, elinde özenle örülmüş bir çift yün çorap vardı. Kucaklaşan sıcaklıktan, hal hatır sorgularından sonra Reha'nın cebine sokuşturdu çorapları. Dağ enginliğinde duyguları yürüdü Reha'nın inanç siperlerine. Yorgunluklarını sıcak bir çayla avladılar. Evden çıktıklarında, şafak vakti kapıya dayanmıştı iyiden iyiye.

Bir mağara sığınağında bir hafta kadar kaldılar. Mehmet Koç'lardan üç silah, bir bomba, mermi, bir de not almışlardı. Ulusalcılarla randevulaştıkları halde, alanlarda yoğunlaşan operasyonlar nedeniyle buluşamadılar. Hozat'a gönderilen haberle çağrılan birimin gelmesi bekleniyordu.

"demdir
derya dibinde yangınlar
kan kesmiş ovalar üstünde mayıs
bükülmüş
çelik kadavrası koruganların
ölünmüş canım ölünmüş
murat alınmış"

A. arif'in..

"Devrimi yaratanlar, bir toplumun eski değerlerini yıkıp, yerine yenilerini inşa edenler olacaktır." diyordu öğretmen bilinci.

Dayanılacak, katlanılacaktı acılara. Her hayasızlığın orta yerinde

patlayan, karşı direnişler akkorlanacaktı. Yorulmadan, dinmeden, susmadan koşuşturabilmek mevzi-mevzi, aysız gecelere yayılacaktı. Kimi kez dişinden tüküreceksin aymazlığın suratına, kimi kez namlu ağzı sövgülerinde yergileyeceksin, kimi kez inancının orta yerinde kızıl köklü ereklere tutunacaksın.

Reha kendi duygularıyla çarpışıyordu. Ezgela'ya yönelebilmek için daha haklı maddi verilerin oluşmasını diliyordu. Kindi bu. Kendisi de bunun farkındaydı. Ama yine de istiyordu. Silahsızken kendilerinden birilerine bir şey olsun istiyordu. Sonra arsız bir vahşi gibi halkın içinde kurşuna dizmeyi hedefleyecekti Ezgela'yı. Evet kindi bu. Kabullenememeydi bu. Hakaretlerin deminde incinmekti. Karşılaşma anındaki duygularıyla, şimdiki duyguları karşı karşıya oturuyordu. Artık bir devrimciye karşı itinalı olma değil, devrimci örgüt içindeki bir kontraya yönelme duyguları kuşanmıştı. Tartışıyor, tartıştırıyor, başka bir çıkışa varamıyordu. Böylesi uç bir yönelim ancak bununla açıklanabilirdi. Orhan, tavırları yeren ayrıntıları dilleyen, duyarlılığı körükleyen yazılar hazırlıyor, devrimci kamuoyunu duyarlılığa çağırıyordu. Beklenilen günler içinde kaldıkları mevziye yakınbir yerde dört darbeci partizan gelip konakladılar. Grubun burda olduklarından haberleri yoktu. Nöbetçisiz, savunmasız uykuya durdular.

"Biz de bunlara yönelelim" türünden öneriler geldi.

"Biz politika olarak böylesi bir şeyi doğru görmüyoruz. Karşı durduğumuz yanlış budur. Duygularla hareket etmeyelim. Politika, güç yeterliliği veya avantajlı olup olmama durumuna göre belirlenemez. Eğer şiddet kullanılmasını doğru bulsaydık, ilk olayda onlar bizi tartaklarken, tekmelerken biz de onlara aynı cevabı verirdik. Bu olay kamuoyuna, kitlelere yansıdı. Bu durum, doğal bir savunma haklılığımızı kanıtlayacak bundan böyle. Üzerimize gelmeye devam ederlerse, biz de onların anlayacağı dilden cevap vermeyi yeğleriz. O zaman haklılığımızı biz değil, halkımız savunacaktır." diye cevaplandı öneriler.

Yeni şafaklar, kan kan kızıllıkların başından sonra görünecekti. Doğum sancılı ve yaman olacaktı. Yeni sağımlar, çocuklarını yeni tadlarla emzirecekti. Ana doğurmaktan, döllenmekten, yaşam çoluk

çocuk gülmekten usanmayacaktı.

Yenilgi, yengilerin tohumunu ana rahmine indirirken, karanlık dönemlerde sadeleşecekti seyirler. Sonbahar dağlara çöken boranlara açmıştı yataklarını. Beyhude yönelimlere güçlü yergiler gönderilecekti. Grup, Hozat'tan gelen Onur'un birimiyle buluşup, o yöne harekete geçti. Boş araziler, yakılmış köyler geçildi. Üç gün sonra Kasap'larla buluşacakları noktaya gelmişlerdi. O gün uğradıkları Tavuk köyünde, Kasap'la, Şafak'ın elinden zorla silahların alındığını öğreniyordu grup. Dostane bir yanaşımla, Kasap'la Şafak'ın bulunduğu evin kapısına gelip, hal hatır sormuş, "bizi içeri almayacak mısınız?" demişlerdi. Bu hileli sahteliği yeterince aşikar edemiyen Kasap, "Ev bizim değil ya. Halkımız bilir" deyip kapıdan çekilmişlerdi. İçeri girip tokalaşmak için uzanan eller, silahlara yapışıp, Kasap'la Şafak'ı yere yatırıp etkisizleştirerek almışlardı silahları.

Köylüler olayı anında protesto etmişlerdi.

"Siz devrimci olamazsınız."

"Kahrolsun kontralar."

"Siz partizancı olamazsınız" "Buradan defolun gidin." benzeri daha uç söylemler de karışmıştı duygu yoğunluklarına.

Hozat da, Ovacık kadar yanmıştı bu gelişmelere. Kim kimin adına ağlayacak belli değildi. Ağlayanlar ağlıyor, gülenler kırılıyordu göbek ağrılarından. Grup kendi içinde yaptığı değerlendirmede, bundan böyle namlu namluyla, kan kanla karşılanacaktı. "Bu açık fiili devrimci varlığa yönelen karşı-devrimci bir yönelim durumunu almıştır" şeklinde değerlendiriliyordu. Savunma esaslı olacaktı. Bu karşı yönelimin yeteri derecede haklı zemini de doğmuş, kitlenin benimseme gücünde yer edinmişti.

Son bölünmelerin önüne geçme çabaları kış boyu devam edecekti. Topu topu bir avuç insandı, sonun ilk durağında. Yenilmiş şafak öncesi karanlıkların girdabındaydı umut. Eşelenmiş, dağlanmış, incimişti. Atılacak her yeni adım, bir başlangıcı adlayacaktı. İyi yapmak da vardı, kötü yapmak da. Yaşam tüm karşıtlıkları, tüm aymazlıkları, tüm karşı konulmaz gerçekleriyle devam ediyordu. Kurtulmanın adı,

ateş hattı tutkularındaydı. Tek başına yürümeyi öğrenmek, örgütün dağıldığı yerde yeniden örgüt inşa etmek, işçi ellerin kaçınılmaz biricik kaderiydi. Bunu yapmaya girişmenin dışında hiçbir şansı yoktu, esaret zincirlerine dökülen alınterinin.

Birlik, tüm olanaksızlıklar içinde kış üslenme imkanlarını yaratmayı becerebildi. Operasyonların, gerilla koşumların orta yerinde bir zulaya iliştirilmişti illegal sığınakları. Son güz aylarında Mehmet Koç'un Erzincan'da yakalandığını öğreniyorlardı. Dağa gelecek olan araç-gereç ve insanları almak için şehre indiği söyleniyordu. İyi bir direniş tavrından sonra cezaevine konulmuştu. Batı kentlerinde aynı kanadın dört merkez komite üyesi ve birçok örgütlü insan yakalanıyordu bu süreçte. Geçici örgütleme komitesi olarak çıkan kanattan da yakalanmalar oluyordu.

"Bu ayrılık, daha büyük yıkım, güç kaybı, kadro yitimi demek olacak." betimlemesi yakın zaman içinde kendi gerçekliğini tanıtlıyordu.

Kış, uzun süre yüksek dağların zirvelerine takılı kaldı. Keban barajı ılık esintilerle yumuşak tutuyordu gökyüzünü. Ulusalcıların yeni, tek yanlı ateşkes uygulaması, boyutlu çatışmaları durdurmuş gibiydi. "Biz PKK'yı bıraktık, TİKKO'cuların peşine düştük" diyordu askeri ağızlar.

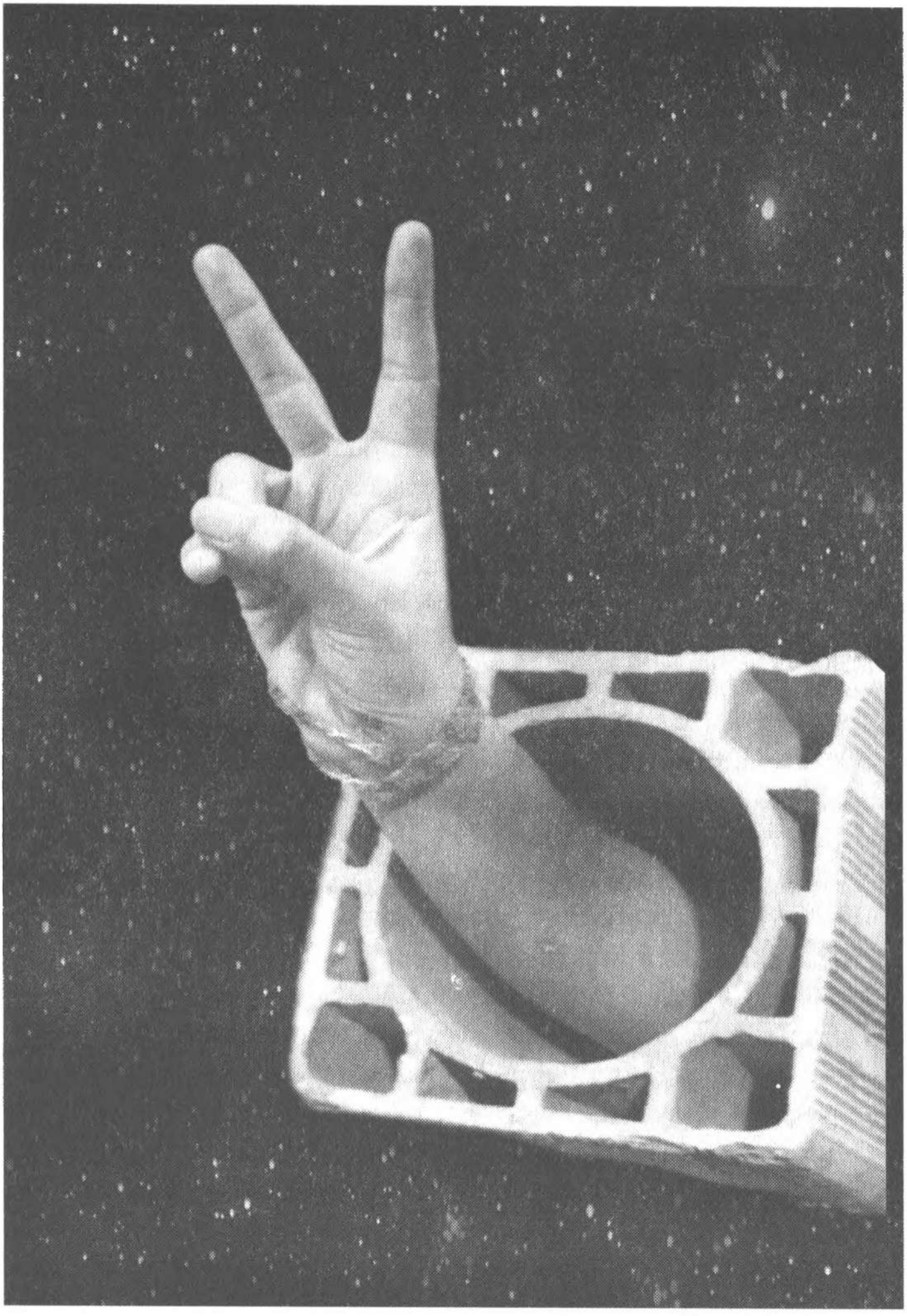
Tarlanın evleğinden adımını atamamış bir ülkenin çocukları, onun ikircikli, hegemonyacı, darbeci, tabucu ahenginde büyüyecek, onun özünden besleneceklerdi. Devrim bu çeşnide ülkelerin kapısından girerken zorlanacaktı elbet. Rahminin kanlı denizinden kızıl tonlu çocuklar doğuracaktı. Orun orun devrim tüten yoksul ocaklar, en büyük ağrılara analık edecek, gülecek, ağlayacak, sürünecek yeniden yeniden acınacaktı.

Hıdır Kanas'dan, Qume'den, Cemal Ağa'ya kadar tüm ezilenlerin ocağına diri bakışlarla oturan altın sarısı güneş, zaptedilmeyi karşılıyordu gülücük tadında bakışlarıyla. Devrimin kendi felsefesi dipdiriydi zulüm boylandıkça, acı acı bağıran iniltiler koca koca uğultulara dönüşmek için fabrika yollarında arlanmış öğretmen bilinçli yü-

rekler istiyordu.

Adları gömüt görüngülerinde kalabilirdi. Ama gömüt gömüt yükselen dağlara tırmanacak ordular, adları ateşte, buzulda türküleşenlerin, doğru ya da yanlış tanıtladıkları gerçekliklere dayanarak yükselecekti. Küçük yürekli, çıplak ayaklı çocukların, nasırları yarık yarık emekçilerin, bir top nergizin, iki küçük sevincin demiyle bezenen iyi niyetli, şahin bakışlı bu insanlar, dünyayı değiştirmeye yemin edenler olarak adlanacaktı.

Kitapta adı ünlenen gece yıldızlarından bir kısmı sonuca eklenmiştir. Kitapta adı geçen ve bu süreçte yıldızlar kümesine karışıp burada anılamayın tüm ateş tanrılarını saygıyla anıyoruz.

KİTAPTA ADI GEÇEN KİMİ KAHRAMANLAR

Pir Ahmet (.....) 94'ün sonbaharında Munzurda Erzincanlı bir avcı tarafından vuruldu.

KaraAdam - Polat Yiğit: 1996 ölüm orucu sonrası cezaevinde tedavi edilmeyerek katledildi.

Şıxo: Ayakları kesildi. (1993)

İsyan- Özlem Sürgeç: 1994 Ağustosunda Erzincan'nın dağ köylerinden çıkarken tank atışlarıyla vuruldu.

Spesifik Can (.....) 93'te örgütten uzaklaştırıldı.

Heydo- Erdal Aslan: 1992'de M. Zeki'yi vurduktan sonra kaçtı

Xezal (Zöhre Kabasakal)- 1994 kışında Dersim, Munzur dağlarında yakalandığı hastalık nedeniyle arkadaşları tarafından vurulmak zorunda kalında. Dersim abidesi olarak kabul edildi.

Cemo Ağa- Cemal Gündoğan: 96'da yaşadığı Ovaçık'ta aniden öldü.

İnce/Savaş- Cüneyt Kahraman: 97'de Çemişgezekte tank atışlarında vuruldu. (Vurulduğunda TKP(ML)'nin sekreteriydi)

Devrim- (.....) TKP(ML) kanadında kaldı. 1997'de vuruldu. Kadın Komutan.

Deniz- Hayati Can: 1996 ölüm orucunda abideleşti.

Arif- (.....) 1995'te TKP(ML) kanadının askere karşı giriştiği bir saldırıda vuruldu.

Memo-(.....) 93-94 kışında Karadeniz Artvin'de vuruldu.

Ramo- (.....) Aynı çatışmada birliğin Komutanıydı vuruldu.

Kadir-(.....) 95 kışında TKP/ML KÖK'ten TKP(ML)ye geçti, aynı yıl bir çatışmada vuruldui.

Tekin/Teko-(.....) 1993'de Pozvenkte vuruldu.

Fırat- Mehmet Demirdağ: 97'de Tokat'ta vuruldu. (TKP/ML'nin sekreteriydi.)

Muro-(.....) TKP(ML)nin Kardelen Harekatı dedikleri, Karşı Devrimci Hücre Operasyonu sonrası örgüt tarafından vuruldu.

Mahmut- (.....) TKP/ML'nin KÖK döneminde 95'in kışanda TKP(ML)'ye geçti, KDH sonrası o gruptan da koptu, 1999'da

TKP(ML) tarafından çete denilerek vuruldu.

Ezgela/Laz/Nihat- Enver Doğu: 94 ayrılığında TKP(ML)nin başını çekti. Bu kitap yazıldıktan altı ay sonra 1996'da Karşı Devrimci Hücrenin başı olduğu gerekçesiyle öldürüldü.

Moza/Bektaş- (.....) 96'da KDH sonrası Antalyada yakalandı. İtirafçı oldu.

Dengo- Doğan Memesiz: 96'da yalakalandı itirafcı oldu.

Piyo/Babo- Hasan Hüseyin Er: 94'te düşmanla işbirliği yaptı... içeri alındı. 96'da TKP(ML) tarafından cezalandırıldı.

Köylü Murat-Murat Gündoğan: Uzun bir süre milis olarak görev yaptı, 97'de TKP/ML tarafından cezalandırıldı.

Gıdık Ali-(.....)TKP/ML'nin KÖK döneminde 95'in başında TKP(ML)'ye geçti. KDH sonrası o gruptan koptu; 1996'da teslim olup itirafcı oldu.

Cengiz–Hıdır Doğan– 1992 Hozat, çatışmada vuruldu.

Kamile–Gülseren Ağagül–1992 Mazgirt, çatışmada vuruldu.

(Gu...)–Gürsel Çelebi–1992, Mazgirt, çatışmada vuruldu.

Kinem–Yıldız Çiçek–1992 Artvin/Şavşat, çatışmada şehit düştü.

Şahin-Qero–İsmail Bulut 1992, kazayla patlayan bomba sonucu abideleşti; TKP(ML) üyesi ve Askeri Komisyon Sekreteri

Topçu-Alişer–Doğan Karadağ–1992 Artvin/Şavşat, kazayla patlayan bomba sonucu abideleşti. Komutan.

Mehmet Zeki– 1992 Erzincan. Örgüt içerisindeyken hainleşen biri tarafından (Erdal Aslan) vuruldu. Komutan.

Cemil–Dursun Erkul–1992, Ovacık-Kepir. Çatışmada vuruldu.

Eyle–Yıldız Ayrıç–1992, Ovacık-Kepir. Çatışmada vuruldu.

Yıldız–Meral Gezer–1992 Ovacık-Kepir. Çatışmada vuruldu.

Mete– –1992 Ovacık-Kepir. Çatışmada vuruldu.

Ünal–Akın Uzun–1992 Ovacık-Kepir. Çatışmada yaralandı, teslimiyet gösterdi. Aynı çatışmada öldü.

Süslü-Çetin–Tuncay Çarıkçıoğlu–1992 Tokat. Pusuda katledildi. MK üyesi Bölge Siyasi Komseri

Zeki Peker–1993 Pülümür. Donarak abideleşti.

(Dr. Hü. Hüseyin) Ali Demirdağ–1993 Pülümür. Donarak abideleşti

Erkan Fener–1993. Pülümür. Donarak abidelişti .

Kinem–Barbara Anna Kistler–1993 Ovacık. Zatüreye yakalandı, abideleşti.

Bahtiyar–Aleksan Yalçın–1993 Ovacık. Zatüreye yakalandı abideleşti.

Orhan–Ali Ekber Batasul–1993 Ovacık. Zatüreye yakalandı,abideleşti.

Ziya, Başkan– Mehmet Ali Çakıroğlu–1993 İstanbul. Elinde bomba patlaması sonucu abideleşti, MK üşebi(TMLGB) Gençlik Sorumlusu.

(İsmail Tetikçi) Kürşat Onay–1993 Ovacık-Pozveng. Çatışmada vuruldu.

Teko-Tekin (Fevzi Koç)–1993 Ovacık-Pozveng. Çatışmada şehit düştü.

Serhat-Deniz Som–1993 Ovacık-Pozveng. Çatışmada şehit düştü.

Memet Ali-Mustafa Demir–1993 Ovacık-Pozveng. Çatışmada şehit düştü.

Sidar-Eyüp Gülen–1994 Dersim-Merkez. Kaza kurşunu sonucu şehit düştü.

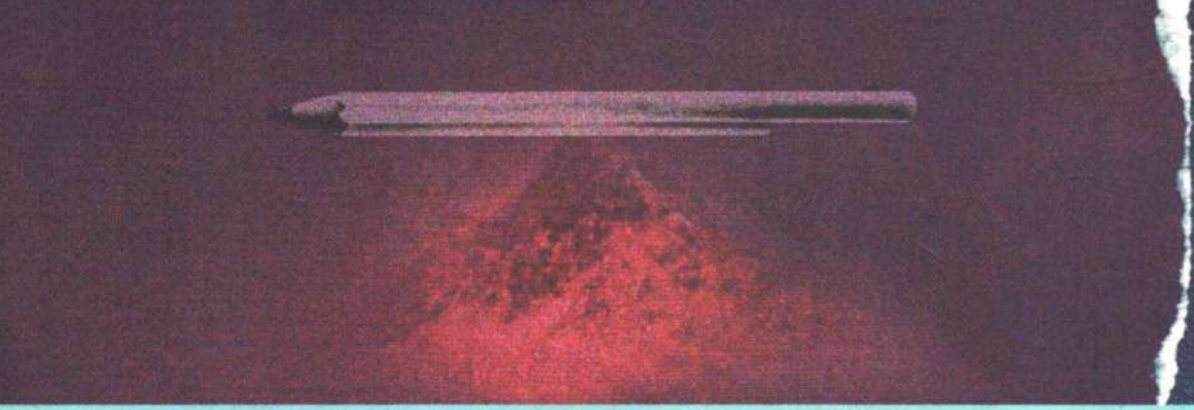
Piro-Ahmet–1994 Ovacık Çatışmada şehit düştü.

Arif–1994 Hozat. Çatışmada şehit düştü.

Tanya–1994 Kakberi/Ovacık. Çatışmada şehit düştü.

Nuray ve Halil Laco: Pozvenkteki çatışmada asker tarafından vurulun iki çocuk.

Lenko- Erdal Artuğ- 25 Mayıs 2000 Ovacık/Hawaçor çatışmasında şehit düştü. Şehit düştüğünde TKP(ML) MK üyesi, SB yedek üyesi, Dersim Bölge Komitesi Siyasi Komseri olduğu açıklandı.

Zemheri Çiçekleri/GABAN-2, ateş hattına kurulan, konumlanan umut ve kavga şahanlarının pratiklerini, zorlu doğa koşullarıyla birlikte kolektif yaşamın somut bir sürecini kapsar.

Güneşin doğuşunu birlikte karşılamaya çıkan neferlerin yürek çağrısı... Yeniden, küçükten, özgünden doğacak kızılca bir ateş dili... Altınçağı kuşanmış bilinçlerin yazılması gereken süreçlerinden bir kesitine bakınır. Kendi yakın tarihinin tebessüm ve acılarını yüklenen ve bu yükü parıltıya çevirme uğraşının bir kesiti...

Ürettikçe, dövüştükçe güzelleşen insanın altınçağına uzanacak ellerin, yürünecek yolun tarihini ilmik ilmik işlerken, kendi pratiklerinin sesi olabilmesi için atılan adımlara sunulan tüm katkıları yüreğimizin sıcaklığına sarıyoruz...

ISBN 975-96820-0-1(TK)
9 789759 682071
975-96820-7-9(2.CİLT)

TOHUM